

କ୍ଷେତ୍ର-ସାହିତ୍ୟ-ସିରିଜ

ବିଦ୍ୟକ୍ଷମାଧବନାଟିକ

ଆଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପୂଜ୍ୟପାଦ ରୂପଗୋଷ୍ଠାମି-ପ୍ରଣୀତ

ଆଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ ଚକ୍ରବତ୍ତି କର୍ତ୍ତକ ଟିକାସମେତ

ଭକ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତବାଚମ୍ପତି-ଉପାଧିକ

କ୍ଲାସଟେକ୍ସନାଥ ବନ୍ଦୁ ଏମ-ଏ, ବି-ଏଲ କର୍ତ୍ତକ
ଅନୁଦିତ ଓ ସମ୍ପାଦିତ

ବନ୍ଦୁମତୀ ମାହିତ୍ୟ ମନ୍ଦିର
୧୬୬, ବିପିନବିହାରୀ ଗାସ୍ତୁଲୀ ଟ୍ରାଈଟ

বন্ধুমতী-সাহিত্য-মন্দির
১৬৬, বিপিনবিহারী গাঙ্গুলী ষ্ট্রিট,
কলিকাতা—১২

মূল্য—তিন টাকা।

প্রকাশক ও মুদ্রাকর
শ্রীতারকনাথ চট্টোপাধ্যায়
বন্ধুমতী প্রেস,
১৬৬, বিপিনবিহারী গাঙ্গুলী ষ্ট্রিট
কলিকাতা—১২

ভূমিকা

শ্রীবিদ্যমাধব রচনার ইতিহাস—

শ্রীকৃপ গোস্বামী রাজকার্য পরিত্যাগ করিয়া প্রয়াগধামে আসিয়া শ্রীচৈতন্যদেবের সহিত মিলিত হন। ঐ সময়ে শ্রীচৈতন্যদেব শ্রীবৃন্দাবন ছহিতে সংগ্রহ্যত্বাগত—শ্রীবৃন্দাবনের নিত্যকিশোরের অপ্রাকৃত মধুর লীলায় তাহার অস্তর-বাহ পরিপূর্ণ। ঐ সময়ে যখন তিনি আঢ়েলে শ্রীল বন্দে ভট্টের নিমঙ্গণ প্রাঙ্গ করিয়া তাহার গৃহে অবস্থান করিতেছিলেন, তখন ত্রিভূতবাসী পশ্চিত শ্রীল রঘুপতি উপাধ্যায় শ্রীমন্মহাপ্রভুকে দেখিতে আসেন। তাহার সহিত কথোপকথনে যে তত্ত্ব শ্রীকৃপ গোস্বামীর দশ্মুখে উদ্ধাটিত হইয়াছিল, তাহাতে শ্রীকৃপ বুঝিতে পারিলেন যে—

“গ্রামযৈব পরং ক্লপং পুরী মধুপুরী বরা।
বয়ঃ কৈশোরকং ধ্যেয়ম্ আগ্ন এব পরো রসঃ ॥”

অর্থাৎ স্বয়ং ভগবান् শ্রীকৃষ্ণের ক্লপই সর্বশ্রেষ্ঠ ক্লপ—তাহার বিভিন্ন প্রকাশের লৌলাক্ষ্মেত্রের মধ্যে মথুরাপুরীই (শ্রীবৃন্দাবন যাহার অস্তর্গত) সর্বশ্রেষ্ঠ এবং শ্রীকৃষ্ণক্লপের কিশোর মৃত্তিই সর্বশ্রেষ্ঠ ধ্যানের বিষয় আর সকল রসের সারভূত আগ্নরস বা শৃঙ্গার রসই রসের মধ্যে সর্বশ্রেষ্ঠ।

শুন্দ ইহাই নহে, শ্রীল রঘুপতি উপাধ্যায় আরও বলিলেন—

“গোপতিতন্মাকুজে গোপবধূটীবিটং ব্রহ্ম ।”

অর্থাৎ শ্রীযুনার কুলের কুঞ্জে ক্রীড়মান গোপবধূগণের পরকীয়নায়কা-ভিমানী শ্রীকৃষ্ণই পরং ব্রহ্ম। শ্রীচৈতন্যদেবই শ্রীল রঘুপতি উপাধ্যায়কে উপলক্ষ করিয়া শ্রীকৃপকে এই উপদেশ দিলেন—শ্রীকৃপ ইহাই মনে করিলেন। তাহার পরে প্রয়াগে দশাখ্যমেধ ঘাটে নির্জনে শ্রীকৃপকে

দশ দিন ধরিয়া শ্রীচৈতন্তদেব সাধ্য-সাধন-তত্ত্বের, ভক্তিতত্ত্বের ও ধৰ্মতত্ত্বের
উপদেশ প্রদানপূর্বক অবশেষে আদেশ করিলেন—

এই ভক্তিরসের কৈল দিগ্দরশন ।
ইহার বিস্তার মনে করিহ ভাবন ॥
ভাবিতে ভাবিতে কৃষ্ণ স্মুরয়ে অন্তরে ।
কৃষ্ণকৃপায় অজ্ঞ পায় রসসিদ্ধুপারে ॥

শ্রীচৈতন্তচরিতামৃত, মধ্য ১৯শ পরিচ্ছন্দ ।

ইহার পরেই শ্রীচৈতন্তদেবের আদেশ শিরোধার্য করিয়া শ্রীকৃপ
শ্রীবৃন্দাবনে চলিয়া গেলেন। শ্রীবৃন্দাবনে আসিয়া তিনি শ্রীকৃষ্ণলীলা
সংক্রান্ত নাটক রচনা করিবেন বলিয়া মনে মনে চিন্তা করিতে লাগিলেন।
শ্রীল কৃষ্ণদাস কবিরাজ গোস্বামী বলিতেছেন যে, এইরপে শ্রীবৃন্দাবনেই
শ্রীকৃপ নাটকের মঙ্গলাচরণ ও নান্দীশ্বরক লিপিবদ্ধ করিলেন। অতঃপর
তিনি শ্রীপুরীধামে শ্রীমন্তাপভূকে দর্শন করিবার জন্য শ্রীবৃন্দাবন হইতে
গোড়দেশের পথে পুরীধামে যাতা করিলেন। গোড়দেশে আসিয়া
শ্রীকৃপের কনিষ্ঠ ভাতা শ্রীঅনুপমের শ্রীশ্রীংগঙ্গালাভ হইল। অনুপমের
পরলোককৃত্যাদি সমাপ্ত করিবার জন্য শ্রীকৃপের কিঞ্চিৎ বিজয় হইল।
এই জন্যই শ্রীল অদ্বৈত আচার্য ও শ্রীল শিবানন্দ সেনের অধিনায়কত্বে
বঙ্গদেশ হইতে যে সকল ভক্ত শ্রীনীলালে রথের সময় শ্রীল চৈতন্ত-
দেবকে দর্শন করিতে যাইতেছিলেন, তাহাদের সহিত শ্রীকৃপ যাইতে
পারিলেন না।

শ্রীকৃপ একাকী উড়িষ্যার পথে শ্রীকৃষ্ণলীলা সংক্রান্ত নাটক রচনার
বিষয় চিন্তা করিতে করিতে যখন পুরীধামের উদ্দেশ্যে গমন করিতে-
ছিলেন, তখন তিনি উড়িষ্যা দেশের ‘সত্যভামাপুর’ নামক একটি গ্রামে
রাত্রিযাপনের উদ্দেশ্যে আশ্রয় গ্রহণ করেন। শ্রীকৃপ রাত্রিতে তথায়
অবস্থানকালে স্বপ্নে দেখিতে পাইলেন যে, এক দিব্যকুপধারিণী নারী
আসিয়া বলিতেছেন—“তুমি যে নাটক রচনা করিতেছ, তাহার মধ্যে
আমার জন্য একখালি নাটক পৃথক্ করিয়া রচনা কর। আমার কৃপাতে
ঐ নাটকখালি বিশিষ্ট লক্ষণযুক্ত হইবে।” শ্রীকৃপ বুঝিলেন, শ্রীকৃষ্ণ-সহধন্মণী

শ্রীসত্যভাষ্মা দেবীই স্বপ্নে তাঁহাকে এই আদেশ করিয়া গেলেন। শ্রীকৃপ
পূর্বে হইতেই ব্রজলীলা ও দ্বারকালীলা এই উভয় লীলা একত্র করিয়া
একখানি নাটক রচনা করিবার সম্ভল করিয়াছিলেন—শ্রীসত্যভাষ্মা দেবীর
এই আদেশে তিনি ব্রজলীলা সম্মতে একখানি পৃথক্ নাটক ও শ্রীকৃষ্ণী
ও সত্যভাষ্মাদি শ্রীকৃষ্ণ মহিষীগণের সহিত দ্বারকালীলার একখানি স্বতন্ত্র
নাটক রচনা করিবেন বলিয়া স্থির করিলেন। ইহার পরে শ্রীকৃপ গোষ্ঠীমী
শ্রীপুরীধামে ভক্তগণসমন্বিত শ্রীচৈতন্তদেবের পদপ্রাপ্তে উপনীত হইলেন।
শ্রীচৈতন্তদেব তাঁহার দ্বিতীয় প্রাণসম শ্রীকৃপের জন্য সকল ভক্তগণের
আশীর্বাদ ভিক্ষা করিলেন। বিশেষতঃ—

“অৰ্দ্ধেত নিত্যানন্দ প্রভু এই দুই জনে।
প্রভু কহে রূপে কৃপা কর কায়মনে ॥
তোমা দোহার কৃপাতে ইঁহার হয় তৈছে শক্তি ।
যাতে বিবরিতে পারে কৃষ্ণ-রসভক্তি ॥”

অন্ত এক দিন শ্রীচৈতন্তদেব শ্রীকৃপ গোষ্ঠীমীর সহিত মিলিত হইয়া
তাঁহাকে বলিলেন—

“কৃষকে বাহির নাহি কর ব্রজ হৈতে ।
ব্রজ ছাড়ি কৃষ্ণ কভু না যায় কাঁহাতে ॥”

শ্রীকৃপ মহাপ্রভুর আদেশ প্রাপ্ত হইয়া প্রভুর সর্বজ্ঞতা বুঝিতে
পারিয়া বিশ্বিত হইলেন। তিনি মনে মনে বিচার করিয়া স্থির
করিলেন যে,—“পুরুষে শ্রীসত্যভাষ্মা দেবী তাঁহার নাটক পৃথক্ ভাবে
রচনা করিবার আদেশ করিয়াছেন—এখন শ্রীচৈতন্তদেবও সেই আদেশ
করিলেন, তখন দুইখানি নাটক পৃথক্ করিয়া রচনা করিতে আবশ্য
করি।” এই স্থির করিয়া তিনি দুইখানি নাটকের স্বতন্ত্র নামী, অস্তাবনা,
ইত্যাদি রচনা করিয়া পৃথক্ ভাবে দুই খানি নাটক রচনা করিতে আবশ্য
করিলেন।

শ্রীকৃপ গোষ্ঠীমীর লিখিত শ্রীবিদঘনমাধব ও শ্রীলিঙ্গমাধব নাটক,
এই দুইখানি সাধারণ নাটক নহে। এই নাটক দুইখানিতে ব্রজরসের

অতি নিগৃত সিদ্ধান্ত প্রকাশিত হইয়াছে। স্বয়ং ভগবান् শ্রীকৃষ্ণ রসস্বরূপ। উপনিষদে ‘রসো বৈ সঃ’ “তিনিই মুক্তিমান् রস” বলিয়া যে রসময় অক্ষের ইঙ্গিত করা হইয়াছে—অজলীলায় নন্দননন্দনপে সেই রসস্বরূপ অক্ষ পরিপূর্ণতম ক্লপে প্রকটিত। শ্রীবৃন্দাবনে রসস্বরূপের যে রসময়ী লীলার অভিব্যক্তি, মাধুর্যলীলার তাছাই পরিপূর্ণতম উৎকর্ষ। এই বৃন্দাবনে আবার রসোঞ্জাসের জন্য স্বয়ং ভগবান্ শ্রীকৃষ্ণের পরম স্বকীয়া শক্তি শ্রীরাধিকা-অ্যটন-ঘটন-পটীয়সী যোগমায়ার দ্বারা পরকীয়াক্লপে পরিকল্পিত। এই রসোঞ্জাসের পরমোৎকর্ষ সাধনের জন্য এখানে স্বয়ং ভগবান্ নন্দননন্দনকেও লীলাশক্তি শ্রীযোগমায়ার হস্তে আন্তসম্পর্ণ করিতে হইয়াছে। তাবোৎকর্ষ, প্রেমোৎকর্ষ ও রসোৎকর্ষ দেখাইবার। জন্য তিনি যেমন ভাবে শ্রীবৃন্দাবনলীলাকে ফুটাইয়া তুলিয়াছেন, শ্রীকৃষ্ণ ও শ্রীরাধা তাছাতে অবশ ভাবে সেইক্লপে ফুটিয়াছেন। নাটক-ব্যাপারে সাধারণতঃ পরকীয়া-সম্মত ইতর রস বর্জনীয়; কিন্তু শ্রীবৃন্দাবনের শ্রীরাধা-গোবিন্দ ও অজবধূগণের সহক্ষে সে ব্যবস্থা নহে; যথা

নেষ্ঠা যদগ্নিনি রসে কবিভিঃ পরোচা
তদেগোকুলামুজদৃশাং কুলমন্ত্রেণ।
আশ্রংসয়া রসবিধেরবত্তারিতানাং
কংসারিণা রসিকমণ্ডলশেখরেণ॥

অর্থাৎ—কবিগণ যে সর্বপ্রধান রস শৃঙ্খাররসে পরকীয়াকে শ্বীকার করেন না, তাহা গোকুলবাসিনী পদ্মনয়না গোপাঙ্গনাগণ ব্যক্তিত; কারণ, রসিকমণ্ডল-শিরোমণি কংসারিণ শ্রীকৃষ্ণ রসবৈশিষ্ট্যের আস্বাদনের অভিলাষেই সেই সকল গোপাঙ্গনাকে অবত্তরিত করিয়াছেন।

শ্রীচরিতামৃতকার ও বলিয়াছেন—

পরকীয়াভাবে অতিরসের উন্নাস।
অজ বিনা তাহার অত্ত্ব নাহি বাস॥

তাবৈশিষ্ট্যের ও রসবৈশিষ্ট্যের এই চৰৎকারিতা শ্রীগোপীজন-বলভের শ্রীবৃন্দাবনলীলাতেই মাত্র বর্তমান। এই সুস্মাতিস্মৃক্ষ

ରମ-ବିଚାରେର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାର ଜନ୍ମ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରୀକୃପକେ
ଶ୍ରୀଚିତ୍ତନ୍ଦେବ ସାବଧାନ କରିଯା ଦିବାର ଜନ୍ମ ବଲିଯାଇଲେ—

କୁଷଙ୍କେ ବାହିର ନାହିଁ କର ବ୍ରଜ ହୁଇତେ ।
ବ୍ରଜ ଛାଡ଼ି କୁଞ୍ଜ କର୍ତ୍ତ୍ତ ନା ଘାସ କାହାତେ ॥

ତବେ କି ଦ୍ଵାରକାଲୀଲା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କେ ଲୀଲା ନହେ ? ଏହିଥାନେ ରମ-
ବିଚାରେର ପାରିପାଟ୍ୟକେ ଶିରୋଭୂଷଣ କରିଯା ଗୋଷ୍ଠୀଯିଗଣକେ ସାମଲେର
ଏକଟି ବଚନ ପ୍ରମାଣମ୍ବଳପେ ଉଦ୍ଧାର କରିଯା ବଲିଲେ ହୁଇଯାଇଛେ—

କୁଷେଣହିତ୍ୟେ ସଦୁସନ୍ତୁତୋ ସନ୍ତ ଗୋପେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନଃ ।
ବୃନ୍ଦାବନଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ସ କର୍ଚିତ୍ୱେ ଗଛତି ॥

ଅର୍ଥାତ୍—ସଦୁକୁଳମୟୁତ ସମୁଦ୍ରବନନ୍ଦନ କୁଷଙ୍କ ହୁଇତେ ଭାବବିଚାରେ ଓ ରମ-
ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ବିଚାରେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୃଥକ୍ବ୍ୟ ପ୍ରତୀରମାନ ହନ ଏବଂ ସେ
ଜନ୍ମାଇ ଅର୍ଥାତ୍ ସେଇ ଭାବଚମତକାରିତ୍ୱ ରକ୍ଷାର ଜନ୍ମ ଗୋପରାଜନନ୍ଦନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଅତି କୋଥାଓ ଗମନ କରେନ ନା ।

ଇହା ଘାତ ଗୌଡ଼ୀର ବୈଶବସମ୍ପଦାୟେର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭକ୍ତଗଣେର ମର୍ମକଥା
ଏ କଥା ଅତ୍ୟ କେହ ସ୍ମୀକାର କରିବେଳ କେଳ ? ଏହି ଜନ୍ମ ଇହାତେ
ବିଚାର ସୁତ୍ତି-ତର୍କ-କରକ୍ଷତାର ବା ବାଦ-ପ୍ରତିବାଦେର କୋନାଓ ଅବକାଶ ନା
ଦିଯା ରମ-ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର ଦିକ୍ ଦିଯା ଅତି ସାବଧାନେ ଗୋଷ୍ଠୀଯିଗଣକେ ଏହି
ଲୀଲାବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଲେ ହୁଇଯାଇଛେ ।

ଆଜି ସନାତନ-ପ୍ରମୁଖ ଗୋଷ୍ଠୀଯିଗଣ ଏହି ଜନ୍ମ ବ୍ରଜଲୀଲାର ଯେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ
ରକ୍ଷା କରିଯାଇଛନ, ତାହାତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଲୀଲା—ରମିକ ଓ ଭାବୁକ ଭକ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠଗଣେର
ପରମ ମନୋହାରୀ ହୁଇଯା ଉଠିଯାଇଛେ । ତୀହାଦେର ମତେ ଶ୍ରୀଭଗବାନ୍ ସ୍ଵଭାବତଃ
ତିନଟି ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଯା ଥାକେନ ; ତମାଧ୍ୟେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ସ୍ଵରୂହ୍ୟ
ଐଶ୍ୟମୟ ଅଶେଷବିଭୂଷିତମୟ ଶାନ୍ତ ନିଷ୍କଳ ନିର୍ବିଶେଷ ଯେ ଭାବ, ତାହାଇ ତୀହାର
ବ୍ରଦ୍ଧଭାବ ; ଆର ଯେ ଭାବେ ତିନି ସୁଗପ୍ତ ସର୍ବପ୍ରାଣୀର ଅନ୍ତର୍ୟାମିତ୍ୱାଦି ଶକ୍ତି-
ସମସ୍ତି, ତାହାଇ ତୀହାର ପରମାତ୍ମା ଭାବ ; ଆର ଏହି ସମ୍ପଦ ଶକ୍ତିସମ୍ପଦ
ହୁଇଯା ପରମବିଶେଷ ଭାବେ ତୀହାର ଯେ ଆବିର୍ଭାବ, ତାହାଇ ତୀହାର ଭଗବତ୍ ।
ଏହି ଭାବେ ପରତର୍ବେର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ରୀଭଗବାନ୍ । ବୈଶବ

দার্শনিকেরা স্থৰ্যের সহিত এই তিনটি প্রকাশের অতি সুন্দর তুলনা দিয়াছেন। আকাশে মহাতেজস্বী সূর্য উদিত ; সাধারণ যন্ত্ৰের চক্ষে সূর্য একটি প্রকাণ্ড গোলাকার জ্যোতির্ক্ষয় পদ্মাৰ্থ মাত্ৰ। কিন্তু আমাদের শাস্ত্ৰে আছে, সূর্যমণ্ডলজগতে ঝাহার অভিব্যক্তি হইয়া থাকে, তিনি একটি চেতন মৃত্তিধারী দেবতা। আমাদের চক্ষুরিজ্ঞিয়ের দৃষ্টিশক্তি অত্যন্ত সীমাবদ্ধ* এই জন্য আমরা ঝাহার বিগ্রহ দেখিতে পাই না। কিন্তু অধিকতর শক্তিশালী দেবাদি বা সাধকগণ অতীলিঙ্গ শক্তিবলে স্থৰ্যের বিগ্রহকে দেখিতে পাইয়া থাকেন। সেইরূপ অতঙ্গ-রসক জ্ঞানের সাহায্যে সমস্ত প্রাকৃত বস্তুর নিরসন করিতে ঝাহারা সমর্থ ছটফাচ্ছেন, ঝাহারা সেই পরতন্ত্রের জ্যোতির্ক্ষয় রূপ অক্ষের সাক্ষাৎ পাইয়া থাকেন। কিন্তু জ্ঞানের দ্বাৰা যে সাধন, সে সাধনের দ্বাৰা এইরূপ সামগ্র্য ভাবেই (homogenous) পরতন্ত্রের উপলক্ষ্মি হইয়া থাকে। অতঃপর ঝাহারা চিন্তবৃন্তিৰ বহিৰভিত্তিৰ গতিৰ নিরোধ কৰিয়া আপনাৰ অস্তৱাত্তাতেই সেই তত্ত্বক উপসংক্ষি কৰিবাৰ চেষ্টা কৰেন, তিনি সর্বান্তর্ধামী পরমাত্মাজগতে ঝাহার প্রকাশ উপলক্ষ্মি কৰেন। আৱ ঝাহারা অহুৰে ও বাহিৰে বিৱাজমান অথচ অন্তৱ ও বাহিৰেৰ অতিগ সর্বশক্তিমান পরতন্ত্রকে উপলক্ষ্মি কৰিতে চাহেন, বিশুদ্ধ ভক্তি-যোগই ঝাহাদেৰ অবলম্বনীয়। এই ভক্তিযোগেৰ প্রভাৱেই ঝাহারা এমন শক্তিসাভ কৰেন যে, যেমন অতিলিঙ্গ শক্তিশালী দেবতাগণ স্থৰ্যকে মৰ্ত্তিমানজগতে সাক্ষাৎ কৰেন, ঝাহারাও সেইরূপ সর্বশক্তিমান শ্রীতগবানকে সাক্ষাৎ ভাৱে উপলক্ষ্মি কৰিয়া ঝাহার সেৱাৰসে ডুবিয়া যান। সর্বশক্তিময় শ্রীতগবানই রসিক ভক্তগণেৰ উপাস্ত। ভগবানেৰ শক্তিগণেৰ মধ্যে আবাৰ তিনটি শক্তি ইই প্ৰধান। এই তিনি শক্তিৰ

* ঝাহারা বলেন যে, মানবেৰ দৃষ্টি সীমাবদ্ধ হইলেও দ্রবীক্ষণাদি বৃত্তেৰ সাহায্যে সেই দৃষ্টিশক্তিৰ বৃক্ষি হইয়া থাকে, সেই যন্ত্ৰাদি সাহায্যে সূর্যদেবতাৰ মৃত্তি দেখিতে পাৰোৱা যায় না কেন ? ঝাহাদেৰ কথাৰ উভয়ে আমাদেৰ বক্তব্য এই যে, এই সমস্ত যন্ত্ৰাদিৰ শক্তি ও অত্যন্ত সীমাবদ্ধ, নানা বিষয়ে বৈজ্ঞানিকগণ ঝাহার প্ৰমাণ পাইয়াছেন।

নাম যথাক্রমে—সক্ষিনী, সম্বৎ ও হ্লাদিনী। এ সম্বন্ধে শ্রীচৈতন্ত
চরিতামৃতে—

সক্ষিনীর সার অংশ—‘শুদ্ধসন্ত’ নাম।
ভগবানের সত্তা হয় ষাহাতে বিশ্রাম ॥
মাতাপিতা স্থান গৃহ শয্যাসন আর।
এ সব কুফের শুদ্ধসন্তের বিকার ॥
কুফের ভগবত্তা-জ্ঞান—সম্বিতের সার।
অক্ষয়ানন্দিক সব তার পরিবার ॥

হ্লাদিনী রসময়ী বা আনন্দময়ী শক্তি। এই হ্লাদিনী শক্তির সার
প্রেম, আর প্রেমের সার ভাগের নাম ভাব, এই ভাবেরই পরাকার্ষা—
মহাভাব। শ্রীকৃষ্ণের সর্বশ্রেষ্ঠ অন্তরঙ্গ শক্তিকূপা শ্রীরাধাই এই
মহাভাবস্তুকূপা। বৈকৃষ্ণবামের শ্রীলক্ষ্মীদেবী, শ্রীধারকাপুরীর মহিষীগণ
এবং অজলীলার “গোপীগণ—শ্রীভগবানের এই ত্রিবিধি কাস্তাগণের
বিস্তৃতিও শ্রীরাধিকা হইতে। সর্ব-অবতারের প্রতি অবতারী শ্রীকৃষ্ণ
ব্যখন যে ভাবে প্রকাশ হন, তাহার অভিমন্ত্রকূপা শ্রীরাধিকা হইতে
তখন সেই ভাবে তাহার শক্তি আবিভূতা হইয়া থাকেন। যথা
শ্রীচরিতামৃতে—

লক্ষ্মাগণ তাঁর বৈভব বিলাসাংশকূপ।
মহিষীগণ বৈভব বিলাসস্তুকূপ ॥
আকার-স্বভাব-ভেদে অজদেবীগণ।
কায়বৃহকূপ তাঁর রসের কারণ ॥
বহু কাস্তা বিনা নহে রসের উল্লাস।
লৌলার সহায় লাগি বহুত প্রকাশ ॥
তাঁর ঘন্থে ঝরে নানা ভাব রস ভেদে।
কৃষ্ণকে করায় রাসানন্দিক লৌলাস্বাদে ॥
গোবিন্দানন্দিনী রাধা—গোবিন্দমোহিনী।
গোবিন্দ-স্বর্বস্তু—সর্বকান্তাশিরোমণি ॥

অজধামেই স্বয়ং ভগবান् শ্রীকৃষ্ণ শুন্ম মাধুর্যময় বিগ্রহক্রপে প্রকাশমান এবং তন্ত্রতঃ তাহা হইতে অভিন্ন ; কিন্তু লীলারসপুষ্টির জন্য নিজকাষ্ঠ-বৃহক্রপা গোপবধুগণের সহিত স্বতন্ত্রক্রপে প্রতীয়মান। তাহার নিত্যা শক্তি শ্রীরাধিকার সহিত শ্রীব্রজধামে তিনি নানাবিধ লীলায় নিত্য নিযুক্ত। শ্রীচৈতন্যদেব-প্রকাশিত শুন্মভক্তিরাজ্যের অধীন শ্রীকৃপ ও শ্রীসনাতন শ্রীকৃষ্ণলীলার এই অতি গৃট রহস্য প্রকাশ করিবার জন্যই শ্রীবৃহস্তাগবতামৃত, শ্রীজ্জলনীলমণি ও বিদঞ্চমাধব-প্রমুখ গ্রন্থ প্রকাশ করিয়া গিয়াছেন। শ্রীকৃপ গোস্বামী শ্রীবিদঞ্চমাধব নাটকে এই শুন্ম মাধুর্যরসপরিপূর্ণ শ্রীশ্রীরাধাগোবিন্দের নিত্যলীলারসের বিস্তার-সাধন করিয়াছেন। শ্রীচৈতন্যদেব নিজেই এই অপূর্ব মাধুর্যপূর্ণ নাটক সম্বন্ধে বলিয়াছেন—

“মধুর প্রসন্ন ইহার কাব্য সালঙ্কার।
ঐছে কবিহ বিনা নহে রসের প্রচার ॥”

শ্রীবিদঞ্চমাধব রচনার কাল

গ্রন্থকর্তা স্বয়ংই গ্রন্থশেষে এই গ্রন্থ প্রণয়নের কাল সম্বন্ধে বলিয়াছেন—

নন্দসিঙ্কুরবাণগেন্দ্রসংখ্যে সংবৎসরে গতে ।
বিদঞ্চমাধবং নাম নাটকং গোকুলে কৃতম্ ॥

অর্থাৎ ১৫৮৯ সন্মধু গত হইলে গোকুলে বিদঞ্চমাধব নাটক রচনা সমাপ্ত হয়। এই গণনার ১৪৫৪ শক গত হইলে অর্থাৎ ১৪৫৫ শকে বা ১৫৩৩ খ্রষ্টাব্দে এই নাটকখানি সমাপ্ত হয়। ঐ বৎসর শ্রীমন্মহাপ্রভু লীলাসংবরণ করেন। কিন্তু ইহার বহু পূর্বেই শ্রীবিদঞ্চমাধব ও শ্রীলিঙ্গ-মাধব নাটকের রচনা আরম্ভ হয়, ইহা আমরা পূর্বেই বলিয়াছি। সন্তবতঃ শ্রীকৃপ গোস্বামী ১৪৩৮ শকাব্দে বা তাহার নিকটবর্তী সময়ে পুরীধামে শ্রীচৈতন্যদেবের সহিত সাক্ষাৎ করিতে যান। ঐ সময়ে তিনি পিছ বুকুল মঠে শ্রীহরিদাস ঠাকুরের নিকট অবস্থন করিতেছিলেন। ঐ সময়ই শ্রীশ্রীজগন্নাথদেবের রথ্যাত্মাকালে শ্রীচৈতন্যদেব শ্রীজগন্নাথদেবের রথ্যাগ্রে

ଆନ୍ତରିକ ହଇଁଯା [ଶ୍ରୀ] କରିବାର ସମୟେ “ସଃ କୌମାରହରଃ ସ ଏବ ହି ବରଃ” ଏହି ଚରଣେ ଆରଣ୍ୟ କରିଯା କାବ୍ୟପ୍ରକାଶର ଶିଳାଭଟ୍ଟାରିକାଯ ରଚିତ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶୋକଟି ଗାନ କରେନ । ଶ୍ରୀକୃପ ମହାପ୍ରଭୁ କି ଭାବେ ଏହି ଶୋକଟି ଗାନ କରେନ, ତାହା ବୁଝିତେ ପାରିଯା ତୀହାର ମନୋଭାବ ଲହିଁଯା ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଉତ୍କଳପେ—“ପ୍ରିୟଃ ସୋହୟଂ କୁଷଃ” ନାମକ ସୁବିଖ୍ୟାତ ଶୋକଟିର ରଚନା କରିଯା ତୀହାର ରସଜ୍ଞତାର ପରିକ୍ଷ୍ଯା ପ୍ରଦାନ କରେନ । ଐ ସମୟ ଶ୍ରୀକୃପ ଶ୍ରୀମତ୍ୟଭାମାଦୌର ସ୍ଵପ୍ନାଦେଶ ଓ ଶ୍ରୀମନ୍ମାହାପ୍ରଭୁର ସାକ୍ଷାତ କୃପାଦେଶେ ଶ୍ରୀରାଧା-ଗୋବିନ୍ଦେର ବ୍ରଜଲୀଲା ଓ ପୁରଲୀଲା ବର୍ଣନ କରିଯା ଦୁଇଥାନି ନାଟକ ରଚନା କରିତେଛିଲେନ । ଐ ସମୟ ଏକ ଦିନ ମହାପ୍ରଭୁ ସିଦ୍ଧ ବକୁଳମଠେ ଆଗମନ କରିଲେନ । ତଥନ ଶ୍ରୀହରିଦାସ ନାମଜପ କରିତେଛିଲେନ ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃପ ନାଟକ ଲିଖିତେଛିଲେନ । ଶ୍ରୀଚିତ୍ତନ୍ତଦେବ ଆସିଲେଇ ଉତ୍ତର୍ୟେ ତୀହାକେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହଇଁଯା ପ୍ରଣାମ କରିଲେନ, ତଥନ ଶ୍ରୀଚିତ୍ତନ୍ତଦେବ କି “ପୁଁଥି ଲିଖିତେଛୁ ?” ବଲିଯା ଶ୍ରୀକୃପଙ୍କେ ପୁଣ୍ୟ ଲିଖିତେଛିଲେନ, ତାହା ହଇଁତେ ଏକଟି ପତ୍ର ଲହିଁଯା ପଡ଼ିତେ ଲାଗିଲେନ—

ତୁଣ୍ଡେ ତାଣୁବିନୀରତିଂ ବିତନୁତେ ତୁଣ୍ଡାବଲୀଲକସେ
କର୍ଣ୍ଣକ୍ରୋଡ଼କ୍ରୋଦ୍ଧିନୀ ଘଟଇତେ କର୍ଣ୍ଣର୍ବୁଦ୍ଧ୍ୟଃ ସ୍ପୃହାମ୍ ।
ଚେତଃପ୍ରାଙ୍ଗନସଙ୍ଗନୀ ବିଜଯତେ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ କୃତିଂ
ନେ ଜାନେ ଜନିତା କିମାନ୍ତିରମୃତୈଃ କୁଷେତି ବର୍ଣ୍ଣଯୀ ॥*

ପଞ୍ଚାମୁବାଦ ସଥୀ—

ମୁଖେ ଲହିଁତେ କୁଷନାମ ନାଚେ ତୁଣ୍ଡ ଅବିରାମ ଆରତି ବାଢ଼ୟେ ଅତିଶ୍ୟ । ନାମ-ସ୍ମାଧୁରୀ ପାଞ୍ଚ ଧରିବାରେ ନାରେ ହିଯା ଅନେକ ତୁଣ୍ଡର ବାଞ୍ଛା ହୟ ॥ କି କହିବ ନାମେର ମାଧୁରୀ !

* ମୂଳ ନାଟକେର ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କେଇ ଏହି ଶୋକେର ବଞ୍ଚାମୁବାଦ ପ୍ରଦତ୍ତ ହଇଯାଛେ । ଏଥାନେ ଆମରା ଶ୍ରୀଲଭନନ୍ଦନ ଠାକୁର ଏହି ଶୋକଟିର ସୁମ୍ମୁଖ ପତ୍ରେ ସେ ଭାବମୁବାଦ କରିଯାଛେ, ତାହାଇ ପ୍ରଦାନ କରିଲାମ ।

কেৰন অমিয়া দিয়া	কে জানি গড়িস ইছা
কুষ্ঠ এই দ'আখৰ কৱি ॥ ঝ ॥	
আপন মাধুৱী শুণে	আনন্দ বাঢ়ায় কাণে
তাতে কালে অকুৱ জনয়ে ।	
বাঞ্ছা হয় লক্ষ কাণ	যবে হয় তবে নায
মাধুৱী কৱিয়ে আস্বাদনে ॥	
কুষ্ঠ দ'আখৰ দেখি	জুড়ায় তপত আঁখি
অঙ্গ দেখিবাৰে আঁখি যাব ।	
যদি হয় কোটি আঁখি	তবে কুষ্ঠকৃপ দেখি
নাম আৱ তলু ভিম নয় ॥	
চিত্তে কুষ্ঠ নাম যবে,	প্ৰবেশ কৱিয়ে তবে
বিস্তাৱিত হৈতে হয় সাধ ।	
সকল ইন্দ্ৰিয়গণ	কৱে অতি আহ্লাদন
নামে কৱে প্ৰেম-উন্মাদ ॥	
যে কাণে পৰশে নাম,	সে তেজয়ে আন কাম
সব ভাব কৱিয়ে উদৱ ।	
সকল মাধুৰ্যস্থান	সব রস কুষ্ঠনাম
এ যতনন্দন দাস কয় ॥	

ଏହି ନାମଶାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଵଜ୍ଞକ ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୋକଟି ଶ୍ରବଣ କରିଯା ନାମରସରସିକ
ଆଜି ହରିଦାସ ଠାକୁର ଆନନ୍ଦେ ଆତ୍ମହାରା ହଇୟା ବୃତ୍ୟ କରିଲେ ଲାଗିଲେନ
ଏବଂ ବଲିଲେ ଲାଗିଲେନ—

“कृष्णामेर यहिया शास्त्र साधु मुखे जानि।
नामेर याधुवी ईच्छे काहा नाहि शुनि ॥”

অন্ত এক দিন মহাপ্রভু শ্রীচৈতন্যদেব সার্বভৌম ভট্টাচার্য, রামানন্দ
রায় এবং স্বরূপাদি সহচরগণের সহিত শ্রীহরিদাস ঠাকুরের ভজনকুটীরে
আগমন করিলেন এবং শ্রীরূপকে তাহার নাটকের শ্লোক পড়িতে
আদেশ করিলেন। মহাপ্রভু পার্ষদগণকে জইয়া পিণ্ডার উপরে বসিলেন
এবং শ্রীরূপ ও হরিদাস মহাপ্রভুর অশুরোধ সঙ্গেও পিণ্ডার উপরে না

বিশিষ্টা অতি বিনীত ও নতুনভাবে পিণ্ডার নিম্নে উপবেশন করিলেন। শ্রীচৈতন্যদেবের আদেশে শ্রীকৃপ পূর্বোক্ত নামমাহাত্ম্যব্যঞ্জক শ্লোকটি পড়লে সকলেই বলিতে: লাগিলেন—“নামমহিমার অসংখ্য শ্লোক শুনিয়াছি, কিন্তু নামমাধুর্যের এরপ বর্ণনা আর কোথাও শুনি নাই।” শ্রীরামানন্দ রাঘ বলিলেন—“তুমি কোনু গ্রহণ লিখিতেছ, যাহার মধ্যে এমন সিদ্ধান্তপূর্ণ শ্লোক রহিয়াছে ?” শ্রীস্বরূপ দামোদর গোস্বামী কহিলেন—“ইনি” শ্রীকৃষ্ণলীলার নাটক রচনা করিতে আরম্ভ করিয়া অজ্ঞলীলা ও পুরলীলা একত্র বর্ণনা করিতে আরম্ভ করিয়াছিলেন। কিন্তু এখন মহাপ্রভুর আজ্ঞা পাইয়া—এই দুই লীলা পৃথক্ করিয়া অজ্ঞ-লীলার বিদ্যমাধব ও পুরলীলার ললিতমাধব নামে দুইখানি স্বতন্ত্র নাটক রচনা করিতে আরম্ভ করিয়াছেন। এই দুই খানি নাটকেই অঙ্গুত প্রেমরসের বর্ণনা করিয়াছেন।”

অতঃপর রসশাস্ত্রে ও নাট্যশাস্ত্রে পরমপণ্ডিত “শ্রীজগন্নাথবন্ধুভ” নাটকের গ্রন্থকার শ্রীকৃপের বিদ্যমাধব নাটকের নান্দশ্লোক, আমুখের পাত্র সম্বিধানের শ্লোক, প্ররোচনা, প্রেমোৎপন্নির কারণ, ভাবের স্বত্বাব, প্রেমের লক্ষণ, মুরলীর প্রভাব, শ্রীবৃন্দাবনের ও শ্রীকৃষ্ণাধিকার বর্ণনা-বিষয়ক শ্লোক এক একটি করিয়া শুনিতে লাগিলেন। অবশ্যে ললিতমাধব নাটকেরও প্রধান শ্লোকগুলি বিচার করিয়া শ্রীকৃপ গোস্বামীর কবিত্বের, প্রেমসিদ্ধান্তের ও বর্ণনার চেতুকারিত্বের প্রশংসন করিতে লাগিলেন।

এই ষটনা ষটটির বহু পরে শ্রীবৃন্দাবনে প্রত্যাগমন করিয়া শ্রীকৃপ গোস্বামী এই নাটক দুইখানি সমাপ্ত করেন। অতএব দেখা গেল, ১৪৫৮ শকে এই নাটক দুইখানির রচনা আরম্ভ হইলেও যথাক্রমে ১৪৫৫ ও ১৪৫৯ শকে এই নাটক দুইখানির রচনা সমাপ্ত হয়।

বিদ্যমাধব নাটকের বৈশিষ্ট্য

শ্রীকৃপ গোস্বামীর পূর্বেও বহু কবি শ্রীরাধাগোবিন্দলীলাকে অবলম্বন করিয়া বহু প্রবন্ধ, গীতিকাব্য ও নাটকাদি রচনা করিয়াছেন; কিন্তু ভাব-বৈচিত্র্যে, সূক্ষ্ম রসবিচারে ও অপূর্ব কবিত্বে শ্রীকৃপের বিদ্যমাধব নাটক

তাহাদিগের মধ্যে যে সর্বশ্রেষ্ঠ, এ কথা নিংগক্ষেত্রে বলা যায়। শ্রীকৃপের নাটকাবলী ও উজ্জলনীলমণি নামক গ্রন্থই বঙ্গদেশে উত্তরকালে যত পদকর্তা আবিভূত হইয়াছেন, তাহাদিগের প্রায় সকলেরই উপজীব্য। কবিত্ব হিসাবে ব্যাবহারিক সাহিত্যের ক্ষেত্রে কালিদাসের কবিত্ব যেমন সর্বশ্রেষ্ঠ, আধ্যাত্মিক প্রেমরসপূর্ণ সাহিত্যের ক্ষেত্রে শ্রীকৃপ গোস্বামীর কবিত্বও সেইরূপ সর্বশ্রেষ্ঠ, এ কথা আমাদের দেশের নিরপেক্ষ প্রতিভাবান् মহামহোপাধ্যায় পণ্ডিতগণ একবাক্যে স্বীকার করিয়াছেন ও করিতেছেন। প্রাচীন অলঙ্কারের ও নাটকরচনার রীতি অস্তুষ্ট রাখিয়া শ্রীকৃপ ভক্তি ও প্রেমরসের যে অমৃত এই নাটকখনির ধারা পরিবেশন করিয়া গিয়াছেন, তাহা চিরকাল বাঙালী জাতিকে আধ্যাত্মিক সাধনার ক্ষেত্রে অমর করিয়া রাখিবে। অধুনা প্রাচীন রীতিতে কবিত্ব ও রসবিচারের ধারা পরিবর্তিত হইয়া গিয়াছে, এই জন্য আমরা আধুনিক কবিত্বের ও রসবিচারের দিক হইতে নিতান্ত সাধারণ ভাবে এই নাটকের দুই একটি স্থানের মাধুর্য আস্থাদনের চেষ্টা করিতে যাইয়া যে অনাধিকার চর্চার প্রবৃত্ত হইব, তরসী করি, দেশকালপাত্রজ মনীষী পণ্ডিতগণ আমাদের সে অপরাধ মার্জনা করিবেন।

শ্রীকৃপের শ্রীউজ্জলনীলমণি গ্রন্থে লিখিত আছে :—

রতিষ্ঠা সঙ্গমাং পূর্বং দর্শনশ্রবণাদিজা।
তয়োক্তন্মৌল্যতে প্রাঞ্জেঃ পূর্বরাগঃ স উচ্যতে ॥

অর্থাৎ নায়ক ও নায়িকার মিলনের পূর্বে দর্শন ও শ্রবণাদিজনিত যে রতি প্রকাশ পায়, রসিক প্রাঞ্জ ব্যক্তিগণ তাহাকেই পূর্বরাগ বলিয়া থাকেন। বলা বাহ্যিক, এই পূর্বরাগই প্রেমোৎপত্তির প্রথম অবস্থা।

শ্রীবিদ্যমাধব নাটকে শ্রীরাধিকার শ্রীকৃষ্ণের নাম, বংশীধনি ও চিরদর্শন জনিত এই পূর্বরাগের অতি সুন্দর বর্ণনা প্রদত্ত হইয়াছে। শ্রীবিদ্যমাধবের দ্বিতীয় অঙ্কে শ্রীরাধিকার পূর্বরাগের এই সুন্দর চির অঙ্গিত করা হইয়াছে। শ্রীকৃষ্ণপ্রেম চিরদিন আস্থাতে অবস্থিত থাকে, কিন্তু উদ্বীপনার কারণ ঘটিলেই ইহা শুন্দসন্তুষ্টিক আধারে অতিশয়

ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଭାବେଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଏହି ହିନ୍ଦ ଜୀବଗତ ପ୍ରେମେର କଥା । ଆର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ପରମାତ୍ମାର ଶକ୍ତି ଶ୍ରୀରାଧିକାରରେ ଏହି ପ୍ରେମ ସଥଳ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ, ତଥଳ ତାହାର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ୍ୟ ଓ ଗତିବେଗ ଯେ କତ ଶକ୍ତିଶାଲୀ, ସାଧାରଣ ଜୀବେର ତାହା ଧାରଣା କରିବାରରେ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପରମ କର୍ମଗମ୍ୟ ଶ୍ରୀରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଜୀବକେ ଏହି ପ୍ରେମେର ସ୍ଵରୂପ ବୁଝାଇବାର ଜନ୍ମ—ପ୍ରେମିକ ଭକ୍ତଙ୍କେ କୃତାର୍ଥ କରିବାର ଜନ୍ମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୟେର ଅଛାବିଂଶତି ଚତୁର୍ବୁଦ୍ଧିର ଦ୍ୱାପର ସୁଗେ ଅପ୍ରାକ୍ତ ଶ୍ରୀବୁନ୍ଦାବନଧାରେର ସହିତ ଜଗତେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଇଛନ୍ । ଶ୍ରୀରାଧିକାରରେ କାର୍ଯ୍ୟହରିପା ଅଂଶସ୍ଵରୂପା ସଥିଗଣଇ ଏହି ପ୍ରେମେର ସ୍ଵରୂପ-ବିଷାରେ ସହାୟତା କରିଯା ଥାକେନ । ଏହି ସଥିର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶ୍ରୀଚିତ୍ତନ୍ତଚରିତାମୃତେ ଆହେ—

“ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଲୌଲା ଏହି ଅତି ଶୃଦ୍ଧତର ।
ଦାସ୍ତ୍ରବାନ୍ସଲ୍ୟାଦି ଭାବେର ନା ହୁଏ ଗୋଚର ॥
ସବେ ଏକ ସଥିଗଣେ ଇହା ଅଧିକାର ।
ସଥି ହିତେ ହୁଏ ଏହି ଲୌଲାର ବିଷାର ॥
ସଥି ବିନା ଏହି ଲୌଲା ପୁଷ୍ଟ ନାହିଁ ହୁଏ ।
ସଥି ଲୌଲା ବିଷାରିଯା ସଥି ଆସାନ୍ଦର ॥
ସଥି ବିନା ଏହି ଲୌଲାଯ ଅଗ୍ରେ ନାହିଁ ଗତି ।
ସଥିଭାବେ ଯେହି ତାରେ କରେ ଅମୁଗ୍ନି ॥
ରାଧାକୃଷ୍ଣର କୁଞ୍ଜସେବା—ସାଧ୍ୟ ଦେଇ ପାଇ ।
ଦେଇ ସାଧ୍ୟ ପାଇତେ ଆର ନାହିଁକ ଉପାୟ ॥
ସଥିର ସ୍ଵଭାବ ଏକ ଅକଥ୍ୟ କଥନ ।
କୃଷ୍ଣ ସହ ନିଜ ଲୌଲାଯ ନାହିଁ ସଥିର ମନ ॥
କୃଷ୍ଣମହ ରାଧିକାର ଲୌଲା ଯେ କରାଯ ।
ନିଜ କେଲି ହେତେ ତାହେ କୋଟିମୁଖ ପାଇ,
ରାଧାର ସ୍ଵରୂପ—କୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମ କଲ୍ପନା,
ସଥିଗଣ ହୁଏ ତାର ପଲ୍ଲବପୁନ୍ପାତା ॥
କୃଷ୍ଣଲୌଲାମୃତେ ଯଦି ଲତାକେ ଦିଙ୍ଗଯ ।
ନିଜସେକ ହିତେ ପଲ୍ଲବାଚେର କୋଟିମୁଖ ହୁଏ ॥

সহজে গোপীর প্রেম নহে প্রাকৃত কাম।
কামক্রীড়া সাম্যে তার কহি কাম নাম॥”

—মধ্য। ৮ম পরিচ্ছেদ।

গ্রন্থকার বিদ্যমাধ্যের নাটকে ললিতা ও বিশাখা এই দুই স্বীর উক্তি-প্রত্যক্ষের দ্বারা নাটকখানির সৌন্দর্য ও সরলতা যথেষ্টরূপে বৃদ্ধি করিয়াছেন। শ্রীরাধিকার হৃদয়ে শ্রীকৃষ্ণের প্রতি পূর্ববারাগের সংগ্রাম হইয়াছে; কিন্তু এই পূর্ববারাগের বৈশিষ্ট্য এই যে, শ্রীকৃষ্ণের নাম শুনিয়াই তাহার প্রতি যন আকৃষ্ট হইয়াছে, আবার শ্রীবৃন্দাবনের বন হইতে মূরগীধরনি শ্রবণ করিয়া সেই মূরগীবাদকের প্রতি যন ধারিত হইয়াছে, আবার চিত্রপটে সুন্দর মৃত্তি দর্শন করিয়া তিনি মুঢ় হইয়াছেন। কিন্তু বিশ্বারের বিষয়—নাম, বংশীধরনি ও ক্রপ যে এক জনেরই, তাহা তিনি বুঝিতে পারেন নাই। পরস্ত তিনি এই তিনি জনকে স্বতন্ত্র পুরুষ কল্পনা করিয়া রাখিয়াছেন। যখন ললিতা ও বিশাখা শ্রীরাধিকার মনের কথা জানিবার জন্য পীড়াপীড়ি করিতে লাগিলেন, তখন শ্রীমতী বলিলেন—

একস্ত শ্রুতমেব লুম্পতি মতিং ক্ষফেতি নামাস্তরং
সাঙ্গোন্মাদপরম্পরামুপনয়ত্যন্তস্ত বংশীকরণঃ।
এষ স্মিক্ষণদ্যুতির্মনসি মে লঘঃ পটে বৌক্ষণাঃ
কষ্টং ধিক্ পুরুষত্রয়ে রতিরভূমত্বে মৃতিঃ শ্রেয়সৌ॥ *

“সখি ! আমার এমনই দুর্ভাগ্য যে, এক দিন এক জনের “ক্ষফ” এই নামের অক্ষর দুইটি আমার কর্ণবিবরে প্রবেশ করাব আমার মন ব্যাকুল

* স্মৃতিখ্যাত পদাবলীকার শ্রীগোবিন্দদাম এই শ্লোকটিকে অবস্থন করিয়া একটি সুন্দর পদ অচলা করিয়াছেন। বধা :—

সজনি ! মরণ মানিয়ে বঙ্গভাগি।
কুলবতী তিনি পুরুষে ভেল আরতি
জীবন পিয় মুখ লাগি ॥ কু ॥

হইয়া পড়িল, অন্ত এক দিন অন্ত এক পুরুষের মধুর অস্ফুট বংশীধর্মনি
শুনিয়াই আমি আনন্দে উন্মত্ত হইয়া পড়িয়াছি, আবার আর এক দিন
নববনকান্তি এক পুরুষকে চিরপটে দেখিবামাত্র সেই মুক্তি আমার চিন্তে
দৃচরণে অঙ্গিত হইয়া গেল; এইরূপ ঘৃণপৎ তিনটি পুরুষে আমার মন
আকৃষ্ট হইল—ইহা নিতান্ত লজ্জা ও কষ্টের কথা—ইহা অপেক্ষা আমার
মরণই তাল ছিল।”

এই পূর্বরাগের চির বাস্তবিকই অভ্যন্তরীণ এবং অলৌকিক। নামের
শক্তিতে বা বংশীধর্মনির শক্তিতে দ্রুদয়ে এইরূপ গাঢ় অনুরাগের উদয়ের
কথা পূর্বে কখনও জানা যায় নাই। ইহা মৌলিক রৌতির সীমার বাহিরে
অবস্থিত। শ্রীগোবিন্দের প্রতি এইরূপ শ্রীতি একমাত্র রাধিকার পক্ষেই
সম্ভবপর। ললিতা ও বিশাখা তখন বলিলেন—“তোমার আয় রমণীর পক্ষে
গোকুলেজ্ঞনন্দন শ্রীকৃষ্ণ ভিন্ন অন্ত কোমও পুরুষে অনুরাগ কখনও সম্ভব
নহে; তুমি যাহার নাম শুনিয়াছ, যাহার বংশীধর্মনি শুনিয়াছ ও চিরপটে
রূপ দেখিয়াছ—সেই তিনি জন ভিন্ন পুরুষ নহেন—তিনি রসিকেজ্ঞশেখের
অজ্ঞাজননন শ্রীগোবিন্দ।”

সান্দীপনি মুনির মাতা বৃন্দা পৌর্ণমাসী দেবী দেবৰ্ষি নারদের প্রিয়
শিষ্য। ইনি শ্রীযোগমায়াদেবীরই অবতার বলিয়া প্রসিদ্ধ। ইহারই

পহিলে শুনলুঁ হাম	গ্রাম দই আথৰ
তৈখন মন চুরি কেল।	
না জানিয়ে কোঁৰিছে	মুৱলী আলাপই
চমকই শ্রান্তি হৰি মেল॥	
না জানিয়ে কোঁৰিছে	পটে দৱশয়লি
নব জন্মধৰ বিনি কান্তি !	
চকিত হইয়া হাম	বাঁহা বাঁহা ধাইয়ে
তাঁহা তাঁহা বোধয়ে মান্তি।	
গোবিন্দদাম	কহয়ে শুন সুজ্জৰি
অতএ কৱহ বিশোঘাস।	
ষাকৰ নাম	মুৱলীৱ তাকৰ
পটে ভেলমো পৰকাঁশ॥	

অষ্টন-ঘটনপটীয়সৌ শক্তিতেই শ্রীবৃন্দাবনলীলার চমৎকারিষ্ঠ সম্পাদিত
হয়। ইনিই শ্রীরাধিকার শ্রীকৃষ্ণের প্রতি এই প্রবল অশুরাগ দমন করিবার
চেষ্টার ফলে এই অশুরাগ যে বৃদ্ধির পরাকার্ষা প্রাপ্ত হইয়াছে, এবং
এই অশুরাগ যোগিগণের ও মুনিগণের চিরবাহিত ধন, তৎসমস্তকে
বলিতেছেন—

প্রত্যাহত্য মুনিঃ ক্ষণং বিষয়তো যশ্চিন্ত মনো ধিঃসতে
বালাসৌ বিষয়ে ধিঃসতি ততঃ প্রত্যাহরন্তি মনঃ ।
যত্ত স্ফুর্তিলবায হস্ত হস্তয়ে ষোগী সমৃৎকৃষ্টতে
মুক্ষেয়ং কিল পশ্চ তত্ত্ব হৃদয়ান্তিষ্ঠান্তিমাকাঙ্গতি ॥

অর্থাৎ—আশৰ্য্য দেখ, মুনিগণ বিষয় হইতে প্রতিনিবৃত্ত করিয়া মনকে
ক্ষণকালের নিমিত্ত যে শ্রীকৃষ্ণে প্রবেশ করাইতে ইচ্ছা করেন, এই বালা
কি না তাহা হইতে মনকে প্রতিনিবৃত্ত করিয়া বিষয়াদিতে নিযুক্ত
করিতে ইচ্ছা করিতেছে। হায়! যোগিগণ হৃদয়মধ্যে যাহার স্ফুর্তি-
লেশের নিমিত্ত যত্ত করিয়া থাকেন, এই মুক্ষা কি না তাহাকে হৃদয় হইতে
বাহির করিয়া দিবার জন্য অভিলাষ করিতেছেন!

শ্রীকৃষ্ণাশুরক্ষি বহু জন্মের বহু সাধনার কলেই জন্মিয়া থাকে, কিন্তু
শ্রীরাধিকার শ্রীকৃষ্ণাশুরক্ষি স্বতঃস্ফুর্ত ও স্বাভাবিক। শ্রীমতী দেহ অতি-
ছল্পত্ব শ্রীকৃষ্ণাশুরক্ষিকে পরিত্যাগ করিবার চেষ্টা করিতেছেন, তাহা
দেখান হইয়াছে। এবং তৎসম্বন্ধে তাহার হৃদয় হইতে যে এই নিত্যসিদ্ধ
অশুরাগ কিছুতেই অপগত হইবার নহে, তাহার সুস্পষ্ট ইঙ্গিত প্রাকাশিত
হইয়াছে।

অতঃপর এই নাটকে শ্রীবৃন্দাবনের গাধুর্যবর্ণনার শ্রীকৃপ কিঙ্গপ
অপূর্ব কবিত্বশক্তির পরিচয় দিয়াছেন, তাহার কিঞ্চিৎ উদাহরণ প্রদত্ত
হইতেছে। যথা—

বৃন্দাবনং দিব্যলতাপরীতং
জ্ঞাতাশ্চ পুল্পাশুরিতাগ্রভাজঃ ।
পুল্পাণি চ স্ফীতমধুত্রতানি
মধুত্রতাশ্চ শ্রতিহারিগীতাঃ ॥

শ্রীকৃষ্ণ মধুমন্দিলকে বলিতেছেন—হে সখে! এই বৃন্দাবন দিব্য-
স্থানের দ্বারা পরিবেষ্টিত, সেই লতাগুলিরও অগ্রভাব আবার কুমুমস্তবকে
সুশোভিত, আবার মেই কুমুমাবলীতে মধুকরগণ আনন্দে মধু পান
করিতেছে এবং সেই মধুকরগণও আবার মনোমুঞ্জকর সঙ্গীতে মন্ত্র।

কচিদ্ভূগৌতং কচিদনিলভজীশিশুতা।
কচিৎ বল্লীশ্রান্তং কচিদমলমলীপরিমলঃ।
কচিদ্বারাশালী করকফলপালীরসভরোঁ।
হৃষীকাণাং বৃন্দং প্রমোদয়তি বৃন্দাবনমিদং॥

অর্থ—এই বৃন্দাবনের কোনও স্থলে মধুকরীগণের সুমধুর গীত
শ্রবণ হইতেছে, কোনও স্থানে শীতল বায়ু নানাবিধি ভঙ্গিমায় ঝীড়া
করিতেছে, কোথাও বা লতাগণ আনন্দে বৃত্য করিতেছে, কোথাও বা
পক দাঢ়িয়ে ফজসন্তারের রসপ্রবাহ বিরাজিত—এই প্রকারে এই
বৃন্দাবন আমার ইন্দ্রিয়গণের আনন্দ বর্ধন করিতেছে।

শ্রীকৃষ্ণের বংশীধনির মাহাত্ম্য সমষ্টে বিদ্যুমাধিবের প্রথমাক্ষের এই
শ্লোকটি তাৎক্ষণ্যে ও ভাষার ধ্বনির জন্য সুবিধ্যাত্মক :—

কুকুমসুভৃতশচমৎকৃতিপং কুর্বন্মুহূর্মুরং,
ধ্যানাদস্তরযন্মুন্মুখান্মুন্মুপায়ন্মুবেধসং।
ওৎসুক্যাবলিভির্বলিং চট্টলযন্মুভোগীক্রমাযুরযন্মু
ভিন্নগুকটাহৃতিভিমভিতো বত্তাম বংশীধনিঃ॥

অর্থাদঃ—“জলধরের গতিরোধ করিয়া, পুনঃ পুনঃ গন্ধর্বরাজ
তুমুকুর চমৎকারিত্ব সম্পাদন করিয়া, সন্দৰ্ভাদিকে ধ্যান হইতে বিচ্যুত
করিয়া, বিধাতার বিষয়োৎপাদন করিয়া, ওৎসুক্যাবলীর দ্বারা বলি-
রাজের চঞ্চলতা সম্পাদন করিয়া, নাগরাজ বাস্তুকিকে আঘৃণ্ণত করিয়া
এবং অঙ্গাঙ্গ কটাছের আবরণের ভিত্তি ভেদ করিয়া শ্রীকৃষ্ণের বংশীধনি
চতুর্দিকে অমল করিতেছে।”

ঐশ্বর্য্যকে মাধুবৰ্য্যের অনুগত করিয়া বংশীধনির এই যে মহিমা
ধ্যাপন করা হইয়াছে—ইহাতে স্বয়ং ভগবান् শ্রীকৃষ্ণের মহিমারও

পরোক্ষ প্রতীতি ঘটিতেছে—এই জগৎ এই শ্লোকটি ব্যঞ্জনা গুণেও অসাধারণ। ফলতঃ শ্রীবিদ্যক্ষমাধিব ও শ্রীলিতমাধিব—এই দুইখানি নাটকেই শ্রীকৃপ গোস্বামীর কবিত্ব-প্রতিভা পরিপূর্ণক্রমে স্ফুরিত হইয়াছে। নাট্যামোদী ও কাখ্যামোদী ভজ্ঞ রাস্তিকগণ এই জগতই এই দুইখানি নাটকের বিশেষক্রমে সমাদৃত করিয়া থাকেন। অতঃপর শ্রীকৃষ্ণের ও শ্রীরাধিকার ক্রপবর্ণনা সম্বন্ধে শ্রীকৃপের বৈশিষ্ট্য বাস্তবিকই আস্বাদনের যোগ্য।

শ্রীরাধার দৃষ্টিতে শ্রীকৃষ্ণের সকলই মধুৱ,—বিশ্বব্রহ্মাণ্ডের সকল সৌন্দর্য মাধুর্যের সার ভাগের দ্বারা শ্রীকৃষ্ণমৃতি নির্মিত। তাই তিনি বলিতেছেন—

“নবমনসিজলীলাভ্রান্তনেত্রান্তভাঙ্গঃ
স্ফুটকিশলয়ভঙ্গী সঙ্গিকর্ণঞ্চলস্ত।
মিলিতমৃচুলমৌলেমালয়া মালতীনাং
মদৱতি মম মেধাং মাধুরী মাধবস্ত ॥

অমুবাদ—নবকন্দর্পের জীলাবশতঃ যাহার নেত্রাঙ্গ চারি দিকে অঘণশীল, যাহার কর্ণপ্রাণে স্ফুটকিশলয়ের ভঙ্গিতে কর্ণভূষণ বিরাজ করিতেছে, এবং যাহার মালতীমালা দ্বারা মৃচুল মস্তকভূষণ শোভা পাইতেছে, সেই মাধব-মাধুরী আমার মেধাকে বা বুদ্ধিভূতিকে মস্ত করিয়াছে।

এই শ্লোকটিতে শৰ্দালঙ্কারের এবং অর্থালঙ্কারের ধ্বনির চমৎকারিতা স্মৃতিরিস্ফুট। শ্লোকটির তৃতীয় ও চতুর্থপাদের সমস্ত শব্দই “ম” কারে আরম্ভ হওয়ায় রচনাচাতুর্যের পরাকাষ্ঠা প্রকাশিত হইয়াছে।

শ্রীরাধিকার ক্রপবর্ণনায় কবি বলিতেছেন—

বলাদভ্রোলম্বুঁঃ কবলয়তি নব্যং কুবলয়ং
মুখোল্লাসঃ ফলং ব মলবনমুল্লজ্যয়তি চ।
দশাং কষ্টামৃষ্টাপদমপি নয়ত্যাঙ্গিকরচি-
রিচিত্রং রাধায়াঃ কিমপি কিল ক্রপং বিলসতি ॥

অঙ্গবাদ— শ্রীরাধিকার নেতৃশোভ এমন স্বন্দর যে, উহা দ্বারা বল-পূর্বক নবীন নৌলপদ্মকে কবলিত করিয়া ফেলিয়াছে, মুখশোভ এমন প্রকৃত্যে, উহা দ্বারা প্রস্ফুটিত কমলবনকেও অতিক্রম করিয়া গিয়াছে, আর অঙ্গকাণ্ডি এমন স্বন্দর যে, উহা দ্বারা স্বর্ণের বর্ণও মলিন বলিয়া বোধ হওয়ায় স্বর্ণ কষ্টপূর্ণ অবস্থা প্রাপ্ত হইয়াছে; কিন্তু এত বলিয়াও শ্রীরাধিকার রূপের বর্ণনা উপযুক্ত হইল না—শ্রীরাধাতে একুপ কি অনিবচনীয় বিচিত্র রূপ বিরাজ করিতেছে।

তাষার দ্বারা যত দূর বর্ণনা করা যায়, তাহা করা হইয়াছে; কিন্তু তথাপি তাহাতে আশা মিটে নাই—ইহাতে যেন কিছুই বর্ণনা করা হইল না—“বিচিত্র কি একুপ” যে রাধাতে বিরাজ করিতেছে অর্থাৎ তাহা অনিবচনীয়—এই কথা বলিয়া কবি রূপবর্ণনার চরম উৎকর্ষ প্রদর্শন করিয়া কবিত্বকলার পরাকাষ্ঠা দেখাইয়াছেন।

এতাদৃশী শ্রীরাধিকা—তাহার বিরহে শ্রীকৃষ্ণের ত্রিগং রাধিকাময় বলিয়া মনে হইতেছে, যিনের উৎকর্ষায় তিনি চতুর্দিক রাধিকাময় দেখিতেছেন, শ্রীকৃপ ইঁহার বর্ণনামুখে বলিতেছেন—

রাধা পুরঃ স্ফুরতি পশ্চিমতশ্চ রাধা
রাধাধি সব্যবিহ দক্ষিণতশ্চ রাধা ।
রাধা খলু ক্ষিতিতলে গগনে চ রাধা
রাধাময়ী মম বভূব কুতস্ত্রলোকী ॥

বিদ্যমাধ্য রসময় কবিত্বের উৎস, শৰ্বালক্ষারে ও অর্ধালক্ষারে পরিপূর্ণ। মহাকবি শ্রীকৃপ গোস্বামীর এই রসময় কবিত্বের উপলক্ষি করিবার শক্তি আমাদের নাই। বিশেষতঃ প্রাচীন কাব্যালঙ্কারে আধুনিকগণের মনের পরিতোষ সাধন করিতে পারে না, তথাপি ধাহারা শ্রীরাধাকৃষ্ণের জীলা—শ্রীগবান্ত ও তাহার আনন্দময়ী পরাশক্তির জীলা বলিয়া বিশ্বাস করেন, তাহারাই এই অপূর্ব অপ্রাকৃত রসপূর্ণ নাটকখানি আলোচনা করিবার অধিকারী—এবং তাহারাই ইহার অপুর্ণ রসসন্তারের আস্থাদনে কৃতার্থ হইবেন। কিন্তু ধাহারা গোস্বামিগণের প্রদর্শিত পথামুসরণে এই নাটক দুইখানিকে সর্বাঙ্গমুন্দর ভাবে বুঝিতে চাহেন,

তাঁহাদিগকে শ্রীক্রপের শ্রীভক্তিরসামৃতসিদ্ধ ও শ্রীউজ্জলনীলমণি গ্রহের বিশেষ ভাবে আলোচনা করিয়া এই নাটকখানি এবং জলিতমাধ্ব নাটকখানি অধ্যয়ন করিতে হইবে। নাটকলক্ষণ সম্বন্ধে বিশেষ ভাবে আলোচনা করিয়া শ্রীক্রপ গোস্বামী “নাটকচল্লিকা” নামে যে গ্রন্থখানি রচনা করিয়াছেন, নাটক-রচনার বৈশিষ্ট্য বুঝিতে হইলে সে গ্রন্থখানিরও আলোচনার প্রয়োজন।

শ্রীক্রপগোস্বামীর নাটক লিখিবার উদ্দেশ্য

শ্রীক্রপ গোস্বামীর এই নাটক ও ভক্তিগ্রন্থ লিখিবার উদ্দেশ্য সম্বন্ধে অনুসন্ধান করিতে গেলে, সর্বপ্রথমে তাঁহার জীবন-চরিতার স্থল ঘটনাগুলি অবগত হওয়ার বিশেষ প্রয়োজন। এই তত্ত্ব আমরা এখানে অতি সংক্ষেপে শ্রীক্রপের জীবনের স্থল ঘটনাগুলির উল্লেখে প্রবৃত্ত হইলাম।

আনুমানিক ১৩৯৯ শকে বাক্লা চন্দ্রবীপে কর্ণাটবংশীয় ব্রাহ্মণ কুমারদেবের ওরসে শ্রীক্রপ গোস্বামী আবিভূত হন। ইঁহার জ্যোষ্ঠ ভাতা যিনি উন্নতরকালে সনাতন গোস্বামী নামে প্রসিদ্ধি লাভ করেন, তিনি ইঁহার অপেক্ষা বয়সে পাঁচ-ছয় বৎসরের বড় ছিলেন। ইঁহার কনিষ্ঠ ভাতার নাম বল্লভ—পরবর্তী কালে শ্রীচৈতন্যদেব ইঁহার নাম পরিবর্ত্তিত করিয়া ইঁহাকে অনুপম নামে অভিহিত করেন। অনুপম সুপ্রসিদ্ধ শ্রীজীব গোস্বামীর পিতা। আমাদের মতে অনুমান ১৩৯৪ শকে শ্রীসনাতন গোস্বামী, ১৩৯৯ শকে শ্রীক্রপ গোস্বামী ও ১৪০৩ শকে শ্রীবল্লভের জন্ম হয়। ইঁহারা কাব্য, ব্যাকরণ, শার্যামীমাংসাদি দর্শন পাঠ শেষ করিয়া তাঁকালিক রাজভাষ্য হিসাবে পার্শ্বভাষায় ব্যুৎপত্তি লাভ করেন। শ্রীক্রপ গোস্বামীর পিতামহ মুকুন্দদেব গৌড়েশ্বর ছসেন সাহের অধীনে গৌড়ের রাজসরকারের কার্য্যে নিযুক্ত ছিলেন। ১৪১৬ শকাব্দে গৌড়েশ্বর ছসেন সাহ গৌড়ের সিংহাসনে আরোহণ করেন। শ্রী সময়ে মাহিনগরের বয়ুবংশীয় গোপীনাথ বস্ত্র বা পুরন্দর থাঁ তাঁহার প্রধান মন্ত্রী বা উজীর ছিলেন। মুকুন্দ বোধ হয় তাঁহার সহকারী

ছিলেন। মুকুন্দই পৌত্রগণকে গোড়ের রামকেলিতে আনয়ন করিয়া তাঁহাদিগকে রাজকার্যের উপযোগী শিক্ষায় শিক্ষিত করেন। মুকুন্দদেবের পরলোকপ্রাপ্তির পর সনাতন “দ্বীর খাসের” (Private Secratary) ও শ্রীকৃপ সাকর মল্লিকের (রাজস্ব বিভাগের প্রধান কর্মচারী) নিযুক্ত হন। সন্তুষ্টভৎঃ ইঁহারা উভয়ে ১৪৪২ শকে রাজকার্যে ঘোগদান করেন। ইঁহাদের কনিষ্ঠ ভ্রাতা অমূপম ১৪৪২ শকে টাঁকশালের অধ্যক্ষ-ক্রপে গোড়ের রাজসরকারের কার্যে ঘোগদান করেন এবং পরবর্তী কালে মল্লিক উপাধিলাভ করেন। হসেন সাহের রাজস্বকালেই শ্রীচৈতন্তদেব সন্ধ্যাস প্রাহণ করেন। তাঁহার অপূর্ব প্রভাবে মুক্ত হইয়া শ্রীকৃপ ও শ্রীসনাতন পূর্ব হইতেই শ্রীচৈতন্তদেবের অমূরাগী হন এবং তাঁহার নিকট দৈনন্দিন পত্র প্রেরণ করেন। আমুমানিক ১৪৩৫ শকে শ্রীচৈতন্তদেব শ্রীবৃন্দাবনে যাইবার সংকল্প করিয়া রামকেলি গ্রাম পর্যন্ত আগমন করিয়া পুনরাবৃত্ত পুরীধামে প্রত্যাবর্তন করেন। ঐ সময়ে শ্রীকৃপ গোস্বামী ও শ্রীসনাতন গোস্বামী রামকেলিতে গমন করিয়া শ্রীচৈতন্তদেবকে দর্শন করিয়া তাঁহার পদে আত্মসমর্পণ করেন। ইহার কিছু দিন পরেই আমুমানিক ১৪৩৬ শকাব্দে শ্রীকৃপ গোস্বামী কনিষ্ঠ ভ্রাতা অমূপমের সহিত গৃহত্যাগ করিয়া প্রয়াগে শ্রীচৈতন্তদেবের সহিত মিলিত হন। শ্রীকৃপের সহধর্মী ঐ সময়ে জীবিত ছিলেন কি না, তাহা নিশ্চিতক্রপে জানা যায় না, তবে আমাদের মনে হয়, শ্রীকৃপ বিবাহ করিয়াছিলেন এবং ‘প্রেমবিলাসে’ এ মন্দক্ষে যে উপাখ্যান দেখা যায়, তাহা নিতান্ত অমূলক নহে।

শ্রীকৃপের উপর শ্রীচৈতন্তদেবের প্রভাব

শ্রীকৃপ গোস্বামী শ্রীচৈতন্তদেবকে ভগবান् বলিয়া মনে করিতেন। অতএব তিনি সর্বপ্রকারে তাঁহার পাদপদ্মে আত্মসমর্পণ করিয়া তাঁহারই কার্যে আত্মনিয়োগ করিলেন। মহাপ্রভু শ্রীচৈতন্তদেবও তাঁহাকে উপযুক্ত পাত্রবোধে প্রয়াগে শিক্ষাপ্রদান করেন—

লোকভীড় ভয়ে গ্রভু দশাখন্ডেধে গিয়া।

কৃপ গোস্বামিকে শিক্ষা করান् শক্তি সঞ্চারিয়া॥

কুষ্ঠতন্ত্র ; ভক্তিতন্ত্র—রসতন্ত্র—প্রাপ্তি ।
 সব শিক্ষাইল প্রভু ভাগবত সিদ্ধান্ত ॥
 রামানন্দ পাশে যত সিদ্ধান্ত শুনিল ।
 ঝরপে ঝুপা করি তাহা সব সঞ্চারিল ॥
 শ্রীকৃপ-হৃদয়ে প্রভু শক্তি সঞ্চারিলা ।
 সর্বতন্ত্র-নিরূপণে প্রবীণ করিলা ॥

শ্রীচৈতন্তচরিতামৃত, মধ্য, ১৯শ পরিচ্ছেদ ।

শ্রীচৈতন্তদেবের এই শিক্ষার কথা স্মরণ করিয়া শ্রীকৃপ গোস্বামী
 ভক্তিরসামৃতসিদ্ধু গ্রহে লিখিয়াছেন—

হনি যজ্ঞ প্রেরণয়া
 প্রবর্তিতোহং বরাকুরূপোহপি ।
 তন্ত্র হরেঃ পদকমলং
 বন্দে চৈতন্তদেবস্ত ॥

অর্থাৎ—আমি তুচ্ছ রূপ নামক এক ব্যক্তি হৃদয়ে ধীহার প্রেরণা
 অনুভব করিয়া এই কার্য্যে প্রবৃত্ত হইয়াছি, সেই শ্রীহরি চৈতন্তদেবের
 পদকমল বন্দনা করিতেছি ।

মহাপ্রভুর প্রিয় পার্বতী কাঞ্জনপল্লী (কাঁচড়াপাড়া) নিবাসী শ্রীল
 শিবানন্দ সেনের পুত্র মহাকবি কবিকর্ণপুর তাহার শ্রীচৈতন্তচন্দ্রদেব নাটকেও
 শ্রীকৃপ-সনাতনের সম্বন্ধে লিখিয়াছেন—

“কালেন বৃন্দাবনকেলিবার্তা
 লুপ্তেতি তাং খ্যাপয়িতুং বিশিষ্য ।
 কৃপামৃতেনাভিষিষ্ঠে দেব-
 স্তুত্রে রূপঞ্চ সনাতনঞ্চ ॥

অর্থাৎ—শ্রীবৃন্দাবনে শ্রীরাধামাধবের যে অপূর্ব লীলাবিলাস হইয়াছিল,
 কালক্রমে নানা কারণে লোকে তাহা ভুলিয়া গিয়াছিল, সেই সমস্ত
 লীলাকথার পরিপোষক তীর্থস্থানগুলিও লুপ্ত হইয়াছিল । কিন্তু শ্রীকৃষ্ণ-
 চৈতন্তদেব জীবের মঙ্গলার্থে পুনর্বার তাহা বিশেষরূপে প্রকাশ করিবার
 জন্য শ্রীকৃপ ও সনাতনকে কৃপামৃতে অভিষিক্ত করিয়াছিলেন ।

শ্রীচৈতন্যদেবের অবতারের মূল কারণ ভাগবতধর্মের প্রতিষ্ঠা। এই মহাপ্রতিষ্ঠা-যজ্ঞের মূল হোতা শ্রীকৃপ, শ্রীসনাতন ও তদহুগামী গোস্বামিগণ, শাস্ত্রপ্রচার ও লুপ্ততীর্থ উদ্বার ইছাই এই ধর্মপ্রচারের সর্বশ্রেষ্ঠ কার্য। শ্রীল সনাতন ও শ্রীকৃপের প্রতি শ্রীচৈতন্যদেব সেই গুরুতর কার্যের ভার অর্পণ করেন। তিনি যে নিজে তাহার অলৌকিক শক্তি সঞ্চারে ইছা শক্তিশালী করিয়া তুলিয়া নিজেই তাহাদিগকে যন্ত্রণপে ব্যবহার করিয়া এই কার্য করিয়া গিয়াছেন, ইছা তিনি তাহার অন্তরঙ্গ ভক্তগণের নিকট স্বীকার করিয়া গিয়াছেন। যথন শ্রীরামানন্দ রায়, শ্রীস্বরূপদামোদর, শ্রীবাস্বদেব সার্বভৌম-প্রমুখ ভক্তগণের সম্মুখে শ্রীকৃপের বিদগ্ধমাধ্ব ও ললিতমাধবের প্রধান প্রধান শ্রোকগুলির বিচারের শেষ হইল, তখনই শ্রীরামানন্দ রায় বলিয়া উঠিলেন—“প্রভো! এ কবিত্ব নহে, এ যে অমৃতের ধারা বহিতেছে, আর এই নাটকলক্ষণে সর্বসিদ্ধান্তের সার ভাগ সংগৃহীত হইয়াছে। জীবের পক্ষে এইকৃপ শক্তি নিতান্তই দুর্ভুতি। আমার বিশ্বাস, তুমিই শক্তি দান করিয়া ইছার লেখনীর দ্বারা এই কথা প্রকাশ করিতেছ।’ মহাপ্রভু তদন্তে বলিলেন—

—প্রয়াগে ইছার হইল মিলন।
 ইছার গুণে ইছাতে আমার তুষ্ট হৈল মন॥
 মধুর গ্রসন্ন ইছার কাব্য সালঙ্কার।
 শ্রিছে কবিত্ব বিমু নহে রসের প্রচার॥
 সভে কৃপা করি ইছারে দেহ এই বর।
 অজলীলা প্রেমরস বর্ণে নিরস্তর॥
 ইছার যে জ্যোষ্ঠাতা—নাম সনাতন।
 পৃথিবীতে বিজ্ঞবর নাহি তাঁর সম॥
 তোমার ঘৈছে বিষয় ত্যাগ তৈছে তাঁর রীতি।
 দৈন্তব্যেরাগ্য পাণ্ডিত্যের তাহাতেই স্থিতি॥
 এই দুই ভাই আমি পাঠাইলাঙ্গ বৃক্ষাবনে।
 শক্তি দিয়াছি ভক্তিশাস্ত্র করিতে প্রবর্তনে॥
 রায় কহে ঈশ্বর তুমি যে চাহ করিতে।
 কাষ্ঠের পুতলী তুমি পার নাচাইতে॥

মোর মুখে যে সব রস কৈলে প্রচারণে ।
 সেই সব দেখি এই ইঁহার লিখনে ॥
 ভক্ত কৃপায় গ্রাহিতে চাহ অজের রস ।
 যারে করাও, সে করিবে ; জগৎ তোমার বশ ॥

—চৈঃ-চঃ, অষ্ট্য, ২য় পরিচ্ছেদ ।

সুতরাং ইহা দ্বারা স্পষ্টই বুঝিতে পারা গেল যে, শ্রীচৈতন্যদেবই শ্রীরাধাকৃষ্ণের অপ্রাকৃত প্রেমলীলার স্বরূপ প্রকাশ করিবার জন্যই শ্রীকৃপ গোস্বামীর দ্বারা শ্রীবিদ্যমাধব প্রমুখ নাটক ও উজ্জলনীলমণি প্রমুখ রসশাস্ত্র রচনা করাইয়াছিলেন। শ্রীচৈতন্যদেবকে মুক্তিমান শ্রীভাগবত বলা যাইতে পারে। এই জন্য প্রয়াগে দশ দিন শ্রীকৃপকে শিক্ষাদান করিয়া পরে তাহাকে সেই শিক্ষার উদ্দেশ্য হৃদয়ঙ্গম করিবার জন্য শ্রীরাধাগোবিন্দের লৌলাভূমি শ্রীবৃন্দাবনে প্রেরণ করেন। তথা ছাইতে আসিয়া সর্বতোভাবে বিষয়সংস্পর্শশূন্ত হইয়া শ্রীকৃপ গোস্বামী শ্রীশ্রীপুরীধামে শ্রীচৈতন্যদেবের পাদমূলে আগমন করেন। মাতাপিতা যেরূপ অনুপম শ্রেষ্ঠভরে শিশুপুত্রকে বুকে তুলিয়া লইয়া আদরে ও শ্রেষ্ঠে তাহাকে সংবর্দ্ধিত করেন, শ্রীমন् মহাপ্রভুও সেইরূপে পুরীধামে তাহাকে পরমাদরে নিজের ও ভক্তগণের কৃপাশীর্বাদে পরিতৃষ্ঠ করিয়া তাহাকে তাহার কর্মক্ষেত্র শ্রীবৃন্দাবনে প্রেরণ করেন। সেই স্থানেই চিরকাল শ্রীভাগবত মুর্তি শ্রীচৈতন্যদেবের মহামহিমায় আদর্শ হৃদয়ে ধারণ করিয়া শ্রীকৃপ গোস্বামী “নিরস্ত্র”—জীবনের শেষ মুহূর্ত পর্যন্ত এই অজলীলারস বর্ণনা করিয়া গিয়াছেন এবং শ্রীচৈতন্যদেব স্বভক্তবর্গকে যে “শুন্দা ভজনমুদ্রার” উপদেশ করিয়া গিয়াছেন, চিরকাল তাহার আদর্শকে সম্ভজ্জল রাখিয়া গিয়াছেন। অবশেষে গৌড়ীয় বৈক্ষণেগণের হৃদয়ের ধন শ্রীরাধাগোবিন্দকে শ্রীবৃন্দাবনে প্রতিষ্ঠিত রাখিয়া তিনি তাহার শুরু ও জ্যৈষ্ঠ ভাতা শ্রীসনাতন গোস্বামীর পদাচ্ছসরণ করিয়া আনুমানিক ১৪৯১ শকে ঝুলন যাত্রার দ্বাদশী তিথিতে নিত্যলীলায় সমাগত হন। ইঁহার শিষ্য ও উপযুক্ত ভাতুপুত্র শ্রীজীব গোস্বামী শ্রীরাধাদামোদরের মন্দিরের প্রাঙ্গণে ইঁহার অপ্রাকৃত চিন্ময় তমু

সমাহিত করেন। আজিও প্রতি বৎসর ঝুলন পূর্ণিমার পূর্ববর্তী দ্বাদশী-
তিথিতে ইহার তিরোভাৰ দিবসে এই স্থানে ইহার স্মরণার্থ মহোৎসবের
অনুষ্ঠান হইয়া থাকে। ইনি যে শ্রীচৈতন্যদেবের কৰুণ প্ৰিয় ছিলেন,
তৎসমৰক্ষে মহাকবি কবিকৰ্ণপুর একটি শ্লোক রচনা কৰিয়া পৱিত্ৰ দিয়া
গিয়াছেন। গুৱাখণ্টি এই—

প্ৰিয়স্বৰূপে দয়িতস্বৰূপে প্ৰেমস্বৰূপে সহজাভিকৃপে।
নিজামুৰূপে প্ৰভুৱেকৰূপে ততান রূপে স্ববিলাসৰূপে॥

অর্থাৎ—যিনি প্ৰভুৰ প্ৰতি প্ৰিয়তমস্বৰূপ শ্ৰীস্বৰূপদামোদৰ গোস্বামীৰ
প্ৰিয় অথবা যিনি নিজ সিদ্ধদেহে শ্ৰীকৃপমঞ্জুৰী রূপে শ্ৰীরাধাগোবিন্দ-
সেবায় অগ্ৰগণ্য হইয়া শ্ৰীচৈতন্যদেবেৰ নিজ স্বৰূপ শ্ৰীশ্ৰীরাধাগোবিন্দেৰ—
অতি প্ৰিয়, যিনি শ্ৰীচৈতন্যদেবেৰ অতি প্ৰিয় দয়িতাস্বৰূপ, যিনি সাক্ষাৎ
প্ৰেমেৰ মূৰ্তি বা প্ৰেম ধীহার স্বৰূপ, ধীহার রূপ স্বভাৱতঃই অতি
মনোহৰ, যিনি কুণ্ডে শ্ৰীচৈতন্যদেবেৰ অমুৰূপ এবং যিনি শ্ৰীচৈতন্যদেবেৰ
সহিত অভিমুকৰণ তিনি সেই শ্ৰীকৃপ গোস্বামীতে আপনাৰ বিলাসৰূপ
শ্ৰীরাধাগোবিন্দেৰ লীলারূপে দিস্তাৱ কৰিয়াছিলেন।

শ্ৰীকৃপাচুগা ভজনপন্থতি

শ্ৰীমন্মহাপ্ৰভু গৌড়দেশে আবিভূত হইয়া যে অনৰ্পিত উজ্জল-ৱসময়ী
ভক্তি বিতৰণ কৰিয়াছিলেন, তাহার প্ৰকৃত স্বৰূপ শ্ৰীকৃপ প্ৰমুখ শ্ৰীবৃন্দাবন-
বাসী গোস্বামিগণই বুৰিয়াছিলেন। কাৰণ, ইহাবাই সাক্ষাৎভাৱে
শ্ৰীমন্মহাপ্ৰভুৰ দ্বাৰা আদিষ্ঠ ও আবিষ্ট হইয়াই ভক্তিশাস্ত্ৰ ও ৱস্তৰাস্ত্ৰ প্ৰণয়ন
কৰিয়া ব্ৰজেৰ শুক মাধুৰ্য্যময় শ্ৰীশ্ৰীরাধাকৃষ্ণগুণেৰ ভজনপন্থতি প্ৰকাশ
কৰিয়াছিলেন।

তৎপুৰৰ্বে গৌড়দেশে শ্ৰীশ্ৰীনারায়ণেৰ ও শ্ৰীশ্ৰীলক্ষ্মীদেবীৰ অবতাৱৰূপে
শ্ৰীশ্ৰীরাধাকৃষ্ণেৰ ঐশ্বৰ্য্যময় বুগল রূপেৰ ভজনপন্থতি প্ৰচলিত ছিল।
গৌড়েৰ এই ভজনপন্থতিৰ আমূল সংশোধন শ্ৰীকৃপেৰ এই নাটকাবলী

ও বস্তুত্বের দ্বারাই মুখ্যতঃ হইয়াছিল বলিয়া শ্রীবৃন্দাবনের এই ভজন পদ্ধতিকে “শ্রীকৃপানন্দগা” বিশেষণে বিশেষিত করা হইয়া থাকে। ফলতঃ এই ভজন পথই শ্রীল কৃষ্ণচৈতন্যদেবের সম্মত, ইহাই শ্রীল মাধবেন্দ্রপুরীর উদ্দিষ্ট এবং ইহাই শ্রীল স্বরূপদামোদর, শ্রীল রামানন্দ রায়, শ্রীল বক্রেশ্বর পণ্ডিত (উত্তির্যায় শ্রীল রাধাকান্তমঠের মূল প্রতিষ্ঠাতা), শ্রীল সার্বভৌম ভট্টাচার্য, শ্রীল গদাধর পণ্ডিত গোস্বামী, শ্রীল গোপাল ভট্ট গোস্বামী, শ্রীল রঘুনাথ দাস গোস্বামী, শ্রীল রঘুনাথ ভট্ট গোস্বামি-প্রমুখ মহাপ্রভুর মস্তা ভজনগণের অবলম্বিত। শ্রীগৌরীদাস পণ্ডিত-প্রমুখ গৌড়ের স্থ্যভাবের ভজনগণের শিষ্য শ্রীল সুব্রহ্মি মিশ্রাদি পরিকর-বর্গও উত্তরকালে এই পদ্ধতি অবলম্বন করিয়াছিলেন। পরবর্তী কালে শ্রীনিবাস আচার্য, শ্রীল নরোত্তম ঠাকুর ও শ্রীল শ্রামানন্দ ঠাকুর গৌড়ে, বঙ্গে ও উৎকলে এই ধারাই প্রবাহিত করিয়া গিয়াছেন। কিন্তু শ্রীকৃপ-সন্নাতনপ্রমুখ ছয় গোস্বামী ও ব্রহ্মগুলস্ত ভজনবর্গ শ্রীগৌরাঙ্গদেবকে সাক্ষাৎ শ্রীকৃষ্ণ বা শ্রীশ্রীরাধাকৃষ্ণ দৃগলের মিলিত বিগ্রহ বলিয়া জানিলেও তাহারা কেহই স্বতন্ত্র ভাবে শ্রীগৌরাঙ্গের উপাসনার কোনও বিধিপ্রদান করেন নাই। শ্রীরাধিকার প্রধান সগী শ্রীমঞ্জীরীদিগের অনুগত হইয়া নিজের নিত্যসিদ্ধ স্থৰ্যদেহ ভাবনা করিয়া অখিল রসায়ন মূর্তি শ্রীনন্দনন শ্রীকৃষ্ণের সহিত শ্রীরাধিকার সেবাই শ্রীকৃপ গোস্বামীর উপদেশের সারমৰ্থ। যিনি শ্রীচৈতন্যদেবের প্রতি প্রেরণ আকর্ষণের ফলে যৌবনের প্রারম্ভে অপরাধ শায় শুল্কী বুবতী স্তু ও ইন্দ্রের শ্যাম ত্রিখ্য ত্যাগ করিয়া শ্রীশ্রীপুরীধামে গমন করিয়া শ্রীচৈতন্যদেবের পদে আত্মসমর্পণ করিয়াছিলেন—শ্রীচৈতন্যদেব নিজে থাহাকে শিক্ষা দিবার জন্য তাহার অভিষ্ঠ স্বরূপ শ্রীল স্বরূপদামোদরের হস্তে প্রদান করিয়াছিলেন—যিনি ষোড়শ বৎসর ধরিয়া শ্রীমন্মহাপ্রভুর পদাস্তিকে বাস করিয়া তাহাকে সর্কতোভাবে উপাস্ত বলিয়া বুকিয়াছিলেন—যিনি বৈরাগ্যের ও জ্ঞানের আদর্শক্রমে অবিসংবাদিত ভাবে বৈষ্ণব-অগতে গৃহীত—সেই শ্রীল রঘুনাথ দাস গোস্বামী যে শিক্ষা পাইয়া শ্রীবৃন্দাবনে আসিয়াছিলেন, তাহাতে তিনি শ্রীবৃন্দাবনে আগমনানন্দের শ্রীকৃপ-সন্নাতনের মধ্যে সেই অমূল্য শিক্ষার আদর্শের পরিপূর্ণ বিকাশ দেখিয়া আন্তরাল হইয়া শ্রীকৃপের হস্তে আত্মসমর্পণ করিয়া ধন্ত

হইয়াছিলেন। এই যে ভজনের আদর্শ তাহাই শ্রীবিদঞ্চমাধবে পরিপূর্ণক্রপে প্রকাশিত। অতএব শ্রীকৃপামুগ্নি ভজন পদ্ধতির পরিপূর্ণ প্রকাশক্রপে এই নাটকখানি সর্বত্র সমাদৃত।

স্বকৌম্বা ও পরকৌম্বাবাদ

শ্রীকৃপের সময়ে স্বকৌম্বা ও পরকৌম্বাবাদ জইয়া কোনও বাদবিসম্বাদ হইয়াছিল বলিয়া জানা যায় না। তবে অন্তাত্ত্ব সম্প্রদায়ের বৈষ্ণবগণ পরকৌম্বাবাদের মূলতত্ত্ব হৃদয়ঙ্গম করিতে কোনও দিনই পারেন নাই— এবং তখনও পারিয়াছিলেন বলিয়া মনে হয় না; এই জন্যই শ্রীকৃপ গোস্বামী শ্রীলিতমাধব নাটকে পুরুলীয়ায় শ্রীরাধিকাদিকে শ্রীসত্যভাষা ও শ্রীকৃক্ষণীতে পরিণত করিয়া নববৃন্দাবনে এক অমুপম নবীন ভাবে স্বকৌম্বায় পরকৌম্বা ও পরকৌম্বায় স্বকৌম্বা—স্থাপন করিয়া মহামাধুর্য্যময় লৌলাবিলাসের পরাকাষ্ঠা প্রদর্শন করিয়া শ্রিগিয়াছেন। কিন্তু শ্রীবিদঞ্চমাধবে শ্রীবৃন্দাবনের অন্যত্বত শুন্দি মাধুর্য্যময় লৌলাবিলাসে শ্রীযোগমায়ার পরকৌম্বা-ভাবেই প্রাবল্য দেখা যায়। ফলতঃ ঝাহারা শ্রীরাধাকৃষ্ণ তত্ত্বের বৈশিষ্ট্য ও শ্রীবৃন্দাবনধামের মহামাধুর্য্যময় বৈশিষ্ট্যের স্বরূপ অবগত আছেন, বাদবিবাদ কখনও তাহাদের সমীপবর্তী হইতে পারে না। শ্রীকৃপের স্থার মহাপ্রাতিভাবান্ত রসিক ভক্ত সর্বত্রই শ্রীত্রজগোপবধুগণের ভজনের সর্বশ্রেষ্ঠত্ব স্থাপন করিয়া গিয়াছেন। এমন কি, শ্রীলিতমাধব নাটকে শ্রীরাধিকার সহিত শ্রীকৃষ্ণের বিবাহ হইবার পরেও শ্রীকৃষ্ণ শ্রীরাধাকে বরদানে ইচ্ছুক হইলে শ্রীরাধা বলিলেন—

“যখন তোমাকে পাইলাম তখন অন্ত বরের প্রয়োজন নাই, তবে তোমার চরণে এই প্রার্থনা আছে যে, ঝাহারা তোমাতে আশাবদ্ধ হইয়া শ্রীত্রজমণ্ডলে বাস করেন, তুমি নবকিশোর বংশীধারী ও শিখিপুরুষবিভূষণ মুর্তিতে তাহাদের নয়নপথবর্তী হইও, তাহার পর আমার হৃদয়ের অভিলাষ পূর্ণ করিয়া শ্রীবৃন্দাবনের ঘমুনাতটে উত্তাবিতানময় তোমার মাধুর্য্য লৌলার নিত্যনিকেতনে ভজনিকুঞ্জে আমাদের স্থার

চট্টগ্রাম বিলাসবানী গোপীদিগের সহিত মিলিত হইয়া মুরলী-নিষ্ঠনে সকলকে আনন্দে যত্ন রাখিও, ও চিরমধুর বৃন্দাবনে নিত্য বিহারে রত্ত থাকিও।”

বিদঘনাধবের টীকা ও অনুবাদ

এই নাটকখানি রচিত হইবার পরেই ইহা রসিক ভক্তসমাজে অত্যন্ত সমাদৃত হইয়াছিল। শ্রীল যদুনন্দন ঠাকুর বাঙালী পাঠকগণের জন্য এই নাটকখানির একখানি শুন্দর পঞ্চালুবাদ করেন। এই নাটকের বহু কবিতার ভাব লইয়া শুপসিদ্ধ কবি শ্রীল গোবিন্দ দাস অনেকগুলি পদ রচনা করেন। পরবর্তী কালের বহু প্রসিদ্ধ পদবর্তী ইহার শ্লেষকা-বলীর ভাব গ্রহণ করিয়া বহু শুন্দর পদ রচনা করিয়া গিয়াছেন। ইহার যে টীকাটি বর্তমানে পাওয়া যায়, তাহা মহামহোপাধ্যায় শ্রীল বিশ্বনাথ চক্রবর্তী মহাশয়ের কৃত বলিয়া বঙ্গীয় বৈষ্ণব সমাজে প্রসিদ্ধ। টীকাকার অবশ্য কোথাও আভ্যন্তরিচয় প্রদান করেন নাই বলিয়া কেহ কেহ এই সম্বন্ধে সন্দেহ প্রকাশ করিয়া থাকেন। বোধহীনের নির্ণয়সাগর মুদ্রাযন্ত্র হইতে শ্রীবিদঘনাধবের যে সংস্করণটি প্রকাশিত হইয়াছে, তাহাতে সম্পাদকগণ এই টীকা যে কাহার রচিত তদ্বিষয়ে কোনও স্থির সিদ্ধান্তে উপনীত হইতে পারেন নাই, তবে এন্হকার যে নিজে টীকা রচনা করেন নাই, টীকাটি পাঠ করিলেই তাহা বুঝিতে পারা যাব। এবং নির্ণয়সাগর হইতে প্রকাশিত গ্রন্থের সম্পাদকও সেই সিদ্ধান্তে উপনীত হইয়াছেন। কিন্তু আমাদের বিশ্বাস, প্রাচীন গৌড়ীয় বৈষ্ণবচার্যাগণ যখন টীকাটি শ্রীল বিশ্বনাথ চক্রবর্তীর বিরচিত বলিয়া স্থির করিয়াছেন, তখন তাহাতে সন্দেহ করিবার কোনও সন্দৰ্ভ কারণ নাই।

আমরা সম্পাদনকালে কলিকাতা সংস্কৃত কলেজের পুস্তকালয় হইতে প্রাচীন হস্তলিখিত দুইখানি পুঁথি ও কলিকাতা বড়বাজার সিন্দুরিয়াপটীর পরলোকগত প্রতুপাদ সত্যনন্দ গোষ্ঠীর পুস্তকালয় হইতে প্রাচীন হস্তলিখিত যে পুঁথি পাইয়াছিলাম, এই সকল পুঁথির পাঠ

অতি বিশুদ্ধ ও সম্পর্ক। আমরা এই তিনখানি পুঁথির সাহায্যে
বর্তমান গ্রন্থ সম্পাদন করিয়াছি। যে স্থানে অগ্রগতি টীকার সহিত
পাঠান্তর আছে তাহাও প্রদত্ত ছইয়াছে। তবে অম্বিমাদ ক্ষটিবিচ্যুতি
আমাদের গ্রায় অজ্ঞান ভক্তিহীন জীবের পক্ষে সম্পূর্ণ স্বাভাবিক।
কৃপাপরায়ণ অদোষদর্শী ভক্তগণ তাহা ক্ষমা করিবেন, ইহাই আমাদের
গ্রার্থম।

শ্রীসত্যেন্দ্রলাথ বসু

বিদঞ্চমাধবনাটকৎ

প্রথমং অঙ্কং

শ্রীশ্রীকৃষ্ণচৈতন্যচন্দ্ৰায় নমঃ ॥

সুধানাং চান্তীগামপি শতুরিমোনাদদমনৌ
দধানা রাধাদি প্রণয়নস্তাৱেং সুরভিতাম্ ।

শ্রীশ্রীরাধাকৃষ্ণাভ্যাং নমঃ ।

বুন্দাটবীশ্বর-সভাজন-রাজস্বান-শ্রীকৃপনামগুণসূচক-কাব্যরত্নম् ।

মচিতসম্পূর্ণলক্ষ্মুতাং তদীক্ষাসৌভাগ্যভাজমপি শীত্রময়ং বিধজ্ঞাম্ ।

অথ তৈর্দশনীয়াবয়বৈকুন্দারবিলাসহাসেক্ষিতবামসূচ্ছেং । হৃতাঞ্জনো
হৃতপ্রাণাংশ ভক্তিরম্ভিছতো যে গতিমধীং প্রযুক্তে ইতি ভাগবতীয়পত্র-
নিরবৃক্ষপসিদ্ধার্থকতচ্ছবনির্দেশৈশ্রেষ্ঠেব দশনীয়াবয়বৈদারবিলাসাদিভি-
হৃতমনঃপ্রাণা ভক্তিরসকাণ্ডে এব কীৰ্ত্ত্বা দশনীয়ানি নয়নানন্দকানি

শ্রীহরিলীলাকৃপা শিখরিণী * যাহা স্বত্বাতঃই চন্দ্ৰের সুধায় মাধুর্যের
অলঙ্কারজনিত উন্মাদের প্রশংসক, তাহা শ্রীরাধাদি গোপীদিগের প্রণ-

* এইটি আশীর্বাদযুক্ত প্রথম নামীঝোক । উহাৰ মন্ত্র এই —আশীর্বাদক্ষিয়া—
বস্তনির্দেশান্তর্মাণিতা । —নাটকচন্দ্ৰিকা

এই নামীঝোকে আশীর্বাদ নমস্ক্রিয়া বা বস্তনির্দেশের কোনও একটি থাকিবে ।
নামী কিন্তু হইবে তাহাৰ নির্দেশে মাটকচন্দ্ৰিকায় গ্রন্থকাৰ শ্রীকৃপমোহৰামী
বলিয়াছেন—

“চন্দনামাঙ্কিতা প্রায়ো-মঙ্গলার্থপদোজ্জলা ।
মঙ্গলং চক্ৰ-কমল-চকোৰ-কুমুদাদিকম্ ॥”

অর্থ—

এই নামী প্ৰায়ই চন্দ্ৰ নামে অঙ্কিতা ও মঙ্গলার্থবোধক পদেৰ দ্বাৰা সুশোভিত
হইবে । চক্ৰবাকু, কমল, চকোৰ ও কুমুদাদি শব্দই সচৰাচৰ মঙ্গলবোধক । ইহাৰ
পৰে “অনৰ্পিতচৰীং” ঝোক দিতীৰ নামীঝোক ।

সমস্তাং সন্তাপোদ্যামবিষমসংসারসরণিঃ

প্ৰণীতাং তে তৃষ্ণাং হৱতু হৱলীলাশিখরিণী ॥ ১ ॥ *

শ্রীমদ়ঙ্গানি। এবং কীৰ্ত্তনানি বা তানি উদারহাসেক্ষিতবামস্তুজানি পৰমানন্দদায়ক লীলাবিশেষ-সুন্দর-মন্দহাসাবলোক-ৱমণীয়-ভঙ্গীব্যঙ্গকানি বাক্যা-নীতি শ্ৰোত্রজিজ্ঞাসায়ঃং সত্যাং পৰমরসিকমুকুটবণিঃ সোহয়ং হৃতাঞ্জনাবিৰ্ভাবিতক্রীবিদঘৰমাধ্বনাটকেনৈব তানি দৰ্শনীয়ানি ভগবদ়ঙ্গানি উদারবিলাসমন্দহাসাবলোকৱসনীয়মৰ্ম্মতঙ্গীব্যঙ্গকানি বাক্যানি চাভিনেতুকামঃ সংস্কৃচিতনান্দীপ্রয়োগেণ পৰমঘঞ্জলং সকলপ্রয়োজন-মৌলিভূতং বস্তু-নিৰ্দিষ্টতি—সুধানামিতি। হৱলীলাকুপা শিখরিণী ‘রসালাৰুভতেদযো’ৱিভিত্বি বিশ্বঃ। তৃষ্ণাং কীৰ্ত্তীমূঃ? সমস্তাং সৰ্বতঃ সৎপানাম্ আধ্যাত্মিকাদীনাম্ উদ্বাগো যস্তামৃং এবস্তুতা যা সমস্তাদিষ্মা দেব-নৱ-স্থাৰবৰতপ্রাপক-লক্ষণঃ সংসারকুপা সৱণিঃ পথাঃ তৎপ্ৰণীতাং তৎপ্ৰয়টনজনিতামিত্যৰ্থঃ। হৱলীলাশিখরিণী কীৰ্ত্তী? চন্দ্ৰসংঘক্ষিনীনাং সুধানাং মধুরিঙ্গা হেতুনা য উদ্বাদঃ অহংকৰ সৰ্বতো মাধুৰ্যশালিনীতি যোহহৃষ্টারস্তং দময়িতুং শীলং যস্তাঃ স্মা পুনঃ কৃত্স্তুতা রাধাদীনাং প্ৰণয় এব ঘনসাৱাৰাঃ কৰ্পুৱাস্তেঃ সুৱত্তাং সৌগন্ধ্যঃ, পক্ষে মনোহাৱিতৱৰং দধানা “সুগন্ধৌ চ মনোজ্জে চ বাচ্যবৎ সুৱত্তিঃ স্বত্তাঃ” ইতি বিশ্বঃ ॥ ১ ॥

কুপ কৰ্পুৱেৰ দ্বাৰা সুগন্ধসুত্তু হইয়া বিষম সংসার পথেৰ চতুৰ্দিকে পৰিভ্ৰমণ হেতু সন্তাপজাত তোমাৰ যে তৃষ্ণাৰ উদ্বাগ হইয়াছে, তাহা হৱণ কৰুন ॥ ১ ॥

* শিখরিণী বা বসালা এক প্ৰকাৰ আয়ুৰ্বেদশাস্ত্ৰীক সুমধুৰ পানীয় বা সুৱৎ। সুৱৎ /৮, চিনি /২, শুত ১ পল, মধু ১ পল, মৰিচচৰ্ণ অৰ্দ্ধ পল, গুঁঠ অৰ্দ্ধ পল, দারুচিনি ১ তোলা, তেজপত্ৰ ১ তোলা, এশাইচ ১ তোলা, ও নাগেশ্বৰ ১ তোলা, দ্বাৰা থেত পাথৰেৰ পাত্ৰে কোনও সুন্দৰী ৱমণী এই বসালা প্ৰস্তুত কৱিবেন। ইহা বাতজাত উদ্বাদ ৱোগেৰ ও পিতৃজাত সন্তাপেৰ প্ৰশমক। এ স্থলে হৱলীলাকুপা এই বসালা অৰ্ত মাধুৰ্যজনিত উদ্বাদ ৱোগেৰ ও আধ্যাত্মিক, আধিদৈবিক ও আধিভৌতিকাদি ত্ৰিতাপেৰ প্ৰশমক। শিখরিণী ১১ মাত্ৰাৰ ছল; উহাৰ লক্ষণ এই—“ৰাসে কুঠেশ্চৰা ষ-ম-ন-স-ত লাগঃ শিখরিণী” এই শ্ৰোকটি শিখরিণী ছলে বচিত।

ଅପି ୮—

ଅନର୍ପିତଚରୀଂ ଚିରାଂ କରୁଣ୍ୟାବତୀର୍ଣ୍ଣଃ କଲୌ

ସମପ୍ରଯିତୁମୁଖତେ ଜ୍ଞଳରମ୍ଭଂ ସ୍ଵଭକ୍ଷିତ୍ରିଶ୍ରୀମ୍ ।

ହରିଃ ପୂରୁଟୁମୁଦରହୃତିକଦମ୍ବମନୀପିତଃ

ସମା ହୁଦୟକନ୍ଦରେ ଶୁରତୁ ବଃ ଶ୍ଚିନନ୍ଦନଃ ॥ ୨ ॥

ଅଥ ସ୍ଵପ୍ରେରଣ୍ୟା ତାଦୃଶ ଅପୂର୍ବନାଟକନିର୍ମାଣେ ଶକ୍ତିସ୍ତର ମହାପ୍ରତୋଃ ପରମାଭିଷ୍ଟଦେବତା ଶୁର୍ତ୍ତିମାଶିଷ୍ୟରତି । ଅନର୍ପିତେତି । ମହାପ୍ରତୋଃ ଶୁର୍ତ୍ତିଂ ବିନା ହରିଲିଲାରଗାସାଦନାହୁପତେରିତି ଭାବଃ । ବୋ ସୁମାକଂ ହୁଦୟକନ୍ଦପ-
ଶୁର୍ତ୍ତାଯାଂ ଶ୍ଚିନନ୍ଦନୋ ହରିଃ ପକ୍ଷେ ସିଂହଃ ଶୁରତୁଃ । ସଃ ଶ୍ଚିନନ୍ଦନଃ କଲୌ ସ୍ଵଭକ୍ଷିତ୍ରିଯଂ ସ୍ଵଭଜନମପ୍ରତିଃ କରୁଣ୍ୟା ସମପ୍ରଯିତୁଃ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ । କଥରୁତାଂ ଅନର୍ପିତଚରୀମ୍ ? କେନାପି ନ ଅପିତପୂର୍ବାମ୍ । ନମ୍ବ କପିଲଦେବାଦିଭିଃ ସ୍ଵମାତ୍ରାଦିଭୋ । ତଗବନ୍ତଜନଂ କିଂ ନୋପଦିଷ୍ଟଃ, ତତ୍ରାହ ସକଳରମ୍ଭାବେହପି ଉତ୍ସତ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳରମ୍ଭୋ ସ୍ଵତ୍ତାଂ ତାଂ ଭକ୍ଷିତ୍ରିମ୍ । ତ୍ୟା ଚୋଜ୍ଜ୍ଵଳରମ୍ଭଧାନା ଭକ୍ତିନୈପଦିଷ୍ଟେତି ଭାବଃ । କଥରୁତଃ ? ପୂରୁଟାଂ ଶୁର୍ଣ୍ଣଦିପି ସୁନ୍ଦରହୃତି-
ସମ୍ବହେନ ସନ୍ଦୀପିତଃ ଏବଂ ସତି ପର୍ବତକନ୍ଦରାୟାମ୍ ଉଦିତଃ ସିଂହୋ ସଥା ତତ୍ରହାନ୍
ହସ୍ତିନୋ ନାଶ୍ୟରତି ତଥା ସୁମାକଂ ହୁଦୟକନ୍ଦରାୟାମ୍ ଉଦିତଃ, ଶ୍ଚିନନ୍ଦନମ୍ବରପଃ ସିଂହଃ
ହୃଦ୍ରୋଗକୁପହସ୍ତିନୋ ନାଶ୍ୟରିତି ଧରିନଃ ॥ ୨ ॥

ଆରା ବଳି, ବହୁକାଳ ଧରିଯା ଯାହା ଅର୍ପିତ ହୟ ନାହିଁ, ସେଇ ଉତ୍ସତ-
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ରମ୍ଭବିଶ୍ଚିତ * ନିଜେର ସେଇ ଭକ୍ତି ସମ୍ପଦ ଦାନ କରିବାର ନିମିତ୍ତ
ଧିନି କୃପାବଶତଃ କଲିସୁଗେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେନ—ଶୁରଗ୍ର ହିତେଓ ଅତିଶୟ
ଶୁନ୍ଦର ଦୟତିଶ୍ୟମୁହେର ଦ୍ଵାରା ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ସେଇ ଶ୍ଚିନନ୍ଦନ ହରି † ତୋମାଦେର
ହୁଦୟକନ୍ଦରେ ଶୁରିତ ହଟନ ॥ ୨ । (ଏହି ଶୋକେ ଇଷ୍ଟଦେବେର କୃପାଭିକ୍ଷ-
ପୂର୍ବକ ଜଗତେର ଜୀବେର ପ୍ରତି ଆଶୀର୍ବାଦକୁପ, ମନ୍ଦଲାଚରଣ କରା ହଇଲ ।)

* ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ରମ୍ଭ—ଅଞ୍ଚ ରମ୍ଭେର ଉପେକ୍ଷା ନିର୍ମଳ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ବଲିଯା ମଧୁର ରମ୍ଭକେ
'ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ' ରମ୍ଭ ଆଖ୍ୟାୟ ଅଭିହିତ କରା ହୟ ।

† ତରି ଶଦେର ଅପର ଅର୍ଥ ସିଂହ । ଏହି ଅର୍ଥେ—ସେଇ ଶ୍ଚିନନ୍ଦନରପ ସିଂହ
ତୋମାଦେର ହୁଦୟକନ୍ଦରେ ଉଦିତ ହଟଯୀ ତୋମାଦେର ହୃଦ୍ରୋଗକୁପ ହସ୍ତିଦିଗଙ୍କେ ବିନାଶ
କରିଯା ମର୍ବଦୀ ଶୋଭା ପାଇତେ ଥାକୁନ ।

(নান্দ্যস্তে) সূত্রধারঃ । অমর্তিবিস্তরেণ ।

তো ভোঃ সমাকৰ্ণ্যতাম্ ॥ ৩ ॥

অগ্নাহং স্পগ্নাস্ত্রে সমাদিষ্ঠৈশ্চি ভজ্ঞাবত্তারেণ ভগবতা

শ্রীশঙ্করদেবেন ॥ ৪ ॥

“অয়ে তাগ্নবকলাপশ্চিত ইহ কিল বল্লবীচক্রচেতোবৃত্তিমকারী-
বিহার-মকরাঙ্গস্তু নিরবষ্ট-বেণুবাদনবিষ্ণা-স্বাধ্যায়-সিদ্ধানাং (১)

নান্দীস্ত্রপঞ্চোক্তব্যস্তাস্তে সূত্রধার আহেতি শেষঃ । সূত্রধারোৎক্র
শ্রীক্রপগোস্থামী । অত্র পঞ্চোক্তব্যমেবাস্তু অতিবিস্তরেণালমিতি সর্বনাটক-
স্তাদো সভ্যানামাকাঙ্ক্ষাৰবজ্ঞনার্থং সূত্রধারস্তেৱমুক্তিঃ । নান্দীদক্ষণং
নাটকচন্দ্রিকারাম । প্রস্তাবনায়াস্তু মুখে নান্দী কার্য্যঃ স্তৰ্ভাবহা ।
আশীনমঙ্গল্যা বঙ্গনির্দেশাগ্রতমাখিতা । অষ্টার্জিতশত্রুত্বা কিঞ্চ ব্রাদশতিঃ
পর্দেঃ । চন্দ্রনামাক্ষিতা প্রায়োমঙ্গলার্থপদোজ্জলা । মঙ্গলং চক্র-কমল-
চকোর-কুমুদাদিকমিতি । প্রস্তুতস্তার্থস্তাবতরণং প্রস্তাবনা । প্রস্তুতস্তু
ব্রাধ্যাধ্যবয়োঃ সন্তোগক্রপার্থস্তাবতরণং ঘটিতমিতি প্রশিক্ষিত্যর্থঃ । অত্রেয়ং
সুধানামিতি দ্বাদশপদা নান্দী ॥ ৩ ॥

শ্রীশঙ্করদেবেনেতি ব্রহ্মকুণ্ডলীৱবর্ত্তিমা গোপীঘৰ-নাম্বা ॥ ৪ ॥

স্বপ্নে শঙ্করাদেশমেবাহ ষথেতি । অয়ে বৃত্যকলায়ং পশ্চিমঃ শ্রীক্রপঃ

নান্দীপাঠের পর—

সূত্রধার—আয় অধিক বিস্তারের প্রয়োজন নাই । অহে ! আপনারা
মুক্তপেই শ্রবণ কঙ্কন ॥ ৩ ॥

অত্য ব্রহ্মকুণ্ডলীৱবর্ত্তী শ্রীগোপীঘৰ নামক * ভজ্ঞাবতার ভগবান्
শ্রীশঙ্করদেব আমাকে স্বপ্নে আদেশ করিয়াছেন ॥ ৪ ॥

ষথ—হে বৃত্যকলাকুশল পশ্চিম ! যিনি গোপীদিগের চিত্তবৃত্তিলপ !
মকরীদিগের বিহারের মহাসমুদ্রস্বরূপ, যিনি অনিন্দিত বেণু বান্ধ

* টাকাকার বলিতেছেন যে, এই শঙ্করদেব ব্রহ্মকুণ্ডলীৱবর্ত্তী শ্রীগোপীঘৰ ।

(১)—“সিদ্ধানাং” ইতি পাঠাস্তুরম ।

ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସୁଗନ୍ଧିପୁଷ୍ପାବଲୀଶୌଦ୍ଧ୍ୟ — ତୁଳିଲାଯାମରବିନ୍ଦବାନ୍ଦନନଦିନୀ—
ତୀରାଟ୍ଟଙ୍କାନଲେଖାୟାମବଲୁହିତ—ମନ୍ତପୁଂଙ୍କୋକିଲାଶ୍ଚ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନନିତରେ ସଞ୍ଚୂତ-ନବାସୁଦ୍ଵାଡୁରସ୍ତ କିଶୋରଶିରୋମଣେନ୍ଦନନନ୍ଦନସ୍ତ ପ୍ରେମ-
ଭାବାକୃଷ୍ଣଦୟୋ ନାନାଦିଦେଶତଃ ଶାନ୍ତାତଃ ରସିକମନ୍ଦାଯୋ ବୃଦ୍ଧବନବିଲୋକନୋ-
କର୍ତ୍ତୟା କେଶିତୀର୍ଥେ ପରକଠେ ସମୀଯିବାନ୍ ॥ ୫ ॥

ନନ୍ଦନନନସ୍ତ ପ୍ରେମାତିଶ୍ୟାକୃଷ୍ଣଦୟୋ ରସିକମନ୍ଦାସ୍ତଃ । ବୃଦ୍ଧବନବିଲୋକନୋ-
କର୍ତ୍ତୟା କେଶିତୀର୍ଥସମୀପଃ ନାନାଦିଦେଶତଃ ଶାନ୍ତାତଃ ସମୀଯିବାନ୍ ଇତାର୍ଥଃ ।
“ଲୀଲାପ୍ରେମା ପ୍ରିୟାଧିକ୍ୟଂ ମାଧ୍ୟୟେ ବେଶୁକୁପରୋଃ । ଇତ୍ୟାଧାରଣଂ ପ୍ରୋତ୍ତଃ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନସ୍ତ ଚତୁର୍ଥୟମ୍ ।” ଇତିରମ୍ୟାମୃତଶିଙ୍କୁତ୍କନ୍ଦିଶା ଅସାଧାରଣୈରେବ ଶୁଣ-
ଚତୁର୍ଥୟୈନ୍ ନନ୍ଦନନ୍ଦନଂ ବିଶିନ୍ନି । ପ୍ରିୟାଣାଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଧିକ୍ୟଂ ତନ୍ମୁଲୁକମେବାଗ୍ରହଣ-
ଜ୍ଞାନିତି । ଅତ୍ରାପ୍ୟତୁଲ୍ୟପ୍ରେମା ପ୍ରିୟାଣାଂ ସଦା ପ୍ରଥମଂ ତୈନୈବ ବିଶିନ୍ନି
ବଲ୍ଲବୀତି । ବଲ୍ଲବୀଶମୁହସ୍ତ ଚେତୋବୃତ୍ତିକର୍ମକର୍ଯ୍ୟ ବିହାରାର୍ଥଂ ଏକରାତ୍ରାନସ୍ତ ଶମୁଦ୍ର-
କରଙ୍କୁ । ବେଶୁମୁଧ୍ୟମାହ ନିରବତେତି । ଲୀଲାଯାନ୍ତ ବ୍ରଜମାତ୍ର ଏବ ମୁଖାଦିତଃ
ପୂର୍ଣ୍ଣତମରେହପି ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧବନେହତି-ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟମାହ ସୁଗନ୍ଧିତି । ସୁଗନ୍ଧିପୁଷ୍ପାବଲୀ-
ଶୌଦ୍ଧ୍ୟେନ ତୁଳିଲାଯାଂ ଯମୁନାତୌରାଣେ କାନଲେଖା ବନଶ୍ରେଣୀ ତଞ୍ଚାମବଲୁହିତି
ମନ୍ତପୁଂଙ୍କୋକିଲାଶେବ ଲୋଲା ସତ୍ୱ ରମାଧୁର୍ମ୍ୟମାହ ପରମାନନ୍ଦବର୍ଜନି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ-
ନିତରେ ଶଞ୍ଚତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣବାସୁଦ୍ଵାଦ୍ଵେବ ଆଡ୍ରରୋ ବିକ୍ରମୋ ସତ୍ୱ କିଶୋରଶିରୋମଣେରିତି
କିଶୋରେ ନିତ୍ୟାନ୍ତିଂ ଘୋତ୍ୟାତି ॥ ୫ ॥

ବିଶାରପ ବେଦପାଠେ ଶିଙ୍କିଲାଭକାରିଗଣେର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାପକ, ଯିନି ସୁଗନ୍ଧି
କୁମୁଦାବଲୀର ଦୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଶର୍ଦ୍ୟନଦିନୀ ସମ୍ମାର ତୀରେ ଅନୁରକ୍ଷି କାନମଶ୍ରେଣୀତେ
ମନ୍ତ ପୁଂଙ୍କୋକିଲେର ଲୀଲା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରେନ ଏବଂ ଯିନି ପରମାନନ୍ଦବର୍ଜନକ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତେର ନିତ୍ୟଦେଶେ ଉଦିତ ନବ ଜଲଧରପଟଲେର ତ୍ରାୟ ରମବିଶିଷ୍ଟ,
ଶେଇ କିଶୋରଶିରୋମଣି ନନ୍ଦନନ୍ଦନେର ପ୍ରେମଭରେ ଆକୃଷ୍ଣଦୟ ହଇଯା ଅଧୁନା
ନାନାଦିଗିଦେଶ ହଇତେ ରସିକମନ୍ଦାଯ ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧବନ-ଦର୍ଶନେର ଉତ୍ୱକର୍ତ୍ତା ହେତୁ ଏହି
କେଶିତୀର୍ଥେ ସମୀପେ ଉପାସିତ ହଇଯାଛେ ॥ ୫ ॥

স চ ধৃতঃ ॥

কৃতং গোপীবৃন্দেরিহ ভগবতো মার্গণমভৃ-
দিহাসীৎ কালিন্দীপুলিনবলয়ে রাসরভসঃ ।

ইতি শ্রাবঃ শ্রাবঃ চরিতমসকল্পোকুলপতে-
লুঠন্ত্রাপ্নোহয়ং কথমপি দিনানি ক্ষপয়তি ॥ ৬ ॥

তদিদানীয়েতস্য ভজ্ঞবৃন্দস্য মুকুলবিশ্বেৰোদীপনেন বহিত্বস্তঃ প্রাণাঃ
কামপি তন্ত্রেৰ কেলিস্থাকল্লোলিনীমুল্লাসয়তা পরিৱক্ষণীয়া ভবতা মৎকৃষ্টপেৰ
তে সামগ্ৰীং সমগ্ৰিয়স্তীতি ॥ ৭ ॥

স চ রসিকসম্প্রদায়ো ধৃতঃ । ইহ স্থলে গোপীবৃন্দেভগবতঃ কৃষ্ণ
অন্বেষণমভৃৎ । এবমিহ রাসজন্ম বভসো হৰ্ষ আসীৎ । ইতি গোকুল-
পতেৰসকৃচিৰিত্বং শ্ৰস্তা লুঠনু অৱং রসিকসম্প্রদায়ঃ শ্ৰীকৃষ্ণবিৱহেণ কথমপি
দিনানি ক্ষপয়তি ॥ ৬ ॥

তত্ত্বাদিদানীং তস্য শ্ৰীকৃষ্ণতন্ত্রে কামপি কেলিস্থাকল্লোলিনীং
নদীমুল্লাসয়তা আবিৰ্ভাবয়তা ভবতা এতস্য ভজ্ঞবৃন্দস্য যঃ কৃষ্ণবিশ্বেষঃ
তন্ত্রোদীপনেন বহিত্বস্তঃ প্রাণাঃ পরিৱক্ষণীয়াঃ তাদৃশলীলাগ্রহং সম্পাদয়িতুং
সামগ্ৰীং সমগ্ৰিযৃতি । সমগ্ৰং সকলং পূৰ্ণমধুৰং স্থাননূকমিত্যমৰঃ ॥ ৭ ॥

সেই রসিকসম্প্রদায়ই ধৃতঃ । কাৰণ,—

এই স্থলে গোপীবৃন্দ শ্ৰীভগবান् কৃষ্ণেৰ অন্বেষণ কৱিষ্ঠাছিলেন, এই
স্থানে কালিন্দীপুলিন-বলয়ে রাসমহোৎসব সম্পাদিত হইয়াছিল—
এইৱাপে গোকুলপতিৰ চৱিত-কথা বাৰংবাৰ শ্ৰবণ কৱিয়া বাষ্পাকুল-
লোচনে ভূমিতে লুটিত হইয়া কোনও কৃপে শ্ৰীকৃষ্ণবিৱহে দিন যাপন
কৱিতেছেন ॥ ৬ ॥

অতএব সংপ্রতি এই ভজ্ঞবৃন্দেৰ মুকুলবিশ্বেৰ উদীপনা হওয়ায়
তীঁছাদেৰ প্ৰাণ বৰ্হিগত হইতেছে, শ্ৰীকৃষ্ণেৰই কোনওৰূপ কেলিস্থার
নদীকে প্ৰবাহিতা কৱিয়া তোমাকে তাহা সৰ্বতোভাবে রক্ষা কৱিতে
হইবে এবং আমাৰ কৃপাতেই তোমাৰ সেই লীলাগ্রহকৃপ বস্তু পৱিপূৰ্ণতা
লাভ কৱিবে ॥ ৭ ॥

ତେନାତ୍ ଜଗଦ୍ଗୁରୋରାଦେଶମେବାହୁବର୍ତ୍ତିଷ୍ଠେ ।

(ପ୍ରବିଶ୍ୟ) ପାରିପାର୍ଥିକଃ ॥

ଭାବ ! ଭବତା ନିବନ୍ଧନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟମାଧବନାମ୍ବୋ ନବୀନନାଟକ-
ପ୍ରୋଗମୁସାରେଣ ଗୃହୀତଭୂମିକାଃ କୁଶିଲବା ରଙ୍ଗପ୍ରବେଶ ତତ୍ତ୍ଵବସ୍ତୁ-
ମହୁଞ୍ଜାପଯନ୍ତି ॥ ୮ ॥

ସ୍ଵତ୍ରଧାରଃ । ମାରିଷ ! ନିର୍ମିତଃ କିମିତି ତନ୍ନାଟକ-ପରି-
ପାଟିଭିରଣ୍ଗିକାପରିଗ୍ରହଃ ।

ଅନ୍ତ ମହାଦେବଶାଙ୍କାଂ ପାଲିଷ୍ୟମୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ତାନ୍ଦ୍ର ରାପିକସଭାମଧ୍ୟେ
ପ୍ରବିଶ୍ୟ ପାରିପାର୍ଥିକ ଆହ । ପରିତଃ ପାର୍ଥଃ ଚରତୀତି ପାରିପାର୍ଥିକଃ
ସ୍ଵତ୍ରଧାରନ୍ତୁ ଶିଷ୍ୟକୁଳପୋ ନଟଃ । ଭାବ ହେ ବିଦ୍ୟନ୍, ନାଟ୍ୟାଙ୍ଗେ ଭାବବିନ୍ଦନ-
ଥାବୁକିମିତ୍ୟମରଃ । ତାନ୍ଦ୍ର ନବୀନନାଟକନ୍ତୁ ପ୍ରୋଗମୁସାରେଣ ଗୃହୀତା
ଭୂମିକା ରାଧିକା ମଧ୍ୟମନ୍ଦଳାତ୍ୟଚିତବେଶଭୂଷା ଯୈଃ ଏବନ୍ତୁତାଃ କୁଶିଲବା ନଟ ରଙ୍ଗେ
ଶ୍ଵର୍ତ୍ତମୌ ପ୍ରବେଶାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ଵବସ୍ତୁମିତ୍ୟେକପଦଂ ପୂଜ୍ୟଭବସ୍ତମହୁଞ୍ଜାପଯନ୍ତି ॥ ୮ ॥

ତଦନ୍ତରଃ ସ୍ଵତ୍ରଧାର ଆହ ମାରିଷେତି । ଶିଷ୍ୟକୁଳ କିଞ୍ଚିଦ୍ଦନ

ଅତ୍ୟବ ଆମି ଜଗଦ୍ଗୁର ମହାଦେବେର ଏହି ଆଜ୍ଞା ପାଲନ କରିତେଛି ।

(ପାରିପାର୍ଥିକେର * ପ୍ରବେଶ)

ପାରିପାର୍ଥିକ—

ମହାଶୟ ! ଆପନାର ରଚିତ ବିଦ୍ୟମାଧବ ନାମକ ନୃତ୍ୟ ନାଟକେର ଅଭିନ୍ୟେର
ଜନ୍ମ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଯା କୁଶିଲବଗନ + ରଙ୍ଗଭୂମିତେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଜନ୍ମ
ଆପନାର ଆଦେଶେର ଅପେକ୍ଷା କରିତେଛେ ॥ ୮ ॥

ସ୍ଵତ୍ରଧାର—

ମାରିଷ ! + ତୋମରା କି ମେହି ନାଟକ ଅଭିନ୍ୟେର ଅନୁକୂଳ ବେଶ
ନିର୍ମାଣ କରିଯାଉ ?

(କ୍ଷଣକାଳ ଚିନ୍ତାପୂରଃସର) ତାହାହି ହଟକ ।

* ପାରିପାର୍ଥିକ—ସ୍ଵତ୍ରଧାରେର ପ୍ରଧାନ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ଶିଷ୍ୟ ନଟ ।

+ ଚାରଣ ବା ନଟ ।

+ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନଟ ।

(ক্ষণং বিমৃষ্য) ভবতু ।

ময়শিন্নি সন্দর্ভে যদপি কবিতা নাতিললিতা
মুদং ধাস্তস্তস্তাং তদপি হরিগন্ধাদুধগণাঃ ।
অপঃ শালগ্রামপ্রবন-গরিমোদগার-সরসাঃ
সুধীঃ কো বা কৌপীরপ নমিতমূর্জ্জা ন পিবতি ॥ ৯ ॥
পারিপার্শ্বিকঃ । ভাব ! রঞ্জলস্তীকৌশলং স্তুতিভি঱েব সভ্য-

নটসংবোধনম् । তথাচোক্তং তরতেন । মাণ্ডো ভাব ইতি জ্ঞেয়ং কিঞ্চিদ্বন্দ্ব
মারিষঃ । বিদঘনাধবনাটককৃপঃ পরিপাটীভিৰ্বিগ্নকাপারিগ্রহঃ রাধিকা
মধুমঙ্গলাদ্যচিতবেশভূষাপরিগ্রহঃ যুম্বাভিঃ কিং নিৰ্মিতঃ ক্ষণং বিমৃষ্য
সহসা কৃতক্ষেৎ ভবতু ইত্যুক্তাহ । ময়শিন্নি নাটককৃপসন্দর্ভে কবিতা
নাতিললিতা ন মনোহরা তথাপি হরিগন্ধাদস্তাং কবিতায়াং বুধগণা
মুদং ধাস্তস্তি । ক্ষত্র দৃষ্টিস্তঃ । শালগ্রামস্থানেন জাতে যে গরিমোদগারঃ
গরিমপ্রকাশঃ তন সংসাঃ কৌপীরপ অপঃ কৃপসম্বন্ধ্যপি জলং সুধীঃ
নমিতমূর্জ্জা ন পিবাতি ॥ ৯ ॥

পারিপার্শ্বিক আহ । হে ভাব ! যদ্যপি অশ্বাকং নৃত্যকৌশলং নাস্তি
তথাপি শৃত্যলক্ষ্যঃ কৌশলং স্তুতিভি঱েব সভ্যান্ বয়মভ্যর্থয়ামহে যুম্বাভিঃ
কৃপয়া শৃত্যেহশিন্নি কৌশলং স্বীক্রিয়তামিতি প্রার্থনাং আদৌ করিয্যাম
ইত্যর্থঃ । যদৃ যস্মাং যদমী সভ্যাঃ বিদ্যাদিভিৰ্দেবানপি উপালক্ষ্য গুরুত্বং

আমার এই নাটককৃপ সন্দর্ভে যদিও অতিশয় মনোহারিণী কবিতা
নাই—তথাপি পশ্চিতগণ ইহাতে হরিগন্ধ আছে বলিয়া আনন্দলাভ
করিবেন ; কারণ, কৃপোদক শালগ্রাম শিলার স্বানকৃপ গৌরবের প্রকাশ
দ্বারা সরস হইলে মন্তক নত করিয়া কোনু পশ্চিত তাহা পান না
করিবেন ? ॥ ৯ ॥

পারিপার্শ্বিক ।—

মহাশয় ! নাট্যকলালস্তীর কৌশলকৃপ স্বের দ্বারাই আমরা
সমাগত সভ্যদিগকে অভ্যর্থনা করিতেছি । যেহেতু, ইঁহারা নানাবিধি

ନଭ୍ୟର୍ଯ୍ୟାମହେ । ଯଦମୀ ବିଦ୍ୟାଦିଭିର୍ମେବାନପି ତାତୁପାଞ୍ଚକୁ-ସୁଃମହିଷେ
କିମୁତ ନଟାନ୍ତାନ୍ ॥ ୧୦ ॥

ଶ୍ଵର୍ତ୍ତଧାରଃ । ମାରିଷ ! କୃତମେତୟା ବୃଥୋପଚାରର୍ଯ୍ୟାଯା । ଯତଃ ।

ଅପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ କୁମାରାନ୍ତାନୋ ବିଦ୍ୟତି ଶ୍ରୀତ୍ୟା ପରେଷାଂ ପ୍ରିୟଃ

ଅଞ୍ଜଣେ ଦୁରିତୋଦଗମାଦିବ ନିଜସ୍ତୋତ୍ରାମୁବଙ୍କାଦପି ।

ବିଦ୍ୟାବିଭୁଲାଦିଭିଷ ଯଦମୀ ଯାନ୍ତି କ୍ରମାନ୍ତରତାଃ

ରଯା କାପି ସତାମିଯଃ ବିଜୟତେ ନୈର୍ଗିକୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ॥ ୧୧ ॥

୩୫ସହିଷ୍ଣେ । ଶ୍ଵର୍ତ୍ତଧାରଃ ଆହ । ମାରିଷ, ବୃଥୈବ ଯଃ ଉପଚାରଃ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ରୟାଗାମଗ୍ରହତ୍ରା-
ରୋପ ଇତ୍ୟର୍ଥସ୍ତ୍ରେ ଚର୍ଯ୍ୟାଯା କୃତଃ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟର୍ଥମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ସୁଗର୍ଭ୍ୟାପ୍ତରୋଃ
କୃତମିତ୍ୟମରଃ ॥ ୧୦ ॥

ସଥା ଦୁରିତୋଦଗମାଃ ଦୁରିତୋଦଗମାକ ପରଦାର-ପରଦର୍ବ୍ୟ-ଦୁରିତୋଦଗମାଃ
ଲଜ୍ଜନା ଲଜ୍ଜଣେ, ତରୈବ ଭକ୍ତଜନା ନିଜସ୍ତୋତ୍ରାମୁବଙ୍କାଦପି ଲଜ୍ଜଣେ ।
କ୍ରମାଦିତି ବିଦ୍ୟାଦୀନାମାଧିକ୍ୟେ ଅଧିକୈବ ନନ୍ଦତା ଅଧିକତରଷେହିଧିକତଯା
ଅଧିକତମଷେହିଧିକତଯା ଇତି ଦିକ୍ ॥ ୧୧ ॥

ବିଦ୍ୟାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦେବଗଣକେଓ ପରାଭବ କରିତେ ପାରେନ, ଆମାଦେର ଶ୍ରାୟ
ନଟେର କଥା ତ' ବଲାଇ ବାହଳ୍ୟ ॥ ୧୦ ॥

ଶ୍ଵର୍ତ୍ତଧାର ।—

ହେ ମାରିଷ ! ଏହି ପ୍ରକାର ବୃଥା ଉପଚାରେର ଆୟୋଜନେ ଫଳ କି ? ଯେହେତୁ,
ସାଧୁଗଣ ନିଜେଦିଗେର କଷ୍ଟ ଗଣନା ନା କରିଯା ଶ୍ରୀତିଭରେ ପରେର ପ୍ରିୟବିଧାନ
କରିଯା ଥାକେନ, ପାପଜନକ କାର୍ଯ୍ୟେର ସେହିକ୍ରପ କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ଲୋକେ
ସେକ୍ରପ ଲଜ୍ଜିତ ହ୍ୟ, ଇହାରା ଆଶ୍ରମଶଙ୍କା ଶ୍ରବନେ ଲଜ୍ଜିତ ହିଁସା ଥାକେନ, ଆର
ଇହାଦେର ବିଦ୍ୟା, ବିଭୁଲେର ଯତହି ଆଧିକ୍ୟ ହ୍ୟ, ତତହି ତଦୟୁସାରେ ଇହାରା
କ୍ରମେହି ନନ୍ଦତା ସ୍ଵୀକାର କରିତେ ଥାକେନ; ଅତଏବ ସାଧୁଦିଗେର ଏହି ଦ୍ୱାତାବିକ
ମନୋହାରିଣୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଜୟୟକ୍ରମ ହଟୁକ ॥ ୧୧ ॥

(ସମ୍ପାଦବଲୋକ ଚ ଶର୍ଷମୁଚୈଃ)

ହଂହେ ବଲ୍ଲବସିଂହପିଯା ଭଗବନ୍ଦ୍ରଜ୍ଞଗୋଟୀଶ୍ଵରଗାମପି ସୁଶ୍ଳାକଂ ସମ୍ପଦକିମିତ୍ରେ ବିବକ୍ଷମାଣସାଙ୍ଗବିକୋ ନିରପତ୍ରପାଣାଂ ପଦବୀମାରୋତ୍ତମପତ୍ରମତେ ।
ତଦିଗୀଂ କ୍ଷମତାର୍ଥଚାପଲାରଭଟୀଂ (ଇତି ସାଂଗାମଂ ପଶ୍ଚନ୍) ॥ ୧୨ ॥

ଅଭିବ୍ୟକ୍ତମ ମତଃ ପ୍ରକୃତିଲଘୁରପାଦପି ବୁଧାଃ

ବିଧାତ୍ରୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥନ୍ ହରିଗୁଣମୟୀ ବଃ କୃତିରିଯମ୍ ।

ଆବେଶେନ ସମ୍ମୋଦନେ ହଂ ହୋ ଶବ୍ଦ ଇତି ବଲ୍ଲବସିଂହଶ୍ଚ ଗୋପଶ୍ରେଷ୍ଠଶ୍ଚ କୃଷ୍ଣ
ପିଯାଃ ଭକ୍ତଗଃ ଭଗବନ୍ଦ୍ରଜ୍ଞଭ୍ରତାଯାଂ ଶୁଣିଗାଂ ସୁଶ୍ଳାକଂ । ଏଷ ତାଙ୍ଗବିକୋ
ନଟଃ ବିବକ୍ଷମାଣଃ ବକ୍ତୁ ଯିଚ୍ଛନ୍ କ୍ରାଣ୍ ବ୍ୟକ୍ତାଯାଂ ବାଚି ଇତିଶ୍ଵରାଂ ।
ନିରପତ୍ରପାଣାଂ ନିଲ୍ଲଜାନାଂ ଇତି ସାଂଗାମଂ ପଶ୍ଚନ୍ ସନ୍ ସ୍ମର୍ଦ୍ଧାର
ଆହ ॥ ୧୨ ॥

ବୋ ସୁଶ୍ଳାନ୍ ସିଦ୍ଧାର୍ଥନ୍ ବିଧାତ୍ରୀ ଶୀଳାର୍ଥେ ତନ୍ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ସ୍ଵଭାବେନ କୁଦ୍ର-
କୁର୍ପାଂ । ବ୍ୟଙ୍ଗପକ୍ଷେ ତୁ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ଲୟ କୁଦ୍ରଚ୍ଛାସୌ ରୂପନାମା ଚେତି ସନାମାପି
ଶୋଭିତମ୍ । ପକ୍ଷେ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ଲୟଚ୍ଛାସୌ ରୂପଶେଚେତି ସରସତୀ ତୁ ତଦୈତ୍ୟ-

(ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଅବଲୋକମପୂର୍ବକ ଅତିଶୟ ହର୍ଷସହକାରେ ଉଚ୍ଚୈଃସରେ)

ହେ ଗୋପଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଭକ୍ତଗଣ ! ଭଗବନ୍ଦ୍ରଜ୍ଞଗଣେର ଶୁଣ ଆପନାଦେର
ସମକ୍ଷେ ଏହି ନଟ କିଛୁ ବଲିତେ ଇଚ୍ଛା କରିଯା ନିଲ୍ଲଜଗଣେର ପଦବୀତେ ଆରୋହଣ
କରିବାର ଉପକ୍ରମ କରିତେଛେ । ଅତଏବ ଆପନାରା ତାହାର ଏହି ଚାପଲ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ
ନୃଟ୍ୟବୁନ୍ତି କ୍ଷୟା କରିବନ ॥ ୧୨ ॥

(ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରଣାମପୂର୍ବକ ଅବଲୋକନ କରିତେ କରିତେ)

ହେ ପଣ୍ଡିତଗଣ ! ସ୍ଵଭାବତଃ ଆମି ଅତି କୁଦ୍ର ବାକ୍ତି ହିଲେଓ
ଆପନାଦେର ଅଭିଷ୍ଟାଧିକା ହରିଗୁଣମୟୀ ଏହି କୃତି ଆମ ହିତେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ
ହିଯାଇଛେ । କାରଣ, ଅତି ନିଚ ଜାତି ପୁଲିନ କର୍ତ୍ତ୍ଵକ୍ଷେତ୍ର କାଷ୍ଟ-ସଂଘର୍ଷଜାତ
ଅଗ୍ନି କି ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ମଳ ଅପହରଣ କରିତେ ପାରେ ନା ? ଅର୍ଥାତ
ଆମି ଅତି ଅଧୋଗ୍ୟ ହିଲେଓ, ଆମି ସଥଳ ହରିଗୁଣ-ବରଣୀ କରିତେଛି,

পুলিন্দেনাপ্যগ্নিঃ কিমু সমিধমুন্মথ্যজনিতো

ହିରଣ୍ୟଶ୍ରେଣୀନାମପହରତି ନାତ୍ରଃକଳୁଷତାମ् ॥ ୧୩ ॥

(ইতি অঞ্জলিঃ বন্ধা)।

প্রপন্নমধুরোদয়ঃ স্ফুরদমন্দবৃন্দাটবী-

ନିକୁଞ୍ଜମୟମଣ୍ଡପ ପ୍ରକରମଧ୍ୟ ବନ୍ଦଶ୍ରିତି: ।

মসহমানা তথেব স্থাবরতি প্রকৃষ্টাঃ কৃতিঃ লঘু শীত্রং ক্রপয়তৌতি
নিবিদ্যাতৌত্যর্থঃ ॥ ১৩ ॥

ଓজবিহারঃ ওজে যে বিহারাস্ত্রে রাজ্যমনো যস্ত। পক্ষে ওজে
বিহারো যস্ত স ওজবিহারঃ কুফঃ অশ্বিন্ রাজ্যমনো যস্ত। যদা ওজে
বিহারো যযোস্তৈ ওজবিহারো রাধাকৃষ্ণে তয়ো রাজ্যমনো যস্ত।

তথন ইহা আপনাদিগের আয় সাধুগণেরও অস্তঃকরণে আনন্দ সঞ্চার
করিবে ॥ ১৩ ॥

(‘প্রকৃতি লঘুরূপ’)—এই কথাটির দ্বারা বিনয়ের অবতার গ্রন্থকার শ্রীকৃপগোস্মামী নিজ দৈন্য খ্যাপন করিতেছেন; কিন্তু চীকাক্ষীর বলিয়াছেন যে, এই কথাটির আর একটি অর্থ এই যে, প্রকৃষ্ট বা উৎকৃষ্ট এই কৃতি বা প্রবন্ধ যিনি শীত্র রচনা করিতে পারেন, তিনিই “প্রকৃতি-লঘুরূপ” ইহা দ্বারা শ্রীকৃপের রচনাশক্তির উৎকর্ষ সরস্বতীদেবী প্রকাশ করিতেছেন।) অতএব এখন অভীষ্ঠদেব তগবান্কে স্বরূপপূর্বক মুত্যমাধুর্যকে উল্লিখিত করি।

(এই বলিয়া অঙ্গলি বন্ধনপূর্বক)

যিনি প্রগল্প বা আশ্রিতজনের প্রতি ধীরার মধুর ভাবের উদয়

* এই প্রোকটি ও ইহার পরবর্তী—“ভজ্ঞানামূলগান্দনগলধিয়া” এই প্রোক্ট দুইটিকে নাট্যশাস্ত্রমতে “প্রোচনা” সংজ্ঞায় অভিহিত করা যায়। যথা—

*देशकाल कथानाथ सभ्यादीनां प्रशंसया।

শ্রোতৃ গাম্ভুর্থীকারঃ কথিতেষং প্রবোচনা ।”—নাটকচন্দ্রিকা

অর্থাৎ—“দেশ, কাল, নায়ক এবং সভ্যাদির প্রশংসনের দ্বারা শ্রোতৃবর্গের উচ্চারণ
সম্পাদনের নাম—প্রোচনা।”

নিরক্ষুশক্তপাত্রুধিরজবিহাররজ্যমনাঃ ।

সনাতনতমুঃ সদা ময়ি তনোতু তুষ্টিং প্রভুঃ ॥ ১৪ ॥
পারিপার্শ্বিকঃ । ভাব, পঞ্জীয়নশৰ্ত্তী ।

তত্ত্বানামুদগাদনর্গলধিয়াং বর্ণেণ নিসর্গোজ্জলঃ

শৈলেঃ পল্লবিতঃ স বল্লব-বধুবক্ষোঃ প্রবক্ষোহপ্যসৌ ।

অঙ্গ পক্ষে সনাতননামী তহুর্দশ্ত । সনাতনী নিভ্যা তহুর্দশ্ত সঃ হৃষিঃ
ইতি চ । প্রপরেযু মধুর * করুণাময় উদয়ো ষষ্ঠ । প্রপরো মধুরস্ত
শৃঙ্খারসস্ত উদয়ো ষষ্ঠীৎ অন্তৃৎ স্পষ্টম্ ॥ ১৪ ॥

তত্ত্বানামিতি তত্ত্বাপি অনর্গলধিয়ামিতি পার্তবৈশিষ্ট্যমুক্তঃ । এতাদৃশঃ
বল্লবধুবক্ষোঃ কৃষ্ণ অসৌ বিদঘ্নমাধবসন্ধনপ প্রবক্ষস্তত্ত্বাপি শৈলেরিতি
স্বত্বাবোজ্জ্যলক্ষ্মারৈঃ পল্লবিতঃ বিস্তারিতঃ এতেন বস্তবৈশিষ্ট্যম্ ।
তাঙ্গবিধেন্ত্যবিধেঃ লেভেশচতুরতামিতি বৃন্দাটবী তত্ত্বাপি তদগভূ

হস্ত, যিনি প্রকৃত্তি ও আনন্দনীয় বৃন্দাবনের নিকুঞ্জময় মণ্ডপসমূহের মধ্যে
সর্বদা অবস্থান করিতেছেন, যিনি নিরক্ষুশ কৃপার সমুদ্র, ব্রজবিহারে
বীহার মন সর্বদা অমুরক্ত, সেই নিগ্রহাত্মগ্রহসমৰ্থ নিত্যবিগ্রহ শ্রীকৃষ্ণ
সর্বদা আমার প্রতি আনন্দবিস্তার করুন ॥ ১৪ ॥

(এই শ্লোকটি দ্ব্যর্থ । ইহার দ্বারা শ্রীকৃপগোস্মামী স্বীয় ইষ্টদেব
শ্রীকৃষ্ণের ও নিজের জ্যেষ্ঠ ভাতা ও গুরু শ্রীল সনাতন গোস্মামীর
মুগপৎ বন্দনা করিতেছেন । শ্রীকৃষ্ণপক্ষে শ্লোকটির যে অর্থ, তাহাই
গ্রন্থমে প্রদত্ত হইয়াছে । শ্রীসনাতন গোস্মামীর পক্ষে শ্লোকটির দ্বিতীয়
অর্থ—যিনি মধুরাধামকে প্রাপ্ত হইয়াছেন বা যিনি শ্রীকৃষ্ণের মধুরভাবে
পরিনিষ্ঠিত, যিনি অতি সুন্দর প্রকৃত্তি বৃন্দাবনের নিকুঞ্জময় মণ্ডপসমূহে
অবস্থান করিতেছেন, যিনি নিরক্ষুশ কৃপার সমুদ্র, যিনি ব্রজে বিহারশীল
শ্রীকৃষ্ণের বা শ্রীক্রীরাধাকৃষ্ণের লীলায় সর্বদা অমুরক্তচিত্ত, সেই সনাতন
শ্রীরাধারী আমার গুরুদেব সর্বদা আমার প্রাত তৃষ্ণ থাকুন ।)

* প্রপরঃ প্রাপ্তো মধুরায়ঃ মধুরায়ায়ুদয়ো যেন মধুরা মধুরেতি দ্বিক্রপকোষাঃ
পক্ষে প্রপরানাং মধুরস্ত মধুরাখ্যরমস্ত উদয়ো ষষ্ঠীৎ ॥ ১৪ ॥

ଲେଭେ ଚତୁର୍ବାତାଙ୍ଗ ତାଣୁବିଦେଵ୍ରନ୍ଦାଟିବୀଗର୍ଭଭୂ-
ର୍ମଞ୍ଜେ ମନ୍ଦିଧପୁଣ୍ୟ-ମଞ୍ଜପରିପାକୋହସମ୍ମାଳନି ॥ ୧୫ ॥

ତ୍ରୈ ଭ୍ରମସ୍ତ ରମଧୁରୀଂ ପରିବେଶଗାୟ ॥

ସ୍ତ୍ରେଧାରଃ । ମାରିଷ ! ନୀରସାବଳୀବୈମୁଖ୍ୟାଦିଶକ୍ତମାନୋ ମହୁର ଇବାଚି ॥
ପାରିପାର୍ଥିକଃ । ଭାବ ! କୃତମତ୍ର ଶକ୍ତ୍ୟା । ସତଃ ।

ଉଦ୍‌ବସତାଂ ନାମ ରସାନଭିଜ୍ଞାଃ

କୁର୍ତ୍ତୋ ତବାମୀ ରସିକାଃ ଶୁରସ୍ତି ।

ରାସପାଠକୁଳା ଇତି ଦେଶବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଂ ତୁ ବକ୍ଷ୍ୟତେ ଇତି ଶୋହ୍ୟଂ ବସନ୍ତସମୟ
ଇତ୍ୟାଦିନା ॥ ୧୫ ॥

ତତ୍ତ୍ୱଶାର୍ଦ୍ଦିତ ହେ ସ୍ତ୍ରେଧାର ରମଧୁରୀପରିବେଶଗାୟ ଭ୍ରମସ । କାଳଦେଶବନ୍ତୁ ନାଂ
ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟେ ସତି ବିଲଥେ ନ ଯୁକ୍ତଃ । ସ୍ତ୍ରେଧାର ଆହ ହେ ମାରିଷ ! ମହକ୍ରତ-
ନାଟକଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜଟିଲାଦୀନାଂ କଟୁକ୍ତିଷ୍ଠାତି ପରକୀୟ ରମପ୍ରଧାନ ବର୍ଣନମୟ-
ଭାତ୍ରଚ୍ଛ୍ଵପନୈନେତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରଭାମଧ୍ୟପ୍ରବିଷ୍ଟିନାଂ ନୀରସଶ୍ରୀଲାଂ ବୈମୁଖ୍ୟାମୁଖ-
ପରାବର୍ତ୍ତନାଦିଶକ୍ତମାନୋହହମ ॥ ଉଦେତି ନାମ ପ୍ରକାଶେ ରମାନଭିଜ୍ଞାଃ
ଉଦ୍‌ବସତାଂ ଉଦ୍‌ବସିନା ଭବନ୍ତ । ନବନାଟକରଙ୍ଗକୁତୋ ତୁ ରସିକା ଏବ ଶୁରସ୍ତି ।

ପାରିପାର୍ଥିକ—ମହାଶୟ ! ଦେଖୁନ, ଦେଖୁନ । ସ୍ଵଭାବତଃ ନିର୍ମଳ ଓ
ଅକୁଠ୍ୟବୁଦ୍ଧି ଭକ୍ତଗଣେର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଯାଛେ, ତାହାର ଉପର ଗୋପାଙ୍ଗଭା-
ଗଣେର ବକ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚରିତ୍ରେର ଦ୍ୱାରା ଏହି ପ୍ରେରଣ ଅଲକ୍ଷତ, ତାହାର ଉପର
ଶ୍ରୀବୁନ୍ଦାବନେର ମଧ୍ୟରେ ରାସଶ୍ରଲୀ ଏହି ନାଟକ ଅଭିନ୍ୟାରେ ରଙ୍ଗଶ୍ଳଳେ ପରିଗତ
ହେଇଯାଛେ, ଇହାତେ ମନେ ହଇତେଛେ ଯେ, ମାନୁଷଜନେର ପୁଣ୍ୟରାଶିର ପରିଣାମେର
ଉଦୟ ହେଲ ॥ ୧୫ ॥

ଅତ୍ୟଏ ମୁହଁର ରମଧୁରୀ ପରିବେଶନ ଆରଣ୍ୟ କରନ ।

ସ୍ତ୍ରେଧାର !—ମାରିଷ ! ଅରସିକଗଣେର ବୈମୁଖ୍ୟବଶତଃ ଶକ୍ତି ହଇଯା
ବିଲମ୍ବ କରିତେଛି ।

ପାରିପାର୍ଥିକ । ମହାଶୟ ! ଭୟେର କୋନାଓ କାରଣ ନାହି । ସେହେତୁ—
ଆପନାର ଏହି ସ୍ଵଭାବରେ ଅରସିକ ଜନଗଣ ଉଦ୍‌ବସିନ ଥାକିବେ । ପରମ
ରସିକଗଣ ଇହାତେ ପରମାନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବେ, କାରଣ, ଉତ୍ତରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ

କ୍ରମେଲୁକୈଃ କାମମୁପେକ୍ଷିତେହପି

ପିକାଃ ସୁଖଂ ଯାନ୍ତି ପରଂ ରସାଲେ ॥ ୧୬ ॥

ତଦାରଭ୍ୟତାଂ ସାମାଜିକଚେତଶ୍ୟେତ୍କାରୀଯ

ଗାନ୍ଧର୍ବବ୍ରଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ।

ସୂତ୍ରଧାରଃ । ମାରିମ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ସୋହିୟଂ ବସନ୍ତସମୟଃ ସମୟାଯ ଯଦ୍ୟନ୍

ପୂର୍ଣ୍ଣ ତମୀଶ୍ଵରମୁପେ ଚନ୍ଦ୍ରାମୁରାଗମ ।

କ୍ରମେଲୁକୈଃ ଉତ୍ତ୍ରୈଃ କାମଂ ଯଥେଷ୍ଟଂ ଉପେକ୍ଷିତେହପି ରସାଲେ ଆତ୍ମପରଂ
କେବଳ ପିକା ଏବ ସୁଖ ଯାନ୍ତି ॥ ୧୬ ॥

ତମ୍ଭ୍ୟା ରଜନ୍ୟା ଉତ୍ସରଂ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ତ୍ରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧମୀଶ୍ଵରଂ କୁଷକ୍ଷ ଉପୋତଃ ପ୍ରାପ୍ତୋ
ନବୋହମୁଗତୋ ରାଗୋ ରକ୍ତିନା ଯେନ କୁଷକ୍ଷକେ ସ୍ପଷ୍ଟଂ ଗୃତାଗ୍ରହା ନବଗ୍ରହା
ଯଶ୍ଚାଂ । ସା ପକ୍ଷେ ଗୃତୋ ଗ୍ରହ ଆଗ୍ରହୋ ଯଶ୍ଚାଃ ସା କୁଚିଂ ରାତି ଗୃହାତୀତି
ତରା ଶୋଭନୟା ରାଧା ବିଶାଖାନକ୍ଷତ୍ରେଣ । କୁଷକ୍ଷକେ ସ୍ପଷ୍ଟଂ । “ରାଧା
ବିଶାଖ” ଇତ୍ୟଧରଃ । ପ୍ରତି ବୈଶାଖପୂର୍ଣ୍ଣମାୟାଂ ପ୍ରାଯୋ ବିଶାଖାନକ୍ଷତ୍ରସ୍ତ

ରସାଲକେ ଉପେକ୍ଷା କରିଲେଓ, କୋକିଲକୁଳ ତାହାତେ ପରମ ସୁଖାହୁଭ୍ୟ
କରିଯା ଥାକେ ॥ ୧୬ ॥

ଅତେବ ଭକ୍ତସମାଜେର ଚିନ୍ତେ ଚମ୍ରକାରିତା ସଞ୍ଚାର କରିବାର ଜନ୍ମ
ଗାନ୍ଧର୍ବବ୍ରଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ସୂତ୍ରଧାର । ବ୍ୟସ ! ଦେଖ ଦେଖ, ସେହି ବସନ୍ତ ସମୟ ଆସିଯା ସମୁପସ୍ଥିତ
ହଇଯାଛେ, ଏହି ସଥରେ ରାତ୍ରିକାଲେ ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରହଗଣକେ ଯିନି ଗୋପନ କରିଯା
ରାଥେନ, ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣମା ତିଥି ନବୋଦୟେ ରକ୍ତିନ ବର୍ଣ୍ଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତମୀଶ୍ଵରକେ
(ଚନ୍ଦ୍ରକେ) ଶୋଭନା ରାଧା ବା ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ରେର ସହିତ ଆନନ୍ଦଭରେ
ମିଲିତ କରେନ ॥ ୧୭ ॥ (ଏହି ଝୋକଟିର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷେ ଅନ୍ୟ ଏକଟି ଶିଷ୍ଟ
ଅର୍ଥ ଆଛେ । ଯଥା—ସେହି ବସନ୍ତକାଳ ସମାଗତ, ଯେ ବସନ୍ତକାଲେର
ରାତ୍ରିକାଲେ ଗୋପନାଗ୍ରହ୍ୟତା ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଦେବୀ ନବାହୁରାଗପ୍ରାପ୍ତ

ଗୃହରେ ରୁଚିରୀଯା ସହ ରାଧୀଯାସୀ
ରଙ୍ଗାଯ ସନ୍ଦର୍ଭିତା ନିଶି ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ॥ ୧୭ ॥ *

(ଲେଖ୍ୟେ)

ଅଯେ ନର୍ତ୍ତକସାମନ୍ତ-ସାର୍ବତୋମ କଥଂ ତବତଃ କର୍ଣ୍ପୁରୀଭୂତା ବାଟଂ ନିଗୃତ୍ୟେ
ସନ୍ଦର୍ଭମଞ୍ଜରୀ ଯଦହଂ ରାଧୀଯ ସାର୍ଦ୍ଦମୀଷ୍ଵରଂ ତଂ ସନ୍ଦର୍ଭିଷ୍ୟମାତ୍ରିତି ! ।
ଶୁତ୍ରଧାରଃ । (ସବିଶ୍ୱାସ ନେପଥ୍ୟାଭିମୁଖବଲୋକ୍ୟ) ଆହୋ ! କଥମିତି ? ଏବ
ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ସନ୍ତ୍ରବାନ ରଙ୍ଗାଯ ଶୋଭନାର୍ଥଂ । କୌତୁକରହସ୍ତମାବିକର୍ତ୍ତୁଙ୍କ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ତିଥି:
ଭଗବତୀ ୮ ॥ ୧୭ ॥

ନର୍ତ୍ତକସାମନ୍ତେସୁ ମଧ୍ୟେ ସାର୍ବତୋମଃ ସର୍ବଭୂମୀ ବିଦିତଃ ଅତିଥ୍ୟାତ
ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ନେପଥ୍ୟାଭିମୁଖଂ ରଙ୍ଗଶାଳାଭିମୁଖମ୍ । “ନେପଥ୍ୟଂ ରଙ୍ଗଭୂମୀ

ସେଇ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଈଶ୍ଵର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ ଶୋଭନା ଶ୍ରୀରାଧିକାର ସହିତ ପରମ
କୌତୁତରେ ମିଲିତ କରିଯା ଦିଲେନ ।)

(ଲେଖ୍ୟେ)

ଓହେ ନଟକୁଲେନ୍ଦ୍ର । କି ପ୍ରକାରେ ଏହି ନିଗୃତ ରହସ୍ୟକଥା ତୋମାର
କର୍ଣ୍ଗୋଚର ହଇଲ ଯେ, ଆମି ଶ୍ରୀରାଧିକାର ସହିତ ସେଇ ଈଶ୍ଵର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ
ମିଲିତ କରିବ ?

ଶୁତ୍ରଧାର—(ବିଶ୍ୱାସହକାରେ ନେପଥ୍ୟାଭିମୁଖେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା)

ଆହୋ ! କି ପ୍ରକାରେ ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଏହାନେ ଆସିଯା ଉପହିତ

* ଏହି ଶୋକଟିତେ ନାଟକେର “ଆମୁଖେ” ର ଅଙ୍ଗ “ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ” ନାମେ ନାଟ୍ୟମାହିତ୍ୟ
ଅଭିହିତ କରା ହୟ । ଶୁତ୍ରଧାର ସେ ଶୋକେର ଦ୍ୱାରା ନାଟକେର ଭାବୀ ପ୍ରତିପାଦ୍ଧ ବିହରେ
ଶୁଚନା କରେନ, ତାହାକେ “ଆମୁଖ” ବଜା ହୟ । ଏହି ଆମୁଖେର ତିନଟି ଅଙ୍ଗେର ମଧ୍ୟେ
ଶୁତ୍ରଧାର ପ୍ରବୃତ୍ତ କାଳକେ ଆଶ୍ରୟ କରିଯା ସେ ସ୍ଥାନେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରେନ ଏବଂ ସେଇ କାଳ
ବର୍ଣ୍ଣନାଯ ସଦି ପାତ୍ରେ ପ୍ରବେଶ ହୟ, ତବେ ତାହାକେ “ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ” ନାମେ ଅଭିହିତ କରା
ଯାଏ । ସଥା—ଶ୍ରୀରଙ୍ଗଗୋଷାମୀର ନାଟକଚନ୍ଦ୍ରକାଯ “ଆକ୍ଷିଷ୍ଣଃ କାଳମାମେନ ପ୍ରବୃତ୍ତଃ
ଶ୍ରାଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକଃ” ।

বহুত্তী কাষাধাৰুমুৱসি সান্দীপনিমুনেঃ
সবিত্রী সাবিত্রীসমৰুচিৱলং পাঞ্চৱকচ।
সুরৰ্যঃ শিষ্যেয়ং পরিজনবতী মন্ডবনা-
দিতো মন্দং মন্দং শুটমুটজৰীথীং প্ৰবিশতি ॥ ১৮ ॥
তদাবামপ্যগ্রতঃ কৱলীয়ং বৰ্ণিকাঙ্গীকাৰয়ালোচয়াব।

(ইতি নিজান্তো)

প্ৰস্তাৱনা ।

(ততঃ প্ৰবিশতি সপৰিজনা পৌৰ্ণমাসী)

স্থানেপথ্যক প্ৰসাধনে” ইতি বিশ্বঃ। উটজৰীথীং পৰ্ণশালায়াঃ
পছন্দনম् ॥ ১৮ ॥

হইলেন ! দেখ দেখ,—সন্দীপনি মুনিৰ জননী, সান্তীৰ স্থান
কাস্তিশালিনী দেৰৰিৰ শিষ্যা এই পৌৰ্ণমাসী দেৰী বক্ষঃহলে গৈৱিক
বসনে ও শিরে শুলকেশে সুশোভিতা হইয়া পৰিজন সহকাৰে
মন্ডবন হইতে প্ৰকাশে মন্দ মন্দ পদসঞ্চারে এই পৰ্ণশালাৰ পথে
প্ৰবেশ কৱিতেছেন ॥ ১৮ ॥

অতএব আমৱাও পৱনভূতি কৰ্তব্য বিষয়ে নাটকাভিনয়েৰ অঙ্গীভূত
বিষয়েৰ সম্যক আলোচনা কৱিতে যাইতেছি ।

(ইহা বলিয়া পারিপন্থিক ও স্তুত্যার উভয়ে নিজান্ত হইলেন ।)

প্ৰস্তাৱনা *

অতঃপৰ পৰিজনগত পৌৰ্ণমাসী প্ৰবেশ কৱিলেন ।

* “অৰ্থন্ত প্ৰতিপাদন্ত অৰ্থং প্ৰস্তাৱনোচ্যতে ।”

— গ্ৰহকাৰকৃত “নাটকচলিকা ।”

প্ৰতিপাদ্য বিষয়েৰ যাহাতে অবতাৱণা কৱিয়া দেয়, তাহাৰ নাম প্ৰস্তাৱনা ।
এই স্থান হইতে নাটকেৰ মূল বিষয়েৰ আৰম্ভ হইতেছে ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଅଯେ ନର୍ତ୍ତକସାମନ୍ତେତି ପଠିଥା) ହଣ୍ଡ ବ୍ୟସେ
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ! କିମପି କମନୀୟଂ ଗାୟତ୍ରୀ ସୁଟ୍ଟମାନନ୍ଦିତାମ୍ବି
ନଟେନ୍ଦ୍ରେଣ ॥ ୧୯ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତଅବଦି କିଃ କୃତ୍ତ ଜହଞ୍ଚଂ ଏଦଃ ॥ ୨୦ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ସନ୍ତାବ୍ୟତେ ଫଳମଲଶ୍ରିତମୂଳପୁଷ୍ଟେ-

ସ୍ତରାଦୃଶଂ କମ ଭାଗ୍ୟତରୋର୍ବରୋକୁ

ଯେନାନ୍ଦୋଃ ସୁଭଗରୋ ରୁଚିତା ଭବେଯଂ

ଶୃଙ୍ଗାରମାଙ୍ଗଲିକରୋନ୍ ବସନ୍ତମାୟ ॥ ୨୧ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତଅବଦି ଜଈ ବିଶାଗୁଣନ୍ଦିନୀ ରାହିଆ ତୁଏ କହେଣ
ସନ୍ଧମନିଜ୍ଞା ତଦୋ ସନ୍ଧମାଣୁତ୍ତମବାସଂ ଗୋଉଳଂ ଉଜ୍‌ବିଭିନ୍ନ
ସନ୍ଧମବାସଶ୍ରେ ଭାଗ୍ୟତିଥେ କିନ୍ତି ଏଷ ସନ୍ଦୋବିଭା ରକ୍ତି-
ଦାସୀ ॥ ୨୨ ॥

“ଅର୍ଥସ୍ତ ପ୍ରତିପାତ୍ସ୍ତ ତୀର୍ଥଂ ପ୍ରସ୍ତାବନୋଚ୍ୟତେ ।” ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ତତଃ
ପ୍ରବିଶତି, ତତୋ ବଦତି । ଏବମେବ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଥମାନ୍ତରଂ ବଦତି କ୍ରିୟାୟଃ
ମସକ୍ଷଃ ॥ ୧୯ ॥

ନାନ୍ଦୀ—ଭଗବତି ଥିଲୁ ଯଥାର୍ଥମେତ୍ର ॥ ୨୦ ॥

ନ ଲକ୍ଷିତଂ ନ ପ୍ରାପିତଂ ମୂଳଂ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟଂ କର୍ମ ପୁଣିଃ ଯେନ ଭାଗ୍ୟତକୁଣ୍ଠା ତନ୍ତ୍ର
ଶୃଙ୍ଗାରମନ୍ଦଲମର୍ହିତ ଇତି ଶୃଙ୍ଗାରମାଙ୍ଗଲିକୀ ତରୋନ୍ଦର୍ଦିତୀତି ଠକ ॥ ୨୧ ॥

ଭଗବତି ବୃତ୍ତଭାତୁନନ୍ଦିନୀ ରାଧିକା ସ୍ତରୀ କୁକୁଳେ ସନ୍ଧମନୀୟା ତଦୀ

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ଅଯେ ! ନର୍ତ୍ତକସାମନ୍ତ ପୂର୍ବେ ଉତ୍ତ ଏହି କଥା ପାଠ କରିଯା)
ଆହା ବ୍ୟସେ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ! ନଟେନ୍ଦ୍ର କି ସୁମ୍ପଟ ଭାଷାଯ ସୁନ୍ଦର ଗାନ କରିଯା
ଆମାକେ ଆନନ୍ଦିତ କରିଲ ॥ ୧୯ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଭଗବତି ! ନଟେନ୍ଦ୍ରର ଏହି କଥା କି ଯଥାର୍ଥ ? ॥ ୨୦ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ସୁନ୍ଦରି ! ଆମାର ଭାଗ୍ୟତକୁ ମୂଳ ଅପୁଣ୍ଠ ଥାକାଯ ତାହାର
ଧାରା ଏହି ପରମସୁନ୍ଦର ଆଦିରଦେର ମନ୍ତ୍ରଲାଧାର ଶ୍ରୀଶ୍ରୀରାଧାଗୋବିନ୍ଦୁଗଲେର
ନବମନ୍ତରର ଶୋଭାକୁପ ଫଳ ଧାରଣ କିରାପେ ସନ୍ତୁବପର ହିଁବେ ? ୧୧ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଭଗବତି ! ଯଦି ବୃତ୍ତଭାତୁନନ୍ଦିନୀ ରାଧିକାର ମହିତଈ

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସେ ! ମୃଶଂସତଃ କଂସଭୃପତେଃ ଶକ୍ତ୍ୟା ॥
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତଥବଦି ତହବି କହଂ ରାଜୀ ବିଶ୍ଵାଦା ରାହୀ ॥
 ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ରାଧାସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୃନ୍ଦମେବ ବିଜ୍ଞାପନେ ନିଦାନମ् । ଯତଃ
 —ଲୋକୋତ୍ତରା ଗୁଣକ୍ରିଃ ପ୍ରଥୟତି ପରିତୋ ନିଗୃତମପି ବସ୍ତ ।
 ପିହିତାମପି ପ୍ରସତ୍ତାବ୍ୟନତିକ କଞ୍ଚରିକାଂ ଗନ୍ଧଃ ॥ ୨୩ ॥
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତଥବଦି । ଜ୍ଞୋଆଧତ୍ତୀଏ ମୁହରାଏ ଅନ୍ଧଗୋ ନନ୍ଦିନୀ
 ରାହିଆ ଗୋଟିଲମଞ୍ଜିବେ ଆଣିଅ ଜଡ଼ିଲାପୁତ୍ରମ୍ ଅହିମଷୁଣୋ
 ହଥେ ଉବାହିଦା ତି ତାଦିସଂ ଜେବ ଅସମଙ୍ଗସଂ ଆପତ୍ତିଦଂ ଜଂ କହାଦୋ
 ଅଶ୍ରେଣ ପୁରିଶେଣ ତାଦିସୀଗଂ କରପକ୍ଷଃଙ୍ଗଂ ତଦୋ କଥଂ ତୁମଂ ଶିଛିଲା
 ବିଅ ଦୀମସି ।

ସଞ୍ଚମାନୁକୁଳବାସଂ ତ୍ୟକ୍ତା ସନ୍ତମୁବାସମଂଜେ ଭାନୁତୀର୍ଥେ କିମିତି ଏଷା ସଂଗୋପ୍ୟ
 ରକ୍ଷିତା ଆସୀଏ ॥ ୨୨ ॥

“ମୃଶଂସୋ ଘାତୁକଃ କ୍ରୂର” ଇତ୍ୟମରଃ । ଭଗବତି ତଦପି କଥଂ ରାଜ୍ଞୀ ବିଜ୍ଞାତା
 ରାଧା । ଗୁଣକ୍ରିଃ ଗୁଣସମ୍ପଦିଃ ॥ ୨୩ ॥

ଭଗବତି ଯଶୋଦାଧାତ୍ରୀ ମୁଖରମ୍ଭା ଆଜ୍ଞାନୋ ନନ୍ଦି ରାଧା ଗୋକୁଳମଧ୍ୟେ
 ଆନୀୟ ଜଡ଼ିଲାପୁତ୍ରମ୍ ଅଭିମହିର୍ବିନ୍ଦେ ଉଦ୍ବାହିତାନ୍ତି । ତାଦୃଶମେବାସମଙ୍ଗସଂ

ଆପନି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ମିଳନ ଘଟାଇବେଳ, ତବେ ମିଳନେର ଅନୁକୂଳ ଗୋକୁଳବାସ
 ପରିତ୍ୟାଗ କରାଇଯା ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ କି ଜଗ୍ନ୍ଯ ସନ୍ତମୁବାସ ନାମକ ଭାନୁତୀର୍ଥେ
 ଲୁକାୟିତ ବରିଯା ରାଖିଲେନ ? ୨୨

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ବ୍ୟସେ ! ମୃଶଂସ କଂସଭୃପତିର ଭୟେଇ ଏହିକପ କରିଯାଛି ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଭଗବତି ! କି ପ୍ରକାରେ କଂସ ରାଜୀ ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଜାନିତେ
 ପାରିଲେନ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଜାନିବାର କାରଣ ଶ୍ରୀରାଧାର ସୌନ୍ଦର୍ୟ । କାରଣ ଲୋକାତୀତ
 ଗୁଣସମ୍ପଦ ଅତି ଗୋପନୀୟ ବସ୍ତ୍ରକେ ଚାରିଦିକେ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଦେସ, ଅତି
 ଯତ୍ରେ ଚାକିଯା ରାଖିଲେଓ କଞ୍ଚରିକାର ଗନ୍ଧ ତାହାକେ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଦେସ ॥ ୨୩ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଭଗବତି ! ଯଶୋଦାଧାତ୍ରୀ ମୁଖର ନିଜ ନାତିନୀ ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ
 ଗୋକୁଲେର ମଧ୍ୟେ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଜଡ଼ିଲାପୁତ୍ର ଅଭିମହ୍ୟର ହଞ୍ଚେ

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ତତ୍ତ୍ଵେ ହେତୋଃ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । କହଂ ବିଅ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । (ବିହୃତ) ତଦବଞ୍ଚନାର୍ଥମେବ ସ୍ଵର୍ଗ ଯୋଗମାୟଯା ମିଠୈୟେବ
ପ୍ରତ୍ୟାୟିତଃ ତଦ୍ଵିଧାନାମୂଳାହାଦିକମ୍ ॥ ୨୪ ॥

ନିତ୍ୟପ୍ରେସ୍ତ୍ର ଏବ ଖଲୁ ତାଃ କୃଷ୍ଣ୍ଣ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ସର୍ବଂ) ତା ବାଢଂ ତୁମ୍ ନିଶ୍ଚିନ୍ଦାସି ସଂବୃତା
ଜଂ ଏସା ଅଜ୍ଞ ଗୋଟିଲମଜ ବୋ ଆଣିଦା ॥ ୨୫ ॥

ଆପତିତଃ ସମ୍ମାନ କୃଷ୍ଣଦତ୍ତେନ ପୁରୁଷେଣ ତାନ୍ତ୍ରିନାଂ ରାଧାନୀନାଂ କରମ୍ପର୍ଶନଃ
ତଦା କଥଂ ସଂ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଇବ ଦୃଶ୍ୟସେ ॥

ନାନ୍ଦୀ । କଥମିବ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ମିଠୈୟେବ ପ୍ରତ୍ୟାୟିତମିତି ମିଥ୍ୟାପୀଯଂ ସର୍ବକାଳସ୍ଥାୟିନୀ ସତ୍ୟ
ଏବ ଯୋଗମାୟାକଲ୍ଲିତ୍ସାନ ମାୟାକଲ୍ଲିତତ୍ତ୍ଵେବ ବାନ୍ତ୍ରବମିଥ୍ୟାତ୍ମପ୍ରତିପାଦନାନ ନତୁ
ଯୋଗମାୟା କଲ୍ଲିତ୍ସାପି ତଥାତ୍ବେ ମୃତ୍ସଙ୍ଗାଦିଲୀଲାୟା ଅବାନ୍ତବାପତ୍ରେରିତି ॥ ୨୪ ॥

ତ୍ୟାନ ନୂନଂ ବାଢଂ ଅତିଶୟେନ ସଂ ନିଶ୍ଚିନ୍ତାସି ସଂବୃତା ଯତ ଏଷା ଅତ୍ୟ
ଗୋକୁଳମଧ୍ୟେ ଆନ୍ତିତା ॥ ୨୫ ॥

ସମ୍ପଦାନ କରିତେହେନ—ଏତ ବଡ ଅତ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଇତେ ଚଲିଲ ; ଯେହେତୁ,
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବ୍ୟତୀତ ଅତ୍ୟ ପୁରୁଷେର ସହିତ ଏଇପ୍ରକାର ଶ୍ରୀରାଧାଦିର କରମ୍ପର୍ଶ
ଘଟିବେ—ଏ ଅବଶ୍ୟାନ ଆପନାକେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେର ଶାୟ ଦେଖା ଯାଇତେହେ କେନ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ସେଇ କାରଣେହି ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—କି ପ୍ରକାର କାରଣ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ହାସିଯା) ତାହାକେ ବଞ୍ଚନା କରିବାର ଜନ୍ମିଷ ସ୍ଵର୍ଗ
ଯୋଗମାୟା ତାହାଦିଗେର ବିବାହ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ମିଥ୍ୟା ବ୍ୟାପାରକେ ମତ୍ୟେର ଶାୟ
ଅତୀତ କରାଇୟା ଦିତେଛେ ॥ ୨୪ ॥

କିନ୍ତୁ ତାହାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ନିତ୍ୟପ୍ରେସ୍ତ୍ରୀ । *

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—(ଆନନ୍ଦିତ ହାସିଯା) ଏହି କାରଣେହି ଆପନି ଅତିଶୟ

* ଏହି ପ୍ରକାର ଗୋପବାଲାଗଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ନିତ୍ୟପ୍ରେସ୍ତ୍ରୀ ହାସିଯା ଅତ୍ୟ କାହାରେ ସହିତ
ତାହାଦିଗେର ବିବାହାଦି ଅସମ୍ଭବ ହିଲେଓ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଶକ୍ତିମୟୀ ଯୋଗମାୟା ଦେବୀ ବ୍ରଜଲୀଲାର

পৌর্ণমাসী । বৎসে সত্যং ব্রবীধি কংসতচিষ্ঠা মে শৈথিল্য-
মিবোপজ্ঞা কিঞ্চ দুষ্টাভিমন্ত্যতঃ স্ফুটমন্ত্রা সাম্প্রতমজনিষ্ঠ ।
নান্দীমুখী ! কেরিসী সা ।

পৌর্ণমাসী । বশ্রবীনবলতাস্ম রঙ্গিণং কৃষ্ণভূজমভিগাত্য মৎসরী ।
রাধিকাং পুরাটপদ্মিনীময়ং নেতৃমিছতি পুর্বনাস্ত্রম্ ॥ ২৬ ॥
নান্দীমুখী । এথবি জোআমায়া শমহাণং করিসসনি ॥

পৌর্ণমাসী । পুত্রিকে ! জানাতি স্বতন্ত্রায়াস্তস্তাচরিত্রং । যত
ঈদৃশেহর্থে সা তটস্থায়তে ॥

কীদৃশী সা কৃষ্ণ এব ভৃঙ্গস্তং কৃষ্ণজ্ঞপভৃজং পুরাটপদ্মিনীং কনকবর্ণাং
পদ্মিনীং বনাস্ত্রং মধুবনং মধুরায়িতার্থঃ । কমলিনী পক্ষে জলবাচকত্বেন
বনশব্দঃ শ্লিষ্টঃ ॥ ২৬ ॥

নান্দী । অত্তাপি যোগমাসৈব সমাধানং করিযতি ॥

পৌর্ণ । ঈদৃশেহর্থে কার্যসম্পাদনে তটস্থে ভবতি নতু সমাধতে ।

নিষিদ্ধা হইয়াছেন, যেহেতু, অত শ্রীরাধাকে গোকুলমধ্যে আনয়ন করা
হইয়াছে ॥ ২৫ ॥

পৌর্ণমাসী—বৎসে ! সত্য কথাই বলিয়াছ, কংসের চিষ্ঠা আমি
ছাড়িয়াছিলাম কিঞ্চ সংপ্রতি দুষ্ট অভিমন্ত্র বিদয়ে আমার চিষ্ঠা আবার
প্রবল হইয়া উঠিল ।

নান্দীমুখী—তাহা কিরূপ ?

পৌর্ণমাসী—সুরসিক কৃষ্ণভূজকে গোপীরূপা বনলতাসমূহে অশুরস্ত
দেখিয়া মৎসরশীল অভিমন্ত্র এই স্বর্ণকমলরূপা শ্রীরাধাকে বনাস্ত্রে *
দহিয়া যাইবার ইচ্ছা করিতেছে ॥ ২৬ ॥

নান্দীমুখী—এখানেও যোগমায়া সমাধান করিবেন ।

পৌর্ণমাসী—পুত্রিকে ! তিনি স্বাধীনা, তাহার চরিত্র ত তোমার

মাধুর্য বৃদ্ধির জন্য দেই অসত্য ব্যাপারকেও সাধারণের নিকট সত্য বলিয়া প্রতীতি
করাইয়া দিতেছেন ।

* বনাস্ত্র—অঙ্ক বন—শ্রীবৃক্ষাবন ব্যতীত অঙ্ক বন বা মধুবন ।

ନାନୀମୁଖୀ । ଅଗ୍ରୋ ବା ଏଥ୍ କୋବି ଉବାଓଥି ଜେଣ ଏସୋ ପତିବଙ୍କୋ
ଭବେ ॥ ୨୭ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସେ ତତ୍ର ମୟା ପ୍ରତିଭୂବା ଭବନ୍ତ୍ୟ ସୁଭିମାଧୁରୀମେହରେଣ
ବାଗର୍ଗଲେନ ନିର୍ଗନ୍ଧାନ୍ତୀରୋହିଯଃ ।

ନାନୀମୁଖୀ । (ସହର୍ଷଂ) ଭାବନି କଂସସ ଗୋମଣ୍ଡଳଜ୍ଵକଥୋ ଗୋଆଡ଼ଚଣୋ
କହାଗୁମ୍ବାରିଣା ଚନ୍ଦାଅଲୀଚରିତ୍ରେଣ କୁଦୋ ଶ କୁପହି ॥ ୨୮ ॥

କଚିଦଭିସାରାଦୌ ତଥ ଦର୍ଶନାଦତ୍ତାପି ସନ୍ତାବ୍ୟତେ ଚେତି ପୌର୍ଣ୍ଣମାସ୍ତା ହଦୟମ ।
ତତକ୍ଷ ଅଞ୍ଚରା ଅନ୍ତରା ତଞ୍ଚାଞ୍ଚାଟଫ୍ୟକ୍ଟ ବସପୁଷ୍ଟ୍ୟର୍ଥଂ ଶକ୍ତାମର୍ଦ୍ଦାନି ପ୍ରୟୋଜକମିତି
ସନ୍ତମନୀୟମ ॥

ନାନୀ । ଅଗ୍ରୋ ବା କୋହପ୍ୟତ୍ର ଉପାଯୋହପାନ୍ତି ସେନ ଏସ ପତିବଙ୍କୋ
ଭବେ ॥ ୨୭ ॥

ପୌର୍ । ପ୍ରତିଭୂବା ଲଗ୍ବକ୍ୟା ॥

ନାନୀ । କଂସସ ଗୋମଣ୍ଡଳାଧ୍ୟକ୍ଷଃ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଃ କୁଷଗୁମ୍ବାରିଣା ଚନ୍ଦାବଲୀ-
ଚରିତ୍ରେଣ କଷାୟ କୁପଯତି ॥ ୨୮ ॥

ଜାନା ଆଛେ । ସେଇଜଗ୍ରହି ଏହି ବ୍ୟାପାରେ ତିନି ନିର୍ଲିପ୍ତେର ଆୟ ଅବହାନ
କରିତେହେନ ।

ନାନୀମୁଖୀ—ସାହାତେ ଇହାର ପ୍ରତିବନ୍ଦକ ଘାଟିତେ ପାରେ, ଏମନ ଅତ୍ୟ
କୋନ ଉପାୟହି ବା ଆଛେ ? ୨୭ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ବ୍ୟସେ ! ଏ ବିଷୟେ ଆମି ପ୍ରତିଭୂ ଥାକିଯା ନିଶ୍ଚଯ
ବଲିତେ ପାରି, ଯେ ସୁଭିମାଧୁର୍ଯ୍ୟେର ସ୍ତର ବାଚ୍ୟରପ ଅର୍ଗମେର ଦ୍ୱାରା ସ୍ଵଭାବତଃ
ଗନ୍ତୀର ବାଧା ସଟାନ ସାଇତେ ପାରେ ।

ନାନୀମୁଖୀ—(ହର୍ଷଭରେ) ଭଗବତି ! କଂସେର ଗୋମଣ୍ଡଳାଧ୍ୟକ୍ଷ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
ଚନ୍ଦାବଲୀର ଚରିତ୍ର କୁଷଗୁମ୍ବାରୀ ହେଉାଯ କେନ କୁପିତ ହୁଏ ନା ? ୨୮ ॥

পৌর্ণমাসী । পুত্রি রাজকুলোপলকেন গৌরবেণ গৰ্বিতোহয়ং ব্যক্তমপি
তম শ্রদ্ধাতি ॥

নান্দীমুখী । কহং কহেণ পাত্মং সে সঙ্গমো সংবৃত্তো ॥ ২৯ ॥

পৌর্ণমাসী । সঙ্গমে খলু গাঢ়াভুরাগিতেব দৃতী বভুব । যদৃষ্টমানাং
কেবলমজনিষ্ঠাপিষ্ঠপেষিতা ।

নান্দীমুখী । অজ্ঞে তুহ কহং এরিসী ভাবিসেসভাবিদা গাঢ়াভুরাইদা
উপন্থা জং অপন্থো অহিট্ঠদে অঙ্গি অগুপন্থে কহে উজ্জইশীং
উজ্বিগ পাত্মং চেত গোউলং লক্ষাসি ॥ ৩০ ॥

পৌর্ণমাসী । পুত্রি ! গুরুপাদানামুপদেশপ্রসাদেন ।

নান্দী । কথং কুফেন প্রথমং অস্ত্রাচচ্ছ্রাবল্যাঃ সঙ্গমঃ সংবৃত্তঃ ॥ ২৯ ॥

নান্দী । আর্যে তব কথং ঈদৃশী ভাববিশেষভাবিতা গাঢ়াভুরাগিতা
উৎপন্থা যম্বাদাভুনোহভীষ্টদেবেহশ্চিনমুৎপন্থে কুফে উজ্জয়িনীং সান্দীপণি-
বাসনগরীং ত্যক্তু । প্রথমমেব গোকুলং লক্ষাসি ॥ ৩০ ॥

পৌর্ণমাসী—পুত্রি ! একথা ব্যক্ত হইলেও রাজকুললক্ষ গৌরবে গৰ্বিত
হইয়া ত্রি কথায় বিশ্বাস করে না ।

নান্দীমুখী—কিরূপে শ্রীকুফের সহিত চচ্ছাবলীর প্রথমে মিলন
হইল ? ২৯ ॥

পৌর্ণমাসী—মিলনের বিষয়ে গাঢ় অভুরাগই দৃতীর কার্য করিয়া-
ছিল । আমার উত্থম কেবল পিষ্ঠপেষণের ত্বায় বৃথা কার্যে পরিণত
হইয়াছিল ।

নান্দীমুখী—আর্যে ! আপনার কিরূপে এই ভাববিশিষ্ট্যজনিত এমন
গাঢ় অভুরাগ উৎপন্থ হইল, যাহাতে আপনার অভীষ্টদেব শ্রীকুফঃ অন্মগ্রহণ
না করিতেই আপনি অগ্রেই উজ্জয়িনী ত্যাগ করিয়া এই গোকুলে আসিয়া
উপস্থিত হইলেন ? ৩০ ॥

পৌর্ণমাসী—পুত্রি ! শ্রীগুরুপাদপন্থের উপদেশ প্রসাদেই এইরূপ
হইয়াছে ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଏଥିଂ ବସନ୍ତୀଃ ତୁମଂ ମହାଭାଓ ସାନ୍ଦୀପଣି କିଂ କୃତୁ
ଜଣାଦି ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଅଥ କିମ୍ । ଅତିଷ୍ଠେନ ଯଧୁମଞ୍ଜଳାଭିଧଃ ସ୍ଵପୁତ୍ରୋ
ମମାତ୍ର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର୍ଥଃ ପ୍ରେଷିତଃ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ମହୁମଞ୍ଜଳୋ ତୁଫ ସୁଟ୍ଟୁ ଅଗୁଗ୍ରହିଦୋ ଅଂ ଏସୋ
ନନ୍ଦନ୍ୟନେନ୍ଦୀଅରଚନ୍ଦ୍ରମ୍ସ ସହଅରଦା ମହୁମଞ୍ଜଳେ ଶିଜୁତ୍ତୋ ॥ ୩୧ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ରି ! ମମ ସର୍ବସ୍ଵରପାରାଃ ରାଧାଯାଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେ
ଅମୁରାଗବିଷ୍ଟାରାଯ ଅଞ୍ଚଳ ନିଷ୍ଠୁର୍ୟଜେ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ଶାନ୍ଦଂ) ତଅବଦି ! ଅଦିଭୂମିଃ ଗଦୋ ସେ କହେ
ଅଗୁରାଓ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । କଥମେତଲ୍ଲକ୍ଷିତମ୍ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଅତ୍ର ବସନ୍ତୀଃ ତ୍ଵାଂ ମହାଭାଗଃ ସାନ୍ଦୀପଣିଃ କିଂ ଖଲୁ ଜାନାତି ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଯଧୁମଞ୍ଜଳହୟା ସୁତ୍ତୁ ଅମୁଗ୍ରହୀତୋ ସ୍ତ ଏସ ନନ୍ଦନ୍ୟନେନ୍ଦୀବରଚନ୍ଦ୍ରମ୍ସ
ସହଚରତା ମହୋତସବେ ନିଷ୍ଠୁତଃ । ତେଣ ସ୍ଵର୍ଗି ସେବିକାଯାଃ ଭାଗ୍ୟହିନାଯାଃ
ତାଦୃଶମଞ୍ଜୁଗ୍ରହଃ ନ କରୋଧୀତି ଭାବଃ ॥ ୩୧ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ତଦେବାଭିପ୍ରେତ୍ୟାହ ପୁତ୍ରୀତି ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଭଗବତି ଅତିଭୂମିଃ ଅତ୍ୟ୍ୟକର୍ଷଃ ଗତସ୍ତ୍ରାଃ କ୍ରମେହମୁରାଗଃ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଆପନି ଯେ ଏଥାନେ ବାସ କରିତେଛେନ, ମହାଭାଗ ସାନ୍ଦୀପଣି
ମୁନି କି ତାହା ଅବଗତ ଆହେନ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଜାନେନ ବୈ କି ! ଜାନିଯାଇ ତ' ତିନି ଯଧୁମଞ୍ଜଳ ନାମକ
ନିଜ ପୁତ୍ରକେ ଆମାର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର ଜଣ୍ଠ ଏଥାନେ ପ୍ରେରଣ କରିଯାଛେନ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଯଧୁମଞ୍ଜଳକେ ଆପନି ସୁନ୍ଦରକପେ ଅମୁଗ୍ରହ କରିଯାଛେନ,
ଯେହେତୁ, ସେ ନନ୍ଦନ୍ୟନେନ୍ଦୀବରଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ସହଚରତକପ ମହୋତସବେ ନିଷ୍ଠୁ
ହିନ୍ଦୀଯାଛେ ॥ ୩୧ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ପୁତ୍ରି ! ଆମାର ସର୍ବସ୍ଵରପା ଶ୍ରୀରାଧାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ପ୍ରତି
ଅମୁରାଗ ବିଷ୍ଟାରେର ଜଣ୍ଠ ତୋମାକେ ନିଷ୍ଠୁ କରିତେଛି ।

নান্দীমুখী । জদা কহাপসঙ্গে এসা কহে স্তি গামং সুগাদি তদা
রোমাঞ্চিদা কম্পি ভাবং বিন্দই ॥ ৩২ ॥

পৌর্ণমাসী । পুত্রি ! যুক্তমিদম্ ।

তথাহি ।

তুণ্ডে তাঙ্গবিনী রতিঃ বিতঙ্গতে তুণ্ডাবলীলুয়ে
কর্ণক্রোড়কড়ম্বিনী ঘটয়তে কর্ণাৰ্বুদেভ্যঃ স্পৃহাম্ ।
চেতঃ প্রাঙ্গণসঙ্গিনী বিজয়তে সর্বেন্দ্রিয়াণাং কুতিঃ
নো জানে জনিতা কিয়ন্তিরমুষ্টেঃ কুষ্ঠেতি বর্ণন্যী ॥ ৩৩ ॥

নান্দী । যদা কথাপ্রসঙ্গে এষা কুষ্ঠেতি নাম শৃণোতি তদা রোমাঞ্চিতা
কম্পি ভাবং বিন্দতি প্রাপ্নোতি ॥ ৩২ ॥

তাঙ্গবৎ নাট্যং তৎকুরুত্বী নটাবেত্যর্থঃ । তুণ্ডাবলীতি কিমেকেন
তুণ্ডেন তুণ্ডসমৃহশেলভ্যতে তর্হি স্মুখেন কুষ্ঠকীর্তনং ত্রিয়ত ইতি ভাবঃ ।
কর্ণক্রোড়কড়ম্বিনী অঙ্গুরবৰ্তী জাতমাত্রাঙ্গুরত্যর্থঃ কুতিঃ ব্যাপারং বিজয়তে
পরাভৰ্তি । আনন্দাতিশয়েন প্রশ্রয়ো জায়ত ইতি ভাবঃ । উৎকর্ষা-
র্থেকর্ষকঃ পরাভবার্থে সকর্ষকেৰা জি ধাতুঃ ॥ ৩৩ ॥

পৌর্ণমাসী—কিৱে তাহা জানিতে পারিলে ?

নান্দীমুখী—(আনন্দসহকারে) ভগবতি ! শ্রীকুষ্ঠের প্রতি তাহার
অছুরাগ অতিশয় উৎকর্ষপ্রাপ্ত হইয়াছে ।

নান্দীমুখী—যখন ইনি কথাপ্রসঙ্গে “শ্রীকুষ্ঠ” এই নাম শ্রবণ করেন,
তখন রোমাঞ্চিত হইয়া কি এক ভাব প্রাপ্ত হন ॥ ৩২ ॥

পৌর্ণমাসী—পুত্রি ! একপভাব উপযুক্তই বটে । কারণ—বিধাতা
কি পরিমাণ অমৃতের দ্বারা ‘কুষ্ঠ’ এই বর্ণন্য নির্মাণ করিয়াছেন, তাহা
বুবিতে পারা যায় না, যেহেতু, ইহা বদনে মৃত্য করিতে ধাকিলে
অসংখ্য বদন প্রাপ্তির আগ্রহ বিস্তার করিতে থাকে, কর্ণক্রোড়ে ইহা
অঙ্গুরিত হইলে অর্বদু, অর্বদু কর্ণলাতের জন্য ইচ্ছা ঘটায়—এবং ইহা
চিত্তপ্রাঙ্গণের সঙ্গী হইলে সকল ইন্দ্রিয়ের ব্যাপারকেই পরাজিত
করে ॥ ৩৩ ॥

ନାନୀମୁଖୀ । ଅଜେ ! ଦୋହିଂ ଲଲିଦା-ବିଶାହାହିଂ ସହିହିଂ ସନ୍ଦଂ ରାହି
ସ୍ଵରଂ ଆରାହେଇ ଚନ୍ଦ୍ରାଲ୍ଲୀ ଉଗ ପତ୍ରମା-ସେବା-ପହିଦୀହିଂ
ସନ୍ଦଂ ଚଣ୍ଡିଆଂ । ତା ତକ୍ଷେ ଦେଅଦୀ ପ୍ରସାଦଗିଳ୍ପାଦିତ ଇମାଣଂ
ଦ୍ଵିରିସୋ କହେ ଅଗୁରାଓ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଦୈବତସେବା କେବଳମିହ ବନ୍ୟାତ୍ରାମୁଦ୍ରାରିଣୀ ମୁଦ୍ରା ।
ବ୍ରଜମୁଦ୍ରବାସ୍ତ କୁଷେ ସହଜପ୍ରେମା ସ ଜାଗର୍ତ୍ତି ॥

ନାନୀମୁଖୀ । ସନ୍ଦଂ ରାହିଏ ସାହାବିଆଂ ଚେଅ ପେଶଂ ତଥବି ସହିଣଂ
କୋଶଳଂ ଉଦ୍‌ଦୀପଣଂ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ର ! ମଦିଗରା ସନ୍ଦିଶ୍ତାମାଲେଖ୍ୟବିଚକ୍ଷଣ ବିଶାଖା
ଯଥେଯଂ ସ୍ଵସ୍ଥୀନେତ୍ରାରବିନ୍ଦ୍ୟୋରାନନ୍ଦାୟ ନନ୍ଦନୋଃ ପ୍ରତିଚଛଳଂ
ନିର୍ମାତି ॥ ୩୪ ॥

ନାନୀ । ଆର୍ଯ୍ୟେ ଦ୍ୱାଭ୍ୟାଂ । ଲଲିତା-ବିଶାଖାଭ୍ୟାଂ ସାର୍ଦ୍ଦଂ ରାଧା
ସୂର୍ଯ୍ୟମାରାଧ୍ୟାତି ଚଞ୍ଚାବଲୀ ପୁନଃ ପତ୍ରା-ଶୈବ୍ୟ-ପ୍ରତ୍ତିଭିଃ ସାର୍ଦ୍ଦଂ ଚଣ୍ଡିକା-
ମାରାଧ୍ୟାତି । ତତ୍କର୍କ୍ୟାମି ଦେବତାପ୍ରସାଦନିଷ୍ଠାଦିତ ଆସାଂ ଉଦୃଥଃ
କୁଷେତ୍ରରାଗଃ ॥

ନାନୀ । ସତ୍ୟଂ ରାଧାଯାଃ ସାତାବିକମେବ ପ୍ରେମ ତଥାପି ସଥାନାଂ କୋଶଳଂ
ଉଦ୍‌ଦୀପନମ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ଆଲେଖ୍ୟ ଚିତ୍ରଂ “ପ୍ରତିଚଛଳଂ ଚିତ୍ରପଟମ ॥” ୩୪ ॥

ନାନୀମୁଖୀ—ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଲଲିତା ଓ ବିଶାଖା ଏହି ଦୁଇ ସ୍ଥିର ସହିତ ଶ୍ରୀରାଧା
ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଆରାଧନା କରେନ, ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଓ ପତ୍ରା ଶୈବ୍ୟ ପ୍ରତ୍ତି ସଥିଦିଗେର ସହିତ
ଚଣ୍ଡିକାର ଆରାଧନା କରିଯା ଥାକେନ । ଅତଏବ ମନେ ହୟ, ଦେବତା ପ୍ରସାଦେହି
ଇହାଦିଗେର ଶ୍ରୀକୁଷେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅହୁରାଗ ନିଷ୍ଠାଦିତ ହେଇଯାଛେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଦୈବତସେବା ଏହି ବ୍ୟାପାରେ ଇହାଦେର ବନ୍ୟାତ୍ରା ଅହୁରାଗେର
କୋଶଳ ମାତ୍ର । ବ୍ରଜମୁଦ୍ରବାଗିଗଣେର ଶ୍ରୀକୁଷେର ପ୍ରତି ସହଜ ପ୍ରେମ ସତତ ଜାଗର୍କୃ
ରହିଯାଛେ ।

ନାନୀମୁଖୀ । ଅହ ଆଗବେଦୀ ତଅବଦୀ ॥

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ମୋଦକବୁନ୍ଦାନାପଦେଶାତ୍ମକାଟବୀମଧ୍ୟମାସାତ୍ତ୍ଵ ବାଧେତି
ମଞ୍ଜଲାକ୍ଷରମାଧୃର୍ଯ୍ୟେଣ ମାଧବକର୍ଣ୍ଣୋତ୍ସମାନନୀୟମ ॥

ନାନୀମୁଖୀ । ଅଗ୍ରେ ପେକ୍ଥ ପେକ୍ଥ ଏସୋ ରାମ ମହମଞ୍ଜଳ-ସିରିଦୀମ-
ପଛଦୀହିଁ ସହଅରେହିଁ ସନ୍ଧାଂ ଗୋଟୁଲାଦୋ ନିକମିଅ ବୁନ୍ଦାବନ୍ଦାଂ ଗଛଷ୍ଟୋ
କହୋସିଣିକେହିଁ ପିଦରେହିଁ ଜ୍ଞାନୋଦାନନ୍ଦାତ୍ମାଂ ଲାଲିଜ୍ଜାଇ ॥ ୩୫ ॥

ନାନୀ । ଭଗବତୀ ସଥାଜ୍ଞାପୟତି ତଥ୍ୟ କରୋମୀତି ଭାବଃ ॥

ପୌର୍ଣ୍ମ । ଅପଦେଶାତ୍ମ ଛାନ୍ତାତ ॥

ନାନୀ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଏବ ରାମ-ମଧୁମଞ୍ଜଳ-ଶ୍ରୀଦୀମ-ପ୍ରଭୃତିଭି:
ସହଚରେଃ ସାନ୍ଧିଂ ଗୋକୁଲାଙ୍ଗଞ୍ଜନ୍ୟ ବୁନ୍ଦାବନ୍ଦାଂ ଗଛନ୍ତି କୁକୁରଃ ସ୍ତିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ପିତୃଭ୍ୟାଂ
ସଶୋଦାନନ୍ଦାଭ୍ୟାଂ ଲାଲ୍ୟତେ ॥ ୩୫ ॥

ନାନୀମୁଖୀ—ସତ୍ୟହି ଶ୍ରୀରାଧାର ଏହି ପ୍ରେମ ସ୍ଵାଭାବିକ, ତଥାପି ସଥୀଦିଗେର
କୌଶଳ ଏହି ପ୍ରେମର ଉଦ୍‌ଦୀପନ ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ—ପୁତ୍ର ! ଆମାର ବାକ୍ୟାହୁସାରେ ଚିତ୍ରକର୍ମନିପୁଣୀ ବିଶାଖାକେ
ଆଦେଶ କର, ଯାହାତେ ସେ ସ୍ଵିଯମ ସଥୀର ନୟନକମଳେର ଆନନ୍ଦ ସମ୍ପାଦନେର ଜନ୍ମ
ନନ୍ଦନନ୍ଦନେର ଚିତ୍ରପଟ ନିର୍ମାଣ କରେ ॥ ୩୪ ॥

ନାନୀମୁଖୀ—ଭଗବତୀ ଯେନପ ଆଜ୍ଞା କରିଲେନ, ତାହାଇ ହିଁବେ ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ—ଆମିଓ ମୋଦକ ପ୍ରଦାନେର ଛଲେ ବୁନ୍ଦାବନମଧ୍ୟେ ଗମନ କରି
“ରାଧା” ଏହି ମଞ୍ଜଲମୟ ଅକ୍ଷରଦୟରେ ମାଧୃର୍ଯ୍ୟେର ଦାରା ମାଧବେର ଶ୍ରବଣଦୟରେ
ଆନନ୍ଦବିଧାନ କରିବ ।

ନାନୀମୁଖୀ—ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଦେଖୁନ ଦେଖୁନ, ରାମ, ମଧୁମଞ୍ଜଳ ଓ ଶ୍ରୀଦୀମ ପ୍ରଭୃତି
ସହଚରଗଣେର ସହିତ ଗୋକୁଲ ହିଁତେ ନିଷ୍ଠାନ୍ତ ହଇୟା ଶ୍ରୀକୁକୁର ବୁନ୍ଦାବନେ
ଯାଇତେହେନ ଏବଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠାଲ ପିତା, ମାତା, ନନ୍ଦ ଓ ସଶୋଦା ତୋହାକେ
ଲାଲନ କରିତେହେନ ॥ ୩୫ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । (ବିଲୋକ୍ୟ ସହର୍ଷଃ)

ଅସ୍ୟଂ ନୟନଦଶିତଃ ପ୍ରବରପୁଣ୍ୟରୀକପ୍ରଭଃ

ପ୍ରେତାତି ନବଜାଗ୍ନଦୟତି-୧) ବିଡ଼ିଷ୍ଟି-ପୀତାତ୍ମରଃ ।

ଅରଣ୍ୟଜପରିକ୍ରିୟା-ଦମିତ-ଦିବ୍ୟବେଶାଦରୋ

ହରିମଣିମନୋହରତ୍ୟତିଭିକ୍ରଙ୍ଗଳାଙ୍ଗେ । ହରିଃ ॥

ତଦହଂ ମୋଦକମ୍ପାଦନାୟ ଗଛେଯଃ ତ୍ରକ୍ଷ ବିଶାଖାଃ ଯାହି ।

(ଇତି ନିଷ୍ଠାତେ)

ବିକ୍ଷତ୍ତକଃ ॥ ୩୬ ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ସଥାନିଦିଷ୍ଟଃ କୃଷ୍ଣଃ ।

ପୁରାନ୍ତାଦାଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦମ୍ ।)

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ଜାଗ୍ନତ୍ତଃ କୁଞ୍ଚମଂ ପରିକ୍ରିୟା ଅଲକ୍ଷାରଃ । ଅଲକ୍ଷାରତ୍ତାତରଗଂ ପରିଷାରୋ ବିଭୂଷଣମ୍ । ଗାରୁତ୍ତଃ ମରକତ-ମଶାଗର୍ତ୍ତ ହରିମଣିରିତ୍ୟମରଃ । ଅରଣ୍ୟେ ଜାଯାତେ ଯେ ତେ ଅରଣ୍ୟଜାପୁଞ୍ଚାଦୟତୈର୍ଜାତା ଯେ ପରିକ୍ରିୟାଃ ଅଲକ୍ଷାରା ବନମାଲାଦୟାତେ ଦମିତ-ତିରଙ୍ଗତ-ଦିବ୍ୟବେଶାନାମାଦରୋ ଯେନ ସଃ ॥

ଭବେନ୍ଦ୍ରିକ୍ଷତକୋ ଭାବି ଭୂତବତ୍ସଂଶୁଚକମ୍ ॥ ୩୬ ॥

ଗୋମଣ୍ଡଲୀନାଃ ବ୍ୟାଜତଃ ମନ୍ଦାକିନୀ ସ୍ଵର୍ଗଙ୍ଗୀ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁରାଦଭିମୁଖେ

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ଦେଖିଥୀ ସହର୍ଷେ) ଆହା ! ମରକତ-ମଶିର ମନୋହର ଦ୍ୟତିସମୁହେର ଦ୍ୱାରା ଉଜ୍ଜଳାଙ୍ଗ ହରି ନୟନେର ଦ୍ୱାରା ଅତିଶ୍ରେଷ୍ଠ କମଳେବ ପ୍ରଭାକେଓ ପରାଜିତ କରିଯା, ପୀତାତ୍ମରେର ଦ୍ୱାରା ନବ କୁଞ୍ଚମେର ଶୋଭାକେଓ ବିଡ଼ିଷ୍ଟିତ କରିଯା ଏବଂ ଅରଣ୍ୟଜାତ ବିଭୂଷଣେର ଦ୍ୱାରା ଦିବ୍ୟବେଶେର ଆଦରକେଓ ତିରଙ୍ଗତ କରିଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ ।

ଏଥନ ଆମି ମୋଦକାନୟନେର ଜନ୍ମ ଯାଇତେଛି, ତୁମିଓ ବିଶାଖାର ନିକଟ ଗମନ କର ।

(ଏହି ବଲିଯା ଦୁଇଜନେଇ ନିଷ୍ଠାତ୍ମ ହିଲେନ)

ବିକ୍ଷତ୍ତକ ॥ ୩୬ ॥

(୧) “ଭର୍ଜ”—ଇତି ପାଠାନ୍ତରମ୍ ।

* ବିକ୍ଷତ୍ତକ—ଯାହା ଅତୀତ ଓ ଭବିଷ୍ୟଂ ବନ୍ଧର ଅଂଶେର ଶୁଚନୀ କରେ, ତାହାର ନାମ ବିକ୍ଷତ୍ତକ—ଇହାକେ ଅପ୍ରଧାନ ପାତ୍ରେର (ନଟେର) ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷେତ୍ର ଅଥମେଇ ଦେଖାଇତେ ହସ ।

ଶ୍ରେଣୀଭୂତବପ୍ରଶ୍ନିଆମଭିମୁଖେ ଗୋମଣ୍ଡଲୀନାঃ କ୍ରମା-
ଦାସାଂ କ୍ଷାଟିକଗଣ୍ଡଶୈଳପଟଲୀ ପାଞ୍ଚୁତ୍ତିଷ୍ଠାଂ ବ୍ୟାଜତଃ ।
ଶକେ ଜ୍ଞାତଗୁଣା ପୁରନ୍ଦରପୁରାଚକ୍ରନ୍ଦ ମନ୍ଦାକିନୀ
ବୃଦ୍ଧାରଣ୍ୟବିହାରିଧତ୍ୟମୂଳାଦେବାପ୍ରମୋଦାର୍ଥନୀ ॥

ନନ୍ଦଃ । ବ୍ୟସ ସାଧୁ ବର୍ଣନତଃ କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଲକ୍ଷ୍ମୀରାପ । ପୃଷ୍ଠତଃ ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟତାଯିତି
(ପରାବୃତ୍ୟ)

ବିଶାଲୈର୍ଗୋର୍ବାଲୈର୍ବହଶିଥରଶାଖାବିତତିଭିଃ
ପରୀତେଃ ସମ୍ବାଧୀକ୍ରତ୍ସବିଧମନ୍ତ୍ରାଧିଗହନମ୍ ।

ଚକ୍ରନ୍ଦ । ଆଗତେତ୍ୟର୍ଥଃ । ଇତି ଶକେ । କଥଂଭୂତା । ବୃଦ୍ଧାରଣ୍ୟବିହାରଣ୍ୟା
ଧମୂଳାୟାଃ ସେବାଜତ୍ୟପ୍ରମୋଦ ଏବ ଅର୍ଥଃ ସନ୍ତାଃ ସା ।

ବୃଦ୍ଧନାଂ ଶିଥରାଗାଂ ଗୃହାଗ୍ରାଗାଂ ଗୃହପାଞ୍ଚନାଂ ବିତତୟୋ ବିଶାରାଞ୍ଚାଭିଃ
ପରୀତେବ୍ୟାପ୍ତର୍ଗୋର୍ବାଲୈଃ ସମ୍ବାଧୀକ୍ରତ୍ୟ ସକ୍ଷିଣୀକ୍ରତ୍ୟ ସବିଧିଂ ସମୀପଂ ସମ୍ଭ
ତ୍ୟ । ପୁନଃ କୀର୍ତ୍ତିଂ ଗୋଟିଂ ଆଗୋବର୍ଦ୍ଧନକଟକ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନନିତସମଭିବ୍ୟାପ୍ୟ

(ଅ ନନ୍ଦର ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରେ କୁଷ୍ଫେର ପ୍ରେବେଶ)

ମୁଖୁଖେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ସାନନ୍ଦେ ।

କ୍ଷାଟିକମର କୁନ୍ଦ କୁନ୍ଦ ଶୈଳମାଳାର ଗ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚୁର କାଣ୍ଡି ଓ ଶ୍ରେଣୀଭୂତ ଶରୀର-
ଶୋଭାଯ ମୁଶ୍କୋଭିତ ହଇଯା କ୍ରମଃ । ଅଗସରଶୀଳ ଗୋମଣ୍ଡଲୀକେ ଦେଖିଯା ଯନେ
ହଇତେଛେ, ସେନ ସ୍ଵର୍ଗ ହଇତେ ଗୁଣଜ୍ଞ ମନ୍ଦାକିନୀ ବୃଦ୍ଧାବନ ବିହାରେର ଦ୍ୱାରା ଧତ୍ତା
ଧମୂଳାର ସେବାନନ୍ଦେର ଅଭିଲାଷିଣୀ ହଇଯା ଆଗମନ କରିତେଛେ ।

ନନ୍ଦ—ବ୍ୟସ ! ମୁନ୍ଦର ବର୍ଣନା କରିଯାଇଁ, କିନ୍ତୁ ପଶାତେ ଏକବାର
ଗୋଟିଶୋଭା ନିରୀକ୍ଷଣ କର—(ଇହା ବଲିଯା ପଶାଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ)
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ-ନିତସ ହିତେ ଆରଣ୍ଟ କରିଯା କାଲିଯଙ୍କଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହ ବହ ବିଶ୍ଵତ

ବିକଷ୍ଟକ ନୀଚ ଓ ମଧ୍ୟମ ପାତ୍ରେର ଅଭିନୌତ ହଇଲେ ତାହାକେ ମିଶ୍ର ସଂଜ୍ଞାୟ ଅଭିହିତ କରା
ହୁଁ । ବିଶ୍ଵତ ଆଲୋଚନା ଗ୍ରହକାର ଶ୍ରୀରପଗୋଦ୍ଧାମୀର ନାଟକଚନ୍ଦ୍ରକାର ୧୯୬୫୭୭
ଅକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ ।

ସମୃଦ୍ଧାମାଗୋବର୍ଜିନ କଟକମାକାଲିଯହୁଦଃ

ଶ୍ରୀଯଃ ବିଭବ୍ ଗୋଟ୍ଟଃ ସ୍ଫୁରତି ପରିତ୍ସାବକମିଦମ୍ ॥ ୩୭ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ମଧୁମଞ୍ଜଳ ! ଦୂରମହୁୟାତୋହସି ତାତେନ ତଦବିଲ୍ସମସ୍ତ୍ୟା
ସାର୍କିଂ ଗୋଟ୍ଟଃ ପ୍ରବିଶ୍ଵତାମ୍ ।

ଯଶୋଦା । ଜାଦ ! କିନ୍ତି ଅବରଞ୍ଚେବି ଗୋଟ୍ଟଃ ନ ସୁମରସି ଜଂ ପଞ୍ଚମାଦରେଣ
ମତ୍ର ରନ୍ଧିଦାଇଃ ପଚହଃ ସୀଅଲୀହୋଷି ମିଠିଠାଇଃ ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ଗୋଟିଲେସରି ସୁଣାହି (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ଗୋଭ୍ୟଃ ଶପେ କିମପି ଦୂରମନ୍ତ ନାସି ।

(ଇତି ବାଣ୍ପକ୍ରମେ କୁଷଃ ସମ୍ମେହମେନଃ ପଞ୍ଚତି ।)

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ତାତ୍ତ୍ଵଦେଶ ରତ୍ନାଦଭିକୃଷ୍ୟମାଣଃ ।

କୁଞ୍ଜଃ ବିଶତ୍ୟଧିକକେଲିସମୁଦ୍ରା(୧)ସୁକାଭିଃ

(ଇତି ବାଗମାଷ୍ଟୌ)

“କଟକୋହଶ୍ଵୀ ନିତଷ୍ଠୋହତ୍ତ୍ଵେ” ରିତ୍ୟମରଃ । ଆକାଲିଯହୁଦଃ କାଲିଯହୁଦପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଃ
ସମୃଦ୍ଧାଃ ସମୃଦ୍ଧିମତୀଃ ଶ୍ରୀଯଃ ଶୋଭାଃ ବିଭବ୍ ଧାରଯଃ ପୁଷ୍ୟଦ୍ଵା ॥ ୩୭ ॥

ଯଶୋଦା । ଜାତ ପୁତ୍ର କିମିତି ଅପରାହ୍ନେପି ଗୋଟ୍ଟଃ ନ ଶ୍ରାବସି ଯଥ
ପରମାଦରେଣ ଯଯା ରନ୍ଧିତାନି ପ୍ରତ୍ୟହଃ ଶୀତଳୀଭବଣ୍ଟି ମିଷ୍ଟାନ୍ନାନି ॥

ମଧୁ । ଗୋକୁଲେସ୍ଥରି ଶୁଣ ଗୋଭ୍ୟଃ ଶପେ ଗବାଃ ଶପଥଃ କରୋମି । ତାତିଃ
ପ୍ରସିଦ୍ଧାଭିଃ । ରତ୍ନାଦ ହର୍ଷାଃ କୁଞ୍ଜଃ ବିଶତ୍ତିତ ଯୋଜ୍ୟମ୍ । “ରଭ୍ସୋ
ହର୍ଷବେଗରୋ”ରିତି ବିଥଃ ॥

ଗୃହାଗ୍ର ଓ ଗୃହପ୍ରାନ୍ତମନ୍ତ୍ରିତ ବିଶାଳ ଗୋଶାଳା ସମ୍ମହେର ଦ୍ଵାରା ଯାହାର
ସମୀପଦେଶ ସଙ୍କିର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥାଏ—ଯାହା ସମୁଦ୍ରେର ଘାୟ ଦୁର୍ଗମ ହଇଯାଛେ ତୋମାର
ସେହି ଗୋଟ୍ଟ ସମୃଦ୍ଧିମତୀ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଯା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ବିରାଜ କରିତେଛେ ॥ ୩୭ ॥

କୁଷ—ସଥେ ମଧୁମଞ୍ଜଳ ! ପିତା ଆମାର ସହିତ ବହୁର ଆସିଯାଇନ,
ଅତ୍ୟବ ଅବିଲ୍ସେ ମାତ୍ରକେ ଲାଇଯା ଗୋଟ୍ଟେ ପ୍ରବେଶ କର ।

(୧) “କେଲିକଲୋଽସୁକାଭିଃ”—ଇତି ପାଠ୍ସ୍ଵରମ୍ ।

কৃষ্ণঃ । (সাপত্রপমাত্রাগতং) ব্যক্তগেষ বালিশো বল্লবীভিরিতি বক্ষ্যতি ।

তদেনং সংজ্ঞযা বারয়ামীতি (শিরস্তিরো ধূনয়তি ॥)

মধুমঙ্গলঃ । তো বঅস্স কিভি মং নিবারেসি জং নিচিদং অজ্জ
অজ্জাণং অগ্রগদো এবং বিশ্ববিস্সং ॥

কৃষ্ণঃ । (স্বগতং) হস্ত হস্ত লজ্জাজালে জাল্লধিয়া পাতিতোহস্তি ।

মধুমঙ্গলঃ । পীতাষ্঵রস্ত্বরিতমত্ব সুহৃদঘটাভিঃ ॥

কৃষ্ণঃ । (সানন্দমাত্রাগতং) কথমত্তদেবাস্তু হৃদযাতম্ ॥ ৩৮ ॥

কৃষ্ণঃ । বালিশো মূর্খঃ । “সংজ্ঞা স্থাচেতনা নাম হস্তাচ্যৈশ্চার্থ-
স্থচনে”ত্যমরঃ ॥

মধুঃ । তো বয়স্ত ! কিমিতি মাং নিবারয়সি যৎ নিশ্চিতমত্ব আর্মণাং
অগ্রত ইদং বিজ্ঞাপয়িষ্যামি ॥

কৃষ্ণঃ । “জালোহসমীক্ষকারী স্নানি”ত্যমরঃ ॥ ৩৮ ॥

যশোদা—বৎস ! এখন অপরাহ্ন, এখনও কি তোমার গোচ্ছের কথা
স্মরণ হয় না, পরমাদরে আমি প্রতিদিন তোমার জন্ত যে মিষ্টান্ন প্রস্তুত করি,
তাহা প্রতিদিনই শীতল হইয়া যায় ।

মধুমঙ্গল—গোকুলেশ্বরি ! শ্রবণ করুন (ইহা বলিয়া শুন্দভাষায়)—

আমি গোগণের শপথ করিয়া বলিতেছি, ইহাতে আমার স্থার
কোনও দোষ নাই—

(ইহা বলিয়া আরও বলিবার উচ্ছেগ করিলে শ্রীকৃষ্ণ সন্মেহে
মধুমঙ্গলকে দেখিতে লাগিলেন)

মধুমঙ্গল—শ্রীকৃষ্ণ সেই সমধিক কেলিসমৃৎস্তুকাগণ কর্তৃক বলপূর্বক
আকর্ষিত হইয়া কুঞ্জে প্রবেশ করে,— (ইহা বলিয়া বাক্যের শেষ না
করিতেই)

কৃষ্ণ—(লজ্জাসহকারে স্বগতঃ) এই মূর্খ পাছে “গোপীদিগের দ্বারা”
এই কথা স্পষ্টভাবে বলিয়া ফেলে—অতএব সঙ্কেতে ইহাকে নিবারণ করি ।
(ইহা বলিয়া যাথা নাড়িয়া নিষেধ করিতেছেন) ।

ଯଶୋଦା । ବଜ୍ର ମହମ୍ବଳ ! ସଚ୍ଚ ସଚ୍ଚ । ଲଲିଦାପହଦୀ ଓ ଗୋବବାଲିଆ ଓ
ଯହ ଈଦଂ କହେଣ୍ଟି ତା ଡିନ୍ତେହିଂ ହଦକ୍ଷି ॥
ନନ୍ଦଃ । କୁଟୁମ୍ବିନି ! କଚିଦମୁରାପା ନିରାପିତାଣ୍ଟି ଗୋକୁଳେ କାଚିବାଲିକା
ଯାମୁଦ୍ବାହ୍ୟାମୋ ବ୍ୟସଂ ॥
ଯଶୋଦା । ଅଜ୍ଞ ଦୁନ୍ଦମୁହୁର୍ମ ବଚ୍ଛଦମ କୋ କଥୁ ଦାଗିଂ ଉବାହେ ଓସରୋ ॥

ଯଶୋଦା । ବ୍ୟସ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ସତ୍ୟଃ ସତ୍ୟମ୍ ! ଲଲିତାପ୍ରଭୃତ୍ୟୋ ଗୋପ-
ବାଲିକାଶ ମମ ଈଦଂ କଥୟନ୍ତି ତତ୍ପରାଣ ଡିନ୍ତେର୍ବାଲକୈର୍ହତା ଦଫ୍ନାଶି ॥
ଯଶୋଦା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଦୁନ୍ଦମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟସଶ୍ଚ ଈଦାନୀଂ କଃ ଥଲୁ ଉଦ୍ବାହେ ଅବସରଃ ॥
ମଧୁ । ଅପବାର୍ଯ୍ୟ ରହଶ୍ୱରାତ୍ମେ ଯଥ କଥ୍ୟତେ ନିଭୃତଂ ତତ୍ର ଅପବାର୍ଯ୍ୟ ଇତି
ନାଟୋକ୍ତିଃ । ତଥୋତ୍ତମ୍ । ରହଶ୍ୱର କଥ୍ୟତେହଶ୍ୱର ପରାବ୍ୟାହିପବାରିତମିତି ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳ—ତୋ ବସ୍ତୁ ! ଆମାକେ ନିବାରଣ କରିତେଛ କେନ ? ଆମି
ଅତ୍ୟ ଆର୍ଯ୍ୟଦିଗେର ଅଗ୍ରେ ଈହା ନିଶ୍ଚିତହି ବଲିବ ।
କୁର୍ବନ—(ସ୍ଵଗତଃ) ହାୟ ! ହାୟ ! ଏହି ମୁଖ୍ଯଟା ଆମାର କି ଲଜ୍ଜାଜାଲେଇ
ନା ଫେଲିଲ ।
ମଧୁମଙ୍ଗଳ—ହେ ମାତଃ ! ପୀତାମ୍ବର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହଇୟା ଶୁଦ୍ଧଦ୍ରେଣୀର
ମହିତ—*

କୁର୍ବନ—(ସାନନ୍ଦେ ସ୍ଵଗତଃ) ଈହାର ମନ କିନ୍କପେ ଅତ୍ୟ ଭାବ ଅବଲମ୍ବନ
କରିଲ ? ୩୮

ଯଶୋଦା—ବ୍ୟସ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ! ଠିକ, ଠିକ—ଲଲିତା ପ୍ରଭୃତି ଗୋପବାଲିକାରାଓ
ଆମାକେ ଏହି କଥା ବଲିଯା ଥାକେ ; ଅତଏବ ବାଲକେରାଇ ଆମାକେ ମାରିଯା
ଫେଲିଲ ।

* ସମସ୍ତ ଶ୍ଲୋକଟିର ଅର୍ଥ ଏଇରପ—କେଲିକୁତୁଳା ଶୁଦ୍ଧଦ୍ରେଣୀ କର୍ତ୍ତ୍ଵକ ବଲପୂର୍ବକ
ଆକର୍ଷିତ ହଇୟା ପୀତାମ୍ବର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହଇୟା କୁଞ୍ଜମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କରେ ।

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । [ଅପରୀର୍ଯ୍ୟ] ବଅସ୍ମ ସତ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟମୁହୋହସି ଜଂ ଦୁଷ୍ଟଲୁକ୍ଷାଇଃ
ଗୋପକିଶୋରୀଶହ୍ସର୍ଷାଇଃ ତୁଜଂବୀମୁହଃ ପିଅଣ୍ଠି ॥ ୩୯

କୃଷ୍ଣଃ । (ଶିତଂ କରୋତି)

ନନ୍ଦଃ । ବ୍ୟସ ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ—

ଅହହ କମଳଗନ୍ଧେରତ୍ର ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୁନ୍ଦେ
ବିନିହିତନୟନେଯଃ ସ୍ଫୁର୍ଥେନ୍ଦୋମୁର୍କୁନ୍ଦ ।
କୁଚକଳସମୁଖୀତ୍ୟାମସ୍ଵରକ୍ଷୋପମନ୍ତ୍ର
ତବ ମୁହୂରତିହର୍ଷାର୍ଦ୍ଧତି କ୍ଷୀରଧାରାମ ॥ ୪୦ ॥

ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟମୁହୋହସି ଯେ ସମ୍ମାନ ଦୁଷ୍ଟଲୁକ୍ଷାନି ଗୋପକିଶୋରୀ-ଶହ୍ସରାଣି
ତବ ମୁଖଃ ପିବ୍ରଣ୍ଟି ॥ ୩୯ ।

ନନ୍ଦ । କମଳଶ୍ରେବ ଗଙ୍କୋହସ୍ତେତି ଉପମାନାଚେତି ଇଚ୍ଛ ସମାପ୍ତଃ ।
ଅସ୍ଵରଂ ବସ୍ତ୍ରଂ କ୍ରୋପଯିତ୍ରା ଆର୍ଦ୍ରୀକୃତ୍ୟ ଚେଲକ୍ଷୋପେ ଇତି ଗମ୍ଭୀର ॥ ୪୦ ॥

ନନ୍ଦ—ପିଯେ ! କୃଷ୍ଣର ସହିତ ଯାହାର ବିବାହ ହିତେ ପାରି, ଗୋକୁଳମଧ୍ୟେ
ଏମନ କୋନେ ଗୋପବାଲିକା ତୋମାର ଜାନା ଆଛେ ?

ଯଶୋଦା—ଆର୍ଯ୍ୟ ! ବାହା ଆମାର ଦୁଷ୍ଟମୁଖ ବାଲକ, ଏହି କି ତାହାର
ବିବାହେର ସମୟ ?

ମଧୁମଞ୍ଜଳ—(ହୃଦୟରଣ କରିଯା ଏକାନ୍ତେ) ସଥେ ! ତୁ ମି ସତ୍ୟାଇ ଦୁଷ୍ଟମୁଖ ;
ଯେହେତୁ, ଦୁଷ୍ଟଲୋଭୀ ଗୋପକିଶୋରୀରା ପୁନଃ ପୁନଃ ତୋମାର ବଦନ ପାନ କରିଯା
ଥାକେ । ୩୯

ଆକୃଷ୍ଣ—(ହାସ୍ତ କରିଲେନ) ।

ନନ୍ଦ—ବ୍ୟସ ! ଦେଖ, ଦେଖ ! କି ଆଶ୍ର୍ୟ ! ତୋମାର ପଦ୍ମପଦ୍ମକୁ
ଅନ୍ତାନ୍ତ ଅନ୍ଧେ ଶୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରାଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାକିଲେଓ ତୋମାର ଏହି ମାତା ତୋମାର
ମୁଖଚକ୍ରେର ପ୍ରତିହି ଚାହିୟା ଆଛେନ, ଇନି ଅତିଶ୍ୟ ହର୍ଷବନ୍ଧତଃ କୁଚକଳସେର ମୁଖସ୍ୱ
ହିତେ ବସ୍ତ୍ର ଆର୍ଦ୍ର କରିଯା କ୍ଷୀରଧାରା ବର୍ଣ୍ଣ କରିତେହେନ ॥ ୪୦ ॥

(ଇତି କୃଷ୍ଣାଲିଙ୍ଗ ସାନନ୍ଦମ्) ।

ଜିତଚଞ୍ଜପରାଗଚନ୍ଦ୍ରିକା ନଳଦେନୀବରଚନଦନଶ୍ରିୟঃ ।

ପରିତୋ ମୟି ଶୈତ୍ୟମାଧୁରୀଂ ସହତି ସ୍ପର୍ଶମହୋତସବନ୍ତବ ॥

କୃଷ୍ଣঃ । ତାତ ! ବ୍ରକ୍ଷାକୃଷ୍ଣମପି ମୃପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟା ସ୍ଵରଂ ତତ୍ପତ୍ତେ ଗୋକନ୍ଦସକମ୍ ।

ତମ୍ଭିବର୍ତ୍ତେତାଂ ତତ୍ତତ୍ତବସ୍ତୋ ॥

ନନ୍ଦଃ । ସଥାହ ବ୍ୟସ ! (ଇତି ସମ୍ମେହଂ କୃଷ୍ଣମବଲୋକଯନ୍ ସଭାର୍ଯ୍ୟେ
ନିଷ୍ଠାନ୍ତଃ) ॥

କୃଷ୍ଣঃ । (ପୁରୋହିବଲୋକ୍ୟ) ତୋ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ପଣ୍ଡ ପଥ ।

ସୁଗଙ୍କୋ ମାକନ୍ଦପ୍ରକରମକରନ୍ଦନ୍ତ ମଧୁରେ

ବିନିଶ୍ଚନ୍ଦେ ବନ୍ଦୀକୃତମଧୁପର୍ବନ୍ଦଂ ମୁହରିଦଂ ।

କୃତାନ୍ଦୋଳଂ ମନ୍ଦୋଷ୍ଟତିଭିରନିଲୈଚନ୍ଦନଗିରେ-

ର୍ମାନନ୍ଦଂ ବୃନ୍ଦାବିପିନମତୁଳଂ ତୁନିଲଯତି ॥ ୪୧ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରା କର୍ପୁରଶ୍ରା ନଳଦସ୍ତ୍ରୀ ବୀରଗମୁଲଶ୍ରା ଗୋକନ୍ଦସକଂ ଗୋସମୁହଃ ।

କୃଷ୍ଣ । ତତ୍ତ୍ଵ ପୂର୍ବ ଭବ୍ୟ ଶଦ୍ରପ୍ରାଯୋଗଃ ସାଦରସୁମ୍ବଦର୍ଥଃ ।

କୃଷ୍ଣ । ଗନ୍ଧସ୍ତେଛ୍ୟଃପୂତି ସୃତି ସୁରଭିଶେତି ଇଚ୍ଛା ସମାସାନ୍ତଃ । ମାକନ୍ଦାନାଂ
ଆଶ୍ରାଗାଂ ତୁନିଲଯତି ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଵାତି ॥ ୪୧ ॥

(ଇହା ବଲିଯା କୃଷ୍ଣକେ ସାନନ୍ଦେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା ।)

ବ୍ୟସ ! ତୋମାର ସ୍ପର୍ଶେଇ ଆମାର ଯେ ମହାନନ୍ଦେର ଉଦୟ ହସ୍ତ, କର୍ପୁରଚୂର୍ଣ୍ଣ
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା, ବୀରଗମୁଲ, ପଦ୍ମ ବା ଚନ୍ଦନେର ଶୈତ୍ୟମାଧୁରୀର ଶ୍ରୀ ତାହାର ନିକଟ
ଅତି ତୁର୍ରୁତି ।

କୃଷ୍ଣ—ପିତଃ ! କୃଧାର୍ତ୍ତ ହଇଲେଓ ଗୋସମୁହ ଆମାର ପ୍ରତୀକ୍ଷାଯ ସ୍ଵରଂ ସ୍ତନ୍ତିତ
ହଇଯା ଆହେ, ଅତଏବ ଆପନାରା ଦୁଇ ଜନ ଏଥନ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରନ ।

ନନ୍ଦ—ବ୍ୟସ ! ତୁ ମି ଟିକ କଥାଇ ବଲିଯାଇ ।

(ଇହା ବଲିଯା କୃଷ୍ଣକେ ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ପଞ୍ଜୀର ସହିତ ନିଷ୍ଠାନ୍ତ ହଇଲେନ)

କୃଷ୍ଣ—(ମଧୁମୁଖେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା) ଓହେ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ! ଭାଇ, ଦେଖ,
ଦେଖ—

রামঃ । **শ্রীদামন् পশ্চ পশ্চ ।**
বৃন্দাবনং দিব্যলতাপরীতং
লতাশ পুষ্পাস্ফুরিতাগ্রভাজঃ !
পুষ্পাণ্যপি স্ফীতমধুরতানি
মধুরতাঞ্চ শ্রতিহারিগীতাঃ ॥

কৃষ্ণঃ । সথে মধুমঙ্গল ! ভবদ্বিধানামাসত্তিশংসিভিবংশীগৌতৈরামনদয়ামি
বৃন্দাটবীবাস্তব্যান(ইত্যাধরে বেণুং বিগ্নপ্রতি) ॥

রামঃ । (আশৰ্য্যম্ ।) হস্ত পরম্পরবিপর্যস্ত-স্বভাবানামপি ভাবানং
ধর্মবিপর্যয়ঃ পশ্চত পশ্চত ।

জাতস্তুতয়া পয়াংশি সরিতাং কাঠিগ্নামাপেদিরে
 গ্রাবাণো দ্রবভাবসম্ভলনতঃ সাক্ষাদমী মার্দিবং ।
 শৈর্ষ্যং বেপথনা জহুরুহুরগা জাড্যাদগতিং ভঙ্গমা
 বংশীং চুম্পতি হস্ত যামুনাতটাক্রীড়াকুটুম্বে হরে ॥

মধুমঙ্গলঃ । হী হী অচ্চরিঅং অচ্চরিঅং ।
 পটুর-দরগরস্তচীরকল্লোলিনীহিং
 গঅকুমুমলদাণং হস্ত সেঅং কুণ্ঠী ।

রাম । পরম্পরমত্তোহন্তং বিপর্যস্তঃ প্রতিকুলঃ স্বভাবে যেষাং
 ভাবানাং বৃত্তীনাং । ধর্মবিপর্যয়ঃ স্ব প্রতিকুলধর্মশিশে স্বধর্মং সমর্প্য
 তন্ত্রস্থগ্রহণম্ ॥

এই বৃন্দাবন আত্মবৃক্ষরাজি হইতে ক্ষরিত মধুর মনোহর সুগন্ধে মুহূর্হুৎঃ
 মধুপবৃন্দকে বন্দী করিয়া এবং মলয়পর্বতের মন্দ মন্দ সমীরণে আন্দোলিত
 হইয়া আমার অতুল আনন্দ বর্দ্ধন করিতেছে ॥ ৪১ ॥

রাম—**শ্রীদাম ! ভাই !** দেখ দেখ, বৃন্দাবন মনোহর লতায় পরিবেষ্টিত,
 লতাগুলির অগ্রভাগ আবার প্রস্ফুটিত কুমুগে পরিপূর্ণ, আর সেই ফুলের
 প্রত্যেকটিতেই মধুকর মধুপানে রত এবং এই সকল মধুকরও মধুর গীতে
 শ্রবণ পরিতৃপ্ত করিতেছে ।

ପିବିଅ ମହୁରବଂଶୀନାଦପିଉସପୂର୍ବ

ଶୁରୁଇ ଗୁରୁତ ସୋକୁଥ ଥଣ୍ଡିଦା ଧେଣୁପଞ୍ଚି ॥ ୪୨ ॥

(ଇତି କୃଷ୍ଣ ହସ୍ତେନ ଚାଲିଯନ ।)

ତୋ ପିଅବଅମ୍ବସ କିମ ଶିଷ୍ଟରଂ ପରାଏସି ।

ମଧୁ । ହୀ ହୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।

ପ୍ରଚୂରତର ଗଲ୍ବ କ୍ଷୀରକଳୋଲିନୀଭିଃ । ନବ୍ୟକୁମୁଲତାନାଂ ହସ୍ତ ସେକଂ
କୁର୍ବତୀ । ପୀତ୍ରା ମଧୁରବଂଶୀନାଦପିଉସପୂର୍ବ ଶୁରୁତି ଗୁରୁଶୌଖ୍ୟଶ୍ଵରିତା
ଦେହୁପଞ୍ଚ କ୍ଷିଃ ॥ ୪୨ ॥

କଶ୍ମାପିର୍ବର୍ବ ଗର୍ବାଯିସେ ଏତଞ୍ଚା ଏବ ବେଶ୍ଜାତେରେଷା ଉନ୍ମାଦିକା ପ୍ରକୃତିଃ ।
ଅତ୍ର ପୁନନିମିତ୍ତମାତ୍ରଂ ଥିଲୁ ତ୍ରମ ॥ ୪୩ ॥

କୃଷ୍ଣ—ସଥେ ମଧୁମନ୍ଦଳ ! ତୋହାଦେର ଆଗମନେର ପରିଚୟ-ସ୍ଵଚ୍ଛ ବଂଶୀଗୀତେର
ଦ୍ୱାରା ଆମି ବୃଦ୍ଧାବନବାସିଗଣେର ଆନନ୍ଦବିଧାନ କରି ।

(ଇହା ବଲିଯା ଅଧିରେ ବେଶ୍ଜାପନ କରିଲେନ)

ରାମ—କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଓହେ ଦେଖ ଦେଖ, ଯାହାଦେର ପରମ୍ପରେର ବିକଳ ସ୍ଵଭାବ
ଛିଲ, ତାହାରାଓ ପରମ୍ପରେର ସହିତ ଧର୍ଷପରିବର୍ତ୍ତନ କରିତେଛେ ।

କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଯମ୍ନାତଟେ କ୍ରୀଡ଼ାଶୀଳ ହରି ବଂଶୀବାଦନ କରାଯି ନଦୀମୁହେର
ଜଳରାଶି ସ୍ଵନ୍ତିତ ହଇଯା କାଠିନ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ, ପ୍ରକ୍ଷରଣମୁହୁ ଦ୍ରବଭାବ ଲାଭ
କରିଯା ସାକ୍ଷାତ ମୃହତା ଧାରଣ କରିଲ, ହ୍ରାବର ସକଳ ମୃହୟୁର୍ହଃ କଷଣରେ
ଦ୍ୱାରା ଶୈର୍ଯ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ ଏବଂ ଜନ୍ମମ ସକଳ ହ୍ରାବରେର ଘାଯ ଗତି ପରିତ୍ୟାଗ
କରିତେଛେ ।

ମଧୁମନ୍ଦଳ—ହୀ, ହୀ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !

ଧେହୁଶ୍ରେଣୀ ମଧୁର ବଂଶୀନାଦ ରୂପ ଅମୃତପୂର ପାନ କରିଯା ଅତିଶୟ ସୁଖଭାବେ
ସ୍ଵନ୍ତିତ ହଇଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ—କିନ୍ତୁ ତାହାଦେର ସ୍ତନ ହିତେ ଯଥେଷ୍ଟ
ପରିମାଣେ କ୍ଷୀରଧାରା ଗଲିତ ହଇଯା ବୃଦ୍ଧାବନେର ନବକୁମୁଲତାଗୁଣିକେ ଶିକ୍ଷ
କରିତେଛେ ॥ ୪୨ ॥

(ଇହା ବଲିଯା କୃଷ୍ଣକେ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଚାଲିନା କରିଯା)

ଅହେ ପ୍ରିୟବରଷ୍ଟ ! ଇହାତେ ତୁମି ଅତିଶୟ ଗର୍ବିତ ହିତେଛ କେନ ?

এদাও চেত বেণুজাদিতি এসা উমাদিতা পইদী !

এথ উণ শিমিত্বেত্তৎ কথু তুঃং ॥ ৪৩ ॥

(আকাশে ।)

কৰ্মন্ত্বমুভুতশ্চমৎকৃতিপরং কুর্বন্ মুহস্তমুকুং

ধ্যানাদস্তরযন্ সন্দনমুখান্ বিস্পাপযন্ বেধসং ।

ওৎসুক্যাবলিভৰ্বলিং চটুলয়ন্ তোগীজ্ঞমাঘুর্ণয়ন্

তিন্দনগুকটাহভিত্তিমভিতো বদ্রাম বংশীধৰনিঃ ॥

রামঃ । (সহর্ষমুর্জ্ববলোক্য স্বগতম্)

কথং ! মেষাস্তরিতোহ্যং দেৰ্মিঃ পঞ্চমুপবীণয়ামাস ॥ ৪৪ ॥

(পুনরাকাশে কলকলঃ) ॥

মধুমঙ্গলঃ । (উর্ধ্বমুর্জ্ববলোক্য সত্যম্) অবক্ষণং অবক্ষণং তো তো পলাএন্ত
পলাএন্ত ॥

আকাশে কোহপি পতঃ গায়তি ।

রাম । উপবীণয়ামাস বীণায় জর্গী “সত্যপা” ইত্যাদিনা নিচ ॥ ৪৪ ॥

মধু । অবক্ষণং অবক্ষণং অববোধ্যম্ “অবক্ষণ্যমধ্যোত্তো”
ইত্যমরঃ ॥

তো তো পলায়ামহে পলায়ামহে অহমিতি শেষঃ ॥

এই উমাদিকা শক্তি বেণুজাতিরই স্বত্বা—তুমি কেবল ইহার নিমিত্ত
মাত্র ॥ ৪৩ ॥

(আকাশে) গেঘসকলের গতি রূপ, তমুক নামক স্বর্গীয় গন্ধৰ্বকে
চমৎকৃত, সন্দনগ্রামুখ ঋষিগণকে ধ্যানচুত, বিধাতাকে বিশ্বিত, পাতালস্থ
বলিরাজকে ওৎসুক্যে ব্যাকুলিত, ব্রহ্মাণ্ডারী সর্পরাজ অনন্তদেবকে চতুর্দিকে
ঘূণিত এবং ব্রহ্মাণ্ডের কটাহ ভিত্তিকে ভেদ করিয়া বংশীধৰনি সর্বত্র ভূগণ
করিতে লাগিল ।

রাম—(সানন্দে উর্ধ্বে দৃষ্টিপাতপূর্বক স্বগতঃ) কি আশ্চর্য ! দেৰ্মি
নারদহই মেঘের অন্তরালে থাকিয়া বীণায় এই শ্লোক গান করিলেন ॥ ৪৪ ॥

ଶ୍ରୀଦାମା । ବାତୁଳ କିମି ନିରଗ୍ଗଲଂ ପଲପସି ॥

ମୃଦୁମନ୍ଦଲः । ଅରେ ମୁଖ୍ୟ ଗୋଆଲିଆ କିଂ ନ ପେଚ୍ଛିସି । ଏସୋ ସମାଜୀଳିତଃ
ହଙ୍ସୋ ଶଥଗେଣ ଭୁଅନ୍ତଧାରିଣୀ କେଣ ବି ବେତାଲେନ ସନ୍ଧଂ ଚଉଷୁହୋ
କୋ ବି ଜକଖୋ ରକୁଥସୋ ବା ଆଅଛଦି ॥

(ପୁନର୍ବିକ୍ଷ୍ୟ ମୋତ୍କମ୍ପଃ) ହୀ ମାନହେ । ଏଦେ ଅଛୀହିଂ ପୁରିଦମ୍ବବନ୍ଦଃ
କମ୍ପ ଦାନଅଂ ଅଗ୍ରଗେ କଦୁଅ ଅବରେ ଅସୁରା ଗନ୍ଧଂ ଆକବସି ।
ତା ସକ୍ଷେମି ହଦକଂସ୍ସ କିନ୍ତରା ହବିମସନ୍ତି । (ଇତି ସତ୍ରାସଂ
କୁଷକକ୍ଷାନ୍ତରେ ଶିରନ୍ତିରସତି) ॥ ୪୫ ॥

ଶ୍ରୀଦାମା । ବାତୁଳ କିମିତି ନିରଗ୍ଗଲଂ ପଲପସି ॥

ମୃଦୁ । ଅରେ ଇତି ନୀଚାମନ୍ତ୍ରଣେ । ଅରେ ମୂର୍ଖ ଗୋପାଳାଃ କିଂ ନ ପଣ୍ଡତ
ଏଷଦମ୍ବବନ୍ଦଃହଙ୍ସୋ ନନ୍ଦେନ ଦିଗମ୍ବରେଣ ଭୁଜନ୍ତରିଣୀ କେନାପି ବେତାଲେନ ସନ୍ଧଂ
ଚତୁର୍ମୁଖଃ କୋହପି ସକ୍ଷରାକ୍ଷସୋ ବା ଆଗଛତି ॥

ପୁନର୍ବିକ୍ଷ୍ୟ ହୀ ମାନହେ ହୀ ବିଶ୍ୱାସେ ମନ୍ତ୍ରାମହେ । ଏତେ ଅକ୍ଷିଭିଃ ପୁରିତ-
ସର୍ବାନ୍ତଃ କମପି ଦାନବଗନ୍ଧେ କୁହା ଅପରେ ଅସୁରା ଗନ୍ଧନାଜ୍ଞାମନ୍ତି ତୃତୀୟ
ହତକଂସ୍ସ କିନ୍ତରା ଭବିଷ୍ୟନ୍ତି । ତିରଯତି ତିରଶ୍ଚିନ୍ନ କରୋତି ॥ ୪୫ ॥

(ପୁନର୍ବାୟ ଆକାଶେ କଲ କଲ ଶବ୍ଦ)

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ—(ଉର୍କେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ସଭୟେ) ଆମରା ଅବଧ୍ୟ !
ଆମରା ଅବଧ୍ୟ ! ଅହେ ଆମରା ପଲାୟନ କରିତେଛି, ଏଥନ୍ତି ପଲାଇତେଛି ।

ଶ୍ରୀଦାମ—ତୁମି କି ବାତୁଳ ଯେ, ଅନବରତ ପଲାପ ବକିତେଛ ?

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ—ଓରେ ମୂର୍ଖ ଗୋପାଳ, ତୁହି କି ଦେଖିତେ ପାଇତେଛିସ ନା, ଏକଟା
ଚତୁର୍ମୁଖ ହଙ୍ସେ ଆକ୍ରମିତ ହେଲା ଉଲଙ୍ଘ ସର୍ପଧାରୀ କୋନ୍ ଏକଟା ବେତାଲେନ ସହିତ—
ଏହି ଯକ୍ଷହି ହଟକ ବା ରାକ୍ଷସହି ହଟକ—ଏହି ଦିକେ ଆଶିତେଛେ ?

(ପୁନର୍ବାୟ ଦେଖିଯା କୌପିତେ କୌପିତେ)

ଓସା ଏକି ! ହୀ ହୀ, ଏ ଯେ ଦେଖି ସର୍ବାନ୍ଦେ ଚକ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କୋନ ଏକଟା
ଦାନବକେ ଅଗ୍ରବନ୍ତୀ କରିଯା ଅନ୍ତାତ୍ ଅସୁରେରା ଆକାଶେ ବେଡାଇତେଛେ । ଭୟ
ହୟ, ଇହାରା ଦେଇ ହତଭାଗ୍ୟ କଂସେରହି କିନ୍ତର ।

(ଇହା ବଲିଯା କୁଷେର ବାହ୍ୟମୁଲେ ମନ୍ତ୍ରକ ଲୁକାଇଲେନ) ॥ ୪୫ ॥

କୁଷଃ । (ସଗତः) କଥମେତେ ବେଶୁନାଦମାଧୁରୀଭିରାକୁଷଃ ପଯୋଦବୀଥୀମବଗା-
ହଣେ ଦିଶାମଧୀଶାଃ । (ଇତି ପୁନର୍ବେଶୁଂ କଣୟତି)

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । (ବିଲେ'କ୍ୟ ସୋଚ୍ଛାସମାତ୍ରଗତଂ) ଏଦେ ଦୁର୍ଟଠ ଦାଣନ୍ଦ ବଅମ୍ବସସ
ବେଶୁସନ୍ଧମେତ୍ତଣେ ବିହଳ ଭୂବିଅ ଶଜ୍ଵାସେଣ ମୂଜ୍ବାସ୍ତି । ତା ଜାଇଦୋକ୍ଷି ।
(ଇତି ଶାଟୋପଂ ପରିକ୍ରମ୍ୟ ପ୍ରକାଶମ୍)

ରେ ରେ ଦୁର୍ଟଠ ଅଶ୍ଵରାଃ ଚିର୍ଟଧ ଚିର୍ଟଧ ଏମୋହଃ ଶାପେଣ ଚାପେଣ ବା
ତୁଳାଗଂ ମୁଣ୍ଡାଇଂ ତୁଣେମି । (ଇତି ଦଶମୁତ୍ତମ୍ୟ ମୂହକର୍ଦ୍ଧିଂ କୁର୍ଦ୍ଦତି) ॥
ରାମଃ । (ବିହଣ୍ଟ) ବସ୍ତ ମୈବଂ ଭବିଃ । ଏତୌ ହି ଭଗବନ୍ତେ ହର-ହିରଣ୍ୟ-
ଗର୍ଭେ ସବ୍ୟତଶାମୀ ପୁରନ୍ଦରାଦୟୋ ବୁନ୍ଦାରକାଃ ॥

ମଧୁ । ଏତେ ଦୁର୍ଦାନବା ବସ୍ତ ବେଶୁମାତ୍ରେଣ ବିହଳଃ ଭୂତା ସାଧସେନ
ମୁହସ୍ତି ତ୍ର୍ୟ ତ୍ୟାଂ ଜୀବିତେହସି ।

ରେ ରେ ଦୁଷ୍ଟ ଅଶ୍ଵରାସ୍ତିଷ୍ଠିତ ଏମୋହଃ ଶାପେଣ ଚାପେଣ ଧମ୍ଭା ବା ଯୁଷ୍ମାକଂ
ମୁଣ୍ଡାନି ଥଣ୍ଡ୍ୟାମି ॥

କୁଷ—(ସଗତ) ଏୟ ଦିକ୍ପାଲଗଣ—ବେଶୁନାଦ ମାଧୁରୀର ଦ୍ଵାରା ଆକୁଷ ହଇଯା
ମେଘପଥେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଯାଛେ ।

(ଇହା ବଲିଆ ପୁନର୍ବାର ବେଶୁବନ କରିଲେନ)

ମଧୁମଞ୍ଜଳ—(ଦେଖିଯା ଉଚ୍ଛ୍ଵାସହକାରେ ସଗତ) ଏହି ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବଗଣ ବସ୍ତେର
ବେଶୁମଦ ମାତ୍ରେଇ ବିହଳ ହଇଯା ଭରେ ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ, ସେଇ ଜନ୍ମାଇ ଜୀବନ
ରକ୍ଷା ପାଇଲ ।

(ଏହି ବଲିଆ ସନ୍ଦର୍ଭେ ଭ୍ରମପୂର୍ବକ ପ୍ରକାଶେ) ରେ ରେ ଦୁଷ୍ଟ ଅଶ୍ଵରଗଣ ! ଥାକ୍
ଥାକ୍, ଆମି ହୟ ଶାପେର ଦ୍ଵାରା ନା ହୟ ଚାପେର ଦ୍ଵାରା ତୋଦେର ମୁଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡନ
କରିତେଛି । (ଏହି ବଲିଆ ଦଶ ଉତ୍ୱୋଳନ କରିଯା ବାରଂବାର ଉତ୍କ୍ରମ ଲମ୍ବପ୍ରଦାନ
କରିତେ ଲାଗିଲେନ) ।

ରାମ—(ହାତ୍ପୂର୍ବକ) ବସ୍ତ ଏକପ କଥ୍ୟ ବଲିଓ ନା । ଇନି ଭଗବାନ ଶିବ
ଓ ଇନି ବ୍ରହ୍ମ ଆର ଏହି ବାମଦିକେ ପୁରନ୍ଦରାଦି ଦେବଗଣ ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳঃ । (ସୁଷ୍ଠୁ ସମାଧାନ୍ତ) ତୋ ଜାଣନା ଚେଅ ଏହଂ ମାତ୍ର ପରିହଶିଦଃ
ତତୋ ତୁମେହିଂ କଥୁ ରକ୍ତସବୁନ୍ଦୀଏ ଭୀଲୁଏହିଂ ପଲାଇଦୁଃ ପଉଞ୍ଜଃ ॥
କୁଷଃ । (ଶ୍ରୀମା) ହଂହୋ ଦେବାନାଂ ପ୍ରିୟ ନିଜମେବ ଜାଲାତାମମ୍ବାମୁ
ସଂକ୍ରାମଯମି ॥ ୪୬ ॥

ରାମଃ । ପଶୁତ ପଶୁତ ।

ଅଷ୍ଟାଭିଃ ଶ୍ରତିପୁଟ୍ଟକୈନ୍ ବିବୈଗବକାକଲୀଂ କଲୟନ୍ ।
ଶତଧ୍ୱତିରପି ଧତିମୁକ୍ତେ ମରାଲପୃଷ୍ଠେ ମୁହୂର୍ତ୍ତି ॥
(ଆକାଶେ ପୁନର୍ବୀଗାଗିତଃ)

ମଧୁ । (ସୁଷ୍ଠୁ ସମାଧାନ୍ତ) ତୋ ଜାନତା ଏବ ମରା ହିଦଃ ପରିହଶିତମ୍ ।
ତତୋ ସୁଖାଭିଃ ଖଲୁ ରାକ୍ଷସବୁନ୍ଦ୍ୟା ଭୀରଭିଃ ପଲାଯିତୁଂ ପ୍ରବୃତ୍ତମ୍ ॥

ଦେବାନାଂ ପ୍ରିୟଃ ପଶୁଃ ॥ ୪୬ ॥

ନବାଂ ନୃତନାଂ ଶତଧ୍ୱତିର୍ବନ୍ଦୀ ମରାଲଶ୍ଵରଃହଂସଶ୍ଵ ॥
ଆକାଶେ ନାରଦେନେତି ଶୈସଃ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳ—(ବିଶେଷକୁପେ ଆଶ୍ଵତ୍ତ ହଇଯା) ଆମି ତାହା ଜାନିଯାଇ ଏହିକୁପ
ପରିହାସ କରିଯାଛି ; କିନ୍ତୁ ତୋମରା ଭୀରବ ପାଲ—ରାକ୍ଷସବୁନ୍ଦୀତେ ପଲାଯନ
କରିତେ ଆରମ୍ଭ କରିଯାଛିଲେ ।

କୁଷ—ଓହେ ଦେବଗଣେର ପ୍ରିୟ * ନିଜେର ମୂର୍ଖତା ଏଥନ ଆମାଦେର ଉପର
ଚାପାଇତେଛ ? ॥ ୪୬ ॥

ରାମ—ଦେଖ ଦେଖ—ଅଷ୍ଟ କର୍ଣ୍ପୁଟେ ବେଗୁର ନବୀନ ମଧୁର ଧନି ଶ୍ରବଣ କରିଯା
ଅସୀମଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଲୀ ବ୍ରନ୍ଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟହିନ ହଇଯା ହଂସପୃଷ୍ଠେ ମୁହୂର୍ତ୍ତଃ ଲୁଣ୍ଠିତ
ହଇତେଛେ ।

(ଆକାଶେ ପୁନରାଯ ବୀଗାଗିତଃ)

* ସଜ୍ଜୀଯ ପଶୁ ଦେବଗଣେର ପ୍ରିୟ—ଏହି ଅର୍ଥେ “ଦେବଗଣେର ପ୍ରିୟ” ବଳିତେ ପଶୁ
ବୁଝାଇତେଛେ ।

উদিতে হরিবজ্জ্বলন্দো বেগুনাদসুধামুচি ।

হস্ত রুদ্রসম্ভৃতে স্বর্ণ্যাদা বিলাঙ্গিতা ॥

রামঃ । (সোৎকর্ত্তঃ)

মুরলীকলাপরিমলানাকর্ণ্য ঘূর্ণতনো-

রেতস্তাক্ষিসহস্রতঃ সুরপতেরস্ত্রণি সঞ্চত্তুর্বি ;

চিত্রং বারিধারান् বিনাপি তরসা যৈরেষ্য ধারাময়ে-

দুর্বার পশ্চত দেবমাতৃকমভূত্বন্দাটবীমগুলঃ ॥ ৪৭ ॥

কৃষঃ । (স্বগতঃ) পুরাণানামগীয়াং পুরস্তান্তিহারে সঙ্গচিত্তি যে
চেতোবৃত্তয়ঃ । তদগ্রে যামীতি । (তরুণামস্তরমাসাত্ত প্রকাশম্)
সখে মধুমঙ্গল ! পশ্চ পশ্চ মাধবীয়াং বনমাধুরীম ।

পরিমলানু বিমদ্বানু । “পরিমলো বিমদ্বেহপি স্তাননোহারিগন্ধবৎ ।
রত্তো বিমদ্বো বিকসদেহরাগাদিসৌরভ” ইতি বিষ্ণঃ । দেবমাতৃকং
বৃষ্টমুপালিতম্ । “দেশো নতমুরুষ্যামুসম্পত্রীহিপালিতঃ । স্তাননীমাতৃকে
দেবমাতৃকশ যথাক্রমি”ত্যবৰঃ ॥ ৪৭ ॥

মাধবীয়াং মাধবো বসন্তঃ কৃষ্ণচ তৎসম্বন্ধিনীম্ ॥

আহা ! বেগুন-সুধামোচনকারি শ্রীহরির মুখচন্দ্র উদিত হইলে
কন্দ্রকপ সমুদ্র পর্যন্ত স্বীয় মর্যাদা লজ্জন করেন অর্থাৎ হঠ ও আনন্দে বিশ্ব
হইয়া পড়েন ।

রাম—(উৎকর্ত্তা সহকারে) দূরে দেখ দেখ শ্রীকৃষ্ণের মুরলীকলার
অন্তমৰ ধৰনি শ্রবণ করিয়া ঘূর্ণিত-তনু ইন্দ্রের সহস্রাঙ্গি হইতে অশ্রদ্ধাবিত
হইয়া বারিধারা ব্যতীতও বৃন্দাবনমগুল সিঞ্চিত হইয়া যেন আশ্চর্যক্রমে
দেবমাতৃক হইয়া উঠিল ॥ ৪৭ ॥

কৃষ—(স্বগত) এই সকল প্রাচীনগণের সম্মুখে বিহার করিতে
আমার চিন্তিত্বগুলি সঙ্গচিত হইতেছে । অতএব আর একটু অগ্রসর
হই ।

କଚିତ୍ତଦ୍ଵୀଗୀତଂ କଚିଦନିଲଭଦ୍ରୀଶିଶିରତା

କଚିଦମ୍ଭିଲାଶ୍ୟଂ କଚିଦମଳମଜ୍ଜୀପରିମଳଃ ।

କଚିଦାରାଶାଲୀ କନକଫଳପାଳୀ ରସଭରୋ ।

ହସୀକାଣାଂ ବୁନ୍ଦଃ ପ୍ରସଦ୍ୟତି ବୁନ୍ଦାବନମିଦମ୍ ॥ ୪୮ ॥

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳଃ । ଭୋ ବଅଦ୍ସ ଏଦାଏ ଦୁଟ୍ଟଭିନ୍ଦୀଭକ୍ତରୀଏ କିଂ ଯେ
କୌତୁଳଃ ତୁଜବୀ ବୁନ୍ଦାଡ୍ରିଏ । ଅହଂ କୁ ଚତୁର୍ବିହେହି ଅନ୍ନେହିଂ
ସର୍ବେନ୍ଦିଅହାରିଣୀଂ ଗୋଟିଲେଶ୍ଵରୀଏ ରସବହିଂ ଜେକ ଦୃଢ଼ଣ
ରଙ୍ଗେଥି ॥

କୁଷଃ । ବସ୍ତୁ ! ବନସ୍ବ ବୁନ୍ଦାଟବୀମେବ । ଶୁଟମଞ୍ଚାଃ ପୁରାଗବଲାରୀଭିରପି
ତବାଭୀଷ୍ଟଫଳମୁଲାସମ୍ଭିତ୍ତୁଂ ସମର୍ଥ୍ୟତେ ॥

ହସୀକାଣାଂ କ୍ରମେଣ ଶ୍ରବଣ-ନାସିକା-ନେତ୍ର-ସ୍ତରସନାନାମ୍ ॥ ୪୮ ॥

ମୁଦୁ । ଏତୋ ଦୁଷ୍ଟ ଭଞ୍ଜୀଭ୍ୟକ୍ଷର୍ଯ୍ୟଯା କିଂ ଯେ କୌତୁଳଃ ତବ ବୁନ୍ଦାଟବ୍ୟା ।
ଅହଂ ଖଲୁ ଚତୁର୍ବିଧେରନୈଃ ସର୍ବେନ୍ଦିଯାଣାଂ ହାରିଣୀଂ ଗୋକୁଳେଶ୍ଵର୍ୟା ରସବତୀମେବ
ଦୃଷ୍ଟା ରଜ୍ୟାଥି ॥

ମୁଦୁ । ହୁଏ ସତ୍ୟବାଦୀତି ସର୍ବଲୋକୈର୍ଣ୍ୟମେ ତତ୍ତ୍ଵାଂ ଏତନ୍ତ୍ରୀ
ବଚନନ୍ତ ପରୀକ୍ଷା ମରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟା । ଭୋ ବଲର୍ୟଃ ଏଯୋହଃ ବନ୍ଦେ ବୁଭୁକ୍ଷିତୋ

(ବୃକ୍ଷଭ୍ୟନ୍ତରେ ଗମନ କରିଯା ପ୍ରକାଶେ)

ସଥେ ମୁଦୁମଙ୍ଗଳ ! ଦେଖ ଦେଖ, ବସନ୍ତକାଳୀନ ବନଶୋଭା ଦର୍ଶନ କର ।
କୋଥାଓ ଭୃଙ୍ଗଗମ ଗାନ କରିତେଛେ, କୋଥାଓ ଶୀତଳ ବାୟୁତରଙ୍ଗ
ପ୍ରସାହିତ ହିତେଛେ, କୋଥାଓ ଲତାସୂର ବୃତ୍ୟ କରିତେଛେ, କୋଥାଓ
ବା ମଲିକା-ପୁଷ୍ପେର ନିର୍ବିଲ ସୌରଭ ପ୍ରସାହିତ ହିତେଛେ, କୋଥାଓ
ବା ଦାଡ଼ିର ଫଳ ବିକିର୍ଣ୍ଣ ହୋଯାଯ ତାହା ହିତେ ରସଧାରା ପତିତ
ହିତେଛେ—ଏହିକ୍ରମେ ଏହି ବୁନ୍ଦାବନ ଆମାର ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣକେ ମାତାଇଯା
ତୁଲିତେଛେ ॥ ୪୮ ॥

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳ—ଭୋ ବସ୍ତୁ ! ଏହି ଦୁଷ୍ଟ ଭଞ୍ଜୀକୁଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭସକରୀ ବୁନ୍ଦାଟବୀତେ
ଆମାର କୋନାଓ କୌତୁଳ ନାହିଁ । ଆମି କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ବିଧ ଅନ୍ନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳः । ପିଅବଅମ୍ସ ତୁମଂ ସଚ୍ଚବାଦି ତ୍ରି ସକଳୋଏହି ଭଣିଜସି ।
ତା ଇମ୍ସ ତୁଜ୍ବା ବଅଗମ୍ସ ମେ ପରିକ୍ଷା କାନ୍ଦବା (ଇତ୍ୟଶ୍ଲି ବନ୍ଧା)
ଭୋ ବନ୍ଧରୀଓ ଏମେ ବନ୍ଦେମି । ବୁଝ ଥିଦୋ ଯେ ବଅମ୍ସମେ ତା ଦେବ
ଥଣ୍ଡଲଡ୍‌ଡୁଆଇଂ ॥ ୪୯ ॥

(ପ୍ରେବିଶ୍ଵ ମୋଦକପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରହଙ୍ଗା ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଚଞ୍ଚାନ କୃଷ୍ଣ ଗୃହାଣ ରସଜାମୋଦକମୋଦକାନ୍ ।
ରାମଃ । (ସମ୍ପିତଂ) ବୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଜରଦ୍ଵଲରୀବନ୍ଦାଗୁତ ॥
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ସନ୍କର୍ଷଣ ଜରଦ୍ଵଲବୀ ବନ୍ଦାଗୁତେତି ଭଣ୍ୟତାମ୍ ॥
କୃଷ୍ଣଃ । ଆର୍ଯ୍ୟେ କେଯଂ ଜରଦ୍ଵଲବୀ ॥
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଚଞ୍ଚମୁଖୁଥରା ॥
କୃଷ୍ଣଃ । ତୟା କିମକାଣ୍ଡେ ଥଣ୍ଡଲଡ୍‌ଡୁକାନି ସମର୍ପିତାନି ॥

ଯେ ବୟନ୍ତ ତନ୍ଦୀଯତାଂ ଥଣ୍ଡ ଲଡ୍‌ଡୁକାନି । ଓନ୍ଦତ୍ୟଥ୍ୟାପନାଯ ବୟନ୍ତେ ବ୍ରତ୍କାରୋପନଃ
ତତ୍ତ୍ଵେବ ପ୍ରାର୍ଥନମେତଦିତି ବ୍ୟଜ୍ୟତେ ॥ ୪୯ ॥

ରସଜାଯାଃ ଜିହ୍ଵାଯା ରସଜନ୍ତ ରସିକନ୍ତ ଚ । ପରିପୁର୍ବୋ ନୀଏଣ

ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟହତ୍ସିଦ୍ଧାୟିନୀ ଗୋକୁଲେଶ୍ଵରୀର ପାକଶାଳା ଦେଖିଲେଇ ଆନନ୍ଦିତ
ହେଇ ।

କୃଷ୍ଣ—ବୟନ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନକେଇ ବନ୍ଦନା କର । ଇନି ପ୍ରାଚୀନା ବନ୍ଧବୀଦିଗେର ଦ୍ୱାରା
ଏଥନେଇ ତୋମାର ଅଭୀଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ସମର୍ଥ ।

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ—ପ୍ରିୟ ବୟନ୍ତ ! ତୋମାକେ ସକଳ ଲୋକେ ସତ୍ୟବାଦି ବଲିଯା
ଥାକେ, ଅତଏବ ଆମି ତୋମାର ଐ ବାକ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବ ।

(ଏହି ବଲିଯା ଅଞ୍ଜଲି ବନ୍ଦନପୂର୍ବକ)

ଓହେ ବନ୍ଧବୀବୃନ୍ଦ ! ଏହି ଆମି ତୋମାକେ ବନ୍ଦନା କରିତେଛି । ଆମାର
ବୟନ୍ତ କୁଧାର୍ତ୍ତ ହିଁଯାଛେନ, ଅତଏବ ଥଣ୍ଡଲଡୁକ ପ୍ରଦାନ କର ॥ ୪୯ ॥

(ମୋଦକ-ପାତ୍ର ହଞ୍ଚେ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀର ପ୍ରବେଶ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ହେ ଚଞ୍ଚବଦନ କୃଷ୍ଣ ! ରମନାର ତୃପ୍ତିକର ଏହି ମୋଦକଗୁଲି
ଗ୍ରହଣ କର ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ନପ୍ତ୍ରୀ ତାବଦେତ୍ୟା ଅଭିଗନ୍ଧୋଃ ପାର୍ଣ୍ଣ ପରିଗାୟିତା ।

ତୁଃସରାତିକ୍ରମଃ ସମୁଦ୍ରାଚାରୋହମରୁସାମ୍ରେ ॥ ୫୦ ॥

କୁଷଃ । କେଯ়ଂ ନପ୍ତ୍ରୀ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ରାଧାଭିଧା କାଚିଦାନନ୍ଦକୌମୁଦୀ ॥

କୁଷଃ । (ସରୋମାଞ୍ଜଂ ସ୍ଵଗତଂ) ଶ୍ରତଂ ନୂମସ୍ଵର୍ଣ୍ଣୋଃ ସମ୍ବାଦେ ଶଶଦଶ୍ରାଃ ଶୌଷ୍ଠବମ୍ ।

(ଇତି କଞ୍ଚମାନୋ ବ୍ରୀଡାଂ ନାଟ୍ୟତି) ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । (ସ୍ଵଗତଂ) କୁଷଃ ବିଲକ୍ଷମବେକ୍ଷ୍ୟ ନୂନଂ ରାଗଃ ସବ୍ୟାଜମନୌ ସବ୍ୟତଃ

ପ୍ରୟାତି ॥ ୫୧ ॥

ବିବାହାର୍ଥକଃ ତତୋ ହେତୁର୍ମନିଚ୍ ଅହୁସାମ୍ରେ ପ୍ରେସିତା । ଏତ୍ୟା
ମୁଖରୟା ॥ ୫୦ ॥

“ବିଲକ୍ଷେ ବିଶ୍ୱାସିତ” ଇତ୍ୟମରଃ ॥ ୫୧ ॥

ରାମ ।—(ଈସଂ ହାସିଯା) ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାଚୀନା ଲତାଗଣେର ବଦାନ୍ତତା
ଦେଖିଲେ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ସନ୍କର୍ଷଣ ! ପ୍ରାଚୀନା ଗୋପୀର ବଦାନ୍ତତା—ଏହି କଥା ବଜ ।

କୁଷ—ଆର୍ଯ୍ୟ ! କେ ଏହି ପ୍ରାଚୀନା ଗୋପୀ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଇହାର ନାମ ମୁଖରା ।

କୁଷ—ତିନି କେନ ଅକାରଣେ ଏହି ଖଣ୍ଡଲଡୁକ ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଇନି ଆପନାର ନାତିନୀକେ ଅଭିଗନ୍ଧ୍ୟର ସହିତ ବିବାହ ଦିଲେନ ।
ମେହି ଜତ୍ତିଇ ଏହି ଲଡ୍କୁକ ପ୍ରେରଣେର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସର୍ଜନକପ ଆଚାରେର ଅଭୁଷରଣ
କରିଯାଛେନ ॥ ୫୦ ॥

କୁଷ—ଏହି ନାତିନୀଟି କେ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଇନି ରାଧାନାନୀ କୋନ ଏକ ଆନନ୍ଦକୌମୁଦୀ ।

କୁଷ—(ରୋମାଞ୍ଜିତ ହଇଯା ସ୍ଵଗତ) ମାତୃବୁଗଲେର କଥୋପକଥନେ ଇହାର
ଶୌଷ୍ଠବେର କଥା ନିଶ୍ଚଯାଇ ଶ୍ରବଣ କରିଯାଇ । (ଇହା ବଲିଯା କଞ୍ଚାଗ୍ରିତ ହଇଯା
ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ସ୍ଵଗତ) ଶ୍ରୀକୁଷଙ୍କେ ବିଶ୍ୱାସିତ ଦେଖିଯାଇ ନିଶ୍ଚଯାଇ ଏହି ରାମ
ଛଳପୂର୍ବକ ବାମଦିକେ ପ୍ରସ୍ତାନ କରିଲେନ ॥ ୫୧ ॥

କୁଷ୍ଠः । (ପୁନରାୟଗତମ्) ବିକ୍ରିଯାଂ ସଜୋପଯିତୁଂ ପ୍ରସନ୍ନାନ୍ତରମନ୍ଦୀ-
କୁର୍ଯ୍ୟଂ । (ପ୍ରକାଶଂ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଅତ୍ୟ ମଧୁବାସରେ ତ୍ୟାପି କାଚି-
ମହୋତ୍ସବଲକ୍ଷ୍ମୀରଳଂକିଯତାଂ । ପଞ୍ଚ ଜରହଲୀଶ୍ରେଣିରିଯଂ ଫୁଲା
ପଲ୍ଲବିତା ଚ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସମ୍ପିତଂ) ନାଗର ! ତବୈବ ମହୋତ୍ସବାନାଥବସରୋହୟଂ
ପ୍ରସ୍ତୁତଃ । ସଦତ୍ ପୁର୍ଣ୍ଣାନାଂ ପଲ୍ଲବାନାକ୍ଷ ତୃଷ୍ଣୟା ବଲ୍ଲବାନାଂ ବିଲାସିତ୍ୟଃ
ସମେଷ୍ୟନ୍ତି ॥

କୁଷ୍ଠଃ । (ସମ୍ପିତଂ ତିର୍ଯ୍ୟଗବେକ୍ଷ୍ୟ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ତତଃ କିମ୍ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ବିହଞ୍ଚ) ବିଲାସିନ୍ ! ସ୍ଵବାସନାମୁସାରତୋହନ୍ତଥାମାଶକ୍ଷିତାଃ ।
ପରମେଦୟଭିପ୍ରାୟାସ୍ମି । ତତ୍ପରା ଶୁଭେଷୁ ସନ୍ମୁ ସଥିଭିତ୍ତେ
ସୁଖମହର୍ତ୍ତବ୍ୟାନି ଗବ୍ୟାନି ॥

କୁଷ୍ଠଃ । ଧୂର୍ତ୍ତ ! କିଂ ପରିହଶ୍ରତେ । ପଞ୍ଚ କୋମଲମଞ୍ଜରୀମବଚିହ୍ନତୀନାଂ
ବଲ୍ଲବୀନାଂ ମଣଲେନ ଥଣ୍ଡିତାନି ଯେ ବୁନ୍ଦାବନଶାଖିବିଟପାନି । ତଦେତାତ୍ତେ
ନିବାରଣୀଯାଃ ॥

ନବ୍ୟଞ୍ଚବକୋତ୍ସିନେତି ତବ ପୁଞ୍ଚବକୋତ୍ସମାଲୋକ୍ୟ ତାଦୃଶମାତ୍ରାନମି

କୁଷ୍ଠ—(ସଗତ) ଏହି ବିକାର ସଜୋପନେର ଜଣ୍ଯ ଅତ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ଅବଲମ୍ବନ
କରି । (ପ୍ରକାଶେ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଅତ୍ୟ ଏହି ବସନ୍ତ-ବାସରେ ଆପଣି କୋନଓ
ମହୋତ୍ସବ ଶୋଭା ସମ୍ପାଦନ କରୁନ । ଦେଖୁନ, ବୁନ୍ଦାବନର ପ୍ରାଚୀନ ଲତାଶ୍ରେଣୀଓ
ପୁଣିତା ଓ ପଲ୍ଲବିତା ହଇଯାଛେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ମୃଦୁହାନ୍ତପୂର୍ବକ) ନାଗର ! ତୋମାର ମହୋତ୍ସବେ ଅବସର
ସମାଗତ ହଇଯାଛେ । କାରଣ, ପୁଞ୍ଚ ଓ ପଲ୍ଲବଗ୍ରହଣେର ଅଭିଲାଷେ ଗୋପବିଲାସିନୀ-
ଗଣ ଏହି ହାନି ଆଗମନ କରିତେଛେ ।

କୁଷ୍ଠ—(ଉଷ୍ଣ ହାସିଯା ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ବକ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ତାହାରା ଆସିଲେ
ତାର ପର ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ହେ ବିଲାସୀ ! ନିଜେର ବାସନା ଅମୁସାରେ
ଅତ୍ୟ କୋନ୍ଦରପ ଆଶଙ୍କା କରିଓ ନା । ଆମି ଏହି ଅଭିପ୍ରାୟେ ବଲିଯାଛି ଯେ,

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ମୋହନ ! ନବସ୍ତ୍ରବକୋତ୍ସିନା ଭବତୈବ ସମୁଲ୍ଲସିତୋହୟ
କୁଞ୍ଚମେସୁରାଗୋ ବଲ୍ଲବୀନାମ ॥ ୫୨ ॥
ତାଃ କଥମିତୋ ନିବାର୍ଯ୍ୟନ୍ତାମ ।

କୃଷ୍ଣ : (ଶିଖା) ଅସି ବଲାକାବଲକ୍ଷକେଶ କଥୋପକ୍ରମାଦ୍ଵାରାବେ ପଞ୍ଚାନ-
ମଧିକାତାସି ଯଦପରାଧିକାସ୍ତ୍ରପି ବଲ୍ଲବୀୟ ପକ୍ଷପାତଂ ନ ମୁଖସି ॥ ୫୩ ॥

କର୍ତ୍ତୁଃ ବଲ୍ଲବୀନାଂ କୁଞ୍ଚମେସୁ ରାଗଃ ଆଗହୋ ଜାତ ଇତି ପ୍ରକଟୋହର୍ଥଃ । ବସ୍ତ୍ରତ୍ବ
କୁଞ୍ଚମେସୁଃ କନ୍ଦପ୍ରସ୍ତରାଗସ୍ତରାବେଶଃ ॥ ୫୨ ॥

ବଲାକା ବକପଞ୍ଜିଃ ସା ହି ଲଙ୍ଘନ ଧବଳଃ କେଶଃ ସନ୍ତାଃ ହେ ତଥାବିଧେ
ଜୟଯା ତବ ଏତାଦୃଶ ପାଲିତ୍ୟଂ ଜାତଂ ତଦପି କାମକର୍ମତା କୌଶଳମିତି ଭାବଃ ।
ଅପରାଧିକାସ୍ତ୍ର ଅପରାଧକର୍ତ୍ତୀୟ ପକ୍ଷପାତଂ ସାହାୟ୍ୟମ । ପକ୍ଷେ ଅପଗତା ରାଧିକା
ସାତ୍ୟନ୍ତାସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ॥ ୫୩ ॥

ତାହାରୀ ଗୃହତ୍ୟାଗ କରିଯା ଆସିଲେ ତାହାଦେର ଶୁଣ୍ଡ ଗୃହ ହିତେ ତୋମାର
ସଥାଗନ ସ୍ମୃତେ ଗବ୍ୟ ଅପହରଣ କରିବେ ।

କୃଷ୍ଣ—ଧୂର୍ତ୍ତେ ! ପରିହାସ କରିତେଛେନ କେନ ? ଦେଖୁନ, କୋମଲମଞ୍ଜରୀ
ଚନ୍ଦନ କରିତେ ଯାଇଯା ଗୋପୀମଣ୍ଡଳୀ ଆମାର ବୃଦ୍ଧାବନେର ବୃକ୍ଷଗଣେର ଶାଖା
ଭଗ୍ନ କରିଯାଛେ । ଅତିବ ଆପନାର ଇହାଦିଗକେ ନିବାରଣ କରା
ଉଚିତ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ମୋହନ ! ତୋମାର ପୁଷ୍ପସ୍ତ୍ରବକେର ନବ୍ୟ ଉତ୍ସ ଦେଖିଯା
ବଲ୍ଲବୀଦିଗେର କୁଞ୍ଚମେ ଆଗହ ଜନ୍ମିଯାଛେ । ଅଥବା ତୋମାର ପୁଷ୍ପ-ଚୂଡା
ଦେଖିଯା ବଲ୍ଲବୀଗଣେର ତୋମାର ପ୍ରତି କନ୍ଦପାବେଶ ଜନ୍ମିଯାଛେ । ତାହାଦିଗକେ
ଏଥାନ ହିତେ ନିବୁନ୍ତ କରିତେଛ କେନ ? ॥ ୫୨ ॥

କୃଷ୍ଣ—ଅସି ବଲାକାଧିବଳକେଶିନି ! କଥା ଆରଣ୍ୟ ହିତେଇ ଯେ ଆପନି
ବକ୍ରପଥେ ଆରୋହଣ କରିଲେନ ; ଯେହେତୁ ଆପନି ଅପରାଧିକା ଗୋପୀଦିଗେର
ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତ ତ୍ୟାଗ କରିତେଛେନ ନା ॥ ୫୩ ॥

পৌর্ণমাসী। সুন্দর! সম্পত্তি সরাধিকাঃ খলু বল্লব্যঃ কথমপ-
রাধিকাঃ সর্ত। তেন তে প্রিয়স্ত পুরাগস্তাপি সুমনস্তেয়ং
হচ্ছেন করিষান্তি ॥ ৫৪ ॥

কৃষ্ণঃ। (স্বগতং) হস্ত কথৎ মনোহারিণী সৈব দৈবাং পুনরাবর্ততে
রাধিকাবার্তা ॥

মধুমঙ্গলঃ। (স্বগতং) কথৎ রাহি ভি গাম মেত্তেণ উজ্জ্বাগ্নিদি
এসো; (প্রকাশং) তো বঅস্ম মা কখু ইমাএ উবরি নিষ্ঠুরং
সত্তিষ্ঠো হোছি ॥

কৃষ্ণঃ। (সপ্রগরোমং) ধিগ্বাচাল! কুত্রাহং সত্ত্বঃ ॥

সরাধিকাঃ রাধিকয়া সহ বর্তমানাঃ অপরাধিকাঃ অপগতা রাধিকা-
যাভ্যস্তথাবিধাঃ কথৎ সন্ত। পুরাগস্ত বৃক্ষস্ত পক্ষে পুরুষশ্রেষ্ঠস্ত। সুমনসাং
পুঞ্জানাং শোভন মনস্তচ ॥ ৫৪ ॥

মধু। রাধেতি নামমাত্রেণ উন্মায়তে এমঃ। মা খলু এতস্যা উপরি
সত্ত্বঞ্চে ভব ॥

মধু। তো বয়স্ত মাকুপ্য সরস্যাঃ মনোহরা সড়া উপরি

পৌর্ণমাসী—সুন্দর! তাহারা অপ-রাধিকা বা রাধিকাশূন্যা নহে,
পরস্ত তাহারা সম্পত্তি স-রাধিকা বা রাধিকাযুক্তা হইয়াছে, এইবার
তোমার প্রিয় পুরাগের পুঁপ তাহারা বলপূর্বক হরণ বরিয়া
লইবে ॥ ৫৪ ॥

কৃষ্ণ—(স্বগত) আবার যে-কোনও প্রকারে সেই মনোহারিণী রাধিকা-
কথা ফিরিয়া আসিল ।

মধুমঙ্গল—(স্বগত) ইনি রাধা নাম মাত্রেই উন্মান হইতেছেন
কেন? (প্রকাশে) তো বয়স্ত! ইহার উপরে অতিশয় সত্ত্বঃ
হইও না ।

কৃষ্ণ—(প্রণয়রোধের সহিত) ধিক বাচাল! আমি কিসের উপর
সত্ত্বঃ হইলাম?

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳঃ । ତୋ ମାକୁଳ ସରସାଏ ମନୋହରାଲୀଏ ଉବରିଭି
ଭଣାମି ॥ ୫୫ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ, ଭାସ୍ତୋହସି । ନେମାନି ମନୋହରାଖ୍ୟାନି କିନ୍ତୁ ମୌଜିକାଖ୍ୟାନି
ଲଡ୍ଡୁକାନି ॥

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳঃ । (ବିହଞ୍ଚ) ପିଅବଅସସ ଶ କଥୁ ଅହଂ ଭଗିଶୀଲେ ରାଧାଚକ୍ର ବଟ୍ଟାମି
କୁଦୋ ଭମିସଂ ॥ ୫୬ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସ୍ଵଗତଂ) ସତ୍ୟଂ ପରିହଶ୍ଚତେ ବଟୁନା ଯଦେଯୋ ଭାବୋଦ୍ଭୁତେତୋ-
ବୃତ୍ତିତୟା ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଭାଗଭିଲକ୍ଷ୍ୟତେ ତଦତ୍ ପୂର୍ବକାମାମ୍ବି । (ପ୍ରକାଶଂ)
ସୁନ୍ଦର କୃତମାତ୍ରୋକର୍ତ୍ତ୍ୟା ସା ବିଷୁପଦବୀଗୀ ସଞ୍ଚାରିଣୀ ନୂଲୋକେ କେନ
ଲଭ୍ୟତାଂ ॥ ୫୭ ॥

ଭଣାମି । ମନୋହରାଖ୍ୟମୋଦକଶ୍ରେଣ୍ୟ ଉପରୀତି ପ୍ରକଟୋହଥଃ । ମନୋହରା ସଥି
ତଞ୍ଚା ଉପରୀତି ବାସ୍ତବଃ ॥ ୫୫ ॥

ମୁଦ୍ର । ନାହଂ ଭଗିଶୀଲେ ରାଧାଚକ୍ର ବର୍ତ୍ତେ ଭଗିମ୍ୟାମି । ରାଧା
ନକ୍ଷତ୍ରୋପଲକ୍ଷିତଚକ୍ରେ ଜୋତିଶ୍ଚକ୍ରେ ଇତି ପ୍ରକଟୋହଥଃ । ଭଗିଦାୟିତ୍ୱାଣ
ରାଧେବ ଚକ୍ରଂ ତଶ୍ଚିନ୍ ଇତି ବାସ୍ତବଃ । ଅତେ ଅମେବ ବର୍ତ୍ତମାନୋ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ
ଇତି ଭାବଃ ॥ ୫୬ ॥

ଭାବେନ ଉଦ୍‌ଭାବ ଉଦ୍‌ଭାବ ଚେତୋବୃତ୍ତିର୍ଥଙ୍କ ତବ୍ରେନ ରାଧାଚକ୍ରଂ ଜ୍ଞାତୁମହ-

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳ—ଭାଇ ! କୋଥ କରିଓ ନା ; “ଏହି ସରଲା ମନୋହରା (ଲଡ୍ଡୁର)
ଉପରେ ”—ଆମି ଏହି କଥା ବଲିତେଛି । * ॥ ୫୫ ॥

କୁଷ—ସଥେ ! ତୋମାର ଭୁଲ ହିଁଯାଛେ । ଏହି ଲଡ୍ଡୁକଣ୍ଠର ନାମ
ମନୋହରା ନହେ । ଇହାଦେର ନାମ ମୌଜିକ ।

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳ—ଶ୍ରୀ ବସ୍ତ୍ର ! ଆମି ତ’ ଭଗିଶୀଲ ରାଧାଚକ୍ରେ + ପତିତ ହଇ
ନାହିଁ ଯେ, ଆମାର ଭ୍ରମ ହିଁବେ ॥ ୫୬ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ସ୍ଵଗତ) ଏହି ବଟୁ ଯଥାର୍ଥ ବ୍ୟାପାରେଇ ପରିହାସ କରିଯାଛେ,

* ଅନୁ ଅର୍ଥ—“ସରସା ମନୋହରା” ଶବ୍ଦେ ଶ୍ରୀରାଧିକାର କଥାଇ ଶିଥାରେ ବଲା ହିଁଲ ।

+ ‘ରାଧା’ ଶବ୍ଦେର ଅନ୍ୟ ଏକଟି ଅର୍ଥ ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ର, ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ର ହିଁତେ ଆରାସ୍ତ
କବିଷ୍ଵା ଯେ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ହିଁଯାଛେ, ତାହାକେ ‘ରାଧାଚକ୍ର’ କହେ ।

কুষঃ । (সপ্তিং বিষ্ণুপদবীথীমবেক্ষ্য রামমহুসপর্ণঃ) আর্য !
 ব্যতীতেয়ং মধ্যাহ্নমর্যাদা, ততঃ কালিন্দীতীবে অবতীর্য
 সমাপয়স্ত ভবতঃ পশুণাং পানীয়ত্বৎঃং, স্বাদয়স্ত চ স্বাদনি
 লড়ুকানি, যয়াতু সুহস্তমাভ্যাং শ্রীদামস্মুবলাভ্যাং সহ মুহূর্তমগ্রতো
 বিশ্রমিতব্যঃ ॥

রামঃ । (সথিভিঃ সহ নিষ্ঠাস্তঃ)

পৌর্ণমাসী । (স্বগতঃ) যয়াপি প্রতিচ্ছন্দজ সিদ্ধিমবধারয়িতুং গন্তব্যমিত
 কুষঘভিনন্দ্য পরিক্রামতি ॥

মুৰুকঞ্জে ইতি চে কুতমুৰুকঞ্জেতি অত্ত রাধাচক্রবিষয়ে উৎকৃষ্টয়া কুতঃ
 অলঃ ইতি প্রকটোহর্থঃ । অত্ত রাধায়ঃ উৎকৃষ্টয়া কিং কার্যাহিতি
 বাস্তবার্থঃ । সা তব স্বতঃ সিদ্ধেতি ভাবঃ । বিষ্ণুপদেতি আকাশ-
 বজ্রাসুরী রাধা তন্মাম নক্ষত্রমিতি প্রকটঃ বিষ্ণোস্তব এব রাধেতি
 বাস্তবার্থঃ । নূলোক কেন লভ্যতামিতি বিবাহমাত্রভিমন্ত্রোঃ সন্তোগস্ত
 ত্বৈবেত্যর্থঃ ॥ ৫৭ ॥

পদাস্ত্রে স্থানাস্ত্রে পদঃ ব্যবসিতি ত্রাণস্থানস্থ্যজ্ঞি
 বস্ত্রস্থিত্যমরঃ ॥ ৫৮ ॥

যেহেতু অহুরাগে চিত্তবৃত্তি বিফল হওয়ায় ইছার বৈলক্ষণ্য লক্ষিত হইতেছে,
 অতএব আজি আমার কামনা পূর্ণ হইল । (প্রকাশে) অহে
 সুন্দর ! এই বিষয়ে উৎকৃষ্টয় কোনও ফল নাই, কারণ সেই রাধা
 (বা বিশাখা নক্ষত্র) আকাশের * বিষ্ণুপদ বজ্রসঞ্চারী, তাহাকে কি
 প্রকারে নরলোকে লাভ করা যাইতে পারে ?

(শ্রীষ্টার্থ এই যে, অভিমন্ত্র্য তাহাকে লাভ করিতে পারিবে না) ।

কুষ—(উষ্ণ হাশসহকারে আকাশে বিষ্ণুপদ-বজ্রের দিকে লক্ষ্য করিয়া
 রামের নিকট গমনপূর্বক)

* আকাশের উত্তর দিকের নক্ষত্রমণ্ডলীকে “বিষ্ণুপদ” নামে অভিহিত করা
 হইয়া থাকে ।

କୁଷ୍ଠः । (ପଦାହରେ ହିତା) ସଥେ ଶ୍ରୀଦାମନ୍ କିଂ ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବୀ ତେ ଜଗଦପୂର୍ବୀ
ରାଧା ॥

ଶ୍ରୀଦାମା । (ସଲଜ୍ଜତଂ ଶିତମୁଖବାଞ୍ଚଯତି) ॥ ୫୮ ॥

ଶୁବଲଃ । ବାତମ୍ବ ଦିଟ୍ଟପୂର୍ବେତି ଏତିଅଂ କିଂ ଭଗସି ଏଂ ଇମଦ୍ବ ବହିଲୀ
କ୍ରୂ ଏସା ॥ ୫୯ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । ତଦେହି କ୍ଷଣମତ୍ର କଦମ୍ବସଥାଧେ ରୋଧସି ନିବିଶ୍ୟ ରାଧାହୁ-
ଧାରଗାତୁଦେଗିଚେତୋ ବଂଶୀବାଦନବିନୋଦେନାଗୃତଃ କ୍ଷିପାମି (ଇତି
ନିଜାନ୍ତାଃ) ॥

ବସ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବେତି କିମେତାବେ ଭଗସି ଏନେ ଏତନ୍ତ ଭଗନୀ
ଥିଲେଷା ॥ ୫୯ ॥

ଆର୍ଯ୍ୟ ! ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମସ୍ତ ଅଭୀତ ହଇରାହେ, ଅତେବ ଆପନାରା କାଳିନ୍ଦୀ-
ତୀରେ ଅବତରଣ କରିଯା ପଣ୍ଡଦିଗେର ପାନୀଯତଥା ଦୂର କରୁନ ଏବଂ ସୁମ୍ବାତ୍ର
ଲଭ୍ଯୁକଣ୍ଠିଲି ଆସ୍ତାଦନ କରୁନ, ଆମି ପ୍ରିୟସଥ୍ ଶ୍ରୀଦାମ ଓ ଶୁବଲେର ସହିତ ସମ୍ମୁଖେ
କିଯନ୍ତୁ ଗମନ କରିଯା ବିଶ୍ଵାମ କରିବ ।

ରାଗ (ମଧ୍ୟାହ୍ନର ସହିତ ନିଜାନ୍ତ ହଇଲେନ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସ୍ଵଗତ) ଆମି ଓ ଚିତ୍ରପଟ ବ୍ୟାପାରେର ମିଳି ହିର କରିବାର
ଜନ୍ମ ଗମନ କରିବ । (ଇହା ବଲିଯା କୁଷ୍ଠକେ ଅଭିନନ୍ଦନ କରିଯା ଗମନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ) ।

କୁଷ୍ଠ—(ଅଗ୍ରହିଲେ ଯାଇଯା) ଭାଈ ଶ୍ରୀଦାମ ! ତୁମି କି ଜଗତେର ଅପୂର୍ବୀ
ଏହି ରାଧାକେ କଥନେ ଦେଖିଯାଇ ?

ଶ୍ରୀଦାମ (ଲଜ୍ଜା ସହକାରେ ଉଷ୍ୟ ହାସିଯା ମୁଖ ଅବନତ କରିଲେନ) ॥ ୫୮ ॥

ଶୁବଲ—ବସ୍ତ୍ର ! ରାଧାକେ କି ତୁମି ପୂର୍ବେ ଦେଖିଯାଇ, ଏକଥା ଶ୍ରୀଦାମକେ
କେନ ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେଛ ? ରାଧା ଯେ ଶ୍ରୀଦାମେର ଭଗନୀ ! ॥ ୫୯ ॥

କୁଷ୍ଠ—ତବେ ଏସ । କ୍ଷଣକାଳ ଏହି କଦମ୍ବପୂର୍ବ ତଟେ ଉପବେଶନପୂର୍ବିକ
ରାଧାଚିନ୍ତା-ନିବନ୍ଧନ ଉଦ୍‌ଦିଗ୍ନ ଚିତ୍ତକେ ବଂଶୀବାଦନେର ଦ୍ୱାରା ଆନନ୍ଦିତ କରିଯା ଅଗ୍ରହ
ନିକ୍ଷେପ କରି । (ଇହା ବଲିଯା ସକଳେ ନିଜାନ୍ତ ହଇଲେନ)

পৌর্ণমাসী । (পরিক্রম্য পুরঃ পশ্চন্তী সানন্দং) কথমিত এব
বয়স্ত্বানা বিহৃত্মানা বিক্রীড়তি যে বৎসেষং রাধিকা (ইতি
লতাস্তরে স্থিতা)

বলাদক্ষেলপ্তীঃ কবলযতি নব্যং কুবলযং

মুখোল্লাসঃ ফুলং কমলবনমূলজ্ঞযতি চ ।

দশাং কষ্টামৃষ্টাপদমপি নয়ত্যাঙ্গিকরুচি-

বিচ্ছ্রিতং রাধায়াঃ কিমপি কিল ক্লপং বিলসতি ॥ ৬০ ॥

তদেতযোর্নির্মলনর্মগোষ্ঠী প্রতিবন্ধং পরিহরন্তী বীর়মিক্ষুদ্রে-
নাধৰনা বিশাখাং যামি (ইতি নিষ্ক্রান্ত) ॥

(ততঃ প্রবিশতি ললিতয়া বিহৃত্মানা রাধা)

রাধা । হলা ললিদে কিং করেন্দি অজিয়া ।

ললিতা । সহি তুহ স্তৱদেঅসম পৃআকিদে এসা তমালতলে বেদিআং
শিশাদি ॥ ৬১ ॥

অষ্টাপদং স্মৰণং ॥ ৬০ ॥

হলা হে সখি “হঞ্জে হঞ্জে হলাহ্বানং নীচং চেটীং সখী প্রতী” ত্যমরঃ ।
ললিতে কিং করোত্যার্য্যা জটিলা ॥

ললি । সখি তব সূর্য্যদেবস্তা পূজাকৃতে এষা জটিলা তমালতলে বেদিকাং
নির্ধাতি ॥ ৬১ ॥

পৌর্ণমাসী—(বেড়াইতে বেড়াইতে সম্মুখে দর্শন করিয়া সানন্দে) এই
যে সখীর সহিত হাসিতে হাসিতে আমার বৎসা রাধিকা এখানেই ক্রীড়া
করিতেছেন । (এই বলিয়া লতার অন্তরালে থাকিয়া) আছা ! শ্রীরাধার
চক্রর শোভা নব নীলকমলের শোভাকে গ্রাস করিতেছে, ইহার মুখের শোভা
প্রসূচিত কমলবনের শোভাকেও উল্লজ্ঞ করিতেছে এবং অঙ্গশোভা
স্মৰণকেও কষ্টকর দশা প্রাপ্ত করাইতেছে ; আছা, ইহার কি বিচ্ছ্রিতুপহী
বিরাজ করিতেছে ॥ ৬০ ॥

অতএব ইহাদিগের নির্মল ক্রীড়াগোষ্ঠীর বাধা উৎপন্ন না করিয়া

ରାଧିକା । (ପୁରୋହିବଲୋକ୍ୟ) ହଲା ଲଲିତେ ଶଙ୍କେ ସା ଚେତ ଏସା ବୁନ୍ଦାଡ଼ି
ଜାଏ ମାଧ୍ୱରୀ ତୁଏ ପୁଣୋ ପୁଣୋ ମହ ବନ୍ଧିଅଦି ॥

ରାଧିକା । ହଲା ସା ଜେବର ଏସା କହମ୍ସ ଲୀଲାବୁକ୍ଷବାଟିଆ ।

ରାଧିକା । (ଶୌତ୍ସୁକ୍ୟମାତ୍ରାଗତଂ) ଅହୋ ମୁହରତଣଂ ଦୋଗଂ ଅକୁଥରାଗଂ ।
(ପ୍ରକାଶଂ) ମହି କମ୍ସ ତି ଭଗାସି ॥

ଲଲିତା । (ସାକ୍ରତଶ୍ଚିତଂ) ହଲା ଭଗାମି କହମ୍ସ ତି ॥

ରାଧିକା । (ପୁନଃ ସ୍ଵଗତଂ) ॥ ୬୨ ॥

ରାଧା । ହେ ସଥି ଲଲିତେ ଶଙ୍କେହହଂ ସୈବେସା ବୁନ୍ଦାଟବୀ ଯତ୍ତା ମାଧ୍ୱରୀ
ତ୍ରୟା ପୁନଃ ପୁନର୍ମଗ ବର୍ଣ୍ଣତେ ॥

ଲଲି । ହେ ସଥି ସା ଏବ ଏସା କୁଷଣ୍ଠ ଲୀଲାବୁକ୍ଷବାଟିକା ॥

ରାଧା । ଅହୋ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ମଧୁରତଂ ଦ୍ୱୟୋଃ କୁଷଣ୍ଠ ଇତି ଅକ୍ଷରରୋଃ ସଥି
କଞ୍ଚେତି ଭଗାସି ॥

ଲଲି । ଭଗାମି କୁଷଣ୍ଠଶ୍ଚେତି ॥ ୬୨ ॥

ଲତାରନ୍ଧ ପଥେ ଆମି ବିଶାଖାର ନିକଟ ଗମନ କରିତେଛି । (ଇହା ବଲିଯା
ନିକ୍ରାନ୍ତ ହଇଲେନ) ।

(ଅନୁତ୍ତର ଲଲିତାର ସହିତ ହାସିତେ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରବେଶ)

ରାଧା—ସଥି ଲଲିତେ ! ଆର୍ଯ୍ୟା ! (ଶାଙ୍କୁଡ଼ି) ଏଥିନ କି କରିତେଛେ ?

ଲଲିତା—ସଥି ! ତୋମାର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାର ଜଗ୍ନ ତିନି ତମାଳତଳେ ବେଦୀ
ନିର୍ମାଣ କରିତେଛେ ॥ ୬୧ ॥

ରାଧିକା—(ସମୁଦ୍ର ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ସଥି ଲଲିତେ ! ସେ ବୁନ୍ଦାବନେର
ମାଧ୍ୱରୀର କଥା ତୁମି ପୁନଃ ପୁନଃ ଆମାର ନିକଟ ବର୍ଣନା କରିଯାଉ, ବୋଧ ହଇତେଛେ
ଏହି ସେଇ ବୁନ୍ଦାବନ ।

ଲଲିତା—ହୀ ସଥି ! ଏହି ସେଇ ଶ୍ରୀକୁଷେର ଲୀଲାବୁକ୍ଷବାଟିକା ।

ରାଧିକା—(ଶୌତ୍ସୁକ୍ୟସହକାରେ ସ୍ଵଗତ) ଅହୋ ! ଏହି ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷରେ
କି ମଧୁରତା ! (ପ୍ରକାଶ୍ତେ) ସଥି ! ଏ ହାନ କାହାର ବଲିଲେ ?

ଲଲିତା—(ଅଭିନାଶେର ସହିତ ହାସିଯା) ବଲିଲାମ ଇହା କୁଷେର ।

ରାଧିକା—(ସ୍ଵଗତ) ॥ ୬୨ ॥

হস্ত জস্ম নামা বি বামাচিত্তং ইথৎ মোহেনি। সো
কথু কিদিশো বা নামী। (ইতি সাবহিথং প্রকাশং)
হলা ইমাইং গিউজেৱৰি পুঞ্জিদাইং গুঞ্জাফলাইং বিহি-
শিস্নং ॥ ৬৩ ॥

ললিতা। (সপরিহাসং সংস্কৃতেন)

দেহস্তে ভুবনান্তরালবিৱলচ্ছায়া-বিলাসাস্পদং

মা কৌতুহলচঞ্চলাঙ্গি লতিকাজালে প্ৰবেশং কৃথাঃ ।

নব্যামঙ্গনপুঞ্জগঞ্জলকৃতিঃ কুঞ্জেচৱী দেবতা

কান্তাং কান্তিভিৱক্ষিতামিহ বনে নিঃশঙ্খমাকৰ্যতি ॥ ৬৪ ॥

রাধিকা। (কিঞ্চিত্তীতেব পরাবৃত্য সনৰ্শস্তিতং) সহি ললিদে তাৱ
দেঅদাএ গৃণং তুমং আআড়তিদাসি জং এদং জাগাসি ॥

হস্ত খেদে যস্ত নামাপি বামাচিত্তং ইথমনেন প্ৰকাৰেণ মোহয়তি স
খনু কীদৃশো বা নামীতি। সাবহিথং সাকাৱগোপনং যথা শ্বাণ ইমানি
নিকুঞ্জেৱিৰি পুঞ্জীতানি গুঞ্জাফলানি বিচ্যোগি ॥ ৬৫ ॥

ভুবনানামন্ত্রালে মধ্যে বিৱলা অনুপলভ্যমানাঃ যাশ্চায়াঃ কান্তযন্ত্রাসাং
বিলাসাস্পদং বিহাৱগৃহং কৌতুকেন গুঞ্জাবনাৰ্থং চঞ্চলে অঙ্গী যস্তাঃ হে
তথাভৃতে ॥ ৬৬ ॥

রাধা—হে সখি ললিতে তাৱ দেবতায়া নূনং অমাৰ্কমিতাসি যদিদং
জানাসি ॥

যাহার নামেই স্মৃদৰীদিগেৱ চিত্তকে এইকৃপ মোহিত কৰে, সেই নামী
না জানি কি প্ৰকাৱ। (এই বলিয়া তাৱ গোপনপূৰ্বক প্ৰকাশে)
সখি ! নিকুঞ্জেৱ উপৱ ঐ যে পূঞ্জীভূত গুঞ্জাবলী রহিয়াছে, তাহা চয়ন
কৰি ॥ ৬৩ ॥

ললিতা—(সপরিহাসে সংস্কৃত ভাষায়) তোমাৱ দেহ ভুবনমধ্যে
অলভ্য শোভাৱ বিলাসাস্পদ, অতএব হে কৌতুহলচঞ্চললোচনে !
তুমি লতাকুঞ্জে প্ৰবেশ কৱিও না। ঐ স্থানে অঞ্জনপুঞ্জেৱ মধুৱ

ଲଲିତା । (ବିହସ୍ତ) ହଲା କୀଶ ମଂ ଏସା ଆଅଡ଼ଚନ୍ଦ୍ର ଗ କଥୁ ଅହଂ ତୁମଂ ବିଅ
କାନ୍ତୀହିଂ ଅକ୍ଷିଦା ॥

(ନେପଥ୍ୟ ବଂଶୀର୍ବନିଃ) ॥

ରାଧା । (ନିଶମ୍ୟ ସଚୟକାରଂ ସ୍ଵଗତମ୍) ॥ ୬୫ ॥

ଆସିହେ ଇମ୍ସମ୍ ମୋହଣତଥଃ ସଦ୍ସମ୍ (ଇତି ବୈବଞ୍ଚଂ
ନାଟ୍ୟତି) ॥

ଲଲିତା । (ବିଲୋକ୍ୟ ସ୍ଵଗତମ୍) ହଂ ଏସା କୋମଲାଙ୍ଗୀ କୁରଙ୍ଗୀ ପଢମଂ ଜାଲେ
ଶିପଡ଼ିଦା ॥ ୬୬ ॥

ଲଲି । ହେ ସଥି ମାଂ କଷାଦେଷା ଆକର୍ଷଯତ୍ତ ନ ଥସିଂ ଭୁମିର କାନ୍ତିଭି-
ରକ୍ଷିତା ॥ ୬୫ ॥

ରାଧା । ଅସାହେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଛୋ ଅନ୍ତ ମୋହନତଥଃ ଶକ୍ତ୍ସତ୍ତ୍ଵ ॥

ଲଲି । ହଂ ଇତି ଜାତଂ । ଜାତଂ ଏସା କୋମଲାଙ୍ଗୀ କୁରଙ୍ଗୀ ପ୍ରଥମଂ ଜାଲେ
ନିପତ୍ତିତା ॥ ୬୬ ॥

କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ କୁଞ୍ଜବିହାରିଣୀ ଏକ ଦେବତା ଆଛେନ—ତିନି ବନମଧ୍ୟେ ନିର୍ଭୟେ
ଶୁନ୍ଦରୀ ନବ୍ୟ କାନ୍ତାକେ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା ଥାକେନ ॥ ୬୪ ॥

ରାଧିକା—(କିଞ୍ଚିତ୍ ଭୀତାବଦ ଏକଟୁ ଫିରିଯା ପରିହାସକୁ ହାସିର ଶହିତ)
ସଥି ଲଲିତେ ! ତୁମି ଯଥନ ଇହା ଜାନ, ତଥନ ନିଶ୍ଚୟାଇ ଏହି ଦେବତା ତୋମାକେଓ
ଆକର୍ଷଣ କରିଯାଛିଲେନ ।

ଲଲିତା । (ହାସିଯା) ସଥି ! ଆମି ତ' ତୋମାର ମତ ଶୁନ୍ଦରୀ ନହି,
ତବେ କି ଜଣ୍ଯ ଆମାକେ ତିନି ଆକର୍ଷଣ କରିବେନ ?

(ନେପଥ୍ୟ ବଂଶୀର୍ବନି)

ରାଧା (ଶ୍ରବଣ କରିଯା ଚମ୍ଚକ୍ରତ ହିଁଯା ସ୍ଵଗତ) ॥ ୬୫ ॥

ଆହା ! ଏହି ଶବ୍ଦେର କି ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ! (ଏହି ବଲିଯା ଅବଶ
ହିଲେ)

ଲଲିତା । (ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ) ହାଁ, ଦେଖିତେଛି ଏହି କୋମଲାଙ୍ଗୀ
କୁରଙ୍ଗୀ ଜାଲେ ପତିତ ହିଁଯାଛେ ॥ ୬୬ ॥

ରାଧିକା । (ପ୍ରସ୍ତେନ ଧୈର୍ଯ୍ୟମାଲସ୍ୟ ସ୍ଵଗତଂ) ଅବି ନାମ ଏଂ ଶକ୍ତାମିତପୁରୀ
ଉଗ ଗିରସ୍ତଂ ଜଣଂ ପେକୁଖିମ୍ସଂ ॥ ୬୭ ॥

ଲଲିତା । (ଉପହତ୍ୟ) ହଲା ରାହି ତଥି ମଦୁବରି ତୁହ ବିଶକ୍ଷବ୍ରଦ୍ଧି ॥
ରାଧିକା । ହଲା କୀମ ଏବଂ ଭଗାସି ତୁମ୍ବ ଜେବ ତଥ-
ପ୍ରମାଣଂ ॥ ୬୮ ॥

ଲଲିତା । କଥେ ପିଅସାହି କିନ୍ତି ଅକାଣେ ବିବସସି ତୁମ୍ବ ॥
ରାଧିକା । (ସଲଜ୍ଜ ସଂକ୍ଷତେମ)

ମାନଃ କଦମ୍ବବିଟପାଞ୍ଚରତୋ ବିସର୍ପନ
କୋ ନାମ କର୍ମପଦବୀମବିଶ୍ଵ ଜାନେ !
ହା ହା କୁଳୀନଗୃହିଗଣଗର୍ହନୀୟାଂ
ଯେନାନ୍ତ କାମପି ଦଶାଂ ସଥି ଲାଭିତାମ୍ବି ॥ ୬୯ ॥

ରାଧା । ଅପି ନାମ ଏମଂ ଶକ୍ତାମୃତପୁରମୁଦିଗରସ୍ତଂ ଜନଂ ପ୍ରେକ୍ଷିଷ୍ୟେ ॥ ୬୭ ॥
ଲଲିତା । ହଲା ରାଧେ ଅନ୍ତି ମଦୁପରି ବିଶ୍ରକ୍ରବ୍ରଦ୍ଧିଃ ବିଶ୍ରମଣବୁଦ୍ଧିରିତ୍ୟର୍ଥଃ ।
ପ୍ରଶ୍ନୋହୟଂ ଅନ୍ତି ବା ନାନ୍ତି ବେତି ସତ୍ୟଂ କଥ୍ୟତାଘିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥

ରାଧା । କଞ୍ଚାଦେବଂ ଭଣ୍ଟି ହରେବ ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରମାଣମ୍ ॥ ୬୮ ॥
ଲଲିତା । କଥ୍ୟତୁ ପ୍ରୋପସାହି କିମିତ୍ୟକାଣେ ବିବସାସି ହୁଏ ଯେନ ନାଦେନ
ପ୍ରୟୋଜକକର୍ତ୍ତା ॥ ୬୯ ॥

ରାଧିକା—(ପ୍ରସ୍ତୁତପୂର୍ବକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ସ୍ଵଗତ)
ଯେ ଏହି ଅମୃତଧନି ଉଦ୍ଦିଗ୍ନ କରିତେଛେ, ଆମି କି ପ୍ରକାରେ ତାହାକେ
ଦେଖିତେ ପାଇବ ? ॥ ୬୭ ॥

ଲଲିତା—(ନିକଟେ ଯାଇଯା) ସଥି ରାଧିକେ ! ଆମାର ଉପର କି ତୋମାର
ବିଶ୍ଵାସ ଆଛେ ?

ରାଧିକା—ସଥି ! କେନ ଏକପ ବଲିତେହ ? ତୁମିହ ତାହାର
ପ୍ରମାଣ ॥ ୬୮ ॥

ଲଲିତା—ପ୍ରୋପସଥି ! ତବେ ବଲ, ଅକାରଦେ ତୋମାର ଅନ୍ଧ ବିବଶ
ହଇଲ କେନ ?

ଲଲିତା । ହଲା ଏସୋ ମୁରଲୀରବ ॥

ରାଧିକା । (ସବ୍ୟଥଂ ସଂସ୍କୃତେନ)

ଅଜଡ଼ଃ କମ୍ପସମ୍ପାଦି ଶାନ୍ତାଦତ୍ତୋ ନିକ୍ଷୁଣଃ ।

ତାପନୋହୁଷ୍ଟତାଧାରୀ କୋ ବାୟଂ ମୁରଲୀରବଃ ॥

(ଇତ୍ୟସ୍ଵେଗଂ ନାଟ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ)

ହଲା ନାହଂ ମୁରଲୀଗାନ୍ମସ ଅଣହିଲା ତା ଅଳଂ ବିଷ୍ଣଲଙ୍ଘେ ।

କୁଡ଼ଂ ଏସୋ କେଣ ବି ମହାଗାନ୍ମରେଣ କୋ ବି ମୋହନମଞ୍ଚେ
ପଢ଼ୀଅଦି ॥

(ପ୍ରବିଶ୍ଵ ଚିତ୍ରପଟିହଞ୍ଚା ବିଶାଖା)

ବିଶାଖା । (ରାଧାମରଧାରଯନ୍ତୀ ସ୍ଵଗତଂ) ॥ ୭୦ ॥

ଦାଣିଂ ଅନ୍ତାଦିଶୀ ଏସା ଲକ୍ଷ୍ମୀଅଦି ତା ଗୁଣଂ କହମ୍ସ ବଂଶୀଆଏ
ଡଂଶିଦା ହୋତୁ ପୁଛିମ୍ସଂ (ଇତ୍ୟପର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରକାଶଂ
ସଂସ୍କୃତେନ) ॥ ୭୧ ॥

ଲଲି । ହେ ସଥି ଏବ ମୁରଲୀରବଃ ॥

ରାଧା । ଅଯଂ ମୁରଲୀରବଃ ଅଜଡ଼ଃ ହିମଭିନ୍ନଃ ନିକ୍ଷୁଣଃ ଛେଦକଃ କୁନ୍ତମହେମ
ଇତ୍ୟପି ଧାତୁରଣ୍ଟି ନ ଉଷ୍ଟତାଂ ଧାରତିତ୍ୟହୁଷ୍ଟତାଧାରୀ ॥

ହେ ସଥି ନାହଂ ମୁରଲୀନାଦଶ୍ତାନଭିଜ୍ଞା ତଦଳଂ ବିପ୍ରଲଙ୍ଘେନ ଶୁଟମେସ କେନାପି
ମହାନାଗରେଣ ମୋହନମଞ୍ଚଃ ପର୍ଯ୍ୟତେ ॥ ୭୦ ॥

ବିଶା । ଇଦାନୀମନ୍ତ୍ରାଦୃଶୀ ଏଷା ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ତମ୍ଭନଂ କୁଷ୍ଟନ୍ତ ବଂଶିକୟା ଦଂଶିତା
ତବ୍ତୁ ପ୍ରଶଂ କରିଷ୍ୟାମି ॥ ୭୧ ॥

ଶ୍ରୀରାଧିକା—(ସଲଜ୍ଜଭାବେ ସଂସ୍କୃତେ) ସଥି ! କଦମ୍ବବୁକ୍ଷେର ଅନ୍ତରାଳ
ହିତେ କି ଏକଟି ନାଦ ଆସିଯା ଆମାର କାଣେ ପ୍ରବେଶ କରିଯାଇଛେ, ହାଁଁ !
ଆୟି ତାହାତେହି କୁଳୀନଗୃହିନୀଦିଗେର ନିନ୍ଦନୀୟା କି ଏକ ଦଶ ପ୍ରାପ୍ତ
ହହିଯାଛି ॥ ୬୯ ॥

ଲଲିତା—ସଥି ! ଏ ମୁରଲୀର ଶବ୍ଦ ।

ରାଧିକା—(ବ୍ୟଥାଶକାରେ)

କୌଣୀଂ ପଞ୍ଚଲୟସ୍ତି ପଞ୍ଚଜନ୍ମଚୋରକ୍ଷେଃ ପଯୋବିନ୍ଦବଃ
ଶାସାନ୍ତା ଗୁବସ୍ତି ପାତ୍ରବଦନେ ଦୂରାଦୂରୋଜାଂଶୁକଂ ।
ମୃତ୍ତିଂ ଦସ୍ତରଯସ୍ତି ସମ୍ମତମୀ ରୋମାଞ୍ଚପୁଞ୍ଜାଶ ତେ
ମନ୍ତ୍ରେ ମାଧବମାଧୁରୀ ଶ୍ରବନ୍ତୋରଭ୍ୟାସମଭ୍ୟାସ୍ୟେ ॥
ରାଧି । (ଅନାକର୍ଣ୍ଣିତକୈନେବ ସୋଽକର୍ତ୍ତଙ୍ଗ) ଲଲିଦେ ପୁଣେ ଏସୋ ଜେବ
କୋ ବି ସଦୋ ବିକର୍ମଦି ॥ ୭୨ ॥

ପଞ୍ଚଲୟସ୍ତି ପଞ୍ଚଲାଂ କୁର୍ବସ୍ତି ତାଗୁବସ୍ତି ତାଗୁବବଦ କୁର୍ବସ୍ତି । ଯତ୍ପତ୍ରାଂ
ଶିଚ, ବିମ୍ବତୋଲୁଗିତି ମତୁପୋ ଲୁକ । ଦସ୍ତରାଂ କଟକିତାଂ କୁର୍ବସ୍ତି ॥ ଅଭ୍ୟାସଃ
ନିକଟମ् ॥

ରାଧି । ଅଞ୍ଚତୈନେବ ଲଲିତେ ପୁନରେମ ଶ ଏବ କୋହପି ଶଦୋ
ବିକର୍ମତି ॥ ୭୨ ॥

ସଥି । ଏ ତ ହିମ ନହେ, ତଥାପି ହିମେର ଆୟ କଷ୍ପିତ କରିତେଛେ, ଶତ୍ର
ନହେ, ତଥାପି ଶର୍ଷଚ୍ଛେଦନ କରିତେଛେ, ତାପ ନହେ, ତଥାପି ଜାଳା ଉତ୍ତପାଦନ
କରିତେଛେ—ଅତଏବ ଏ କି ପ୍ରକାର ମୂରଲୀରବ ? (ଏହି ବଲିଯା ଉଦ୍ଦେଶ ପ୍ରକାଶ
କରିଲେନ) ।

ସଥି ! ଆମିଓ ମୂରଲୀରବ ଅନେକ ଶୁନିଆଛି ! ତବେ ଆର ଏହି ଛଲେର
ପ୍ରୟୋଜନ କି ? ନିଶ୍ଚଯ ବୋଧ ହିତେଛେ, ଏ କୋନ୍ତା ମହାନାଗର ମୋହନ-ମନ୍ତ୍ର
ପାଠ କରିତେଛେ ।

(ଚିତ୍ରପଟହଙ୍କେ ବିଶାଖାର ପ୍ରବେଶ)

ବିଶାଖା—(ରାଧାକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା ସଗତ) ସମ୍ପ୍ରତି ଇହାକେ ଯେ ଆର
ଏକରୂପ ଦେଖିତେଛି, ବୋଧ ହିତେଛେ ଇନି ନିଶ୍ଚଯଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ବଂଶୀ କର୍ତ୍ତ୍ଵକ
ଦଂଶ୍ଖିତା ହିଁଯାଛେ, ଯାହା ହର୍ତ୍ତକ, ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯା ଦେଖି । (ଇହା ବଲିଯା
ନିକଟେ ଗମନପୂର୍ବକ) ॥ ୭୦—୭୧ ॥

ହେ ପାତ୍ରବଦନେ ! ତୋମାର ନୟନକମଳ ହିତେ ବାରିଧାରା ବାରିଯା ଭୂମିକେ
ପଞ୍ଚଲ କରିତେଛେ, ଧନ ସନ ଶାସ ବହିଯା ଦୂର ହିତେ ତୋମାର ସ୍ତନାବରଣ-ବସ୍ତ୍ରକେ
ନାଚାଇତେଛେ, ରୋମାଞ୍ଚପୁଞ୍ଜେ ତୋମାର ଅଞ୍ଚ କଟକିତ କରିତେଛେ, ଅତଏବ
ମନେ ହିତେଛେ, ମାଧବେର ମାଧୁର୍ୟେର କଥା ତୋମାର ଶବ୍ଦଶପଥେ ପ୍ରବେଶ
କରିଯାଛେ ॥

ଲଲିତା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ଏଥ ଶୈର୍ଯ୍ୟଭୁଜୁନ୍ଦସଜ୍ୟଦମନାସଙ୍ଗେ ବିହଞ୍ଜେଷ୍ଠରୋ ।

ଆଡା-ବ୍ୟାଧିଧୂରା-ବିଧୂନବିଧୋ ତସ୍ତନ୍ଦ୍ର ଧସ୍ତନ୍ତରିଃ ।

ସାର୍ବୀଗର୍ଭତରାମ୍ବୁରାଶିଚୁଲ୍କାରଣ୍ଟେ ତୁ କୁନ୍ତୋନ୍ତ୍ରବଃ ।

କାଲିନ୍ଦୀତଟମଣ୍ଗଳୀୟ ମୁରଲୀତୁଣ୍ଡାନ୍ତନିଧୀବତି ॥ ୭୩ ॥

ରାଧି । ସହି ଜାନ୍ମ ମହ ହିଅଏ କା ବି ଗୁରୁତ୍ବ ବେଅଣା । ତା ଗନ୍ଧ
ସୁବିନ୍ଦ୍ରଃ ॥

ବିଶାଖା । ହଳା ରାହେ ତୁହ ବେଅଣାବିନ୍ଦ୍ରଂସନଂ କିମ୍ପି ଏଦଂ ଓସହଂ ମହ ହଥେ
ବଟଦି ତା ସେବେହି ଗଂ ॥ ୭୪ ॥

ଲଲିତା । ବିହଞ୍ଜେଷ୍ଠରୋ ଗରୁଡ଼ଃ । କୁନ୍ତୋନ୍ତ୍ରବଃ ଅଗନ୍ତ୍ୟଃ ॥ ୭୩ ॥

ରାଧି । ସଥି ଜାତୀ ମନ ହନ୍ଦୟେ କାପି ଗୁର୍ବୀ ବେଦନା ତନ୍ମତ୍ଵା
ସ୍ଵପାମି ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ତବ ବେଦନାବିଧିରଂସନଂ କିମପ୍ୟେତଦୌଷଥଂ ମମ
ହଞ୍ଚେ ବର୍ତ୍ତତେ ତ୍ରୁ ସେବସ ଏତ୍ର ॥ ୭୪ ॥

ରାଧିକା—(ଯେନ ନା ଶୁଣିଯା କମ୍ପେର ସହିତ) ଲଲିତେ ! ଐ ଶୋନ
ପୁନରାୟ ସେହି ପ୍ରକାର କୋନ୍ତ ଶବ୍ଦ ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ କରିତେଛେ ॥ ୭୨ ॥

ଲଲିତା—ହେ ତସ୍ତନ୍ଦ୍ର ! ଯମୁନାତୀରମଣ୍ଗଳୀବର୍ତ୍ତୀ ମୁରଲୀବଦନ ହଇତେ ଏହି
ଧରନି ଧାବିତ ହଇତେଛେ—ଏହି ଧରନି ଶୈର୍ଯ୍ୟଭୁଜୁନ୍ଦସଜ୍ୟଦମନ ବ୍ୟାପାରେ ଗରୁଡ
ମନ୍ଦଃ, ଲଜ୍ଜାକ୍ରପ ବ୍ୟାଧିସମୁହେର ବିନାଶ ବିଷୟେ ଧସ୍ତନ୍ତର ମନ୍ଦଃ ଏବଂ ସତୀର
ଗର୍ଭାତିଶୟକ୍ରପ ସାଗର ଶୋଷଣେ ଅଗନ୍ତ୍ୟ ମନ୍ଦଃ ॥ ୭୩ ॥

ରାଧିକା—ସଥି ! ଆମାର ହନ୍ଦୟେ କୋନ୍ତ ଗୁରୁତବ ବେଦନା ଜନ୍ମିଯାଛେ,
ଅତଏବ ଆମି ଯାଇୟା ନିଦ୍ରା ଯାଇବ ।

ବିଶାଖା—ସଥି ରାଧେ ! ତୋମାର ବେଦନାବିଧିରଂସନକାରୀ କୋନ୍ତ
ଏକଟି ଗ୍ରେହ ଆମାର ହଞ୍ଚେ ଯହିଯାଇେ, ଅତଏବ ତାହା ସେବନ
କର ॥ ୭୪ ॥

রাধি । বিশাহে এহি অঙ্গোবকষ্ঠে কুলকর্ণিকারমণ্ডলীচ্ছাঅং অজকাসি ।
পেকুখক (ইতি নিষ্কাস্তাঃ সর্বে) ॥ ৭৫ ॥

॥ ৪ ॥ ইতি শ্রীবিদঘনাধ্বনে বেগুনাদ-বিলাসো নাম প্রথমোহঙ্কঃ ॥ * ॥ ১ ॥ * ॥

রাধি । বিশাখে আগচ্ছ অঙ্গনোপকষ্ঠে কুলকর্ণিকারমণ্ডলীচ্ছায়াং
অধ্যাস্ত প্রেক্ষ্যামহে ॥ ৭৫ ॥

রাধিকা—বিশাখে ! চল, অঙ্গনসমীপে প্রযুক্তি করিকারমণ্ডলীর
ছায়াতে উপর্যুক্ত হইয়া তাহা দর্শন করিব। (ইহা বলিয়া সকলে নিষ্কাস্ত
হইলেন) ॥ ৭৫ ॥

ইতি প্রথমোহঙ্কঃ ॥ ১

শ্রীবিদঘনাধ্বনাটকে বেগুনাদ-বিলাস নামক প্রথম অঙ্ক ॥ ১ ॥

ইতি প্রথম অঙ্ক । ১

ଦ୍ଵିତୀୟୋହଙ୍କଃ

(ତତ୍ତ୍ଵାବସରିତି ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ) ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଆଦିଟ୍ରକ୍ଷି ତଥ୍ରୋଦୀଏ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀଏ ଜଧା ଅହ
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ମୁଦ୍ରଂ ମାତ୍ର ନିର୍ଭରାତ୍ମକମୁଖସରୀରା ଯେ ବଚ୍ଛ ରାହି ତା
ଗଢ଼ା ଜାଗେହି ସେ ତତ୍ତ୍ଵାବସରି । ତଦୋ ମୁହରା ସରଂ ଗମିସ୍ମଂ ।
(ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ ପୁରଃ ପଞ୍ଚତ୍ତ୍ଵି) କଥଂ ଇଥ ଜେବି କଳନ୍ତୀ ମୁହରା
ଆଅଛଇ ॥ ୧ ॥

(ପ୍ରବିଶ୍ୟ ମୁଖରା) ହନ୍ତି ହନ୍ତି ହନ୍ତି ମନ୍ଦଭାଇଣୀ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଅଜ୍ଞେ ମୁଖରେ କୀସ ରୋଧି ॥
ମୁଖରା । (ବିଲୋକ୍ୟ) ବନ୍ଦେ ରାହିସନ୍ଦାବେଣ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଆଦିଷ୍ଟାଶ୍ଚି ତତ୍ତ୍ଵବତ୍ୟା ପୌର୍ଣ୍ଣମାସ୍ତା ସଥା ଅସି ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ଶ୍ରତ୍ତଂ
ମୟା ନିର୍ଭରା ସୁହଶ୍ରୀରାଘ୍ରବ୍ୟସା ରାଧା ତନାହା ଜାନିଛି ତତ୍ତ୍ଵାବସରିତି ତତୋ
ମୁଖରାଗୃହଂ ଗମିଷ୍ୟାମି କଥମିତ ଏବ କଳନ୍ତୀ ମୁଖରା ଆଗଚ୍ଛତି ॥ ୧ ॥

ମୁଖରା । ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ହତାଶ୍ମି ମନ୍ଦଭାଗିନୀ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଆର୍ଯ୍ୟେ ମୁଖରେ କମ୍ବାଦ ରୋଦିଷି ॥

ମୁଖରା । ରାଧାସନ୍ତାପେନ ॥

(ଅନ୍ତର ନାନ୍ଦୀମୁଖୀର ପ୍ରବେଶ)

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ତଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଦେବୀ ଆମାକେ ଆଦେଶ କରିଯାଛେନ ସେ,
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ! ଆମି ଶୁଣିଯାଛି, ଆମାର ମେହପାତ୍ରୀ ବନ୍ଦୋ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଶରୀର
ଅତିଶୟ ଅଶୁଦ୍ଧ ହଇଯାଛେ, ଅତଏବ ତୁମି ସାଇସା ତାହାର ତତ୍ତ ଜାନିଯା ଆଇସ ।
ଅତଏବ ଆମାକେ ମୁଖରାର ଗୃହେ ସାଇତେ ହଇବେ । (ଇହା ବଲିଯା ବେଡ଼ାଇତେ
ବେଡ଼ାଇତେ ଅଗ୍ରଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୁରଃସର) ଏହି ସେ ମୁଖରା କାନ୍ଦିତେ କାନ୍ଦିତେ ଏହି ଦିକେହି
ଆସିତେଛେ ॥ ୨ ॥

ମୁଖରା—(ପ୍ରବେଶ କରିଯା) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଆମି ମନ୍ଦଭାଗିନୀ
ହତ ହଇଲାମ !

নান্দীমুখী । কোরসং চের্টই রাহী ॥

মুখৰা । বৎস ! বাতুলাবিঅ কিঞ্চি পলবহি । (ইতি সংস্কৃতেন)

ত্রুরাগামলিনাং কুলৈর্মলিনয়া কৃত্যং ন যে মালয়া

বালাহং কিমু নৰ্মণস্তৰ পদং দূরীভৰ প্রাঙ্গণাং ।

ইত্যাদীনি দুরক্ষরাণি পরিতঃ স্বপ্নে তথা জাগরে

জলস্তৌ জলজেক্ষণা ক্ষপয়তি ক্লেশেন রাত্রিন্দিবম্ ॥ ২ ॥

নান্দীমুখী । (স্বগতং) উপসগ্রহকিদা ন কথু এরিসী পলাবমুদ্রা তা

দিত্তিআ বিক্রমিদং এথ কষ্টবিলাসেণ ॥ ৩ ॥

নান্দী—কীদৃশং চেষ্টতে রাধা ।

মুখৰা । বাতুলা ইব কিম্পি প্রলপতি তথা চ যদি কুলাঙ্গনায়া রাধায়া
মুখাদেতাদৃশাক্ষরাণি দৈবাদন্তে জনাঃ শ্রোষ্যস্তি তদা পুরুষাস্তৱসন্দৰ্ভমেব
কল্পয়িষ্যত্বীতি ভাবঃ ॥ ২ ॥

নান্দী । উপসগ্রহত্ব ন খনু দীদৃশী প্রলাপমুদ্রা তৎ দিষ্ট্যা বিক্রমিতং তত্ত
কষ্টবিলাসেন ॥ ৩ ॥

নান্দীমুখী—আর্যে মুখৰে ! কান্দিতেছ কেন ?

মুখৰা—বাছা ! রাধাৰ সন্তাপে ।

নান্দীমুখী—রাধা কি কৰিতেছেন ?

মুখৰা—বৎস ! বাতুলেৰ আয় প্রলাপ বকিতেছে (ইহা বলিয়া
সংস্কৃতে বলিতে লাগিলেন) সেই কমলনয়নী কি স্বপ্নে, কি জাগরণে—
সৰ্বদাই ‘যে ত্রুর অলিগণে যে মালা মলিন কৰিয়াচে, তাহাতে আমাৰ
প্ৰয়োজন নাই ; আমি বালিকা, আমি কি তোমাদেৱ পৰিহাসেৰ বস্ত ?
আমাৰ অঙ্গন হইতে দূৰ হও’—দিবাৱাত্ সৰ্বদাই এই দুৰ্বোধ্য কথা বলিয়া
কোনও ক্লুপে কষ্টে দিবাৱাত্ ধাপন কৰিতেছে ॥ ২ ॥

নান্দীমুখী—(স্বগত) এইক্লুপ প্ৰলাপেৰ চিহ্ন কোনও উপসগ্র-
হস্তান নহে, কষ্টবিলাস হেতুই সোভাগ্যবশে এইক্লুপ দশা উপস্থিত
হইয়াছে ॥ ৩ ॥

ମୁଖରା । ବ୍ୟସେ ଅହଂ ଗତୁଅ ଭାବଦୀଂ ବିଷ୍ଵବିସ୍ନଂ ତୁମଂ ବେଦସୀକୁଞ୍ଜଂ
ଈବସନ୍ଧିଆ ରାହିଅଂ ପେଚ୍ଛ । (ଇତି ନିଜାନ୍ତେ) ।

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ସଥିଭ୍ୟାମୁପାତ୍ମମାନା ରାଧା)

ରାଧା । (ସୋଦେଗଂ ସ୍ଵଗତଂ) ହଦହିଅତ ଜସ୍ତ ପଡ଼ିଛନ୍ତିଦଂସନ-
ମେତାଦୋ ଈରିସୀ ଦୁରହସନ୍ଦମା ଉବଥିଦା ଦେ ଅବଥା ତଥ ବି ପୁଣୋରାଅଂ
ବହସି ॥ ୪ ॥

ଉତେ । ହଲା ରାହି ଏହିନ୍ତୋ ବିଲୋକୁଥିଗୋ ଦେ ଆମାଏହିନ୍ତୋ ବେଅଣାଗୁବନ୍ଦୋ
ଲକ୍ଷ୍ୟିଆନି ତା କିମ୍ ଅକ୍ଷେତ୍ର ତତ୍ତଂ ନ କଥେସି ॥

ରାଧିକା । (ନିଷ୍ଠା ବତ୍ତୁଂ ବ୍ୟାବର୍ତ୍ତତି)

ବିଶାଖା । (ପୁରୋହିତିଗମ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ) ।

ମୁଖରା । ବ୍ୟସେ ଅହଂ ଗତ୍ତା ଭଗବତୀଂ ବିଜ୍ଞାପନ୍ନିଷ୍ୟାମି ଅଂ ବେତସୀକୁଞ୍ଜମୁପମର୍ଯ୍ୟ
ରାଧିକାଂ ପଣ୍ଡ ॥

ରାଧା । ହେ ହତହୁଦୟ ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଛନ୍ତିଦର୍ଶନମାତ୍ରତଃ ଈନ୍ଦ୍ରି ଦୁରହସନ୍ଦମା
ତେ ଉପଶ୍ରିତା ତାପି ପୁନାରାଗଂ ବହସି । ରାଗୋ ଯଥା । ମେହଃ
ସ ଏବ ରାଗଃ ଶାନ୍ତ ଶୁଖ୍ୟ ଦୁଃଖପି ଶୁଟ୍ୟ । ତ୍ୱସନ୍ଧନାବନାପି ପ୍ରାତିଃ
ପ୍ରାଗବ୍ୟାଯୈରପୀତି ॥ ୫ ॥

ଲଲିତା-ବିଶାଖା । ହଲା ରାଧେ ଏତ୍ୟ ଆମୟେଭ୍ୟା ବିଲକ୍ଷଣ୍ୟେ ବେଦନାମୁବନ୍ଦୋ
ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ତେ କଞ୍ଚାଦଶ୍ୟାମ୍ବୁ ତତ୍ତ୍ଵଂ ନ କଥୟସି ॥ ୬ ॥

ମୁଖରା—ବ୍ୟସେ ! ଆମି ଯାଇରା ଏହି କଥା ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମୀକେ
ବଲିତେଛି, ତୁମି ବେତସୀକୁଞ୍ଜେ ଯାଇୟା ରାଧିକାକେ ଦେଖ । (ଇହା ବଲିଯା
ନିଜାନ୍ତ ହଇଲେନ)

(ଅନ୍ତର ସଥିଦୟେର ସହିତ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରବେଶ)

ରାଧା—(ଉଦ୍ଦେଶେର ସହିତ ମନେ ମନେ) ହେ ହତହୁଦୟ ! ଯାହାର ପ୍ରତିକୃତି
ଦର୍ଶନେହି ଏହି ଅବଶ୍ଯ, ତୁହି ଆବାର ତାହାର ପ୍ରତି ଅମୁରାଗ ବହନ
କରିମ୍ ? ॥ ୬ ॥

ଉତ୍ୟ ସଥି—ସଥି ରାଧିକାକେ ! ଏହି ସକଳ ପୀଡ଼ା ହିତେ ତୋମାର ବିଲକ୍ଷଣ
କଷ୍ଟ ହିତେଛେ, ତବେ କେନ ଆମାଦିଗକେ ଇହାର ନିଦାନ ବଲିତେଛ ନା ?

ଚିନ୍ତାସଂତ୍ରିତରଙ୍ଗ ଫୁଲ୍ଲି ସଥି ସାନ୍ତ୍ଵନା କିନ୍ତେ ହୃତିଂ
କିଂବା ସିଂଘତି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରମତିଷ୍ଠେଦାନ୍ତସାଂ ଡ୍ସରଃ ।
କମ୍ପଚମ୍ପକଗୌରି ଲୁପ୍ତି ବପ୍ନୁଃ ଶୈର୍ଯ୍ୟଂ କଥଂ ବା ବଳାଂ
ତଥ୍ୟଂ ଜୁହି ନ ଯନ୍ତ୍ରା ପରିଜନେ ସଞ୍ଚୋପନାନ୍ତୀକୃତିଃ ॥ ୫ ॥
ରାଧିକା । (ସାମ୍ବନାଧ) ଅହି ନିଷ୍ଠୁରେ ବିଶାହେ ତୁମଂ ଏବଂ ପୁଛୁଣ୍ଡି ବି ଗ
ଲଜ୍ଜଶି ॥ ୬ ॥

ବିଶାଖା । (ସମ୍ବନ୍ଧ) ହଲା କହିଲ୍ଲି ଅବରଙ୍ଗେକ୍ଷି ତି ନ ସୁମରାମି ।
ରାଧିକା । ଆହି ଶିକିବେ କୀସ ଏବଂ ଭଣ୍ଟି ସୁମରିଆ ବେକଥ ॥ ୭ ॥

ରାଧି । ଅଯି ନିଷ୍ଠୁରେ ବିଶାଖେ ଦ୍ୱାରେବଂ ପୁଛୁଣ୍ଡିପି ନ ଲଜ୍ଜଶେ ॥ ୬ ॥
ବିଶା । ହେ ସଥି କର୍ତ୍ତିଦିପରାଧାନ୍ୟାତି ନ ଯାରାମି ॥
ରାଧି । ଅଯି ନିଷ୍ଠିପେ କଞ୍ଚାଦେବଂ ଭଣ୍ଟି ସ୍ଵତ୍ବା ପଣ୍ଡ ॥ ୭ ॥

ରାଧିକା—(ଦୀର୍ଘନିଧାସ ଫେଲିଯା ମୁଖ ଫିରାଇଲେନ)

ବିଶାଖା—(ସମ୍ମୁଖେ ଗମନ କରିଯାଣ ସଂକ୍ଷତ ଭାଷାଯ)

ହେ ସଥି ! ଚିନ୍ତାର କି ତୋମାର ଅନ୍ତଃକରଣେର ଦୈର୍ଘ୍ୟର ବନ୍ଦନ ଛିନ୍ନ
ହେଇଯାଛେ ? ଏତ ସର୍ବଜଲରାଶିତେହି ବା ତୋମାର ଅରଣ ବନ୍ଦନ ପିନ୍ଧି
ହେଇତେହେ କେନ ? ହେ ଚମ୍ପକଗୌରି ! କମ୍ପ କେନହି ବା ବଲପୂର୍ବକ ତୋମାର
ଶରୀରେର ଧୈର୍ୟ ହରଣ କରିତେହେ ? ନିଜେର ପରିଜନେର କାହେ କୋନାଓ
କଥା ଗୋପନ କରିଲେ ତାହାତେ ମନ୍ଦିର ହୟ ନା, ଅତେବଂ ଶକଳ କଥା ପ୍ରକାଶ
କରିଯା ବଲ ॥ ୫ ॥

ରାଧିକା—ଅଯି ନିଷ୍ଠୁରେ ବିଶାଖେ ! ଏ କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେ ତୋମାର
ଲଜ୍ଜା ହେଇତେହେ ନା ? ॥ ୬ ॥

ବିଶାଖା—(ଶକ୍ତିସହକାରେ) ସଥି ! ତୋମାର ନିକଟ କଥନାତେ ଅପରାଧ
କରିଯାଛି ବଲିଯା ତ' ଯାରଣ ହେଇତେହେ ନା ।

ରାଧିକା—ଅଯି ନିର୍ଦ୍ଦିଯେ ! ଏକପ ବଲିତେହୁ କେନ, ଯାରଣ କରିଯା
ଦେଖ ॥ ୭ ॥

ବିଶାଖା । ହଲା ଗୁରୁଏଣ ବି ପ୍ରଗିହାଣେ ନ ମେ ସ୍ଵରଗଂ ହୋନି ॥

ରାଧିକା । ଉତ୍ସାତେ ଗହନେ ଈମସ୍ତିଂ ଆଚାହିଦାଗଲକୁଣ୍ଡେ ତୁମଂ ଜେବ ମହ ପେକଥେବଣୀ ॥ ୮ ॥

ବିଶାଖା । ହଲା କଥଂ ବିଅ ॥

ରାଧିକା । (ସେରଂ) ଅହି ଯିଛାମରଲେ ଆଲେଖ୍ୟଗଦତ୍ତଅଙ୍ଗସନ୍ଧିନି ଚିଠ୍ଠ ଚିଠ୍ଠ । (ଇତି ସବୈବଞ୍ଚଂ ସଂକ୍ଷିତେନ)
ବିତସ୍ତାନଶ୍ଵରା ମରକତରୁଚୀନାଂ କୁଚିରତାଃ
ପଟାକ୍ଷିକ୍ଷାନ୍ତୋହଭୂତ ଧତଶିଥିଶିଥିଶିଶୁଣେ ନବସୁବା ।
ଇତ୍ୟର୍ଜୋକ୍ତେ ବାକସ୍ତସ୍ତଂ ନାଟ୍ୟତି ॥

ସଖୀ । ସଜ୍ଜଭଙ୍ଗମନ୍ତୋହତ୍ତାଂ ପଶ୍ୟତଃ ॥

ରାଧିକା । ଭ୍ରବଂ ତେନାକ୍ଷିଷ୍ଟା କିମପି ବସତୋନ୍ମାଦିତମତେ:
ଶ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧୋ ବହିଃ ପରମହତ ବହିର୍ମଳ ଶ୍ରୀ ॥ ୯ ॥

ବିଶା । ହେ ସଥି ଗୁରୁଣା ଅପି ପ୍ରଗିଧାନେନ ନ ମେ ଆରଗଂ ଭବତି ॥

ରାଧି । ଉତ୍ସାତେ ଗହନେ ଏତଶ୍ଚିନ୍ ଅତ୍ୟାହିତାନଲକୁଣ୍ଡେ ଘରେ ମମ
ପ୍ରକ୍ଷେପଣୀ ॥ ୮ ॥

ବିଶା । ହଲା କଥମିବ ॥

ରାଧି । ଅସି ମିଥ୍ୟାଦରଲେ ହେ ଆଲେଖ୍ୟଗତ-ଭୂଜଙ୍ଗସନ୍ଧିନି ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ॥
ତେନ ସୁନା କର୍ତ୍ତା ଉନ୍ମାଦିତା ମର୍ତ୍ତର୍ଷାନ୍ତଥା ଭୂତାଯା ମମ ଶ୍ରୀ ବହିର୍ବନ୍ଦଃ
ତତ୍ତ୍ଵଦୀପକହେନ ତାପକତ୍ୱାଂ । ଅହହ ଥେବେ ବହିର୍ମଳ ଶ୍ରୀ ଆହଲାଦକତ୍ୱାଂ ବହେ
ପ୍ରବେଶଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଇତି ଭାବଃ ॥ ୯ ॥

ବିଶାଖା—ସଥି ! ଅନେକ ଭାବିଯା ଦେଖିଲାମ, ତଥାପି ତ' ଆମାର କିଛୁ
ଶ୍ରରଗ ହଇତେହେ ନା ।

ରାଧିକା—ଓହେ ପାଗଲିନି ! ଏହି ଗହନବନେ ତୁ ମିହ ଆମାକେ ଏହି ଦାରୁଣ
ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡେ ଲିକ୍ଷେପ କରିବାହ ? ॥ ୮ ॥

ବିଶାଖା—ସଥି ! କି ପ୍ରକାରେ ?

ରାଧିକା—(ଈର୍ଷାର ସହିତ) ଅସି କପଟେ ।

ললিতা । হলা কিং এসো সিৰিগ্ৰস্ম বিলাসো ॥

রাধিকা । (সংস্কৃতেন)

কিং স্বপ্নস্ত বিলক্ষণা গতিৱিয়ং কিং জাগৱস্তাথ বা

কিং রাত্ৰেৰুপসন্তিৱেৰ রসভাগহং(১) কিমহায় বা ।

ইখং শ্যামলচন্দ্ৰিকাপৰিচয়-শুদ্ধেন সন্দীপিতৈ-

ৱস্তঃক্ষেত্ৰাভকুলৈৱহং পৱিবৃতা প্ৰজ্ঞাতুমজ্ঞাতবং * ॥ ১০ ॥

ললি । হে সথি কিং এষ স্বপ্নস্ত বিলাসঃ ॥

কিমিৱং স্বপ্নস্ত বিলক্ষণা গতিঃং অতোঃ রসভাজ্ঞাঃ কিং
রাত্ৰেৰুপসন্তিৱিয়ং রাত্ৰিৰুপসন্তেৰ্যথঃ । কিংবা জাগৱস্ত বিলক্ষণা
গতিৱিয়মিতি । অতোঃ হেতোঃ কিম্বা অহায় শীত্রং অহায় শীত্রং অহং
উপসন্তিৱিয়ং কিং শীঘ্ৰমেৰ দিনমুপসন্ত্বিয়থঃ । ইখমনেন প্ৰকাৰেণ—
স্বপ্নজাগৱোৰো রাত্ৰিদিবসো চ প্ৰকৰ্যেণ জ্ঞাতুং অজ্ঞা অভবং যতোহং “শ্যামলা”
ইত্যাদি ॥ ১০ ॥

অযি ! চিৰাগত কামুকেৰ সঙ্গিনি ! তুমি থাক থাক !

(ইহাৰ বলিয়া বিবশ হইয়া) ধাহার কান্তি মৱকতমণিৰ শোভা বিস্তাৱ
কৱিতেছে, সেই ময়ুৱপুচ্ছধাৰী নব ঘূৰা চিৰপট হইতে বাহিৰ হইলেন—
(এই অৰ্দ্ধেকিৰ পৰ বাক্সুস্ত হইল) ।

ললিতা ও বিশাখা—(জড়দেৱ সহিত পৱন্পৰকে দেখিতে
লাগিলেন) ।

রাধিকা—তাহার পৰ তিনি আমাৰ প্ৰতি কটাক্ষৱ নিক্ষেপ কৱায়
আমাৰ মতি উন্মাদিত হইয়াছে—হায় হায় ! তদবধি চন্দ্ৰ আমাৰ নিকট
অপ্রিৱ হ্যায় এবং অগ্ৰি আমাৰ নিকট চন্দ্ৰেৰ হ্যায় হইয়া গিয়াছে ॥ ৯ ॥

ললিতা—সথি ! এ কি তোমাৰ স্বপ্নেৰ বিলাস ?

রাধিকা—সথি ! শ্যামলচন্দ্ৰিকাৰ প্ৰাৰম্ভে উদ্বীপিত অন্তঃকৱণেৰ
ক্ষেত্ৰে আমি এতদূৰ ডুবিয়া গিয়াছিলাম যে, এইৱপ স্বপ্নে দৃষ্ট হইল,

(১) “ৱভসাদহং” ইতি পাঠাস্তুৱঃ ।

* পৱিবৃতপ্ৰজ্ঞা নচাজ্ঞামিধঃ । ইতি পাঠঃ কচিঃ ।

ବିଶାଖ । (ସାକ୍ତଃ) ହଲା ରାହି ଗୁଣଂ ଏସୋ ଦେ ଚିନ୍ତବିତ୍ତମୋ ଜ୍ଞାନ
କୃଥିଣିଓ ॥

ରାଧି । (ସାତ୍ୟସ୍ଥ୍ୟଃ) ଅହ ଅବିଶକ୍ଳେ ବିରମେହି । କୀସ ଅପଣୋ
ଦୋସଂ ସମ୍ପଦୁଃ ପଡ଼ାନି । (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

କୃତାଃ ଭକ୍ତିଛୈଦୈସୁମ୍ଭଗନଚର୍ଚ୍ଚାଯଧିବହନ୍
ପୁନଲ୍ କୋ ଲୁକ୍ତଃ ପ୍ରେସକତକମୂଲେ ଚାତୁଲଧୀଃ ।
ଲପନ୍ତ୍ୟାଃ ସାକ୍ଷେପଂ ନହି ନହି ନହିତି ଶ୍ରିତମୁଖେ
ହଠାତେ ଦୁର୍ଲୀଲାଃ ମ କିଲ ଭୁଜବଜ୍ଞୀଦଲମଧ୍ୟା ॥ ୧୧ ॥

ବିଶା । ହେ ସଥି ରାଧେ ନୂନଂ ଏଷ ତେ ଚିନ୍ତବିଭ୍ରମ ଏବ କ୍ଷଣିକଃ ॥

ରାଧି । ଅବିଶକ୍ଳେ ଅବିଶାସନକପେ ବିରମ କଶାଦାୟନୋ ଦୋସଂ
ଆଜ୍ଞାଦରିତୁଃ ପ୍ରବୃତ୍ତାନି ।

ଭକ୍ତ୍ୟା ଅଞ୍ଚୁଲ୍ୟାଦିବୈଚତ୍ରୀଭିର୍ଭାଗେନ ଯେ ଛେଦାତ୍ୟେଃ କୃତାଃ କୁଞ୍ଚମଚର୍ଚ୍ଚାଂ
ବାହ୍ୟାଦୌ ବହନ୍ । ପ୍ରିୟକଃ କଦମ୍ବଃ ॥ ୧୧ ॥

କି ଜାଗରଣେ ଦୃଢ଼ ହଇଲ, କି ରାତ୍ରିକାଲେ ଉପଶିତ ହଇଲ, ନା ଦିନେ ହଇଲ,
ତାହା କିଛୁତେଇ ବୁଝିତେ ପାରି ନାହି । ୧୦

ବିଶାଥା—(ଯେନ ଅନ୍ତ ଉଦ୍‌ଦେଶେ) ହେ ସଥି ରାବିଷେ ! ନିଶ୍ଚର
ବୈଧ ହଇତେଇଁ, କ୍ଷଣେକେର ଜନ୍ମ ତୋମାର ଏ ଚିନ୍ତବିଭ୍ରମ ଉପଶିତ
ହେଯାଇଁ ।

ରାଧିକା—ଆୟ ଅବିଶାସନି ! ଥାମ, ତୁମ ଆପନାର ଦୋସ ଗୋପନ
କରିତେ ଚେଷ୍ଟା କରିତେଇଁ କେନ ? ଆମି କଦମ୍ବତକମୂଲେ ଅବସ୍ଥାନ କରିତେ-
ଛିଲାମ, ଏମନ ସମୟ ମେ ଚଞ୍ଚଳବୁନ୍ଦି ଲମ୍ପଟ ବାହ ପ୍ରଭୃତି ଅଙ୍ଗେ ଅଞ୍ଚୁଲି ଦ୍ୱାରା
ବିଚିତ୍ରନକପେ କୁଞ୍ଚମ ଲେପନ କରିଯା ଉପଶିତ ହଇଲ, ଆକ୍ଷେପ-
ମହକାରେ ଆମି ନା, ନା, ନା, ଏହିକପ ମିନତି କରିତେ ଥାକିଲେଓ,
ମେହି ହୃଦ ବଲପୂର୍ବକ ହାସିତେ ହାସିତେ ଆମାର ଭୁଜଲତା ଧାରଣ
କରିଲ । ୧୧

ତତ୍ତ୍ଵ । ଦରୋନ୍ମୀଲଙ୍ଗୀଲୋପଲଦଳକୁଚସ୍ତ୍ର ନିବିଡ଼ା-
ବିକାଳାନାଂ ସତ୍ୟଃ କର-ସରସିଜ-ସ୍ପର୍ଶ-କୁତୁକାଣ ।
ବହୁତ୍ତ୍ଵୀ କ୍ଷୋଭାଗାଂ ନିବହମିହ ନାଞ୍ଜାସିଷମିଦଂ
କ ବାହଂ କା ବାହଂ ଚକର କିମହଂ ବା ସଥି ତଦା ॥
(ଇତି ବୈକ୍ଲବ୍ୟେ ନାଟ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ଵଗତଂ) ୧୨ ॥

ଅହ ଦୁଟ୍ଟ ହିଅଅମକଡ କଛେ ବୈଗବିଓ ଶାମଲକିଶୋରେ
ତି ତିଶେଷ ପୁରିଶେଷ ରାଅଂ ବହୁତ୍ତ୍ଵୋ ବି ତୁମ୍ୟ ଗ ଲଜ୍ଜି ।
ତା ଦାଣିଂ ଆପ୍ନାଗଂ ବାବାଦିଅ ପାମରଂ ତୁମ୍ୟ ହଦାସଂ କରିମସଂ ॥ ୧୩ ॥

ତତ୍ତ୍ଵ କରମରସିଜସ୍ପର୍ଶକୁତୁକାଦେତୋଃ ବିକାଳାନାଂ କ୍ଷୋଭାଗାଂ
ନିବହଂ ବହୁତ୍ୟହମିଦଂ ନ ଅଞ୍ଜାସିଷଂ । ତତ୍ତ୍ଵ କୀଦୃଶସ୍ତ ? ଦର ଉଷ୍ଟନ୍ମୀଲତାଂ
ନୀଲୋପଲାନାଂ ଦଲେସୁ କୁଚଃ ଇବ କୁଚଃ କାନ୍ତ୍ରୟୋ ଯସ୍ତ । ସ୍ପର୍ଶକୁତୁକାଣ
କୀଦୃଶାଣ ? ନିବିଡ଼ାଣ ॥ ୧୨ ॥

ଅଯି ଦୁଷ୍ଟହଦଯ ହେ ଯକ୍ଟି କୁଷ୍ଠେ ବୈଗବିକଃ ଶାମଲକିଶୋର ଇତି ତ୍ରିସୁ
ପୁରୁଷେସୁ ରାଗଂ ବହୁଦିପି ନ ଲଜ୍ଜେ ; ତଦିଦାନୀମାଆନାଂ ବ୍ୟାପାତ୍ୟ ନାଶଯିଷ୍ଟା
ପାମରଂ ଭାଂ ହତାଶଂ କରିଷ୍ୟାମି ॥ ୧୩ ॥

ତାର ପର—ସଥି ! ସେଇ ଅର୍କିଫ୍‌ଟ ନୀଲୋପଲଦଲେର କାନ୍ତ୍ରିଧାରୀର
କରପଦ୍ମେର ସ୍ପର୍ଶ ନିବିଡ଼ ଆନନ୍ଦେର ଆବିର୍ତ୍ତାବଜନିତ କ୍ଷୋଭନିବହେ ମଧ୍ୟ
ହଇୟା ଆମି ଯେ କେ, କୋଥାଯ ବା ଆଛି ଏବଂ କି ଯେ କରିତେଛି, ତାହା କିଛୁଇ
ଜାନିତେ ପାରିଲାମ ନା—ସକଳଇ ଭୁଲିଯା ଗେଲାମ ॥ (ଇହା ବଲିଯା ବ୍ୟାକୁଲତା
ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) । ୧୨

(ସ୍ଵଗତ) ଓରେ ହୁଣ୍ଡ ହୁଣ୍ଡ-ଯକ୍ଟ ! ତୁଇ କୁଷ୍ଠେ, ବଂଶୀଧାରୀତେ ଓ ଶାମଳ-
କିଶୋରେ—ଏହି ତିନ ପୁରୁଷେ ଅନୁରାଗୀ ହଇୟାଓ ଲଜ୍ଜିତ ହିତେଛିସ ନା,
ଅତ୍ରେବ ଆୟି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଯା ତୋକେ ଚିରଦିନେର ଜଣ୍ଠ ହତାଶ
କରିତେଛି । ୧୩

ଲଲିତା । ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ ହଦମନ୍ତସ୍ତିବସ୍ମ ବସନ୍ତସ୍ମ ବିପ୍ରଜୁଜ୍ଜିଦେଣ ଦୁସିଦା ଏଦେ
ପରିସରା ଦୀପଣ୍ଡି । ତା କିଂ ଏଥ୍ ଶରଣଂ ॥ ୧୪ ॥

ରାଧିକା । (ସଂକ୍ଷିତେନ)

ବିକ୍ରୀଡିଷ୍ଟ ପଟୀରପର୍ବତତଟୀସଂସଗିଣେ ମାରୁତାଃ

ଖେଳତଃ କଲୟନ୍ତ କୋମଲତରଃ * ପୁଂଙ୍କୋକିଲାଃ କାକଲୀଃ ।

ଶରଣେଣ ଶିଲୀମୁଖା ଧରନିତୃତୋ ବିଧ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ମାନସଂ

ହାଶ୍ରମ୍ଯାଃ ସଥି ଯେ ବ୍ୟଥାଃ ପରମମୀ କୁର୍ବଣ୍ଣି ସାହାଯକଂ ॥ ୧୫ ॥

ଲଲି । ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ ହତମନ୍ତସ୍ତିବସ୍ମ ବସନ୍ତସ୍ମ ବିପ୍ରଜୁଜ୍ଜିତେନ ଦୁସିତା ଏତେ
ପରିସରାଃ ପ୍ରଦେଶା ଦୃଶ୍ୟତେ ତ୍ରେ କିମତ୍ର ଶରଣଂ ॥ ୧୫ ॥

ରାଧି । ପଟୀରପର୍ବତୋ ମଲ୍ୟାଚଳଃ । ଶରଣେଣ ଓଘେନ । ଧରନିତୃତଃ
ଶିଲୀମୁଖାଃ ଅଭରାଃ । ବ୍ୟଥାଃ ହାଶ୍ରମ୍ଯାଃ କ୍ଷପଯନ୍ତ୍ୟାଃ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁର୍ଛାଦିନା ବ୍ୟଥାଃ
ତ୍ୟାଗଂ କରିଯନ୍ତ୍ୟାଃ । ସାହାଯକଂ ସାହାଯ୍ୟମ् । ତଥା ଚ ମଲ୍ୟାନିଲାଦି-
କ୍ଲପୋଦୀପନୈଃ କରଣେଃ ଶୀଘ୍ରମେବ ପ୍ରାଣେୟ ବିନଷ୍ଟେୟ ମମ ଚିରାୟ ଦୁଃଖଂ ନ
ଭବିଷ୍ୟତୀତି ଭାବଃ ॥ ୧୫ ॥

ଲଲିତା—ହାୟ ହାୟ ! ଦୁଃଖ ମନ୍ତ୍ରେର ମଞ୍ଜୀ ବସନ୍ତେର ଫୁର୍କାରେ ଏହି ଶ୍ଲେ
ଦୁସିତ ହଇସାହେ—ଏଥନ କାହାର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରି ? ୧୪

ରାଧିକା—ହେ ସଥି ! ଏଥନ ମଲ୍ୟାଚଳତଟୀସଂଗୀ ବାୟୁ ବିଶେଷ ଭାବେ
କ୍ରୀଡା କରିତେ ଥାକୁକ, କୋକିଲକୁଳ ଖେଳାୟ ଯତ୍ତ ହଇସା ପଞ୍ଚମ
ସ୍ଵରେ ଗାନ କରିତେ ଥାକୁକ, ଆର ଗୁଣ ଗୁଣ ଗୁଣମେ ଅଲିକୁଳ ଆମାର
ମର୍ଯ୍ୟାନ ବିନ୍ଦ କରିତେ ଥାକୁକ—ବ୍ୟଥା ପରିତ୍ୟାଗେର ବ୍ୟାପାରେ
ଇହାରା ଆମାର ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିଲେ ତାହାର ଫଳେ ଆମି
ଚେତନା ହାରାଇତେ ପାରିଲେ ଆମାର ମକଳ ଦୁଃଖେରଇ ଅବସାନ
ହଇବେ । ୧୫

* “କୋମଲତରଃ” ଇତି ପାଠାନ୍ତରଃ ।

উভে । (সাম্রং) হলা এমাহিং ঘোরচিত্তাহিং কীস কিলিষ্যসি
অঙ্গেহিং তকিদং অদিমেতদুল্লহো গ কথু দে হিঅঅট্টিদো
অখো ॥

রাধিকা । (নিষ্ঠ সংস্কৃতেন)

ইয়ং সথি সুদুঃসাধ্যা রাধাহৃদয়বেদনা ।

কৃতা যত্র চিকিৎসাপি কৃৎসায়াং পর্যবস্থতি ॥ ১৬ ॥

তা বিশ্বেমি ইমস্মিৎ ওসরে জধা সুদিতং একং লতাপাশং
লহেমি তধা সিগেহস্ম শিক্ষিদং কচরধ ॥

উভে । (সব্যথং) হলা এবং দাকুণং ভণগতী মা কথু সহীণং
জীবিদং লুম্পেহি । গং পচাসশ্বা দে অহীট্টিসিঙ্গিঃ ॥ ১৭ ॥

উভে । হলা ! এতাভির্বোরচিত্তাভিঃ কস্মাং ক্লাম্যসি । অস্মাভি-
স্তুকিতং অতিমাত্রদুল্লৰ্বৈ ন খলু তে হৃদয়স্থিতোহর্থঃ ॥

রাধি । কৃৎসায়ামিতি বেদনায়া অনিবৃত্তৌ চিকিৎসকশ্চেব নিন্দা
স্থাদিত্যর্থঃ ॥ ১৬ ॥

তদ্বিজ্ঞাপয়ামি এতশ্চিববসরে যথা স্বদৃঢ়মেকং লতাপাশং লতেত তথা
স্মেহস্ত নিষ্ক্রিয় প্রত্যুপকারং কুরুথঃ । তেন কর্থং নিবধ্য প্রাণাস্ত্যক্তব্যঃ।
ইতি ভাবঃ ॥

ললিতা-বিশাখা । হলা ! এবং দাকুণং ভণস্তী মা খলু সখীনাং জীবিতং
লুম্প । নূনং প্রত্যাসশ্বা তেহভীষ্টিসিঙ্গিঃ ॥ ১৭ ॥

ললিতা ও বিশাখা—(অঞ্জত্যাগপূর্বক) সথি ! কেন একুপ বিষম
চিত্তায় কাতর হইতেছ ? আমরা বিবেচনা করিয়া দেখিলাম, তোমার
মনের বাসনা একান্ত দুল্লৰ্বত নহে ।

রাধিকা—(দীর্ঘনিশাস ত্যাগপূর্বক) হে সথি ! রাধার এই
হৃদয়-বেদনা অতিশয় দুঃসাধ্য, যে ইহার চিকিৎসায় প্রবৃত্ত হইবে, তাহার
কৃৎসা ভিল্ল যশোলাভের সন্তাবনা নাই । ১৬

অতএব তোমাদিগকে জানাইতেছি যে, এখন যদি স্বদৃঢ় একটি
লতাপাশ প্রাপ্ত হই, তবে তোমাদের প্রতি আমার যে স্নেহ, তাহার

ରାଧିକା । ସହିତ ନ ଜାଣିଥ ଇମାଏ ହଦରାହିଏ ହିଅଅହୁଟ୍ଟନ୍ତଃ ଜଂ
ଏବଂ ମଂତେଥ ॥

ଉତ୍ତେ । କଥିଦଂ ଜେବ ସରଂ ପିଯିଶହିଏ ॥

ରାଧିକା । ଗହ ଗହ ଗୁରୁଟ୍ଟ ଲଜ୍ଜା ନିବାରେନି ॥

ସଥ୍ୟୋ । ହଲା ଅନ୍ଧସାମଦୋ ବି ଗୁରୁତ୍ତ ଅକ୍ଷେତ୍ର ତୁହ ସିଣିହୋ
ଲକ୍ଷ୍ମୀଅନି । ତା ବହିରଙ୍ଗାଏ ଲଜ୍ଜାଏ କୋ ଏଥ ଅନୁରାହୋ ॥ ୧୮ ॥

ରାଧିକା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ଏକନ୍ତ ପ୍ରତିମେବ ଲୁଞ୍ଚତି ମତିଂ କୁଷ୍ଫେତି ନାମାକ୍ଷରଂ

ସାଙ୍ଗୋମାଦପରମ୍ପରାମୁପନୟତ୍ୟଗ୍ନ୍ତ୍ସତ୍ୟ ବଂଶୀକଳଃ ।

ରାଧି । ହେ ସଥ୍ୟୋ ନ ଜାନିଥଃ ଏତନ୍ତା ହତରାଧ୍ୟା ହଦୟଦୁର୍ଦୁଷ୍ଟଂ ଯଦେବଂ
ମନ୍ତ୍ରସ୍ଵର୍ଥଃ ॥

ଉତ୍ତେ । କଥିତମେବ ସରଂ ପିଯିଶଥ୍ୟା ଦ୍ୱୟା ॥

ରାଧି । ନହି ନହି ଗୁର୍ବୀ ଲଜ୍ଜା ନିବାରୟତି ॥

ସଥ୍ୟୋ । ହଲା ଆନ୍ଧସକାଶତୋହପି ଗୁରୁତର ଅଶ୍ଵାସୁ ତବ ମେହୋ ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ।
ତ୍ୟାଂ ବହିରଙ୍ଗାଯାଃ ଲଜ୍ଜାଯାଃ କୋହତ୍ରାହୁରୋଧଃ ॥ ୧୮ ॥

ପ୍ରତିଦାନ କରା ହୟ । (ଅର୍ଥାତ୍ ତଦ୍ଵାରା ଉତ୍ସନ୍ନମେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଯା ସକଳ
ୟାତନାର ଅବସାନ ସଟାଇତେ ପାରି ।)

ଉତ୍ତୟ ସଥୀ—(ବ୍ୟଥାର ସହିତ) ସଥି ! ଏଇପ ଦାକ୍ତଣ କଥା ବଜିଯା
ଆର ସଥୀଦିଗେର ଜୀବନ ନାଶ କରିଓ ନା । ଆମରା ନିଶ୍ଚଯ ବଲିତେଛି, ଶୀଘ୍ରାତ୍ୟ
ତୋମାର ଅଭିଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଇବେ । ୧୭

ରାଧିକା—ହେ ସଥିଗଣ ! ଏହି ହତଭାଗିନୀ ରାଧାର ହଦୟ ଯେ କତ ଦୁଷ୍ଟ,
ତାହା ତୋମରା ଜାନ ନା ବଲିଯାଇ ଏହିକପ ପରାମର୍ଶ କରିତେଛ ।

ଉତ୍ତୟ ସଥୀ—ପିଯିଶଥି ! ତୁମି ତ' ସକଳାହି ଆମାଦିଗକେ ବଲିଯାଇ ।

ରାଧିକା—ନା ନା, ସକଳ ବଲିତେ ପାରି ନାହି, ଗୁରୁତର ଲଜ୍ଜା ଆସିଯା
ବାଧା ଦିତେଛେ ।

ଉତ୍ତୟ ସଥୀ—ସଥି ! ନିଜେର ଉପରେ ତୋମାର ଯେ ମେହ, ତଦପେକ୍ଷାଓ

এষ স্মিষ্টবনহ্যতির্থনসি মে লগ্নঃ পটে বীক্ষণাং *

কষ্টং ধিক্ত পুরুষত্বে রতিরভূমত্তে মৃতিঃ শ্রেষ্ঠী ॥

উত্তে । (সহর্থং) হলা কথং তুম্বাদিসীগং গোকুলমুন্দরীগং ৩
গোকুলিংদগংদগং উজ্জিঞ্চ অবরিস্মং অগুরাও সম্ভবনি ।

তা সুণাহি একো জ্ঞেব সো এসো মহাগাত্মো কহো ॥

রাধিকা । (সোচ্ছাসমাঞ্জগতং) হিঅঅ ! সমস্সমস সমস্সমস দাণীং
জাদা তুহ জীবলোআ-গিঞ্চাস-লালসা ॥ ১৯ ॥

উত্তে । হলা কথং ষুয়াদৃশীনাং গোকুলমুন্দরীগং এনং গোকুলেন্দ্ৰ-
নন্দনং ত্যজ্ঞা অপরশ্চিন্ত অমুরাগঃ সম্ভবতি । তৎ শৃণু এক এব স এব
মহানাগরঃ কৃষ্ণঃ ॥

রাধি ! হৃদয় ! সমাখ্যসিহি সমাখ্যসিহি জাতা তথ জীবলোকনিবাস-
লালসা ॥ ১৯ ॥

আমাদের উপর তোমার অধিকতর স্মেহ দেখা যায়, তবে বাহিরের সজ্জার
বাধা মানিতেছ কেন ? ১৮

রাধিকা—সখি ! এক জনের “কৃষ্ণ” এই নামের অক্ষর শুনিয়াই
আমার জ্ঞান লোপ পাইয়াছে, অন্য এক জনের বাঁশীর ধ্বনিতে আমাকে
পাগল করিয়াছে, চিৱপটে দৃষ্ট আৱ এক ঘনশ্থাম পুরুষ আমার মনোযুধে
বিৱাজিত—হায় ধিক, কি কষ্ট, এক সঙ্গে তিন জন পুরুষের প্রতি অমুরাগ !
মৰণই আমার পক্ষে মঞ্জলজনক !

উভয় সখি—(সহর্থে) সখি ! কিৰূপে তোমার গ্রায় এইৰূপ
গোকুলমুন্দরীৰ গোকুলেন্দ্ৰনন্দন ভিন্ন অন্য কাহারও প্রতি অমুরাগ সম্ভব
হইতে পারে ? অতএব শ্রবণ কৰ, এই তিনই সেই এক মহানাগৰ
শ্রীকৃষ্ণ ।

রাধিকা—(উচ্ছাসের সহিত স্বগত) হে হৃদয় ! সমাখ্যস্ত হও,
সমাখ্যস্ত হও, তোমার জীবলোক নিবাসের আশা ফিরিয়া আসিল । ১৯

* “সুকৃষ্ণীক্ষণাং” ইতি পাঠাস্তুরঃ ।

ଉତ୍ତେ । (ସଂସ୍କରଣ) ।

ସା ଶୌରଭୋର୍ଷିପରିଦିଙ୍ଗନ୍ତରାପି
ବନ୍ଧୁଃ ଜମୁଃ ସୁତମୁଃ ! ଗନ୍ଧଫଳୀ ବିଭବି ।
ରାଧେ ! ନ ବିଭ୍ରମଭରଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦକେ
କାମଃ ନିପୀତମୟନ୍ତା ମଧୁସ୍ଵଦନେନ ॥ ୨୦ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ପରିକର୍ଯ୍ୟ) କଥଃ ଅଗ୍ରଦୋ ଜେବ ଏବା ରାହୀ ।

(ଇତ୍ୟପର୍ଯ୍ୟତ) ଜାତୁ ପିଆସହି ରାହୀ ॥

ରାଧିକା । (ସାବହିତ୍ୟ) । ସହି ! କୁଶଲଃ ଭବଦୀଏ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତୁହ ଉଲ୍ଲାହତଣେ ଜାଦେ । (ଇତି ରାଧାଃ ନିଭାଲ୍ୟ
ସ୍ଵଗତଃ) ଅଶ୍ଵେକୁଥିଅ ଚେତ ଯେ ପଢ଼ମଃ ନିଟ୍ଟକିଳିଦଂ ତଥା ବି
ପୁଛ୍ଛମ୍ସଃ ॥ ୨୧ ॥

ଉତ୍ତେ । ଗନ୍ଧଫଳୀ ଚମ୍ପକଃ । ମଧୁସ୍ଵଦନୋ ଭୟରଃ । କୁଷଣ୍ଠା ବ୍ୟପଦେଶେନ ତବ
ଶୌନ୍ଦ୍ର୍ୟାଦୀନାଂ କୃଷ୍ଣସଞ୍ଜୋଗଃ ବିନୈବ ବୈଫଲ୍ୟମିତ୍ୟକ୍ରମଃ ଭବତି ॥ ୨୦ ॥

ନାନ୍ଦୀ । କଥମଗ୍ରାତ ଏବ ଏବା ରାଧା । ଜୟତି ପ୍ରିୟସଥୀ ରାଧିକା ॥

ରାଧି । ସଥି ! କୁଶଲଃ ଭବତ୍ୟାଃ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ତବ ଉଲ୍ଲାଘତେ ଜାତେ । “ଉଲ୍ଲାଘୋ ନିର୍ଗତୋ ଗଦାଃ” ଇତ୍ୟମରଃ ।
ଅପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ଯମା ପ୍ରଥମଃ ନିଷ୍ଟକିତଃ, ତଥାପି ପୃଜ୍ଞାମି ॥ ୨୧ ॥

ଉତ୍ତୟେ—ହେ ବରାଙ୍ଗି ରାଧେ ! ସେ ସେ ଚମ୍ପକେର କୋଡ଼େ ସେଇ ମଧୁପାନେ
ବିଭୋର ହଇୟା ମଧୁକର ଲୃତ୍ୟ କରେ ନା, ସେ ଯଦି ସୁଗନ୍ଧଭରେ ଦଶଦିକ୍ରି ପରିବ୍ୟାପ୍ତ
କରେ, ତଥାପି ତାହାର ଜନ୍ମ ନିତାନ୍ତଇ ବିଫଳ । (ଅପର ପକ୍ଷେ ମଧୁସ୍ଵଦନ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯଦି ତୋମାତେ ଅନୁରକ୍ତ ନା ହଇଲେନ, ତବେ ତୋମାର ରଙ୍ଗ-ଗୁଣ ସକଳିହି
ବିଫଳ) । ୨୦

(ଭ୍ରମ କରିତେ କରିତେ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀର ପ୍ରବେଶ)

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଏହି ସେ, ଶ୍ରୀରାଧା ଆମାର ସମ୍ମୁଖେଇ ଅବସ୍ଥିତା । (ନିକଟେ
ଆସିଯା) ପ୍ରିୟସଥୀ ରାଧିକାର ଜୟ ହୁଏ ।

ରାଧିକା—(ଭାବ ଗୋପନ ପୂର୍ବକ) ସଥି ! ତୋମାର କୁଶଲ ତ' ?

(প্রকাশং সংস্কতেন)

ন মুঞ্চে ! বৈদঞ্জিগরিমপরিদিঙ্গা তব মতি-
বিরামো নেদানীমপি বপুষি বাল্যস্ত বয়সঃ ।
কমপ্যস্তঃক্ষেত্রং প্রথয়সি তথাপি ত্যথবা
সখি ! জ্ঞাতং বৃন্দাবনমদনবিশ্বজ্ঞতমিদম্ ॥
ললিতা । অহ অলিআসক্ষিণি ! শীতল-দক্ষিণাশিল-হেতুং
কম্পপুলং পেক্খিত কীস দৃশহং পরিবাদং দেখি ॥ ২২ ॥

পরিদিঙ্গা পরিচিতা । প্রথয়সি প্রকটয়সি । বৃন্দাবনমদনে মদনগোপাল
এব তন্ত্র বিশ্বজ্ঞতং পরাক্রমঃ ॥

ললি । অযি অলীকাশক্ষিণি ! শীতলদক্ষিণাশিলহেতুকং কম্পপুলকং
প্রেক্ষ্য দৃশহং পরীবাদং দদাসি ॥ ২২ ॥

নান্দীমুখী—তোমার আরোগ্যেই আমার কুশল । (শ্রীরাধাকে ভাল
করিয়া দেখিয়া স্বগত) দেখার আগেই ইহার অনেক কথাই জানিয়াছি—
তথাপি একবার জিজ্ঞাসা করিয়া দেখি । ২১

(প্রকাশে) হে মুঞ্চে !* তোমার বুদ্ধি ত' এখনও রশিকতার গৌরবে
পরিপূর্ণ লাভ করে নাই, বাল্য বয়স তোমার শরীরকেও পরিত্যাগ করে
নাই, তথাপি তোমার অস্তরে ক্ষেত্রের উদয় দেখিতেছি কেন ? সখি !
বুঝিলাম, ইহা বৃন্দাবন-মদনেরই পরাক্রম ।

ললিতা—সখি ! তুমি মিথ্যা ভৱ করিতেছ কেন ? শীতল
মল্লয়ানিলের জন্য শ্রীরাধিকার কম্প ও পুলক দেখিয়া তুমি মিথ্যা নিদা
করিও না । ২২

* নায়িকার মুঝা, মধ্যা ও প্রগল্ভা—এই তিনি প্রকার ভেদ আছে । অস্তকারের
'উজ্জলনীলমণি' গ্রন্থে মুঝার লক্ষণ যথা—

"মুঝা নববয়ঃ কামা বর্তো বামা সখীবশ ।

বচচেষ্টাপ্রতিৰোধা চাক গৃচপ্রথত্তুভাক্ত ।

কৃতাপরাধে দয়িতে বাঞ্পকুক্তা বলোকন ।

শিয়াপ্রিয়োক্তী চাশক্তা মানে চ বিয়ুথী সদা ।"—নায়িকাত্তে প্রকৃত । ১১

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ସମ୍ପତ୍ତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ରୋମାଞ୍ଚଃ ପରିଚେଷ୍ୟତେ କଥମୟଃ ନାନ୍ଦାଭିକ୍ରତକମ୍ପବାନ୍

ଦୁଷ୍ଟିତିଂ ନହିଁ ଦକ୍ଷିଣାୟ ମରତେ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟଶୁଣେ ବଦ ।

ଏତନ୍ମନ୍ମତକୋଟୀସଂଭବତରେବ୍ରଭ୍ରମ୍ୟତେ ସୁଭ୍ରବଃ

ସାନ୍ତେ ନାଗରଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନଯନପ୍ରାନ୍ତସ୍ତ ଲୀଳାୟିତମ୍ ॥

ତା ସତ୍ଚଃ କହେହି କଦା ଏଦାଏ ପଚକ୍ଷୀକିଦୋ ଗୋଟିଲାଣଂଦୋ ॥

ବିଶାଖା । (କର୍ଣେ) ଏବରେନ୍ ॥ ୨୩ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ସଂକ୍ଷତେନ) ।

ଦରବିଚଲିତବାଲ୍ୟା ବଲଭା ବାନ୍ଧବାନାଃ

ବିହରସି ଭବନେ ଭ୍ରମ ପତ୍ର୍ୟରାମୋଦପାତ୍ରୀ ।

ଅହହ ପଞ୍ଚପରାମା-କାମିନୋ ମୋହନଭ୍ରଂ

ଭ୍ରମପି ଯଦମୂଳାନ୍ତର୍ବାଚମୁମାନିତାସି ॥ ୨୪ ॥

ଦକ୍ଷିଣାୟ ଦକ୍ଷିଣଦେଶୋନ୍ତବାୟ, ପକ୍ଷେହୁକୁଳାୟ । ମନ୍ମତକୋଟିନାଃ ସେ
ସମ୍ଭବରାଟୈର୍ଭେତୁଭିଃ ॥

ତ୍ରେ ସତ୍ୟଃ କଥମ୍ କଦା ଏତଯା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷିକୃତୋ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦଃ ॥

ବିଶା । ଏବଃ ଏତଃ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ଦର ଉଷ୍ଣ ବିଚଲିତଃ ବାଲ୍ୟଃ ଯଶ୍ଵାଃ । ମୋହନଭ୍ରଂ ମୋହକଭ୍ରଂ ସେଇ
ଅମୂଳା ମୋହନଦେହ ॥ ୨୫ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ହେ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟବିହୀନେ ଲାଗିଲେ ! ଅକାରଣ ମଲ୍ୟାନିଲେର
ଦୋଷ ଦିତେଛ କେନ ? ଉତ୍ୱକମ୍ପବାନ୍ ପୁଲକେର ସହିତ କି ଆମାଦେର କୋଳଓ
ଦିନ ପରିଚୟ ସଟେ ନାହିଁ ? ଏହି ସୁନ୍ଦରୀର ଅନ୍ତଃକ୍ରମମଧ୍ୟେ ନାଗର-ଚକ୍ରବର୍ଣ୍ଣାର
ନୟନପ୍ରାନ୍ତେର ଲୀଳାବିଲାସ କୋଟି କନ୍ଦର୍ପେର ବିଭ୍ରମଶହକାରେ ଭମଣ କରିଲେଛେ
ଅତଏବ ସତ୍ୟ କରିଯା ବଲ ଦେଖି, କବେ ଇନି ଗୋକୁଳାନନ୍ଦକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
କରିଯାଛେନ ?

ବିଶାଖା—(କାଣେ କାଣେ) ଏହି ପ୍ରକାର, ଏଥନ ବୁଝିଲେ ? ୨୩

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଜଥି ରାଧିକେ ? ତୋମାର କେବଳମାତ୍ର ବାଚ୍ଚକାଳ

তা অহং তঅবতীং ত্বরবেদুং গমিসসং ॥ ২৫ ॥

ইতি নিষ্ঠান্তা ।

বাধিকা । (বিমৃশ্ণ সংস্কতেন)

সা কল্যাণী কুশমূৰতিভিঃ শীলিতা ধৰ্মশৈলী

দ্রাগশ্চাভিঃ কথমবিনয়োৎফুল্লমুল্লজ্জ্বনীয়া ॥

(ইত্যর্ক্ষোভে পুঁঁ সোৎকর্থং)

হা দৃগ্ভঙ্গীপরিমলকলাকর্ষ্ণঠোহযং কথং বা

হাতুং শক্যঃ পশুপনগরীনাগরীনাগরেন্দ্রঃ ॥

তদহং ভগবতীং স্বায়িতুং গমিষ্যামি ॥ ২৫ ॥

বাধি । সা কল্যাণীতি । ধৰ্মশৈল্যাঃ পূঁজীভূতজগলজ্জ্বাবতীহেপ্য-
স্তান্তোহপ্যধিকপূঁজীভূতবিশিষ্টগ্রেষভৱস্ত প্রাবল্যাল্লজ্জাশৈলস্ত শৈথিল্য-
মিত্যর্থঃ । ধৰ্মশৈলী ধৰ্মালূপালনম্ । অবিনয়েনোৎফুলং যথা স্যাত্পথ

অতীত হইয়াছে, তুমি আজ্ঞায়গণের স্বেচ্ছের পুত্রলিকা ও পতির
আনন্দদায়নী হইয়া গৃহে বিরাজ করিতেছ ; হায ! হায ! গোপাঙ্গনা-
কামুক শ্রীকৃষ্ণের কি মোহিনীশক্তি যে, তদ্বারা এতাদৃশ তুমিও মনে মনে
উন্মত্ত হইয়া উঠিয়াছ । ২৪

যাই, আমি ভগবতী পৌর্ণমাসী দেবীকে স্বাধিত করি । ২৫

(ইহা বলিয়া প্রস্তাব করিলেন)

বাধিকা—(চিন্তিত ভাবে) কুলাঙ্গনাগণ যে মঙ্গলময়ী ধৰ্মর্যাদার
অঙ্গুলীয়ন করিয়া আসিতেছেন, আমি কি প্রকারে অবিনয়ে তাহাকে
উন্মত্ত করিব ?

(এইক্ষণে অর্দ্ধোক্তি পূর্বক পুনরায় উৎকর্ণসহকারে)

হায ! আবার দৃষ্টিভঙ্গী প্রকাশের কৌশলে সুপটু গোকুল নগরীর
নাগরীগণের নাগরেন্দ্রকেই বা কি প্রকারে পরিত্যাগ করিতে সমর্থ
হইব ?

(ততঃ প্রবিশতি নান্দীমুখীমুখরাভ্যামহুগম্যমানা পৌর্ণমাসী)
 পৌর্ণমাসী । মুখরে ! কিমছৎসাধা বাধা তর্কিতা স্থান রাধা ॥
 মুখরা । ভঅবদি স্মৃগাহি (ইতি সংস্কৃতেন)

অগ্রে বীক্ষ্য শিথগুথগুর্বিচরাত্তৎকস্মালস্তে
 গুঞ্জানস্ত বিলোকনামুহুরসৌ সাম্রং পরিক্রোশতি ।
 নো জানে জনয়নপূর্বমটনক্রীড়াচ্যৎকারিতাং
 বালায়াঃ কিল চিত্তভূমিযবিশৎ কোহয়ং নবীনগ্রাহঃ ॥
 পৌর্ণমাসী । (স্বগতং) সোহয়ং মুকুলস্ত নবাহুরাগ-রাশেঃ কোহপি
 চঙ্গিমা ॥ ২৬ ॥
 (প্রকাশং) মুখরে ! সাধু বিজ্ঞাতং যদত্র দানবকুলাবতঃস্থাঃ

কথং উল্লজ্জ্বলনীয়া । পরিমলঃ প্রকাশস্তত্ত্ব যা কলা বৈদ্যন্তী তত্ত্ব কর্ষ্ণঠোহয়ঃ ॥
 ন দৃঃসাধা বাধা যস্তাত্তথাভূতাং কিং কাচিত তর্কিতা ॥ ২৬ ॥
 পক্ষে অঙ্গনামু আগ্রহো যস্ত সঃ ॥

(অগ্রে পৌর্ণমাসী ও তৎপশ্চাত নান্দীমুখী ও মুখরার প্রবেশ)
 পৌর্ণমাসী—মুখরে । তুমি কি রাধার পীড়া দৃঃসাধ্য নহে বলিয়া
 মনে করিতেছ ?

মুখরা—তগবতি । শ্রবণ করুন । রাধা সর্থুখে ময়ুর-পুচ্ছ দেৰখয়া
 কাপিতে থাকে, গুঞ্জমালা দর্শনেই কাদিয়া বিলাপ করিতে থাকে, জানি
 না, কোনু নবীন গ্রহ অপূর্ব নৃত্যকলার চমৎকারিতা উৎপাদন পূর্বক এই
 বালার চিত্তভূমিতে প্রবেশ করিল ।

পৌর্ণমাসী—(স্বগত) এ যে দেখিতেছি, মুকুলের প্রতি নবাহুরাগেরই
 প্রচণ্ড বিক্রম । ২৬

(প্রকাশে) মুখরে ! যথার্থই বুঝিতে পারিয়াছ । যেহেতু, দানবশ্রেষ্ঠ
 কংসাদি এখানে রাধাকে অৰ্থেণ করিতেছে ; সেই কারণে কোনও
 অঙ্গনাগ্রহ আসিয়া এই বালাকে আশ্রয় করিয়াছে ।

କଂସାଦରୋ ରାଧାଯଶ୍ଵରି
ତେଣ କୋହୁଯଜନାଗ୍ରହେ * ବାଜାଯା-
ବିବେଶ ॥

ମୁଖରା । ତଅବଦି ! କୋ ଏଥ ପଡ଼ିଆରୋ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଅସି ! ଦାନବାରେଦୃଷ୍ଟିରେବ ।

ମୁଖରା । ତଅବଦି ! କୁଡ଼ିଲା କଥୁ ଜଡ଼ିଲା ଏଦଂ ପାହିଣଂଦିସମଦି ॥ ୨୭ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ମୁଖରେ ! ସା ଖଲୁ ଯଦିଗରା ସନ୍ଦିଗ୍ଧତାଂ । ସଥା
“ଜଟିଲେ ! ମାଶକ୍ଷିଠାଃ କୁଷମାଞ୍ଚବିଗ୍ରହୈବ ସଜ୍ଜଟ୍ୟିଷ୍ୟାମୀତି ॥”

ମୁଖରା । (ନମସ୍କର୍ତ୍ୟ ନିଷ୍କାନ୍ତା) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଉପମୃତ୍ୟ) ବ୍ୟସେ ! ନିଜାଭୀଷ୍ଟିଲାଭେନ କୁତାର୍ଥୀଭୂରାଃ ॥

ରାଧିକା । (ସାବହିଥିଂ ପ୍ରଗମତି) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସ୍ଵଗତଂ)

ମୁଖରା । ତଗବତି ! କୋହତ୍ର ପ୍ରତିକାରଃ ॥

ମୁଖରା । ତଗବତି ! କୁଟିଲା ଖଲୁ ଜଡ଼ିଲା ନ ଇଦୟଭିନନ୍ଦିଷ୍ୟତି ॥ ୨୭ ॥

ମୁଖରା—ତଗବତି ! ଇହାର ପ୍ରତିକାର କି ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ଦାନବାରିର ଦୃଷ୍ଟିତେଇ ଇହାର ପ୍ରତିକାର ।

ମୁଖରା—ତଗବତି ! କୁଟିଲା, ଜଡ଼ିଲା ଏ କଥା ସ୍ମୀକୃତ ହଇବେ ନା । ୨୭

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—ମୁଖରେ ! ଜଡ଼ିଲାକେ ଆମାର ଏହି କଥା ବଲିଯା ଆଦେଶ
ଆଳାଓ ଯେ, “ଜଟିଲେ ! ଭୟ କରିଓ ନା, ଆମି ନିଜ ବିଦ୍ୟାବଲେହି କୁଷକେ
ଉପଶିଷ୍ଟ କରିଯା ଦିବ ।”

ମୁଖରା—(ନମସ୍କାରପୂର୍ବକ ନିଷ୍କାନ୍ତ ହଇଲେନ) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ନିକଟେ ଯାଇଯା) ବ୍ୟସେ ! ନିଜ ଅଭୀଷ୍ଟ ଲାଭ କରିଯା
କୁତାର୍ଥୀ ହୋ ।

* ଏଥାମେ “ଅଙ୍ଗନାଥି” ଶବ୍ଦଟି ଦ୍ୱାର୍ଥ । ଅପର ଅର୍ଥ—(ଅଙ୍ଗନା ଆଗ୍ରହ)
ଅଙ୍ଗନାତେ ଯାହାର ଆଗ୍ରହ ଆଛେ, ମେହେ ଯାକ୍ଷି ଅର୍ଥାଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ; କାରଣ, ତିନିଇ ଏକମାତ୍ର
ପୁରୁଷ ବା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ।

ତଜନ୍ତ୍ୟାଃ ସବୀଡ଼ଂ କଥମପି ତଦାଡ଼ସ୍ଵରଘଟା-

ମପହୋତୁଃ ସଜ୍ଜାନଭିନବମଦାମୋଦମ୍ଭୁରା ।

ଅଧିରା କାଲିନ୍ଦୀପୁଲିନକଳଭେଦଶ୍ଵର ବିଜୟଃ

ସରୋଜାକ୍ଷ୍ୟାଃ ସାକ୍ଷାଦ୍ଵଦତି ହଦିକୁଞ୍ଜେ ତମୁବନୌ ॥ ୨୮ ॥

(ପୁନର୍ନିରପ୍ଯ ଜନାନ୍ତିକ)

ହସ୍ତ ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ନିର୍ଭରଗଭୀରପ୍ରେମୋର୍ପିତମନଃକ୍ଷୋଭା କିମପ୍ୟେଷା
ବିଚେଷ୍ଟତେ । ତଦୟବଧାର୍ଯ୍ୟତାମମୁରାଗବୀରନ୍ତ କାପି ଦୁର୍ବୋଧଗଭୀର-
ବିକ୍ରମ-ବୈଚିତ୍ରୀ ॥

ତଥାହି ॥

ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ୍ୟ ମୁନିଃ କ୍ଷଣଂ ବିଷୟତୋ ଯଶ୍ଚିନମନୋ ଧିୟସତେ
ବାଲାସୋ ବିଷୟେ ଧିୟସତି ତତଃ ପ୍ରତ୍ୟାହରଣ୍ଠୀ ମନଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । କାଲିନ୍ଦୀପୁଲିନକଳଭେଦଶ୍ଵର କୁଞ୍ଜେ ହଦି ମନ୍ତ୍ରେବ କୁଞ୍ଜେ ହିତଶ୍ଵ
ବିଜୟଃ ପରାକ୍ରମଂ ତମୁରେବ ବନୀ ବଦତି ସ୍ମୃତ୍ୟାତ । ଶ୍ରୀ ସ୍ୟାଂ କାଚିନ୍ମଣ-
ଲ୍ୟାଦି ବିବକ୍ଷାପତ୍ରେ ଯଦିତି ଅନ୍ନବିବକ୍ଷୟା ଶ୍ରୀଅଂ ରାଧାରୀଃ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟାଃ
ତଦାଡ଼ସ୍ଵରଘଟାଃ ଅପହୋତୁଃ ସଙ୍ଗୋପରିତୁଃ ସଜ୍ଜାନ୍ ତଜନ୍ତ୍ୟାଃ । ବନପକ୍ଷ—
ହିତଶ୍ଵରମୁଦନ୍ତ ଆମୋଦେନ ମଧୁରା ॥ ୨୮ ॥

ତ୍ରିପତାକାକରେଣାଶାନ୍ ପରିବାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରା କଥା । ଯା ମିଥଃ କ୍ରିୟତେ ସାତ୍ୟାଃ
ତଜନାନ୍ତିକମୁଚ୍ୟତେ ॥

ରାଧିକା—(ତାବ ଗୋପନପୂର୍ବକ ପ୍ରଣାମ କରିଲେନ) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ସଗତ) କାଲିନ୍ଦୀପୁଲିନବିହାରୀ ମତଗଜରାଜ କମଳ-
ନୟନା ଶ୍ରୀରାଧାର ହଦୟକୁଞ୍ଜେ ଯେ ବିଜୟଲାଭ କରିଯାଛେ, ତମୁରପ ବନ ଶେଇ
ନବୀନ ଆମୋଦେ ଅଧୀର ହିଁଯା ତାହାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିତେଛେ; ଯଦିଓ ଇନି
ଶଲଙ୍ଗ ତାବେ ତାହାର ଆଡ଼ସ୍ଵରଘଟା ଗୋପନ କରିବାର ଜଣ୍ଠ ଯତ୍ସହକାରେ ଚେଷ୍ଟା
କରିତେହେନ । ୨୮

(ପୁନରାୟ ଦେଖିଯା ଜନାନ୍ତିକେ) ଅହୋ ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ନିରତିଶୟ ଗଭୀର
ପ୍ରେମତରଙ୍ଗେ ଇହାର ମନ କ୍ଷୋଭିତ ହୋଯାଯ ଇନି କି ଏକ ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା

ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ଫୁରିଲବାୟ ହସ୍ତ ହୃଦୟେ ଯୋଗୀ ସମ୍ମୁଦ୍ରିତ
ମୁଞ୍ଚେଯଂ କିଳ ପଞ୍ଜ ତମ୍ଭ ହୃଦୟାନ୍ତିକାନ୍ତିକାନ୍ତି ॥
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଭାବଦି । ଉରିସମ୍ବ ତାଅସମ୍ବ ବିଶାଳେ ମୃତକି ॥ ୨୯ ॥
ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ବ୍ୟସ ! ସତ୍ୟମାତ୍ର ଦୁର୍ଗମୋହିୟଂ ଗାଁଢ଼ାହୁରାଗବିବର୍ତ୍ତଃ
ଶ୍ରୀଯତୀମ୍ ॥
ପୀଡ଼ାଭିନ୍ବକାଳକୁଟକୁଟାଗର୍ଭସ୍ତ ନିର୍ବାସମୋ
ନିଃସ୍ତନ୍ଦେନ ମୁଦ୍ରାଂ ସୁଧାମଧୁରିମାହଙ୍କାରସଙ୍କୋଚନଃ ॥
ପ୍ରେମା ମୁଦ୍ରାରି ! ନନ୍ଦନନନପରୋ ଜାଗରି ସମ୍ମାନରେ
ଜ୍ଞାଯାନ୍ତେ ଶୁଟମୟ ବକ୍ରମଧୁରାନ୍ତେନେବ ବିଜ୍ଞାନ୍ତୟଃ ॥

ନାନୀ । ଭଗବତି ! ଈଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଭାବଶ୍ରୀ ବିଜ୍ଞାନେ ମୃତ୍ୟୁ ॥ ୨୯ ॥
ବିବର୍ତ୍ତୋ ବିକାରବିଶେଷଃ ॥

ପୀଡ଼ାଭିରିତି । ଜାଗର୍ତ୍ତୀତି ସ୍ଵରୂପଲକ୍ଷଣକଥନଃ ଜାଗ୍ରଦେବ ସଦୀ ତିଷ୍ଠିତ
ନତୁ ପ୍ରୋଯଃ ସାପଃ ସମ୍ଭବତୀତ୍ୟଥଃ । ତେନାପି ଜ୍ଞାଯାନ୍ତେ କେବଳମହୁଭୂଯାନ୍ତେ
ମାତ୍ରଂ ନତୁ ବକ୍ତୁଂ ଶକ୍ୟାନ୍ତେ ତନ୍ମାଚକଶକ୍ରାଭାବାନ୍ତି ତାବଃ । ବକ୍ରମଧୁରାଃ
ଅସ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ୍ୟଶ୍ରୀ ବକ୍ର ଏବ ମାର୍ଗଃ କଞ୍ଚିତ୍ତାଦୃଶଜନାମୁରାଗଭାବେକମାତ୍ରଗୋଚର
ଇତ୍ୟଥଃ । ଅୟନ୍ତାବଃ ଅୟଃ ପ୍ରେମା ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରାତ୍ୟାଂ ଜ୍ଞାତୁଂ ନ ଶକ୍ୟଃ ।

କରିଲେହେନ ? ନିଶ୍ଚୟ ଜାନିଓ, ଇହା ଅମୁରାଗବୀରେର କୋନ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଗଭୀର
ପ୍ରଭାବେର ବିଚିତ୍ର ଲୀଳା ।

କି ଆଶର୍ଯ୍ୟ ! ମୁଣି, ମନ ବିଷୟ ହଇତେ ପ୍ରତିନିବୃତ୍ତ କରିଯା କ୍ଷଣକାଳେର
ଅନ୍ତରେ ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଧାରଣ କରିଲେ ଇଚ୍ଛା କରେନ, ଏହି ବାଲା କିନ୍ତୁ ତୀହା ହଇତେ
ମନ ପ୍ରତିନିବୃତ୍ତ କରିଯା ବିଷୟେ ନିଯୋଗ କରିଲେ ଚାହିଲେହେ, ହାଯ !
ଯୋଗୀ ହୃଦୟେ ଯାହାର ଶୁଣିର କଣାମାତ୍ର ଲାଭ କରିବାର ଜନ୍ମ ବିଶେଷକୁପେ
ଉତ୍କର୍ଷିତ, ଏହି ମୁଦ୍ରା କି ନା ତାହାକେ ହୃଦୟ ହଇତେ ବହିର୍ଗତ କରିଯା ଦିବାର
ଜନ୍ମ ଆକାଙ୍କ୍ଷା କରିଲେହେ !

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ—ଭଗବତି ! ଏହିକମ ଭାବେର ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନେ ଆମି ନିତାନ୍ତି
ମୂର୍ଖ । ୨୯

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ—ବ୍ୟସ ! ତୁମି ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିଯାଇ, ଅମୁରାଗେର ଏହି

তদেহি ভাবমস্তাঃ পরৌক্ষেবহি ॥

(ইত্যপস্ত্য) বৎস ! কিমপি গৃষ্ঠব্যাসি ।

পতিঃ প্রেমোদাত্তঃ স্বচরিতকথা গোকুলপুরে

প্রসিদ্ধা তে শুন্দে জনিবপি চ লক্ষ্মীবতি কুলে ।

অপূর্বাঃ কুর্বাণ মতিমিহ মহাসাহসময়ীঃ

সুহস্তাঞ্চ লজ্জামপি কিমিব রাধে ! ন ভজসি ॥ ৩০ ॥

কিন্তু কথধিদত্তভাগ্যেন । এতৎসজাতীয়প্রেমশেদাশ্রয়ঃ স্থান্তদা
কণ্টকবেধব্যথাসাদৃশাহৃসারেণ শক্তিবেধব্যথায়া ইব এতস্য জ্ঞানং স্থান্তি
তেনানন্তথাভাবে ভবত্যাঃ ষতিতব্যমিতি ।

পতিঃ প্রেমা উদাত্তঃ প্রফুল্লঃ । গোকুলপুরে তব স্বচরিতকথা প্রসিদ্ধা ।
শুন্দে লক্ষ্মীবতি চ কুলে তব জনিঃ ॥ ৩০ ॥

গাঢ় দুর্বোধ্য বিবর্তের কথা শ্রবণ করঃ—সুন্দরি ! নবনন্দননিষ্ঠ
প্রেম যাহার অন্তঃকরণে বিরাজ করে, যাত্র তিনিই ইহার বক্ত ও মধুর
পরাক্রমের বিষয় জানিতে পারেন । এই প্রেমের বশে যে পীড়া উপস্থিত
হয়, অভিনব কালকূটের বিষজ্ঞালাও তদপেক্ষ অল্প, আর ইহাতে যে
আনন্দের ফুরণ হয়, অমৃতের ও মধুরিমার অহঙ্কার তাহাতে সঙ্ঘচিত
হইয়া পড়ে ।

এস, ইহার ভাব পরীক্ষা করি (ইহা বলিয়া নিকটে
যাইয়া) বৎস ! তোমাকে বিছু জিজ্ঞাসা করিতে ইচ্ছা
করিতেছি—

হে রাধিকে ! তোমার পতি প্রেমবান् ও উদারস্বভাব, গোকুল-
নগরে তোমার সুন্দর চরিত্রের কথা সুপ্রসিদ্ধা, অতিশুক্ষ লক্ষ্মীশুক্ষ
কুলে তোমার জন্ম, তুমি যে এইরূপ দুঃসাহসিক ব্যাপারে প্রবৃত্ত
হইয়াছ, তোমার কি আত্মীয়-স্বজনগণের সমীপে ইহাতে লক্ষ্মী
হইবে না । ৩০

রাধিকা । (কাতর্যমতিনীয় সলজং ললিতাকর্মুলে লপতি ॥)

ললিতা । অজ্ঞ ! বিষ্ণবেদি রাহী (ইতি সংস্কৃতেন)

দোষোদ্গারং স্থপি কুরুষে হা ময়ি ব্যাকুলায়ং
পাদেভ্যস্তে ভগবতি ! শপে নাপরাধ্যামি সার্বী ।
পর্ণেং কর্ণোৎপলবলয়ভিস্তাড্যমানোহপি ধূর্তো
ন শ্রামাঞ্চা মম তমুপরিষঙ্গং জহাতি ॥

পৌর্ণমাসী । (সের্যমিবালোক্য) মুক্ষে ! কিমন্তাঃ প্রোচমুদ্রাঃ
নোদ্গুরণি ।

রাধিকা । (সরোষং সংস্কৃতেন) ।

ক্রোশস্ত্র্যাং করপল্লবেন বলবান্ সংঘঃ পিখতে মথং
ধাৰস্ত্র্যাং তয়ভাজি বিস্তৃতভুজো ক্রক্ষে পুৱঃ পদ্ধতিং ।
পাদাঙ্গে বিলুঠত্যসো ময়ি মূর্দিষ্ঠাধরায়ং কৃষা
মাতশ্চণ্ডি ! ময়া শিথগুমুকুটাদাত্তাভিৱক্ষ্যঃ কথং ॥

পৌর্ণমাসী । (স্বগতং) নিষ্কম্পতয়া বন্ধমুলোহয়ং প্রেমপলাশী ।
(প্রকাশং)

ললি । আর্যে ! বিজ্ঞাপয়তি রাধা ।

কর্ণস্ত্রোৎপলবলয়ভিঃ বেষ্টনশীলেঃ পর্ণেং অর্থাত্বৎপলপট্টেষ্টাড্য-
মনোহপি ।

রাধিকা—(কাতৰ ভাবে ললিতার কর্মুলে কি বলিলেন)

ললিতা—আর্যে ! রাধিকা আপনাকে কিছু নিবেদন করিতেছে ।

আমাকে ব্যাকুলা দেখিয়া আপনি পর্যন্ত আমার অপরাধ কীর্তন
করিতেছেন, ইহা বিচিৰ নহে—কিন্তু হে ভগবতি ! আমি আপনার
চৰণেৰ শপথ কৱিয়া বলিতেছি, আমাৰ কোনও অপরাধ নাই, আমি
পতিত্বাতাই আছি, কিন্তু সেই ধূর্তকে আমি পত্রনিষ্ঠিত কর্ণোৎপলেৰ
বলয়েৰ দ্বাৰা তাড়না কৱিলেও সেই শ্রামাঞ্চা কিছুতেই আমাৰ অঙ্গেৰ
আলিঙ্গনকৰ্প রঞ্জ পৰিত্যাগ কৱে না ।

ସ୍ଵା ନୀତୋ ବାମଃ ଫଳକମିଲଦଙ୍ଗୋ ମଧୁରିପୁଃ
ସୁଖାଶାଭିଃ କ୍ରୀଡ଼ାକୁତୁକିନି ! କୁତୋ ନେତ୍ରପଦବୀଂ ।
କୁକୁଳାଗ୍ନିଜାଲାପଟଳକଟୁକେଲିର୍ଯ୍ୟଦଧୁନା
ଦଶେଯଂ ହସ୍ତ ସାଂ ଅଳୟତି ହିମାନୀବ ନଲିନୀମ୍ ॥ ୩୧ ॥
ରାଧିକା । (କୃଷ୍ଣମୁଦ୍ଦିଶ୍ୱ ସଂକ୍ଷତେନ ସୋପାଲଭମାଆଗତଃ)

ମାତଞ୍ଚଣ୍ଡିତି । ତଥାପି ଅବିଚାରେଣ ମାଂ ପ୍ରତ୍ୟେବ ଦୁପ୍ୟସି କିଂ
ବନ୍ଦବ୍ୟମିତି ॥ ୩୧ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ଈର୍ଷ୍ୟାସହକାରେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ହାଁ ମୁଖେ ! ତାହାକେ
କି ପ୍ରୋତ୍ତାଜନୋଚିତ ଅନ୍ତ ଦଣ୍ଡେ ଦଣ୍ଡିତ କରିତେ ପାର ନା ?

ରାଧିକା—(ସକ୍ରୋଧେ) ହେ ମାତଃ ଚଣ୍ଡି ! ଯଦି ଆମି ରୋଦନ କରିତେ
ଥାକି, ତବେ ସେଇ ବଲବାନ ଧୂର୍ତ୍ତ କରପଞ୍ଚବେର ଦ୍ୱାରା ତଥନଈ ଆମାର ମୁଖ
ଚାପିଯା ଧରେନ, ଯଦି ଭୟେ ଭୀତ ହିଁସା ପଲାଯନ କରିତେ ଚାହି, ତବେ ବାହ୍ନ
ବିଷ୍ଟାର କରିଯା ଆମାର ଅଗ୍ରେ ଆସିଯା ପଥ କୁନ୍ଦ କରେନ, ଆର ଯଦି ମିନତି
କରିଯା ତୋହାର ପାଦପଦ୍ମେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ, ତବେ ତିନି କ୍ରୋଧଭରେ ଆମାର ଅଧର
ଦଂଶନ କରିତେ ଥାକେନ; ତବେ ବଲୁନ, ଆମି କି ପ୍ରକାରେ ସେଇ ଶିଖଗୁଡ଼
ହିତେ ଆୟୁରକ୍ଷା କରିବ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—(ସ୍ଵଗତ) ନିଶ୍ଚୟହି ଏହି ପ୍ରେମବୃକ୍ଷ ବନ୍ଦମୂଳ ହଇଯାଛେ ।

(ପ୍ରକାଶେ) ହେ କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁହଲେ ! ତୁମି ସୁଖାଶାୟ ମନୋହର *
ଭାବିଯା ଚିତ୍ରପଟେ କୋଥାୟ ସେଇ ମଧୁରିପୁକେ ନେତ୍ରପଥେର ପଥିକ କରିଯାଇ ?
ହାଁ ! ହାଁ ! ଇହାର ଫଳେଇ ହିମାନୀତେ ଯେବେଳ ନଲିନୀ ଦନ୍ତ ହୟ,
ତେମନଈ ତୁଷାନଲେର ଜାଲାପଟଲେର ତୀର କ୍ରୀଡ଼ାଯ ତୋମାରଓ ଏହି ଦଶା
ସଟିଯାଛେ । ୩୧

ରାଧିକା—(କୃଷ୍ଣକେ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିଯା ତିରଙ୍କାର ପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ)

* ମୂଳେ ‘ବାମ’ ଏହି କଥାଟି ପ୍ରଦତ୍ତ ହଇଯାଛେ । ‘ବାମ’ ଶବ୍ଦେ ପ୍ରତିକୁଳନାୟକ ଓ
ମନୋହର—ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥିତି ହିତେ ପାରେ ।

শিশিরয় দৃশী দৃষ্টি দিব্যকিশোরমিতীক্ষিতঃ
পরিজনগিরাং বিশ্রান্তাঙ্গং বিলাসফলাঙ্গিতঃ ।
শিব ! শিব ! কথৎ জানীমস্তামবক্রধিয়ো বয়ং
নিবিড়বড়বাবত্ত্বজ্ঞালাকলাপবিকাশিনম् ॥ ৩২ ॥

পৌর্ণমাসী । (সন্ধেহমালোক্য) বৎসে ! ক্ষণমেকাস্তে নিবিশ্র
পুষ্পেষু লেখো নিশ্চীয়তাং । যথায়ং কৃষ্ণায় স্বসদীভ্যাং
সমর্প্যতে ॥

রাধা । (সখীভ্যাং সহ নিষ্ঠাস্তা)

পৌর্ণমাসী । (পরিক্রম্য) নান্দীমুখি ! কৃষ্ণেহিপি নাতিদূরে
তবিষ্যতি । যদত্ত দক্ষিণতো নৈচিকীনিকৃত্বস্তু হস্তারবাড়-
স্থরোহঃযমন্ত্বরমাক্রামতি । তদহং স্নানার্থং ব্রজামীতি ।

পরিজনগিরাং বিশ্রান্তাদিতি । তহি পরিজনা এব দুঃখদা ইতি চেত্ত্বাহ
অবক্রধিয়ো বয়মিতি বহুবচনেন যথাহং তর্তৈব মহ পরিজনা
অপি সরলা এব আমেতাদৃশং তেহিপি কথৎ জানীযুরতস্মেব দুঃখদ
ইত্যৰ্থঃ ॥ ৩২ ॥

পূর্ববরাগে জাতে নায়িকা কন্দর্পলেখং মাল্যং চ নাযকায় দৃতীদ্বারা
সমর্পয়তীতি কামশাস্ত্রীত্যা পৌর্ণমাস্তাহ—বৎসে ! ইতি ।

“এই দিব্য কিশোর দর্শন করিয়া দুই আঁথি শীতল কর” পরিজন-
গণের এই বাক্যে বিশ্বাস করিয়া আমি চির্ত্বফলকে অঙ্গিত তোমাকে
দর্শন করিয়াছিলাম । হায় ! হায় ! তুমি যে নিবিড় বাড়বাঘির
জ্ঞালাকলাপ বিকাশ করিবে, সরলমতি আমরা তাহা কেমন করিয়া
বুবিব ? ৩২

পৌর্ণমাসী—(সন্ধেভরে দর্শন করিয়া) বৎসে ! ক্ষণকাল নিষ্জলে
বসিয়া পুষ্পদলে একখানি লিপি প্রস্তুত কর । উহা তোমার সখীদ্বয়
কৃষ্ণকে সমর্পণ করুক ।

রাধা—(সখীদ্বয়ের সহিত নিষ্ঠাস্ত হইলেন)

(উভে নিষ্ঠাস্তে ॥)

(ততঃ প্রাবিশতি কুষঃ)

কুষঃ । (সোদ্বেগং)

যদবধি তদকস্মাদেব বিশ্বাপিতাক্ষঃ

নবতডিভিরামং ধাম সাক্ষাৎভূব ।

তদবধি চিরচিন্তাচক্রসজ্জা বিরত্তিঃ

মম মতিকুপতোগে যোগিনীৰ প্ৰযাতি ॥

(পুরোহুস্ত্র্য স্বগতং) হস্ত ! রঞ্জণমাল্যমুপনেতুং প্ৰস্থিতো
বয়স্তঃ কথং বিলম্বতে ॥

(প্ৰবিশ মাল্যহস্তো) মধুমঙ্গলঃ । (স্বগতং) ॥ ৩৩ ॥

পুল্পেষ্টি সপ্তম্যস্তং কন্দৰ্পশ অর্থন্দৰ্মিতি প্রাকৱণিবং ।

“গোষু দিব্যা ত্ৰ নৈচিকী” ইত্যমোঃ ॥

যোগিনীৰেতি ব্ৰহ্মসাক্ষাৎকাৰে যাতে সতীত্যৰ্থঃ । তদন্তৰং তস্মা
বিষ্ণুধৰসাদৃশেন রঞ্জণপুষ্পং স্ফুত্যাকৃতম् । তৎস্মাৱণতঃ রঞ্জণমালাৰ্থং
প্ৰস্থিতস্ত মধুমঙ্গলস্ত কুষঃ স্মাৱতি ॥ ৩৩ ॥

পৌর্ণমাসী—(কিঞ্চিৎ অৱগপূৰ্বক) নান্দীমুখি ! বোধ হয়, কুষঃ
আৱ অধিক দূৰে নাই, যেহেতু, দক্ষিণ দিকে গাতীবুন্দেৱ হাস্তাৱৰ শমুছে
গগননগুল পূৰ্ণ হইয়াছে । অতএব আমি স্নানাৰ্থে গমন কৱিতেছি ।

(এই বলিয়া উভয়ে প্ৰস্থান কৱিলেন ।)

(কুষেৱ প্ৰবেশ)

কুষ—(উদ্বেগসহকাৰে) অকস্মাৎ যে অবধি নব বিদ্যুতেৱ আয়
নয়নাভিৱাম কুপ আমাৱ নয়নকে বিশ্বাস্তি কৱিয়াছে, সেই অবধি আমাৱ
মতি চিৱকালেৱ জন্ম চিন্তাকেৱ আসক্তা হইয়া যোগিনীৰ ত্ৰয় সৰ্বপ্ৰকাৰ
উপতোগে বিৱত্তি লাভ কৱিয়াছে ।

(অগ্ৰে অবলম্বন কৱিয়া স্বগত) হায় ! বয়স্ত রঞ্জণমালা আনিতে
যাইয়া এত বিলম্ব কৱিতেছে কেন ?

মধুমঙ্গল—(মাল্য হস্তে প্ৰবেশ কৱিয়া—স্বগত) । ৩৩

কধং অজ্জ দুর্শণাএদি পিঅবঅসসো । হোছ পসঙ্গদো
জাণিস্মং ।

(ইতি পরিক্রম্য কৃষ্ণ পশ্চন্ত স্বগতং সংস্কৃতেন)

ফুলপ্রস্তুনপটলেন্সপনীয়বর্ণ-

মালোক্য চম্পকলতাং কিল বস্পতেহসো ।

শক্ষে নিরক্ষনবকুক্ষ্মপঙ্কগৌরী

রাধাশ্চ চিত্তফলকে তিলকীবভূব ॥

(ইত্যুপহৃত্য)

ভো ! গেহু (ইতি মাল্যং নিবেদয়তি) ৩৪ ॥

কথমত্ত দুর্শনায়তে প্রিয়বয়স্থঃ ভবতু প্রসঙ্গতো জ্ঞান্তামি ॥

ফুলপ্রস্তুনেং করণেং স্মৰণবর্ণাং চম্পকলতাম্ । তপনীয়ং কনকং ।
নিরক্ষে নির্খলঃ । তিলকশঙ্গোহৃত্য শ্রেষ্ঠার্থকঃ । তথা চ শ্রীকৃষ্ণ চিত্ত-
কৃপপটে সর্বা এব ব্রজমুনর্য্যে যত্পি লিখিতা ভবন্তি তথাপি তাসাং
মধ্যে রাধিকা তু তিলকীবভূব । নস্তত্ত্ব এতাদৃশচিন্তাপরো মম
বয়স্থঃ কদাপি দৃষ্ট ইতি । রাধাবর্ণস্ত সাদৃশ্যং কুক্ষুমস্ত, তৎসাদৃশ্যং কনকস্ত,
তৎসাদৃশ্যং চম্পকলতায়াস্তামপি দৃষ্টা কম্পন্তে । অহো ! রাগোদ্রেক
ইতি ভাবঃ ॥ ৩৪ ॥

অগ্ন প্রিয়বয়স্থকে দুর্শনার মত দেখাইতেছে কেন ? দেখি, প্রসঙ্গক্রমে
ইঁহার বৃত্তান্ত অবগত হইতে হইবে । (ইহা বলিয়া ভমণ করিতে করিতে
কৃষ্ণকে দেখিয়া স্বগত) প্রকৃটিত পুষ্পসমূহে শোভিতা স্বর্ণবর্ণ চম্পকলতাকে
দর্শন করিয়া ইনি কম্পিত হইতেছেন বোধ হইতেছে, নির্খল নব
কুক্ষুমপঙ্কের গ্রায় গোবর্ণা শ্রীরাধিকা ইঁহার চিত্তফলকে তিলকন্ধপে অঙ্কিতা
হইয়াছেন ।

(নিকটে গমনপূর্বক) সথে ! গ্রহণ কর । (ইহা বলিয়া মাল্য
নিবেদন করিলেন) । ৩৪

କୁଷ୍ଠः । (ଅନାକର୍ଣ୍ଣିତକୈନୈବ)

କନକାଦ୍ଵିନିକେତକେତକୀ-

କଲିକାକଲ୍ପକଲେବରହୃତିଃ ।

ହନ୍ଦି ସା ମୁଦିରାଲିମେହୁରେ

ଚପଳା ମାଂ କିମଲଂକରିୟତି ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । (ସ୍ଵଗତଂ) ଫଲିଦଂ ମେ ତକେଣ । (ପ୍ରକାଶମୁଚ୍ଛଃ)

ତୋঁ ପିଅବଅଦସ ! ସମ୍ମହେ ବିକୋସଂତଂ ବି କିମ ମଂ ଏ
ପେକୁଥସି ।

କୁଷ୍ଠଃ । (ସାବହିତ୍ୟଂ) ସଥେ ! ଚମ୍ପକଲତାୟା ଲାବଣ୍ୟାକୁଣ୍ଡନ ମୟା
ନୋପଦୃଷ୍ଟୋହସି ॥ ୩୫ ॥

କୁଷ୍ଠ । ମୁଦିରାଲିମେହୁରେ ମେଘଶ୍ରେଣୀନ୍ତିଷ୍ଠେ ହନ୍ଦି ବକ୍ଷସି । ଚପଳା ବିଦ୍ୟୁତ,
ପକ୍ଷେ—ଚର୍ବଲାୟାଶୁନ୍ତାଃ କ୍ଷଗମାତ୍ରିଚର୍ବିଷ୍ଠପି ମମ କୃତାର୍ଥଭ୍ୟମେବେତି ଭାବଃ ।
ସଂଚାରିଣ୍ୟାଃ ସଂଚାରଂ କର୍ତ୍ତୁଂ ଶୀଳଂ ଯଶ୍ଶାନ୍ତଶ୍ଶାଃ ॥

ମଧୁ । ଫଲିତଂ ମେ ତକେଣ । ତୋ ପ୍ରିୟବସ୍ୟ ! ସମୁଖେ ବିଜ୍ଞୋଶସ୍ତଂ
ଶବ୍ଦାୟମାନମପି କ୍ଷାମାଂ ନ ପଞ୍ଚସି ॥ ୩୫ ॥

କୁଷ୍ଠ । (ଶ୍ରବଣ ନା କରିଯା) କନକପର୍ବତେ ବିରାଜିତ ପୁଷ୍ପେର ଶ୍ରାୟ
ଶରୀରଶୋଭା ଧାରଣ କରିଯା ସେଇ ଚପଳାରୂପା ଶ୍ରୀରାଧା ଆମାର ମେଘଶ୍ରେଣିଦ୍ୱାରା
ନିଷ୍ଠ ହନ୍ଦୟ କି ଅଳକ୍ଷତ କରିବେନ ?

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । (ସ୍ଵଗତ) ଆମି ଯାହା ଭାବିଯାଇଲାମ ତାହାଇ
ଘଟିଯାଛେ ।

(ପ୍ରକାଶେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟରେ) ଅହେ ପ୍ରିୟବସ୍ୟ ! ଆମି ଯେ ସମୁଖେ ଚୀତକାର
କରିତେଛି—ତାହା କି ଦେଖିତେ ପାଇତେଛ ନା ?

କୁଷ୍ଠ । (ଭାବ ଗୋପନପୂର୍ବକ) ସଥେ ! ଚମ୍ପକଲତାର ସୌନ୍ଦର୍ୟେ ଆକୃଷ
ହଇଯା ଆମି ତୋମାକେ ଦେଖିତେ ପାଇ ନାହିଁ । ୩୫

মধুমঙ্গলঃ । সচং জ্ঞেব ভগাসি কিন্তু সঞ্চারিণীএ চম্পালদাৰে ।

কৃষঃ । সখে ! কামসন্তাব্যশম্পকলতায়াঃ সঞ্চারঃ ॥ ৩৬ ॥

মধুমঙ্গলঃ । বঅস্ম ! কথণং বিৰমেছু বক্তণং উজ্জুআং কহেহি
কহং সুন্ধাইঅগ্রসি ত্বি ॥

কৃষঃ । (সম্মিতং) সখে ! মালাং বিনা ॥ ৩৭ ॥

মধুমঙ্গলঃ । বালাং ত্বি ভণ ॥

কৃষঃ । মধ্যেৱ তে বিশক্তা ॥

মধুমঙ্গলঃ । (সংস্কৃতেন)

ন জানীবে মূর্কশ্চুজ্ঞতমপি শিখণ্ডং যদখিলং

ন কঢ়ে যন্মালাং কলয়সি পুরন্তাৎ কৃতমপি ।

ততুবীতং বৃন্দাবনকুহরলীলাকলভ ! হে

শুটং রাধানেত্রভৱৰবৱৰবীর্যোৱত্বিরিয়ম্ ॥

মধু । সত্যমেব ভণসি কিন্তু সঞ্চারণ্যশম্পকলতায়াঃ ॥ ৩৬ ॥ *

মধু । বয়স্ত ! ক্ষণং বিৰমতু, বক্তু দং, আজুং সৱলং কথয় কথং শূন্ত-
হৃদয়েহ সৌতি ॥ ৩৭ ॥

মধু । বালাং বিনেতি ভণ ॥

মধু । অগৱো হি দানগঞ্চলোলুপো গণ্ডে বসন् হস্তিনমুদ্বেজয়তৌতি
লোকপ্রসিদ্ধিঃ । উন্মীতং নিশ্চিতং বিজ্ঞাতম্ ॥

মধুমঙ্গল । সখে ! তুমি সত্য কথাই বলিয়াছ, কিন্তু সে চম্পকলতা
সঞ্চারিণী বা গতিশীলা ।

কৃষ—সখে ! চম্পকলতার চলিয়া বেড়ান একেবাৰেই অসম্ভব । ৩৬

মধুমঙ্গল—বয়স্ত ! কিছুকাল বাঁকা ভাৰ ছাড়িয়া একটু সৱল ভাৰে
আলাপ কৱ, বল দেখি ; কি পৰাপৰে শুন্তহৃদয় হইয়াছ ?

কৃষ—(মধু হাস্তপূৰ্বক) সখে ! মালা নাই বলিয়া । ৩৭

মধুমঙ্গল—‘মালা’ না বলিয়া ‘বালা’ অৰ্থাৎ বালাকে না পাইয়া এই
কথা বল না কেন ?

କୁଷ । (ସଗତ) କଥଂ ନିଖିଲମେବ ତକିତଃ ଧୂର୍ତ୍ତେନ । ତଦଳଃ
ପ୍ରତାର୍ଥ୍ୟ ॥ ୩୮ ॥

(ପ୍ରକାଶ) ସଥେ ! ଯଥାର୍ଥମାତ୍ର, ତଦାକର୍ଣ୍ୟ ।
ଯମ ରାଧା ନିର୍ମଗନ୍ଧଃ ପ୍ରତୌପମନ୍ୟମନଃ ।
ମହାଜୈଯୁଗୀବ ସହସା ପ୍ରବାହଃ ସୌରସୈନ୍ଧବମ୍ ॥ ୩୯ ॥

କୁଷ । ଅଲଃ ପ୍ରତାର୍ଥ୍ୟେତି । “ଅଲଃ ଖଲୋଃ ପ୍ରତିଷେଧ୍ୟୋଃ ପ୍ରାଚାଃ”
କ୍ରାଚ, ପ୍ରତ୍ୟାଯଃ, ପ୍ରତାରଣଃ ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଯଦ୍ଵା ତୁ ପ୍ଲବନତରଗରୋରିତ୍ୟ-
ସ୍ମାଁ ସ୍ଯଗ, ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥଃ ପ୍ରତାରଣେନାଲମିତି ବା ॥ ୩୮ ॥

ନିର୍ମଗନ୍ଧଃ ସ୍ଵଭାବକୁଷଃ ମନଃ ପ୍ରତୌପମନ୍ୟଣ ଅସ୍ତ୍ରମକରୋଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ।
ମୁରସିନ୍ଧୁଗଞ୍ଜା ତଶ୍ଚା ଇଦଃ ସୌରସୈନ୍ଧବଃ “ସିନ୍ଧୁନୀ ସରିତି ଦ୍ଵିଷାମ୍” ଇତ୍ୟମରଃ
ତଶ୍ଚା: ପ୍ରବାହଃ ମହାଜୈଯୁଗୀ ଯଥା ପ୍ରତୌପଃ ନୟତି ଅନ୍ତପୁଣିମାଭ୍ୟନ୍ତର୍ଦିନେ
ସମୁଦ୍ରରୁ କ୍ଷୋତୋଦ୍ରେକେଣ ଉଦ୍ଦେଲତେ ତରଙ୍ଗାବସାତିତାଯାଃ ଗଞ୍ଜାଯାଃ ଶ୍ରୋତଃ
ପରାବର୍ତ୍ତତେ ॥ ୩୯ ॥

କୁଷ—ତୋମାଯ ଏ ଆଶକ୍ଷା ବୃଥା ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳ—ହାୟ ସଥେ ! ମନ୍ତ୍ରକ ହଇତେ ମୟୁରପୁଛ୍ ଯେ ଚାରିଦିକେ ଖଶିଯା
ପଡ଼ିଯାଛେ, ଆର ତୋମାର ସମୁଖେ ଆସିଯା ଏହିମାତ୍ର ଯେ ମାଲା ତୋମାର ଗଲାଯ
ପରାଇଲାଯ, ତାହାଓ ତୁମ ଜାନିତେ ପାର ନାହିଁ ? ଅତ୍ୟବ ହେ ବୃନ୍ଦାବନ-
ଶୁଦ୍ଧାବିଲାସି ମାତଙ୍ଗ ! ଇହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ରାଧାର ଲେନ୍ଦ୍ରିୟପ ଭ୍ରମରସୁଗଲାଇ
ତୋମାକେ ଏହିରାପ ବଚଲିତ କରିଯାଛେ ।

କୁଷ—(ସଗତ) ଏହି ଧୂର୍ତ୍ତ ଯେ ସକଳାଇ ଜାନିତେ ପାରିଯାଛେ ! ଅତ୍ୟବ
ଆର ପ୍ରତାରଣାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ୩୮

(ପ୍ରକାଶ) ସଥେ ! ଠିକିହି ବଲିଯାଛ, ଅତ୍ୟବ ଶ୍ରବଣ କର—ମହାଜୈଯୁଗୀ
ପୁଣିମା ଯେମନ ସହସା ଗଞ୍ଜାଶ୍ରୋତେର ଗତି ବିପରୀତମୁଖୀ କରିଯା
ଦେଯ, ସେହିରାପ ଆମାର ସ୍ଵଭାବକୁ ମନକେ ଶ୍ରୀରାଧା ଅସୁର କରିଯା
ଦିଯାଛେନ । ୩୯

মধুমঙ্গলঃ । নূং অচ্ছীণং দে পচকথীভূতা এষা ॥

কৃষঃ । অথ কিং স্বলতঃ সা পরিচিক্যে চ (ইত্যোৎসুক্য-
মত্তিনীয়)

অমদ্ভুবল্লীকৈঃ প্রতিদিশমপাঞ্চস্তু বলনৈঃ

কুরদ্বীভো ভদ্রীভরমুপদিশস্তীমিব দৃশ্যঃ ।

ততস্তাং বিষ্঵োষ্ঠীং কলয়তি ময়ি ক্রোধবিকটো

মনোজন্মা পৌষ্পং ধনুরমুপমং সজ্যমকরোৎ ॥ ৪০ ॥

মধুমঙ্গলঃ । অবি নাম সংবৃতং অশ্বোশন্দংসণং ॥

কৃষঃ । নহি নহি !

তস্তাঃ সখে ! মুখতুষারমযুখবিষ্঵ে

দুরান্মাক্ষিপদবীমধিকচমাত্রে ।

নির্বিন্দতঃ শপথকোটিভিরম্বয়াহং

নীতঃ ক্ষণাদহহ !! সম্মনি ভোজন্মায় ॥ ৪১ ॥

মধু । নূং অক্ষোন্তে গ্রত্যক্ষীভূতা এষা ॥ ৪০ ॥

মধু । অপি নাম সংবৃতমগ্নেত্তুদর্শনম্ ॥ ৪১ ॥

মধুমঙ্গল—নিশ্চয়ই রাধিকাকে তুমি নয়ন ভরিয়া দেখিয়াছ ।

কৃষ—ঁ ! স্বল হইতে তাহার পরিচয়ে পাইয়াছি (এই বলিয়া ওৎসুক্য সহকারে) সখে ! সেই শ্রীরাধা জলতা সঞ্চরণ করিয়া চতুর্দিকে অপাঙ্গচ্ছাটায় যেন হরিণীগণকে নয়নভঙ্গী সম্বন্ধে উপদেশ দিতেছিলেন, এই সময়ে আমি সেই বিষ্঵োষ্ঠীকে দর্শন করায় কন্দর্পদেব ক্রুদ্ধ হইয়া আমার প্রতি স্বীয় অহুপম পুষ্পাধুর সন্ধান করিলেন । ৪০

মধুমঙ্গল—তাহ'লে কি পরম্পরের সাক্ষাৎ হইয়াছে ?

কৃষ—না না, সখে ! দুর হইতে আমি সেই চন্দ্রবদনে নেত্রপাত করিতেই মাতা আসিয়া কোটি কোটি শপথ দান করিয়া আমাকে ভোজন করাইবার জন্য তৎক্ষণাত গৃহে লইয়া গেলেন । ৪১

ମୁମ୍ଭଲଃ । ବଅସସ ! ଚିର୍ତ୍ତଣ୍ଡି ବହଳାଓ ବଲ୍ଲବସୁନ୍ଦରୀଓ, ତହବି କୀସ
ତୁମଂ ଏକାଏ ରାହିଏ ଶିତ୍ରରଂ ଅଗୁରଙ୍ଗସି ॥

କୁଞ୍ଜଃ । ସଥେ ! ରାଧାଯାଃ ସାଧାରଣୀ କାପି ମାଧୁରୀ ।

ତଥାହି ।

ତଷ୍ଠାଃ କାନ୍ତଦ୍ୟତିନି ବଦନେ ମଞ୍ଜୁଲେ ଚାକ୍ଷିଯୁଗେ ।

ତତ୍ରାସ୍ମାକଂ ସଦବଧି ସଥେ ! ଦୃଷ୍ଟିରେସା ନିବିଷ୍ଟା ।

ସତ୍ୟଂ କ୍ରମନ୍ତଦବଧି ଭବେଦିନ୍ଦୁମିନ୍ଦୀବରଙ୍ଗ

ସାରଂ ଶାରଂ ମୁଖକୁଟିଲତାକାରିଣୀଯଂ ହରୀଯା ॥ ୪୨ ॥

ମୁମ୍ଭଲଃ । ଦଂସଗଦୋ ପଢ଼ମଂ ଜେବ ତଥ ତୁଜବା ରାଓ ଯେ ତକିଦୋ
ଥି, ତା କିଂତି ଲାବନ୍ଧୋ ବାହିଓ ତି ଭଣସି ॥

କୁଞ୍ଜଃ । ସଥେ ! ସତ୍ୟମାଖ ସ୍ଵଚିତ୍ତାଭିନିବେଶାଦେବ ତଷ୍ଠାଃ କୋହପି
ମହିମୋହାହଃ ପ୍ରତୀଯତେ ॥ ୪୩ ॥

ମୁହଁ । ବସ୍ତ୍ର ! ତିଷ୍ଠଣ୍ଡି ବହଳାଃ ବଲ୍ଲବସୁନ୍ଦର୍ୟଃ, ତଥାପି ଝଂ ଏକଷାଂ
ରାଧାଯାଃ ନିର୍ଭରଯହୁରଜ୍ୟସି ।

କୁଞ୍ଜ । ତଷ୍ଠାଃ କମନୀଯା ଦ୍ୟତିର୍ଯ୍ୟ ତଥାଭୂତେ ବଦନେ, କାନ୍ତେତି ବଦନ-
ସାନ୍ଦାଶାର୍ଥଂ ଇନ୍ଦୁଂ ଶୁଦ୍ଧା ହରୀଯା ଲଜ୍ଜା ସ୍ନାନ ବା ମୁଖକୁଟିଲତାକାରିଣୀ
ଭବେ ॥ ୪୨ ॥

ମୁହଁ । ଦର୍ଶନତଃ ପ୍ରଥମମେବ ତତ୍ର ରାଧାଯାଃ ତବ ରାଗୋ ଯଯା ତକିତଃ,
ତ୍ରୈ କିମିତି ଲାବଣ୍ୟେହପ୍ରୟଧିକ ଇତି ଭଣସି ॥ ୪୩ ॥

ମୁମ୍ଭଲ—ବସ୍ତ୍ର ! ବୁନ୍ଦାବନେ ତ ବହ ବହ ବଲ୍ଲବସୁନ୍ଦରୀ ଅବସ୍ଥାନ
କରିତେଛେ, ତବେ ଏକମାତ୍ର ଶ୍ରୀରାଧିକାତେହି ତୁମି ଅତିଶ୍ୟ ଅମୁରଙ୍ଗ ହଇୟାଇ
କେନ ?

କୁଞ୍ଜ—ସଥେ ! ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଏକ ଅସାଧାରଣ ମାଧୁର୍ୟ ବିଦ୍ୟାନ । ତୋହାର
ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ୟାଜ୍ଜଳ ବଦନେ ଓ ମନୋହର ନଯନୟଗଲେ ଯେ ଅବଧି ଆମାର
ଦୃଷ୍ଟି ନିବିଷ୍ଟ ହଇୟାଇଁ, ସତ୍ୟ ବଲିତେଛି, ତଦବଧି ଚଞ୍ଜ ଏବଂ ପଦ୍ମକେ ପୁନଃ ପୁନଃ
ଶ୍ରବନ କରିଯା ସ୍ନାନ ଆମି ମୁଖ ଫିରାଇୟା ଲହି । ୪୨

ମୁମ୍ଭଲ—ବୁଝିଯାଇଛି, ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ହଇତେହି ତୋମାର ତୋହାର ପ୍ରତି

তথাহি ॥

যত্র প্ৰকৃত্যা রতিকুলমানাং তত্ত্বাত্মুমেয়ঃ পরমোৎসুভাবঃ ।

নৈসৰ্গিকী কুষ্মণ্ডাত্মবিদ্বেশস্ত বিজ্ঞাপয়তি প্ৰশস্তিং ।

(নেপথ্যে)

সহি সারিএ ! দিট্টঠো তুএ এখ বল্লবেংদণংদণো ॥

কুষ্টঃ । সথে মেদীয়ানয়ঃ সুকুমারীকঠৰ্ষনিলুদঞ্চতি, তদত্ত
তৃষ্ণীমাস্থহে ॥

(ততঃ প্ৰবিশতো লঙ্গিতাবিশাখে) ॥ ৪৪ ॥

লঙ্গিতা । পেকুখ এসো দিট্টঠিআ পুৱদো কহো । তা উবসঞ্চ ।

(ইত্যতে তথা কুষ্টা) জঅতু জঅতু গোড়লাণংদণো ॥

কুষ্ট । যত্রেতি । প্ৰকৃত্যা স্বভাবেন এব নতু গুণাদ্যপাধিতিঃ উভ-
মানামেৰ নস্তুৱপ্ৰকৃতীনাং কুষ্মণ্ডস্ত অমুবৃত্তিঃ সঞ্চারঃ নৈসৰ্গিকী নতু
কেৱাপি বলাংকাৰিতা ॥

নেপথ্যে । সথি সারিকে । দষ্টস্ত্যা অত্র বল্লবেন্দুনন্দনঃ ॥ ৪৪ ॥

লঙ্গিতা । পঞ্চ এষ দিষ্ট্যা পুৱতঃ কুষ্টঃ, তত্পৰ্মৰ্বাবঃ ॥ ৪৫ ॥

অচুৱাগ জমিয়াছে ; তবে আৱ কেন তাহার অধিক লাবণ্যেৰ কথা
বলিতেছ ?

কুষ্ট—সথে ! সত্যই বলিয়াছ, আমি নিজেৰ চিত্তেৰ অভিনিবেশেৰ
ধাৱা আৱাধিকাতে কোনও অপূৰ্ব মহিমা উপলব্ধি কৱিতেছি । ৪৩

যেহেতু, ধাহার প্ৰতি উভয়কুষ্মণ্ডেৰ স্বাভাৱিক প্ৰীতি জন্মে, অমুমান
কৱিতে হইবে যে, নিশ্চয়ই তাহাতে কোন শ্ৰেষ্ঠ মহিমা বিৱাজ কৱিতেছে ।
যে স্থানে স্বভাৱতঃই কুষ্মসাৱ মৃগ বিচৰণ কৱিয়া থাকে, সে দেশেৰ
পৰিত্বতা অবশ্যই অমুমান কৱিতে হয় ।

(নেপথ্যে) সথি সারিকে ! তুমি কি বল্লবেন্দুনন্দনকে দেখিতে
পাৰিয়াছ ? ৪৪

কুষ্ট—সথে ! এই সুকুমারীৰ কঠৰ্ষ নিকটেই উচ্চারিত হইয়াছে,
অতএব এস, আমৱা মৌনভাবে অবস্থান কৱি ।

କୁଷ୍ଠः । ଲଲିତେ ! ଇତ୍ୟହଂ ଶକେ ମନୋହାରି କୁମ୍ଭପତ୍ରମାଦାତୁଂ ଅଛ
ବୁନ୍ଦାଟବୀଗର୍ଭେହତୀଣାସି ॥ ୪୫ ॥

ଲଲିତା । ବିଶ୍ଵାଦଂ ବିଗ୍ରଂ ଆଆରେଣ ସଞ୍ଚୋବେସ ଜଂ ଦାହଂ
ତ୍ରି ଗ ଭଣାସି ତା ଗେହୁ ଗଂ କଣ୍ଠିଆରକୋରଅପତ୍ରଂ (ଇତ୍ୟନନ୍ଦଲେଖଂ
କୁଷ୍ଠକରେହର୍ପର୍ଯ୍ୟତି)

କୁଷ୍ଠଃ । (ସ୍ଵଗତଂ) ଚେତଃ ସମାଖ୍ସିଷି ସମାଖ୍ସିଷି । ଉଦ୍‌ଭୀଟ-
ବୀଜଶାସ୍ତ୍ରରୋହୟମିତି ଶକେ ॥ ୪୬ ॥

ଲଲି । ବିଜ୍ଞାତମପି ନୂନମାକାରେଣ ସଂଗୋପଯୁସି ଯେ ଦାତୁମିତି
ନ ଭଣାସି । ତେବେହଂ ଏତେ କଣିକାରକୋରକପତ୍ରଂ । ଆକାରେଣେତି
ଦାତୁମିତି ପଦପୂର୍ବେ ଆ ଇତ୍ୟପସରେଣାଧିକେନ ଅର୍ଥଚ ଆକାରେଣ ଇଞ୍ଜିତେନ
ବାକ୍ରଚାତୁର୍ଯ୍ୟେଣେତ୍ୟର୍ଥଃ । “ଆକାରଞ୍ଜି ଇଞ୍ଜିତମ୍”ଇତ୍ୟମରଃ । ଉଭାବପ୍ରୟର୍ଥେ-
ଆକରଣିର୍କ୍ଷା ॥ ୪୬ ॥

(ଅନୁଷ୍ଠର ଲଲିତାର ଓ ବିଶାଖାର ପ୍ରବେଶ)

ଲଲିତା—କି ସୌଭାଗ୍ୟ ! ଏହି ଦେଖ, ସମୁଦ୍ରେହି କୁଷ୍ଠ । ଅତ୍ୟବ ଏସ,
ତୋହାର ନିକଟେ ଗମନ କରି । (ଏହି ବଲିଯା ଉଭୟେ ନିକଟେ ଗେଲେନ)
ଗୋକୁଳାନନ୍ଦେର ଜୟ ହଟୁକ, ଜୟ ହଟୁକ !

କୁଷ୍ଠ—ଲଲିତେ ! ମନେ ହଇତେହେ, ମନୋହର କୁମ୍ଭପତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାର
ଜୟାଇ ତୁମି ବୁନ୍ଦାବନଗରେ ଅବତିର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଇ । ୪୫

ଲଲିତା—ଆନିଯାଓ କେନ ଆକାରେର ଦ୍ୱାରା ତାହା ଗୋପନ କରିତେହ,
କାରଣ “ଦାନ କରିତେ ଆସିଯାଇଛି” ଏ କଥା ବଲିତେହ ନା କେନ ? * ଅତ୍ୟବ
ଏହି କଣିକାରକୋରକପତ୍ର ଗ୍ରହଣ କର ! (ଇହା ବଲିଯା ଅନନ୍ଦଲେଖ ଶ୍ରୀକୁଷ୍ଠର
ହସ୍ତେ ସମର୍ପଣ କରିଲେନ ।

କୁଷ୍ଠ (ସ୍ଵଗତ) ହନ୍ଦୟ ! ଆସ୍ତନ୍ତ ହୁଏ, ଆସ୍ତନ୍ତ ହୁଏ । ଇହା ଅଭୀଷ୍ଟବୀଜେର
ଅକ୍ଷୁର ବଲିଯାଇ ମନେ ହଇତେହେ । ୪୬

* କୁଷ୍ଠ—“ଆଦାତୁଃ” ଏହି ଶବ୍ଦେର ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରିତେ ଆସିଯାଇ, ଏହି କଥା
ଲଲିତାକେ ବଲିଯାଇଲେନ । ଲଲିତା ତୋହାର ଉଭୟେ ଆକାର ଗୋପନ କରିତେହ

ମୁଖୁମଜ୍ଜଳଃ । ତୋ ଲଲିଦେ ! କିଂ ଈମିଗା ଅକ୍ଷରାଗଂ ପତ୍ରେଣ ଶକ୍ରାଗଂ
ପତ୍ରଂ ସମପ୍ନେହି ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ବାଚୟ ପତ୍ରଂ କଦାଚିଦେତମ୍ଭଃ କର୍ଣ୍ଣରସାଯନମ୍ଭୁ ପାତ୍ରୀ-
ତବେୟ ॥ ୪୭ ॥

ମୁଖୁମଜ୍ଜଳଃ । ତୋ ବଅମ୍ବୁ ! ଦିର୍ଢଠ ତୁକ୍ଷ ଗୋଅଜାନିଗୋ ବଦରଦା ।
ଏଂ ଅନ୍ତ ବକ୍ଷଗ୍ରାନ୍ତିରେ ଜେବ ଗୋରାଏଣ ବଂଦେମି ଜଂ ତହିଁ ଦିଅହେ
ଜାଣିଅବକ୍ଷଗୀହିଂ ଚଟୁବିହେଣ ଅଗ୍ରେଣ ତୋହିନ୍ଦ୍ର । (ଇତି ଲେଖ
ବାଚୟତି)

ମୁଖୁ । ଲଲିତେ ! କିମେତେନ ଅକ୍ଷରାଗଂ ପତ୍ରେଣ, ଶକ୍ରାଗଂ ପତ୍ରଂ
ସମର୍ପ୍ୟ ॥ ୪୭ ॥

ମୁଖୁ । ତୋ ବୟସ୍ୟ ! ଦୃଷ୍ଟା ସୁତ୍ରଦୋପଜାତେର୍ବଦାଗୃତା ! ଏନାଂ ଅସ୍ତ୍ରାକ୍ଷଣ-
ଜାତିମେବ ଗୌରବେଣ ବନ୍ଦେ ଯେ ତ୍ୟନ୍ତ ଦିବସେ ଯାଜିକାତ୍ରାକ୍ଷଣୀ-
ତିଚ୍ଛତୁର୍ବିଧେନାମ୍ଭେନ ତୋଜିତାଃ ଯୁଃ ବୟମିତି । ଧୂତା ପ୍ରତିଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରଣଂ
ସୁନ୍ଦର ମମ ମନ୍ଦିରେ ଅଂ ବସନ୍ତି । ତତ୍ତ ତତ୍ର କୁଣ୍ଡଳୀ ବଲିତଂ ବଳାଂ

ମୁଖୁମଜ୍ଜଳ—ଲଲିତେ ! ଏହି ଅକ୍ଷରେର ପତ୍ର ଦୀର୍ଘ କି ହେବେ, ଶକ୍ରାପତ୍ର
ସମର୍ପଣ କର ॥

କୁଷ—ସଥେ ! ପତ୍ରଖାନି ପାଠ କର । ଏ ପତ୍ର କି ଆମାଦେର କର୍ଣ୍ଣର
ଆନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧକ ହେବେ ? ୪୭

ମୁଖୁମଜ୍ଜଳ—ବୟସ୍ୟ ! ତୋମାଦେର ଗୋପଜାତିର ଏହି ତ ବଦାଗୃତା
ଦେଖିଲାମ । ଆମାଦେର ଆକ୍ଷଣଜାତିକେ ଆମି ସଗୋରବେ ବନ୍ଦନା
କରି, କାରଣ, ଯାଜିକ ଆକ୍ଷଣୀରା ସେ ଦିନ ଆମାଦିଗକେ ଚତୁର୍ବିଧ ଅମ୍ବ
ଦୀର୍ଘ ତୋଜନ କରାଇଯାଇଲେନ । (ଇହା ବଲିଯା ପତ୍ର ପାଠ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ)

କେନ, ଏହି କଥା ବଲିଲେନ—ଅର୍ଥାଂ “ଆଦାତୁଃ”—ଏହି ଶବ୍ଦେର “ଆ”କାର ବାଦ ଦିଲେ
“ଦାତୁଃ” ଅର୍ଥାଂ ଦିଵାର ଜୟାଇ ଆମିଯାଛି, ଏହି କଥା ବୁଝିତେ ପାରା ଧାର ।

ଧରିଆ ପଡ଼ିଛନ୍ତଗଣଂ ସୁନ୍ଦର ! ମହ ମନ୍ଦିରେ ତୁମଂ ବସସି ।

ତହ ତହ ଝନ୍ଧସି ବଲିଅଂ ଜହ ଜହ ଚଇଦା ପଳାଏକ୍ଷି ॥ ୪୮ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ଦୁରଧିଗମାର୍ଥୀ ତାବଦିଯଂ ଗାଥା ତେନ ପୁନର୍ଭଗ୍ୟତାମ୍ ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । (ତଥା କରୋତି)

କୁଷଃ । (ସାନନ୍ଦଂ ସ୍ଵଗତଂ)

କୁଳପ୍ରିୟୋ ହି ଧର୍ମଭୀରବୋ ଭବତି ତଦୁପେକ୍ଷୟା ଭାବନିଷ୍ଠାଂ
ନିଷ୍ଟକ୍ଷୟାମି (ଇତି ସଂରକ୍ଷମଭିନ୍ନୀୟ ଅକାଶଂ) ହଂହୋ ! ପଣ୍ଡ
ପଣ୍ଡ ।

ମ୍ରିଘରେଭିଃ ସଥିଭିରଥିଲୈଧେରୁବୃନ୍ଦାହୁସାରୀ
ନାରୀବାର୍ତ୍ତାବିମୁଖଦୟଃ କାନନାନ୍ତେ ଚରାମି ।

ସତ୍ର ଯତ୍ର ଚକିତାହଂ ପଳାୟେ । ପ୍ରତିଛନ୍ତଗଣଂ ଚିତ୍ରପଟ୍ଟନାମଃ ୨୬
ସୂତ୍ରସ୍ତ୍ରୀ ॥ ୪୮ ॥

ତେନ ପୁନର୍ଭଗ୍ୟତାମିତି ତଣ୍ଠା ବାଙ୍ଗାଧ୍ୟସ୍ତାତ୍ପ୍ରୟା ପୁନରାସ୍ତାଦନାର୍ଥଂ

ହେ ସୁନ୍ଦର ! ତୁମ ଚିତ୍ରପଟେର ଆକୃତି ଧାରଣ କରିଯା ଆମାର ମନ୍ଦିରେ
ବାସ କରିତେଛୁ, ଆମି ତୋମାକେ ଦେଖିଯା ଚକିତା ହଇଯା ଯେ ଯେ ଦିକେ
ପଳାଯନ କରି, ତୁମ ବଲପୂର୍ବକ ସେହି ସେହି ଦିକେହି ଆମାର ଗତିରୋଧ
କର । ୪୮

କୁଷ—ସଥେ ! ଏହି କବିତାର ଅର୍ଥ ଦୁରଧିଗମ୍ୟ, ଅତ୍ୟବ ଆବାର ପାଠ
କର ।

ମଧୁମଞ୍ଜଳ—(ତାହାଇ କରିଲେନ) ।

କୁଷ—(ଆନନ୍ଦଭରେ ସ୍ଵଗତ) କୁଳକାମିନୀଗଣ ସଭାବତଃହି ଧର୍ମଭୀକୁ ହଇଯା
ଥାକେ, ଅତ୍ୟବ ଉପେକ୍ଷାର ଦ୍ୱାରା ଇହାଦେର ଭାବନିଷ୍ଠା ପରିକ୍ଷା କରିତେ ହଇବେ ।

(ଏହି ବଲିଯା ସତ୍ତରତା ଦେଖାଇଯା ଅକାଶେ) ବୟନ୍ତ ! ଦେଖ ଦେଖ,—ଆମି
ଏହି ଶକଳ ମେହଶୀଳ ସଥାଦିଗେର ସହିତ ଧେମୁବୁନ୍ଦେର ଅନୁମରଣ କରିଯା କାନନ-
ଯଧ୍ୟ ବିଚରଣ କରିଯା ଥାକି, ଆମାର ହଦୟେ କଥନଓ ନାରୀର ଚିନ୍ତା ଉପଥିତ
ହୟ ନା, ତଥାପି ଯଦି ଏହି ସେଚ୍ଛାଚାରିଣୀର ଦଲ ଆସିଯା ଇଚ୍ଛାପୂର୍ବକ ଦୂଷିତ

মাৎ স্বেরিণ্যস্তদপি যদিমা দুষয়ত্তি প্ৰকামঃ
তদিজ্ঞত্বং দ্রুতমিহ জৱদেৱাপগোষ্ট্যাং কবিষ্যে ॥

(ইতি কুত্ৰিমামৰ্থেণ দ্রুতং পরিক্ৰামতি)

মধুমঙ্গলঃ । স্থিতমাৰ্বত্য ॥ ৪৯ ॥

ভো বৰুৱারিসিহামণে ! কথণং নিবটিঅ ইমাৰ্ত্ত দুষুহ-
গোইআও পচ্চুত্তৰেণ শিঙ্গিত্তিঅ বিড়চাৰেহি । অহং
কথু এদং সৰ্বং ধিট্ঠাণং বৃত্তসং গোউলেসৱীএ বিষ-
বিসুং (ইতি পাণী ধৃত্বা ব্যাবৰ্ত্তনি)

উত্তে । (পৱন্পৱমবেক্ষ্য বৈলক্ষ্যাং নাট্যতঃ)

কৃষঃ । সথি বিশাখিকে ! চাতুৱক্ষিকং প্ৰেক্ষণমপি নাস্তি, কৃতস্তাৰৎ

প্ৰকটৰণ ঔদাসিত্বব্যজনার্থং । মমাত্ ঝাটিত্যছুসন্ধানমপি ন তৰতীতি
জ্ঞাতুং ॥ ৪৯ ॥

মধু । ভো অক্ষচাৱিশিথামণে ! ক্ষণং নিবৰ্ত্ত্য ইমা দুৰ্মুখগোপিকাঃ
প্ৰত্যুত্তৰেণ নিজিত্য বিদ্ৰোহয় । অহং খলু এতৎসৰ্বং ধৃষ্টানাং বৃত্তসং

কৰে, তবে বৃক্ষ গোপগণেৰ সতায় আমি এখনই এই সকল কথা বলিয়া
দিব ।

(ইহা বলিয়া কুত্ৰিম ক্ৰোধসহকাৰে দ্রুত ভয়ণ কৱিতে লাগিলেন)

মধুমঙ্গল—(হাস্য নিবাৰণ কৱিয়া) । ৪৯

অহে ! অক্ষচাৱিশিৱোমণে !

ক্ষণকাল অপেক্ষা কৱিয়া প্ৰত্যুত্তৰে ছাৱাইয়া এই সকল প্ৰগলভা
গোপীদিগকে তাৰাইয়া দেও । আমিও এই সকল ধৃষ্টাদিগেৰ কথা
গোকুলেশ্বৱীকে নিবেদন কৱিব । (এই বলিয়া শ্ৰীকৃষ্ণেৰ হস্তদ্বয় ধাৰণ
কৱিয়া ফিৱাইয়া আনিলেন)

উত্তৱ সথী—(পৱন্পৱেৰ প্ৰতি অবলোকন কৱিয়া বিশ্বায় প্ৰকাশ
কৱিতে লাগিলেন) ।

কৃষ—সথি বিশাখে !

ପରିତୋ ରୋଧନଂ । ତତୁଲ୍ଲୟାମି କେନାପ୍ୟପରେଣ ନାଗରେଣ ତସ୍ମାଃ
ସ୍ଵାନ୍ତ୍ୟଚାଲିତଃ ॥ ୫୦ ॥

ବିଶାଖା । (ସଂକ୍ଷତମାଣିତା)

କଞ୍ଚାବନ୍ଧୁଜମଣ୍ଡଳେହୃତ ବଲତେ ଶକ୍ରୋ ଗରୀୟାନ୍ତେ
ଯେନୋଚାଲୟିତୁଂ ବଲାଂ କୁଲବତୀଚେତୋଗିରିଗ୍ରାମଣିଃ ।
ଇତ୍ୟଶ୍ଵାଭିରବକ୍ରବିକ୍ରମବଲା * ଦୁଃକିଷ୍ଣଗୋବର୍ଦ୍ଧନୋ
ହେତୁସ୍ତଂ କିଲ ପଞ୍ଜାକ୍ଷ ପଟ୍ଟଭି † ସ୍ତରାସି ନିଷ୍ଟିଷ୍ଟିତଃ ॥
ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଅହ ବାଆଲିଏ ! ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ ଦିଷ୍ଟୋମ ଏ ଉକ୍ତିତ୍ତ
ଦଶମଣ୍ଡଳେହିଂ ଗୋବେହିଂ ଗୋବଡଚଣୋ ଧରିଦୋ ତୁମଂ କୀସ ଏକଂ
ଜେବ ପିଅବଅମ୍ବୁଂ ସଞ୍ଚାବେସି ।
କୃଷ୍ଣଃ । ଲଲିତେ ! ଅଲମତିପ୍ରସଙ୍ଗେ, ତମ୍ଭିବର୍ତ୍ତମ ॥ ୫୧ ॥

ଗୋକୁଳେଷ୍ଟରୈ ବିଜ୍ଞାପନ୍ୟାମୀତି । ବୈଲକ୍ଷ୍ୟଃ ବିଶ୍ୱାସଃ । ଚାତୁରକିଷ୍କିକଂ
ଦ୍ୱୟୋଦ୍ଵୋରକ୍ଷାର୍ଥବମିତି ଚାତୁରକିଷ୍କିକଂ ଅଧ୍ୟାତ୍ମାଦିଷ୍ଟାଠିତ୍ତକ ॥ ୫୦ ॥

ଚେତ ଏବ ଗିରିଗ୍ରାମଣିଃ ଗିରିଶ୍ରେଷ୍ଠଃ “ଗ୍ରାମଣିନାପିତେ ପୁଂସି ଶ୍ରେଷ୍ଠେ
ଗ୍ରାମାଧିପେ ତ୍ରିସୁ” ଇତ୍ୟମରଃ ॥ ଅବଜ୍ଞାଦୁରୋଧୋ ଯେ ବିକ୍ରମତ୍ସ୍ତ ବଲାଂ ।

ଅୟି ବାଚାଲିକେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ଦୃଷ୍ଟଂ ଯା ଉତ୍ସିଷ୍ଟଦ୍ଵାମଣ୍ଡଳେଗୋପ-
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନୋ ଧୃତଃ । ସ୍ଵଂ କ୍ୟାନ୍ଦେକମେବ ଶ୍ରୀଵଦୟତ୍ସଂ ସଞ୍ଚାବ୍ୟନି ॥ ୫୧ ॥

ଚାରି ଚୋଥେର ଦେଖାଇ ଛଇଲ ନା, ତବେ ଗତିରୋଧେର କଥା କୋଥା ଛଇତେ
ଆସିଲ ?

ଅତଏବ ଅନୁମାନ ହୟ, ଅନ୍ତ କେନେନ ନାଗର ଆସିଯା ତୀହାର ମନ ଚନ୍ଦ୍ରକ
କରିଯାଛେ । ୫୦

ବିଶାଖା—ଅହେ ପଞ୍ଜାକ୍ଷ !

ବ୍ରଜମଣ୍ଡଳେ ଏମନ ବଲବାନ୍ ଓ ଗରୀୟାନ୍ ପୁରୁଷ କେ ଆଛେ ଯେ ବଲପୂର୍ବକ

* “ବିକ୍ରମଲବାଂ” ଇତି ପାଠାନ୍ତରମ ।

† “ପଟ୍ଟଭିଃ” ଇତି ଧଃ ପାଠଃ ମନ ସଙ୍ଗତଃ ପାଠାନ୍ତରମ୍ “ସନ୍ତଭିଃ” ଇତି ସଂ କୁତ୍ର
ଦୃଶ୍ୟତେ ତଦପି ନ ସୁଖିଷ୍ଟଃ ।

ଲଲିତା । ସୁନ୍ଦର ! ସରଗୋଉଳ ଶୁଭଆରିନୋବି ତୁଆତୋ କଥଂ ସା
ଏକା ଜେବ ଦ୍ଵର୍କଥଂ ଅରିହନ୍ତି ବରୀଅସୀ ।

କୃଷ୍ଣ । ସଞ୍ଚୀ ମେ ମଧୁମଙ୍ଗଲୋ ନ ସହତେ ଧର୍ମ୍ୟାଧବନୋ ବିଚ୍ୟତିଂ ଶ୍ରୀଦାମ
ପରିମାର୍ଗ୍ୟନମ ନହି ଛିଦ୍ରାଣି ନିଦ୍ରାୟତେ ।

କଂସଃ ଶାସ୍ତି ଖଲଃ କ୍ଷିତିଂ କଥମିତୋ ମୁକ୍ତେ ! ବିଧେୟ ମୟା
ନିଃଶ୍ଵର କୁଳମୁଦ୍ରାପରିଭବଜାଲାମହାଶାହସଂ ॥

ଲଲିତା । (ସାମର୍ଦ୍ଦିନ ସଂକ୍ଷିତମାଣ୍ଡିତ) ୫୨ ॥

ଅନ୍ତଃକ୍ଲେଶକଲକ୍ଷିତାଃ କିଳ ବୟଂ ଯାମୋହତ ଯାମ୍ୟାଃ ପୁରଃ
ନାୟଂ ବନ୍ଧନସମ୍ପଦପ୍ରଗମିନଂ ହାସଂ ତଥାପ୍ୟଜ୍ଞାତି ।

ସୁନ୍ଦର ! ସରଗୋକୁଳଶୁଭକାରିଣୋହିପି ଦ୍ଵାତଃ କଥଂ ସା ଏକୈବ ଦୁଃଖ-
ମର୍ହିତି ବରୀଅସୀ ॥ ୫୨ ॥

ଅନ୍ତଃକ୍ଲେଶେନ କଲକ୍ଷିତାଃ ଚିହ୍ନିତାଃ ସତାଃ ; ମୃତ୍ୟୋରନନ୍ତରମଧ୍ୟେ
କ୍ଲେଶଃ ହୃଦୟତ୍ୟବେତି ଭାବଃ । ବନ୍ଧନସମୁହସ୍ତ ପ୍ରଗମିନଂ କରଣଶିଳଂ
ହାସମ । ତଥାପୀତି ଅକାଙ୍କଣ୍ୟଂ ବ୍ୟଜ୍ୟତେ ଅନ୍ତାସଂ ପ୍ରେମା ଭବତୁ

କୁଳବତୀର ଚିତ୍ତକ୍ରମ ଗିରିରାଜକେ ବିଚଲିତ କରିତେ ସମର୍ଥ ? କିନ୍ତୁ ତୁମି
ସାଭାବିକ ବିଜ୍ମବଲେଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନକେ ଉତୋଳନ କରିଯାଇଲେ ବଲିଯା ଆମରା
—ବିଚକ୍ଷଣାଗଣ ତୋମାକେଇ ତାହାର ହେତୁରପେ ହିସର କରିଯାଇ ।

ମଧୁମଙ୍ଗଲ—ଅସି ବାଚାଲିକେ ! ଥାମ ଥାମ, ଆସି ନିଜେଇ ଦେଖିଯାଇ,
ଗୋପଗଣ ଦଣ୍ଡ ଉତୋଳନ କରିଯା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଧାରଣ କରିଯାଇଲ, ଅତଏବ ତୁମି
ଏକାଇ ପ୍ରିୟ ବୟସୋର ପ୍ରଶଂସା କରିତେଛ କେନ ?

କୃଷ୍ଣ—ଲଲିତେ ! ଆର ଅଧିକ କଥାଯ ପ୍ରସୋଜନ ନାହି, ଅତଏବ
ଫିରିଯା ଯାଓ । ୫୧

ଲଲିତା—ହେ ସୁନ୍ଦର ! ତୁମି ଯଥନ ସକଳ ଗୋକୁଳବାସୀରାଇ ଶୁଭକାରୀ,
ତଥନ ମେହି ଗରୀଯୀ ରାଧିକା ଏକାଇ କି ପ୍ରକାରେ ତୋମାର ନିକଟ ଦୁଃଖ-
ଭାଗିନୀ ହର୍ବେନ ?

ଅସ୍ତିନ୍ ସଂପୁଟିତେ ଗଭୀରକପଟ୍ଟୋଭୀରପଲ୍ଲୀବିଟେ

ହା ମେଧାବିନି ରାଧିକେ ! ତବ କଥଂ ପ୍ରେମା ଗରୀଯାନଭୂତ ? ୫୩ ॥
(ଇତି ରୋଦିତି)

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ଅସି ମୁକ୍ତେ ! ସଅଲ୍ସଖବିଶାରାଓ ଜସ ଅଙ୍କାରିସୋ ଅମଚୋ ହୋଇ
ଲୋ ବି କିଂ ଏଂ ଧ୍ୟାଂ ଅକମିସ୍ତଦି ! ତା ଅଲଂ ଅରଣ୍ୟରଦିଏଣ ॥

ବିଶାଖା । (ସଗତଂ) ଶଂ ରାହୀଏ ଗୁଞ୍ଜାଆଲୀଅଂ କହୁମୁସ ଦେଂତୀ ଇନ୍ଦିରଂ
ଲକ୍ଷଖେମି ।

କାମାକ୍ଷିକୃତଧିଯାଂ ମେଧାବିଭାନ୍ତବ ନ ସୁଜ୍ୟତେ ଇତି ଭାବଃ । ଗଭୀରକପଟ୍ଟିଃ
ସଂପୁଟିତେ ବ୍ୟାପ୍ତେ ଆଭୀରପଲ୍ଲୀନାଂ ବ୍ରଜନାଗରୀଣାଂ ବିଟେ କାମୁକେ ॥ ୫୩ ॥

ମଧୁ । ଅସି ମୁକ୍ତେ ! ସକଳଶାସ୍ତ୍ରବିଶାରଦୋ ସଶାସ୍ତ୍ରାଦୃଶୋହମାତ୍ରୋ ତବତି
ଶୋହପି କିଂ ଇମଂ ଧର୍ମମତିକ୍ରମିଷ୍ୟତି ? ତଦଲଂ ଅରଣ୍ୟରଦିତେନ ॥

ବିଶା । ଏନାଂ ରାଧାଯା ଗୁଞ୍ଜାବଲୀଃ ମାଲାଃ କୁର୍ବନ୍ତ୍ର ସମସ୍ତେ ଦଦତୀତି ଇନ୍ଦିରଂ
ଲକ୍ଷ୍ୟାମି ॥

କୁର୍ବନ୍ତ୍ର—ହେ ମୁକ୍ତେ ! ଆମାର ସଙ୍ଗୀ ମଧୁମଞ୍ଜଳ ଧର୍ମପଥ ହିତେ ଆମାର
ବିଚ୍ୟୁତି ମହ କରିତେ ପାରେ ନା, ତୀନାମ ସର୍ବଦାଇ ଆମାର ହିନ୍ଦୁ ଅମୁସକାନ
କରିତେ ବ୍ୟକ୍ତ ଏବଂ ଖଲ କଂଶଇ ଏଥିନ କ୍ଷିତିମଣ୍ଡଳ ଶାସନ କରିତେଛେ, ଏ
ଅବହ୍ୟ ଆସି କି ପ୍ରକାରେ କୁଳମୁନ୍ଦରୀଦିଗେର ପରିଭବଜାଲାକୁପ ମହାସାହସେ
ନିଃଶକ୍ତଭାବେ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ହେବ ?

ଲଲିତା—(କୋଥେର ସହିତ) ଆମରା ଅନ୍ତରେର କ୍ଲେଶ କଳକିତ
ହେଉଛି ; ଅତଏବ ଅଦ୍ୟାହି ଆମରା ଯମଦୁନେର ଅତିଥି ହେବ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି
ଏହି ପ୍ରତାରଣାମାତ୍ରସମ୍ବଲ ପ୍ରଗୟୀର ହାତ୍ତେର ବିରାମ ନାହିଁ, ହାୟ ! ସଥି
ରାଧିକେ ! ତୁମ ନା ବୁଦ୍ଧିମତୀ, ତବେ କିଙ୍କପେ ଗଭୀର କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି
ଗୋପପଲ୍ଲୀର ଲମ୍ପଟେ ତୋମାର ଗରୀଯାନ ପ୍ରେମ ସଞ୍ଚାତ ହେଲ ? ୫୩

(ଇହା ବଲିଯା ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ମଧୁମଞ୍ଜଳ—ଅସି ମୁକ୍ତେ ! ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବିଶାରଦ ଆମାର ମତ ଲୋକ

প্ৰকাশং (সংস্কৃতেন ।)
 উদীর্ণৰাগেণ কৱন্তিৰাঙ্গুলী
 পৱিষ্ঠুৱৰুৎকৃষ্ণমুখী গুণাপ্রিতা ।
 গুঞ্জাবলী মঞ্জুতৰাবলম্বতাঃ
 সা রাধিকেয়ং তব কৃষ্ণমং ॥
 ইতি কৃষ্ণকচ্ছে স্বয়ং সমৰ্পয়তি ৫৪ ॥

উদীর্ণঃ উদগতো যো রাগং রক্তিমা প্ৰেমা চ তেন কৱন্তিৎং পোপ্তং
 অন্তুৱং বহিঃ, পক্ষে—অন্তঃকৱণং যস্তাঃ । “অন্তুৱকাশাৰধিপৱিধানান্তৰ্কি
 ভদ্রতাদৰ্থে । ছিদ্ৰাত্মীয় বিনা বহিৱসৱ মধ্যেহন্তুৱাত্মনি ৩” ইত্যৱঃ ।
 পৱিতঃ শূৱন् কৃষং কৃষবৰ্ণঃ কৃষেতি নাম চ মুখে যস্তাঃ । স্মত্ৰেণ
 অঞ্চিতা, পক্ষে—সারেণ অধিকা সা প্ৰসিদ্ধা রাধিকা তব কচ্ছে সন্ধমং
 গুঞ্জাবলীৰ মঞ্জুতৰা সতী অবলম্বতাঃ ॥ ৫৪ ॥

ঝাহার অমাত্য সে কি আবাৰ ধৰ্ম পৱিত্ৰ্যাগ কৱিতে পাৱে ?
 অতএব অৱগে রোদনে লাভ নাই ।

বিশাখা (স্বগত)

আৱাধাৰ এই গুঞ্জাবলী কৃষকে দিয়া ইহার মনোভাব লক্ষ্য কৱি ।

(প্ৰকাশে) রক্তবৰ্ণে যাহা সৰ্বতোভাবে অনুৱজ্ঞিত হইলেও যাহার
 মুখভাগ কৃষবৰ্ণ এবং যাহা স্মত্ৰে গ্ৰথিত হইয়া অধিক সাৱিশ্বষ্ট
 ও মনোহৰ হইয়াছে, সেই গুঞ্জামালা তোমাৰ কৃষ্ণদেশ অবলম্বন
 কৰকৃ * । ৫৪

* এই শ্ৰোকটিৰ শ্ৰিষ্ঠ ব্যাখ্যায় আৱাধিকাকে বুঝাইতেছে—ঋথা—

ঝাহাৰ অন্তুৱ অনুৱাগে পূৰ্ণ, ঝাহাৰ মুখে কৃষ্ণনাম উচ্চাৱিত হইতেছে, যিনি
 গুণশাসনী ও মনোজ্ঞা, সেই আৱাধিকাৰিপা গুঞ্জাবলী তোমাৰ কৃষ্ণদেশে সংলগ্ন
 হইন ।

কৃষ্ণঃ । (শিষ্ঠা সকপটের্ষ্যং)

রাগিণমপি স্বুকঠোরং স্বুভুগমপি মুহুরুদীর্ঘালিত্যং ।

যুবতীনামিব ভাবং ন হি গুঞ্জাহারমিছামি ॥

(ইত্যজানন্দিব কঠাদবতার্য্য রঞ্জণমালামর্পণতি)

বিশাখা । (স্বগতং) ঈমস্স ভমো বি অঙ্গাণং মঙ্গলো সংবৃত্তো ।

(ইতি বস্ত্রেণ সংবৃত্তোতি) ৫৫ ॥

কৃষ্ণঃ । স্বুকঠোরমিতি । দৃষ্টান্তপক্ষে বহিঃ প্রকাশাভাবেন
জ্ঞাতুমশক্যং । মালিত্যং বক্রিমা ॥

বিশা । এতশ্চ ভমোহপি অস্মাকং মঙ্গলং সংবৃত্তঃ ॥ ৫৬ ॥

(ইহা বলিয়া কৃষ্ণকর্ত্ত্বে স্বয়ং মালা সমর্পণ করিলেন)

কৃষ্ণ । (মৃদু হাস্য পূর্বক দৈর্ঘ্যা সহকারে)

এই গুঞ্জাহার রক্তবর্ণ হইলেও অতিশয় কঠিন, ইহা সুলুব
বর্তুলাকার হইলেও মুহুর্মুহু মালিত্য প্রকাশ করে, অতএব যুবতীগণের
ভাবের হ্যায় এই গুঞ্জাহার আমি গ্রহণ করিতে ইচ্ছা করিনা । *

(ইহা বলিয়া যেন জানিতে পারেন নাই, এই ভাবে কৃষ্ণ হইতে
রঞ্জণমালা অর্পণ করিলেন)

বিশাখা (স্বগত) ইহার এই অম আমাদিগের পক্ষে মঙ্গলের
কারণ হইল ।

(ইহা বলিয়া বস্ত্রের দ্বারা মালা গোপন করিলেন) । ৫৫

* “যুবতীগণের অহুরাগ অন্তরে থাকিলেও বাহে তাহাদের কঠোর ভাব,
তাহাদের সরল হইলেও বাহে বক্তৃতা প্রকাশ পায়” ইহাই এই শ্লোকের
অধিমার্কের অপরাধ ।

ললিতা । হলা ! গোবিআ-কোডিভুঅঙ্গসু ইমসু অকখলিদং অচ্চরিঅং
বক্ষচরিঅং দিট্টীআ পকাতীভূদং, তা আক্ষে কি গহুঅ তং আখাগাপুরাইশীং
রাহিঅং নিবটাবেক্ষ ॥

বিশাখা । সহি ! জুতং মংতেসি (ইত্যতে পরিজ্ঞামতঃ) ৫৬ ॥

ললিতা । বিসাহে ! তুমং গচ্ছ ইমাএ রঙ্গমালিআএ পিঅসহিং
আসাসেহি । অহং কথু এদং বৃত্তং ভঅবদীএ নিবেদিসং (ইতি
নিষ্কাণ্ডে) ৫৭ ॥

ললি । হে সথি ! গোপিকাকে টিভুজঙ্গশ্ব এতন্ত অস্থলিতং আশ্চর্যাং
অক্ষচর্যাং দিষ্ট্যা প্রকটীভূতং, তদ্বয়মপি গস্তা তাং অস্থানামুরাগিণীং
রাধিকাং নিবর্ত্তযাবঃ ॥

বিশাখা । সথি ! যুত্তং মন্ত্রযনি । অযন্তাবঃ,—যদ্যশ্বা অন্তরে রাগে
বর্ততে তদা নিবর্ত্তযাব ইত্যজ্ঞ । আবয়োর্গমনে সতি এতন্ত বৈকল্যাং
ভবিষ্যতি । ততশ্চ আবাং পরাবর্তযিষ্যথে কিম্বা স্বয়মেব তন্ত্যা আলয়ং
অমুসরিষ্যত্তীতি ॥ ৫৬ ॥

ললি । বিশাখে ! স্বং গস্তা এতয়া রঙ্গমালিকয়া প্রিয়সখীমাষ্টসিহি
অহং খলু ইদং বৃত্তং ভগবত্ত্যে নিবেদয়িষ্যামি ॥ ৫৭ ॥

ললিতা—সথি ! কোটিগোপিকালস্পট ইহার এই অস্থলিত
অক্ষচর্য ভাগ্যবশেই প্রত্যক্ষ করিলে ত । অতএব চল, আমরা যাইয়া
সেই অস্থানে অমুরাগিণী রাধিকাকে নিবৃত্ত করি ।

বিশাখা—সথি ! ঠিক কথাই বলিয়াছ । (ইহা বলিয়া উভয়ে
ভ্রমণ করিতে লাগিলেন) । ৫৬

ললিতা—বিশাখে ! তুমি যাইয়া এই রঙ্গমালিকার দ্বারা প্রিয়সখীকে
সাম্ভুনা দান কর । আমি এই বৃত্তান্ত ভগবতী পৌর্ণমাসীর নিকট নিবেদন
করিব । ৫৭

(এই বলিয়া উভয়ের গমন)

ଯଥୁମଙ୍ଗଲঃ । ତୋঃ ବଅସ୍‌ ! ଆଦରିଜ୍ଜଂତଃ ବି ଅପ୍ନାଣଃ କୌସ
ଆଦରାବେସି ? ଇଦঃ କୃତୁ ପଞ୍ଚାଦାବପରଦାହିରୋହଣସ୍‌ ଅହି-
ରୋହିଣୀନିଷାଣଃ ଦାବ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ସତ୍ୟଃ ବ୍ରବୀସି ସାହସିକ୍ୟଃ ହସିତେନୈବାହୁଣ୍ଡିତଃ ॥

ଯଥୁମଙ୍ଗଲঃ । පେକୁଥ ଗୋଇଜୁଅଳଃ ଶେତପହଃ ଅଦିକମିଦଃ ॥ ୫୮ ॥

କୁଷଃ । (ସାହୁତାପଃ)

ଶ୍ରୀ ନିଷ୍ଠୁରତାଃ ଯମେନ୍ଦ୍ରବଦନା ପ୍ରେମାକୁରଃ ଭିନ୍ଦତୀ
ସ୍ଵାନ୍ତେ ଶାନ୍ତିଧୂରାଃ ବିଧାୟ ବିଧୁରେ ପ୍ରାୟଃ ପରାକ୍ଷିଷ୍ୟତି ।
କିଂବା ପାମରକାମକାର୍ଯ୍ୟକପରିତ୍ରସା ବିମୋକ୍ଷ୍ୟତ୍ୟଶ୍ଵନ୍
ହା ମୋଗ୍ଧ୍ୟାଃ ଫଲିନୀ ମନୋରଥଲତା ମୃଦ୍ଦୀ ମଯୋନ୍ତୁ ଲିତା ॥ ୫୯ ॥

ଯଥୁ । ତୋ ପ୍ରିୟବସସ୍ତ ! ଲଲିତାବିଶାଖାଭ୍ୟାମାଦ୍ରିଯମାଣମପି ଆଜ୍ଞାନଃ
କ୍ଷମାଦାଦରଯସି ? ଇଦଃ ଖଲୁ ପଞ୍ଚାତାପପର୍ବତାଧିରୋହଣଶାହିରୋହିଣୀନିର୍ମାଣଃ
ତାବଃ, ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟରେ ଦ୍ୱାରା କୁତମିତି ଶେଷଃ । “ନିଃଶ୍ରେଣିସ୍ତ୍ରଧିରୋହିଣୀ”
ଇତ୍ୟମରଃ ॥ ୫୮ ॥

କୁଷଃ । ସାହସିକ୍ୟଃ ସହସା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନଃ ।

ଯଥୁ । ପଣ୍ଡ ଗୋପୀଯୁଗଳଃ ଲଲିତାବିଶାଖାଦୟଃ ନେତ୍ରପଥମତିକ୍ରାନ୍ତଃ
ତ୍ୱପରାବର୍ତ୍ତନାର୍ଥଃ ସଂପ୍ରତି ନ ବକ୍ତବ୍ୟମିତି ଭାବଃ ॥ ୫୯ ॥

ଯଥୁମଙ୍ଗଲ—ତୋ ବସସ୍ତ ! ତୋମାକେ ତ' ଆଦରଇ କରିତେଛେ, ତବେ
କି ଜଗ୍ନ ଆଦର ବାଡ଼ାଇତେଛ ? ଇହାର ଦ୍ୱାରା ତୋମାର ପରେ ଅନୁତାପ-ପର୍ବତେ
ଆରୋହଣେର ସୋପାନଇ ନିର୍ମିତ ହିତେଛେ ।

କୁଷଃ । ସଥେ ! ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିଯାଉ । ହାସିତେ ହାସିତେ ସାହସେର
କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଯା ବସିଲାମ ।

ଯଥୁମଙ୍ଗଲ । ଦେଖ, ଗୋପୀଯୁଗଳ ଆମାଦେର ନେତ୍ରେପଥ ଅତିକ୍ରମ
କରିଲ । ୫୮

মধুমঙ্গলঃ । দাণীং কিং এথ শরণং ?

কৃষ্ণঃ । সখে ! প্রত্যনঙ্গলেখং বিনা নাত্মৎ পশ্যামি শরণং ।

মধুমঙ্গলঃ । কিং এথ লেহসাহণং ?

কৃষ্ণঃ । বশীকারজ্ঞিয়াপ্রশ্নে রাগবান্ত জবানির্যাসঃ ॥

মধুমঙ্গলঃ । এহি উড্ডমহাড়ইংমডিদং গাদিদুরে পক্ষৎদণ্ডিখং গচ্ছ ।

(ইতি নিজাস্তো)

(ততঃ প্রবিশতি বিশাখয়া প্রবোধ্যমানা রাধা)

রাধা । (সখেদং সংস্কৃতেন) ।

যশোৎসঙ্গমুখাশয়া শিথিলিতা গুরো গুরুত্যস্ত্রপা ।

প্রাণেভ্যোহপি স্বহস্তমা সখি ! তথা যুঁঁ পরিক্লেশিতাঃ ।

বিধুরে দৃঃখিতে, স্বাস্ত্রে শাস্তিধুরাং বিময়ে । মৃহী আতাকুরাং
কোমলা ।

মধু । ইদানীং কিমত্ব শরণং ?

মধু । কিং লেখসাধনং সাধ্যতেহনেনেতি সাধনং ॥

মধু । এহি ওড্ডমহাটবীমঙ্গিতং নাভিদুরে প্রকল্পনতীর্থং
গচ্ছাবঃ ॥

কৃষ্ণ । (অমৃতাপ সহকারে) আহা ! সেই শশিমুখী শ্রীরাধা
আমার নিষ্ঠুরতার কথা শ্রবণ করিয়া হয় ত' প্রেমাকুর ছেদনপূর্বক
দৃঃখিত হনয়ে কোনওক্রমে ধৈর্য্যধারণ করিয়া ব্যথিতা হইবেন, না
হয়, পামর কল্পের ধূর শব্দে ভীতা হইয়া প্রাণত্যাগ করিবেন ।
হায় । আমি মৃচ্ছতা বশতঃ এই সুকোমলা ফলবতী মনোরথ-লতাকে
উৎপাটিত করিলাম । ৫৯

মধুমঙ্গল । এক্ষণে কি উপায় করা যায় ?

কৃষ্ণ । সখে ! অনঙ্গলেখের উত্তর ভিল অগ্ন কোনও উপায়
দেখিতে পাইতেছি না ।

মধুমঙ্গল—কি দিয়া লেখা যাইবে ?

ধৰ্মঃ সোহপি মহান্মায়া ন গণিতঃ সাধীভিরধ্যাসিতো ।

ধৈঘৈর্যং তদুপেক্ষিতাপি যদহং জীবামি পাপীয়সী ॥

(ইতি মুচ্ছতি) ॥ ৬০ ॥

বিশাখা । (সস্ত্রমং) সহি ! সমস্সম সমস্সম । (ইতি
রঞ্জগমালাং ভ্রাণেৎপর্যতি)

রাধিকা । (সংজ্ঞাং লক্ষ্মী) হলা ! কিং এদং আচরিতং জং সম্মোহণং
বি প্রবোহেন্দি ?

বিশাখা । (মাল্যং নিবেদ সংস্কৃতেন)

বিশা । সখি ! সমাখ্যসিহি সমাখ্যসিহি ॥

রাধি । সখি ! কিমিদমাশৰ্য্যং যথ সংমোহনপি প্রবোধযতি ?

কুঞ্চ—বশীকরণকার্যে প্রশস্ত রক্তবর্ণ জবাপুষ্পের নির্যাস ।

মধুমজ্জল—তবে চল, অনতিদূরে জবাপুষ্পবনশালী প্রস্তুদন তীর্থে
গমন করি । (ইহা বলিয়া দুইজনে চলিয়া গেলেন)

(রাধাকে লইয়া তাহাকে প্রবোধ দিতে দিতে বিশাখার প্রবেশ)

রাধা—(খেদের সহিত) হে সখি ! যাহার ক্রোড়ে স্থান পাইবার
স্থুরে আশায় গুরুজন হইতে গুরুতর লজ্জাকেও শীর্থিল করিয়াছি,
প্রাণের অপেক্ষাও প্রিয়তমা সখী তোমাদিগকেও কত প্রকারে ক্লেশ
দিয়াছি, সাধীগণ-পরিসেবিত সেই মহান् ধৰ্মকেও আমি গ্রাহ
করি নাই, তখন তাহা দ্বারা উপেক্ষিত হইয়াও যে পাপীয়সী আমি
এখনও জীবন ধারণ করিয়া আছি, ইহাতে আমার ধৈর্যকেই ধিক্ষ ।

(ইহা বলিয়া মুচ্ছিত হইলেন) । ৬০

বিশাখা । (সম্বৰের সহিত) সখি ! ধৈর্যধারণ কর, স্থির হও ।

(ইহা বলিয়া রঞ্জগমালা নামিকায় ধরিলেন)

রাধিকা । (সংজ্ঞালাভ করিয়া) সখি ! এ কি আশৰ্য্য বস্তু, ইহা
নিজে মোহজনক হইয়াও অপরকে প্রবোধিত করে ?

ଅଞ୍ଜୋତୀର୍ଣ୍ଣ-ବିଲେପନଂ ସଥି ! ସମାକୃଷ୍ଟକ୍ରିୟାଯାଃ ମଣି-
ର୍ମଞ୍ଜୋ ହସ୍ତ ମୁହର୍ମୀକୁତିବିଧୀ ନାମାଶ୍ତ ବଂଶୀପତେଃ ।

ନିର୍ମାଲ୍ୟଅଗିଯଂ ମହୌଷଧିରିହ ସ୍ଵାନ୍ତମ୍ଭ ସମୋହନେ

ଆସାଂ କଷିଷ୍ଠଗାଃ ଗୃଣାତି ପରମାଚିନ୍ତ୍ୟାଃ ପ୍ରଭାବାବଲୀଃ ॥ ୬୧ ॥

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଏବଂ ଗୁଣେନ ଇମିଣା ଉବେକ୍ଖିଦଂ ବି ୨୯
ହଦସରୀରଂ କଥଂ ଅଜ୍ଜବି ନିଲଜ୍ଜାହଂ ଧାରେମି ? ତା କାଲିଅ-
ହଦପବେଶୋବାଅଃ ଅଗୁମାରିମ୍ସଃ ॥

(ପ୍ରକାଶଂ) ବିଶାହେ ! ବିଶବେହି ଗୁରୁଅଗଂ ଅଃ ବାରହାଦିଟିତିଥଂ
ଗଦୁଅ ସୂରଂ ଅଚିତ୍ତକାମନ୍ତି ॥ ୬୨ ॥

ଅଞ୍ଜୋତୀର୍ଣ୍ଣେତି । ଆସାଂ ମଣିମଞ୍ଜମହୌଷଧୀନାଃ କଃ ପରମାଚିନ୍ତ୍ୟାଃ
ପ୍ରଭାବାବଲୀଃ ନ ଗୃଣାତି ? ଅପି ତୁ ସର୍ବ ଏବ ॥ ୬୧ ॥

ଏବଂ ଗୁଣେନ ଅନେନ କୁଫେନ ଉପେକ୍ଷିତମପି ଏବଂ ହତଶରୀରଂ
କଥମଞ୍ଚାପି ନିଲଜ୍ଜାହଂ ଧାରେଯାମି ତ୍ରୈ କାଲିଯହଦପବେଶୋପାଯମଞ୍ଚ-
ମରିଷ୍ୟାମି ॥

ବିଶାଖେ ! ବିଜ୍ଞାପଯ ଗୁରୁଜନଂ ସ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟତୀର୍ଥଂ ଗତ୍ତା ଶୂର୍ଯ୍ୟ-
ମର୍ଚ୍ଚଯିତୁକାମାପି । ଅତେ ଭଙ୍ଗ୍ୟ ଜଳପ୍ରବେଶ ଏବ ପ୍ରୟୋଜନଂ ॥ ୬୨ ॥

ବିଶାଖା । (ମାଳା ନିବେଦନ ପୂର୍ବକ) ହେ ସଥି ! ବଂଶୀପତିର
ଅଞ୍ଜୋତୀର୍ଣ୍ଣ ବିଲେପନ ମୟ୍ୟକୁ ଆକର୍ଷଣ କ୍ରିୟାର ମଣିସ୍ତରପ, ଆର ଇହାର
ନାମ ବଶୀକରଣ ବିଷୟେ ମନ୍ତ୍ରସଦୃଶ ଏବଂ ଆର ଇହାର ଏହି ନିର୍ମାଲ୍ୟମାଳା
ଅନ୍ତଃକରଣେର ସମ୍ମୋହନ ବିଷୟେ ମହୌଷଧିଶ୍ଵରପ । ଅତଏବ ହେ ରାଧେ ! ଏହି
ତିନେର ଅଚିନ୍ତନୀୟ ପ୍ରଭାବାବଲୀର ବିଷୟେ କେ ନା କୀର୍ତ୍ତନ କରିଯା ଥାକେ ? ୬୧

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତ) ଆମି କି ନିଶ୍ଚର୍ଜା ଯେ, ଏଇକପ ଗୁଣଶାଳୀ
କର୍ତ୍ତ୍ଵ ଉପେକ୍ଷିତା ହିଁଯାଓ ଏହି ହତଶରୀର ଅନ୍ତାପି ଧାରଣ କରିତେଛି,
ଅତଏବ କାଲିଯହଦ ପ୍ରବେଶେର ଉପାୟେର ଅନୁମରଣ କରି ।

(ପ୍ରକାଶେ) ବିଶାଖେ ! ଗୁରୁଜନେର ନିକଟେ ଜାନାଓ ଯେ, ଆମି
ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟତୀର୍ଥେ ଗମନ କରିଯା ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବେର ଅର୍ଚନାର ଇଚ୍ଛା
କରିତେଛି । ୬୨

ବିଶାଖା । ସାହ ସୁମରାଇଦିଃ ପିଅସହିଏ ଜଂ ଅଜ୍ଞାଏ ଜଡ଼ିଲାଏ
ଅହଂବି ଏଦିଃ ଜେବ ଦାଣିଃ ଆଦିର୍ତ୍ତକ୍ଷି, ତା ଏହି । (ଇତ୍ୟଭେ
ପରିକ୍ରମତଃ) ୬୩ ॥

ରାଧିକା । (ସବ୍ୟାମୋହଃ)

ମଂ ପରିହରଇ ମୁଉଂଦୋ ତହ ବି ଦୁରାଶା ବିରୋଧିନୀ ଡହଇ ।

ମହ ସହି ! ଗଭୀରନୀରା ଶରଗଂ ବହିନୀ କିନ୍ଦଂତମ୍ସ ॥

ବିଶାଖା । ତଳା ! ପେକ୍ଥ ପଥାଣେ ମଞ୍ଜଲମୁଅଣାଇଃ ସ୍ତରଣାଇଃ, ତା
ଏବଂ ମା ଭଗ ॥ ୬୪ ॥

ବିଶା । ସାଧୁ ଶାରିତଃ ପ୍ରିୟସଥ୍ୟା ତ୍ୱରା ଯଥ ସମ୍ମାନ ଆର୍ଯ୍ୟରା ଜଟିଲୀ
ଅହମପି ଇଦମେବ ଇଦାନୀମାନିଷାକ୍ଷି । ତତ୍ର ଶ୍ରୀରାଧାସଙ୍କବିଶ୍ଵେଷାଭାବ ଇତି
ପ୍ରୟୋଜନଂ, ତସ୍ମାନ୍ ଏହି ॥ ୬୩ ॥

ରାଧି । ମଂ ପରିହରତି ମୁକୁନ୍ଦଃ ତଥାପି ଦୁରାଶା ବିରୋଧିନୀ ଦହତି ।

ମମ ସଥି ! ଗଭୀରନୀରା ଶରଗଂ ତଗିନୀ କୃତାନ୍ତମ୍ସ ॥

ବିଶା । ସଥି ! ପଥ ପ୍ରହାନେ ମଞ୍ଜଲମୁଚନାନି ଶକୁନାନି, ଶୁଭମୁଚକ-
ଚିଛାନି ତଦେବଂ ମା ଭଗ ॥ ୬୪ ॥

ବିଶାଖା । ପ୍ରିୟସଥି ! ତାଲ କଥାଇ ମନେ କରିଯା ଦିଲେ । ଯେ ହେତୁ,
ଆର୍ଯ୍ୟା ଜଟିଲାଓ ଏହି କ୍ଷଣେ ଆମାକେ ଏହି ବିସ୍ତେ ଆଦେଶ କରିଯାଇଲେନ ।
ଅତଏବ ଚଲ । (ଏହି ବଲିଯା ଦୁଇ ଜନେ ଚାଗିତେ ଲାଗିଲେନ) । ୬୩

ରାଧିକା । (ମୋହେର ସହିତ) ସଥି ! ମୁକୁନ୍ଦ ଆମାକେ ତ୍ୟାଗ
କରିଲେଓ ବିରୋଧିନୀ ଦୁରାଶା ଆମାକେ ଦନ୍ତ କରିତେଛେ । ଏଥିନ ଗଭୀରନୀରା
କୃତାନ୍ତଭଗିନୀ ସ୍ମୂନାଇ ଆମାର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! ଦେଖ ଆମାଦେର ପ୍ରହାନକାଳେ ମଞ୍ଜଲମୁଚନ ଲକ୍ଷଣ
ମକଳ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହିତେଛେ, ଅତଏବ ଆର ଏକପ କଥା ବଲିଓ ନା । ୬୪

ରାଧିକା । ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି ।

ହୁଲା ! କଥି ଏସା ପୂର୍ବଦିସାମୁହେ ଆକାଲିଙ୍କ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦୀର୍ଘି ?

ବିଶାଖା । ନ କଥୁ ସନ୍ଧ୍ୟା, ପେକଥ ପକୁଥନଦେ ଶୁରମ୍ଭ ବଲନ୍ତା
ପରିକୁଳିନା ଓଡ଼ରାଜୀ ରାଜନ୍ତି । ତା ଇମ୍ବେ ଅଗ, ସଂ କାହିଁ
ଏଣଂ ଅବଚିତୁକ୍ଷ ॥ ୬୫ ॥

(ଇତ୍ୟତେ ତଥା କୁରୁତଃ)

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ବୁଟୁନା ସହ କୁରୁତଃ)

କୁରୁତଃ । ସଥେ ! ଦେସଂ ରାଧାଧରକାନ୍ତିତସ୍ତରୀ ଜ୍ଵାରାଜିଃ ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଲଃ । ଅଦୋ ଶଂ ଶିଳ୍ପୀଡିଅ ନିର୍ମାହି ପଚଚନ୍ଦଲେଖଃ ॥

କୁରୁତଃ । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ ସବିଶ୍ୱାସଂ)

ଏସା ନାନ୍ତିକବଣ୍ଠିନୀ ଶୁରଗିରେଲାବୃତୀ ହସ୍ତ ଭୂରଗ୍ରେ
କିଂ କଲଯାମି କାଞ୍ଚନରୁଚାମୁଦଗାରୀ ଗୋରୀଦିଶଃ ।

ହେ ସଥି ! କଥମ୍ ଏସା ପୂର୍ବଦିଷ୍ଟୁଥେ ଆକାଲିକୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିତେ ?

ବିଶା । ନ ଖଲୁ ସନ୍ଧ୍ୟା, ପଞ୍ଚ ପ୍ରକଳ୍ପନେ ଶୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ବଲନ୍ତା ଓଡ଼ରାଜୀ ରାଜତେ ।
ତତ୍ତ୍ଵାଦଶ୍ତ ଶୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଅର୍ଧ୍ୟଂ କର୍ତ୍ତୁଂ ଏନାଂ ଅବଚିତୁବଃ ॥ ୬୫ ॥

ମଧୁ । ଅତ ଏନାଂ ନିର୍ମୀଡ୍ୟ ନିର୍ମାହି ପ୍ରତ୍ୟନନ୍ଦଲେଖଃ ॥

କୁରୁତଃ । ଶୁରଗିରେଃ ଶୁରେରୋଃ । ଔଳାବୃତୀ ଈଲାବୃତସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ଭୂରେଷା

ରାଧିକା । (ଅଗ୍ରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା) ସଥି ! କି ପ୍ରକାରେ ପୂର୍ବଦିକେ
ଏହି ଆକାଲିକୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ?

ବିଶାଖା । ଓ'ତ ସନ୍ଧ୍ୟା ନହେ, ଚାହିୟା ଦେଖ, ପ୍ରକଳ୍ପନତୌରେ ଶୂର୍ଯ୍ୟବଲନ୍ତା-
ଜ୍ଵାକୁମ୍ବ ସକଳ ପ୍ରକୃତି ହଇଥାଛେ । ତବେ ଚଲ, ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବେର ଅର୍ଧ୍ୟରଚନାର
ଅନ୍ତ ଏହି ସକଳକେ ଚଯନ କରି । ୬୫

(ଏହି ବଲିଆ ଉଭୟେ ସେଇକପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

(ଅନ୍ତର ମଧୁମଞ୍ଜଲେର ସହିତ କୁରେର ପ୍ରବେଶ)

କୁରୁତଃ । ସଥେ ! ଏହି ଯେ ଶ୍ରୀରାଧାର ଅଧରକାନ୍ତିର ଅପହରଣକାରିଣି
ଜ୍ଵାପୁଞ୍ଚରାଶି ।

ଆଏ ଜ୍ଞାତଂ ମଣିନୁପୁରଧବନିଭରାଦାଲୀଜନାଲଙ୍ଘତା
କାନ୍ତିନାଂ କୁଳଦେବତା ବିଲସିତୁଂ ବୃଦ୍ଧାଟବୀଂ ବିନ୍ଦତି ॥ ୬୬ ॥
ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ହସ୍ତ ଭୋଃ ! ମଗ୍ନିଗିଜ୍ଜଂତନ୍ତି ବାଡ଼ିରାସାହଣେ କୁରଙ୍ଗୀ
ସଙ୍ଗ ହସ୍ତଂ ଗଦା ॥
(ସାନନ୍ଦ) ସଥେ ! ସାଧୁ ବିଜ୍ଞାତଂ । ତଦତ୍ତ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରିତୋ
ଶୃଗୁବଃ କିମସୌ ପ୍ରସ୍ତୋତି । (ଇତି ତଥା ସ୍ଥିରୋ) ୬୭ ॥

ହସ୍ତ ନିଶ୍ଚିତଂ ନ ଭବତି ତେ କିଂ କାଞ୍ଚନକାନ୍ତିନାଂ ଉଦ୍କାରେଣ ଗୋରୀଃ
ପୀତବର୍ଣ୍ଣଃ ଦିଶଃ କଶ୍ମାର୍ଥ ପଞ୍ଚାମି ? ନିଶ୍ଚିତ୍ୟାହ ଆଏ ଜ୍ଞାତମ୍ ନେୟଂ ହସ୍ତର-
ତୁମ୍ଭଃ, ଅପି ତୁ ମଣିନୁପୁରଧବନିଭରାଦେବତାଃ ॥ ୬୬ ॥

ମଧୁ । ଭୋ ବସ୍ତୁ ! ମୃଗ୍ୟମାଣେ ବାଣ୍ଡାରାସାଧନେ କୁରଙ୍ଗୀ ସ୍ଵର୍ଗଂ ହସ୍ତଂ ଗତା ।
ବାଣ୍ଡା ମୃଗ୍ୟବନ୍ଧନୀ ସାଧନଂ ସତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟଜ୍ଞଲେଖକରାପଂ । “ବାଣ୍ଡା ମୃଗ୍ୟବନ୍ଧନୀ” ଇତ୍ୟ-
ମରଃ ॥ ୬୭ ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । ଅତଏବ ଇହାଦିଗଙ୍କେ ନିଷ୍ପିଡ଼ନ କରିଯା ଅନ୍ତଲେଖେର
ଅତ୍ୟାତ୍ତର ରଚନା କର ।

କୁଷ । (ପ୍ରେରଣା ପୂର୍ବକ ବିଷୟରେ ସହିତ) ଏ ତ ଯୁମେକୁ ପରିଭେଦର
ସମୀପବନ୍ତୀ ଇଲାବୃତବର୍ଷେ ଏ ଥଣ୍ଡ ନହେ, ତବେ ସମ୍ମୁଖେର ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଦିକ୍
ସକଳକେ କାଞ୍ଚନ କାନ୍ତି ଉଦ୍ଦିଗରଣ କରିତେ ଦେଖିତେଛି କେନ ? ଓ :—
ଏକଷଣେ ମଣିନୁପୁରେ ଧବନିତେ ଜାନା ଗେଲ ଯେ, ମୁଣ୍ଡିମତୀ ଯୁଶୋଭିତା
ସୌନ୍ଦର୍ୟକୁଳଦେବତା ସଥିଦିଗେର ସହିତ ବିଲାସେର ଜନ୍ମ ବୃଦ୍ଧାବନେ ଆଗମନ
କରିଯାଛେ । ୬୬

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । ବସ୍ତୁ ! ଯେ କୁରଙ୍ଗୀର ଅଧେଷଗେ ବାଣ୍ଡା ପାତିତେଛିଲେ,
ମେହି କୁରଙ୍ଗୀ ନିଜେ ଆସିଯାଇ ଧରା ଦିଲ ।

କୁଷ । (ସାନନ୍ଦ) ସଥେ ! ଠିକ୍ ବୁଝିଯାଇ । ତବେ ଏସ, ଇନି କି
ବଲେନ ତାହା ବୃକ୍ଷାନ୍ତରାଲେ ଥାକିଯା ଶ୍ରବଣ କର । (ଏହି ବଲିଯା ଦୁଇ ଜନେ
ମେହିକୁପେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଲେନ) । ୬୭

ରାଧିକା । (ବିଶାଖାମାଲିଙ୍ଗ ସାନ୍ତ୍ରଂ ।)

ହଲା ! ଏସୋ ଜଣେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗେ ସଅଂ ସୁମରିଦରୋ ॥

ବିଶାଖା । (ସାନ୍ତ୍ରଂ) ସହି ! ଅକ୍ଷୀଣଧୀରଙ୍ଗାଦିଙ୍ଗା ଭଣିଜସି,
ତା କିଂତି ଏବଂ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନାସି ?

ରାଧିକା । ସହି ଶିଗ ଶୁଣିକିନ୍ଦି ତିଣା ଧୂତେଣ । (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ସଞ୍ଚୋରଃସ୍ତଲମଣ୍ଡଳଂ ଧୂତିନଦୀରୋଧକ୍ରିୟାପଣ୍ଡିତଂ

ବଜ୍ରେନ୍ଦ୍ରଃ କୁଳଧର୍ମପକ୍ଷଜବନୀମଙ୍କୋଚନୀକ୍ଷାବ୍ରତୀ ।

ଦୋସୁର୍ପୋ ନିତରାମୁଦକ୍ଷିତଚିରବ୍ରୀଡାଭିଚାରାଧରୋ

ହା କଷ୍ଟଂ ! ନିଖିଲଙ୍ଗିଲା ସଥି ! ଦୃଶୋର୍ଜ୍ଵଳୀ ଭୁଜଙ୍ଗୀ ତୁ ସା ॥ ୬୮ ॥

ରାଧି । ଏସ ମଲଙ୍କଣେ ଜନଃ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗେ ସ୍ଵଯଂ ଭବତୀଭିଃ ସ୍ମର୍ତ୍ତବ୍ୟଃ ॥

ବିଶା । ସଥି ! ଅକ୍ଷୀଣଧୀରତ୍ତାଦିଙ୍ଗା ତ୍ରଂ ଭଣ୍ୟସେ, ତ୍ରଂ କିମିତି
ଏବମୁଦ୍ଵିଗ୍ନାସି ?

ରାଧି । ସଥି ! ନିଷ୍ଠାଗୀକୃତାସ୍ଥି ତେନ ଧୂତେନ ॥

ସଞ୍ଚୋର ଇତି । ଧୂତିନତା ବେଗବ୍ରତିକପ-ରୋଧ କ୍ରିୟାଯାଂ ପଣ୍ଡିତମ् ।
ତଥା ଚ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶ୍ରୀ ବେଗନିବୁତୋ ଫଳତୋହଧୈର୍ଯ୍ୟମେବାଯାତୌତି ଭାବଃ ।
କୁଳଧର୍ମକପ-ପଦ୍ମବନସଂକୋଚନନୀକ୍ଷାଯାଂ ବ୍ରତୀ । ସୁପଃ ସଜ୍ଜାଯ ପଶୁବନ୍ଧନଙ୍କୁ-
ବିଶେଃ । ଉଦକ୍ଷିତଃ ଉଦଗତଃ ଚିରବ୍ରୀଡାଯା ଅଭିଚାରାଧରୋ ଯାଭ୍ୟାଂ ।
ଦୃଶୋର୍ଜ୍ଵଳୀ ଭୁଜଙ୍ଗୀ ତୁ ନିଖିଲଙ୍ଗିଲା ନିଖିଲଙ୍ଗିଲଙ୍ଗୀ ॥ ୬୮ ॥

ରାଧିକା । (ବିଶାଖାକେ ଆଲିଙ୍ଗନପୂର୍ବିକ ସାନ୍ତ୍ରନେତ୍ରେ) ସଥି ! କଥାପ୍ରସଙ୍ଗେ
ତୋମାର ଏହି ସଥିକେ ଶ୍ରବଣ କରିଓ ।

ବିଶାଖା । (ବାନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣନେତ୍ରେ) ସଥି ! ତୋମାକେ ଲୋକେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଧୈର୍ଯ୍ୟଶ୍ରୀଙ୍ଗାଲିନୀ ବଲିଯା ଥାକେ, ତବେ କେନ ଏକପ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହାଇତେଛ ?

ରାଧିକା । ସଥି ! ଦେଇ ଧୂର୍ତ୍ତି ଆମାକେ ନିଷ୍ଠାଗେ ପରିଣତ କରିଯାଛେ ।

ସାହାର ସୁଶୋଭନ ବକ୍ଷଃତ୍ରଲ କୁଳନାରୀଗଣେର ଧୈର୍ଯ୍ୟନଦୀ ରୋଧ କରିତେ
ଦକ୍ଷ, ସାହାର ବଦନଚଲ୍ଲ କୁଳଧର୍ମପକ୍ଷଜବନେର ସଙ୍କୋଚନେ ଦୀକ୍ଷିତ, ସାହାର
ବାହ୍ୟଗଲ ଉତ୍ସତ ବ୍ରୀଡାବଲିଦ୍ଧାନ ସଜ୍ଜେର ଜନ୍ମ ଚିରକାଳେର ଜନ୍ମ ଉଦଗତ

କୁଷ୍ଠः । ପ୍ରିୟେ ! ତମାଧୁର୍ଯ୍ୟେଣ ମାଧବଶ୍ଚ ଜଡ଼ୀକୃତ୍ୟ ନିଗ୍ରଂଗମବହ୍ଵାଃ
ନୀତୋହସଂ ॥

ରାଧିକା । (ଆକାଶେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ବନ୍ଦା ସଂସ୍କୃତେନ !)
ତୋ ବକୀହସ୍ତଃ !

ଗୃହାନ୍ତଃ ଖେଳନ୍ତ୍ୟୋ ନିଜସହଜବାଲ୍ୟଶ୍ଚ ବଲନା-
ଦଭଦ୍ରୁଂ ତଦ୍ରୁଂ ବା ନହି କିମପି ଜାନୀମହି ମନାକ୍ ।
ବସଂ ନେତୁଂ ସୁଭଳଃ କଥମଶରଣାଂ କାମପି ଦଶାଃ
କଥଂ ବା ଶ୍ରାୟା ତେ ପ୍ରଥମିତୁମୁଦ୍ରାସୀନପଦବୀମ୍ ?

କୁଷ୍ଠଃ । ପ୍ରିୟେ ! କଃ ଖୁ ଜିଜୀବିଷୁର୍ଜୀବାତୁଭୂତାସାଃ ସିଦ୍ଧୋଷଧି-
ଲତାୟାମୁଦାନ୍ତେ ? ୬୯ ॥

ରାଧି । ତୋଃ ବକୀହସ୍ତଃ ପୃତନାଘାତିନ୍ ! ବାଲ୍ୟମାରବୈଯେ ସ୍ତ୍ରୀବଧେ
ଅଭ୍ୟାସୋ ବର୍ତ୍ତତେ ଏବ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଗୃହାନ୍ତରିତି । ଯଦିଚ ଏତାଂ ଦଶାଃ ନୀତା ବସଂ ତଥାପି ଅଧୁନା ଉଦ୍ବା-
ସୀନପଦବୀଃ କିଂ ଶ୍ରାୟା ? ଆସୋଚିତା ? ତସ୍ମାଦସ୍ମାକଂ ବଧାର୍ଥମେବ ତବ
ବ୍ୟବସାୟ ଇତି ତାବଃ ॥

“ଜୀବାତୁର୍ଜୀବନୌଷ୍ଠମ୍” ଇତ୍ୟାମରଃ ॥ ୬୯ ॥

ସୁପକାଷ୍ଟ ସଦୃଶ, ହେ ସଥି ! କି କଷ୍ଟ ଯେ ତାହାର ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀରୂପା ଭୁଜିନୀ
ଆମାଦେର ସକଳହି ଗ୍ରାସ କରିଯା ଫେଲିଲ । ୬୮

କୁଷ୍ଠ । ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟେର ଦ୍ୱାରା ମାଧବଓ ଜଡ଼ୀଭୂତ ହଇୟା
ନିଗ୍ରଂ ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ ।

ରାଧିକା । (ଆକାଶେ ଅଞ୍ଜଲିବନ୍ଦନ ପୂର୍ବକ) ହେ ପୃତନାଘାତିନ୍ ! *

ଆମରା ସ୍ତ୍ରୀ ବାଲ୍ୟସ୍ଵଭାବେର ବଶେ ଗୃହମଧେଇ କ୍ରୀଡ଼ା କରିଯା ଥାକି,
କି ତାଲ କି ମନ୍ଦ ତାହାର କିଛୁହି ବ୍ରାଚି ନା, ତାହାତେ କି ତୋମାର

* “ପୃତନାଘାତିନ୍”—ଏହି କଥାର ଦ୍ୱାରା ବାଲ୍ୟକାଳ ହିତେହି ଯେ ତୁମି ସ୍ତ୍ରୀଧରତେ
ଦୀକ୍ଷିତ ଏହି କଥାଇ ବଲା ହଇଲ ।

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚତ୍ତ) ହଲା ! ଏସା ପିଆ ମେ ଏକାବଳୀ ଅଞ୍ଚଗେ
କଟେ ତୁଏ ଧାରଣିଜା । (ଇତି କର୍ତ୍ତାଦେକାବଲୀମୁତ୍ତାରସି) ।

ବିଶାଖା । (ହଠାତ୍ମିବାର୍ଯ୍ୟ) । ହଲା ! ଏବଂ ଅଗୁଚ୍ଛିଟ୍ଟତୀ କିଂତି ମଂ
ଦହସି ? ଜଂ ଲଲିଦଂ ପଡ଼ିଥିଅ ଶିରଜ୍ଜମନ୍ଦି ।* (ଇତି
ରୋଦିତି) ॥

ରାଧିକା । (ସଂସ୍କରଣେ)

ଅକାରୁଣ୍ୟଃ କୁଷେ ସଦି ମୟ ତବାଗଃ କଥମିଦଂ
ମୁଖା ମା ରୋଦୀର୍ମେ କୁର ପରମିମାମ୍ଭୁରକୁତିଃ ।
ତମାଲଶ୍ତ ସ୍ଵକ୍ଷେ ସଥି ! କଲିତଦୋର୍ବଲୀରୀରିସଂ *
ସଥା ବୁନ୍ଦାରଣ୍ୟେ ଚିରମବିଚଲା ତିଷ୍ଠିତି ତମୁଃ ॥ ୭୦ ॥

ରାଧି । ହେ ସଥି ! ଏଷା ପ୍ରିୟା ମେ ଏକାବଳୀ ତୟା କଟେ ଧାରଣାୟା ॥

ବିଶା । ହଲା ! ଏବମୁତ୍ତିଷ୍ଠତ୍ତୀ କିମିତି ମାଂ ଦହସି ? ଯଦ୍ୟଶ୍ଵାର
ଲଲିତାଂ ପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟ ନିରଗ୍ରହମାସି । ନଚେ ଅହମପି ତବ ସଞ୍ଚିନୀ ॥

ରାଧି । ଅକାରୁଣ୍ୟ ଇତି । ସଦି କୁଷେହକାରୁଣ୍ୟଃ ତବ କଥଂ ମୟ
ଆଗଃ ଅପରାଧଃ ? ତ୍ୱାମୁଖା ବ୍ୟର୍ଥଃ ମା ରୋଦୀଃ । ଉତ୍ତରକୁତିଃ
ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକର୍ମ ସା ତୁତରକୁତିନିଃସ୍ତ ଜନଶ୍ରେବ କରଣୀୟା, କିଂ ତୁ ତମାଲଶ୍ତ୍ୟାଦି
ତମାଲଶ୍ତ ସ୍ଵକ୍ଷେ ବିନିହିତା ଭୁଜନପଲତା ସମ୍ମା ଏବଂଭୂତା ମମ ତମୁଃ ସଥା
ବୁନ୍ଦାରଣ୍ୟେ ସଦାହବିଚଲା ସତୀ ତିଷ୍ଠିତି ତଥା କରଣୀୟା ॥ ୭୦ ॥

ଆମାଦିଗକେ ଏହିକପ ଆଶ୍ରଯଶୂନ୍ୟ ଦଶାୟ ଉପନୀତ କରା ଉଚିତ ? ଏବଂ
ତାହାର ପରେ କି ତୋମାର ଏହିକପ ଉନ୍ନାସୀନପଦବୀ ଅବଲମ୍ବନ କରାଓ
ଶ୍ୟାମସଙ୍ଗତ ?

କୁଷା । ପ୍ରିୟେ । ବୀଚିବାର ଇଚ୍ଛା ଆଛେ, ଏମନ କୋନ ବ୍ୟାପି
ଜୀବନୌଷଧିସ୍ଵର୍କପ ସିନ୍ଧ ଔସଧିଲତାକେ ଉପେକ୍ଷା କରିଯା ଥାକେ ? ୬୯

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚାସ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ) ସଥି ! ଆମାର ଏହି

* “ବିନିହିତା ଭୁଜନପଲାରିସଂ” । ଇତି ପାଠାନ୍ତରଃ

କୁଷ୍ଠ । (ସାମ୍ରାଜ୍ୟ) ସଥେ ! ଦୃଷ୍ଟାହମୁରାଗନ୍ତ ସାଧିଷ୍ଠତା ॥

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତ) ତୁବରାବେଦି ମଂ କାବି ସ୍ମୃକର୍ତ୍ତା । (ପ୍ରକାଶ)

ହଲା ! ସ୍ଵରଂ ଅଚିତ କିମ୍ପି ଅନ୍ତ ଖିଦୁକାମନ୍ତି । ତା ଜାବ ସିଳାଗଂ କହୁଅ ଶିବୁତା ଭବେ ଦାବ ତୁମଂ ଏଥ ପୁପଫଂ ଅବ-
ଚିଗେହି । (ଇହି ତୀର୍ଥାଭିମୁଖ ଦିଆଣି ପଦାନି ଗନ୍ତା ପୁନରାୟ-
ଗତଂ)

ହନ୍ତ ! ହନ୍ତ ! ସୋ ତିଲ୍ଲୋକମୋହଣମୁହୃଦଙ୍ଦୋ ପୁଣୋ ଯେ ଗ
ଦିର୍ଚ୍ଛେ । (ଇତି ସୋଽକର୍ତ୍ତା ନିର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ) ହଲା ! ପ୍ରସୀଦ
ପ୍ରସୀଦ ଦଂସେହି ଶଂ ପଡ଼ିଛନ୍ଦଅଂ ॥

କୁଷ୍ଠ । ସାଧିଷ୍ଠତେତି । “ଅନ୍ତିକବାଢ଼୍ୟୋନେର୍ଦସାୟେ” ଇତି ବାଢ଼୍ୟ
ସାଧାଦେଶଂ ॥

ରାଧି । ହରଯତି ମାଂ କାପି ସନୋଡ଼କର୍ତ୍ତା, ସମୁନ୍ୟାଂ ପ୍ରେଶିତୁମିତି
ଭାବଃ । ସଥି ! ଶ୍ରୟମର୍ଜ୍ଞସିତା କିମପ୍ଯଭର୍ତ୍ତୁକାମାମ୍ବି ତତ୍ତ୍ଵାଂ ଶାନଂ କୁଷ୍ଠା

ପ୍ରିୟ ଏକାବଲୀ ତୁମି ନିଜ କର୍ତ୍ତେ ଧାରଣ କରିଓ । (ଇହା ବଲିଯା କର୍ତ୍ତ ହଇତେ
ଏକାବଲୀ ହାର ଖୁଲିଯା ଫେଲିଲେନ)

ବିଶାଖା । (ବଲପୂର୍ବକ ନିବାରଣ କରିଯା) ସଥି ! ଏହି ପ୍ରକାର
ସ୍ୟବହାର କରିଯା କେନ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ଦନ୍ତ କରିତେଛ, ଆମି ଲଲିତାର
ପ୍ରତୀକ୍ଷାଯ ନିରକ୍ଷମ ହଈଯା ରହିଯାଇଛି । (ଇହା ବଲିଯା ରୋଦନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ)

ରାଧିକା । ସଥି ! କୁଷ୍ଠ ଯଦି ଆମାର ଉପର ଏହିକପ ଅକର୍ଣ୍ଣ ହନ,
ତବେ ତାହାତେ ତୋମାର ଅପରାଧ କି ? ଏକପଭାବେ ଆର ବୃଥା ରୋଦନ
କରିଓ ନା, ପରନ୍ତ ତମାଲେର ସ୍ଵର୍ଗେ ଆମାର ତ୍ରୈ ଭୁଜଳତା ଆବନ୍ଦ କରିଯା
ଯାହାତେ ଚିରକାଳ ଅବଚିଲିତ ଭାବେ ବୁନ୍ଦାବନେ ଆମାର ଏହି ଦେହ ଅବସ୍ଥାନ
କରେ, ଏମନ ଭାବେ ଆମାର ଅନ୍ତୋଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମ୍ପଦ କରିଓ । ୭୦

କୁଷ୍ଠ । (ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନେ)

ସଥେ ! ଅହୁରାଗେର ପ୍ରଗାଢ଼ତା ଦେଖିଲେ ତ ?

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତ) କୋନାଓ ଗାଢ଼ ଉତ୍ୱକର୍ତ୍ତା ଆମାକେ ଅଭାବିତ

বিশাখা । সহি শথ ! এখ চিত্রফলঅং ॥

রাধিকা । (সব্যথং) তদো পণিহাণেণ গং পচ্চকুরীকরিস্মং
(ইতি ধ্যানং নাটয়তি । ৭১ ॥

কুষঃ । সথে ! পীতমপীতপূর্বং উন্মাদকং শ্রোত্রমারীকং ।

তদগ্রতো গচ্ছাবঃ (ইতুভো তথা কুরুতঃ)

বিশাখা । (বিলোক্য সামনসম্মুখং) সহি ! দিট্টিআ তুজু
সুহজ়ুহাণেণ ফলিদং । তা বাটি উগ্ৰাড়েছি সোঅণং ।

যাৰে নিৰুত্তা ভবেৱং তাৰেৰং অত্র পুঞ্চমবচিমু । হস্ত ! হস্ত ! ত্ৰৈলোক্য-
মোহনমুখচন্দ্ৰে যয়া পুনৰ্দৃষ্টঃ । হলা ! প্ৰসীদ প্ৰসীদ দৰ্শয় এনং
প্ৰতিজ্ঞনকং চিৰেপটং ॥

বিশা । সথি ! নাস্ত্যত্র চিত্রফলকং ॥

রাধি । ততঃ প্ৰণিধানেন এনং প্ৰত্যক্ষীকরিষ্যামি ॥ ৭১ ॥

বিশা । সথি ! দিষ্ট্যা তব শুভধ্যানেন ফলিতং, তৎ বাটিতি উদ্যাটয়
লোচনং ॥ ০২ ॥

কৱিতেছে । (প্ৰকাশ্টে) সথি ! সূর্যদেবকে অৰ্চনা কৱিয়া কোনও
বিষয় কামনা কৱিতে ইচ্ছা কৱিয়াছি । অতএব যতক্ষণ পৰ্যন্ত স্থান
শেষ কৱিয়া আমি ফিৱিয়া না আসি, ততক্ষণ পৰ্যন্ত এই পুঞ্চ চয়ন
কৱিতে থাক । (এই বলিয়া যমুনার অবতৱণ-পথে দুই এক পদ
যাইয়া পুনৰায় স্বগত) ।

হায় হায় ! সেই ত্ৰৈলোকমোহন মুখচন্দ্ৰ আমি পুনৰায় দেখিতে
পাইলাম না ! (ইহা বলিয়া উৎকঠাসহকাৰে প্ৰত্যাগমন পূৰ্বক
প্ৰকাশ্টে) সথি ! আমাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হইয়া আমাকে সেই পটখানি
পুনৰায় দৰ্শন কৱাও ।

বিশাখা । সথি ! সেই চিত্রফলকথানি ত' এখনে নাই ।

রাধিকা । (ব্যথা সহকাৰে) তাহা হইলে প্ৰণিধানেৰ দ্বাৰাই
ইঁহাকে প্ৰত্যক্ষ কৱিব । (ইহা বলিয়া ধ্যান কৱিতে বসিলেন) ৭১

কুষঃ । সথে ! এ যে অপূৰ্ব উন্মাদকাৰী কৰ্ণৱসায়ন বাক্যামৃত

রাধিকা । (দৃশী দরোমীল্য চমৎকারং নাটৰতি) ॥ ৭২ ॥
বিশাখা । (সংস্কৃতেন) ॥

যদর্থং সক্ষীর্ণে পতসি হতকন্দপূর্কদনে
মৃদং বা দুর্বারে জলয়লি তহুং প্ৰেমদহনে ।
অথগুণাপীডং সথি ! নবশিখগুণ কলয়ন
বিলাসী সোহ্যস্তে স্ফুরতি পুৱতো জীবিতপতিঃ ॥ ৭৩ ॥
রাধিকা । অম্বহে ! সিবিগসস মাহুরী ॥
বিশাখা । অবিসক্তে ! এসো দে অউকুৰো সিবিণো যো শিদ্বা এ
বিগা বি শিপাশো ॥

বিশা । যদর্থমিতি । অথগুণ নবশিখগুণে আপীডং শিরোহিবতংসং
কলয়ন ধাৰয়ন ॥ ৭৩ ॥

রাধিকা । অম্বহে ! ইত্যাশৰ্য্যে অথবা হে অম্ব স্তীম্বতাৰসম্মোধনং,
অহো ! স্বপ্নস্ত মাধুৱী ॥

বিশা । অবিশ্রক্তে এষঃ তে অপূৰ্বস্পংঃ যো নিদ্রাৰা বিনাপি
নিষ্পন্নঃ ॥ ৭৪ ॥

পান কৱিলাম, অতএব চল, অগ্রে গমন কৱি । (ইহা বলিয়া দুই জনে
তাহাই কৱিতে লাগিলেন) । ৭২

বিশাখা । (দেখিয়া আনন্দ ও সন্দৰ্ভ সহকারে) সথি ! সৌভাগ্য-
বশে তোমার শুভধ্যান সফল হইল, অতএব শীৰ্ষই নয়নযুগল
উন্মীলন কৱ !

রাধিকা । (নয়নযুগল উষ্ণ উন্মীলন কৱিয়া বিস্ময় প্ৰকাশ
কৱিলেন)

বিশাখা । সথি ! যাহার জন্ত দুরস্ত কন্দপীড়ায় পতিত হইয়া
দুর্বার প্ৰেমদহনে তোমার স্বকুমার শৰীৰকে দঞ্চ কৱিতেছ, সেই অথগুণ
নবশিখগুণ শিরে ধাৰণ কৱিয়া তোমার বিলাসসৈল জীবিতনাথ তোমার
সম্মুখে শোভা পাইতেছে । ৭৩

রাধিকা । কি আশৰ্য্য ! স্বপ্নের কি অপৰূপ মাধুৱ্য !

କୁଷଃ । ଅସୌଦ୍ଗ, ଭଞ୍ଜୀଭିଃ କୁମୁମଶରମଞ୍ଜୀକୁତଶରଃ

ସଜ୍ଜନ୍ତୀ ଦସ୍ତୀନ୍ଦ୍ରକ୍ରମଗକମନୀୟାଲସଗତିଃ ।

ଅଦୂରେ ରଣ୍ଡୋରିହ ବଦନବିଷସ୍ତ ସୁଷମା

ସମାରନ୍ତାଦନ୍ତୋରହମଧୁରିମାଣଃ ଦମସତି ॥ ୭୪ ॥

ରାଧିକା (କୁଷେ ଦୃଗ୍ନତଃ ନର୍ତ୍ତଯନ୍ତୀ ସ୍ଵଗତଃ)

ଶାହ ରେ ହିଅଅ ! ଶାହ, ଶାହ ଦିଟାଟି ଆ ମୁହଁର୍ତ୍ତଃ ବିଲଂବିଦଂ ।

କୁଷଃ । (ଶ୍ରୀଜା) ଧୂର୍ତ୍ତେ ବିଶାଖିକେ । ସମନ୍ତାନ୍ମାଗ୍ୟମାଣ ଦିଷ୍ଟ୍ୟ-
ଥମତ୍ର ଦୃଷ୍ଟାହସି । ଯଦୟ ତେବ୍ୟା କୁପସାଦୃଶ୍ୟାଦପାକିମଞ୍ଜା-
ହାରେଣ ମାଂ ପ୍ରତାର୍ଯ୍ୟ ଦୁଲ୍ଲଭା ମେ ରଙ୍ଗମାଲିକାହିପନୀତା ॥ ୭୫ ॥

ରାଧି । ଶାଧୁ ରେ ହଦୟ ଶାଧୁ, ଶାଧୁ ଦୃଷ୍ଟା ମୁହଁର୍ତ୍ତଃ ବିଲମ୍ବିତଃ, ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ
ଇତି ଶେଷଃ ॥ ୭୫ ॥

ବିଶାଖା । ଅୟି ଅବିଶ୍ଵାସିନି ! ଏ ତୋମାର ଏହି ଅପୂର୍ବ ସ୍ଵପ୍ନ ନିଜା
ବ୍ୟାତିରେକେଓ ସଫଳ ହୁଇତେଛେ ।

କୁଷ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଅଦୂରେ ଏହି ରଣ୍ଡୋର ଆପନାର ଗତିଭଞ୍ଜୀର
ଦ୍ୱାରା ମତ କରିଲେର ଗତି-ତଙ୍ଗୀକେ ଅନ୍ଧାର କରିତେଛେନ ଏବଂ ଦୃଗ୍ଭଞ୍ଜୀର
ଦ୍ୱାରା କୁମୁମଶରେର ଶରକେ ଅନ୍ଧାକାର କରିତେଛେନ ଆର ଇହାର ବଦନକାନ୍ତିର
ସମ୍ଯକ୍ ଶୋଭାର ସୂରଣେ କମଲେର ମାଧୁର୍ୟକେଓ ଦମନ କରିତେଛେ । ୭୪

ରାଧିକା । (କୁଷେର ପ୍ରତି ନୟନପ୍ରାପ୍ତ ବୃତ୍ୟ କରାଇତେ କରାଇତେ
ସ୍ଵଗତ) ଶାଧୁ, ଶାଧୁ, ବଡ଼ ସୌଭାଗ୍ୟେ ତୁହି ମୁହଁର୍ତ୍ତକାଳ ବିଲମ୍ବ
କରିଲି ।

କୁଷ । (ମୃଦୁହାନ୍ତ ପୁରଃଶର) ହେ ଧୂର୍ତ୍ତେ ବିଶାଖିକେ ! ସକଳଦିକେ
ତୋମାର ସନ୍ଧାନ କରିଯା ଅବଶେଷେ ସୌଭାଗ୍ୟବଶେ ଏଥାନେ
ଦେଖିତେ ପାଇଲାମ । ତୁମି ଆଜ କୁପସାଦୃଶ୍ୟବଶତଃ ଅପକ ଗୁଞ୍ଜାହାରେର
ଦ୍ୱାରା ଆମାକେ ପ୍ରତାରଣା କରିଯା ଆମାର ଦୁଲ୍ଲଭ ରଙ୍ଗମାଲିକା ଲହିଯା
ଆସିଯାଇ । ୭୫

ମଧୁମଦ୍ଦଲঃ । ତୋ ! ଗଂ ରାହୀଏ କର୍ତ୍ତାଦୋ ଦୀସତୀଂ ଅଞ୍ଚଣେ ରଙ୍ଗ-
ମାଲିଅଂ ସଅଂ ଜେବ ଆଅଡ଼ିଅ ଗେନ୍ହ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ଜାନତାପି ଭବତା କିମିଦମଗ୍ନାୟମୁପଗ୍ନସ୍ତଂ ? ନ ଥିଲୁ
ମୟା ସ୍ଵପ୍ନେହପି କାମିନୀଶ୍ପର୍ଶଃ ଶ୍ରୀଯତେ ॥

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଇମ୍ବସ ପରିହାସୋ ବି ଏସୋ ଶକ୍ତିଦାଏ
ମହ ସାଚ୍ଚା ପଦିଭାଦି ॥ ୭୬ ॥

ବିଶାଖା । (ବିହସ୍ତ) ଅହି ବରାଙ୍ଗନାତରଦ୍ଵିଣୀଗଂ ମହାସାଗର ! ଚିର୍ଟ.
ଚିର୍ଟ ଦାନିଂ ବି ଇମାଇଂ ଦୀସଂଭି ତୁଜ୍ବ ଅନ୍ଦେ ତାଣଂ
ଚିରାଇଂ ! (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ) ॥ ୭୭ ॥

ମଧୁ । ତୋଃ ! ଏଥାଂ ରାଧାରାଃ କର୍ତ୍ତାଦୋ ଦୃଶ୍ୟମାନାଂ ଆସୁନୋ
ରଙ୍ଗମାଲିକାଂ ସ୍ଵର୍ଗମେବାକୁଷ୍ୟ ଗୃହାଣ ।

ରାଧିକା । ଏତନ୍ତ ପରିହାସୋହପି ଏଥ ଶକ୍ତିତାରୀ ମମ ସତ୍ୟଃ
ପ୍ରତିଭାତି ॥ ୭୬ ॥

ବିଶା । ଅଯେ ବରାଙ୍ଗନାତରଦ୍ଵିଣୀନାଂ ମହାସାଗର ! ତିର୍ତ୍ତ, ତିର୍ତ୍ତ,
ଇନ୍ଦାନୀମପି ଇମାନି ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ତବ ଅନ୍ଦେ ତାସାଂ ଚିହ୍ନାନି ॥ ୭୭ ॥

ମଧୁମଦ୍ଦଲ । ବସ୍ତ ! ତୋମାର ଏହି ରଙ୍ଗମାଲା ରାଧିକାର କଠେ ଦେଖି
ଯାଇତେଛେ, ତୁମି ନିଜେ ଉହା ଆକର୍ଷଣ କରିଯା ଗ୍ରହଣ କର ।

କୁଷ । ସଥେ ! ତୁମି ସକଳ ଜାନିଯାଓ ଆମାକେ ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯେ ପ୍ରବୃତ୍ତ
କରାଇତେଛ କେନ ? ଆମି ସ୍ଵପ୍ନେଓ କଥନଓ କାମିନୀର ଶ୍ପର୍ଶ ଶରଣ କରିତେ
ପାରି ନା ।

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତ) ଇହାର ପରିହାସଓ ଆମାର ଭୌର ଚିତ୍ତେ ସତ୍ୟେ
ଶ୍ରୀ ପ୍ରତିଭାତ ହିତେଛେ । ୭୬

ବିଶାଖା । (ହାସ୍ପିପୂର୍ବକ) ଓହେ ବରାଙ୍ଗନା-ତରଦ୍ଵିଣୀଗଣେର ଆଶ୍ରୟ
ମହାସାଗର ! ଥାମ ଥାମ, ଏଥନେ ତୋମାର ଅନ୍ଦେ ତାହାଦେର ଚିହ୍ନାବଳୀ ପରିଦୃଷ୍ଟ
ହିତେଛେ । ୭୭

ଆକୁଷ୍ଟାନି କଟାକ୍ଷଭଦ୍ରିଭିରଲଂ ଗୋପାଙ୍ଗନାନାଂ ତ୍ୟା
ରକ୍ତାଗ୍ନତ ମନାଂସି ଯାନି ନିର୍ମିଷେନ୍ମୁକ୍ତାନି ନେତ୍ରାଗ୍ୟପି ।
ତାଣ୍ଟେତାନି ତବାନ୍ ନବାଞ୍ଜନତନୋ ! ଶୁଣାବଲୀନାଂ ଛଳାଂ
ପିଷ୍ଠାନାଥ ସଦା ପ୍ରସାଧନଦ୍ୱିଯା ସନ୍ନାରଯନ୍ତତି ॥

କୃଷ୍ଣ : (ସର୍ବମାଉଗତଂ)

ପ୍ରମଦରସତରଙ୍ଗସ୍ନେରଗଣ୍ଠଲାଯାଃ
ଶ୍ଵରଖୁରଚୁବଦ୍ଧିଜ୍ଞଲତାଲାଶ୍ରଭାଜଃ ।
ମଦକଳ-ଚଲଭ୍ରମୀଭାସ୍ତିଭଦ୍ରୀଂ ଦଧାନୋ
ହୃଦୟମିଦମଦାଜ୍ଞୀଂ ପଞ୍ଚଲାକ୍ଷ୍ୟାଃ କଟାକ୍ଷଃ ॥ ୭୮ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ଗନ୍ତିଗି ବିଶାଖେ !

ଆକୁଷ୍ଟାନିତି । ହେ ନବାଞ୍ଜନତନୋ ! ଶୁଣାବଲୀନାଂ ଛଳାଂ ରକ୍ତାନି
ମନାଂସି । ପିଷ୍ଠାନାଥ ଛଳାଂ ନିର୍ନିମେଷନେତ୍ରାନି ଚ ପ୍ରସାଧନଂ ହାତରଣଂ
ତଦ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଧାରଯନ୍ ।

ମଦଚଞ୍ଚଲଭ୍ରମୀଗାଂ ଭ୍ରମୋ ସତୋସ୍ତାଦୃଶଭଦ୍ରୀଂ ଦଧାନଃ କଟାକ୍ଷଃ । ପ୍ରେସ୍ତ-
ପଞ୍ଚଯୁକ୍ତେ ଅକ୍ଷିମୀ ସତ୍ୟାଃ ॥ ୭୮ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ନପାତ୍ରି ବିଶାଖେ !

ହେ ନବକଞ୍ଜଲବର୍ଣ୍ଣ ! ତୁମି କଟାକ୍ଷଭଦ୍ରୀର ଦ୍ଵାରା ଗୋପାଙ୍ଗନାର ମାନସ
ତୋମାତେ ଅମୁରକ୍ତ କରିଯା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣାହାରେ ଛଲେ ଏବଂ ତାହାଦେର
ଅନିମିଷ ନୟନ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା ତାହା ମୟୁରପୁଛ୍ ଛଲେ ଅଳକାର ବୁନ୍ଦିତେ ଧାରଣ
କରିଯା ଶୁଖେ ବିରାଜ କରିତେଛ ।

କୃଷ୍ଣ । (ହର୍ଷମହକାରେ ସ୍ଵଗତ) ଅହ୍ ! ପରମାନନ୍ଦରସତରଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ
ହାସ୍ତେ ସୀହାର ଗଣ୍ଠଲ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ, କନ୍ଦର୍ପ-ଧରୁ ଜିନିଯା ସୀହାର ଭଲତା ବୃତ୍ୟ
କରିତେଛେ, ସେଇ ବିଶ୍ଵାରିତ ପଞ୍ଚସଂୟୁକ୍ତ ନୟନବିଶିଷ୍ଟା ଶ୍ରୀରାଧାର ମଦମତ
ଭ୍ରମୀକୁଳେର ଶାଦୃଶ ଧାରଣକାରୀ କଟାକ୍ଷଦ୍ଵାରା ଆମାର ହୃଦୟକେ ଦଂଶନ
କରିଲେନ । ୭୯

(ନେପଥ୍ୟ)—ନାତିନି ବିଶାଖେ !

କୁଷଃ । କଥମକାଣେ ଜରାପାଞ୍ଚୁରେସଂ ଜଟିଲା !

(ପ୍ରବିଶ୍ୟ ଜଟିଲା ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଵଗତଃ)

କହଂ ଏଥୁ କହେ ! (ପ୍ରକାଶଃ) ବିସାହେ ! କିଂତି ଇମାଇଂ
ଧୂ-ଗ୍ରେ-ରଙ୍ଗ-ଚନ୍ଦନାଇଂ ତୁ ଏ ବିଶ୍ୱମରିଦାଇଂ ?

କୁଷଃ । (ସ୍ଵଗତଃ)

ଚନ୍ଦ୍ରିକାଂ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖାଯାଶକୋରେ ପାତୁମୁହତେ ।

ପିଧାନଂ ବିଦ୍ୟଧେ ହଞ୍ଚ ! ଶରଦଙ୍ଗୋଧରାବଲୀ ॥

(ପ୍ରକାଶଃ) ! ମାତୁମର୍ତ୍ତୁଲାନି ! ପ୍ରଗମାମି ॥ ୭୯ ॥

ଜଟିଲା । ମୋହନ ! ବଲ୍ମାକିଶୋରୀଉଲେ ଅବଙ୍କଦିଟ୍ଟୀ ହୋଇ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । (ବିହଞ୍ଚ) ତୋ ! ଦହୀଚିହ୍ନଦକକ୍ଷେ ! ଏସୋ ସର୍ବଦା
ଉଦାରଦୃଷ୍ଟି ଜେବ ମଜ୍ବ ପି ଅବଅସ୍ମୋ, ତୁମ୍ୟ- କୃଥୁ କେଅ-
ରଙ୍ଗୀ ତା ଅପ୍ଲାଣଂ ଆସିବେ ॥ ୮୦ ॥

ପ୍ରବିଶ୍ୟ ଜଟିଲା । କଥମତ୍ର କୁଷଃ ! ବିଶାଖେ ! କିମିତ୍ୟେତାନି ଧୂ-
ଗନ୍ଧରଙ୍ଗ-ଚନ୍ଦନାନି, ତ୍ୟା ବିଶ୍ୱତାନି ! ସୂର୍ଯ୍ୟପୂର୍ବାର୍ଥମିତି ଶେଷଃ ॥

କୁଷ । ଚନ୍ଦ୍ରିକାମିତି । ଶରଦଙ୍ଗୋଧରଙ୍ଗାନୀୟା ଜଟିଲା ॥ ୭୯ ॥

ଜଟ । ମୋହନ ! ବଲ୍ମାକିଶୋରୀକୁଳେ ଅବଙ୍କନ୍ଦିର୍ଭବ ॥

ମଧୁ । ତୋ ଦଧୀଚିହ୍ନକର୍ଶେ ! ବଜାଦପି କଠୋରେତ୍ୟର୍ଥଃ । ଏସ ସର୍ବଦା
ଉଦାରଦୃଷ୍ଟିରେବ ମମ ପ୍ରିୟବରସ୍ତଃ, ତୁ ଖଲୁ କେକରାକ୍ଷି ବକ୍ରାକ୍ଷି ତଦାତ୍ମାନଂ
ଆଶିଷୟ ॥ ୮୦ ॥

କୁଷ । କି ବିପଦ୍ ! ଅସମୟେ ଏହି ଜରାପାଞ୍ଚୁ ଜଟିଲା ଏଥାନେ ଆସିଯା
ଜୁଟିଲ କେନ ?

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ ସମ୍ମୁଖେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା ସ୍ଵଗତ) ଏଥାନେ
ଆବାର କୁଷ କେନ !

(ପ୍ରକାଶେ) ବିଶାଖେ ! ତୁ ମି କେନ ଧୂ, ଗନ୍ଧ, ରଙ୍ଗ-ଚନ୍ଦନ, ଏ ମକଳ
ଭୁଲିଯା ଆସିଯାଇ ?

କୁଷ । (ସ୍ଵଗତ) ଚକୋର ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପାନ କରିତେ ଉତ୍ତତ

ଜଟିଲା । ତୋ କିଶୋରୀଭୁଅଙ୍ଗ ! କୀସ ତୁମଂ ଆଅଦୋସି ?

କୃଷ୍ଣ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଲୋକୋତ୍ତରାହୁରାଗଚୟତ୍ରକାରିଣୀରେ ସୁଜବାଲକ୍ଷ୍ମୀଃ କଂ
ବା ନାକର୍ଷତି ? ୮୧ ॥

ଜଟିଲା । (ସ୍ଵଗତଃ) ପୁଣଃ ଭଅବଦୀ ଏ ବିଜାପ୍ରହାବସଂଭାବିତା
ଇମ୍ସନ୍ ଏଥୁ ଉବସତ୍ତି । (ପ୍ରକାଶଃ) ମୋହନ ! ଝନ୍ତି ଇଦୋ
ଗଛେହି ॥ ୮୨ ॥

ଜଟ । ତୋ କିଶୋରୀଭୁଅଙ୍ଗ ! କମ୍ବାନ୍ତଂ ଆଗତୋହସି ?

କୃଷ୍ଣ । ସୁନ୍ଦୁ ଜବାନାଂ ଓଡ଼ପୁଞ୍ଚାଗାଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ଶୋଭା ପକ୍ଷେ ସୁନ୍ଦୁ ଜବୋ
ଯଶୋବ୍ୟଞ୍ଜକଚିହ୍ନବିଶେଷୋ ସନ୍ତ୍ତାଃ ସା ଇନ୍ଦ୍ରଂ ରାଧା ଏବ ଲକ୍ଷ୍ମୀନ୍ତତୁଲ୍ୟସ୍ତାନ୍,
ସନ୍ଦା ଶୋଭାମୟୀତ୍ସାନ୍ । କିନ୍ତୁ ? ଲୋକୋତ୍ତରୋ ଯୋହମୁଗତୋ ରାଗଃ ରକ୍ତମା
ତେନ ଚୟତ୍ରକାରିଣୀ ; ପକ୍ଷେ—ପ୍ରତ୍ଯନ୍ତମ୍ ॥ ୮୧ ॥

ଜଟ । ନୁନଂ ଭଗବତ୍ୟ ବିଦ୍ଯାପ୍ରଭାବସଂଭାବିତା ଅନ୍ତ ଅତ୍ରୋପମତିଃ ।
ମୋହନ ! ଝାଟିତି ଇତୋ ଗଛ ॥ ୮୨ ॥

ହଇୟାଛେ, ହାଁଁ ! ହାଁଁ ! ଏମନ ସମୟେ ଶାରଦୀୟ ଶେତ ମେଘମାଳା ଆସିଯା
ତାହାକେ ଢାକିଯା ଫେଲିଲ ।

(ପ୍ରକାଶେ) ହେ ମାତୃମାତୁଲାନି ! ତୋମାକେ ପ୍ରଣାମ କରିତେଛି । ୭୯

ଜଟିଲା । ମୋହନ ! ଗୋପକିଶୋରୀକୁଳେ ତୋମାର ଦୃଷ୍ଟି ଅବରୁ
ଦୂରକ ।

ମସୁମଙ୍ଗଲ । (ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ହେ ଦୟୀଚିର ଅହିବ୍ୟ କରିଶତାମୟି !
ଆମାର ଏହି ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁରେ ଦୃଷ୍ଟି ସର୍ବଦାଇ ଉଦାର । ତୋମାରଇ ଦୃଷ୍ଟି ବକ୍ରା,
ଅତ୍ୟବ ତୁମି ଆପନାକେଇ ଆପନି ଆଶୀର୍ବାଦ କର । ୮୦

ଜଟିଲା । ଅହେ କିଶୋରୀଲଙ୍ଘଟ ! ତୁମି କି ନିମିତ୍ତ ଆସିଯାଇ ?

କୃଷ୍ଣ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଲୋକୋତ୍ତରଚୟତ୍ରକାରିଣୀ ଏହି ସୁନ୍ଦର ଜବା-କାନନେର
ଶୋଭା କାହାକେଇ ବା ଆକର୍ଷଣ ନା କରେ * ? ୮୧

* ମୁଲେ “ସୁଜବାଲକ୍ଷ୍ମୀଃ”—“ସୁନ୍ଦର ଜବାକାନନେର ଶୋଭା” ଏହି ପାଠ ଆଛେ !
ଉତ୍ତର ଅପର ଏକଟି ଅର୍ଥ ଏଇକପ । ସୁନ୍ଦର “ଜବ” ବା ଯଶୋବ୍ୟଞ୍ଜକ ଚିହ୍ନ ବାହାତେ ଆଛେ,
ମେଇ ସୁଜବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଏହି ଖଣ୍ଡ ଅର୍ଥେ ରାଧିକାକେଇ ବୁଝାଯ ।

କୃଷ୍ଣ ! ଅୟି ଜଳାକି ବୁନ୍ଦେ କିମିତ୍ୟାକୁଲାସି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦତୋ
ଗର୍ଜେସ୍ୟଂ ॥

ଜଟିଲା । (କୁଟିଲଂ ବିଲୋକ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

ନିଧୌତାନାମଥିଲଧରଣୀମଧୁରୀଣଂ ଧୁରୀଣା
କଲ୍ୟାଣୀ ମେ ନିବସତି ବ୍ୟୁଃ ପଶ୍ଚ ପାର୍ଶ୍ଵ ନବୋଢା ।
ଅନ୍ତର୍ଗୋଟେ ଚତୁର ନଟୟକ୍ରତ୍ର ନେତ୍ରତ୍ରିଭାଗଂ
ନିଃଶକ୍ତସ୍ଥଂ ଭମସି ଭବିତା ନାକୁଲତ୍ସଂ କୁତୋ ମେ ? ॥

କୃଷ୍ଣ ! ମୃଷାଶକ୍ତିନି ବୁନ୍ଦେ ମା ପ୍ରଲାପଂ କୁର୍ଥାଃ । ଯାବଦେତାଃ ତେ
ବ୍ୟୁମାକର୍ଣ୍ୟଂ ତାବନ୍ମାତ୍ରାଃ ଭାବ୍ୟାମି ।

ଜଟିଲା । ବିଶାଖ ! କିଂତି ଏତିଭାବରେ ବିଲଂବିଦାହସି ?

ବିଶାଖା । (ଶ୍ରୀହା) ଅଜ୍ଞ ଶଂ ଅଗଗଦୋ ଦୁଲ୍ଲିଲିଦଂ କୁରଙ୍ଗଂ ପେକ୍ଖଟ୍ଟୀ
ବିଶିଦ୍ଧିକ୍ଷି । (ଇତି ସଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେପଂ)

ନିଧୌତାନାଂ କ୍ଷାଲିତାନାଂ ସାରଭୂତାନାଂ ଜଳାକି ! ବହୁବିଷଣି !
ମାତ୍ରାଂ ମାନନୀୟାଂ । ପକ୍ଷେ ମା ଅନ୍ତାଂ ନ ଅନ୍ତଦୀୟାଂ ସ୍ମୀଯାମେବେତ୍ୟର୍ଥଃ ॥

ଜଟି । ବିଶାଖ ! କିମିତି ଏତାବଦ ବିଲାସିତାର୍ଥି ?

ବିଶାଖା । ଅଜ୍ଞ ଇତି ସାପଦେଶଂ ବଚନଂ କୃଷ୍ଣଂ ପ୍ରତି । ଆର୍ଯ୍ୟ !
ଏନମଗ୍ରତୋ ଦୁଲ୍ଲିଲିତଂ କୁରଙ୍ଗଂ ପଶ୍ଚତ୍ତୀ ବିଶିତାହସି । ପକ୍ଷେ କୁର୍ବିତଂ
ରଙ୍ଗଂ ଯନ୍ତ୍ର ତମ ॥ ୮୩ ॥

ଜଟିଲା । (ସ୍ଵଗତ) ନିଶ୍ଚୟ ବୋଧ ହିତେଛେ, ଭଗବତୀର ବିଦ୍ୟାପ୍ରଭାବେହି
ହିଁଁର ଏ ଶ୍ଲେ ଆଗମନ ସନ୍ତ୍ଵନ ହିଁଁଯାଛେ । (ପ୍ରକାଶେ) ମୋହନ ! ଶୀଘ୍ର ଏ
ସ୍ଥାନ ହିତେ ଚଲିଯା ଯାଓ । ୮୨

କୃଷ୍ଣ । ଅୟି ବାଚାଲିକେ ବୁନ୍ଦେ ! ତୁମି ବ୍ୟାକୁଲ ହିତେଛ କେନ ? ଆୟି
ନିଜ ଇଚ୍ଛାମୁସାରେହି ଚଲିଯା ଯାଇବ ।

ଜଟିଲା । (କୁଟିଲଭାବେ ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ବକ) ଓହେ କୃଷ୍ଣ ! ଦେଖ, ସମସ୍ତ
ଜଗତେର ଶାରଭୂତ ମଧ୍ୟରେ ଚୂଡାମଣିଶକ୍ରପା ଏହି ନବୋଢା କଲ୍ୟାଣୀ ବ୍ୟୁ

ଅତୀର୍ଥଣ ମୁକ୍ତିଅ ଚନ୍ଦ୍ରାଂ କୁରଙ୍ଗପେନୋଣ ସନ୍ଦାଂ ହରିଣୀଃ
ବିହଳଂ କୁରଙ୍ଗଚଟୁଲୋ ଭୁମଂ ବଣାଦୋ ବଣଂ ଭୟମି ॥ ୮୩ ॥

ଜାଟିଲା । ଅଥାନତୁରଗ୍ରହେ ! ମୁଖ କୁରଙ୍ଗକୌତୁଳଂ ।
ମୃଦୁମନ୍ଦଳଃ । ପିଅବଅମ୍ବ ! ପେକ୍ଥ, ଏମୋ ସତିହେ ବି କୀରଜୁଆଣେ
ନଂ ମହରଂ ଦାଡ଼ିମୀଂ ନ ପଡ଼ିବର୍ଜଇ ॥ ୮୪ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ଶ୍ଵିତା)

ଅକୁରଣ ତ୍ୟକ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରାଂ କୁରଙ୍ଗପ୍ରେୟା ସନ୍ଦତାଂ ହରିଣୀଃ । ବିଫଳଂ କୁର୍ଦ୍ଦିନ-
ଚଟୁଲସ୍ଥଂ ବନାଦନଂ ଭୟମି । “ସ୍ଵପ୍ନଚନ୍ଦ୍ରୀ ମନୋହରେ” ଇତି କୋଷଃ ॥

ଜାଟିଲା । ଅହାନତୁରାଗ୍ରହେ ! ମୁଖ କୁରଙ୍ଗକୌତୁଳଂ ॥

ମୃଦୁ । ପ୍ରିୟବଯମ୍ୟ ! ପଞ୍ଚ ଏଷ ସତ୍ତକୋହପି କୀର୍ମୁଖ ଇମାଂ ମୃଦୁରାଂ
ଦାଡ଼ିମୀଂ ନ ପ୍ରତିପଦ୍ଧତେ । ୮୫

ଆମାର ପାର୍ଶ୍ଵେ ବିରାଜ କରିତେଛେ, ଆର ହେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ! ତୁମିଓ ଏହି ଗୋଟି-
ମାରେ ନୟନପ୍ରାନ୍ତ ନାଚାଇୟା ନିର୍ଭୟେ ଭ୍ରମ କରିତେଛୁ, ଅତଏବ ଆମାର
ବ୍ୟାକୁଲତା ନା ହଇବେ କେନ ?

କୃଷ୍ଣ । ହେ ଶିଥ୍ୟା ଆଶକ୍ତାକାରିଣି ବୁନ୍ଦେ ! ପ୍ରଳାପ କରିଓ ନା । ଯେ
ଅବଧି ଇନି ତୋମାର ବସ୍ତୁ, ଏହି କଥା କାଣେ ଶୁଣିଯାଛି, ତଦବଧି ଆମି ଇହାକେ
ମାତ୍ରା ଜ୍ଞାନ କରିଯା ଥାକି ।

ଜାଟିଲା । ବିଶାଖେ ! ତୁମି ଏତ ବିଲୟ କରିଲେ କେନ ?

ବିଶାଖା । (ମୃଦୁ ହାସିଯା) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଆମି ସମ୍ମୁଖେ ଏହି ଦୁର୍ଦାସ୍ତ
କୁରଙ୍ଗକେ ଦେଖିଯା ବିଶ୍ଵିତା ହଇଯାଛି । (ପକ୍ଷେ ଆମି କୁର୍ଦ୍ଦିତ ରଙ୍ଗଶୀଳ
ଇହାକେ ଅର୍ଥାଂ କୃଷ୍ଣକେ ଦେଖିଯା ବିଶ୍ଵିତ ହଇଯାଛି) (ଏହି ବଲିଯା
ଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେପେର ସହିତ) ଓହେ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ କୁରଙ୍ଗ ! ତୁମି ପ୍ରେମବଶତଃ ଲଲିତା
ମନୋହରୀ କୁରଙ୍ଗୀକେ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଅନର୍ଥକ କୁର୍ଦ୍ଦିନଚଟୁଲ ହଇଯା ବନେ ବନେ
ଭ୍ରମ କରିତେଛୁ । ୮୩

ଜାଟିଲା । ଅହାନେ ତୋମାର ଏତ ଦୁରାଗ୍ରହ କେନ ? କୁରଙ୍ଗକୌତୁଳ
ପରିତ୍ୟାଗ କର ।

ମୃଦୁ । ପ୍ରିୟ ବଯନ୍ତୀ ! ଦେଖ, ଏହି ପତ୍ରଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ଶୁକପକ୍ଷି ଏହି ମୃଦୁର
ଦାଡ଼ିମୀକେ ଗ୍ରହଣ କରିତେଛେ ନା । ୮୪

ହଦି ତାଡ଼ିତୋହପି ଦାଡ଼ିମି !

ସୁମନୋରାଗେଣ ତେ ଝଚିଂ ବହତା ।

ପତ୍ତିମରସା'ସି କିଂବା

ନେତି ଶୁକଃ ଶଙ୍କରୋଦାସ୍ତେ ॥

ବିଶାଖା । (ସଦୃଗ୍ଭଙ୍ଗ ରାଧିକାମବଲୋକତେ) ୮୫ ॥

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତଂ) । ହିଆ ! ସମସ୍ମସ ସମସ୍ମସ । (ଇତି
ସଖେଦମପବାର୍ଯ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ) ॥

ପୀତଂ ନ ବାଗମୃତମତ୍ର ହରେରଶଙ୍କ

ଗ୍ରାନ୍ତଂ ମୟାହ୍ସ ବଦନେ ନ ଦୃଗଞ୍ଜଳିଥି ।

ରମ୍ୟେ ଚିରାଦବସରେ ସଥି ଲକ୍ଷ୍ମୀତେ

ହା ! ଦୁର୍ବିଧିବିକୁଳଥେ ଜରତୀଛଲେନ ॥

ଜଟିଲା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଅଶ୍ଵାହେ ! କହୁଟିଟିଗୋ ମାହାନ୍ତଃ ଜଂ ବହା
ସୋ ଉବସଗ୍ଗୋ ତହ ଗଥି । (ପ୍ରକାଶଂ) ବିଶାହେ ! ପେକ୍ଥ,
ଅଦିକମଦି ମଜ୍ଜାଶ୍ରୋ, ତା ତୁରୀଅଂ ଶ୍ଵରମଂଡବଂ ପ୍ରବିଶନ୍ତ । (ଇତି
ତିଶ୍ରୋ ନିଷ୍ଠାନ୍ତଃଃ)

କୁଷଃ । ସୁମନୋରାଗେଣ ପୁଷ୍ପଶ୍ର ରଜିମା । ପକ୍ଷେ ଶୁଷ୍ଟୁ ଘନସୋ ରାଗେଣ
ପ୍ରେସା । କୀର୍ତ୍ତନ ? କାନ୍ତିଂ ବହତା । ହଦି ତାଡ଼ିତୋହପି ତେନ ସଦା
ପୁଷ୍ପିତା ଭ୍ରମୀନ୍ତଦବଧି ଶୁକଶ୍ର ଅଯି ଓଦାସୀନ୍ତଃ ନାନ୍ତି କିଂ ପୁନରିଦାନୀଂ
ଫଳିତାୟାମିତି ଭାବଃ ॥

ବିଶାଖା । ସଦୃଗ୍ଭଙ୍ଗମିତି କୁଷାଭିପ୍ରାୟଃ କଚିଦବଗମୟତେ ଇତି ॥ ୮୫ ॥

କୁଷ । (ଈଷିଂ ହାସିଯା) ହେ ଦାଡ଼ିମି ! ତୋମାର ପୁଷ୍ପେର ରଜିମା
ଦେଖିଯା ଶୁକ ତୋମାର ପ୍ରତି ଆକୁଷ୍ଟ ହଇଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ତୁମି ପରିପକ୍ରମୀ
ହଇଯାଛ କି ନା, ଶୁକ ହୁନ୍ଦେ ତାହାଇ ଶଙ୍କା କରିଯା ଏଥିନ ଓଦାସୀନ୍ତ ଅବଲମ୍ବନ
କରିଯାଛେ ।

ବିଶାଖା । (ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀମହକାରେ ରାଧାକେ ଅବଲୋକନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ) । ୮୫

কুষঃ । সথে ! কৌমুদীয়ং পৌর্ণমাসীমহুবর্ততে । তদেহি, তানেব
গ্রপঢেবহি (ইতি নিষ্কাস্তো) ।

ইতি নিষ্কাস্তাঃ সর্বে ।

॥ * ॥ ইতি বিদঞ্চমাধবনাটকে মন্থলেখে নাম
দ্বিতীয়োহঙ্কঃ ॥ * ॥

রাধি । হৃদয় ! সমাখ্যসিহি সমাখ্যসিহি । অপবার্য্যেতি “রহস্যং
কথ্যতেহস্ত পরাবৃত্যাপবারিতং” ॥

জটিলা । অহো ! কুষদ্রষ্টৈর্হাত্ম্যং যদ্যম্বাৎ বধবাঃ রাধিয়াঃ স
উপসর্গস্তথা নাস্তি । বিশাখে ! পশ্চ অতিক্রমতে মধ্যাহস্তভুরিতং
সূর্য্যমণ্ডপং প্রবিশামঃ ॥

কুষঃ । কৌমুদীয়মিতি তস্মা এবাধীনা রাধেয়মিত্যর্থঃ ॥ ৮৬ ॥

॥ * ॥ ইতি দ্বিতীয়োহঙ্কঃ ॥ * ॥

রাধিকা । (স্বগত) হৃদয় ! সমাখ্যস্ত হও, সমাখ্যস্ত হও । (ইহা
বলিয়া জনাস্তিকে বিশাখার প্রতি) সখি ! আমি হরির বচন-স্মৃতি
নির্ভয়ে পান করিতে পারিলাম না, ইহার বদনেও আমি নয়নপ্রাপ্ত
স্থাপন করিতে পারিলাম না, বহুকালের পর অন্য যদি সেই রমণীয়
অবসর লাভ হইল, তথাপি ছায় ! হতবিধি জরতীচ্ছলে আসিয়া বিরোধ
উপস্থিত করিল ।

জটিলা । (স্বগত) আহা ! কুষদ্রষ্টনের কি আশ্চর্য মাহাত্ম্য !
যে হেতু, বধুর আর সে উপসর্গ দেখা যাইতেছে না ।

(প্রকাশে) বিশাখে ! দেখ, মধ্যাহ অতিক্রান্ত হইয়া যাইতেছে,
অতএব আইন আমরা সত্ত্ব সূর্য্যমণ্ডপে প্রবেশ করি । (এই বলিয়া
তিনজনের অর্ধাং রাধিকা ও বিশাখাকে লইয়া জটিলার প্রস্থান)

কুষ । সথে ! এ কৌমুদী পৌর্ণমাসীরই অনুসরণ করিয়া থাকে ।
অতএব চল তাহারই আশ্রয় গ্রহণ করি ।

(ইহা বলিয়া উভয়ের প্রস্থান) (এই প্রকারে সকলের প্রস্থান) । ৮৬

ইতি বিদঞ্চমাধবনাটকে “মন্থলেখ” নামক দ্বিতীয় অঙ্ক ।

তৃতীয়োহঙ্কং

(ততঃ প্ৰবিশতি ললিতাহনুগম্যমানা পৌর্ণমাসী)

পৌর্ণমাসী । বৎসে ! নূঁং যতস্ত্রপমাণে নাভিনন্দতি নন্দ-
কুমারস্তে সথীসঙ্গং ॥

ললিতা । ভঅবদি ! দুর্বেংহং কখু লোকোভৱাণং চিত্তং ন ঝন্তি
বিঅসদি ॥ ১ ॥

পৌর্ণমাসী । (পুরো বিলোক্য) বৎসে ! পশ্চ পশ্চ, কদম্ববাটি-
কায়াং মধুমঙ্গলেন সার্কং সমঙ্গলং বৰ্জিতে মধুমদ্দিনঃ ।
(পুনর্নিরূপ্য)

পরামৃষ্টাঙ্গুষ্ঠত্রয়মশিতরচৈত্রত্যতে
বহস্তী সঙ্কীণো মণিভিরুণ্ডেন্দেপরিসরো ।

অঙ্গদ্বয়ে বিবৃতপ্রাকৃতার্থাহনুসারেণৈব আয়ো জাতব্যৎপত্তেরতঃ
পরমক্ষপঞ্চকে যত্র যত্র বৈষম্যাং তট্টেব ব্যাক্তিযতে (বিব্রিয়তে) ॥

ললি । ভগবতি ! দুর্বোধং খলু লোকোভৱাণং চিত্তং ন ঝন্তি
বিকসতি ॥ ২ ॥

সমঙ্গলং যথা স্নাতথা মধুমঙ্গলেন সহ কৃষ্ণ আনন্দেন বৰ্জিতে ॥

পৌৰ্ণ । উভয়তঃ শিরসি পুচ্ছে চ অঙ্গুষ্ঠত্রয়পরিমিতং প্ৰদেশং ব্যাপ্য
অসিতিৰচৈত্রিন্দীলমণিভিঃ পরামৃষ্ট খচিতা । তৎপরিসরো অঙ্গুষ্ঠ-
মণিভিঃ সঙ্কীণো । শিরোহঙ্গুষ্ঠত্রয়ান্তৰমঙ্গুষ্ঠত্রয়ং ব্যাপ্য পুচ্ছাঙ্গুষ্ঠ-
ত্রয়াৎ পূর্বমঙ্গুষ্ঠত্রয়ং ব্যাপ্য দ্বৌ দ্বৌ পরিসরো তৌ ব্যাপ্যেত্যৰ্থঃ ।

(পৌর্ণমাসী ও তৎপশ্চাতে ললিতার প্ৰবেশ)

পৌর্ণমাসী । বৎসে ! নিশ্চয় বোধ হইতেছে, আমাৰ জন্য লজ্জায়
নন্দকুমার তোমাৰ সথীৰ সঙ্গেৰ আদৰ কৱিতেছেন না !

ললিতা । ভগবতি ! লোকোভৱ পুৰুষদিগেৰ চিত্ত অতিশয় দুর্বোধ্য,
সহসা তাহাৰ ভাব প্ৰকাশ পায় না । ২

ତୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ହୀରୋଜ୍ଜଳବିମଲଜାମୁନଦୟୀ
କରେ କଳ୍ୟାଣୀଙ୍କ ବିଲସତି ହରେଃ କେଲିମୁରଲୀ ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶ୍ଚତି ସଥାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଃ କୁଷ୍ଠଃ)

କୁଷ୍ଠଃ । (ସାମୁତାପଂ)

ତ୍ରପୟା ନିତରାଂ ପରାଞ୍ଜୁଖୀ ସହସା ଶ୍ଵେରମୁଖୀ ଧୂତାଞ୍ଜଳା ।

ଗମିତାହତ ହଠେନ ରାଧିକା ନ କଥଂ ହସ୍ତ ! ଯନ୍ମା ଭୁଜାନ୍ତରଂ ॥ ୨ ॥

(ନିଶ୍ଚତ୍ର) ସଥେ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ! ଖଞ୍ଜରୀଟଦୃଶଃ ସବିଲାସମଞ୍ଜରୀ ରୋଚ-
ଯତି ଯେ ଚିତ୍ତଚକ୍ରରୀକଂ । (ଇତ୍ୟୌତ୍ସୁକ୍ୟଂ ନାଟ୍ୟନ୍) ॥

ତୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ତଥେବ ବ୍ୟାଖ୍ୟେଯମ् । ହୀରେକୁଜ୍ଜଳଂ ସ୍ତ ବିମଳଂ ଜାମୁନଦଂ
କନକଂ ତମୟୀ ॥ ୨ ॥

ରାଧିକାମାକୃଷ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵାଃ କର୍ତ୍ତାଃ ସ୍ଵମାଲ୍ୟଂ ଗୃହତାମିତି ମଧୁମଙ୍ଗଲେନ ଯଦା
ଉତ୍କର୍ମ, ତଦୈବ ନ କଥଂ ଯନ୍ମା ରାଧିକା ଭୁଜାନ୍ତରଂ ଗମିତା ପ୍ରାପିତା ଏବଂ
ଯନ୍ମା ପୃଷ୍ଠମ୍, ତନ୍ତ୍ରିକଟଂ ଗତେ ସତି ସା ସହସା ତ୍ରପୟା ପରାଞ୍ଜୁଖୀ ଅଭବିଷ୍ୟତ,
ତଦନନ୍ତରଂ ଶ୍ଵେରା ସଥୀ ତତ୍ତ୍ଵା ଅଧିଳଂ ଧୂତା ଯମ ନିକଟଃ ପ୍ରାପଯିଷ୍ୟତ ଇତି-
ଶ୍ରୀକୁଷ୍ଠା ମନୋହରୁତଃପଃ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାୟୀ । (ସମ୍ମୁଖେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ବ୍ୟସେ ! ଦେଖ ଦେଖ,
ସମ୍ମୁଖେ କଦମ୍ବକାନିନେ ମଧୁମଙ୍ଗଲେର ସହିତ ସମଙ୍ଗଲେ ମଧୁମଦ୍ଦିନ ବିରାଜ
କରିତେଛେ ।

(ଭାଲ କରିଯା ଦେଖିଯା) ଯାହାର ଉତ୍ତର ଦିକେ ଅର୍ଥାତ ମୁଖେ ଓ ପୁଛେ
ଅଞ୍ଚୁଲିତ୍ରୟ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଲମଣି ଦ୍ୱାରା ଥଚିତ, ତେପରେ ପରିସରଦେଶଦ୍ୱୟ
ଅକୁଣ୍ଠର୍ଣ୍ଣ ମଣିର ଦ୍ୱାରା ସୁନ୍ଦରରାପେ ଉତ୍କର୍ଣ୍ଣ, ଏହି ଦୁଇ ସ୍ଥାନେର ମଧ୍ୟେ ଉଜ୍ଜଳ
ହୀରକ ଓ ବିମଳ ସ୍ଵର୍ଗୟୀ ହେଇଯା ଏହି କଳ୍ୟାଣୀ କେଲିମୁରଲୀ ହରିକରେ
ବିରାଜ କରିତେଛେ । ୨

(ପୂର୍ବୋତ୍ତଭାବେ କୁଷ୍ଠେର ପ୍ରବେଶ)

କୁଷ୍ଠ ! (ଅମୁତାପ ସହକାରେ) ଶ୍ରୀରାଧା ଲଜ୍ଜାଯ ସଥନ ନିତାନ୍ତ ପରାଞ୍ଜୁଖୀ

ଛିନ୍ନଃ ପ୍ରିୟୋ ମଣିସରଃ ସଥି ! ମୌକ୍ତିକାନି
 ସୁଭାଗ୍ରହଂ ବିଚିହ୍ନ୍ୟାମିତି କୈତବେଳ ।
 ମୁଖଂ ବିବୃତ୍ୟ ମୟି ହସ୍ତ ! ଦୃଗ୍ନତଭଞ୍ଜୀଃ
 ରାଧା ଶୁରୋରପି ପୁରଃ ପ୍ରଣଯାନ୍ତାନୀଏ ॥ ୩ ॥
 ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । (ଦୂରତ ଏବ କୁଷଃ ନିର୍ବନ୍ୟ ସାଶକ୍ଷଂ) ॥
 ଅଞ୍ଚୋଦ୍ଦର୍ଶଂ ପ୍ରସରତି ଦରୋଦ୍ୟଗ୍ରତାରଂ ମୁରାରେଃ
 ଶାସାଃ କଷ୍ଟାଂ କିଲ ବିଚକିଲୈର୍ମାଲିକାଂ ଆପ୍ୟନ୍ତି ।
 କେବଂ ଧତ୍ତା ବସତି ରମ୍ଭୀ ଗୋକୁଳେ କ୍ଷିପମେତାଂ
 ନୌତନ୍ତୀତ୍ରାମୟମପି ସଯା କାମପି ଧ୍ୟାନନିଷ୍ଠାଂ ॥
 ଅଥବା କୁତଃ ସନ୍ଦେହେଲ, ବ୍ରଦ୍ମା ରାଧିକୈବ ଖଲ୍ଲତ ନିଦାନଂ ॥
 କୁଷଃ । (ପୌର୍ଣ୍ମାସୀଂ ପଶ୍ୟନ୍ତୁ ପର୍ମତ୍ୟ) ଭଗବତି ! ପ୍ରଣମାମି ॥ ୪ ॥

କୁଷଃ । ଚିତ୍ତଚଞ୍ଚରୀକଂ ଚିତ୍ତଭ୍ରମରଂ । ମଣିସରୋ ହାରଃ ॥ ୩ ॥
 ପୌର୍ଣ୍ମ । ବିଚକିଲୈର୍ମଲିକାପୁଷ୍ପେଃ । ସଯା ରମଣ୍ୟା ଅଯଃ ଶ୍ରୀକୁଷେଣିପି
 ଏତାଂ ଧ୍ୟାନନିଷ୍ଠାଂ ନୌତଃ ପ୍ରାପିତଃ । ପ୍ରଧାନକର୍ମଣାଭିଧେୟେ ଶାଦିନାଂ ତୁ
 ଦ୍ଵିକର୍ମଣାମିତି ପ୍ରଧାନକର୍ମଣି କୁଷେ ପ୍ରତ୍ୟୟଃ ॥ ୪ ॥

ହଇଁଯା ସହସା ହାତ୍ସବଦନେ ସଥିର ଅଞ୍ଚଳ ଧାରଣ କରିଯାଇଲେନ, ହାୟ ! ତଥିଲ
 କେନ ଆୟି ତୁମାକେ ଆମାର ଭୁଜାନ୍ତରେ ବଲପୂର୍ବକ ଧାରଣ କରିଲାଗ ନା ? ୨
 (ନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ) ମଧ୍ୟେ ମଧୁମଙ୍ଗଳ ! ସେଇ ଖଞ୍ଜନମରନୀର ବିଲାସ-
 ମଞ୍ଜରୀ ଆମାର ଚିତ୍ତଭ୍ରମକେ ମୁଖ କରିତେଛେ । (ଇହା ବଲିଯା ଓଡ଼ିଶାକ୍ୟ
 ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ)

“ହେ ସଥି ! ଆମାର ପ୍ରିୟ ମଣିହାର ଛିନ୍ନ ହଇଁଯାଛେ, ଅତେବ ମୁକ୍ତା-
 ଗୁଲି କୁଡ଼ାଇୟା ଲାଇ” ଆହା ! ଏହି ବଲିଯା ଛଲେ ଗୁରୁତନେର ସମ୍ମାନେରେ
 ଆମାର ଦିକେ ଫିରିଯା ପ୍ରଣୟଭରେ ମନୋହର କଟାକ୍ଷଭଞ୍ଜୀ ବିନ୍ଦାର କରିଯା-
 ଛିଲେନ । ୩

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ (ଦୂରେ ହଇଁତେ କୁଷକେ ଦେଖିଯା ସଭୟେ)

କୁଷେର ନୟନୟୁଗଳ ପ୍ରସାରିତ, ଅକ୍ଷିତାରକା ଈମ୍ୟ ଦୂରେ ଘୁର୍ଣ୍ଣିତ,

পৌর্ণমাসী । নাগর ! গোপীস্তন্তীস্বলংপটীভব ॥

কৃষ্ণঃ । (কিঞ্চিদ্বিহ্নি) কৃতং পিষ্ঠপেষণীভিরাশীভৰ্দদহমেব
গোপীতি প্রসিদ্ধাঃ শ্রামাং বল্লীমপি পাণিপল্লবেন ন স্পৃশামি ॥
মধুমঙ্গলঃ । (বিহ্নি) কিং অস্মাণং সামএ গোরী জ্ঞেব মুগয়িজ্জই ।
পৌর্ণমাসী । (সন্মৰ্ম্মিতৎ)

গোপেশ্বরস্ত তনযোহসি নয়োপপন্নঃ
থ্যাতস্তথা ব্রজকুলে ভৃজযোবলেন ।
লীলাশ্রতৈত্তদপি কিং কুলমোষিতস্ত-
মুম্মাদমুদ্বহসি মাধব রাধিকায়ঃ ? ॥ ৫ ॥

পৌর্ণ । অলম্পটীভব লম্পটো মা ভূঃ । গৃচ্ছার্থমাহ, অলং অতিশয়েন
পটীভব পটায়মানঃ সদা তিষ্ঠেত্যর্থঃ ।

কৃষ্ণ । গৃচ্ছার্থবোধকব্যঞ্জকং কিঞ্চিদ্বিহ্নসনং প্রকটার্থমাদায় প্রত্যাহ ।
কৃতং পর্যাপ্তং অলমিত্যর্থঃ । “গোপী শ্রামা শারিবা শ্রাদনাঙ্গা” ইত্যমরঃ ।

মধু । কিং অস্মাকং শ্রাময়া গোরী এব মৃগ্যতে ॥

পৌর্ণ । নয়েন বিনয়েনোপপন্নঃ ॥ ৫ ॥

দীর্ঘাসে হৃদয়ের যম্লিকামালা স্নান হইয়াছে, আহা ! এই গোকুলে
এখন ধৃত্যা কোন রমণী বাস করিতেছে, যাহার দ্বারা ইনি অতি শীঘ্ৰই
এই অপূৰ্বা অথচ সুতীৰ্বা ধ্যাননিষ্ঠা দশা প্রাপ্ত হইলেন ?

অথবা আর সন্দেহেরই বা প্ৰয়োজন কি ? নিশ্চয় বোধ হইতেছে,
বৎসা রাধিকাই ইহার কাৰণ ।

কৃষ্ণ । (পৌর্ণমাসীকে দেখিয়া নিকটে যাইয়া) ভগবতি ! প্ৰণাম
কৰিতেছি । ৪

পৌর্ণমাসী । নাগর ! গোপীদিগের স্তনতটে অলম্পট হও । *

কৃষ্ণ । (কিঞ্চিং হাস্তপূৰ্বক) একপ পিষ্ঠপেষ আশীর্বাদে প্ৰযোজন

* “অলম্পটাভব”—লম্পট হইও না । অনুপক্ষে “অলং পটীভব” অৰ্থাৎ পটেৰ
বা বন্দেৰ শাম হইয়া গোপীদিগের স্তনতট অলঙ্কৃত কৰ ।

ମଧୁମଞ୍ଜଲଃ । ଅହି ବିପରୀତବାଦିନି ! ବୁଡ଼ିଟିଏ ! ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ, ତୁଜ୍ଖେ
ରାହିଆଏ ଜେବ ଏସୋ ଅଙ୍କ ପିଅବଅସ୍ସୋ ଉପ୍ରାଦିଓ ।

ଜଂ ସେହରସିଙ୍ଗବେତାହିଂ ଦାଣିଂ କାହଂ ବିତ୍ତାହି ତି ଗ
ଜାଗନ୍ତି ॥ ୬ ॥

କୁଷଃ । (ସଲଜଂ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ବାଚାଟୋଥୟଃ ବଟୁମ୍ୟା ଜଲନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
ନିଶ୍ଚିତଃ ତେ ବ୍ୟାହରାମି ନ ତାମ୍ଭ ମଚ୍ଛିତରାଗଷ୍ଠଦୋପୀଯ ।
ତଦତ୍ତ ତଦ୍ଵତଃ ପୃଚ୍ଛ୍ୟତାମୟ ॥

ମଧୁ । ହେ ରିପରୀତବାଦିନି ବୁଦ୍ଧେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ, ତବ ରାଧିକ୍ୟା ଏବ ଏସ
ଅନ୍ତପ୍ରିୟବସନ୍ତଃ ଉପ୍ରାଦିତଃ । ଯଥ ଶେଖରଶୁନ୍ବେତ୍ରାନି ଇଦାନୀଂ କୁତ୍ର
ବିଦ୍ରୋହନୀତି ନ ଜାନାତି ॥ ୬ ॥

କୁଷଃ । “ବାଚାଟୋ ବହ ଗର୍ହ୍ୟବାକ”ଇତ୍ୟମରଃ ॥

ନାହି, ଯେହେତୁ ଆମି ଗୋପୀ ନାମେ ପ୍ରସିଦ୍ଧା ଶ୍ରାମଲତାକେଓ କରପଲାବେର
ଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରିଲା ।

ମଧୁମଞ୍ଜଲ । (ହାନ୍ତପୂର୍ବକ) ଆମାଦେର ଶ୍ରାମାର ପ୍ରୋଜନ କି, ଆମରା
ଗୌରୀରାହି ଅମୁସନ୍ଧାନ କରିତେଛି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ପରିହାସେର ସହିତ ଈୟଣ ହାନ୍ତପୂର୍ବକ) ତୁମି ଗୋପ-
ରାଜେର ତନୟ, ଶ୍ରାମପରାୟନ, ତୁମି ଶତ ଶତ ଲୀଲାର ଦ୍ୱାରା ଭୁଜବଲେ
ଗୋକୁଳେ ଖ୍ୟାତିଲାଭ କରିଯାଇ, ତବେ କେନ ତୁମି କୁଳନାରୀ ରାଧିକାକେ
ଉଚ୍ଚାନ୍ତ କରିଲେ ? ୫

ମଧୁମଞ୍ଜଲ । ଅୟି ବିପରୀତବାଦିନି ବୁଦ୍ଧେ ! ଥାମ ଥାମ, ତୋମାର
ରାଧିକାର ଦ୍ୱାରାହି ଆମାର ପ୍ରିୟବସନ୍ତ ଉପ୍ରାଦିତ ହିଁଯାଇଛେ । ଯେହେତୁ, ଇହାର
ଚୂଡ଼ା, ଶିଳ୍ପ, ବେତ୍ର ଯେ କୋଥାଯ ପଡ଼ିଯା ଗିଯାଇଛେ, ତାହା ଇନି ଜାନିତେଓ
ପାରେନ ନାହି । ୬

କୁଷ । (ଲଜ୍ଜାସହକାରେ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି ବାଚାଲ ବଟୁ ମିଥ୍ୟା
କଥା ବଲିତେଛେ । କିନ୍ତୁ ଆମି ଆପନାକେ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ବଲିତେଛି ଯେ,

ମୁଖମଙ୍ଗଳঃ । ଅଜେ ! ସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଚଂ ଅନ୍ତିମାଧିବନାଟକରେ ହିଅଅମ୍ବ
ଅଜ୍ଞ ବି ରାଓ ତୁଳ ଗୋଟିଆଗଂ ଅଜେନ୍ଦ୍ର ମାତ୍ର ଏ ଦିଉଠୋହଥି ।
ପତ୍ରଥୁନ ତାଗଂ ଅନ୍ଦରାଓ ଜେବ ଈମସ୍ ହିଅଏ ଦୀନଟି ॥
କୁଣ୍ଡଃ । (ସମ୍ପର୍ଯ୍ୟରୋଧ) ଧିର୍ଜ୍ଞାର୍ଥ ! ବିଶ୍ଵାଦାଦୂତୋହପି ଜିନ୍ଦତାଂ
ନ ଜହାସି ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ସତ୍ୟମାହ ବଟୁଃ ॥ ୭ ॥

ତଥାହି ॥

କାମଂ ସଦ୍ଗୁଣମଗୁଲାଶ୍ୟତଯା ତସମାହିଷ୍ଟାଂ ରୁଚିଂ
ବୈଚିତ୍ରିତରଭାକ୍ ସଦା ଶୁଭଦଶାଶ୍ରେଣୀଶ୍ରୀମାସ୍ପଦଂ ।
ବଂଶୀଭୁନ୍ତି ଲୀଲଯା ଶିଥିଲତାମେଣୀଦୃଶ୍ୟାଂ ନୀୟତେ
ବାସଃ କଂସନିଷ୍ଠଦନାତ୍ ଭବତା ଦେହେସୁ ଗେହେସପି ॥ ୮ ॥

ମୁଖ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ସତ୍ୟଂ ସତ୍ୟଂ ଅସ୍ମତପ୍ରିୟବସନ୍ତ ହୁଦୟନ୍ତ ଅତାପି ରାଗୋ
ତବ ଗୋପିକାନାଂ ଅନ୍ଦେସୁ ନ ଯାଏ ଦୃଷ୍ଟୋହନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁତ ତାସାଂ ଅନ୍ଦରାଗ
ଏବ ଅଞ୍ଚ ହୁଦୟେ ଦୃଶ୍ୟତେ । ଅନ୍ଦରାଗଃ କଷ୍ଟରୁକୁଳମାଦିଲେପବିଶେଷଃ ॥ ୭ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । କାମମିତି । ହେ କଂସନିଷ୍ଠଦନ ! ଅତ ଏଣୀଦୃଶ୍ୟାଂ ଦେହେସୁ ଗେହେସପି
ବାସଃ ଯା ଶିଥିଲତାଂ ଶୈଥିଲ୍ୟଂ ନୀୟତେ । ସାନ୍ତଂ ନପୁଂଦକଂ ବସ୍ତ୍ରପର୍ଯ୍ୟାୟଂ

ଆପନାର ଗୋପୀଗଣେ ଆମାର ଚିତ୍ତେର ଅଛୁରାଗ ନାହିଁ । ଇହା ସତ୍ୟ କି
ମିଥ୍ୟା, ତାହା ସଥାର୍ଥକର୍ତ୍ତେ ଏହି ବଟୁକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରନ୍ତି ।

ମୁଖମଙ୍ଗଳ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଆମାଦେର ପ୍ରିୟ ବସ୍ତେର ହୁଦୟେର
ରାଗ ଅତାପି ତୋମାର ଗୋପୀ ସକଳେର ଅନ୍ଦେ ଦେଖି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହାଦେରଇ
ଅନ୍ଦରାଗ ଇଁହାର ହୁଦୟେ ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ।

କୁଣ୍ଡ । (ପ୍ରଣୟକୁଣ୍ଡ କ୍ରୋଧେର ସହିତ) ଧିକ୍ ମୂର୍ଖ ! ବିଶ୍ଵାସ କରିଯା
ଆମର କରିଲେଓ କୁଟିଲତା ତ୍ୟାଗ କରିତେଛୁ ନା ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବଟୁ ସତ୍ୟ କଥାହି ବଲିଯାଛେ । ୭

ଆର୍ଯ୍ୟ ଶୁଣ—ହେ କଂସନିଷ୍ଠଦନ ! ଶୋଭନଗୁଣ ଆଶ୍ରୟେ ଯାହା ମହତୀ
କାନ୍ତି ବିସ୍ତାର କରିତେଛେ, ଯାହା ମର୍ବପ୍ରକାର ଶୁଭଦଶାଶ୍ରେଣୀ ଆଶ୍ରୟକୁଳ

ମଧୁମନ୍ଦଲଃ । ଅଜ୍ଞ କିମ୍ପି ଏ ଜାଗାସି ଜଂ ବଂଶୀହଙ୍କିଦି ଲୀଲାଏ
ଭି ଭଣାସି । ଦିଟ୍ଟଠଂ ତହିଁ ଦିଆହେ କଷାଆଂଗଂ ତୀରଟଟି-
ଦାଇଁ ଅସ୍ଵରାହିଁ ଅନ୍ଧଗୋ ହଥେନ ଉକ୍ତଖିବିଅ ଇମିଣା କହେ
ଶିକ୍ଷିତ୍ବାହିଁ ॥

ଅଦ୍ଵାଂ ପୁଂଲିଙ୍ଗଂ ବସତିପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ଷଣ ବାସ ଈତି ପଦମ୍ ବଂଶାଃ ଯା ହଙ୍କତିତୁଳ୍ଲୀଲୟା
ଲୀଲାମାତ୍ରେଣେତ୍ୟଃ । କୀଦୃଶଂ ବାସଃ ? ସତୀନାଂ ଶୋଭନାନାଂ ଗୋପୀନାଂ
ସମ୍ମାନାଂ ତଦାଶ୍ୱଯତରା ମହିଷ୍ଟାଂ କୁଟିଂ କାନ୍ତିଂ ତସ୍ମି ବିଷ୍ଟାରଯୁଦ୍ଧ । କୀଦୃଶୋ
ବାସଃ ? ସନ୍ତୋ ଯେ ଗୁଣ ଧନ୍ଧାତ୍ମାଦିସମ୍ପତ୍ୟଭିଜନକୌଲୀତ୍ରାଦୟଃ ତେଷାଂ
ସମ୍ମାନାଂ ତଦାଶ୍ୱଯତରା ମହିଷ୍ଟାଂ କୁଟିଂ ରୋଚକତାଂ ତସ୍ମନ୍ ବିଷ୍ଟାରଯନ୍ ।
ବୈଚିତ୍ରୀଂ ଶୁକ୍ଳନୀଲରକ୍ତାଦିଭିଃ ଅକ୍ରଚନନାଦିଭିଃ ସନ୍ତୋଗନାଂ ବିବିଧ-
ପ୍ରକାରରସାଚ । ବାସପକ୍ଷେ ବିବିଧାଦିଭିଃ ପରିଚିହ୍ନିତରସାଚ । ଶୁଭା ଯା
ବସ୍ତୁସ୍ତ ଦଶା ଶ୍ରେଣୀ ତତ୍ର ଯା ଶ୍ରୀଃ ଶୋଭାସ୍ତାସାମାମ୍ପଦମାଶ୍ୱରଃ । ଶୁଭଗ୍ରହଣାଂ
ଶୁକ୍ଳଶ୍ରୀକୃତୀମାମେବ ଯା ଦଶାତ୍ମଦଶା ତସ୍ତାଃ ଯାଃ ଶ୍ରେଣ୍ୟଃ ପରମ୍ପରାସାମ୍ବୁ ଯାଃ
ଶ୍ରୀଃ ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରୋତ୍ସାଃ ସମ୍ପଦରଃ ॥ ୮ ॥

ମୃଦୁ । ଆର୍ଯ୍ୟ କିମପି ନ ଜାନାସି ଯତ୍ ବଂଶୀହଙ୍କତିଲୀଲୟେତି ଭଣ୍ୟସେ
ଦୃଷ୍ଟଃ ତସ୍ମିନ୍ ଦିବସେ କନ୍ତକାନାଂ ତୀରହିତାନି ଅସ୍ଵରାଗି ଆସନୋ ହଞ୍ଚେନ
ଉତ୍କଷିପ୍ୟ ଅନେନ ତତ୍ର ସନ୍ଦେଶ ନିକଷିତ୍ଵାନି ।

ଯାହା ନାନାକ୍ରମ ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ତୁମି ତୋମାର ବଂଶୀହଙ୍କାରେର ଲୀଲାର ଦ୍ୱାରା
ଇଚ୍ଛାପୂର୍ବକ ହରିଗନ୍ଧନା ଗୋପୀଦିଗେର ସେହି ଗୃହବାସ * ଓ ଅନ୍ଧେର ବାସ
ଶିଥିଲ କରିଯାଇଛ । ୮

ମଧୁମନ୍ଦଲ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଆପନି କିଛୁଇ ଜାନେନ ନା ତାହିଁ ବଂଶୀହଙ୍କତିର
କଥା ବଲିତେଛେ । ଆମି ସେଦିନ ନିର୍ଜେଇ ଦେଖିଯାଛି ଯେ, ପ୍ରିୟ ବରଶ୍ର
ବ୍ରଜକୁମାରୀଦିଗେର ଯମୁନାତୀରରୁ ବସ୍ତ୍ରସକଳ ନିଜ ହଞ୍ଚେ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଯାଇଥାଯା
ସନ୍ଦେଶ ନିକ୍ଷେପ କରିଲ ।

* ବାସ—ଏଥାନେ “ବାସ” ଶବ୍ଦେ ବନ୍ତୁ ଓ ବସତିଶଳ ଏହି ଦୁଇଟି ଅର୍ଥଟି ପ୍ରକାଶ
ହଟିଛେ । “ଦଶା”—ଶବ୍ଦେଓ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଶୁକ୍ଳଶ୍ରୀକୃତୀ ଗ୍ରହଗଣେବ ଦଶା, ଏହି ଉତ୍ସବଟି
ବୁଝାଇତେଛେ ।

କୁଷଃ । (ସଜ୍ଜଭଞ୍ଜଂ ବ୍ରଟୁମାବାର୍ଯ୍ୟ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ହଙ୍ଗାରାଦପି ତଥା-
ଭାବାନ୍ତ୍ଵଦେଶୋପିକାନାମଭିବ୍ୟକ୍ତଃ ସାଧ୍ୱୀଭାବପତ୍ରଭାବଃ ॥

ଲଲିତା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

କେନାପି ଧୂର୍ତ୍ତପତିନା ଖଲୁ ଶିକ୍ଷିତୋହସି

ମନ୍ତ୍ରଂ ବଶୀକରଣକାରଣମୌୟଧଃ ବା ।

ପୁଣ୍ୟାଜ୍ଜଳାନ୍ତଖିଲଗୋପବିଲାସିନୀନାଂ

ଯେନ ତ୍ରୟା ଗୃହମୁଖାନି ବିଲୁଷ୍ଟିତାନି ॥

ମଧ୍ୟମନ୍ତ୍ରଃ । ସଚ୍ଚଂ କହେଦି ଲଲିଦା । ଅଶ୍ଵଧା ମନ୍ତ୍ରାଦିମନ୍ତ୍ରରେ
ପରବଦ୍ଧତୁଦ୍ଵା ମହାଦାନାବା ନବେନ୍ଦ୍ରୀବରତୋହସି ଶୌମ୍ୟୀତଳପ୍ରକୃତିନା କଥମ୍ ଅନେନ
ପରିଦିଣା କଥଂ ଇମିଗା ସଂହରିଜ୍ଜନ୍ତି ॥ ୯ ॥

ଲଲିତା । ଅଜ୍ଜ ଜ୍ମ୍ରମନ୍ତରଣଂ ବି ତଥା ସନ୍ତାବଣଂ ।

ତ ଏଦଂ ପଞ୍ଚଗୋ ପିଅବଅମ୍ବଃ ମା କଥୁ ଶୀଦିଲଂ ଭଗ ॥

ମଧୁ । ସତ୍ୟଂ କଥୟତି ଲଲିତା । ଅନ୍ତଥା ମନ୍ତ୍ରାଦିମନ୍ତ୍ରରେ ପର୍ବତୋତୁଦ୍ଵା
ମହାଦାନବା ନବେନ୍ଦ୍ରୀବରତୋହସି ଶୌମ୍ୟୀତଳପ୍ରକୃତିନା କଥମ୍ ଅନେନ
ସଂହୟନ୍ତେ । ମହାବଲିଷ୍ଠ-ମାୟାବିଦୈତ୍ୟବଧାଦେ ମନ୍ତ୍ରୋଷଧାନୀନାଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ-
ସନ୍ତାବନାମାନ୍ଦୟମ୍ବାପ୍ରକୃତିରେବେଯଂ ନାରୀଗମନୋହାରିଣିତି ଦୋତିତମ୍ ॥ ୯ ॥

ଲଲିତା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ସମ୍ମାନମନ୍ତରଣପି ତଥା ସନ୍ତାପନଂ ଅନେନ ସଥ୍ୟାଃ କୁଷେ
ପ୍ରେମାତିଶୟୋ ବ୍ୟଞ୍ଜିତଃ । ତେ ଇଦଂ ଆତ୍ମନୋ ବସ୍ତ୍ରଃ ମା ଖଲୁ ଶୀତଳଃ
ଭଗ ।

କୁଷ । (ଜ୍ରଭଦ୍ଧିପୂର୍ବକ ବ୍ରଟୁକେ ନିବାରଣ କରିଯା) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଆପନାର
ଗୋପିକାଦିଗେର ସତ ସାଧ୍ୱୀଭାବ ତାହା ଐ ହଙ୍ଗତିତେହି ବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯାଛେ ।

ଲଲିତା । ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟ ତୁମି ଅଖିଲ ଗୋପାନ୍ଧନାଦିଗେର ପୁଣ୍ୟର
ଦ୍ୱାରା ଉଜ୍ଜଳ ଗୃହମୁଖ ମୁଦ୍ରଣ କରିଯାଇଛୁ, ତୁମି କୋନ ଧୂର୍ତ୍ତରାଜେର ନିକଟ
ହିଁତେ ସେହି ବଶୀକରଣେର ମନ୍ତ୍ର ବା ଓସଥ ଶିକ୍ଷା କରିଯାଇ ?

ମଧ୍ୟମନ୍ତ୍ରଃ । ଲଲିତା ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିତେହେ । ନା ହଇଲେ, ମନ୍ତ୍ରାଦି

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ତୋ ବଅମ୍ବ ପହଦିପୀଦଲୋ ବି ତୁମଂ ଗୋଇଆହିଂ
ଉଶ୍ରୋ ଭଣିଜସି । ତା ପକ୍ଷଂସନ ଜାଗିମ ସଂ (ଇତି କୁଷ-
ବକ୍ଷସି ହସ୍ତଂ ବିତ୍ତାନ୍ତ ସମସ୍ତମଂ) ଅଛୋ ମଚ୍ଛଂ ଜେବ କହେଦି
ଲଲିତା । (କ୍ଷଣଂ ବିଶ୍ଵା) ଲଲିଦେ ବିଶ୍ଵାଦଂ ବିଶ୍ଵାଦଂ ତୁହ
ରାହିଆ ଚେଅ ଗୁଣଂ ଉଶ୍ରା ଜାଏ ହିଅଅବଟିଲୀଏ ଚନ୍ଦକୋଡ଼ି
ସୀଦଲୋ ଏସେ ବି ଉଶ୍ରୀକିଓ ॥ ୧୦ ॥

ଲଲିତା । ଅଜ ଏଥ ରାଜପଟ୍ଟପଥରମୁନ୍ଦରେ ହିଅଏ ତାଏ ଦୁରସ୍ତ-

ମଧୁ । ତୋ ବସ୍ତ ! ପ୍ରକୃତିଶୀତଲୋହପି ଅଂ ଗୋପିକାଭିଶ ଉଷ୍ଣେ
ଭଣ୍ୟମେ ତଃ ସ୍ପୃଷ୍ଟା ଜାନାମି । ଅଛୋ ଆଶ୍ରୟଂ ମତ୍ୟମେବ କଥୟତି
ଲଲିତା । ଲଲିତେ ବିଜାତଃ ବିଜାତଃ ତବ ରାଧିକା ଏବ ନୂନଂ ଉଷ୍ଣ ।
ସୟା ହଦୟବର୍ତ୍ତିତ୍ୟା ଚନ୍ଦକୋଟିଶୀତଲୋହପି ଏଷ ଉଷ୍ଣୀକୃତଃ । ହଦୟବର୍ତ୍ତିତ୍ୟା ଇତ୍ୟନେନ
ତତୋହପି ମଦୟଶ୍ଵର ପ୍ରେମଭର ଇତି ବ୍ୟଞ୍ଜିତମ ॥ ୧୦ ॥

ଲଲିତା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଅତ୍ର ରାଜପଟ୍ଟପଥରମୁନ୍ଦରେ ହଦୟେ ତତ୍ତ୍ଵା ଦୁରସ୍ତ-
ପ୍ରେମ୍ମୋକୁମାର୍ଯ୍ୟଭୂତାୟା ଗମ ସଥ୍ୟାଃ କୁତଃ ପ୍ରବେଶଃ ସନ୍ତ୍ଵାବ୍ୟତେ ଘେନ

ବ୍ୟତୀତ ନବ ଈନ୍ଦୀବର ହଇତେ ସୌଗ୍ୟ ଶୀତଲ ପ୍ରକୃତି ଏହି ପ୍ରିୟ ବସ୍ତ୍ରେର ଦ୍ଵାରା
ପରିତୋପମ ମହାଦାନବଗନ କିରିପେ ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଲ ? ୯

ଲଲିତା—ସାହାର ଆରଣ୍ୟ ସନ୍ତାପନମ୍ବରପ ତୋଗାର ସେହି ପ୍ରିୟବସ୍ତ୍ରକେ
ଆର ଶୀତଲ ବଲିଓ ନା ।

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । ବସ୍ତ ! ତୁମି ସ୍ଵଭାବତଃ ଶୀତଲ ହଇଲେଓ ଗୋପିନୀଗନ
ତୋମାକେ ଉଷ୍ଣ ବଲିତେଛେ । ଅତଏବ ତୋମାକେ ଏକବାର ଶ୍ରୀଷ୍ଟ କରିଯା
ଦେଖିବ । (ଏହି ବଲିଯା କୁଷବକ୍ଷେ ହସ୍ତବିତ୍ତାମ ପୂର୍ବିକ ସମ୍ବନ୍ଧମହାକାରେ)
ଅଛୋ ! ଲଲିତା ତ ମତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିଯାଛେ । (କ୍ଷଣକାଳ ଚିନ୍ତା କରିଯା)
ଲଲିତେ ! ଠିକ ବୁଝା ଗିଯାଛେ, ତୋମାର ରାଧିକାହି ଉଷ୍ଣ, ଯେହେତୁ
ଇନି ହଦୟେ ଅବସ୍ଥିତା ହଇଯା କୋଟିଚନ୍ଦ୍ର ଅପେକ୍ଷାଓ ସୁଶୀତଲ ଆମାର
ଏହି ବସ୍ତ୍ରକେ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିଯାଛେନ । ୧୦

ଲଲିତା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି ରାଜପଟ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତରେର ଶ୍ରାୟ ମୁନ୍ଦର ହଦୟେ

পেশ সৌকুমারজহোদাএ মহ সহীএ কুদো পবেসো
সংভাবীঅদি ॥ ১১ ॥

মধুমঙ্গলঃ । (সরোষং) চবলে অঙ্ক বঅস্সো তদো বি তুক্ষ
সহীদো বিস্তুরং সিগেহকোমলো জং এসো বঞ্চিদগিন্দো
জোইন্দো বিঅ একগ্রচিত্তো ণং জেব সর্বদাচিষ্টেই ॥
কৃষ্ণঃ । (সাপত্রপং) ধিপাচাল ; কৃতমলীকেন নর্ম্মপুঞ্জেন ॥
ললিতা । (স্বগতং) দিট্টিআ বড়চদি পিঅসহী ॥ ১২ ॥

বজ্রতুল্যমেতশ্চ হৃদয়ং কথং তস্যাং প্রেম বর্ততে ইতি জ্ঞাতব্যমিতি প্রশ্নে
ব্যজ্যতে ॥ ১১ ॥

মধু । সরোষং ইতি ব্রাঙ্গণস্বাভাব্যং বিদ্যুৎকস্তাপি পর্যবসানে
বৈদ্যুৎবর্ণস্থানোচিত্যাখ নাটকে প্রকৃতিবিপর্যয়দোষাপত্তেশ্চ ব্যঞ্জনা-
বৃত্তিং ত্যক্ত । অভিধৰ্ম্মের ললিতাব্যঙ্গিতপ্রশ্নোন্তরমাহ । চপলে
অশ্বদুষস্থঃ ততোহপি ঘৃত্যুৎস্থীতো নির্ভরং স্নেহকোমলঃ । যৎ এয
বঞ্চিতনিন্দ্রো যোগীন্দ্র ইব একাগ্রচিত্তঃ এনামেব সর্বদা চিষ্টতে ।

ললি । দিষ্ট্যা বর্দতে প্রিয়সখী ॥ ১২ ॥

নিতান্ত প্রেম-স্বরূপারী আমার সখীর প্রবেশ কি প্রকারে সন্তু হইতে
পারে ? ১১

মধুমঙ্গল । (রোমের সহিত) হে চপলে ! আমার বয়স্ত তোমার
সখীর অপেক্ষা স্নেহভরে অতিশয় স্বকোমল ; যেহেতু, ইনি নিন্দা ত্যাগ
করিয়া যোগীন্দ্রের শ্রায় একাগ্রচিত্তে রাধিকাকে সর্বদা চিষ্টা
করিতেছেন ।

কৃষ্ণ । (লজ্জা সহকারে) ধিক বাচাল ! অলীক পরিহাসে আর
লাভ কি ?

ললিতা । (স্বগত) সৌভাগ্যবশে যাহা শুনিলাম, তাহাতে ত প্রিয়
সখীর সৌভাগ্যই বৃদ্ধি পাইতেছে । ১২

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ଶୁନ୍ଦର ବିଶ୍ରାମ୍ୟତୁ ନର୍ମନ୍ଦ୍ରା । ସମାରଗ୍ୟ ମହିବକ୍ଷିତଃ ॥
 ହିତା ଦୂରେ ପଥି ଧବତରୋରାଷ୍ଟ୍ରିକଂ ଧର୍ମସେତୋ-
 ଭଞ୍ଜୋଦଗ୍ରା ଗୁରୁଶିଖରିଣଂ ରଂହସ୍ଯା ଲଜ୍ଜଯନ୍ତୀ ।
 ଲେଭେ କୁଷାର୍ଣ୍ଣବ ନବରମା ରାଧିକାବାହିନୀ ତ୍ଵାং
 ବାହୀଚିଭିଃ କିମିବ ବିମୁଖୀଭାବମନ୍ତ୍ରାଃ କରୋଷି ॥ ୧୩ ॥
 ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଅହଁ ଶୁନ୍ଦବନ୍ଦିଏ ଅଜ୍ଜବି ଏଦଂ ଚେଅ ପୃଛୁସି ।

ହେ କୁଷାର୍ଣ୍ଣବ ! ରାଧିକାବାହିନୀ ରାଧିକାନଦୀ ତ୍ଵାଂ ଲେଭେ । କିଂ କୁଞ୍ଚି
 ଧବତରୋନିକଟମିପ ଦୂରେ ପଥି ହିତା ଧବବୁଜ୍ଞା ଯତେ ଶୁଣୁଣ୍ଟୋ ନଥୋ ନ
 ନିଃସରନ୍ତୀତି ପ୍ରସିଦ୍ଧେଃ ; ପକ୍ଷେ ଅତ୍ର ଧବୋ ଭର୍ତ୍ତା । ଧର୍ମ ଏବ ସେତୁନ୍ତନ୍ତ ଭଞ୍ଜେ
 ଉଦୀର୍ଣ୍ଣଗ୍ରଂଥ ଯନ୍ତ୍ରାଃ । ଗୁରୁଂ ବିଶାଳଂ ଶିଖରିଣଂ ଗୁରୁଜନନ୍ଧ ଶିଖରିତୁଲ୍ୟ-
 କଠୋରଂ । ଗୁରୁଂ ଗୁରୁଜନମେବ ଶିଖରଣମିତି ବା ରଂହସ୍ୟ ବେଗେନ ନବୋ
 ନୂତନଃ ରମୋ ଜଲୀୟସାଦୁତ୍ତଂ ଶ୍ରୋତୋଭିଃ କାପି ଅପୟୁର୍ବିଷତ୍ତାଃ । ନବ
 ଶାନ୍ତଶୃଙ୍ଖାରାଦୟୋ ରମା ଯନ୍ତ୍ରାଂ କଟିଦି ଶୈଶାଦେ ନିର୍ବେଦାଦିଶ୍ଵାସିତେନ
 ଶାନ୍ତାଦୀନାମୁଦ୍ରୋଧାଂ ତ୍ରକ୍ଷ ସମୁଦ୍ର ଇବ ବାଗଭିରେବ ବୀଚିଭିଃ କିମିତି ବୈମୁଖ୍ୟଂ
 କରୋଷୀତି ॥ ୧୩ ॥

ମୃଦୁ । ଅସି ଶୁନ୍ଦବନ୍ଦେ ଅନ୍ତାପି ଇଦମେବ ପୃଛୁସି । ପଶ୍ୟ କୁଜନ୍ତାନାଂ
 ହତକୋକିଲାନାଂ ଇଦଂ ବିତ୍ରାନାର୍ଥଂ ଇଦଂ ପୁଷ୍ପକୋଦଣ୍ଡଂ ନିର୍ମିତଃ । ତେନ

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ହେ ଶୁନ୍ଦର ! ପରିହାସ ଏଥନ ଥାକୁକ । ଆମାର ଯାହା
 ଅଭିପ୍ରାୟ ତାହା ଶ୍ରବଣ କର ।

ହେ କୁଷାର୍ଣ୍ଣବ ! ଧବତକର ସାମୀପ୍ୟ ଦୂରପଥେ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ସବଲେ
 ଧର୍ମସେତୁ ଭଙ୍ଗ କରିଯା ଗୁରୁଜନନ୍ଧପ ବିଶାଳ ପର୍ବତ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ପୁରଃସର ନବରମ-
 ପୂର୍ଣ୍ଣ * ରାଧାନଦୀ ତୋଯାକେ ଲାଭ କରିଯାଛେ, ତବେ କେନ ବାକ୍ୟନ୍ଧପ
 ତରଙ୍ଗେର ଦ୍ୱାରା ତୁମି ଇହାର ବିମୁଖୀଭାବ ଉତ୍ପାଦନ କରିତେଛ ? ୧୩

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ଅସି ଶୁନ୍ଦବନ୍ଦିଶାଲିନି ! ତୁମି ଏଥନେ ଏହି କଥା ଜିଜ୍ଞାସା

* ‘ନବ’ ଶବ୍ଦେ ୧ ଏହି ସଂଖ୍ୟା ଏବଂ ନୂତନ ଏହି ଦୁଇଇ ବୁଝାଯ । ଅତଏବ “ନବରମା
 ଶବ୍ଦେ ନବାହୁବାଗପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଶାନ୍ତଦାଶାଦି ନବାବଧ ରମେର ଆଶ୍ରୟଭୂତା—ଏହି ଦୁଇଟିର ଯେ
 କୋନ ଅଥିଇ ବୁଝାଇତେ ପାରେ ।

ପେକ୍ଥ କୁର୍ରାଗଂ ହଦକୋଇଲାଗଂ ବିନ୍ତାଶଗଥଂ ମେ ଏଦଂ
ପୁପ ଫକୋ ଅଣ୍ଣ ଶିଖିଦଂ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ସାପି ବ୍ୟସା—

ଆଲୀନାଂ ପ୍ରତିହାରରୋଧନବିଧେ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରୟତ୍ରାବଲୀଂ
ବାଲା ତର୍କିତମାଧ୍ୟବୀପରିଗଲଶୁଣ୍ଠିର୍ଯ୍ୟାଦେପତେ ।
କିଞ୍ଚାଲୋକ୍ୟ ସ୍ଵଧାଂଶୁକାନ୍ତସଲିଲଶୁଦ୍ଧାନଲିନ୍ଦେ କଣା,-
ଦେନାକୋଦୟଶଙ୍କିନୀ ବିକଳତାମାତ୍ରତ୍ବୀ ମୁଛୁତି ॥

କୁଷଃ । (ସ୍ଵଗତଂ) ହନ୍ତ କଠୋରୋଇଯଂ ଦଶାବିବର୍ତ୍ତଃ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ହନ୍ତ ସୁନ୍ଦର !

ପ୍ରଗର୍ହିୟ ଶିଲିତେୟ ପ୍ରେମଭାଜାମୁପେକ୍ଷା
ସଟ୍ଟରତି କଟୁପାକାହ୍ୟଚକ୍ରକୁର୍ବଣାନି ।

ବାଚା ପ୍ରାତିକୁଳ୍ୟାଚରଣମନ୍ୟ ନ ବାନ୍ଧବଂ ଆୟା ଜ୍ଞେୟଂ ପ୍ରତ୍ୟାତ ଏତନ୍ତ ଉଦ୍ଦୀଃ
ଦଶାମାଲୋଚ୍ୟ ସ୍ଵଯଂ ଏବ ସଂ ଶୌତ୍ରଂ ତଃ ପ୍ରାପ୍ତୁପାଯଂ ଚନ୍ଦ୍ରଘେତି ଘୋତିତଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ସାପୀତ୍ୟପିକାରେଣାଭିଦ୍ୟାମାନମର୍ମରଙ୍ଗୀକୃତ୍ୟାହ ଆଲୀନାମିତି
ପ୍ରତିହାରନ୍ତ ଦ୍ୱାରନ୍ତ । ସ୍ଵଧାଂଶୁକାନ୍ତେତି ଚନ୍ଦ୍ରକାଣିଶିଳାତେ ଗାଲତବାନ୍
ଜଳବିନ୍ଦୁନିତ୍ୟଗଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ପ୍ରଗର୍ହିୟିତି । କଟୁପାକାନି କଟୁଃ ପାକ ଉଦର୍କୋ ଷେଷ
ତାଗେବାହ ଦିନଗଣିରିତି ନିଖିଲମିତି ଅସ୍ମଦାଦି ଲଲିତାପ୍ରଭୃତିକଂ ପ୍ରାୟଃ

କରିତେଛ ! ଦେଖ, କୁର୍ରବସକାରୀ ହତଭାଗୀ କୋକିଳକୁଳକେ ଭୟ ଦେଖାଇବା
ଜନ୍ମଇ ଆମି ଏହି ପୁଷ୍ପଧୂକ ନିର୍ମାଣ କରିଯାଇ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ! ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ! ତାହାର ବଥାଓ ଶ୍ରବଣ କର—ସେଇ ବାଲା
ମୁଖୀଦିଗେର ଦ୍ୱାରରୋଧ କରିବାର ଜନ୍ମ ସଜ୍ଜାତିଶୟ ଦେଖିଯା ମନେ ମନେ ବୁଝିଯା
ମାଧ୍ୟବୀ ପୁଷ୍ପେର ପରିମଳ ଶୁରଣେର ଭୟେ ଆକୁଳ ହୁଇଯା କାପିତେ ଥାକେ—
ଆର ଅଜିନେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମାନ ହିତେ ଡଳକ୍ଷରଣ ଦେଖିଯା ଶୌତ୍ରଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟେର
ଭୟେ ବିକଳତା ବିନ୍ତାର ପୂର୍ବିକ ମୁହିତା ହୁଇଯା ପଡ଼ିତେଛେ ॥

କୁଷ । (ସ୍ଵଗତ) ଏ ଯେ ଦେଖିତେଛ ବଡ଼ଇ କଠୋର ଦଶା ।

ଦିନମଣିରହୁରାଗୀ ପ୍ରୋତ୍ସାହ ସନ୍ଧ୍ୟାଂ ହି ରଜ୍ଜାଂ

ତମସି ନିଖିଲମୁଗେ ମଜ୍ଜରତ୍ୟେ ଶୋକଃ ॥ ୧୪ ॥

କୁଷଃ । (ସଲଜ୍ଜ ନାୟିତବତି)

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । (ପୁନନିଭାଲ୍ୟ) ସାନନ୍ଦଃ ସଗତଃ ଦିଷ୍ଟ୍ୟାୟଃ
ଶ୍ରିତାଲିଙ୍ଗିତମିଞ୍ଚିତମଞ୍ଜୀକୁର୍ବନ୍ ଦକ୍ଷିଣଃ ତ୍ରମୀଲୟଦୀକ୍ଷଣଃ ।

(ପ୍ରକାଶଃ) ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ପୁରସ୍ତାଦିଯଃ ମାକନ୍ଦବେଦୀ ସୟମଲଃ-
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯଥା ନିମ୍ନାଲିତି ହେଲିବିଷେ ସଥ୍ୟୋରେକତରା ଆମ-
ଭୀଷିଦେଶଃ ପ୍ରାପ୍ୟତି ॥

କୁଷଃ । (ସାପତ୍ରପଃ) ଯଥାହ ଭଗବତୀ । (ଈତ ସବୟଶ୍ରୋ ନିଜାନ୍ତଃ)

ସମସ୍ତଗୋକୁଲମେବ ସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ତାନିୟା ରାଧା ଦିନମଣିଶାନୀଯମାତ୍ରାନନ୍ଦଃ ହିକାରାଂ
ସମୁଚ୍ଚରାବଧାରଣାର୍ଥତ୍ୱ ॥ ୧୪ ॥

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ଦକ୍ଷିଣଃ ତ୍ରମୀଲୟଦିତି । ବିଷ୍ଣେଦକ୍ଷିଣନେତ୍ରସ୍ତ ଶୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକିଞ୍ଚି-
ମୀଲନେନ ସନ୍ଧ୍ୟାମନ୍ତେତକାଳ ଈତି ସ୍ମଚ୍ୟତି । ହେଲିବିଷେ ଶୂର୍ଯ୍ୟବିଷେ ॥ ୧୫ ॥

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ଓହେ ଶୁନ୍ଦର ! ଏହି ଆହୁରାଗୀ ଦିବାକର ରତ୍ନା ସନ୍ଧ୍ୟାକେ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଯେମନ ନିଖିଲ ଲୋକକେ ସୋର ଅନ୍ତକାରେ ନିମ୍ନ କରେନ,
ତତ୍ତ୍ଵପ ମିଲିତ ପ୍ରଗ୍ନିଜନମୟହେ ପ୍ରେମାସ୍ପଦଦିଗେର ଉପେକ୍ଷା କଟୁପାକରନ୍ପ
ଶୁରୁତର ଦୋଷ ପକଳେର ସ୍ଟଟନା କରିଯା ଥାକେ । ୧୫

କୁଷଃ । (ସଲଜ୍ଜ ନତ ହଇଲେନ)

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । (ପୁନରାୟ ଦେଖିଯା ଆନନ୍ଦଭରେ ସଗତ) ସୌଭାଗ୍ୟବଶେଷି
ଇନି ହାଶ୍ଚାଲିଖିତ ଇଞ୍ଜିତ ଅଞ୍ଜିକାର କରିଯା ଦକ୍ଷିଣ ଚକ୍ର ନିମ୍ନାଲିତ
କରିଲେନ । (ପ୍ରକାଶ) ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ତୁ ମି ପୁରୋବନ୍ତୀ ଏହି ଆତ୍ମବେଦିକାଯ
ସ୍ଵରଂ ଅବସ୍ଥାନ କରିଓ, ଶୂର୍ଯ୍ୟବିଷେ ଅନ୍ତଗତ ହଇଲେ ଏହି ସଥି ଦୁଇ ଜନେର କେହ
ଆସିଯା ତୋମାକେ ଅଭୀଷ୍ଟହାନେ ଲାଇଁଯା ସାଇବେ ।

କୁଷଃ । (ଲଜ୍ଜାସହକାରେ) ଭଗବତୀର ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଲିତ ହଇବେ ।
(ଇହା ବଲିଯା ସଥାର ସହିତ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ରି ଲଲିତେ ! କାମଂ ନିର୍ବିତାସ୍ମି । ତଦେହି
ରାଧାମନୁସରାବ । (ଇତ୍ୟତେ ପରିଜ୍ଞାମତଃ)

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ବିଶାଖୀ ସହ ସଂକଥ୍ୟାନ୍ତୀ ରାଧା) ॥ ୧୫ ॥
ରାଧା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ସଥି ଜଲିତନାରିକେଳନୀରଂ
ସ୍ମିତକପୂର୍ବାବୃତଂ ହରେନିପୀଯ ।
ତମୁମନ୍ଦସୁଧାଂ ବିନା ନ ତସ୍ତ
ପ୍ରପିତାଂ ଗରଲେନ ଜୀବିତାସ୍ମି ॥

ବିଶାଖା । ଅହୀ ଅବିଶ୍ଵାଦନିଅମାହପେ ତାଦିସେ ତୁହ ରାମୁନ୍ଦ ଗରିମା
ଜେନ ସୋ କଥୁ ଶାମମୁନ୍ଦରୋ ବାଟଂ ରକ୍ତୀକିଦୋ ତଥ ବି ଅନ୍ତଗୋ
ମଲିଗଂ ସଙ୍କଷି ॥ ୧୬ ॥

ରାଧା । କପୂରମିଲନାଦ୍ଵିଷମିତି ବୈତଶାସ୍ତ୍ରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧେ ॥

ବିଶା । ଅୟି ଅବିଜ୍ଞାତନିଜମାହାତ୍ୟେ ତାଦୃଶସ୍ତବ ରାଗନ୍ତ ଗରିମା ଯେନ
ସ ଖଲୁ ଶ୍ରାମମୁନ୍ଦରୋହପି ବାଟଂ ରକ୍ତୀକୃତଃ ତଥାପି ଆଜ୍ଞାନଂ ମାଲିନ୍ୟଂ
ଶଙ୍କଷି ॥ ୧୬ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ରି ଲଲିତେ ! ଏତକ୍ଷଣେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି ପାଇଲାମ ।
ତବେ ଏମ, ଏଥିନ ରାଧିକାର ନିକଟ ଗମନ କରି ।

(ଏହି ବଲିଯା ଉଭୟେର ପରିକ୍ରମଣ)

(ଅତଃପର ବିଶାଖାର ସହିତ କଥା ବଲିତେ ବଲିତେ ରାଧାର
ପ୍ରବେଶ) । ୧୫

ରାଧା । ହରିର କଥାରପ ନାରିକେଲେର ଜଳ ମୃଦୁହାନ୍ତରପ କର୍ମରେର ଦ୍ୱାରା
ଆବୃତ ଥାକେ ; ଆମି ତାହା ପାନ କରିଯା ଗରଲ-ଜ୍ଵାଲାୟ କାତର ହଇୟାଛି ।
ତାହାର ଅଞ୍ଚମନ୍ଦରପ ଅମୃତ ବ୍ୟତିରେକେ ଜୀବିତ ଥାକିତେ ପାରିତେଛି ନା ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! ତୁମି ନିଜେର ମାହାତ୍ୟ ଅବଗତ ନହ, ତୋମାର
ରାଗେର ଏ ପ୍ରକାର ମହିମା ଯେ, ତାହାର ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାମମୁନ୍ଦରଓ ଅତିଶୟ ରାଗେ
ଅନୁରଙ୍ଗିତ ହଇୟାଛେନ, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତୁମି ନିଜେର ମାଲିନ୍ୟ ଆଶଙ୍କା
କରିତେଛ । ୧୬

ରାଧିକା । (ପୁନଃ ସଂସ୍କରଣ)

ନାଲିକିନୀଂ ନିଶି ସନୋତ୍କଳିକାମଶକ୍ଷଂ

କିଞ୍ଚିତ୍ ବୃତ୍ତୀରତମୁଦ୍ଗତଗଜଃ କୁଣ୍ଡି ।

ଅତ୍ରାହୁରାଗିନି ଚିରାହୁଦିତେହପି ଭାନୋ

ହା ହସ୍ତ କିଂ ସଥି ସୁଖଂ ଭବିତା ବରାକ୍ୟାଃ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ପୁରୋ ରାଧାଃ ଦୃଷ୍ଟି) ପୁତ୍ରି ଲଲିତେ ! ସଖ୍ୟାନ୍ତର

ପ୍ରେମୋତ୍ତମୁଦ୍ରାମୁଦ୍ୟାଟ୍ସିତମୁକଟ୍ଟିତାଞ୍ଚି । ତନ୍ତ୍ରବତ୍ୟା ତୃଷ୍ଣୀ-

ମେବ ଭବିତବ୍ୟା ॥

ଲଲିତା । ଜଂ ଆଗବେଦି ତଥ ହୋତୁ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ରାଧାମୁପେତ୍ୟ ସକୈତବବିଷାଦଂ)

ନାଲିକିନୀଂ କମଳିନୀଂ ଅତହୁଃ କନ୍ଦର୍ପ ଏବ ବନ୍ଧୁଗଜଃ । କୁଣ୍ଡି
ଚୁର୍ଗେତି । ପ୍ରାତର୍ଯ୍ୟା ଯା ଜୀବେ ତଦୀ ତାଃ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ବିକାଶ୍ୟେତେ ତତ୍ତ୍ଵାନ
ସନ୍ତ୍ରବତୀତି ଭାବଃ । ତତଶ୍ଚ ଅଧୁନୀବ ସଥା ମିଳିତି କୁଞ୍ଚନ୍ତଥୋପାୟଶିଷ୍ଟ୍ୟ-
ତାମିତି ଘୋତ୍ୟତେ ।

ଲଲି । ସଥା ଆଜ୍ଞାପଯତି ତତ୍ତ୍ଵ ଭବତୁ ।

ରାଧିକା—ହାଁ ସଥି ! ରଜନୀଯୋଗେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯଦି କନ୍ଦର୍ପକ୍ରମ ବନ୍ଧୁହଞ୍ଚି
ଉତ୍କଳିକାପଦ୍ମନୀର ଆବରଣ କ୍ଷେପଣ କରିଯା ତାହାକେ ଚୁଣ କରିଯା ଫେଲେ,
ତବେ ଅତ୍ୟଳ୍କକାଳ ପରେ ପ୍ରଭାତେ ଅହୁରାଗୀ ରବି ଉଦିତ ହଇଲେ ଐ ବରାକୀର
କି ସୁଖ ସାଧିତ ହଇତେ ପାରେ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସମ୍ମୁଖେ ରାଧିକାକେ ଦେଖିଯା) ପୁତ୍ରି ଲଲିତେ ! ଆମି
ତୋମାର ସଥୀର ପ୍ରେମୋତ୍ତମ ଚିହ୍ନ ସମୁଦୟ ନିଜେ ଉଦ୍ୟାଟିତ କରିଯା ତାହାର
ସ୍ଵର୍ଗପ ଦର୍ଶନେ ଉତ୍କଟିତା ହଇଯାଛି ; ଅତଏବ ତୁମି ନିର୍ବାକ୍ ହଇଯା
ଅବହାନ କର ।

ଲଲିତା । ଆପଣି ଯାହା ଆଜ୍ଞା କରିଲେନ ତାହାହି ହଟକ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ରାଧାର ନିକଟେ ଆସିଯା କପଟ ବିଷାଦେର ସହିତ)

ଭବଦଙ୍ଗସଙ୍ଗବିଧରେ ପ୍ରିୟୋଭିତି-
ମୁହଁରଥିତୋହପି ମଦିରାକ୍ଷି ମାଧ୍ୟଃ ।
ମହୁତେ ମନାଗପି ନହିଁତି ହନ୍ୟଥା
ପ୍ରତିକାରମୁକ୍ତିରପରା ବିଧୀୟତାଂ ॥

ରାଧିକା । (ସବ୍ୟାମୋହଂ) ଅଲଂ ଏଥ ଲଜ୍ଜିଦେଣ (ଇତ୍ୟଞ୍ଜଳିଂ
ବନ୍ଦା)

ଅନ୍ତଲିହଙ୍କି ଡହଣେ ଲଡ଼ହଂ ରଙ୍ଗଲଦଂ ଲିହଞ୍ଜଙ୍କି ।
କା ପଡ଼ିଆରେ ଜୁତୀ ମୁକ୍ତିଅ ଶାମସଙ୍ଗାସଂ ॥ ୧୭ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଜରତ୍ୟାସ୍ତଂ ନପ୍ତ୍ରୀ ସ ତୁ କମଳ୍ୟା ଲାଲିତପଦଃ କଥକ୍ଷାରଂ
ତୈସ୍ରେ ମୁହଁରମୁଲଭାର ସ୍ପୃହୟତି ।

ପ୍ରସୀଦ ବ୍ୟାହାରେ ଯମ ରଚୟ ଚେତୋ ଦିବିଚରଂ
ଗୁହୀତୁଂ ପାଣିଭ୍ୟାଂ ବିଦୁମହହ ମାତ୍ରଃ କୁତୁକିନୀ ॥

ରାଧି । ଅଲମତ୍ର ଲଜ୍ଜିତେନ । ଅଭିଲିହେ ଦହନେ ଶୋଭନାଂ ରଙ୍ଗ-
ଲତାଂ ଲିହତି ; କା ପ୍ରତିକାରେ ସୁଭିନ୍ଦ୍ରଭୁତ୍ତୁ । ଶାମସନୋଳ୍ଲାସଂ । ଅନ୍ତ-
ମାତ୍ରାନ୍ତ୍ରାପି ଦହନଶ୍ର ରଙ୍ଗଲତାଦାହ ସଞ୍ଜବେହପି ତଦର୍ଥଂ ମେସପର୍ଯ୍ୟନ୍ତବ୍ୟାପକ-
ବହୁରେତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିକାରଃ କିଂ କଲସାଦିଭୂତୈର୍ଜଲୈର୍ବର୍ତ୍ତି କିନ୍ତୁ ଶାମଲବର୍ଣ୍ଣେ
ମେଘୋ ସଦି ନିର୍ଭରଂ ବର୍ଷତି । ନାତ୍ରଥେତି ଭାବଃ ॥ ୧୭ ॥

ହେ ମଦିରାକ୍ଷି ! ଯିଷ୍ଟବାକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରା ମାଧ୍ୟକେ ତୋମାର ଅନ୍ତ ସମବିଷୟେ
ବାରଂବାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଲେଓ ତିନି ତାହାତେ କିଛିମାତ୍ର ସମ୍ଭବ ହିଲେନ ନା,
ଅତଏବ ହନ୍ୟରେ ବ୍ୟଥାର ପ୍ରତିକାରେର ଅନ୍ତ କୋନଓ ସୁଭିତ କର ।

ରାଧିକା । (ଅତିଶୟ ବ୍ୟଥାର ସହିତ) ଏ ବିଷୟେ ଆର ଲଜ୍ଜାର ପ୍ରୟୋ-
ଜନ କି ? (ଇହା ବଲିଯା ଅଞ୍ଜଳି ବନ୍ଧନ କରିଯା)

ଆକାଶଚୁଷ୍ଟୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅଗ୍ନି ରଙ୍ଗଲତା ଦନ୍ତ କରିତେଛେ ଏମତ ଅବସ୍ଥାଯ
ଆକାଶେର ଶାମସନେର ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟତୀତ ତାହାର ଅନ୍ତ କି ପ୍ରତିକାରେର ସୁଭି
ଥାକିତେ ପାରେ ? ୧୭

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ତୁମି ଜରତୀର ନାତିନୀ ଆର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତାହାର

ରାଧିକା । (ସଗଦାଦଂ ସଂସ୍କତେନ)

ମୟା ତେ ନିର୍ବନ୍ଧାମ୍ବୁବିଜ୍ଞାନି ରାଗଃ ପରିହତୋ

ମୟ ଶ୍ରିଷ୍ଟେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ପରମାଶୀଃ ସ୍ତତିମିମାଃ ।

ମୁଖମୋଦୋଦ୍ଵାରେ ଗ୍ରହିଲମତିରଦୈବ ହି ଯତଃ

ପ୍ରଦୋଷାରଣ୍ଟେ ଶ୍ରାଂ ବିମଳ-ବନମାଲାମଧୁକରୀ ॥

(ଇତି ବୈବଶ୍ରାନ୍ତ ନାଟ୍ୟତି)

ବିଶାଖା । ଭଗବତି ପରିତାହି ପରିତାହି ଇହଃ ଉତ୍ତାଣିଦିନେତ୍ରା
କିଞ୍ଚି ଦାରୁଣଂ ଦଶାବିଶେଷଂ ଲହେଦି ରାହି ॥

ରାଧିକା । ହେ ମୟ ଶ୍ରିଷ୍ଟେ ଅତ୍ୟେବ ହି ତତ୍ରାପି ପ୍ରଦୋଷାରଣ୍ଟେ ଏବ ନତୁ
କାଳବିଲମ୍ବଃ ସୋତ୍ରୁଂ ଶକ୍ୟଃ । ମଧୁକର୍ଯ୍ୟାଶ୍ୟ ବନମାଲାମୁଶୀଲନେ ଯୋଗ୍ୟତା
ଭବେଦିତି ଭାବଃ । ଅଧୁନେବ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗେ ତଦଶୀର୍ବେଦିତି ଘନସି କୃତା
ପ୍ରାଣାଂଶ୍ୟତୁ ମୁପକ୍ରାମନ୍ତ୍ରୀଃ ରାଧାମଭିପ୍ରେତ୍ୟ ସବୈକଳ୍ୟମାହ ।

ବିଶା । ଭଗବତି ପରିତାହି ପରିତାହି ଇହଃ ଉତ୍ତାନିତନେତ୍ରା କିମ୍ପି
ଦାରୁଣଂ ଦଶାବିଶେଷଂ ଲଭତେ ରାଧା ।

ପଦ-ସେବନ କରିଯା ଥାକେନ, ତବେ କି ପ୍ରକାରେ ତୁମି ମେହି ଦୁଲ୍ଲଭ ବଞ୍ଚି
ପ୍ରାପ୍ତିର ଭଣ୍ଡ କାମନା କରିତେଛ ? ଆତିଏବ କଥା ଶୁଣିଯା ମନ ହିଂର କର,
କୌତୁଳ୍ୟରେ ବଶବାର୍ତ୍ତନୀ ହିଁଁଯା ହନ୍ତେର ଦ୍ୱାରା ଆକାଶେର ଚାଁଦ ଧରିବାର ଚେଷ୍ଟା
କରିଓ ନା ।

ରାଧିକା । (ଗଦଗଦ ସ୍ଵରେ) ଦେବ ! ଆପନାର ନିର୍ବନ୍ଧାତିଶୟେ ଆମି
ମେହି ମୁରାରିର ପ୍ରାତ ଅରୁଣାଗ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲାମ, କିନ୍ତୁ ଆପନି ଆମାର
ପ୍ରତି ଯେକୁଣ୍ଠ ଅରୁଣାଶ୍ରୀଲା, ତାହାତେ ଆମାର ପ୍ରତି ଏଇକୁଣ୍ଠ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ,
ଯାହାତେ ଶ୍ରୀହରିର ମୁଖସୌରଭେ ମନୋନିବେଶ କରିଯା ଅତ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେହ
ଯେନ ତୋହାର ବିମଳ ମାଲାତେ ମଧୁକରୀ ହିଁଁଯା ବିରାଜ କରିତେ ପାରି ।
(ଇହା ବଲିଯା ବିଦଶ୍ତା ପ୍ରାକାଶ କରିବେ ଲାଗିଲେନ)

ବିଶାଖା । ଭଗବତି ! ପରିତାଣ କରନ, ପରିତାଣ କରନ । ରାଧିକା
ଯେ ଉତ୍ତାନନେତ୍ରା ହିଁଁଯା କି ଏକ ନିଦାରଣ ଦଶାବିଶେଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲେନ ।

পৌর্ণমাসী। (সোবেগং) হা ধিক্ হা ধিক্ কেযং বলাদাকৃষ্ণ
 মহাবিপৎকালসপৌতি। (সদযং রাধামালিঙ্গ) বৎসে
 সমাখ্যসিহি সমাখ্যসিহি ভাবাভিব্যজয়ে প্রোৎসাহিতাসি।
 তদিদং যথার্থমাকর্ণ্যতাম্॥
 অমিতবিভবা যশ্চ প্রেক্ষালবায় ভবাদরো
 ভুবনগুরবোপ্যৎকর্ত্তাভিস্তপাংসি বিভূতে।
 অহহ গহনাদিষ্টানান্তে ফলং কিমভিষ্টুবে
 স্মৃতহু স তহুর্জন্তে কৃষ্ণস্তবেক্ষণত্ত্বয়া। ১৮ ॥

লিলিতা। (সংস্কৃতেন)

তদ্বার্তোভুগীতিগুচ্ছিতমুখো বেণুঃ সমস্তাদভূৎ
 স্বদেশোচিতশিল্পকল্পনময়ী সর্বা বভূব ক্রিয়া।
 অগ্নামনি বভূবুরস্ত সুরভীবৃন্দানি বৃন্দাটবী
 রাথে শুমাযবন্নিমগুলধনা জাতাত কংসমৃষঃ।

পৌর্ণ। হে স্মৃতহু কিং অভিষ্টুবে কিং স্তোমি তহুঃ ক্ষীণঃ। ১৮ ॥

পৌর্ণমাসী। (উদ্বেগ সহকারে) হায় হায়! ধিক্ ধিক্! এ কি
 আমিই যে এই মহা বিপদ্ধুপ কালসপৌতীকে বলপূর্বক আকর্ষণ করিলাম।
 (সদয়ভাবে রাধাকে আলিঙ্গনপূর্বক) বৎসে! আশ্঵স্ত হও, তোমার
 হৃদয়ের ভাব জানিবার জন্য আমি পরিহাস করিয়াছি। এক্ষণে যথার্থ
 কথা বলিতেছি শ্রবণ কর।

সুন্দরি! জগতের গুরু ও অমিত প্রভাবশালী হইয়াও শঙ্করাদি
 যাহার দর্শনলেশ লাভ করিবার জন্য উৎকর্ত্তাভূতে কত তপস্তা করিতেছেন,
 সেই স্মৃতহু তোমার দর্শনত্ত্বয় দিনে দিনে ক্ষীণ হইতেছেন। আহা! তোমার
 এই প্রকার দুর্জেয় শুভতাগ্যের আর কি বলিয়া প্রশংসা
 করিব? ১৮

লিলিতা। সখি! কুফের বেণু সর্বদা চারিদিকে তোমার চরিত্র-
 গানে উন্মুখী হইয়া রহিয়াছে, তোমার বেশের রচনায় উপযোগী শিল্প

ରାଧିକା । (ସମାଖ୍ୟ ସ୍ଵଗତ ୧) ଚଞ୍ଚଳଚିନ୍ତ ଅଜ୍ଜବି ୬ ପତ୍ରିଆ-
ଏସି ॥

ପୋର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁଣି ଲଲିତେ ! ବାଚଂ ପ୍ରଗଲ୍ଭାପି । ତଦ୍ଵିଶାଥା ଯାବ-
ଆକନ୍ଦମୂଳମୁକୁନ୍ଦେନ ସହ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତତେ ତାବଦତ୍ର ସଙ୍କେତିତେ
କଣିକାରକୁଞ୍ଜେ ଗୋପୟ ଅଂ ଗୋପାଲିକାଭୋ ରାଧିକା ।

ମୟା ତୁ ସ୍ଵକ୍ରତ୍ୟାର ଗନ୍ତ୍ବୟମ୍ (ଇତି ତିଶ୍ରୋ ନିଷ୍କାନ୍ତଃ)

ବିଶାଥା । (ତଦୂରଂ ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ସୋ ମାକନ୍ଦୋ ଏସୋ ପୁରୋ ଦୀର୍ଘଈ
ଜ୍ଞଥ କହେ ॥

ରାଧିକା । ଚଞ୍ଚଳଚିନ୍ତ ଅଛାପି ନ ପ୍ରତ୍ୟାପନସି ।

ବିଶାଥା । ସ ଏଷୋ ମାକନ୍ଦଃ ପୁରୋ ଦୃଶ୍ୱତେ ଯତ୍ର କୃଷ୍ଣଃ

କର୍ମେର କଳନାୟ ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତ କ୍ରିୟା ନିୟୁକ୍ତ ହେଇଯାଇଛେ, ତାହାର ଗାଭୀ-
ସମୁହକେ ଆଜ ତିନି ତୋମାରଇ ନାମେ ଆହାନ କରିତେଛେନ, ଅନ୍ୟ ସମଗ୍ର
ବୁନ୍ଦାବନ ଯେନ ତୁମିହି ଲତାରୂପେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯାଇ ବଲିଯା କଂସାରିର
ନିକଟ ପ୍ରତିଭାତ ହେଇତେଛେ ।

ରାଧିକା । (ଆଶ୍ଵସ୍ତ ହେଇଯା ମନେ ମନେ) ଓହେ ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟ ! ଏଥନେ
କି ତୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଇତେଛେ ନା ?

ପୋର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁଣି ଲଲିତେ ! ତୁମ ଯଥେଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟାସ ପୂର୍ବକ ସକଳ
କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଲେ । ଅତଏବ ଯାବଂ ବିଶାଥା ଆଭ୍ୟାଳ ହେଇତେ ମୁକୁନ୍ଦେର
ସହିତ ଫିରିଯା ନା ଆସେ, ତତକ୍ଷଣ ତୁମି ରାଧିକାକେ ଅଗ୍ରାନ୍ତ
ଗୋପୀର ନିକଟ ହେଇତେ ଏହି ସଙ୍କେତିତ କଣିକାର କୁଞ୍ଜେ ଗୋପନ କରିଯା
ରାଖ ।

ଆମାକେ ସ୍ଵକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନେର ଜୟ ଗମନ କରିତେ ହେଇବେ । (ଇହା ବଲିଯା
ତିନ ଜନେ ପ୍ରଶ୍ନାନ କରିଲେନ)

ବିଶାଥା । (କିଛୁ ଦୂରେ ଯାଇଯା) ଏହି ଯେ ସେହି ଆଭ୍ୟାଳ ସମ୍ମୁଖେ ଦେଖା
ଯାଇତେଛେ, ବୌଧ ହୟ ଏଥାନେହି କୃଷ୍ଣ ଆଛେନ ।

(ତତଃ ପ୍ରବିଶ୍ଚତି କୁଷ୍ଠଃ)

କୁଷ୍ଠଃ । (ସୋଽକର୍ତ୍ତଃ ପ୍ରତୀଚୀମବଲୋକ୍)

ସତ୍ସମ୍ପୁର୍ହିରଣ୍ୟପିଣ୍ଡମଧୁରଂ ଚଣ୍ଡୁତ୍ତମୋ ମଣ୍ଡଳଂ

ସନ୍ଧଂ ହଞ୍ଚ ତରଙ୍ଗିନୀରତିଗୁରୋରଙ୍ଗୀଚକାରାଙ୍ଗୁସି ।

ଦ୍ରାଗେତାନ୍ତପି ସ୍ଵକନେତ୍ରପଟଲୀ ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗନକ୍ଷୋଦତାଃ

ବିଭ୍ରଣ୍ଣିପରିଭ୍ରମାଣି କୁରୁଧୂର୍ବିଷ୍ଟାନି ବୃନ୍ଦାବନଂ ॥

(ସୋଽମୁକ୍ୟଃ ପଥାନମୁଦ୍ବୀକ୍ଷ୍ୟ) କଥମତ୍ତାପି ସମ୍ମି କାଚି-
ମେତ୍ରାଧ୍ୟନି ମେ ନାବତତାର ।

(ଇତି ପରାବ୍ରତ୍ୟ ପ୍ରାଚୀଂ ପଶ୍ଚନ୍)

ସାନ୍ତ୍ରାଃ ସୁଥୁକୁମୁଦ୍ବୀତୀକୁଳଦ୍ଵିନିଦ୍ରାଭିଦାକୋବିଦାଃ

କୁର୍ବାଣାଃ କଲୁସତ୍ତିଯଂ ପରିଭବାତକ୍ଷେତ୍ର ପକ୍ଷେଜନୀୟ ।

ସଂରତ୍ତାଦଭିସାରିକାତିରମୁଦ୍ରାକୁଶ୍ୟମାଗୋଦଗମ ।

ଭାସଃ ଶୀତକରଣ୍ତ ହଞ୍ଚ ହରିତଂ ପୂର୍ବାଂ ପରିଦୁର୍ବତେ ॥ ୧୯ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । ସୋଽକର୍ତ୍ତଃ (ତରୋରେକତରା କଥଂ ନ ଗଛତୀତି) ଅନ୍ତଃ
ଗଛତଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରୋଚକତ୍ରୋପଚାରେଣ ମଧୁରମିତି ପଦମୁପତ୍ରତ୍ୱଂ । ତରଙ୍ଗି-
ରତିଗୁରୋଃ ସମୁଦ୍ରଙ୍ଗ । ସ୍ଵକଃ ପେଚକାନ୍ତେଷ୍ଵାଂ ତେତେମୁହାନାଂ ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗନା-
ଚୂର୍ଣ୍ଣଂ ପ୍ରାଣ୍ତାନି ଦ୍ଵିପାନାଂ ହଣ୍ଡିମାନିବ ବିଭ୍ରମୋ ଯେଷାଂ ।

କୁଷ୍ଠ । ହରିତଂ ଦିଶଂ ॥ ୧୯ ॥

(ଅନୁତର କୁଷ୍ଠେର ପ୍ରବେଶ)

କୁଷ୍ଠ । (ଉତ୍କର୍ତ୍ତା ସହକାରେ ପଶିମ ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୁରଃସର) ହାଁ !
ଉତ୍ତପ୍ତ ହିରଣ୍ୟପିଣ୍ଡେର ଆୟ ସୁନ୍ଦର ଆଦିଲ୍ୟଗଣ୍ଡଳ ତରଙ୍ଗିନୀପତି ସମୁଦ୍ରେର
ଭାଗେ ଅଞ୍ଚ ସମର୍ପଣ କରିଲେନ । ଅମଲି ଅବିଲମ୍ବେ ଅନ୍ଧକାରରୀଶ ପେଚକେର
ନେତ୍ରପଟଲୀତେ ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗନ ଲେପନ ପୂର୍ବିକ ହଣ୍ଡିମୁଖେର ବିଭ୍ରମ ଧାରଣ ପୁରଃସର
ସମ୍ମତ ବୃନ୍ଦାବନ ଅବରୁଦ୍ଧ କରିଯା ଫେନ୍ଦିଲ ।

(ଉତ୍ସମୁକ୍ୟ ସହକାରେ ପଥେର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା) କହି ଏଥନ୍ତି ତ
କୋନାଓ ସଥି ଆମାର ନେତ୍ରପଥେ ଉପାନ୍ତିତ ହଇଲ ନା !

(ଇତି ବୈରଗ୍ୟ ନାଟ୍ୟନ୍)

ଧ୍ୟାତ୍ମା ଧର୍ମଂ ସ୍ଵତିମୁଦ୍ୟନୀଏ କିଏ ବସନ୍ତାତ୍ ରାଧା ।

ତୀରାକ୍ଷେପିଃ କିମୁତ ଗୁରୁତିଲ୍ ନ୍ତିତା ବା ନିବୃତ୍ତି ।

କିବ୍ୟା କଷ୍ଟାମଭଜତ ଦଶଃ ତାମବିଷ୍ଣୁନମନ୍ଦା-

ମିନ୍ଦୋ ବିନ୍ଦତ୍ୟଦୟମପି ସଙ୍ଗଜଗାମାତ୍ ଦୃତୀ ॥

ବିଶାଖା । (ଲତାନ୍ତରେ ସୌଦଗ୍ରାବିକଂ) ଏସୋ ନୂଂ ଉତ୍କର୍ଷାଏ ମହ-

ଜ୍ଞେବ ପଦ୍ମବୀଂ ବିଲୋଏଦି କହୋ । ତା କୁଞ୍ଚଂ ପରିହିସିସଂ ॥

କୁଞ୍ଚ । (ସାନନ୍ଦ) ଇଯଂ ବିଶାଖାପି ଚଞ୍ଚଳପଞ୍ଚଶାଖା ସଥୀ-

ବିଶା । ଲତାନ୍ତରେ ଏସ ନୂଂ ଉତ୍କର୍ଷା ମନୈବ ପଦ୍ମବୀଂ ବିଲୋକ୍ୟାତି କୁଞ୍ଚ । ତ୍ରେକ୍ଷଣଂ ପରିହିସିଷ୍ୟାମି ।

କୁଞ୍ଚ । ଚଞ୍ଚଳଂ ପଞ୍ଚଶାଖଃ ପାଣିର୍ଯ୍ୟାଃ । “ପଞ୍ଚଶାଖଃ ଶରଃ ପାଣି” ରିତ୍ୟମରଃ ।

(ଫିରିଯା ପୂର୍ବ ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ)

କୁମୁଦିନୀରୂପ କୁଳବଧୁ ନିନ୍ଦା ଭଞ୍ଜ କରିଯା ପରିଭେବ ତଥେ ପଙ୍କ-
ଜିନୀକେ ହୃତଶୋଭା କରିଯା, ଅଭିସାରିକାଗଣେର ଦାବୀ ନାନା ଭାବେ ପୁନଃ
ପୁନଃ ଜ୍ଞୋତିତରେ ତିରଙ୍ଗତ ହଇଯା ବିମାଂଶୁ କିରଣମାଳା ପୂର୍ବଦିକକେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ
କରିଯା ତୁଣିଲ । ୧୯

(ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ)

ଧର୍ମ ଚିନ୍ତା କରିଯା କି ରାଧିକା ଧୈର୍ଯ୍ୟଭାବେ ହନ୍ଦୟ ବନ୍ଧନ
କରିଲେନ ? ଅଥବା ଗୁରୁଜନଗଣ କର୍ତ୍ତକ କର୍ତ୍ତୋର ତିରଙ୍ଗାରେ ଜଗ୍ନାଥ କି
ତିନି ନିବୃତ୍ତି ଲାଭ କରିଲେନ ? ନା ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ ହନ୍ଦୋଯ ବିରହ ଜାଲାଯ
ବ୍ୟଥାଭରେ ତିନି ସ୍ପନ୍ଦହିନୀ ହଇଯା ପଡ଼ିଯାଛେନ ?—ଇହାର ଜଗ୍ନ କି ଏଥନେ
ଦୃତୀ ଆସିତେ ପାରିଲ ନା ?

ବିଶାଖା । (ଲତାର ଅନ୍ତରାଳେ ଥାକିଯା ଉତ୍ସୁକ୍ୟସହକାରେ ଗ୍ରୀବା
ଉତ୍ତୋଳନ ପୂର୍ବକ) ଏହି ଯେ କୁଞ୍ଚ ଉତ୍କର୍ଷାଭରେ ଆମାର ଆଗମନ-ପଥେର
ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିତେଛେନ । ଅତଏବ କ୍ଷଣକାଳ ଇହାର ମହିତ ପରିହାସ
କରି ।

କୁଞ୍ଚ । (ଆନନ୍ଦଭରେ) ଏହି ସେ ହଞ୍ଚାନ୍ଦୋଳନ କରିତେ ବିଶାଖା

ମିଲିତା (ଇତ୍ୟପର୍ଯ୍ୟ) ସଥି ! ତବୋପଲନ୍ତାତ୍ମମେବ ରଣ୍ଡୋରଂ
ଲକ୍ଷମ୍ବୈଗି । ସଦିଶାଖାରାଧିରୋରଦୈତ୍ ॥ ୨୦ ॥

ବିଶାଖା । (ମୁଖମାନମୟ ମୌନମାଲମ୍ବତେ)

କୃଷ୍ଣ । ସଥି କିମତ୍ରେ ହୃଦୀଭୂତାସି ॥

ବିଶାଖା । ଚନ୍ଦମୁହ ମନ୍ଦଭାଇଣି କିନ୍ତି । ତା କିଂ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ସଃ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ସଶକ୍ଳଂ) କିର୍ମର୍ଥମିଦଂ ॥

ବିଶାଖା । ଶୁନ୍ଦର ନ ମେ ସରମ୍ଭି ଗିନ୍ଦିରଦି । ହୋତୁ ତଥାବି
ସମ୍ବରିଦ୍ଧି ନ ଜୁତମିଦଂ ॥

ପକ୍ଷେ ବିଗତଶାଖାପି ଚନ୍ଦଲନ୍ତଃ । ପଞ୍ଚଶାଖା ସମ୍ମ ଇତି ବିରୋଧଃ
ବିଶାଖାରାଧିରୋରଦୈତମିତି । ରାଧା ବିଶାଖେତ୍ୟେକପର୍ଯ୍ୟାୟତ୍ୱାତ ॥ ୨୦ ॥

କୃଷ୍ଣ । “ତୁଷ୍ଟିଂ ତୁଷ୍ଟିକାମ୍” ଇତ୍ୟମରଃ ।

ବିଶା । ଚନ୍ଦମୁଖ ମନ୍ଦଭାଗିନ୍ତପି । ତ୍ରେ କିଂ ବିଜ୍ଞାପନିଷ୍ୟାମି ।

ବିଶା । ଶୁନ୍ଦର ନ ମେ ସରସତୀ ନିଃସରତି । ସରସତୀ ବାଣୀ । ଭବତୁ

ସଥାଓ ଆସିଯା ଉପହିତ ! (ଏହି ବଲିଆ ନିକଟେ ଗମନ ପୂର୍ବକ) ଯେହେତୁ,
ବିଶାଖା ଓ ରାଧା ଅଭିନ୍ନ*, ଏଇଜଣ୍ଠ ତୋମାକେ ପାଇୟା ସେଇ ରଣ୍ଡୋର ରାଧିକାକେ
ଆପ୍ତ ହଇଲାମ ବଲିଆ ମନେ ହଇତେଛେ । ୨୦

ବିଶାଖା । (ମୁଖ ନତ କରିଥା ମୌନ ଅବଲମ୍ବନ କରିଲେନ)

କୃଷ୍ଣ । ସଥି କି ଜଣ୍ଠ ନିର୍ବାକ ହଇୟା ଥାକିଲେ ?

ବିଶାଖା—ହେ ଚନ୍ଦମୁଖ ! ଆମି ନିତାନ୍ତ ହତଭାଗିନୀ, ଅତଏବ ତୋମାକେ
ଆର କି ବଲିବ ?

କୃଷ୍ଣ—(ସଭୟେ) ଏ କଥା ବଲିତେହ କେନ ?

ବିଶାଖା—ହେ ଶୁନ୍ଦର ! ଆମାର ମୁଖ ହଇତେ କଥା ବାହିର ହଇତେଛେ
ନା । ଯାହା ହଟକ, ତଥାପି ଗୋପନ କରିଯା ରାଖା ଉଚିତ ନହେ ।

* ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ରେ ନାମାନ୍ତର ରାଧା ।

(ଇତି ମୁଖ୍ୟବୈକ୍ରମଭିନ୍ନୀୟ)

ତୋ ଭର୍ତ୍ତଦାରଙ୍ଗ ସା ପିଅସହୀ ଅଭିମୟୁଗା ହଦାସେଣ ମହାରା-
ପତ୍ରଗଞ୍ଜି (ଇତ୍ୟଦ୍ଵାରା ଶୁଷ୍ଟଂ ରୋଦିତି) ୨୧ ॥

କୃଷ୍ଣ : (ସବ୍ୟଥଂ) କଦା ନୀତା ନାମ ?

ବିଶାଖା । ଜଦା ଭାବଦୀ ତୁଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ ଲଙ୍ଘା ॥

କୃଷ୍ଣ : (ସଥେଦଂ) ବିଶାଖେ ! କଥକାରଙ୍ଗ ନୀତା ?

ବିଶାଖା । ତୁଙ୍କି ଭାଅଂ ତକିଅ ॥

କୃଷ୍ଣ : (ସବ୍ୟଥଂ) ସ କଥଂ ତର୍କିତଃ ?

ବିଶାଖା । ଲୋକୋଭାବୀହୋତ୍ତୋ ଅଥୋ ନ କମ୍ଳ ତର୍କିଗିଜେ
ହୋଦି ?

ତଥାପି ସମ୍ବରିତୁଂ ଗୋପାଯିତୁଂ ନ ଯୁକ୍ତମିଦଂ । ତୋ ଭର୍ତ୍ତଦାରକ ! ସା ପ୍ରିୟ-
ସ୍ଥୀ ଅଭିମୟୁନା ହତାଶେନ ମଥୁରାପତନେ ଇତି ଶେଷ : । ନାଟ୍ୟାଙ୍କେ
ରାଜପୁତ୍ରୋ ଭର୍ତ୍ତଦାରକଶଦେନୋଚ୍ୟତେ ॥ ୨୧ ॥

ବିଶା । ଯଦା ଭଗବତୀ ତବ ସକାଶଂ ଲଙ୍ଘା ।

ବିଶା । ତବ ଭାବଂ ତର୍କ ।

ବିଶା । ଲୋକୋଭାବୀଭାବରୁମେ ନ କଷ୍ଟ ତର୍କିଗେ ଭବତି ?

(ଏହି ବଲିଆ ମୁଖ ବିକ୍ରତ କରିଯା)

ହେ ଗୋପରାଜନନ୍ଦନ ! ହତାଶ ହିୟା ଅଭିମୟୁ ପ୍ରିୟସ୍ଥୀକେ ମଥୁରାପତନେ
ଲହିୟା ଗିଯାଛେ । (ଇହା ବଲିଆ ଶୁଷ୍ଟ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) । ୨୧

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ୟଥା ସହକାରେ) କଥନ ଈହାକେ ଲହିୟା ଗେଲ ?

ବିଶାଖା । ସଥନ ଭଗବତୀ ତୋମାର ନିକଟେ ଆସିଯାଛିଲେନ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସଥେଦେ) ବିଶାଖେ ! କେନ ତୋହାକେ ଲହିୟା ଗେଲ ?

ବିଶାଖା । ତୋମାର ପ୍ରତି ତୋହାର ଅଭୁରାଗ ହିୟାଛେ, ଏହିକପ ସନ୍ଦେହ
କରିଯା ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ୟଥାପୂର୍ବକ) କିଙ୍କପେ ତାହା ଜାନିତେ ପାରିଲ ?

ବିଶାଖା । ଏହି ଭାବ ଲୋକୋଭାବ—ଅତ୍ୟବ ଉହା କାହାର ନା ଗୋଚର
ହୁଁ ?

କୁଷ୍ଠः । ପ୍ରପୟତି ବପୁତୁଃଶୀଲୋ ଯେ ବଳାନ୍ତଲୟାନିଲୋ
ବିକିରତି କରୈରିନ୍ଦୁଃ କ୍ଷୋଦଂ ତୁଷାଗ୍ନିଭରଂ କୁଷା ।
ଯଦନହତକଞ୍ଜତ୍ୟେ ଶୁଟେରଲିଙ୍ଗଟୈ-
ଶ୍ଵୁଟୁଟିରପି ବିନା ରାଧାଂ ନେତୁଂ ଯୟା ନ ହି ଶକ୍ୟତେ ॥
(ଇତି ବ୍ୟାମୋହଂ ନାଟ୍ୟତି)

ବିଶାଖା । (ସଥେଦଂ ସସ୍ତ୍ରମ୍ବଂ) ଗୋକୁଳାଣଂଦ ! ସମସସ ସମସସ
ମାଏ କୁଥୁ ପରିହସିଦଂ ସା ତବସିଣୀ ତାଏ ରଙ୍ଗମାଲିକାଏ
ରକ୍ତଖିଦପରାଗ ଥି ॥ ୨୨ ॥

କୁଷ୍ଠ । (ସମାଖ୍ସତ୍ତ୍ଵ) ଧୂର୍ତ୍ତେ ! ଭଦ୍ରେଣ କନ୍ଦର୍ଥିତୋହସି ॥

ବିଶାଖା । ଅଞ୍ଚଣେ ଗୁଣଂ ନ ସ୍ମରନ୍ତି ?

ବିଶା । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ସମାଖ୍ସିହି ସମାଖ୍ସିହି ଯରା କୁଥୁ ପରିହସିତଂ
ସା ତପସ୍ତିନୀ ତଯା ରଙ୍ଗମାଲିକରୀ ରକ୍ଷିତପ୍ରାଣାସ୍ତି ॥ ୨୨ ॥

ବିଶା । ଆତମେ ଗୁଣଂ ନ ସ୍ମରନ୍ତି । ପୂର୍ବଂ ନିଷ୍ଫେରେଭିରିତ୍ୟାଦିନା-
ବରଂ ତାଦୃଶଂ କନ୍ଦର୍ଥିତା ଇତି ତାବଃ ।

କୁଷ୍ଠ । ବଲପୂର୍ବକ ଦୁଃଶୀଲ ଯଲ୍ଯାନିଲ ଆମାର ଶରୀରକେ ବ୍ୟଥା ଦିତେଛେ,
ତାହାତେ ଆବାର ଚନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡ ହଇଯା କିରଣମାଳାର ଦ୍ୱାରା ତୁଷାଗ୍ନିତୁଳ୍ୟ ତାପ
ବର୍ଷଣ କରିତେଛେ—ଅନ୍ତିମ ଦିକେ ହତମନ ଅଲିଗ୍ନଜନେର ଦ୍ୱାରା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେହି
ତର୍ଜନ କରିତେଛେ, ହାୟ ! ରାଧିକା ବିନା ଆଜି ଆର ତିଳାନ୍ଦକାଳଓ ଧାପନ
କରିତେ ସମର୍ଥ ହଇତେଛି ନା । (ଏହି ବଲ୍ୟା ମୁର୍ଚ୍ଛିତ ହଇଲେନ)

ବିଶାଖା । (ସେଦିପୂର୍ବକ ସତ୍ତ୍ଵ ସହକାରେ) ହେ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ହିର
ହୁଣ, ଆଶ୍ଵସ୍ତ ହୁଣ, ଆମି ମାତ୍ର ପରିହାସ କରିତେଛି, ସେହି ତପସ୍ତିନୀ ରାଧା
କୋନ୍ଦରମିପେ ତୋମାର ରଙ୍ଗମାଲିକାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଗରକ୍ଷା କରିଯା ଆହେନ । ୨୨

କୁଷ୍ଠ । (ସମାଖ୍ସତ୍ତ୍ଵ ହଇଯା) ଧୂର୍ତ୍ତେ ! ତୁମି ଆମାକେ ଭାଲକ୍ରପେହି ବ୍ୟଥା
ଦିଲେ ।

ବିଶାଖା । ନିଜେର ଗୁଣ ଏକବାର ସ୍ମରଣ କରିଯା ଦେଖ ନା କେନ ?

কুষঃ । সখি ! বর্ণতাং প্রেমামক্ষঃ প্রিয়াম্বাঃ ॥

বিশাখা । (সংস্কৃতেন)

দুরাদপ্যমুসঙ্গতঃ শ্রতিশিতে অন্নামথেয়োক্ষরে

সোমাদং মদিরেক্ষণা বিকুলতী*ধত্তে মুছবেপথঃ ।

আঃ কিংবা কথনীয়মন্ত্রদপিতে দৈবান্বান্তোধরে †

দৃষ্টে তৎ পরিরক্তুমৃত্যুকমতিঃ পক্ষব্যৌমিচ্ছতি ॥

কুষঃ । তদেহি সত্ত্বরমেব প্রেমসীং প্রেক্ষাবহে । (ইতি পরিক্রামতঃ)

(ততঃ প্রবিশতি ললিতান্বান্ধুরাধ্যমানা রাধা ।)

রাধা । (সখেদং সংস্কৃতেন)

প্রত্যুহেন পরাহতা কিমভবদগ্নতঃ ॥ সখী ন ক্ষমা

তশ্বাঃ কিম্বু নিবেদিতে ন হি হরিবিশ্রান্তমভ্যাযঘো ।

বিশা । তৎ নবান্তোধরঃ ॥ ২৩ ॥

কুষঃ । সখি ! প্রিয়ার প্রেমচিহ্ন বর্ণনা কর ।

বিশাখা । দূর হইতে প্রসঙ্গাধীন তোমার নামাক্ষর কর্ণে প্রবেশ করিলেই সেই মদিরেক্ষণা উন্মত্তের আয় রোদন করিতে করিতে কাপিতে থাকেন—হা কষ্ট ! অধিক কি বলিবার আছে । দৈবাং যদি কুষবণ নবজলধরে দৃষ্টি পতিত হয়, তবে আলিঙ্গন করিবার জন্য উৎকঢ়িতচিন্তে তখনই দুইখানি পক্ষ প্রাপ্ত হইবার ইচ্ছা করেন ।

কুষঃ । তবে চল, সত্ত্ব যাইয়া প্রেমসীকে দর্শন করি । (ইহা বলিয়া উভয়ে যাইতে লাগিলেন ।)

(অতঃপর রাধিকা ও তৎপৃষ্ঠাতে ললিতার প্রবেশ)

রাধিকা । (খেদের সহিত) বিশাখা সখী কি কোনও বিষ্঵ দ্বারা পরাহতা হইয়া প্রিয়তমের নিকট গমন করিতে সমর্থ হয় নাই ? অথবা তাঁহার নিবেদিত বিষয়ে হরি বিশ্বাস করেন নাই, অথবা হায় !

* “বিকুলতী” ইতি পাঠাস্তুরঃ ।

† “কথনীয়মন্ত্রদপি তে দৈবান্বান্তোধরে” ইতি পাঠাস্তুরঃ ।

‡ “মু কিমভূদগাঞ্জঃ” ইতি পাঠাস্তুরঃ ।

ହା ହଞ୍ଚ ପ୍ରତିକୁଳତାଂ ମୟି ଗତଃ କିଂବା ବିଧିର୍ଦ୍ଵିକୁଣେ
ସଦ୍ବ୍ରାଦ୍ଵନମାଲିକାପରିମଲୋହପ୍ରତାପି ନାସାନ୍ତତେ ॥ ୨୩ ॥

ବିଶାଖା । (ପୁରୋହିତୁଷ୍ଟତ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

ନ୍ତ୍ରୀକୃତ୍ୟ ଶିରୋ ମୁହସ୍ତରବୃତ୍ତାମାଲୋକତେ ବଜ୍ରନୀ-
ମୁଖୀର କ୍ଷଣମାସନାଂ ପୁନରହୋ ଭାସ୍ତା ନିଷୀଦତ୍ୟସୌ ।
ଦ୍ଵିତୀଏଣ୍ୟତ୍ୟ ପଦାନି ବୈକ୍ଷ୍ୟ ଲଲିତାଂ ଭୂରଃ ପରାବର୍ତ୍ତତେ
ପଞ୍ଚାଶ୍ରେ ତବ ସଞ୍ଚମୋହସ୍ତ୍ରକତରୀ ରାଧା ପରିଙ୍ଗାମ୍ୟତି ॥ ୨୪ ॥

କ୍ରମଃ । ବଦନଦୀପ୍ରିବିଧୁତବିଧୁଦୟା
କୁମୁଦଧୀମଧୁରା ମଧୁରପ୍ରିତା ।
ନଥଜିତୋଡୁରିଯଃ ହରିଶେକ୍ଷଣ
ତୃଣୟତି କ୍ଷଣଦାମୁଖମଧୁରୀଂ ॥ ୨୫ ॥

ବିଶାଖା । ବଜ୍ରନୀଂ ପଞ୍ଚାନଂ ॥ ୨୫ ॥

**କ୍ରମଃ । ବଦନଶ୍ଚ ଦୀପ୍ତ୍ୟ ବିଧୁତୋ ବିଧୁଦୟୋ ଯଯା । କୁମୁଦ-
ଧୀମଧୁରା କୁମୁଦକାନ୍ତୀନାମଶ୍ରଯୋ ମଧୁରପ୍ରିତଂ ସନ୍ତାଃ ନଈରେବ ଜିତା ଉଡ଼ିବୋ
ତାରକା ଯଯା କ୍ଷଣଦାମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଦୋଷଶତ୍ର ମଧୁରୀଂ ତୃଣୟତି ତୃଣୀକରୋତି ତତ୍ତ୍ଵ
ଶୋଭାକରପାଣାଂ ଚଞ୍ଚ-କୁମୁଦ-ନକ୍ଷତ୍ରାଣାଂ ତିରଙ୍ଗାରାଂ ॥ ୨୫ ॥**

ଦାରୁଣ ବିଧି ପ୍ରତିକୁଳ ହଇଯାଛେନ ; ଯେହେତୁ, ଏଥନେ ଦୂର ହଇତେ ବନମାଳାର
ଗନ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହିତେଛି ନା ? ୨୬

ବିଶାଖା । (ସମୁଖେ ଅଗସର ହଇଯା) ଐ ଦେଖ, ଶିର ନତ କରିଯା ପୁନଃ
ପୁନଃ ଶ୍ରୀରାଧିକା ତକୁଗାବୃତ ପଥେର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିତେଛେନ, ଅହୋ !
ଆସନ ହଇତେ ଉଥାନ କରିଯା ପୁନରାୟ ଆସନେ ଉପବେଶନ କରିତେ-
ଛେନ, ଦୁଇ ତିନ ପଦ ଆଗମନ କରିଯା ଆବାର ଲଲିତାକେ ଦେଖିଯା ଫିରିଯା
ଆସିତେଛେନ, ହାଯ ! ତୋମାର ସହିତ ମିଳନେ ଉତ୍ସ୍ଵକ ହଇଯା ରାଧା କି
ପ୍ରକାରେ କ୍ଲିଷ୍ଟା ହିତେଛେନ, ତାହା ସମୁଖେ ଯାଇଯା ଦର୍ଶନ କର । ୨୬

କ୍ରମ । ହାଯ ! ଇହାର ବଦନେର ଦୀପ୍ତିର ନିକଟ ଚଞ୍ଚାଦେଶରେ ଶୋଭାଓ
ପରାଜିତ, ଇହାର ମଧୁର ହାଙ୍ଗେ ଇନି କୁମୁଦେର କାନ୍ତିର ଆଶ୍ରୟସ୍ଵରୂପା, ଇହାର

ରାଧିକା । (ସକାତର୍ଥ୍ୟଂ ସଂକ୍ଷତେନ)

ଦୃଗ୍ଭବ୍ଦୀଣାଂ କିମୁ ପରିମଲୈଃ ପ୍ରେସ୍‌ସୀଭିର୍ନ୍ଦ୍ରଙ୍କଃ
କିଂବା ସୈରୀ ମୟ ବିହିତବାଚୁନ୍ଦତାଯାମୁପେକ୍ଷାଃ ।
ହା ଚାନ୍ଦ୍ରୀଭିର୍ଦ୍ଦ୍ୟତିଭିରଭିତୋ ଗ୍ରସମାନେହପି ଲୋକେ
ପ୍ରାପ୍ତୋ ନାୟଂ ସଦିହ ଲତିକାମନ୍ଦିରେ ନନ୍ଦପୂର୍ବଃ ॥

କୁଷଃ । (ପୁରୋହିତୁତ୍ୟ) ଅଛୋ ! ସାଧୀଯାନ୍ ଗ୍ରସାଦଃ ପୌର୍ଣ୍ଣମାଶ୍ରାଃ
ସଦିଯମାମୋଦୟତି କୌମୁଦୀ ॥

ରାଧିକା । (ଚମ୍ବକୁତିମଭିନ୍ନୀର ସ୍ଵଗତଃ) ହଁ ଏତିଅ ଭାବଧେଆଣଃ
ବିଭାବଣଃ ସଂବୁଦ୍ଧୋ ଏସୋ ଜଣୋ । (ଇତି ବୈବଶ୍ୟମାଲସ୍ତତେ)

ବିଶାଖା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ଅଛୋ ଧତ୍ତା ଗୋପ୍ୟଃ କଲିତନବନର୍ମୋତ୍ତିଭିରଲଃ
ବିଲାସେରାନନ୍ଦଃ ଦ୍ଵାତି ମଧୁରୈର୍ଯ୍ୟା ମଧୁଭିଦଃ ।

ରାଧି । ହଁ ଏତାବଦ ଭାଗଧେୟାନାଂ ଭାଗ୍ୟାନାଂ ବିଭାବନଃ ସଂବୁଦ୍ଧଃ
ଏଷୋ ଜନଃ । ଅଛୋ ଧତ୍ତା ଇତ୍ୟନେନ ସର୍ବାଭ୍ୟୋହପି ଅଞ୍ଚାଃ ହାୟି-
ପ୍ରେମାତିଶୟ ଇତି କୁଷେ ବ୍ୟଜ୍ୟତେ ।

ନଥକାନ୍ତିର ନିକଟ ନକ୍ଷତ୍ରାବଳୀ ପରାଜିତ, ଏହି ମୃଗନୟନୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟେର
ନିକଟ ପ୍ରଦୋଷକାଲେର ମାଧୁରୀ ତୃଣବଦ୍ର ତୁଚ୍ଛ ହଇୟା ଗିଯାଛେ । ୨୫

ରାଧିକା । (କାତରଭାବେ) ତୀହାକେ କି ପ୍ରିୟାଗଣ ନୟନଭଦ୍ରୀର ପରି-
ମଲେର ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କରିଲ ? ଅଥବା ସେଇ ସେହି ସେହିଚାରୀ ଆମି ଉଦ୍ଧତା
ହଇୟାଛି ଶୁଣିଯା ଆମାକେ ଉପେକ୍ଷା କରିଲେନ ? ହଁଯ ! ଚଞ୍ଚାଲୋକେ
ଜଗତକେ ଗ୍ରାସ କରିଯା ଫେଲିଲ, ତଥାପି ସେଇ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଏଥନ୍ତି ଏହି
ଲତିକାମନ୍ଦିରେ ଆଗମନ କରିଲେନ ନା ।

କୁଷ । (ସମ୍ମୁଖେ ଗମନ କରିଯା) ଆହା ! ପୌର୍ଣ୍ଣମାଶୀର ମନ୍ଦଲମୟ ଅମୁ-
ଗ୍ରହେଇ ଏହି କୌମୁଦୀ ଆନନ୍ଦ ଦାନ କରିଲେଛେ ।

ରାଧିକା । (ଚମ୍ବକୁତା ହଇୟା ସ୍ଵଗତ) ଅଁଯା ! ମାନ୍ଦଶ ଜନେର ଏ କି
ଅପୂର୍ବ ଭାଗ୍ୟାଦୟ ଘାଟିଲ । (ହିହା ବଲିଯା ବିବଶା ହଇଲେନ)

ଧିଗନ୍ତ ସ୍ଵର୍ଗ ଭାଗ୍ୟର ସମ୍ପଦିତ ରାଧା ପ୍ରିୟସଥୀ
ପୁରସ୍ତଶିଳ୍ପ ପ୍ରାପ୍ତେ ନିବିଡ଼ଜଡ଼ିମାଞ୍ଜୀ ବିଲୁଟି ॥

ଲଲିତା । ଅହ୍ୟ ଲଜ୍ଜାଲ୍ଲେ ରାଧେ ! ଅଗ୍ରଦୋ ଏସୋ ଦେ ମାନସହଂସହରୋ
ଗାଅରୋ, ତା ମା କଥୁ ସଜ୍ଜବସେନ ବିହବଳା ହୋଇ । ଜଂ ପଗବ୍ରତଦା
ଜେବର ଅଜ୍ଜ କଜ୍ଜସାହିଣୀ । (ଇତି ରାଧାଂ ବଲାଦାକୁମ୍ବ
କୁଞ୍ଚାନ୍ତିକମାସାତ୍ତ ଚ ସଂକ୍ଷତେନ) ॥

ବିଦ୍ୟାରାଦାଲୋକ୍ୟ ପ୍ରବଲତରତୃଷ୍ଣାତରଲିତଃ
ସଥୀଚେତୋହଂସନ୍ତବ ବଦନପଦ୍ମେ ନିପତିତଃ ।
ଅମଦ୍ଭାପାଶାଭ୍ୟାଂ କିତବ ! ତମବନ୍ଧାଦିତ ଭବାନ୍
କିମଶ୍ଚାସୁ ଶ୍ରାୟା ବ୍ୟବସିତିରିଯନ୍ତେ ବିସଦୃଶୀ ? ୨୬ ॥

ଲଲି । ଅସି ଲଜ୍ଜାଶୀଲେ ରାଧେ ! ଅଗ୍ରତ ଏହି ତେ ମାନସହଂସହରୋ
ନାଗରଃ । ତେ ମା ଖଲୁ ସାଧବସେନ ବିହବଳା ଭବ । ସ୍ଵ ପ୍ରଗଲ୍ଭତା ଏବ ଅନ୍ତ
କାର୍ଯ୍ୟସାଧିନୀ ॥ ୨୬ ॥

ବିଶାଖା । ଅହୋ ! ସେହି ସକଳ ଗୋପୀହି ଧୟା ଯାହାରା ନବ ନବ
ନର୍ମ୍ବାକ୍ତିର ଓ ଯଧୁର ବିଲାସେର ଦ୍ୱାରା ଯଧୁଶୁଦ୍ଧନେର ଆନନ୍ଦ ବିଧାନ କରିଯା
ଥାକେନ । କିନ୍ତୁ ଆମାର କି ହର୍ତ୍ତାଗ୍ୟ ! ସେ ଆମାର ପ୍ରିୟ ସଥୀ ରାଧା
ତାହାକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହିୟା ନିବିଡ଼ ଜଡ଼ିମା ପ୍ରାପ୍ତ ହିୟା ଭୂତଲେ ବିଲୁଟିତ
ହିତେଛେ ।

ଲଲିତା । ଅସି ଲଜ୍ଜାଶୀଲେ ରାଧିକେ ! ଏହି ଦେଖ, ଯିନି ତୋମାର
ମାନସହଂସ ହରଣ କରିଯାଛେନ ସେହି ନାଗର ଏହି ତୋମାର ସମୁଖେ ଉପଶିତ ।
ଇହାକେ ଦେଖିଯା ଲଜ୍ଜାଯ ବିହବଳା ହିୟା ପଡ଼ିଓ ନା, ଏଥନ ପ୍ରଗଲ୍ଭତାଇ
କାର୍ଯ୍ୟସାଧିନୀ । (ଇହା ବଲିଯା ରାଧାକେ ବଲପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା
କୁଞ୍ଚାନ୍ତିକେ ଆଗମନ ପୂର୍ବକ) ଦୂର ହିତେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ଆମାର
ପ୍ରିୟସଥୀର ଚିତ୍ତହଂସ ତୋମାର ବଦନପଦ୍ମେ ନିପତିତ ହିୟାଛିଲ,
ତୁମି ତାହାକେ ଭରଣଶିଳ ଭପାଶେର ଦ୍ୱାରା ଆବନ୍ତ କରିଯା ରାଖିଯାଇ,
ହେ ଶଠ ! ଆମାଦେର ପ୍ରତି ଏହିରପ ବିସଦୃଶ ବ୍ୟବହାର କି ଶ୍ରାୟମନ୍ତ୍ର
ହିତେଛେ ? ୨୬

କୁଷ୍ଠ । (ସ୍ଥିତା) ଲଲିତେ ! ମହିଦାଃ ଖୁଲାର୍ଥହାରିଗୋ ନ ଭବନ୍ତି ।

ବିଶାଖା । ଧର୍ମିତ ସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଚଂ ତଦାଲୀତୀର୍ଥକଦମ୍ବେ ଜେବ ଏଥ ପମାଣଂ ।

କୁଷ୍ଠ । ସଥି ଲଲିତେ ! ମହିଶୁର୍ରୋ କଥଂ ବଃ ପ୍ରତୀତିଃ ?

ଲଲିତା । ଛଇଲ ! ପରିକ୍ରାବିହାଗେ ॥

କୁଷ୍ଠ । ବାମେ ! କଥ୍ୟତାଃ ପରୀକ୍ଷା । ମମ ବିଜିଷ୍ଟୁବରଂ କୀର୍ତ୍ତି-
ଶ୍ରଦ୍ଧାଂଶୁନ' ମୃଦ୍ଦା କଳକୀକର୍ତ୍ତୁଃ ଶକ୍ୟତେ ॥

ଲଲିତା । (ସଂସ୍କରନ)

ଅମୁଘଦେ ରାଧାସ୍ତନକନକକୁଞ୍ଜାସ୍ତରମିଲ-

ସ୍ତନ୍ଜାଲୀ-କାଲୋରଗ୍ୟୁବତିମୂର୍ଦ୍ଧପଣ୍ଡିନି ।

ସଦି କ୍ଷୋଭୋମୁକ୍ତଃ କଲୟସି କରଂ ନାୟକମଣ୍ଗେ

ତତତେ ଧ୍ୱନ୍ତାଙ୍କଃ ପ୍ରଚରତି ଯଶୋମଣ୍ଡଲଶଶୀ ॥ ୨୭ ॥

ବିଶା । ଧାର୍ମିକ ! ସତ୍ୟଃ ସତ୍ୟଃ ତଦ୍ରକାଲୀତୀର୍ଥକଦମ୍ବ ଏବାତ୍ର ପମାଣଂ ।

ଲଲି । ହେ ଛଇଲ ବିଦ୍ୟକ ! ପରୀକ୍ଷାବିଧାନେନ ।

ଲଲି । ଅମୁଘଦେ ଈତି ରାଧାରୀଃ ସ୍ତନକୁଞ୍ଜରୋରସ୍ତରେ ଯଧ୍ୟ ମିଲନ୍ତୀ ଯା
ତନ୍ଜାଲୀ ରୋମାବଲୀ ସୈବ କାଲୋରଗ୍ୟୁବତିମୂର୍ଦ୍ଧପଣ୍ଡିନି ନାୟକମଣ୍ଗେ ॥ ୨୭ ॥

କୁଷ୍ଠ । (ଈଷଣ ହାତ୍ତ କରିଯା) ଲଲିତେ ! ଶାଦ୍ରଃ ବ୍ୟକ୍ତି କଥନ୍ତେ
ଅବଲାଜନେର ସମ୍ପତ୍ତିର ହରଣକାରୀ ହୟ ନା ।

ବିଶାଖା । ଧାର୍ମିକ ! ସତା ସତ୍ୟ, ଏ ବିଷୟେ ତଦ୍ରକାଲୀତୀର୍ଥରୁ କଦମ୍ବସ୍ଵର୍କରୁ
ପମାଣ ।

କୁଷ୍ଠ । ସଥି ଲଲିତେ ! ଆମାର ବିଶୁଦ୍ଧି ବିଷୟେ କିରାପେ ତୋମାର
ପ୍ରତୀତି ହିବେ ?

ଲଲିତା । ଓହେ ରମିକ ! ପରୀକ୍ଷା ବିଧାନେର ଦାରାଇ ଇହାର ପ୍ରତୀତି
ହିବେ ।

କୁଷ୍ଠ । ହେ ପ୍ରତିକୁଳେ ! ସେ ପରୀକ୍ଷା କିରାପ, ତାହା ସ୍ଵେଚ୍ଛାମୁଶାରେ ବଲ ।
ବିଜୟେଚ୍ଛୁ ଆମାର ଏହି କୀର୍ତ୍ତିଜ୍ଞକେ ତୋମରା ମିଥ୍ୟା କଳକ୍ଷେର ଦାରା ମଲିନ
କରିତେ ସମର୍ଥ ହିବେ ନା ।

ଲଲିତା । ସମୁନ୍ତ ରାଧାସ୍ତନକପ କନକ-କୁଞ୍ଜେର ଅନ୍ତଗତ ଯେ

କୁଷ୍ଠ । (କୁତ୍ରିମତ୍ରାସମଭିନୀୟ) ହଣ୍ଡ ନିଷ୍ଠୁରେ ! ନାହିଁବ ଲଲିତାସି,
ସଦଳୀୟସି ଯାବଦର୍ଥେ ଗରୀୟସୀଂ ସର୍ପଘଟାଖ୍ୟାଂ ପରୀକ୍ଷାମୁପକ୍ଷିପଶି ?

ରାଧିକା । (ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣର୍ଥ୍ୟଂ) ଲଲିଦେ ? ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ । (ଇତି
ସଜ୍ଜଭଞ୍ଜମବଲୋକତେ)

ଲଲିତ । ବିସାହେ ! ଗଟ୍ଟଧରୁଦେଶଆରିଣୀଂ କୀମ ମଂ ତଜ୍ଜଦି
ରାହିଆ ॥ ୨୮ ॥

ବିଶାଖା । ଲଲିଦେ ! ଇମାଏ ହିଅଅଟ୍ଟିଦେଂ ଆଉଦେଂ ମେ ଜାଣିଆଦି ॥

ଲଲିତା । ତଂ କଥେହି ସୁଣିମ୍ସଂ ॥

ରାଧି । ଲଲିତେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ।

ଲଲି । ବିଶାଖେ ! ନଷ୍ଟଧନୋଦେଶକାରିଣୀଂ କମ୍ବାନ୍ମାଂ ତର୍ଜୁଯତି
ରାଧିକା ॥ ୨୮ ॥

ବିଶା । ଅସ୍ତ୍ରା ରାଧାୟାଃ ହୃଦୟହୃଦିତଂ ଆକୁତଂ ମୟା ଜ୍ଞାଯତେ ।

ଲଲି । ତଂ ଆକୁତଂ କଥୟ ଶ୍ରୋମ୍ୟାମି ।

ଲୋମାବଲୀରପା କାଳଭୁଜଙ୍ଗ-ୟୁବତୀ ରହିଯାଛେ, ତାହାର ମୁର୍ଦ୍ଦେଶେ ପ୍ରଣୟଶାଙ୍କୀ
ଯେ ନାୟକମଣି ଆଛେ, ତୁମି ସଦି ଅକ୍ଷୁକିଚିତ୍ତେ ତାହାତେ କରାପରି କରିତେ ପାର,
ତବେ ତୋମାର କଲକମୁକ୍ତ ଯଶୋଶଶୀ ପ୍ରଚାରିତ ହେବେ । ୨୭

କୁଷ୍ଠ । (କୁତ୍ରିମ ତ୍ରାସେର ଅଭିନଵ କରିଯା) ହାସ ନିଷ୍ଠୁରେ ! ନାମେ
ମାତ୍ରାଇ ତୁମି ଲଲିତା ; ଯେହେତୁ, ତୁମି ଅଜ୍ଞ କାର୍ଯ୍ୟେର ଜଗାଇ ଗୁରୁତର ସର୍ପଘଟାଖ୍ୟ
ପରୀକ୍ଷାର ବିଧାନ କରିତେଛ ।

ରାଧିକା । (ପ୍ରଣୟକୁ ଈର୍ଷ୍ୟାର ସହିତ) ଲଲିତେ ! ଥାକ, ଥାକ ।
(ଇହା ବଲିଯା ଉଭୟୀର ସହିତ ଅବଲୋକନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । ବିଶାଖେ ! ନଷ୍ଟଧନେର ଉଦ୍ଧାରକାରିଣୀ ଆମାର ପ୍ରତି ରାଧିକା
ତର୍ଜନ କରିତେଛେନ କେନ ? ୨୮

ବିଶାଖା । ଲଲିତେ ! ଆମି ଇହାର ହୃଦୟହୃଦିତ ଅଭିଲାଷ ଜାନିତେ
ପାରିଯାଇ ।

ଲଲିତା । କି ବଲ ତ ଶୁଣି ।

ବିଶାଖା । (ସଂସ୍କୃତମାଣ୍ଡିତ୍ୟ)

ଶ୍ରୀଶତ୍ରୁଷ୍ଟଃ ଯୋ ମେଘାନନ୍ଦମର୍କର୍ମ୍ୟ ତଥବଧୀ-
ଦ୍ଵିଷଜ୍ଞାଲାଜାଲୋନ୍ମଦମଦମୟ କାଲିଯମହିଂ ।
ଅକର୍ଷିଦେଗୋପେନ୍ଦ୍ରହମଜଗରଃ ଦିବ୍ୟପୁରୁଷଃ
ଭୁଜନ୍ଦାଚାର୍ଯେତ୍ତ୍ସିନ୍ କିମିବ ସଟତେ ପର୍ବଗଷଟଃ ? ୨୯ ॥

ଲଲିତା । (ବିହ୍ସତି) ହଲା ରାହି ! ଅଞ୍ଚଣୋ ପରିଆରଙ୍ଗବାଏ ନ ଜାଣାସି
ମାହାତ୍ମଃ ଇମାଏ । ପେକଥ ॥

ତଥାହି ॥

ଅବି ଗରୁଡ଼ସ୍ସ ଶିଥାମଣିମୁରଗବହୁଗନ୍ତହାରିବିରୁଦ୍ଧସ୍ ।
ପହବହି ସହି ମୋହେଦୁଃ ତୁହ ଗନ୍ଧରୋମାଅଳୀ ଭୁଜଗୀ ॥

ବିଶା । “ଅଂହୋ ଦୃଢ଼ବ୍ୟସନେସ୍ୟମ” ଇତ୍ୟମରଃ । ଅନୟକର୍ମ୍ୟ ଅଦୃଢ଼-
କର୍ମ୍ୟ ॥ ୨୯ ॥

ଲଲି । ରାଧେ ! ଆତ୍ମମଃ ପରିକରକପାତ୍ରଃ ନ ଜାଣାସି ମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ଅନ୍ତାଃ
ତହୁଜାଲ୍ୟାଃ (ତହୁଜାଲୀଭୁଜାଃ ଇତି ପାଠଃ) ପଶ୍ଚ ।

ତଥାହି । ଅପି ଗରୁଡ଼ଶ୍ଶ ଶିଥାମଣିଂ ଉରଗବଧୁଗାର୍ତ୍ତହାରିବିରୁଦ୍ଧ

ବିଶାଖା । ସଥି ! ସେ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ୍ୟ ମେଘମ୍ପଶୌ ଅସ୍ତ୍ରମୁରକେ ବଧ କରିଯାଛେନ,
ଯିନି ବିମଜ୍ଞାଲାମୟୁହେ ଉତ୍ସତ କାଲିଯନାଗକେ ଦୟନ କରିଯାଛିଲେନ, ଗୋପରାଜ
ନନ୍ଦରାଜକେ ସେ ଅଜଗର ଗ୍ରାସ କରିତେ ଗିଯାଛିଲ, ତାହାକେ ଯିନି ଦିବ୍ୟ
ପୁରୁଷେ ପରିଣତ କରିଯାଛିଲେନ * ଶେଇ ଭୁଜନ୍ଦାଚାର୍ଯୋର ପକ୍ଷେ ସର୍ପଧଟ ପରୀକ୍ଷା
କି ବିଦ୍ସମା ନହେ ? ୨୯

ଲଲିତା । (ହାତ୍ସପୂର୍ବକ) ସଥି ରାଧେ ! ତୁମି ଆପନାର ପରିକରକପା
ଲୋମାବଳୀ ଭୁଜନ୍ଦିନୀର ମହିମା ଜାନ ନା । ଦେଖ ।

* ସେ ଅଜଗର ଶ୍ରୀନନ୍ଦ ମହାରାଜକେ ଶ୍ରାସ କରିତେ ଉତ୍ତତ ହଇଯାଛିଲ—ମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
କର୍ତ୍ତ୍ଵ ନିହତ ହଇଯା ଶୁଦ୍ଧନ ନାମକ ଗନ୍ଧର୍ବଶତୀର ଧାରଣ କରିଯାଛିଲ । ଶୁଦ୍ଧନ
ଗନ୍ଧର୍ବହି ଶାପେ ଅଭଗରତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ହସ୍ତେ ନିହତ ହଇଯା ମେ ଶାପ ହିତେ
ମୁକ୍ତ ହୁଏ । “ଭୁଜଙ୍କ” ଶବ୍ଦେର ଅନ୍ତ ଏକଟି ଅର୍ଥ “ଜମ୍ପଟ” । ପ୍ରସିଦ୍ଧାର୍ଥ—ସର୍ପ ।

ରାଧିକା । (ସଂଗୟରୋଷ) ଅହି ଢିଟ୍ଟେ ଲଲିତେ ! ଏଥ ଆଶାବିଅ
ମଂ ବିଡ଼ିଷେସି । ତା ଗଦୁଆ ବୁଡ଼ିଆଣଂ ଗୋଇଣଂ ବିଶ୍ଵବିସଂ ।
(ଇତି ଗଞ୍ଜିଛତି)

ଲଲିତା । ଅହି ମୁଦେ ! ଣଂ ସାହୁ ବା ଚୋରଂ ବା ଜାଣିଅ ଜାହି ।
(ଇତି ପଟାଖିଲମାଦଧାତି) ୩୦ ॥

କୃଷ୍ଣ । ଚଣ୍ଡି ଲଲିତେ ! ଯହତୋ ଦୂରାଗ୍ରହାର ବିଶ୍ରାନ୍ତାସି ତତଃ କରବାଣି
ପରୀକ୍ଷାମ୍ (ଇତି ରାଧାମମୁସର୍ପତି)

ଲଲିତା । (ବିଲୋକ୍ୟ) ହଁ ଛଇଲ ! ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ ବିଶ୍ଵାଦଂ ବିଶ୍ଵାଦଂ ।
(ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ପ୍ରଭବତି ସଥି ମୋହଯିତୁଂ ତବ ନବରୋଧାବଲୀ ଭୁଜଗୀ । ଗରୁଡ଼ଶିଥାମଣିଂ
ଗରୁଡ଼ବାହନମପି ଭଙ୍ଗ୍ୟ କୁଷମିତି । ଗରୁଡ଼ସ୍ତ କୌଦୃଷ୍ଟ ? ଉରଗେତ୍ୟାଦି ।

ରାଧି । ଅସି ଥିଲେ ଲଲିତେ ! ଅତ୍ର ଆନ୍ତିର ମାଂ ବିଡ଼ିଷ୍ୱରସି । ତନାତା
ବୁନ୍ଦାଂ ଗୋପୀଂ ବିଜ୍ଞାପନ୍ୟାଧି ।

ଲଲି । ମୁଢ଼େ ! ଏନଂ କୃଷ୍ଣ ସାଧୁ ବା ଚୋରଂ ବା ଜାତ୍ମା ଯାହି ॥ ୩୦ ॥

ଲଲି । ଛଇଲ (ବିଦ୍ୟ) ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ବିଜାତଂ ବିଜାତଂ । ପ୍ରାରକ ଇତି
ତବ କରପଲବଂ କଷ୍ପୋଦାମେର୍ହେତୁଭିଷ୍ଟାରଳ୍ୟ ତରଳତଃ ପୁଷ୍ୟତି ଆଧିକ୍ୟେନ

ଯାହାର ରବେ ସର୍ପବଧୁଦିଗେର ଗର୍ଭପାତ ହୟ, ସେଇ ଗରୁଡ଼େର ଶିଥାମଣି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ ତୋମାର ରୋଧାବଲୀ ଭୁଜନ୍ତିନୀ ମୁକ୍ତ କରିତେ ସମର୍ଥ ହେଇଯାଇେ ।

ରାଧିକା । (ପ୍ରଣୟରୋଷ ସହକାରେ) ଅସି ଥିଲେ ଲଲିତେ । ତୁମି
ଆମାକେ ଏଥାନେ ଆନିଯା ନାନାକ୍ରମେ ବିଡ଼ିଷ୍ଟିତ କରିତେଛୁ, ଅତଏବ ଆୟି
ଯାଇଯା ବୁନ୍ଦା ଗୋପୀକେ ଜାନାଇତେଛି ॥ (ଇହା ବଲିଯା ଯାଇତେ ଇଚ୍ଛା
କରିଲେନ) ।

ଲଲିତା । ଅସି ମୁଢ଼େ ! ଇନି ସାଧୁ କି ଚୋର, ତାହା ଜାନିଯାଇ ଗମନ
କର । (ଇହା ବଲିଯା ବନ୍ଦାଖଳ ଧାରଣ କରିଲେନ) । ୩୦

କୃଷ୍ଣ । ହେ ଚଣ୍ଡୁଭାବେ ଲଲିତେ ! ଯଦି ତୁମି ଏହି ଦୂରାଗ୍ରହ ହିତେ

ପ୍ରାରକେ ପୁରତଃ ପରୀକ୍ଷଣବିଧୋ ତ୍ରାସାନ୍ତବିନ୍ଦୁଷ୍ଟ ତେ
ଶ୍ଵରୋହୟଂ କରପଲ୍ଲବସ୍ତୁରଲତାଂ କମ୍ପୋଦଗମୈଃ ପୁଷ୍ଟାତି ।
ରୋମାଞ୍ଚଂ ଶିଥିପିଛୁଡ଼ନିବିଡ଼ଂ ମୁଣ୍ଡିଶ ଧତେ ତତୋ
ଜ୍ଞାତସ୍ତଂ ନମ୍ବ ପଶ୍ଚତୋହରପୁରୀସାନ୍ତାଜ୍ୟଧୌରେସକଃ ॥

କୁଷଃ । (ସଙ୍କୁଚ୍ଛମ୍ଭୀଭୂଯ) ହନ୍ତ ! ଧୀଗୌରବଂ ଗୌରୀନାଂ । ଯଦହଂ
ଚୌରୀକୃତୋହସି ॥ ୩୧ ॥

ଲଲିତା । ଛଇଲ ! ଦିଟ୍ଟଠିଆ ଅନ୍ଧଗୋ ମୁହେଣ ଅଞ୍ଜୀକିଦଂ ।

କୁଷଃ । ସଥି ! ଶୌନ୍ଦଦେନୋପଦିଶ୍ଵତାଂ ମେ ଶ୍ରେସଃ ପଢାଃ
ସେନାହମପରାଧୀତବନ୍ନ ବ୍ରଜାମି ॥

ପ୍ରକଟୟତି ପଶ୍ଚତୋହରପୁରୀନାଂ ଚୌରପୁରୀନାଂ ସାନ୍ତାଜ୍ୟଶ୍ଵ ଧୌରେସକଃ
ଆଶ୍ରୟଃ ।

କୁଷ । ଧୀଗୌରବଂ ଧିଯାଂ ଗୌରବଂ ॥ ୩୧ ॥

ଲଲି । ଛଇଲ ହେ ବିଦନ୍ଧ । ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ଆଜ୍ଞାନୋ ମୁଖେନ ଅଞ୍ଜୀକୃତଂ । ଅପ-
ରାଧୀତବନ୍ ପକ୍ଷେ ରାଧାଯାଃ ଅପରାଧଃ ତଥା ଭବନ୍ । ଶୁନଗିରିତଟେ ଯୋଗଂ
ଯୋଗଭ୍ୟାସଂ ଯୋଗକ୍ଷମ ମୁକ୍ତାନାନାଂ ପ୍ରାପ୍ତମୋକ୍ଷାନାଂ ମୁକ୍ତାନାନାଂ ତରଲୀଭୂଯ

କ୍ଷାନ୍ତ ନା ହୁଏ, ତବେ ଆମି ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିତେଛି । (ଇହା ବଲିଯା
ରାଧାର ନିକଟ ଗମନ କରିଲେନ)

ଲଲିତା । (ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ଓହେ ନାଗର ! ଥାକ, ଥାକ, ତୋମାକେ
ତାଳ କରିଯାଇ ଜାନିତେ ପାରିଲାମ ।

ପରୀକ୍ଷା ବ୍ୟାପାର ଆରାତ୍ର ହିର୍ବାର ପୂର୍ବେହି ଭୟାକ୍ରାନ୍ତ ହୃଦୟାଯ ତୋମାର
କରପଲ୍ଲବ ଆର୍ଦ୍ର ଓ କମ୍ପିତ ହିତେଛେ, ତୋମାର ମୁଣ୍ଡିଓ ନିବିଡ଼ ରୋମାଞ୍ଚ
ଧାରଣ କରିତେଛେ, ଇହା ଦେଖିଯାଇ ବୁଝିତେ ପାରିତେଛି ଯେ, ହେ ଶିଖଗୁଚ୍ଛ ।
ତୁମି ଚୌରପୁରୀସାନ୍ତାଜ୍ୟର ଅଧିନାୟକ ।

କୁଷ । (ସଙ୍କୋଚଭରେ ନତ ହିଯା) ଅହୋ ! ଗୋରାଙ୍ଗୀଦିଗେର ବ୍ରଦ୍ଵିର
କି ଗୋରବ ! ଯେହେତୁ, ଆମାକେଓ ଚୌର ବଲିଯା ସ୍ଥିର କରିଲ । ୩୧

ଲଲିତା । ଓହେ ବସିକ ! ଭାଗ୍ୟେ ନିଜେର ମୁଖେହି ଇହା ସ୍ଵୀକାର କରିଲେ ।

କୁଷ । ସଥି । ସାହାତେ ଆମାର ମନ୍ଦଳ ହୟ, ତାହାଇ ବଲିଯା ଦାଓ ।
ଆମି ଯେନ ଅପରାଧୀ ହିଯା ଗମନ ନା କରି ।

ଲଲିତା । (ଶଂକ୍ରତମାଣିତ୍ୟ)

ଗତାନାଂ ରାଧାଯାସ୍ତନଗିରିତଟେ ଯୋଗମଭିତେ ।

ବିବିତେ ମୁକ୍ତାନାଂ ତୁମିହ ତରଲୀଭୂଯ ତରସା ।

ବିଶୁଦ୍ଧାନାଂ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବିଶ ଶରଣାର୍ଥୀ ସନ୍ଦର୍ଭା ।

ଭଜନ୍ତେ ସାଦ୍ଗୁଣ୍ୟାଦପି ପୃଥ୍ବୀଦୋଷଃ ହି ପୁରୁଷଃ ॥ ୩୨ ॥

କୃଷ୍ଣ । ସଥି ସାଧୁପଦିଷ୍ଟଃ ତ୍ୟା (ଇତି ସାନନ୍ଦମୁପର୍ହତ୍ୟ ରାଧାଃ ପାଣ୍ଠୀ ଦଧାତି)

ରାଧିକା । (ସଗଦଗଦଃ) ସୁନ୍ଦର ! ଅଜୁତଃ ତୁ ଜ୍ଵଳ ଏଦଃ । (ଇତି ପାଣିମାଛିତ୍ୟ ଶାଖିନାଂ ତିରୋଦଧାତି) ।

ଚଞ୍ଚଲୀଭୂଯ ପକ୍ଷେ ତରଲୋ ହାରମଧ୍ୟଗନ୍ତ୍ରଥାଭୂର ଶରଣାର୍ଥୀ ରଙ୍ଗାର୍ଥୀ ଆଶ୍ରଯାର୍ଥୀ ଚ । ଏତଦେବାର୍ଥାସ୍ତରୋପତ୍ରାସେନାହ । ସନ୍ଦର୍ଭାଃ ସାଧବଃ ପ୍ରକୃତେ ହୃଦୟେନ ସହ ବର୍ତ୍ତମାନାଃ ମୁକ୍ତା ଏବ ସାଦ୍ଗୁଣ୍ୟାଃ ସ୍ପଷ୍ଟଃ ପ୍ରକୃତେ ଉତ୍ତମହତ୍ରପ୍ରୋତସ୍ତାଃ ପୃଥ୍ବୀଃ ପୂର୍ଣ୍ଣା ଦୋଷଃ ସମ୍ମ । ପ୍ରକୃତେ ପୃଥ୍ବୀରୀ ଦୋଷୀ ଭୂଜୀ ସମ୍ମ ତଃ ସମ୍ମାଂ ॥ ୩୨ ॥

କୃଷ୍ଣ । ବ୍ୟଜମର୍ଥମପ୍ର୍ୟାଦାୟାହ ସାଧୁପଦିଷ୍ଟମିତି ।

ରାଧି । ସୁନ୍ଦର ! ଅୟୁତଃ ତବେଦଃ । ଶାଖିନା ବୃକ୍ଷେନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାତେ !

ଲଲିତା । ହେ ମାଧବ ! ଶ୍ରୀରାଧାର ସ୍ତନାଗରିତଟେର ନିର୍ଜଳ ପ୍ରଦେଶେ ସେ ସକଳ ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତଗଣ ଯୋଗଯୁକ୍ତ ହଇୟା ଅବହାନ କରିତେଛେ, ତୁମି ସତ୍ତର ତରଲ ହଇୟା ଆଶ୍ରଯପ୍ରାର୍ଥୀ ହଇୟା ତାହାଦିଗେର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କର, କାରଣ, ଶେଇ ସକଳ ସନ୍ଦର୍ଭ ବ୍ୟକ୍ତି ସଦ୍ଗୁଣହେତୁ ବିପୁଲ ଦୋଷଶାଲୀ ବ୍ୟକ୍ତିକେନ୍ତ ଭଜନା କରିଯା ଥାକେନ । ୩୨ *

କୃଷ୍ଣ । ତୁମି ଉତ୍ତମ ଉପଦେଶ ଦିଯାଇ । (ଇହା ବଲିଯା ଆନନ୍ଦେ ରାଧାର ନିକଟ ଗମନ କରିଯା ହୃତ ଦାର । ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ ଧରିଲେନ)

ରାଧିକା । (ଗଦଗଦ ଭାବେ) ସୁନ୍ଦର ! ଇହା ତୋମାର ଉଚିତ ନହେ । (ଇହା ବଲିଯା ହୃତ ଛାଡ଼ାଇୟା ବୃକ୍ଷେର ଅନ୍ତରାଳେ ଲୁଙ୍କାୟିତ ହଇଲେନ)

* ଇହାର ଅପର ଏକଟି ଅର୍ଥ ଏହି “ଶୋଭନ ସୂତ୍ରେ ସେ ମୁକ୍ତାବଳୀ ଶ୍ରୀରାଧାର ସ୍ତନ-ଗିରିତଟେ ବିରାଜ କରିତେଛେ, ତୁମି ତାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହଇୟା ବିଶାଳ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ସ୍ତନଦେଶ ଆଲିଙ୍ଗନ କର ।

କୁଷଃ । (ରାଧାମପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ସଶକ୍ଳଂ) ହଞ୍ଚ ସଥ୍ୟୋ ! କ ବାଂ ପ୍ରିୟସଥୀ ?
ଉତ୍ତେ । ମୋହନ ! ଶିରବିନ୍ଦୁ ଭଣିଶୁକ୍ର । (ଇତି ଶାଖିପୃଷ୍ଠମାଦାତ) ହଲା ରାହି ! ନର୍ମଶୀଲଂ କହଂ ପରିହିସିଦ୍ଧଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓସବୋ, ତା
କୃଥଂ ସାବହିଥା ହୋହି ॥
ରାଧିକା । (ସବ୍ୟାଜଂ ଅବୈ ବିଭୁଜ୍ୟ) ଲଲିଦେ ! ପରିହିସିଦ୍ଧଂ
କ୍ରି କିଂ ଭଣସି । ଜଂ ଦୈରିଙ୍ଗଂ ସାହସଂ ନ କୃଥୁ ମାରିଶାଏ
ଜୁତ୍ତଂ, ତା ପଥିଦକ୍ଷି ॥
ଲଲିତା । (କୁଷମଭ୍ୟପେତ୍ୟ) ଚଂଦାଗଣ ! ଅଙ୍କ ପ୍ରିୟସଥୀ କିମ୍ପ
ବିଶ୍ଵବିଦୁକାମୀ ବିଭାଏଦି ।

ଉତ୍ତେ । ମୋହନ ! ନିର୍କଳପ୍ଯ ଭଣିଷ୍ୟାବଃ । ମଥି ରାଧିକେ ! ନର୍ମଶୀଲଂ କୁଷଃ
ପରିହିସିତୁଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀହବମରଃ । ତେ କ୍ଷଣଂ ସାବହିଥା ଭବ ।
ରାଧି । ଲଲିତେ ପରିହିସିତୁଂ ଇତି କିଂ ଭଣ୍ୟସେ ସଦୀଦୃଶଂ ସାହସଂ ନ ଖଲୁ
ମାଦୃଶ୍ୟାଃ ସୁତ୍ତଂ ତେ ପ୍ରହିତାକ୍ଷି ।
ଲଲି । ଚଞ୍ଚାନନ ! ଅସ୍ତ୍ରସଥୀ କିମ୍ପି ବିଜ୍ଞାପନ୍ୟିତୁକାମୀ ବିଭେତି ।

କୁଷ । (ରାଧାକେ ନା ଦେଖିଯା ଶଙ୍କାର ସହିତ) ହାଁ ହାମ ସଥୀଦ୍ୱାରା !
ତୋମାଦେର ପ୍ରିୟସଥୀ କୋଥାଯା ଗେଲେନ ?
ଉତ୍ତରେ । ମୋହନ ! ଶଙ୍କାନ କରିଯା ବଲିତେଛି । (ଇହା ସଲିଯା ବୃକ୍ଷ
ପଞ୍ଚାତେ ଗମନ ପୂର୍ବକ) ମଥି ରାଧିକେ ! ନର୍ମଶୀଲ କୁଷକେ ପରିହାସ କରି-
ବାର ଉପୟୁକ୍ତ ଅବସର ମିଲିଯାଇଛେ, ଅତ୍ରାବ କିଛୁକାଳ ଗୋପନ ଭାବେ
ଅବହୃଣ କର ।

ରାଧିକା । (ଛଲ ପୂର୍ବକ ଏ କୁଷିତ କରିଯା) ଲଲିତେ ! ପରିହାସ
କରିବାର କଥା ବଲିତେଛ ? ଦୈଦୃଶ ସାହସିକ ପୁରୁଷେର ସହିତ ମାଦୃଶ ଜନେର
ପରିହାସ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନହେ । ଅତ୍ରାବ ଆମି ଚଲିଲାମ ।

ଲଲିତା । (କୁଷେର ନିକଟ ଆଗମନ ପୂର୍ବକ) ଓହେ ଚଞ୍ଚାନନ ! ଆମାଦେର
ପ୍ରିୟସଥୀ କିଛୁ ଜାନାଇତେ ଚାହେନ, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଭୟ ପାଇତେଛେନ ।

କୁଷଃ । ସଥି ! ବଶବତ୍ତିନି ଜନେ ନ ଖଲୁ ତୌତିରବକାଶଃ ଲଭତେ,
ତମିକାମମାଜ୍ଞାପୟତୁ ॥

ଲଲିତା । (ସଂକ୍ଷତମାଣିତ୍ୟ)

ଚେତତ୍ୟାମ୍ୟତି ଯେ ଭରୋଶିଭିରଲଂ ପାଣିଦୟଃ କମ୍ପତେ
କର୍ତ୍ତଃ ସଜ୍ଜତି ହତ୍ସ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ଶିରଃ ସ୍ଵିଦ୍ସତି ଗାତ୍ରାଗ୍ୟପି ।
ଗୋଟାଖଣ୍ଡଲ ! ଚଣ୍ଡୁଶାହସବିର୍ଦ୍ଦୀ ତେମାଶି ନାହଃ କ୍ଷମା
ଯଦ୍ବ୍ରାଦଭିସାରିତୋ ନିଶ ଭବାନେତନ୍ମୟ କ୍ଷାମ୍ୟତୁ ॥
କୁଷଃ । (ସ୍ଵଗତଃ) ନ ଜାନେ ନର୍ମତୋ ଧର୍ମତୋ ବାହୟଃ ଗିରାଃ
ଗରିମା ॥

ରାଧିକା । (କିଞ୍ଚିଦାବିଭୂରଃ) ସହି ! ତୁଗଃ ପଥାବେହି ଗଂ ସଂଜାବ
କୋବି ନ ପେକୁଥିଦି ॥

ଲଲି । ସଜ୍ଜତି ଶଙ୍କେ ଭବତି ବାଙ୍ମନ ନିଃସରତୌତ୍ୟର୍ଥଃ ॥

ରାଧି । ସଥି ! ତୁର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଷ୍ଟାପଯ ଏନାଂ ମାଂ ଯାବଣ କୋହପି ନ
ପଶୁତି ॥ ୩୩ ॥

କୁଷ । ସଥି ! ନିତାନ୍ତ ବଶୀଭୂତ ଜନେ ଭୟେର ଅବକାଶ କୋଥାୟ ?
ଅତଏବ ତିନି ଇଚ୍ଛାମୁକ୍ତପ ଆଜ୍ଞା କରନ୍ତି ।

ଲଲିତା । ହେ ସୁନ୍ଦର ! ଭୟେର ତରଙ୍ଗେ ଆମାର ଚିତ୍ତ ଘଲିନ ହିତେଛେ,
ହତ୍ସଦୟ କମ୍ପିତ ହିତେଛେ, କର୍ତ୍ତ କୁନ୍ଦ ହିତେଛେ, ଶିର ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହିତେଛେ,
ଗାତ୍ର ସର୍ପେ ସିନ୍ତ ହିତେଛେ, ହେ ଗୋକୁଳେଞ୍ଜ ! ଏହି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସାହସିକେର
କାର୍ଯ୍ୟ ଆମି ସମର୍ଥ ହିଲାମ ନା । ଅତଏବ ଦୂର ହିତେ ରାତ୍ରିକାଲେ ତୋମାକେ
ଯେ ଅଭିମାର କରାଇଲାମ, ଆମାର ସେଇ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କର ।

କୁଷ । (ସ୍ଵଗତ) ଜାନି ନା, ଉପହାସ ବଶେ ବା ଧର୍ମ ଭୟେ ଏହି ବାକ୍ୟ-
ଗୋରବ ପ୍ରକାଶିତ ହିଲ ।

ରାଧିକା । (କିଞ୍ଚିତ ପ୍ରକାଶ ହିଲା) ସଥି ! ଆମାକେ ଶୈତାନ ଲହିଯା
ଚଲ, ଯେନ କେହ ଦେଖିତେ ନା ପାର ।

କୁଷଃ । (ସଖେଦମାତ୍ରଗତଂ) ଚପଲପ୍ରେମାଣେ । ହି ବାଲାରମଣ୍ୟଃ, ତେ
କିମିବାସନ୍ତାବ୍ୟଃ ନାମ ? ୩୩ ॥

(ପ୍ରକାଶଃ) ଅସ୍ତ୍ରାହୁତଃ ପାର୍ଶ୍ଵେ ପ୍ରଗର୍ହନିକୁରମ୍ବେଣ ରାଭ୍ସା-

ଦସିନ୍ଦାର୍ଥେ ରାଧେ ! ଭବିତୁମିହ ଯୁଦ୍ଧଃ କଥମହଂ ।

ଶ୍ରିଯାକୃଷ୍ଣଃ କୁଷାୟସମଗିରଯନ୍ତ୍ରାନ୍ତଶିଳୟା ।

କୁଟଃ ତାମଞ୍ଚୁଷ୍ଟଃ ଭଜତି କିମଦୂରେ ସ୍ଵଗିତତାଂ ॥ ୩୪ ॥

ଲିଲା । ଗୋଟିଲାଗଂଦ । ଉବା ରାହିଅଂ କୀସ ଉବାଲହେସି । ଏଂ ଧର୍ମ-
ହଦାତଃ ଜେବ ଉବାଲହେହି ! ଜୋ କୁ ହଦାସୋ ଦୋଗଃ
ଶିତ୍ରରାଗୁରତାଂ ଅନ୍ତରେ ପଡ଼ିବନ୍ଧୀହୋଦି ॥ ୩୫ ॥

କୁଷ । ଅଯନ୍ତାନ୍ତଶିଳୟା ଲୋହକାନ୍ତମଣିନା କର୍ତ୍ତ୍ୟା ଶ୍ରିଯା କରଣୟା
ଆକୃଷଃ କୁଷାୟସମଗିରିଲୋହଃ କର୍ତ୍ତ ତାଂ ଅଯନ୍ତାନ୍ତଶିଳାଂ ଅଞ୍ଚୁଷ୍ଟା କିମଦୂରେ
ସ୍ଵଗିତତାଂ ଭଜତି । ଅପିତୁ ଶୀଘ୍ର ଶ୍ରୀଷ୍ଟା ତନ୍ତ୍ରାଂ ସନ୍ତମେବ ତିଷ୍ଠତି ।
ଅହମପି ତଥା ଭବେଯମିତି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତାର୍ଥଃ ॥ ୩୬ ॥

ଲିଲା । ଗୋକୁଲାନନ୍ଦ ! ରାଧିକାଂ କମ୍ବାଂ ଉପାଲଭଦ୍ରେ ? ଏମଂ
ଧର୍ମହତକମେବ ଉପାଲଭଦ୍ରେ । ସଃ ଖଲୁ ହତାଶୋ ଦ୍ୱୋନିଭରାନ୍ତୁରକ୍ତରୋରନ୍ତରେ
ପ୍ରତିବନ୍ଧୀଭବତି ॥ ୩୫ ॥

କୁଷ । (ସଖେଦ ସ୍ଵଗତ) ବାଲା ରମଣୀର ପ୍ରେମ ଅତିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ, ତାହାତେ
କିଛୁଇ ଅସନ୍ତବ ନହେ । ୨୩

(ପ୍ରକାଶେ) ହେ ରାଧେ ! ଅତିଶୟ ପ୍ରଗର୍ହପୂର୍ଣ୍ଣ ହର୍ଷେ ତୋମା କର୍ତ୍ତକ
ପାର୍ଶ୍ଵେ ଆହୁତ ହଇସାଓ ଆମି ଅସିନ୍ଦାର୍ଥ ହଇୟା ଥାକିବ, ଇହା କି କୋନାଓ
କ୍ରମେ ଉଚିତ ହୟ ? ଚୁଷକମଣିର ଗୁଣେର ଦ୍ୱାରା ଲୋହମଣି ଆକୃଷ ହଇୟା
ସେଇ ଚୁଷକକେ କି ମ୍ପର୍ଶ ନା କରିୟା ଅନତିଦୂରେ ସ୍ଵଗିତ ହଇୟା ଅବସ୍ଥାନ
କରେ ? ୩୪

ଲିଲା । ଗୋକୁଲାନନ୍ଦ ! ରାଧିକାକେ କେଳ ତିରଙ୍ଗାର କରିତେଛ ?
ଏହି ହତଧର୍ମକେଇ ତିରଙ୍ଗାର କର । ଏହି ଧର୍ମହି ଆଶାକେ ନଷ୍ଟ କରିୟା ପର-
ମ୍ପରେର ପ୍ରତି ଗାଢ଼ାବେ ଅନୁରାତ ଦୁଇ ଜନେର ଅନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିୟା
ମିଳନେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୟ । ୩୫

କୁଷ୍ଠः । ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ସଥି ! ନିର୍ଭରୟମୁରଜ୍ଞାଃ ପ୍ରଗରିନମମୁଯାନ୍ତି ଧର୍ମପି ହିସା ।

ଇସମିତିରାଗିଣୀ ପ୍ରାଚୀ ଚୁଷ୍ଟି ବିଦୁମିନ୍ଦନାଥାପି ॥

ଲଲିତା । ତୁଳାଗଂ ପଟ୍ଟକୁନ୍ତରେ କା ନାମ ପହବଦି ? ତା ଈଦୋ ବିଜଅନ୍ତ
ସାମିପାଦାଏ ॥ ୩୬ ॥

ରାଧିକା । (ସାକ୍ତମହୁଷ୍ଟତ୍ୟ) ଲଲିତେ ଅନ୍ଧଗୋ ମୁହେନ କିମ୍ପି
ବିଲ୍ଲବିଅ ଶଂ ନିବଟ୍ଟାବସିମ୍ବଂ । (ଇତି ଲଲିତାମବଲୋକ୍ୟ
ସଂକ୍ଷିତେନ)

କୁଷ୍ଠ । ଇନ୍ଦ୍ରୋହିତ୍ୟସ୍ଵର୍ଯ୍ୟବାନପି ନାଥଃ ସ୍ଵାମୀ ପାଲକୋ ସମ୍ମାଃ ସା ପ୍ରାଚୀ
ଦିକ୍ । ଇସମିତି ତର୍ଜନ୍ତା ନିର୍ଦ୍ଦିଶ୍ୱମାନା ଭବତୀବ ବିଧଂ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ବିଷ୍ଣୁମିବ ଚେତି
ତ୍ସାତ୍ତରୈବୌଚିତ୍ୟମାନ୍ତାମିତି ଭାବଃ ।

ଲଲିତା । ସୁମ୍ମାକଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ରତରେ କା ନାମ (ସନ୍ତାବନାୟାଂ) ପ୍ରତ୍ୟବ୍ରତି
ତଦିତୋ ବିଜଯନ୍ତ ସାମିପାଦାଃ ॥ ୩୬ ॥

ରାଧିକା । ଲଲିତେ ! ଆତ୍ମନୋ ମୁଖେନ କିମପି ବିଜ୍ଞାପ୍ୟ ଏମଂ
ନିର୍ବର୍ତ୍ତସିଯେ । ସମ୍ଭାଦିତି ଚଲନ୍ତ୍ୟୋ ଶିଳ୍ପୋ କ୍ରବୋଲୀଲୟା ଜିତା ଯଦନଶ୍ଚ

କୁଷ୍ଠ । ଦେଖ ଦେଖ ସଥି ! ଏକାନ୍ତଭାବେ ଅନୁରକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଧର୍ମକେ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯାଉ ପ୍ରଗରିଜନେର ଅନୁଗମନ କରିଯା ଥାକେନ, ଦେଖ ପୂର୍ବ-
ଦିକ୍ ସ୍ଵୀର୍ପତି ଇନ୍ଦ୍ର ଥାକିତେଓ ଅତିଶ୍ୟ ଅନୁରାଗିଣୀ ହଇୟା ଚନ୍ଦ୍ରକେ ଚୁଷନ
କରିଯା ଥାକେନ ।

ଲଲିତା । ତୋମାର କଥାର ପ୍ରତ୍ୟାତର ଦିତେ କୋନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ସମର୍ଥ ହଇୟା
ଥାକେ ? ଅତଏବ ପ୍ରଭୁ ! ତୋମରା ଉଭୟେଇ ଏହାନ ହଇତେ ଗମନ
କର । ୩୬

ରାଧିକା । (ଅଭିପ୍ରାୟ ସହକାରେ ନିକଟେ ଗମନ କରିଯା) ଲଲିତେ !
ଆମି ନିଜ ମୁଖେ କିଛୁ ନିବେଦନ କରିଯା ଇହାକେ ନିର୍ମତ କରି । (ଇହା
ବଲିଯା ଲଲିତାକେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ)

সমস্তান্মে কীর্তিমুখৰিতসতীমণ্ডলমুখা
 কলকেনোমুক্তং কুলগবিকলশ্চীরপি পতিঃ ।
 চলচিল্লীলাজিত-মদনধৰ্মোন্তরিযং
 তদশ্চিন্নারকে * হৃদয়মফলং বিক্রবয়তি ॥
 কৃষঃ । (রাধাং নিরূপ্য সোচ্ছাসমাঞ্গতং) ৩৭ ॥
 ধাৰস্ত্যাঃ শ্রতিশঙ্কুলীপরিসৱং সঙ্গাদপাদশ্রিয়ো
 থতে হীৱককুণ্ডলং মৱকতোত্তৎসহ্যতিঃ সুভ্ৰবঃ ।
 বাগন্তঃ স্মিতভাগ্নিভাতি তদিদং শক্তে সথীশিক্ষয়া
 বৈমুখ্যং কিল কুত্রিমং বিকসতি ক্লান্তিঃ † মনো মাস্য গাঃ ॥ ৩৮

ধৰনো ধৰুৰ উন্নতিঃ ওন্নত্যং যেন তথাভূতঃ সন্ত স্বং হৃদয়ং অবিকলা
 শ্রীৰ্ষ্ণু । পক্ষে অবিমৰ্শস্তস্ত কলা বৈদপ্তী যত্ত তাদৃশী শ্রীৰ্ষ্ণু ॥ ৩৭ ॥

কৃষঃ । ধাৰস্ত্যা ইতিঃ । অপাদশ্রিয়ঃ অপাদশোভায়াঃ সঙ্গাদ
 হীৱককুণ্ডলং হীৱকমৱকুণ্ডলং কৰ্ত্ত মৱকতময়কৰ্ত্তৃষণস্তেব দ্যুতিঃ
 শ্যামকাঞ্জিলি থতে । কীৰ্ত্ত্যা অপাদশ্রিয়ঃ শ্রতিশঙ্কুলীপরিসৱং কৰ্ত্তুহৰ-
 প্রান্তহানং প্রতি ধাৰস্ত্যাঃ ॥ ৩৮ ॥

চারিদিকে সতী স্তীসমূহ আমাৰ কীৰ্তি কৌৰ্ণন কৱিয়া থাকেন, আমাৰ
 কুল সৰ্বপ্রকাৰ কলঙ্ক হইতে মৃত্ত, আমাৰ পতিও সুন্দৱ, তবে কেন ইনি
 মদনধৰ্মুৱ ওন্নত্য পৱাজয়কাৰী সীৱ চক্ষু অবুগলেৱ লীলা বিস্তাৰ
 পূৰ্বক এই বিষয়ে আপনাৰ হৃদয়কে অনৰ্থক কষ্ট দান কৱিতেছেন ?

কৃষঃ । (রাধাকে নিৱীক্ষণ পূৰ্বক উচ্ছ্বাস সহকাৰে স্বগত) । ৩৭
 আহা ! এই সুজৱ কৰ্ত্তুহৰেৱ প্রান্তহান পৰ্যন্ত ধাৰমান অপাদশোভাৰ
 সঙ্গবশতঃ হীৱককুণ্ডল মৱকতবৰ্ণ কৰ্ত্তৃষণেৱ দ্যুতি ধাৱণ কৱিয়াছে ।
 বাক্যাবলীৱ মধ্যে যেন অন্তৱেৱ হাস্ত বিৱাজ কৱিতেছে । মনে হইতেছে,
 সথীদিগেৱ শিক্ষাতেই আমাৰ প্রতি এই কুত্রিম বৈমুখ্যভাব প্ৰকাশ
 পাইতেছে, অতএব হে মন ! তুমি আৱ কষ্ট প্ৰাপ্ত হইও না । ৩৮

* “তদশ্চিন্নারস্তে” ইতি পাঠান্তৰং । † “বিলসতি ক্লান্তিঃ” ইতি পাঠান্তৰং ।

ଲଲିତା । (କୃଷ୍ଣମାଲୋକ୍ୟ ଜନାନ୍ତିକ) ବିଶାହେ ! ଇଞ୍ଜିନେଁ ଲକ୍ଷ୍ମେମି
ଉଦ୍‌ଗୀର୍ଦ୍ଦିଃ ଇମିଗା ଅନ୍ଧାଗଂ ରହମ୍ସ୍ୟ ।

ବିଶାଖା । ଅଥ ଈଃ ॥ ୩୯ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ସମ୍ପିତଂ) ଲଲିତେ ! କୃତମତ୍ର ବନ୍ଧନଚାତୁରୀପ୍ରଫେନ ।
ନ ହି ଲତାଯା ପ୍ରସାରିତାତ୍ପର୍ବତେ ଗନ୍ଧସିନ୍ଧୁରମ୍ଭ ବନ୍ଧନାୟ
ପ୍ରଭବସ୍ତି ॥

ବିଶାଖା । ସହି ରାହି ! ନିପକ୍ଷଳଂ ବିଲମ୍ବେସି ବାତି କିଦ୍ଧୀରୁଣ ଅଞ୍ଚନୋ
ପିଯଂ ଜଣଂ ॥

ଲଲିତା । “ତ୍ରିପତାକାକରେଣାତ୍ମାନପବାୟାତ୍ମରା କଥା । ଯା ଯିଥଃ କ୍ରିୟତେ
ଦ୍ୱାର୍ଯ୍ୟାଂ ତଜ୍ଜନାନ୍ତିକମୁଦ୍ୟତେ ॥” ବିଶାଖେ ! ଇଞ୍ଜିନେଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନି ଉଦ୍‌ଗୀତଂ
ଅନୁମିତମନେନାୟାକଂ ରହମ୍ସ୍ୟ ।

ବିଶାଖା । ଅଥ କିଃ ॥ ୩୯ ॥

କୃଷ୍ଣ । ଲୁତରା ଉର୍ଗନାତକୀଟେନ ଗନ୍ଧସିନ୍ଧୁରମ୍ଭ ଯତହିଷ୍ଟନଃ ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ! ନିପକ୍ଷଳଂ ବିଲମ୍ବେସି ବାଟିତି କୃତାର୍ଥୀ କୁରୁ ଆହୁନଃ
ପ୍ରିୟଜନଂ ॥

ଲଲିତା । (କୃଷ୍ଣକେ ଦେଖିଯା ଜନାନ୍ତିକେ) ବିଶାଖେ ! ଇଞ୍ଜିତେ ସୁଖିତେ
ପାରିଲାମ, ଇନି ଆମାଦେର ରହମ୍ସ୍ୟ ଅନୁଧାନ କରିତେ ପାରିଯାଇନେ ।

ବିଶାଖା । ତବେ ଆର କି ହିବେ ? ୩୯

କୃଷ୍ଣ । (ଈସ୍ୟ ହାନ୍ତପୂର୍ବକ) ଲଲିତେ ! ଆର ସୁଧା ବନ୍ଧନଚାତୁର୍ଯ୍ୟେର
ବିନ୍ଦାରେ ଲାଭ କି ? ମାକଡ଼ୀର ବିନ୍ଦାରିତ ତନ୍ତ୍ରଜାଲେ କଥନ ଓ ମନ୍ତ୍ର କରିବୁକେ
ବନ୍ଧନ କରା ଯାଯା ନା ।

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧିକେ ! ଅନର୍ଥକ ବିଲମ୍ବ କରିତେଛ, ଶାସ୍ତ୍ର ଆପନାର
ପ୍ରିୟଜନକେ କୃତାର୍ଥ କର ।

କୁଷଃ । (ଶାହୁରାଗଂ)

କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵୟମିଦଂ ଝାଇତେରିହ କୁହକଟ୍ଟସ୍ତ କୁଷ୍ଟୀକୃତଃ

ସତ୍ୟଃ କୋମଲଭାରତୀପରିମଳେନୋଲାଧୟ ଶାସ୍ୟା ।

ନିଃଶକ୍ତ କିଳ ଶୀତଲୀକୁର ପରିରକ୍ଷେଣ ରଞ୍ଜୋକୁ ! ମେ

ଗନ୍ଧୀରମ୍ଭରବହିତାପଲହରୀପାତ୍ରାଣି ଗାତ୍ରାଣ୍ୟପି ॥

ବିଶାଖା । ଶୁନ୍ଦର ! ଏସା ଭାବଦୀ ଲଜ୍ଜା ଜେବର ରାହିଆଇବେଳ
ଓଦୀଶା । ତା ଜାବ ୯୯ ଚାଡୁବଂଧେଣ ସମ୍ମୁହୀକରୁଥା ସମ୍ପେକ୍ଷ ଦାବ
ଭବଂତେଣ ସୋମ୍ପ ସୀଅଲବୁନ୍ତିଣା ହୋଦରଂ ॥

କୁଷଃ । (ଶାଦରଂ)

ଅୟମତ୍ର ନିର୍ଗଣ୍ଠାତଳଃ ସଥି ! ରାଧାକୁଚମ୍ବୋରବହିତିଂ ।

ନବକାଞ୍ଚନକୁଞ୍ଜଗୋରହଂ ଫୁରଦିନ୍ଦୀବରଦାମବନ୍ତଜେ ॥

(ଇତି ମନ୍ଦଂ ମନ୍ଦଂ ରାଧାମମୁସର୍ପତି)

କୁଷଃ । ଉଲ୍ଲାସ୍ୟ ନିର୍ବ୍ୟାଧୀକୁର । “ଉଲ୍ଲାସୋ ନିର୍ଗତୋ ଗଦାତ”ଇତ୍ୟମରଃ ।

ବିଶାଖା । ଶୁନ୍ଦର ! ଏସା ଭଗବତୀ ଲଜ୍ଜା ଏବ ରାଧିକାରୁପେଣାବତୀର୍ଣ୍ଣା ।

ତେ ଯାବଦେନାଂ ଚାଟୁବକ୍ଷେଣ ସମ୍ମୁହୀକୃତ୍ଵା ସମପର୍ଯ୍ୟାମଃ ତାବନ୍ତବତା ସୌମ୍ୟଶୀତଳ-
ବୁନ୍ତିନା ଭବିତବ୍ୟଂ ॥

କୁଷଃ । (ଅଛୁରାଗେର ସହିତ) କୋକିଲେର କୁହରବେ ଆମାର କର୍ଣ୍ଣଗଲ
କୁଣ୍ଡିତ ହଇୟାଛେ, ତୁମି ଅବିଲମ୍ବେ କୋମଳ ବଚନ-ପରିମଳେର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର ଦ୍ୱାରା
ତାହାର କଟ୍ଟ ଦୂର କର, ଆମାର ଗାତ୍ରମକଳ କନପାନଲେର ତାପ-ତରନ୍ଦେର ପାତ୍ରକାଳେ
ପରିଣତ ହଇୟାଛେ, ଅତଏବ ହେ ରଞ୍ଜୋକୁ ! ତାହାଦିଗଙ୍କେ ନିର୍ଭୟେ ଆଲିଙ୍ଗନେର
ଦ୍ୱାରା ନିଃଶକ୍ତଭାବେ ଶୀତଳ କର ।

ବିଶାଖା । ହେ ଶୁନ୍ଦର ! ସାଙ୍କାଣ ଭଗବତୀ ଲଜ୍ଜାଦେବୀଈ ରାଧିକାରୁପେ
ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ; ଅତଏବ ଯତକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଟୁବାକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରା ଇହାକେ ଅଛୁକୁଳା
କରିଯା ସମର୍ପଣ କରିତେ ନା ପାରି, ତତକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋମାକେ ସୌମ୍ୟଶୀତଳ ଭାବ
ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ଅବସ୍ଥାନ କରିତେ ହିଛେ ।

କୁଷଃ । (ଆଦରପୂର୍ବିକ) ସଥି ! ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵଭାବତଃଇ ଶୀତଳ, ଆମି
ଶ୍ରୀରାଧାର ନବକାଞ୍ଚନକୁଞ୍ଜେର ତାଯି କୁଟ୍ୟଗଲେର ମଧ୍ୟଷ୍ଟଲେ ନୌଲପଦ୍ମେର ମାଲାର ତାଯି
ହଇୟା ଭଜନା କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରି ।

ରାଧିକା । (କିଞ୍ଚିଦପର୍ମତ୍ୟ) ସହି ବିଶାଖେ ! ସୁର୍ତ୍ତୁ ଭୌଦକ୍ଷି ତା କିଂତୁ
ଏ ଉବେକୁର୍ଥିମି ॥

ଲଲିତା । ରାଧେ ! ଏସା ବିଶାଖେତି ବିକ୍ରିଦିନ କଥଂ ତୁମଂ ପଞ୍ଚାଦିଅ
ରକ୍ତିନ୍ଦ୍ରିୟ ପହବଦୁ, ତା ରକ୍ତଶଳକ୍ରମଂ ଶଂ ବନମାଳାଙ୍କ ଜେବ ଭଜେ
ହି ଜଂ ଏସା ଆଅଟିଦିଶିଲୀମୁଖା ଦୀପଈ ॥

ରାଧିକା । (ସମ୍ପର୍ଯ୍ୟରୋଧଂ) ଅହି ଦୂର୍ମହି ଲଲିଦେ ! ଶିଦ୍ଧାଓ ଜେଅ
ତୁଜ୍ବା ମଣୋରଥା ତହବି ଶ ଶିର୍ବ୍ରାତାପି ॥

ରାଧିକା । ସଥି ବିଶାଖେ ! ସୁର୍ତ୍ତୁ ଭୀତାଶ୍ଚ ତ୍ରୈ କିମିତି ମାମୁପେକ୍ଷେ ।

ଲଲିତା । ରାଧେ ! ଏବା ବିଶାଖେତି ବିଖ୍ୟାତା କଥଂ ଆଂ ପଞ୍ଚାଦ
ରକ୍ଷିତୁଂ ପ୍ରଭବତୁ । ତ୍ରୈ ରକ୍ଷଣକ୍ଷମାଂ ଏମାଂ ବନମାଳାମେବ ଭଜ । ସଦେଵା
ଆକୁଷ୍ଟଶିଲୀମୁଖା ଦୃଶ୍ୟତେ । “ଅଲିବାଗେ ଶିଲୀମୁଖୋ” ଇତ୍ୟମରଃ । ବାଣୟୁକ୍ତଂ
ବନସମ୍ମଂ ଭଜ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ଦୁଷ୍ପବେଶତ୍ରାଂ ସ ଆଂ ରକ୍ଷଣ୍ୟତୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ପକ୍ଷେ
ଅମରଯୁକ୍ତାଂ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣମାଳାଂ ।

ରାଧିକା । ଅଯି ଦୂର୍ମୁଖ ଲଲିତେ ! ଶିଦ୍ଧା ଏବ ତବ ମନୋରଥାଃ ତଥାପି
ନ ନିବୃତ୍ତାପି ।

ରାଧିକା । (କିଛୁ ଦୂରେ ଗମନପୂର୍ବକ) ସଥି ବିଶାଖେ ! ଆମି ଅତିଶ୍ୟ
ତ୍ୟ ପାଇସାନ୍ତି, ଅତଏବ ତୁମି ଆମାକେ ଉପେକ୍ଷା କରିତେଛ କେନ ?

ଲଲିତା । ସଥି ରାଧିକେ ! ତୋମାର ଏହି ସଥି ବିଶାଖା ବା ଶାଖାବିହୀନା
ନାମେ ବିଖ୍ୟାତା, ତବେ ଏ ତୋମାକେ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଯା କି ପ୍ରକାରେ ରକ୍ଷା
କରିବେ ? ଅତଏବ ରକ୍ଷଣକାର୍ଯ୍ୟେ ଦୟର୍ଥୀ ଏହି ବନମାଳାକେହି ଭଜନ କର—
ଯେହେତୁ ଦେଖୋ ଯାଇଲେଛେ, ଏହି ବନମାଳା ଏହି ଗୁଣେ ଶିଲୀମୁଖଦିଗକେ ଆକର୍ଷଣ
କରିତେଛେ । *

ରାଧିକା । (ପ୍ରଗର୍ହ-ରୋଧେର ସହିତ) ଅଯି ଦୂର୍ମୁଖ ଲଲିତେ ! ତୋମାର
ମନେର ଇଚ୍ଛା ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିଁଯାଇଁଛେ, ତଥାପି ତୁମି ନିବୃତ୍ତ ହିଁତେଛ ନା ?

* “ବନମାଳା” ଅର୍ଥେ ବନଶ୍ରେଣୀ, ଶିଲୀମୁଖ ଅର୍ଥେ ଭୂର ଓ ବାଣ ଉଭୟର ବୁଝାଇୟା
ଥାକେ । ବାଣୟୁକ୍ତ ବନସମ୍ମ ସାଧାରଣେ ଦୁଷ୍ପବେଶ ହେଉྠାର ତମ୍ଭୟେ ତୁମି ସଂଚଳେ
ଲୁକ୍ଷାୟିତ ଥାକିବେ ପାରିବେ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ବନମାଳାର ଶରଣ ଲାଇଲେ ବନମାଳୀ କୃଷ୍ଣଈ
ତୋମାକେ ରକ୍ଷା କରିବେନ ।

ବିଶାଖା । ହଲା ରାହି ! ସକାଗଂ ଗୋଟିଲଜଣାଗଂ ଅଭାଦ୍ରାଗମତେ ଦୀକ୍ଷିଦୋ
କହୋ ତା ଈଦୋ କିଥିତି ଭାଏସି ॥

କୃଷ୍ଣ । ସୁନ୍ଦରି ରାଧେ ! ଆମେର ସୁଷ୍ଠୁ ବଲିଷ୍ଠାସି, ତେ କଥଂ ଯତ୍ତବ
ଭୌତିଃ ॥ ୪୦ ॥

ତଥାହି ସାମ୍ରାତଂ ॥

ଅଛୀନୋ ଜ୍ଞାନଚଂଚଳ କୁଟିଲବଲାନୈରେଷ୍ଟ୍ୟାତି ମାଂ
ଖରଲେ ନେଆନ୍ତୋ ମସି ବିତନୁତେ ତାଡ଼ନବିଧି ।
ପ୍ରଲସଃ କେଶାନ୍ତୋ ହରତି ହଠବ୍ୟା ମମ ବଲଃ
ଭଜନ୍ତିଷ୍ଠାମେତେରହମିହ ଜିତେରପ୍ରଶା ବିଜିତଃ ॥ ୪୧ ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ! ସର୍ବେମାଂ ଗୋକୁଲଜନନାଂ ଅଭୟଦାନମତେ
ଦୀକ୍ଷିତଃ କୃଷ୍ଣ । ତଦିତଃ କିମିତି ବିଭେସି । ସତ୍ରଃ ଯଜ୍ଞ ॥ ୪୧ ॥

ଅଛୀନ ଈତି । ଅଛୀନାଂ ଇନଃ ସ୍ଵାମୀ କାଲିଯଃ ପକ୍ଷେ ପୃଥୁଳଃ । ଥରୋ
ଧେହୁକ୍ଷ୍ମୀକ୍ଷ୍ମେଶ । ପ୍ରଲସେହିମୁରଃ ଲସମାନଶ, ବଲଃ ମମ ଭାତରଂ ସତ୍ରକ୍ଷ । ମୟା
ଜିତେରପ୍ରୋତ୍ତେଶ ଶକ୍ତିଷ୍ଠାଂ ଭଜନ୍ତିଃ ସତ୍ରରହଂ ବିଜିତଃ । ତେନ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର
ତବ ବଲଃ ଦୁଜେଯମେବ ॥ ୪୧ ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧିକେ ! ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତ' ସମସ୍ତ ଗୋକୁଲବାସୀଦିଗକେ ଅଭୟ-
ଦାନକପ ଯଜ୍ଞେ ବ୍ରତୀ ହଇସାହେନ, ତବେ ଇହା ହଇତେ ତୀତା ହଇତେହ କେନ ?

କୃଷ୍ଣ । ସୁନ୍ଦରି ରାଧିକେ ! ତୁମ ତ' ନିଜେହି ସ୍ଵପ୍ନେଷ୍ଟ ବଲବତୀ, ତବେ
ଆମା ହଇତେ ତୋମାର ଭର କି ? ୪୦

ସମ୍ପ୍ରତି ଏ ବିଷୟେ ପ୍ରେସାଂ ଏହି ଯେ—ଯେ ସକଳ ଶକ୍ତିକେ ଆମି
ପରାଜିତ କରିଯାଇଲାମ, ତାହାରାଇ ତୋମାକେ ଆଶ୍ରୟ କରିଯା
ଆମାକେ ପରାଜୟ କରିତେହେ—କାଲିଯ ନାଗ ତୋମାର ଜ୍ଞାନକୁପେ
କୁଟିଲ ଭଦ୍ରି ଦ୍ୱାରା ଆମାକେ ବେଷ୍ଟନ କରିତେହେ, ଧେହୁକ ତୋମାର
ଅପାଞ୍ଜକୁପେ ଆମାକେ ତାଡ଼ନା କରିତେହେ, ପ୍ରଲସ ତୋମାର କେଶାନ୍ତକୁପେ
ହଠବ୍ୟାତିର ଦ୍ୱାରା ଆମାର ବଲ ହରଣ କରିତେହେ । ୪୧ *

* ଅଛୀନଃ—ଶଦେର ଅର୍ଥ ଅହିକୁଲେର ଅଧିପତି, ଅଞ୍ଚାର୍ଥ ହୀନ ନହେ ଅର୍ଥଃ ପ୍ରଶସ୍ତ ।
'ଥର'—ଅର୍ଥ ଧେହୁକ୍ଷ୍ମୀର ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ତୀଙ୍କ ; ପ୍ରଲସ ଅର୍ଥେ ତନ୍ମାଗକ ଅମୁର —ଅଞ୍ଚାର୍ଥେ
ଅକୁଟକୁପେ ଲସମାନ କେଶ । ବଲ ଅର୍ଥେ ଶକ୍ତି—ଅର୍ଥାନ୍ତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାତା ବଲରାମ ।

ଲଲିତା । କହ ! କୁଦୋ ଈମାଏ ବଲିଟୁ ଧରଂ ଜଂ ଅନ୍ଧଗୋ ଧରଂ ତୁ
ଅତେ ମୋଆବିତୁଂ ନ ସମର୍ଥା ॥

ବିଶାଖା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ବିଧିତେ କଂସାରିଃ ସଥି ! ପରମହଂସାଲିୟୁ ରତ୍ନିଃ
ମନୋ ହଂସେନ୍ଦ୍ରଂ ତେ କଥମପି ନ ନିର୍ଶୋକ୍ଷ୍ୟତି ତତଃ ।
ବଧାନାମୁଁ ସୁଗ୍ରୁଣମପି ଭୁଜବଲୀବିଲସିତୈଃ
ଶର୍ଟେ କଃ କ୍ଷେମାର୍ଥୀ ସଥି ନ ହି ଶାଠ୍ୟଂ ସଟ୍ଟୟତି ॥

ରାଧିକା । (ସାର୍ଵ୍ୟସ୍ତୁରଂ)

ପାବେ ବିଶାହିଏ ! ତୁମଂ ବି ଲଲିଦାଏ ବିଶଲଦାଏ ମାରୁଦେଶ
ଦୁସିଦାସି ॥ ୪୨ ॥

ଲଲିତା । କୁଷଃ ! କୁତ ଏତଥା ବଲିଷ୍ଟଂ ଯଦ୍ବ୍ରାନେ ଧରଂ ଅତେ
ମୋଚଯିତୁଂ ନ ସମର୍ଥା । ପରମହଂସାଲିୟୁ ପକ୍ଷେ ଭକ୍ତଶ୍ରେଣୀୟ ।

ରାଧିକା । ପାପେ ବିଶାଖିକେ । ତୁମପି ଲଲିତାଯା ବିଷଳତାଯାଃ
ମାରୁତେନ ଦୂଷିତାସି ॥ ୪୨ ॥

ଲଲିତା । କୁଷ ! ଏହି ଶୁକ୍ରମାରୀର ଆବାର ବଲିଷ୍ଟତା କୋଥାଯ ?
ଯେହେତୁ, ଈନି ତୋମାର ନିକଟ ହିଁତେ ନିଜେର ଧନ ମୁକ୍ତ କରିତେହି ସମର୍ଥା
ହିଁତେଛେନ ନା ।

ବିଶାଖା । ହେ ସଥି ! କଂସାରି ପରମହଂସଦିଗେର ପ୍ରତିଇ ରତ୍ନିବିଧିମ
କରିଯା ଥାକେନ ; ଅତଏବ ତୋମାର ମନୋହଂସେନ୍ଦ୍ରକେ ତିନି କିଛୁତେହି
ମୁକ୍ତିଦାନ କରିବେନ ନା । ଅତଏବ ତୁମିଓ ତାହାକେ କାଳବିଲସ ନା
କରିଯା ଭୁଜଲତାର ବିଲାସେର ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କର ; କାରଣ—ହେ ସଥି !
ମଞ୍ଜଲାର୍ଥୀ କୌନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଶର୍ଟେର ପ୍ରତି ଶାଠ୍ୟ ବିଧାନ ନୀ କରିଯା
ଥାକେ ?

ରାଧିକା । (ଅନ୍ୟାର ସହିତ) ହେ ପାପିନି ବିଶାଖିକେ ! ତୁମିଓ
ଲଲିତାକୁପା ବିଷଳତାର ବାୟୁତେ ଦୂଷିତା ହିସ୍ତାଚ । ୪୨

କୁଷ୍ଠः । ସଥି ଲଲିତେ ! ସ୍ଵପ୍ରସାଦମୂଳେ କାମମନ୍ତ୍ରବଗାହନ୍ୟା
କଥମନ୍ତ୍ରାପି ତଟଶ୍ଚକତୋହସ୍ତି ରାଧୀୟା ॥

ଲଲିତା । କହ ! ମୁଖ ଚାତୁରୀବିଶ୍ଵାରଂ । ଏ କଥୁ ଚଂଦ୍ରଅଞ୍ଜି ବିଶ୍ୱ
ବାନ୍ତି ବାଅମେତ୍ରଏଣ ସ୍ମଲହପ୍ସାଦା ଅକ୍ଷ ପିଅସହୀ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । କଥଂ ସ୍ମଲଭେଷେ ସଥୀପ୍ରସାଦଃ ॥

ଲଲିତା । ସେଆସଂତ୍ରାଏଣ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । (ସାନନ୍ଦଂ ରାଧାଂ ପଶ୍ଚନ୍)

କିଂ ଚନ୍ଦନେନ କୁଚରୋ ରଚ୍ୟାମି ଚିତ୍ର-
ମୁଣ୍ଡଃସାମି କବରୀଂ ତବ କିଂ ପ୍ରଶ୍ନୈଃ ।
ଅନ୍ଧାନି ରଙ୍ଗିମତରଙ୍ଗି ! କରେଣ କିଂବା
ସଂବାହୟାମ୍ୟତତୁଥେଦକରମ୍ଭିତାନି ॥

(ଇତ୍ୟଗ୍ରେ ପରିଜ୍ଞାମତି)

ଲଲିତା । କୁଷ୍ଠ ! ମୁଖ ଚାତୁରୀବିଶ୍ଵାରଂ ନ ଖଲୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ଘାଟିତି
ବାଞ୍ଚାତ୍ରେଣ ସ୍ମଲଭ୍ରାତା ଅସ୍ମତ୍ପ୍ରିୟସଥୀ ।

ଲଲିତା । ସେବାସଂତ୍ରାନେନ ।

କୁଷ୍ଠ । ସଥି ଲଲିତେ ! ନିଜ ପ୍ରସାଦମୂଳସରୋବରେ ଆମାକେ ଯଥେଛୁ
ଭାବେ ଅବଗାହନ ନା କରାଇୟା ରାଧିକା ଆମାକେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତଟଷ୍ଠ କରିଯା
ରାଖିଲେମ କେନ ?

ଲଲିତା । କୁଷ୍ଠ ! ଚାତୁରୀ-ବିଶ୍ଵାର ପରିତ୍ୟାଗ କର, ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ତାବ
ଶୀଘ୍ର ବାକ୍ୟ-ବିଶ୍ଵାରେ ଦ୍ୱାରାଇ ଅତି ସ୍ମଲଭେଇ ଆମାଦେର ପ୍ରିୟ ସଥୀର ଅମୁଗ୍ରହ
ଲାଭ କରା ଯାଏ ନା ।

କୁଷ୍ଠ । କି ପ୍ରକାରେ ସ୍ମଲଭେ ତୋମାର ସଥୀର ଅମୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରା ଯାଏ ?

ଲଲିତା । ନିରସ୍ତର ସେବାର ଦ୍ୱାରା ।

କୁଷ୍ଠ । (ଆନନ୍ଦେ ରାଧିକେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବିକ) ଅୟି ରଙ୍ଗିମତରଙ୍ଗିଲି
ରାଧିକେ ! ଆୟି କି ଚନ୍ଦନେର ଦ୍ୱାରା ତୋମାର ଶନ୍ମୁଗଲେ ଚିତ୍ର ରଚନ
କରିବ ଅଥବା ପୁଷ୍ପସମ୍ମୁଦ୍ରା ଦ୍ୱାରା ତୋମାର କବରୀ ବନ୍ଧନ କରିବ ଅଥବା

ରାଧିକା । (ସଲିଲମୁପକ୍ରମ୍ୟ ସାଙ୍ଗୁଲିତର୍ଜନଂ)

ପାମରି ! ଶୁଭରିସ୍ତ୍ରସି ଓସରେ, ତା ଏସା ସରଂ ଗଛୁଣ୍ଡଟୀ ଜିନ୍ଦାଗଂ
ତୁଳାଗଂ ହଥାଦୋ ଅଞ୍ଚାଗଂ ମୋଆଦିନ୍ସଂ ॥ ୪୩ ॥

ଲାଲିତା । (ପଟ୍ଟାଖଲମାହିଯ) ମହି ରାହି ! ଜାହିନ ସରଂ ପରହଞ୍ଚେ
ପଥିଦେକି ଶିଅହଂସେ । ଅହି ରାହି ! ବହିରେ ହିରଙ୍ଗ ଦେସି କଥଂ
ଅଥବଲେ ଗାଁଟିଂ ॥

ରାଧିକା । ମୁଧେହି ମୁଧେହି ଅଞ୍ଚଳଂ ଇତୋ ଗଢ଼ନ ଅଜିଅଂ
ବିଜବିନ୍ସଂ ॥ ୪୪ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ହଂତ ଗନ୍ତିନି ଲାଲିଦେ ! କହିଂ ଦେ ପିଅସହୀ ରାହିଯା ॥

ରାଧିକା । ପାମରି ! ଶ୍ଵରିଯୁସି ଅବସରେ । ତେ ଏସା ଗୃହଂ ଗଛୁଣ୍ଡଟୀ ଜିନ୍ଦାଗଂ
ଯୁଷ୍ମାକଂ ହଞ୍ଚାନ ଆଜ୍ଞାନଂ ମୋଚିଷ୍ୟାମି ॥ ୪୫ ॥

ଲାଲିତା । ମଧ୍ୟ ରାଥେ ! ଘାହି ନ ଗୃହଂ ପରହଞ୍ଚେ ପ୍ରତିତେହିନ
ନିଜହଂସେ । ଅଯି ରାଥେ ! ବହିହିରଗ୍ୟଂ ଦନ୍ତସି କଥମଧିଲେ ଗ୍ରହିଂ ।

ରାଧିକା । ମୁଖ ଅଞ୍ଚଳଂ ଇତୋ ଗଢ଼ା ଆର୍ଯ୍ୟଂ ବିଜାପରିଷ୍ୟାମି ॥ ୪୫ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ହଞ୍ଚ ନପ୍ତି ଲାଲିତେ ! କୁତ୍ର ତେ ପ୍ରିୟସହୀ ରାଧିକା ।

ଅନୁଷ୍ଠାନିକାରୀ ପୀଡ଼ିତ ତୋମାର ଅନ୍ଧସମୃଦ୍ଧ କର ଦାରା ସଂବାହନ କରିବ ।
(ଇହା ବଲିଯା ସମୁଖେ ଗମନ କରିଲେନ)

ରାଧିକା । (ଲୀଲାଭରେ ଅନୁଲିର ଦାରା ତର୍ଜନପୂର୍ବକ) ପାମରି ଲାଲିତେ !
ଅବସରକାଳେ ଶ୍ଵରଣ କରିଓ । ତବେ ଏଥିନ ଗୃହେ ଗମନ କରିଯା ତୋମାର ଶ୍ଵର
କୁଟିଲ ବ୍ୟାକ୍ତିଗଣେର ହଞ୍ଚ ହଇତେ ଆପନାକେ ମୋଚନ କରିବ । ୪୬

ଲାଲିତା । (ବନ୍ଦ୍ରାଖଲ ଆକର୍ଷଣପୂର୍ବକ) ମଧ୍ୟ ରାଥେ ! ନିଜ ମାନସହଂସ
ପରହଞ୍ଚେ ରାଥିଯା ସରେ ଫିରିଯା ଯାହିଁ ନା, ତୁମି ବାହିରେ ସର୍ବ ନିକ୍ଷେପ
କରିଯା ଏକଣେ କିନ୍ତୁ ଅଥବା ଗ୍ରହିବବୁନ କରିତେଛ ?

ରାଧିକା । ଶ୍ଵିତ୍ର ଆମାର ଅଞ୍ଚଳ ପରିତ୍ୟାଗ କର, ଏଥାନ ହଇତେ ସାଇୟା
ଆମି ଆର୍ଯ୍ୟାକେ ବଲିଯା ଦିତେଛି । ୪୭

(ନେପଥ୍ୟ) ଓହେ ନାତିନି ଲାଲିତେ ! ତୋମାର ପ୍ରିୟସହୀ ରାଧିକା
କୋଥାରେ ?

ଲଲିତା । ହନ୍ତ ! ଏସା ଅଜ୍ଞାନ ମୁଖରା ଇଥ ଜେବ ଆଶ୍ଚର୍ମି ॥
କୁଷଃ । (ସଶକ୍ତ) ତତୋ ଦୀଯାନ୍ ଭବିତାପ୍ରି ।

(ଇତି ତଥା ହିତଃ) ॥

ମୁଖରା । (ପ୍ରବିଶ୍ଟ ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟିଂ ନିକିପ୍ଯ ସାଶକ୍ଷମାତ୍ରଗତଃ)

ଜୋ କଥୁ ହୁରଦୋ କୋ ବି ନୀଲିମପୁଞ୍ଜୋ ମରଅଦିତ୍ୟଃ ବିଡ୍ରମ୍ଭତୋ
ଦୃଷ୍ଟିଂ ମେ ଆଅଉଦି ଶୃଣ୍ଗ ସୋ ଏସୋ କହୋ ଭବେ ଜଂ ଅଉକଃ
କିମ୍ପି ସୌରତ୍ୟଂ ପ୍ରସନ୍ନାହି ॥

(ଇତି କୁଷାନ୍ତିକମୁପସର୍ପତି) ୪୫ ॥

କୁଷଃ । ଆର୍ଯ୍ୟେ ମୁଖରେ ! (ଇତ୍ୟଦ୍ଵାତ୍ରେ) ॥

ମୁଖରା । (ସକପଟାକ୍ରୋଶଃ) କୋ କଥୁ ଅଜ୍ଞ ଅଜ୍ଞାନ ଖୁଲୁଖୁଲାଏନି ॥

ଲଲିତା । ହନ୍ତ ! ଏମା ଆର୍ଯ୍ୟା ମୁଖରା ଇତ ଏବାଗଛତି । ଦୀଯାନ୍ ଦୂରତରଃ ।

ମୁଖରା । ସଃ ଥିଲୁ ଦୂରତଃ କୋହିପି ନୀଲିମପୁଞ୍ଜୋ ମରକତତ୍ସ୍ତର୍ମ ବିଡ୍ରମ୍ଭନ୍
ଦୃଷ୍ଟିଂ ମେ କରିବତଃ ନୂନ୍ ଏବ କୁଷଃ । ଭବେୟ, ସଃ ଅପୂର୍ବଃ କିମପି ସୌରତ୍ୟଂ
ପ୍ରସର୍ପତି ॥ ୪୫ ॥

ମୁଖରା । କଃ ଥିଲୁ ଆର୍ଯ୍ୟେ ଆର୍ଯ୍ୟେ ଇତି ଖୁଲୁଖୁଲାୟତେ ଅବ୍ୟକ୍ତାମୁକରଣଂ
କରୋତି ।

ଲଲିତା । ହାସ ! ଆର୍ଯ୍ୟା ମୁଖରା ଯେ ଏହି ଦିକେହି ଆସିତେଛେ ।

କୁଷ । (ସତ୍ୟେ) ତବେ ଆମି ଦୂରେ ଅବହାନ କରି ॥ (ଏହି ବଲିଯା
ସେହି ଭାବେ ଥାକିଲେନ)

ମୁଖରା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ ଦୂରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିଯା ସ୍ଵଗତ) ଏହି ଦୂର
ହିତେ ମରକତତ୍ସ୍ତରେ ଅପେକ୍ଷା ଓ ଉଜ୍ଜଳ ଏହି ନୀଲିମାଦୁଞ୍ଜଳି କେ ଆମାର
ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିତେହେ ? ନିଶ୍ଚରାହି ଏ କୁଷ, ନା ହିଲେ ଏତ ଅପୂର୍ବ ସୌରଭ
କୋଥା ହିତେ ଆସିତେହେ ? (ଇହା ବଲିଯା କୁଷର ନିକଟ ଯାଇତେ
ଲାଗିଲେନ) । ୪୫

କୁଷ । ଆର୍ଯ୍ୟେ ମୁଖରେ ! (ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧାତ୍ମିର ପର)

ମୁଖରା । (କପଟ ଆକ୍ରୋଶେ ସହିତ) କେ ରେ, ଆର୍ଯ୍ୟେ ଆର୍ଯ୍ୟେ ବଲିଯା
ଖୁଲୁ ଖୁଲୁ କରିତେହେ ?

কৃষঃ । আর্যে মুখরে ! সুপং বর্দিসে ।

মুখরা । মোহন ! জাব তুহ বংশিশ্চ মুক্তগং গ সংবৃতং তাৰ-
কুদো অঙ্গাং সুহং ॥

কৃষঃ । (সঞ্চিতং) আর্যে ! কিষ্টে অপরাধাতি বংশী ॥

মুখরা । পৃচ্ছ ইমাও সর্বগোকুলবালিশাও জাও কণ্সীহং
পবিসংতিঙ্গি বংশিশ্চকারারস্তে বারং বারং নিবারিঅজ্জংতীও
বি বগে ধার্ণাতি ॥ ৪৬ ॥

কৃষঃ । (বিহুন্ত) মুখরে ! সত্তাং যথার্থনামাসি ॥

মুখরা । মোহন ! পদোসে তুজ্ব এথ পবেশো মং সঞ্চাটলং
করেন্দি ॥

মুখরা । মোহন ! যাবত্তব বংশিকারাঃ মুক্তহং ন সংবৃতং তাৰ-
কুতোহস্মাকং সুথং ।

মুখরা । পৃচ্ছ ইমাঃ সর্বগোকুলবালিকাঃ, যাঃ কণ্সীমানং প্রবিশতি
বংশিকাকুরকারারস্তে বারং বারং নিবার্যমাণা অপি বনে ধাৰ্ণতি ॥ ৪৬ ॥

মুখরা । মোহন ! পদোষে সঞ্চায়াং তৰাত্র পবেশো মাং শঙ্কাকুলাং
করোতি ।

কৃষ । আর্যে মুখরে ! ভাল আছেন ত ?

মুখরা । মোহন ! যত দিন তোমার বংশীর মুক্ত না ঘটিবে, তত দিন
আমাদের মঙ্গল কোথায় ?

কৃষ । (ঈষৎ হাস্য পূর্বক) আর্যে ! বংশী তোমার নিকট কি
অপরাধ কৰিল ?

মুখরা । এই সকল গোকুলবালিকাদিগকে জিজ্ঞাসা কৰ ; যে হেতু
ইহাদিগের কৰ্তৃকুরে বংশীর প্রবেশমাত্রই বারংবার নিবারিতা হইয়াও
ইহারা বনে ধাৰিত হয় । ৪৬

কৃষ । (হাস্যপূর্বক) মুখরে ! তুমি যথার্থনামা ।

মুখরা । মোহন ! পদোষে তোমার এই স্থানে আগমন আমাকে
শঙ্কাকুলা কৰিয়াচ্ছে ।

কুষ্ঠঃ । মুখরে ! কৃতমত্র শঙ্কয়া । যদত্ত পৌর্ণমাস্তা মে বণিতং
তবাত্র চতুরাক্ষে চংক্রমতি কাপ্যজ্ঞতা হরিণীতি ।

মুখরা । গাঅর ! পছাদে পেছিস্সসি নং দাণিং সাহেহি ॥

কুষ্ঠঃ । হস্ত গড়ডবিষাণ-কর্তোরে ! বিশ্রদ্যমাস্তাং এবোহং
অজামি (ইতি শাখিনামস্তদিধাতি)

মুখরা । ললিদে ! সচং গদো কহো ॥

ললিতা । অথ ইং ॥

কুষ্ঠঃ । (স্বগতং) ঘৃণাকুলেং জরতী তদত্র তুষ্ণীমেত্য রাধা-
পটাক্ষলমাকর্ধামি (ইতি তথা করোতি)

মুখরা । নাগর ! প্রভাতে প্রেক্ষিদ্যসে এনাং ইদানীং সাধয় যাহি ।

মুখরা । ললিতে ! সত্যং গতঃ কুষ্ঠঃ ।

ললিতা । অথ কিং ।

কুষ্ঠ । মুখরে ! ইছাতে কোনও তয় করিও না । অত পৌর্ণমাসী
আমাকে বলিল যে, তোমার আঙ্গিনার মধ্যে একটি অজ্ঞত হরিণী
বার়বার ভয়ন করিয়া বেড়ার ।

মুখরা । নাগর ! প্রভাতে আসিয়া তাহাকে দেখিও, এখন এ স্থান
হইতে চলিয়া যাও ।

কুষ্ঠ । হায় মুখরে ! তুমি মেষশৃঙ্গ হইতেও কর্তোরা । এখানে
শাস্তিতে অবস্থান কর—এই আমি চলিলাম । (ইহা বলিয়া বৃক্ষস্তরালে
অস্থিত হইলেন)

মুখরা । ললিতে ! কুষ্ঠ কি সত্যাই চলিয়া গেল ?

ললিতা । তাই নয় ত কি !

কুষ্ঠ । (স্বগত) এই বৃক্ষা ত' ঘৃণারোগে আকুল হইয়াছে । অতএব
আমি নিঃশব্দে রাধার বন্দের অঞ্চল আকর্ষণ করি । (ইহা বলিয়া তাহাই
করিলেন)

ମୁଖରା । (ଚକ୍ରବିହିତାଶୀଳକାରୀ) ଧିତି ଲଲିଦେ ! ଆଗ୍ରହୀ ଏସୋ
ଦେ ପାଦପଥରେ କହୋ ବାହୀସାଡ଼ିଅଞ୍ଜଳିଂ ଆପାଦ୍ଯତଃତୋ ବିଶ୍ଵ ଦୀପିଇ,
ତା କୀସ ତୁମ୍ହାରେ ମେ ମେ ॥

କୁଷଃ । (ସର୍ବକଂ କିଞ୍ଚିଦପର୍ମାଣି) ୪୭ ॥

ଲଲିତା । (ସଗତଃ) ରତ୍ନଅଂଧିଅଂ ବୁଦ୍ଧିଅଂ ବଞ୍ଚେମି ॥

(ପ୍ରକାଶଃ ସଂରକ୍ଷମଭିନ୍ନୀୟ ସଂକ୍ଷିତେନ)

ମୃଦୁ ଶକ୍ତିମନେ ଜରତି ! କୁରୁଯେ ଯାମୁନାତଟେ

ତମାଲୋହରଂ ଚାମୀକରକଲିତମୁଲୋ ନିବସତି ।

ସମୀରପ୍ରେଞ୍ଜୋଲାଦିତିଚଟୁଲଶାଖାଭୁଜତଯା

ବସନ୍ତାଯା ଯେନ ଶୁନବସନମାକ୍ଷାଲିତମତ୍ତ୍ଵ ॥ ୪୮ ॥

ମୁଖରା । ଧିତେ ଲଲିତେ ! ଅଗ୍ରତ ଏବ ତେ ପୀତାମ୍ବରଃ କୁଷଃ ରାଧି-
ସାଟିକାଞ୍ଜଳିଂ ଆକର୍ଷଣିବ ଦୃଶ୍ୟତେ ; ତେ କଷାୟଃ ପ୍ରତାରନ୍ତି ମାଂ ॥ ୪୭ ॥

ଲଲିତା । ରାତ୍ର୍ୟକ୍ଷାଂ ବୃଦ୍ଧଃ ବଞ୍ଚେମି । ଚାମୀକରଂ ମୁଦରଂ, ସମୀରପ୍ରେଞ୍ଜୋଲାଦ
ସମୀରାନ୍ଦୋଲନାନ୍ଦ, ଯେନ ତମାଲେନ ॥ ୪୮ ॥

ମୁଖରା । (ଚକ୍ର ଉମ୍ମିଲନ କରିଯା ସକ୍ରୋଧେ) ହେ ଧିତେ ଲଲିତେ ! ଏହି
ଯେ ତୋମାର ଅଶ୍ରେ ପୀତାମ୍ବର କୁଷଃ ରାଧିକାର ଶାଢ଼ୀର ଅଞ୍ଜଳ ଆକର୍ଷଣ
କରିତେଛେ—ଏଇକ୍ରମ ଦେଖିତେଛି, ତବେ ତୁମି ଆମାକେ ପ୍ରତାରଣା କରିତେଛୁ
କେନ ?

କୁଷ । (ଶକ୍ତି ହଇୟା କିଞ୍ଚିତ ଦୂରେ ଗମନ କରିଲେନ) । ୪୭

ଲଲିତା । (ସଗତ) ଏହି ରାତ୍ର୍ୟକ୍ଷା ବୃଦ୍ଧାକେ ବଞ୍ଚନ କରିତେଛି ।
(ପ୍ରକାଶେ କ୍ରୋଧେର ଅଭିନ୍ୟା ପୂର୍ବିକ) ହେ ଆମେ ଜରତି ! ତୁମି ମିଥ୍ୟା
ଶକ୍ତା କରିତେଛ କେନ ? ଏ ତ' ଯମୁନାତଟେ ତମାଲସ୍ତର୍କ ଦଣ୍ଡାଯମାନ, ଇହାର
ମୂଳ ସ୍ଵର୍ଗବେଦିକାଯ ଘଣ୍ଟିତ । ବାୟୁପ୍ରବାହେ ଇହାର ଭୁଜରୁପ ଶାଖା ଆନ୍ଦୋଲିତ
ହେଉଥାଯ ତଦ୍ଵାରା ଆମାଦେର ପ୍ରିୟସଥୀର ଶୁନବସନ ଆକ୍ଷାଲିତ ହେଇତେଛେ । ୪୮

ମୁଖରା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଅସତ୍ତଂ ନ କହେନି ଲଲିଦା । (ପ୍ରକାଶଂ) ବଚ୍ଛେ !

ସୁମ୍ମାଉଲନ୍ଧି ତା ସରଂ ଗଢୁଆ ସୁବିସ୍ମଂ । (ଇତି ନିଜ୍ଞାନ୍ତା)
ବିଶାଖା । ହଲା ରାହି ! କହୁମୁସ ମୁହମ୍ମଦୁଲ୍ଲାମୀଲିନଂ ସର୍ବଜଲବିଂହ-
ଜାଲଂ ଅନ୍ଧଗୋ ସାଡ଼ିଅନ୍ଧଲେଣ ଅବଶେଷି ॥

ରାଧିକା । (ସନ୍ଦର୍ଭଂ) ବିଶାହେ ! ତୁମଂ ଜେବ ଅବଶେଷି, ଯା କୃଥ
ଆକୋମାରଂ ଈମ୍ବୁସିଂ ବଦେ ଗ୍ରହିନଦିକ୍ଷାପି ॥ ୪୯ ॥
ବିଶାଖା । ରାହି ! କର୍ତ୍ତ୍ତଥିନ ଦେ ରଙ୍ଗମାଲିଆ ଭଗାଦି । ଯା କୁପ,
ତୁମ୍ ବି ତଥ ଦିକ୍କଥାବିହାଶେଣ କରିଜଂତସଂକଳାପି ॥ ୫୦ ॥

ମୁଖରା । ଅସତ୍ତଂ ନ କଥରତି ଲଲିତା । ବ୍ୟସେ ! ଘୁର୍ଣ୍ଣକୁଳାମ୍ବି, ତ୍ୟାଂ
ଗୃହଂ ଗଢା ସମ୍ପାଦି ।

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ! କୁଷମ୍ଭ ମୁଖମ୍ଭଲୋମୀଲିତଂ ସର୍ବଜଲବିନ୍ଦୁଜାଲଂ
ଆନ୍ତରିକଂ ଶାଟିକାନ୍ଧଲେନ ଅପନଯ ।

ରାଧି । ବିଶାଖେ ! ହରେବାପନୟ ଯା ଖଲୁ ଆକୋମାରଂ ଅଶ୍ଵିନ୍ ବ୍ରତେ
ଗୃହୀତଦୀକ୍ଷାପି ॥ ୪୯ ॥

ବିଶାଖା । ରାଧେ ! କର୍ତ୍ତ୍ତଥିନ ତେ ରଙ୍ଗମାଲା ଭଗତି । କିଂ ଭଗତି
ତତ୍ରାହ ! ଯା କୁପ୍ଯ, ଅମ୍ବପି ତତ୍ର ଦୀକ୍ଷାବିଧାନେନ କ୍ରିୟମାଣସଂକଳାପି ।
କ୍ରିୟମାଣେ ସଙ୍କଳ୍ପେ ଯୟେତି ସଙ୍କଳ୍ପ କର୍ମଣଃ ପ୍ରାଦାତାବିବକ୍ଷୟା ତଦ୍ଵାଚ୍-
ପ୍ରତ୍ୟସଃ ନତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ୍ୟକର୍ମଣି ଗ୍ୟାଣେ କର୍ତ୍ତୁଶ କର୍ମଣ ଇତି କାରିକାଯାଂ ଚକାରାଂ
ପ୍ରଥାନେ କର୍ମଣ୍ୟଭିତ୍ତିର ଇତ୍ୟତଃ ପ୍ରଦାନାମୁବ୍ରତିବାଖ୍ୟାନାଂ ॥ ୫୦ ॥

ମୁଖରା । (ସ୍ଵଗତ) ଲଲିତା ମିଥ୍ୟା କଥା ବଲେ ନାହିଁ । (ପ୍ରକାଶେ)
ବ୍ୟସେ ! ଆମି ଘୁର୍ଣ୍ଣକୁଳା ହଇୟାଛି, ଅତେବ ଗୃହେ ଯାଇୟା ଶରନ କରି ।

(ପ୍ରଥାନ)

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧିକେ ! କୁଷେର ମୁଖମ୍ଭଲେ ସର୍ବଜଲବିନ୍ଦୁସକଳ
ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ହଇୟାଛେ, ତୁମି ନିଜେର ଶାଟିର ଅନ୍ଧଲେର ଦ୍ଵାରା ତାହା ମୁହାଇୟା ଦାଓ ।

ରାଧିକା । (ଅଭିନ୍ନ ସହକାରେ) ବିଶାଖେ ! ତୁମିହି ମୁହାଇୟା ଦାଓ,
ଯେହେତୁ, ଆକୋମାର ତୁମି ଏହି ବ୍ରତେ ଦୀକ୍ଷିତା ଆହ । ୪୯

ବିଶାଖା । ତୋମାର କର୍ତ୍ତ୍ତଥିନ ରଙ୍ଗମାଲିକା ବଲିତେହେ—କୋପ କରିଓ
ନା, ତୁମିଓ ଏହି ବ୍ରତେ ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣେର ସଙ୍କଳ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଇ । ୫୦

କୃଷ୍ଣ ! (ରଙ୍ଗମାଲାଂ ଦୃଷ୍ଟି ସନ୍ଧାରଂ)

ଶକେ ଚିରଃ କିମଣି ରଙ୍ଗପୁଞ୍ଜମୟ :

ପୁଣ୍ୟ ପୁରୀ ପରମତୀର୍ଥରେ ବ୍ୟଧତ ।

ସ୍ଵାମୀପାତ୍ୟମୁଲଭେ ମଦିରାକ୍ଷି ! ସାକ୍ଷା-

ଦ୍ଵୀଚକାର ତବ ବକ୍ଷଳ ସନ୍ଧ୍ୟୋଧ୍ୟ ॥

ରାଧିକା । ହଲା ବିଶାଖେ ! ଜା କୃତୁନ ହ କର୍ତ୍ତାଦୋ ବଲେଣ ଆଅଡ-
ତିଆ ଶିଦା ତୁଏ ଅଣଗବା ଗୁଜାବଲୀ ଶା ଦାଣି ସମକୀଅଛ,
ଏସା ଶୁକ୍ରଥ ଅନ୍ଧଶେ ରଙ୍ଗମାଲିଯା ଗେହିଅଛ ॥

ବିଶାଖା । ଗୋଟିଲାଗଂଦ ! ଗୁଜାହାରକିଦେ ମହ କୁପଥି ଅନ୍ଧଶେ
ପିଅସଥି ॥ ୫୧ ॥

ରାଧିକା । ସଥି ବିଶାଖେ ! ସା ଥିଲୁ ଶମ କର୍ତ୍ତତୋ ବଲେନାକ୍ରମ ନୀତା ଭରା
ଅନ୍ଧରୀ ଗୁଜାବଲୀ ଶା ଇନ୍ଦାନୀଂ ସମର୍ପତାଂ । ଏବା ଶୁକ୍ର ଆହୁନୋ ରଙ୍ଗମାଲିକା
ଗୃହତାଂ ।

ବିଶାଖା । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ଗୁଜାହାରକୁତେ ମହଂ କୁପାତି ଆହୁନଃ
ପିଅସଥି ॥ ୫୨ ॥

କୃଷ୍ଣ ! (ରଙ୍ଗମାଲା ଦେଖିଯା ଶାଥୀ ଶହକାରେ) ହେ ମଦିରାକ୍ଷି ! ଆମାର
ମନେ ହିତେହେ—ଏହି ରଙ୍ଗପୁଞ୍ଜମୁହ ଜୟାନ୍ତରେ କୋନେ ପ୍ରଥାନ ତୀର୍ଥେ ପୁଣ୍ୟ
ଉପାର୍ଜନ କରିଯାଛିଲ ; ସେହେତୁ, ସେ ବକ୍ଷେ ଆମାରଓ ହୀନ ଲାଭ ମୁଲଭ ହଇଲ
ନା, ତାହାତେ ଏହି ମାଲା ସାକ୍ଷାଂ ସନ୍ଦଶୁଖ ଲାଭ କରିଲ ॥

ରାଧିକା ; ସଥି ବିଶାଖେ ! ତୁମି ବଲପୂର୍ବକ ଆମାର କର୍ତ୍ତଦେଶ ହିତେ
ସେ ଅମୂଳ୍ୟ ଗୁଜାବଲୀ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା ଲଈୟାଛ, ଏଥନ ତାହା ସମର୍ପଣ କର
ଏବଂ ଏହି ଶୁକ୍ର ରଙ୍ଗମାଲା ଗ୍ରହଣ କର ।

ବିଶାଖା । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ଗୁଜାହାରେର ଜନ୍ମ ତୋମାର ପିଅସଥି ଆମାର
ଉପର କୁପିତ ହିତେହେନ । ୫୨

କୃଷ୍ଣ ! ରାଧେ ! ସମ୍ମିଥେହି ତବ କହେ ଗୁଜାରିଲୀମାଦଧାମି (ଇତି
ଉପସଂପତ୍ତି) ॥

ଲଲିତା । (ସମ୍ମିତମାସ୍ତଗତଂ) ଗୁଜାହାରଅପଗମିଶେଣ ରାହିକଞ୍ଚୁଅଞ୍ଚଳେ
ପରିମଦ୍ଦି କହୋ ॥

ରାଧିକା । (ସଜକ୍ଷେପଂ ପରାବର୍ତ୍ତତେ) ।

ବିଶାଖା । ହଲା ରାହି ! ଯଂ ଲକ୍ଷୁଂ ଉକ୍ତାପି ତଂ କିଂ କଥୁ ଲକ୍ଷାପି ॥

ରାଧିକା । (ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟବନାଟକ) ଧିଟ୍ଟେ ବିଶାହେ । ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ (ଇତି
ଲୀଲାରବିନ୍ଦେନ ତାଡ଼୍ୟତି) ॥

ବିଶାଖା । (ବିହଞ୍ଜ) ସଅଂ ଆସନ୍ତିଣ ! ମା କୁନ୍ତ, ଗୁଜାହାରଂ ପୁଛେମି ॥

ଲଲିତା । ଗୁଜାହାରାପଗମିଶେଣ ରାଧାକଞ୍ଚୁଅଞ୍ଚଳେ ସ୍ପର୍ଶତି କୃଷ୍ଣ !

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ! ଯଂ ଲକ୍ଷୁଂ ଉତ୍କଟାପି ତଂ କିଂ ଖଲୁ ଲକ୍ଷାପି ।

ରାଧି । ଧୁଷେ ବିଶାଖେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ।

ବିଶାଖା । ସୟମାଶକ୍ତିନି ! ମା କୁପା, ଗୁଜାହାରଂ ପୁଛେମି ।

କୃଷ୍ଣ । ରାଧେ ! ନିକଟେ ଏସ, ତୋମାର କହେ ଗୁଜାରି ଅର୍ପଣ କରିତେଛି ।
(ଏହି ବଲିଆ ନିକଟେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । (ମୃଦୁ ହାସ୍ତସହକାରେ ସ୍ଵଗତ) ଗୁଜାହାର ଅର୍ପଣେର ଛଲେ କୃଷ୍ଣ
ରାଧିକାର କଞ୍ଚୁକଞ୍ଚଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିତେଛେ ।

ରାଧିକା । (ଅଭିନ୍ନୀ ସହକାରେ ଫିରିଆ ଦୀଡାଇଲେନ) ।

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧିକେ ! ଧୀହାକେ ପାଇଦାର ଜଗ୍ତ ଉତ୍କଟିତା ହଇଯାଇଲେ,
ତୀହାକେ କି ଲାଭ କରିଲେ ?

ରାଧିକା । (ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟବନାଟକ) ଧୁଷେ ବିଶାଖେ ! ଥାକ, ଥାକ ।
(ଏହି ବଲିଆ ଲୀଲାକମଳେର ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିଲେନ)

ବିଶାଖା । (ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ତୁମି ନିଜ ହିତେ ଅନ୍ତରପ ମନେ କରିଆ
କୁପିତା ହିଓ ନା, ଆସି ଗୁଜାହାରେର କଥା ଜିଜାସା କରିତେଛି ।

କୁଷ୍ଠ । କ ତପଶ୍ଚମାସ୍ତେ ଲୀଲାମୃଜ୍ଞାହତିମବାପୁର୍ବାଂ ।

ଯେନ ମାଂ ଚନ୍ଦ୍ରଲେମ ତାଡ଼ର ଲୋଚନକମଳାଧିଲେନାପି ॥

ଲଲିତା । ହରିଗେ ସମ୍ପିଲିଅ ତଣୁଂ କିବିଗାସି କଥଂ ଦରାବଲୋଅଙ୍କି ।

ଦିଶେ ଚିଂତାରଅଣେ ନ ସଂବୁଦ୍ଧଅନ୍ତି ଆଗିଗଛୋ ଜୁନ୍ତୋ ॥ ୫୨ ॥

ରାଧିକା । ଲଲିଦେ ! ଏବଂ ଜଞ୍ଜତୀ ଗୁରୁଲୋଏସୁ ମା କୁରୁ ଇମଂ ଜଣଂ ଅବରୁଦ୍ଧଂ କରେହି ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ! କୀସ ସଙ୍କେଳି, ନଂ ଭାବଦୀ ଜେବ ଏଥ ସମାହିତେ ଦକ୍ଷତା ॥ ୫୩ ॥

ଲଲିତା । ହରଯେ ସମର୍ପ୍ୟ ତମୁଂ କୁପଣାସି କଥଂ ଦରାବଲୋକେ, ଦର୍ଶକ ଚିନ୍ତାରତ୍ରେ ନ ସମ୍ପୂଟେ ଆଗରେ ଯୁକ୍ତଃ ॥ ୫୨ ॥

ରାଧି । ଲଲିତେ ! ଏବଂ ଜଞ୍ଜତୀ ଗୁରୁଲୋକେମୁ ମା ଥିଲୁ ଇମଂ ଜନଂ ଅପରାଙ୍ଗଂ କୁରି ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! କମ୍ବାଂ ଶକ୍ଷସେ । ନୂନଂ ଭଗବତୀ ଏବ ଅତ୍ର ସମାଧିନେ ଦକ୍ଷା ॥ ୫୪ ॥

କୁଷ୍ଠ । ଆମାର ଏମନ ତପଶ୍ଚା କୋଥାଯ ? ଯାହାତେ ଆମି ଲୀଲାକମଳେର ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୈବ ? ତବେ ଯଦି କିଛି ତପଶ୍ଚା ଥାକେ, ତବେ ଅହାକେ ତୋମାର ଚନ୍ଦ୍ରଲୋଚନାଧିଲେର ଦାରା ତାଡ଼ନା କର ।

ଲଲିତା । ସଥି ! ହରିକେ ତମୁ ଅର୍ପଣ କରିଯା ଇମଂ ଅବଲୋକନ ଦାଳେ କୁପଣା ହେଇଓ ନା । ଚିନ୍ତାମଣି ଦାନ କରିଯା ତାହାର ଶୁଣୁ ସମ୍ପୂଟେର ଡର୍ଶ ଅନ୍ତର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନହେ । ୫୨

ରାଧିକା । ଲଲିତେ ! ଏହି ପ୍ରକାର ବଲିଯା ଗୁରୁଲୋକେର ନିକଟ ହନ୍ତେ ଜନକେ ଅପବାଧି କରିଓ ନା ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! ଭର କରିତେହ କେନ ? ଭଗବତୀ ଏ ବିବରେ ସମାଧାନେ ଦକ୍ଷା ଆଛେନ । ୫୫

ଲଲିତା । (ସହର୍ଷମାଞ୍ଜଗତଃ) ଦିଟିଆ ପିଅସହି ହସିଦାଅବାଙ୍ଗ-
ତରଙ୍ଗେ କହୁଁ ଆଲିଙ୍ଗନି ॥

ବିଶାଖା । (ସଂକ୍ଷତେନ) ଲଲିତେ । ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ଶ୍ରୀ ବୋମୋର୍ମଙ୍ଗଂ ଶଶିନମଭିତଃ କାନ୍ତିଲହରୀ
ପୁରୋ ବୁନ୍ଦାରଣ୍ୟଂ ସ୍ଵମୁଖି ! ସହସା କାନ୍ତିଲହରୀଂ ।
ହରିବୁନ୍ଦାରଣ୍ୟଂ ହରିମପି କିଳେଯଂ ତବ ସଥୀ
ସଥୀଂ ପ୍ରେରଃ ପୁରୋ ନିଜସୁଷମ୍ୟାହମ୍ବୁଦ୍ୟଃ ॥

ଲଲିତା । ହନ୍ତି ହନ୍ତି ବିଶାଖେ ! ପେକଥ ସମିକାନ୍ତମଣିଷମୁଦ୍ରେହିଂ

ଲଲିତା । ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ପ୍ରିୟସଥୀ ହସିତାପାଞ୍ଚତରଙ୍ଗେ କୁଷମାଲିଙ୍ଗତି ।

ବିଶାଖା । ଶ୍ରୀ ବୋମୋର୍ମଙ୍ଗଂ ନିଜସୁଷମ୍ୟା ନିଜପରମଶୋଭ୍ୟା
ଅମଣ୍ଡଳେ ଭୂଷ୍ୟାମାସ ! ତଥ୍ ଶଶିନଃ କାନ୍ତିଲହରୀ ନିଜସୁଷମ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦୀନି
ପୂର୍ବପୂର୍ବଶ୍ରୀ କର୍ତ୍ତ୍ରଃ ପରପରମପେକ୍ଷ୍ୟ କର୍ମତ୍ତଃ ।

ଲଲିତା । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ ବିଶାଖେ ! ପଣ୍ଡ ଶଶିକାନ୍ତମଣିପ୍ରଶ୍ନତୈ-

ଲଲିତା । (ହର୍ଷସହକାରେ ସଗତ) ସୌଭାଗ୍ୟବଶେହି ପ୍ରିୟସଥୀ ହାତ୍ପର୍ଣ୍ଣ
ଅପାଞ୍ଜତରଙ୍ଗେ କୁଷକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିତେଛେନ ।

ବିଶାଖା । ଲଲିତେ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର ନିଜ ଶୋଭାଯ ଗଗନମଣ୍ଡଳକେ
ଶୋଭିତ କରିଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ ଏବଂ କାନ୍ତିଲହରୀ ଆବାର
ଶ୍ରୀକେ ସୁଶୋଭିତ କରିତେଛେ, ହେ ସ୍ଵମୁଖି ! ସମୁଖବନ୍ତୀ ବୁନ୍ଦାବନ ସେହି
କାନ୍ତିଲହରୀକେ ଶୋଭିତ କରିତେଛେ, ଆବାର ହରି ସେହି ବୁନ୍ଦାବନରେ
ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ କରିତେଛେ ଏବଂ ତୋମାର ସଥୀ ହରିକେ ଶୋଭାଦ୍ୱିତ
କରିତେଛେ, ଆବାର ତୋମାର ସଥୀକେ ପ୍ରେମତରଙ୍ଗସ୍ମୃତି ନିଜ ସୁଷମାର
ଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ କରିଯାଛେ ।

ଲଲିତା । ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ବିଶାଖେ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି
ହଇତେ ଜଲରାଶି ନିର୍ଗତ ହଇଯା, ଆଘରା ସୂର୍ଯ୍ୟପୁଜ୍ଞାର ବେଦୀର ସମୁଖେ ପୂଜାର
ଜଣ୍ୟ ଯେ ସକଳ ଆଲେପନ ଦିଯାଛିଲାମ, ତାହା ଧୌତ କରିଯା ଦିତେଛେ,

ଜଳପୁରେହିଂ ସ୍ଵରପୃଥିବେଷ୍ଟପୁରଦୋ କିମାହିଂ ବିଲୁପ୍ତୀଅଂତି
ଆଲେବନମଣ୍ଡଳାହିଂ ତା ଏହି ଗଂ ପୁପଫକେଆରିଅଂ ଶେଷ ।
(ଇତ୍ୟଭେ ନିଷ୍ଠାପେ ।) ୫୪ ॥

କୃଷ୍ଣ । ପ୍ରିୟ ! ନେଦାନୀମପି ସାମ୍ୟାଦିରାମପେ (ଇତ୍ୟଥଳଂ ଗୁହ୍ନାତି)
ରାଧିକା । ମୁଖେହି ମୁଖେହି ସହୀଓ ମଂ ଆଆରେଂତି ।
କୃଷ୍ଣ । ହଞ୍ଚ କଠୋରେ ! ଯଥ୍ୟତ ନାନୀକୁବ ଭଞ୍ଚୁରତାଂ ।
ରାଧିକା । (ସମ୍ପିତଂ) ଦେଇ ସରସାଇ ବଂଦିଜ୍ଜସି ଜଂ ସଚ୍ଚଂ
ଜେବ ପଅଡ଼ାସି ।

ଜଳପୁରେଃ ଶୂର୍ଯ୍ୟପୁଜନବେଦୀପୂରତଃ କୃତାନି ବିଲୁପ୍ୟାପେ ଆଲେପନମଣ୍ଡଳାନି,
ତଦେହି ଏନଂ ପୁଷ୍ପକେଦୋରିକଂ ନୟାବଃ ॥ ୫୪ ॥

ରାଧିକା । ମୁଖ ମୁଖ ସଥ୍ୟୋ ମାଂ ଆହ୍ସବସ୍ତି । କୃଷ୍ଣମତେ କଠୋରେ

ଅତ୍ୟବ ଆଇସ, ଏହିଗୁଲିକେ ଲହିଯା ପୁଷ୍ପବାଟିକାଯ ଗମନ କରି ॥ (ଇହା
ବଲିଯା ଉଭୟର ପ୍ରାପ୍ତାନ) । ୫୪

କୃଷ୍ଣ । ପ୍ରିୟ ! ଏଥନେ କି ତୁମ ସାମଭାବ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନା ?
(ଇହା ବଲିଯା ଅଞ୍ଚଳ ଗ୍ରହଣ କରିଲେନ)

ରାଧିକା । ଛାଡ଼ିଯା ଦାଓ, ଛାଡ଼ିଯା ଦାଓ, ସଥୀଗଣ ଆମାକେ ଆହ୍ସାନ
କରିତେହେ ।

କୃଷ୍ଣ । ହାୟ କଠୋରେ ! ଆମାର ପ୍ରତି କୁଟିଲତା ଅବଲମ୍ବନ କରିଓ
ନା । (ପକ୍ଷାନ୍ତରେ—କଠୋର ଆମାର ପ୍ରତି କୁଟିଲତା ଅବଲମ୍ବନ କରିଓ
ନା) *

ରାଧିକା । (ହାସିଯା) ଦେବି ସରସ୍ଵତି ! ତୋମାକେ ବନ୍ଦନା କରିତେହି,
ଯେହେତୁ, ତୁମ ସାକ୍ୟଚଲେ ସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଦିଲେ ।

* ମୂଲେ—“କଠୋରେ” ଏହି ପଦଟି ଆଛେ ; ଇହାର ଏକ ଅର୍ଥ ରାଧିକାକେ
“କଠୋରେ !” ବଜିଯା ସମ୍ବୋଧନ କରା ହିସାବେ, କିମ୍ବା ରାଧିକା ଏହି ପଦଟି “ସନ୍ତୁମ୍ୟାସ୍ତ” ଧରିଯା
“ମସ୍ତିର” ବିଶେଷଣେ ପ୍ରୋଗ କରିଯାଛେ ।

କୃଷ୍ଣ । (କିଞ୍ଚିତ୍ତବିହନ୍ତ)

ପଦ୍ମିତ୍ତାନ୍ତେ ସୁମୁଖି ! ପରମପ୍ରେମସୌରଭ୍ୟପୂରୋ
ଦୂରୋତ୍ସର୍ପି ଯଦବଧି ମୂରା କୃଷ୍ଣଭ୍ରଜେଣ ଭେଜେ ।
ଆକ୍ରାନ୍ତୋହିଯଂ ତବ ନବମୁଖାନ୍ତୋଜମାଧ୍ୟୀକପାନ-
ପ୍ରତ୍ୟାଶାଭିଷ୍ଟଦବଧି ରବନ୍ ସଂଭଗୀ ବଂଭଗୀତି । ୫୫ ॥

କିଞ୍ଚ ।

ମୁକ୍ତାନାମୁପଲଭ୍ୟମେ କୁଚରୋଃ ସାଲୋକ୍ୟମାଲୋକ୍ୟ ତେ
ହିତା ସନ୍ଧମହଂ ସମସ୍ତଶୁଦ୍ଧଦାଂ କୈବଲ୍ୟମାସେଦିବାନ୍ ।

ଇତି ସର୍ବୋଧନଂ । ରାଧିକାମତେ କଠୋରେ ଇତି ସମ୍ପଦ୍ୟଙ୍କ । ଦେବି ସରସତି !
ବନ୍ଦ୍ୟସେ ସ୍ତ ସତ୍ୟମେ ପ୍ରାକଟ୍ୟଳି ॥ ୫୫ ॥

ମୁକ୍ତାନାଂ ପ୍ରାପ୍ତମୋକ୍ଷାଗାଂ ମୌଜିକାନାଥଂ ସାଲୋକ୍ୟଂ ଶମାନଲୋକଂ ବାସଂ ଚ
ଆଲୋକ୍ୟ ତ୍ରେପ୍ତାପ୍ତିକାମଃ ସମସ୍ତଶୁଦ୍ଧଦାଂ ସନ୍ଧଂ ପକ୍ଷେ ଆସନ୍ତିଂ ତ୍ୟକ୍ତ । କୈବଲ୍ୟଂ
କୈବଲତାଂ ଏକାକିତ୍ତଃ ପ୍ରାପ୍ତଃ, ଅତଏବ ତରୋଃ ସାଯୁଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତାବହମିଦାନୀ-
ମଧିକାରୀତିର୍ଥଃ । କୀର୍ତ୍ତିଶ୍ୟାରେତରୋତ୍ତରୋତ୍ତିଲମପି ଅତ୍ୟନ୍ତମପି ବୈଷମ୍ୟମନାଶ୍ରିତ-
ବତୋଃ । ଈଶ୍ଵରସ୍ଵଭାବତ୍ତମୟଧିକାରିଣି ଅତରୋବୈଷମ୍ୟଂ ବାନ୍ତୀତି ଭାବଃ ।

କୃଷ୍ଣ । (କିଞ୍ଚିତ୍ତ ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ହେ ସୁମୁଖି ! ପଦ୍ମିନୀଙ୍କପା ତୋମାର
ଦୂରଦେଶାଗତ ଅପାର ପରମ ପ୍ରେମଶୁରଭି ଯଦବଧି ଏହି କୃଷ୍ଣ-ଭୂଜ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଇଯାଛେ,
ତଦବଧି ତୋମାର ନରୀନ ମୁଖପଦ୍ମେ ମୁଖପାନେର ପ୍ରତ୍ୟାଶାୟ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହିଇଯା
ସମ୍ବମଶକାରେ ଗୁଣ୍ଣନ କରିତେ କରିତେ ଇତନ୍ତଃ ଭ୍ରମ କରିଯା
ବେଡ଼ାଇତେହେ । ୫୫

ଆରା ଦେଖ—ମୁକ୍ତାଗୁଲିକେ ତୋମାର କୁଚ୍ୟୁଗଲେର ସାଲୋକ୍ୟ ଲାଭ
କରିତେ ଦେଖିଯା ଆମି ସମସ୍ତ ଶୁଦ୍ଧଦେଇ ସନ୍ଧ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ କୈବଲ୍ୟ ବା
ଏକାକିତ୍ତ ଲାଭ କରିଯାଛି, ହେ ତୁମ ! ଏଥିନ ଯାହାଦେଇ ଉଭୟର ମଧ୍ୟେ

ବୈଷମ୍ୟଂ ତିଲମପ୍ୟନାଶ୍ରିତବତୋଃ ସାଙ୍ଗାମୃତଶ୍ଵଳିଭି-
ରୀଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁରୁ ତସି ! ତୁର୍ମନମୋଃ ସାୟୁଜ୍ୟଦାନୋଽସବେଃ ॥

ରାଧିକା । (ଲଜ୍ଜତେ)

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ ! ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ।

ଅପାଂ ପତ୍ରୁଃ ପୁଷ୍ଟିକରଣରସପାକଃ କୁମୁଦିନୀ-
କଦମ୍ବାନାମଞ୍ଜରହରଣଶୀତୌସଧିଷ୍ଟଃ ।
ମୃଗାଙ୍କୋହସ୍ୟଂ କୋକୀପରିଯଦିଭିଚାରାଧିବରଧୁରା-
ପୁରୋଧାଃ କାଲିନ୍ଦୀପରିସରପରିଷାରମକରୋଽ ॥

ପଞ୍ଚ ସମାନାକାରପ୍ରମାଣତ୍ତ୍ଵେନ କୁଚଯୋରତିଶୋନର୍ଥ୍ୟଂ ଧ୍ୱନିତଃ । ସାୟୁଜ୍ୟ-
ଦାନୋଽସବେଃ କୀର୍ତ୍ତିଶୈଃ ସାଙ୍ଗାମୃତଶ୍ଵଳିଭିଃ ।

ଅପାଂ ପତ୍ରୁଃ ସମ୍ମୁଦ୍ରଶ୍ଵ । ରସପାକଃ ରସାୟନଃ । ଚକ୍ରବାକୀସମ୍ମହତତମାରକ-
ଯଜ୍ଞଶ୍ଵ ଭାରବାହକଃ ପୁରୋଧାଃ ପୁରୋହିତଃ । ବାସନ୍ତିକେନ ବସନ୍ତକାଲୀନେନ

ତିଲେକ ବୈଷମ୍ୟ ନାହିଁ, ତାହାଦେର ସହିତ ସାଙ୍ଗାମୃତବର୍ଷୀ ସାୟୁଜ୍ୟଦାନ
ଉଽସବେର ଦ୍ୱାରା ଶୀଘ୍ର ଆମାକେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର ।

ରାଧିକା । (ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ) ।

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ! ଦେଖ ଦେଖ—

ବାରିଧିର ପୁଷ୍ଟିକରଣ ରସଦାୟୀ କୁମୁଦିନୀକୁଲେର ଅନ୍ଧଜରହାରୀ ଶୀତୌସଧି-
ଘଟତୁଲ୍ୟ, ଚକ୍ରବାକୀଗଣେର ଅଭିଚାରଯଜ୍ଞେର ପୁରୋହିତସ୍ଵରୂପ ଐ ଶଶକ
କାଲିନ୍ଦୀପୁଲିନକେ ଉଜ୍ଜଳ କରିଯାଛେନ ।

ତଦେତାଂ ବାସନ୍ତିକକାନ୍ତିମଣ୍ଡଲମଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଲସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମ୍ସ-
ଚନ୍ଦ୍ରିକାଚକ୍ରସ୍ଥିତାଂ ବିଚରାବୋ ନିକୁଞ୍ଜଚନ୍ଦ୍ରଶାଲିକାମ् ।

(ଇତି ନିଷ୍ଠାତ୍ମା)

ଇତି ନିଷ୍ଠାତ୍ମାଃ ସର୍ବେ । ୫୬ ॥

॥ * ॥ ଇତି ବିଦ୍ଯମାଧବନାଟକେ ରାଧାସନ୍ଧମୋ ନାମ ତୃତୀୟୋ-
ହଙ୍କଃ ॥ * ୩ * ॥

କାନ୍ତିମଣ୍ଡଲେନ ମଣ୍ଡିତାଂ ମଣ୍ଡଲଂ ସନ୍ତ ତନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରିକାଚକ୍ରସ୍ଥିତାଂ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା-
ସମୁଦ୍ରବ୍ଲାଗ୍ମ । ବିଚରାବଃ ଗଛାବଃ ॥ ୫୬ ॥

॥ * ॥ ଇତି ତୃତୀୟୋହଙ୍କଃ ॥ * ॥

ଆତଏବ ଚଳ, ବସନ୍ତେର କାନ୍ତିମାଲାଯ ସୁଶୋଭିତମଣ୍ଡଲ ଚନ୍ଦ୍ରେର ଚନ୍ଦ୍ରିକା-
ମାଲାର ଦ୍ୱାରା ଚୁପ୍ତି ନିକୁଞ୍ଜ-ଚନ୍ଦ୍ରଶାଲାମଧ୍ୟେ ଉତ୍ତରେ ବିଚରଣ କରି ।

(ଉତ୍ତରେର ପ୍ରଥାନ) । ୫୬

(ସକଳେର ପ୍ରଥାନ)

ବିଦ୍ଯମାଧବନାଟକେ ରାଧାସନ୍ଧମ ନାମକ ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ସମାପ୍ତ ।

ଚତୁର୍ଥେଇକ୍ଷଣ

(ତତ: ପ୍ରବିଶତି ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ)

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଭଗିନୀଙ୍କ ଲଲିଦାଏ ହଲା ଶାଂଦୀମୁହି ! ଗୋମଣ୍ଡଳେ
ଗୋଟଟିଏ ପାଇଁଟରେ ଏହିଏ କହୋ ତୁବରଂତ ଗୋଆଡ଼ ଚଣାହିମୁହଂ
ପଥିଦୋ ତା ତୁମଂ ତଥ ଗଢ଼ା ସୁଅଳଂ ବିଷବେହି ଜଧା ଏସୋ
ଓସରେ ଶିଅବଅସ୍ମୟମ୍ଭୟ ରାହିଅଂ ସୁମରାବେଦି'ତି (ପରିକ୍ରମ୍ୟ)
କଥଂ ଏଥ ପଟମା ଆଅଛନ୍ତି ॥ ୧ ॥

ଅଥ ଦ୍ଵୀ ସପକ୍ଷବିପକ୍ଷାଥୟେ) ଭୋବେବ ରସଗ୍ରଦାବିତ୍ୟକ୍ତରୀତ୍ୟା ସ୍ଵପକ୍ଷ-
ଗତରମ୍ ପୂର୍ବରାଗାସନ୍ତୋଗାଦିଭିର୍ବୃତ୍ୟ ଇଦାନୀଂ ବିପକ୍ଷଭେଦମିଶ୍ରିତରେନ
ରସବିଲାସଂ ପ୍ରାତ୍ମାବୟନ୍ ବୈଶାଖପୂଣ୍ୟମାତ୍ରଚତୁର୍ଥନନ୍ଦନଲୀଳାଂ ବର୍ଣ୍ଣିତି ।
ତତ: ପ୍ରବିଶତି ଇତ୍ୟାଦିନା ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଭଗିନାଙ୍କ ଲଲିତଯା ହଲା ନାନ୍ଦୀମୁଖି ! ଗୋମଣ୍ଡଳେ
ଗୋଟଟିଏ ପ୍ରବିଷ୍ଟି ଇଦାନୀଂ କୃଷ୍ଣ: ଦ୍ଵାରାବାନ୍ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନାଭିମୁଖଂ ପ୍ରହିତ: । ତ୍ୟାଂ
ର୍ବଂ ତତ୍ର ଗଢ଼ା ସୁବଳଂ ବିଜାପୟ । ସଥା ଏଷୋହବସରେ ନିଜବୟାନ୍ତର୍ମା ରାଧିକାଂ
ସ୍ମାର୍ୟତୀତି । କଥମତ୍ର ପଦ୍ମା ଆଗଞ୍ଚିତି ॥ ୨ ॥

(ଅନ୍ତର ନାନ୍ଦୀମୁଖୀର ପ୍ରବେଶ)

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଲଲିତା ଆମାକେ ବଲିଲ—“ସଥି ନାନ୍ଦୀମୁଖି ! ଗୋସକଳ
ଗୋଟେ ପ୍ରବେଶ କରାଯା ଏଥିନ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ଵାରାନ୍ତିତ ହଇଯା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଅଭିମୁଖେ ଗମନ
କରିଯାଇଛେ । ଅତଏବ ତୁମି ତଥାଯ ଯାହିୟା ସୁବଳକେ ଜାନାଓ, ସେ ଯେନ ଏହି
ଅବସରେ ତାହାର ଶ୍ରୀଯବସନ୍ତକେ ଶ୍ରୀରାଧାର କଥା ଶ୍ରବଣ କରାଇୟା ଦେଯ ।”
(ଅଗ୍ରସର ହଇୟା) ଏ ସେ ପଦ୍ମା ଆସିତେଛେ ! ୧

ପଦ୍ମା । (ପ୍ରବିଶ୍ଟ) ହଲା ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! କାମଂ କୁଶଲାସି । ତା
କିମ୍ପି ଉବାଅଂ କହେଛି ଜେଣ ଉବିଗ୍‌ଗାଂ ଚାଂଦାଆଲୀଂ
ଆସାସେମି ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । କିଂ ସେ ଉବେଅକାରଣଂ ॥

ପଦ୍ମା । ହଲା ! ଜାଣାସି ଜେବେ ତୁମଂ ଜଥା ପଦୋଷେ ସରଂ କଥୁ
ଗୋଟଳଂ ବିଭରେଗ କହୋ ପଚଚଂ ରଙ୍ଗେଦି ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଅଥ ଈଂ ॥

ପଦ୍ମା । ସଂପଦଂ ଦାବ ଏଥ ଦକ୍ଖିଣେ ଗୋଟିଠକେ ଇମସମ ଗଂଧୋ
ବି ଦୁଲ୍ଲାହୋ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! କାମଂ କୁଶଲାସି ? ତେ କିମ୍ପୁପାଯଂ କଥୟ
ଯେନ ଉଦ୍ଧିଗ୍‌ଚଞ୍ଚାବଲୀମାଶ୍ଵାସଯାମି ।

ନାନ୍ଦୀ । କିଂ ଅନ୍ତା ଉଦ୍ଦେଗକାରଣ ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଜାଣାସି ଏବ ତୁମ ସଥା ପ୍ରଦୋଷେ ସରଂ ଗୋକୁଳଂ
ବିଭରେଗ କୃଷଃ ପ୍ରତ୍ୟାଂ ରଙ୍ଗୟତି ।

ନାନ୍ଦୀ । ଅଥ କିଂ ।

ପଦ୍ମା । ସମ୍ପ୍ରତଂ ତାବଦତ୍ତ ଦକ୍ଷିଣେ ଗୋଟାର୍କେ ଅନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ଗନ୍ଧୋହପି
ଦୁଲ୍ଲାଭଃ ।

(ପଦ୍ମାର ପ୍ରବେଶ)

ପଦ୍ମା । ସଥି ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ତୁମି ବେଶ ଭାଲ ଆହ ତ ? ସେ ପ୍ରକାରେ
ଆମି ଉଦ୍ଧିଗ୍‌ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ଆଶ୍ଵାସ ଦାନ କରିତେ ପାରି, ଏମନ କୋନାଓ
ଉପାୟ ବଲିଯା ଦାଓ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ତାହାର ଉଦ୍ଦେଗେର କାରଣ କି ?

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ତୁମି ତ ଜାନ, ପ୍ରତ୍ୟାଂ ପ୍ରଦୋଷେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବିଲାସ-
ବିଭରେଗ ଦ୍ଵାରା ଗୋକୁଳବାସୀକେ ଆନନ୍ଦିତ କରିଯା ଥାକେନ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ଈ ।

ପଦ୍ମା । ସମ୍ପ୍ରତି ଏହି ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଟାର୍କେ ତାହାର ଗନ୍ଧାର ଦୁଲ୍ଲାଭ ହଇଯାଛେ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ହଳା ! ମା ଦୂରେହି । (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ଦୃଢ଼ଂ ବିଷ୍ଣୁତଥାତୁଚିତ୍ରରଚନଂ ଶୈବ୍ୟାଲଲାଟଂ ମୟା

ଶାମାକୁଞ୍ଜଲଚାମରଥଂ ବିଲୁଠଦିଗ୍ନାତ୍ମଜୋଡ଼ାମରଂ ।

ଶୁଙ୍ଗାହାରଲତାର୍ଦ୍ଧମଞ୍ଜୁରଧୂନା ଭଦ୍ରା ଭୁଜାନ୍ତତ୍ତ୍ଵା

ତଥ୍ୟଂ ବିଦ୍ଵି ସ ନାଗରୀ-ଶୁରୁରଭୂଦୂଦୋବର୍ଦ୍ଧନସ୍ତାତିଥିଃ ॥ ୨ ॥

ନାନ୍ଦୀ । ସଥି ମା ଦୂରା ତବ । ସାମ୍ପ୍ରତଂ ଦକ୍ଷିଣେ ଗୋଟାକେ ଏତନ୍ତୁ ଗନ୍ଧୋହପି ଦୁଲ୍ଲଭ ଇତ୍ୟନେନ ଉତ୍ତରଗୋଟାନ୍ତିସମୀପବନ୍ତିତ୍ୱାଂ ମୁଖରାଗ୍ରହୋପାନ୍ତୁ-ବାଟିକାଯାଂ କର୍ଣ୍ଣିକାରକୁଞ୍ଜାଦୌ ସମ୍ମାନାନ୍ତଟବନ୍ତିନି ଏକନ୍ତାଂ ରାଧାଯାମେବାଧିକ୍ୟ-ମହୁରଜ୍ୟ ଅର୍ଥାଃ କାଂଚିଦପ୍ରୟୟଂ ନାହୁସନ୍ଧତେ ଇତ୍ୟଭିବ୍ୟଜ୍ୟତେ ଘୟା । ତତ୍ତୁ କଥଂ ସନ୍ତବତି ? ସତଃ ଦୃଢ଼ଂ ବିଷ୍ଣୁତେତ୍ୟାଦି । ବିଷ୍ଣୁତା ପ୍ରତିବିଷ୍ଣୁତା ସଂଲଗ୍ନା କୁଷ୍ମନ୍ଦସ୍ଥିନୀ ଧାତୁଚିତ୍ରରଚନା ସତ୍ର ତ୍ୱାଭୂତଂ ଲଲାଟଂ ବିଲୁଠନ୍ତା ଅର୍ଥାଂ କୁଷ୍ମନ୍ଦସ୍ଥ ବନ୍ଧୁତାଜ୍ଞ ଉତ୍ତାମରମୁକଟଂ ଭୁଜାନ୍ତଃ ସ୍ଵନ୍ଦଦେଶଃ ଶୁଙ୍ଗାହାରଲତାଯା ଅର୍ଦ୍ଦୀନ ଗାଢ଼ିଲିଙ୍ଗନାତ୍ରକ୍ଷିପ୍ତେନ ମର୍ମନୋହରଃ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନସ୍ତାତିଥିରିତି । ତେନ ଦକ୍ଷିଣଗୋଟାନ୍ତିସମୀପବନ୍ତିନି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନାନ୍ତଟାଦୌ ବକୁଳକୁଞ୍ଜାଦିବପି ତତ୍ତ୍ଵାନ୍ତ ଗମନଂ ସନ୍ତବତିତି । ସମ୍ମାଦେତାଶ୍ରୀବଲୀସପକ୍ଷାଃ ଶୈବ୍ୟାତା ଅପି ଅତ୍ୟ କୁଷ୍ମନେ ସଂଭୂତା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଃ କିମିତି ଏକନ୍ତାଂ ରାଧାଯାମେବାସନ୍ତୋହ୍ୟଂ ନତୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲ୍ୟାମିତି ବ୍ୟଞ୍ଜଯନୀୟତିର୍ଥଃ । ଅତ୍ର ଶୈବ୍ୟାଯାଃ ସପକ୍ଷତାଂ ଶାମାଯା-ନ୍ତର୍କୁଷ୍ମନ୍ତାଂ ଭଦ୍ରାଯାଃ ସୁହୃଦପକ୍ଷତାଂ ଏତାମୁ ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାଭାବାଂ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲ୍ୟାଃ ନ ବିରୋଧଃ, ଅତଏବ ରାଧାଲିଙ୍ଗାବିଶାଖାନାଃ ତିର୍ଯ୍ୟାମରୁକ୍ତିଃ ପ୍ରତିପକ୍ଷ-ତ୍ଵାଦିତି ॥ ୨ ॥

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । ସଥି ! ଦୁଃଖିତା ହଇଓ ନା । ଆମି ଶୈବ୍ୟାର ଲଲାଟେ ଧାତୁଚିତ୍ର ରଚନା ପ୍ରତିବିଷ୍ଣୁତ ଦେଖିଯାଛି । ଶାମାର ଚାମରସଦୃଶ କୁଞ୍ଜଲ-ମାଳା ଉତ୍ତରକୁ ବନମାଳା ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ, ଭଦ୍ରାର ଭୁଜାନ୍ତଦେଶେ ମନୋହର ଶୁଙ୍ଗାହାରେ ଲତାର ଅଂଶ ଦେଖିଯାଛି—ଅତଏବ ତୁ ଯି ନିଶ୍ଚୟ ଜାନିଓ ଯେ, ମେଇ ନାଗରୀ-ଶୁରୁ ସଂପ୍ରତି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନପର୍ବତେର ଅତିଥି ହଇଯାଛେ । ୨

(ନେପଥ୍ୟ)

କୁତ୍ରା ବଂଶୀଖିଲଜଗତୀଗୀତସନ୍ଧୀତତତ୍ତ୍ଵୀ-

ସାନ୍ଧୀତାବପ୍ରେଥମବସତିଃ ସନ୍ଧିନୀଂ ବାମପାଣେଃ । *

ଏସ ପ୍ରେଇ ବ୍ରଜତି ନୟନାନନ୍ଦଲୋ ନନ୍ଦମୁହୁ-

ମନ୍ଦଂ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଶିଖରିଣଃ କନ୍ଦରାମନିରାୟ ॥ ୩ ॥

ନାନ୍ଦମୁଖୀ । ପଦମେ ! ତୁମଂ ଇମିଣା ବୃତ୍ତାନ୍ତେଣ ଚଂଦାଅଲିଆଂ ସୁହା-
ବେହି । ଅହଂ ସୁଅଳଂ ଅନୁସରିମୁସଂ (ଇତି ନିଷ୍ଠାସ୍ତା)

ପଦା । (ପୁରଃ ପଞ୍ଚଷ୍ଟୀ) ଏସ କରାଲାଏ ଅଜିଆଏ ଚିତ୍ତ
ଅନୁବଟ୍ଟତୀ ବନ୍ଦେତାଦୟ ବୁଂଦା ଚଂଦାଅଲୀଆଂ ସଚ୍ଚଳଂ ଶିବା-
ରେଦି ॥ ୪ ॥

କୁତ୍ରା ବଂଶୀମିତି ବୁନ୍ଦାଯା ଉତ୍କିଃ । ବାମପାଣେଃ ସନ୍ଧିନୀଂ ବଂଶୀଂ କୁତ୍ରା
ବ୍ରଜତି । କୀଦୃଶଂ ଅଖିଲଜଗତୀୟ ଗୀତା ଯା ସନ୍ଧୀତତତ୍ତ୍ଵୀ ତତ୍ତ୍ଵାଃ ଯଃ ସାନ୍ଧୀ-
ତାବପ୍ରେଥମବସତିର୍ଷୟାଂ ତେନ ଅତ୍ତତ୍ର ପ୍ରାୟୋ ଗୀତସନ୍ଧିନିମିତି ॥ ୩ ॥

ନାନ୍ଦି । ପଦେ ! ସଂ ଅନେନ ବୃତ୍ତାନ୍ତେ ଚନ୍ଦାବଲୀଂ ସୁଖାପନ୍ୟ । ଅହଂ
ସୁବଳଂ ଅନୁସରିଯାମି ।

ପଦା । ଏସା କରାଲାରା ଆର୍ଯ୍ୟାଯାଶିତମହୁବର୍ତ୍ତମାନା ବନ୍ଦେବତା ବୁନ୍ଦା
ଚନ୍ଦାବଲୀଂ ସଚ୍ଚଳଂ ନିବାରଯାତି । କରାଲା ଚନ୍ଦାବଲୀମାତ୍ମମହୀ ॥ ୫ ॥

(ନେପଥ୍ୟ—ବୁନ୍ଦାର ଉତ୍କି)

ସମସ୍ତ ଜଗତେର ଗୀତ ସନ୍ଧୀତପଦ୍ଧତିର ପ୍ରେଥମ ଆବାସମ୍ଭଲ ଯେ ବଂଶୀ,
ତାହାକେ ବାମପାଣିର ସନ୍ଧିନୀ କରିଯା ଏହି ନୟନାନନ୍ଦ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ପ୍ରେମଭରେ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିର କନ୍ଦରସ୍ଥିତ ମନ୍ଦିରେର ଦିକେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ପାଦବିକ୍ଷେପେ ଗମନ
କରିତେଛେନ । ୩

ନାନ୍ଦମୁଖୀ । ପଦେ ! ତୁମି ଏହି ବୃତ୍ତାନ୍ତେ ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦାବଲୀକେ ସୁଖୀ କର ।
ଆମି ସୁବଲେର ନିକଟ ଗମନ କରିତେଛି । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପଦା । (ସମ୍ମୁଖେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ଏହି ଯେ ବନ୍ଦେବତା ବୁନ୍ଦା ଆର୍ଯ୍ୟ

* “ବାମପାଣେ” ଇତି ପାଠାନ୍ତରଃ ।

(ନେପଥ୍ୟ)

କିଂ ରାଧେ ଦୁରସ୍ତମିଛସି ବଲାଦୁନ୍ମାଦମାଲସିତୁଃ
ମୁଞ୍ଚେ ! ମାନୟ ମାନନୀୟ-ଜରତୀବାକ୍ୟଂ ବହିର୍ମା ବ୍ରଜ ।
ଏଷ ଶ୍ଵେରବିଲୋଚନାଷ୍ଟଳକୃତୀ ଚାପଲ୍ୟମୁଲ୍ଲାସସ୍ୟ-
ପ୍ରାୟାତି ବ୍ରଜମୁନ୍ଦରୀଗଣମନୋମାଣିକ୍ୟହାରୀ ହରିଃ ॥ ୫ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ପ୍ରେଷି ସୌଂଖ୍ୟକ୍ୟ ସମନ୍ତାଦାଲୋକ୍ୟ) କଥଂ ବୁନ୍ଦାଏ
ଅଲିଅଂ ବିଅ ବାହରୀଅଦି କୁଦୋ ଏଥ କହୋ ?
(ଇତି ଥେଦଂ ନାଟ୍ୟାତି)

କିଂ ରାଧେ ବେତି ଶ୍ପଈଁ ପକ୍ଷେ ହେ ମୁଞ୍ଚେ ! ବିବକ୍ଷିତଂ ବ୍ୟନ୍ଧମର୍ଥଂ
କଚିଦବଗଚ୍ଛସୀତି ସମ୍ବେଧନପଦବ୍ୟାଙ୍ଗଂ ମାନନୀୟଜରତୀବାକ୍ୟ । ତଦାହ ରାଧା
ଇବ ଦୁରସ୍ତମନ୍ମାଦନ୍ତ ଆଲସିତୁଃ କିଂ ଇଛସି ତପ୍ରାଣ ହେ ମୁଞ୍ଚେ ! ମୁଢେ ! ବହିର୍ମା
ବ୍ରଜ ଇତ୍ୟେବ ॥ ୫ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । କଥଂ ବୁନ୍ଦଯା ଅଚୀକମିବ ବ୍ୟାହିଯତେ । କୁତୋହତ୍ର କୁଷ୍ଠଃ ?

କରାଲାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଅମୁସାରେ ଛଲପୂର୍ବିକ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ ନିବାରଣ
କରିତେହେନ । ୪

(ନେପଥ୍ୟ)

ମୁଞ୍ଚେ ! ତୁମି କି ରାଧାର ଗ୍ରାୟ ବଲପୂର୍ବିକ ଦୁରସ୍ତ ଉନ୍ନାଦ ଅବଲମ୍ବନ
କରିତେ ଇଛା କରିତେହ ? ତୁମି ମାନନୀୟା ଜରତୀର ବାକ୍ୟ ମାତ୍ର କର, କଦାଚ
ବାହିରେ ଯାଇଓ ନା ; ଏହି ଦେଖ, ବ୍ରଜମୁନ୍ଦରୀଦିଗେର ମନୋମାଣିକ୍ୟ ଅପହରଣକାରୀ
ହରି ଚଞ୍ଚଳ ଲୋଚନପ୍ରାତ୍ରେ କାନ୍ତିର ଦ୍ୱାରା ଚାପଲ୍ୟ ବିନ୍ଦାର କରିତେ କରିତେ
ଆସିତେହେନ । ୫

(ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ପ୍ରବେଶ)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ଓଂଶୁକ୍ୟ ସହକାରେ, ଚାରିଦିକେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବିକ)
କେନ ବୁନ୍ଦା ଏହିକାପେ ମିଥ୍ୟା କଥା ବଲିତେହେ—କହି ଏଥାନେ ତ' କୁଷ୍ଠ ନାହି ?
(ଇହା ବଲିଯା ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ପଦ୍ମା । (ଉପଶ୍ରତ୍ୟ ସଂଷ୍ଠତେନ)

ନ ସନ୍ତାପଂ ସ୍ଵାନ୍ତାନ୍ଦବସି କଥଂ ଦାବବିଷମଂ
ଘନଶ୍ଵାସେଃ କିଂବା ମଲିନସି ବିଷ୍ଵାଧରମପି ।
ବନାନ୍ତାନ୍ କେକାତିଃ ସଥି ! ଶିଖରିକକ୍ଷେ ମୁଖରଯନ୍
ସଥିଶ୍ଵଳ୍ୟାଃ କଲ୍ୟାଣ୍ୟଭଜଦୁପଶଳ୍ୟଂ ସହପତିଃ ॥

ଚଞ୍ଜାବଲୀ । (ବିଲୋକ୍ୟ) କଥଂ ପିଅସହୀ ପଦ୍ମା (ଇତି ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗ୍ୟ)
ହଲା ! ଅବି ଶାମ ଅକ୍ଷଲିଦଂ ଭଣିଦାସି ॥

ପଦ୍ମା । ଅଥ ହିଁ ॥ ୬ ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ସୁବଲେନାହୁଗମ୍ୟମାନଃ କୁଷଃ)

କୁଷଃ । ସଥେ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ଅକଲିତତାପଞ୍ଚରଣେରଣ୍ଣଶିରୋବୀଥିଭିଷ୍ଟିରୋଧାନାଂ ।
ଅନ୍ତୁତିମିରିବିଜ୍ଞତଃ ପ୍ରଥୟତି ତୋଷଂ ନିଶାରଙ୍ଗଃ ॥

ପଦ୍ମା । ନ ସନ୍ତାପମିତି । ସଥିଶ୍ଵଳୀ ଚଞ୍ଜାବଲୀଗ୍ରାମଃ ସଥିଥରା ଇତି
ଖ୍ୟାତା ତତ୍ତ୍ଵା ଉପଶଳ୍ୟଂ ସମୀପଂ ଅଭଜ୍ଞ ପ୍ରାପ୍ତବାନ୍ ।

ଚଞ୍ଜାବଲୀ । କଥଂ ପ୍ରିୟସଥି ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଅପି ନାମ ସନ୍ତାବନାୟାଂ
ଅସ୍ଥଲିତଂ ଭଣିତାସି ।

ପଦ୍ମା । ଅଥ କିଂ ॥ ୬ ॥

କୁଷ । ତରଣେଃ ଶୂର୍ଯ୍ୟଶ୍ରୀ ।

ପଦ୍ମା । (ନିକଟେ ଗମନ କରିଯା) ସଥି ! ତୁମି ଅନ୍ତଃକରଣ ହହିତେ
ଦାବାନଲେର ବିଷୟ ସନ୍ତାପକେ କେମ ଦୂର କରିତେଛ ନା ? କେନାହି ବା ଘନ
ଘନ ନିଃଶ୍ଵାସେର ଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଵାଧରକେ ମଲିନ କରିତେଛ ? ହେ କଲ୍ୟାଣ !
ସହପତି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନକକ୍ଷପ୍ରିୟ ବନାନ୍ତସକଳ ମୟରେର କେକାଶଦ୍ଵେର ଦ୍ୱାରା
ମୁଖରିତ କରିତେ କରିତେ ସଥିଶ୍ଵଳୀ ଗ୍ରାମେର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହଇଯାଚେନ ।

ଚଞ୍ଜାବଲୀ । (ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ଏ ଯେ ପ୍ରିୟସଥି ପଦ୍ମା, (ଏହି ବଲିଯା
ଗାଢ଼ଭାବେ ଆଲିଙ୍ଗନ ପୂର୍ବକ) ସଥି ! ତୁମି କି ପ୍ରକୃତ କଥା ବଲିତେଛ ?

ପଦ୍ମା । ତା ନୟତ' କି ? ୬

(ସୁବଲକ୍ତୁକ ଅମୁଷ୍ଟ ହଇଯା କୁଷେର ପ୍ରବେଶ)

କୁଷ । ସଥେ ! ଦେଖ ଦେଖ—ରବିର ତାପ କ୍ରମଶଃ ଅନ୍ତାଚଳ-ପଥେ

ସୁବଲଃ । ବଅସ୍ମ ! ଅଜ୍ଞ ଗୋଦୋହଣଂ ବି ଅଗବେକ୍ଷିତ ସଲାଲସୋ
ବିଅ କିଂତି ଏଥ ଲକ୍ଷୋପି ॥ ୭ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ମୟୁରଂ ବର୍ଣ୍ଣତା କେନଚିତ୍ ପ୍ରିୟାଂ ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀଂ
ସ୍ମାରିତୋହସ୍ମି ତତ୍ତ୍ଵଦ୍ଵିଲୋକମାୟ ଲାଲସେଯଂ ॥

ସୁବଲଃ । କେରିସଂ ଘୋରବନ୍ଧଣ ॥

କୁଷଃ । ଉନ୍ନଦେନ ପୁରତଃ ଶିଖଭିନା ତାଙ୍ଗରେ ପୃଥୁନି ମଣ୍ଡଳୀକୃତାଂ ।
ପଶ୍ୟ ନିନିତମହେତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟକୁଂକାଂ କୁଷଚନ୍ଦ୍ର ! ଚଲଚନ୍ଦ୍ରକାବଲୀଂ ॥

ସୁବଲଃ । ତଦୋ ଆନ୍ତର୍ଚଟଣଂ ବଂଶୀକଳ୍ୟ ଉଲ୍ଲାସୋହ ॥

ସୁବଲଃ । ବୟନ୍ତ ଅତ୍ ଗୋଦୋହନମପି ଅନପେକ୍ଷ୍ୟ ସଲାଲସ ଈବ କିମତ୍ର
ଲକ୍ଷୋପି ॥ ୮ ॥

ସୁବଲଃ । କୌଦଶଃ ମୟୁରବର୍ଣ୍ଣଣ ।

କୁଷଃ । ଚଲଚନ୍ଦ୍ରକାବଲୀଂ ଚଳାନ୍ତାଂ ଚନ୍ଦ୍ରକାଗମାବଲୀଂ ପଞ୍ଚତିଂ ।

ସୁବଲଃ । ତତଃ ଆକର୍ଷଣଂ ବଂଶୀକଳମୁଲ୍ଲାସୟ ।

ତିରୋହିତ ହେଉଥାଯ ଏହି ନିଶାରନ୍ତ କାଳ ଅଞ୍ଚୁଟାନ୍ତକାର ବିସ୍ତାରପୂର୍ବକ ଆମାର
ମନ୍ତ୍ରୋଷ ବିଧାନ କରିତେଛେ ।

ସୁବଲ । ବୟନ୍ତ ! ଅତ୍ ଗୋଦୋହନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପେକ୍ଷା କରିଯା ଲାଲସାନ୍ଧିତେର
ତାଯ ଏ ହାନେ ଆସିଲେ କେବ ? ୯

କୁଷଃ । ସଥେ ! ମୟୁରେର ବର୍ଣ୍ଣା କରିତେ ଯାଇୟା କେହ ଆମାକେ ପ୍ରିୟା
ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀର କଥୀ ସ୍ଵରଗ କରାଇୟା ଦିଯାଛେ, ସେହି ଜନ୍ମ ତୀହାକେ ଦେଖିବାର
ଜଗାଇ ଆମାର ଏହି ଲାଲସା ।

ସୁବଲ । ମୟୁରେର ବର୍ଣ୍ଣା କିଙ୍ଗପ ?

କୁଷଃ । ହେ କୁଷଚନ୍ଦ୍ର ! ତୋମାର ସମୁଖଭାଗେ ମୟୁର ବିପୁଲ ମଣ୍ଡଳାକାରେ
ତାଙ୍ଗୁବ ବୃତ୍ତେ ଉନ୍ନତ ହେଇୟାଛେ, ଇହାର ଏହି ମଣ୍ଡଳାକାରେ ବୃତ୍ୟକାଲୀନ
ମହେତ୍ରେ ଧରୁକଫେଓ ପରାଜୟକାରୀ ଚଞ୍ଚଳ ଚନ୍ଦ୍ରକାବଲୀ ଅବଲୋକନ କର ।

ସୁବଲ । ତବେ ଆକର୍ଷଣକାରୀ ବଂଶୀର କଳଶର ବିସ୍ତାର କର ।

କୁଷଃ । (ବକ୍ତେ ବେଗୁଂ ବିଶ୍ଵାସିତି)

ଚଞ୍ଚାବଲୀ ! (ନିଶମ୍ୟ ସହୃଦୀ) ସରଦା ସୁଧାଂତୀ ବି ଅସୁନ୍ଦରୀ ବିଅ
ବିଶ୍ଵାବେଦି ଦୁର୍ମୁଖୀ ମୁରଲୀ ॥ ୮ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ଶୁବଳ ! ଅଗ୍ର ଚଞ୍ଚାବଲୀପ୍ରସାଦେ ଆସା ମମାକୁଲେନ
ଭବିତବ୍ୟ ।

ଶୁବଳଃ । ଅଥ ଈଂ ।

ପଦ୍ମା । ହଲା ! ପେକ୍ଖ ଏସୋ ବେଗୁସନ୍ଧାଏ ତୁଥିଂ ତୁବରାବେଦି ଗୋଟି-
ଲେଂଦଣିଦଣୋ ॥

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ବିଲୋକ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

ସଥି ! ମୁରଲି ! ବିଶାଲଛିଦ୍ରଜାଲେନ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଲଘୁରତିକଟିନାହ୍ନା ଗ୍ରହିଲା ନୀରସାସି ।

ଚଞ୍ଚା । ସରଦା ଶରମାଣାପି ଅକ୍ଷତଚରୀବ ବିଶ୍ଵାପନ୍ତି ଦୁର୍ମୁଖୀ
ମୁରଲୀ ॥ ୮ ॥

ଶୁବଳଃ । ଅଥ କିଂ ॥

ପଦ୍ମା । ହଲା ! ପଣ୍ଡ ଏଷ ବେଗୁସଂଜ୍ଞ୍ୟା ଆଂ ଭରଯତି ଗୋକୁଲେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନଃ ॥

ଚଞ୍ଚା । ଲଘୁଲାଘବବତୀ ॥ ୯ ॥

କୁଷ । (ମୁଖେ ବେଶୁ ସ୍ଥାପନ କରିଲେନ ।)

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ଶ୍ରବନ କରିଯା ଘୃଣାର ସହିତ) ଏହି ଦୁର୍ମୁଖୀ ମୁରଲୀ ସରଦା
ଶ୍ରତା ହଇଲେଓ ଆମାକେ ଅକ୍ଷତପୂର୍ବାର ଆସି ବିଶ୍ଵାସେ ମୁଖ କରିତେଛେ । ୮

କୁଷ । ସଥେ ଶୁବଳ ! ଅଗ୍ର ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ତୁଳ୍ଟ କରିତେ ତୋମାକେ ଆମାର
ଆମୁକୁଳ୍ୟ କରିଲେ ହେବେ ।

ଶୁବଳ । ଆଜ୍ଞା, ତାହାଇ ହେବେ ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଏହି ଦେଖ, ଗୋକୁଲେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନ ବେଗୁସନ୍ଧତେର ଦ୍ୱାରା
ତୋମାକେ ଭରାବିତ କରିତେଛେ ।

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ହେ ସଥି ମୁରଲି ! ତୁମି ବିଶାଲ
ଛିଦ୍ରଜାଲେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ତୁମି ଅତିଶ୍ୟ କଟିନାହ୍ନା, ଗ୍ରହିଯୁକ୍ତା, ଲଘୁ ଓ ରସହିନା,

ତଦପି ଭଜସି ଶଶ୍ଚଶୁନାନନ୍ଦସାନ୍ତ୍ରଃ

ହରିକରପରିରକ୍ତଃ କେନ ପୁଣ୍ୟାଦସେନ ॥ ୯ ॥

କୁଷଃ । (ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି । ସାନନ୍ଦ ।) ଇଯ়ଃ ମମ ଲୋଚନେନ୍ଦୀବରାତ୍ରିକା
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ।

(ଇତି ସାଦରମୁପେତ୍ୟ) ପ୍ରିୟେ !

ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ତବ ମୁଖବିଷ୍ଟଃ ଚନ୍ଦ୍ର ନଥରାଣି କୁଣ୍ଡଳେ ଚନ୍ଦ୍ରେ ।

ନବଚନ୍ଦ୍ର ଲଳାଟିଂ ସତ୍ୟଃ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଅମସି ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ଲଜ୍ଜତେ) ।

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ ! ଦୁଷ୍ଟାନବଦମନାଭିନିବେଶାଃ ତମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟମାଣଶ୍ଵର
ଯାତ୍ୟାମା ଭବତ୍ୟୋହପି ନ ଯାତ୍ୟାମା ଭବନ୍ତି ମମାମ୍ରାମିନ୍ତଃ ॥ ୧୦ ॥

କୁଷଃ । ଯାତୋ ଯାମୋ ଯାଦାଃ ତା ଯାତ୍ୟାମାଃ ତଥା ଭବତ୍ୟୋହପି ନ
ତଥା ଭବନ୍ତି, ଗଛତ୍ୟୋହପି ଯାମିତୋ ଦୁଃଖେନ ନ ଗଛତ୍ୟୋତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୦ ॥

ତଥାପି କୋନ୍ ପୁଣ୍ୟର ଫଳେ ତୁମି ନିରତର ହରିର ମୁଖୁଷ୍ଠନେର ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ
ଓ ହରିକରେର ଆଲିଙ୍ଗନ ଆପ୍ତ ହଇତେହ ? ୯

କୁଷ । (ସମ୍ମୁଖେ ଦୃଷ୍ଟି କରିଯା ଆନନ୍ଦଭରେ) ଏହି ଯେ, ଆମାର ଲୋଚନ-
ଇନ୍ଦ୍ରୀବରେର ଚନ୍ଦ୍ରିକାସଦୃଶୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ।

(ସାଦରେ ନିକଟେ ଗମନ ପୂର୍ବକ)

ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାର ମୁଖମ୍ଭୂଲ ଚନ୍ଦ୍ର, ତୋମାର ନଥରାଜି ଚନ୍ଦ୍ର, ତୋମାର
କୁଣ୍ଡଳ ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ର, ତୋମାର ଲଳାଟ ନବ ଚନ୍ଦ୍ର—ଅତ୍ୟବେକ୍ଷଣରେ ତୁମି
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) ।

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ! ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବଦମନେର ଅଭିନିବେଶ ବଶତଃ ତୋମାର
ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର ନା ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚରାବ୍ୟ ତ୍ରୀ ସକଳ ରାତ୍ରି ଯାତ୍ୟାମା ହଇଲେ ଓ ଆମାର
ପକ୍ଷେ ସେନ ଅଯାତ୍ୟାମା ହଇଯା ରହିଯାଛେ । ୧୦

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । ଶୁଣର ! ଭମରଦ୍ସ ବିଅ ଗବଣବାହୁସାରିଣୀ ଦେ ପଇଦୀ କଥଂ
ଚିରାସଙ୍ଗନୀରସାମ୍ବ ପଡ଼ିଥିଣୀମୁ ଅହିରମଦୁ ॥ ୧୧ ॥

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ ଚଞ୍ଚାବଲି ! ପ୍ରତିପଦାଲୋକେ ସ୍ଵଂ ସର୍ବୈଯାଂ ନବନବାସି,
ତଦତ୍ୟ ନିର୍ବାପଯ ବିରହୋତ୍ତାପଂ ପରିସଂଗରସେନ ॥

ପଦ୍ମା । ପିଯୁସଥୀବିରହେଣ କୁଦୋ ତୁଳ୍ମ ତାବୁନ୍ଧଭୀ ॥

ଶୁବଲଃ । ଅହ ! ମା କୃଥୁ ଏବଂ ତଣ । ଏସୋ ଚଂଦାଆଲୀବିରହେଣ
ସଂତତୋ ସୀଦଳାଏ ଜଳଧାରାଏ କଞ୍ଚେ ଦେହଂ ନିକ୍ରିଥିବିଅ
ସତିଗଛୋ ଚଉରୋ ବିଅ ଗଂ ଜେବ ଚଂଦାଆଲିଅଂ ସବଦୋ ପଛହି
ବସନ୍ତୋ ॥ ୧୨ ॥

ଚଞ୍ଚା । ଶୁଣର ! ଭମରଶ୍ଵର ନବନବାହୁସାରିଣୀ ତେ ପ୍ରକୃତିଃ ସଭାବଃ ।
କର୍ତ୍ତକ୍ଷରାସଙ୍ଗନୀରସାମ୍ବ ପଦ୍ମନୀମୁ ଅଭିରମତାଂ ॥ ୧୧ ॥

କୁଷଃ । ପ୍ରତିପଦି ତିଥେ ଆଲୋକେ ପ୍ରତିକ୍ଷଣାଲୋକେ ଚ ।
ପଦ୍ମା । ପିଯୁସଥୀବିରହେଣ କୃତସ୍ତବ ତାପୋଽପତ୍ତିଃ ।

ଶୁବଲଃ । ଅୟ ! ମା ଖଲୁ ଏବଂ ତଣ । ଏଥଃ ଚଞ୍ଚାବଲୀବିରହେଣ ସମ୍ପୁଣଃ
ଶୀତଳାୟା ଜଳଧାରାୟାଃ କଞ୍ଚେ ନିକଟେ ଦେହଂ ନିକ୍ଷିପ୍ତ୍ୟ ସତ୍ତକ୍ଷକୋର ଇବ
ଏନାଂ ଏବ ଚଞ୍ଚାବଲୀଂ ସର୍ବତଃ ପଶ୍ଚତଃ କୁଷଃ ॥ ୧୨ ॥

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । ଶୁଣର ! ତୋମାର ପ୍ରକୃତି ଭମରେ ପ୍ରକୃତିର ଶାୟ ସତତ
ନବନବାହୁସାରିଣୀ, କେନ ଚିରଭୁକ୍ତୀ ନୀରସ ପଦ୍ମନୀ ସକଳେ ଆସନ୍ତ ଥାକିବେ ? ୧୧

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ଚଞ୍ଚାବଲି ! ଯତବାର ତୋମାକେ ଦେଖା ଯାଏ, ତତବାରଇ
ତୁମି ସକଳେର ନିକଟ ନବ ନବ ବାଲଯା ପ୍ରତୀଯାମାନା ହେଉ, ଅତଏବ ଅନ୍ୟ
ଆଲିଙ୍ଗନରସେର ଦ୍ୱାରା ଆମାର ବିରହୋତ୍ତାପ ନିର୍ବାପଣ କର । “ପ୍ରତି-
ପଦାଲୋକେ” ମୂଲେ ଏହି କଥାଟିର ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ—ଏକଟି ଅର୍ଥେର ଦ୍ୱାରା
“ପ୍ରତ୍ୟେକବାର,” ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଥେ “ପ୍ରତିପଦ ତିଥିର ପରେଇ” ଇହା
ବୁଝାଇତେଛେ ।

ପଦ୍ମା । ପିଯୁସଥୀର ବିରହେ ତୋମାର ତାପୋଽପତ୍ତି ହିବେ କେନ ?

ଶୁବଲ । ଅୟ ପଦ୍ମା ! ଏ କଥା ବଜିଓ ନା । ଇନି ଚଞ୍ଚାବଲୀର ବିରହେ

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ଶ୍ରୀଯତ୍ତାଂ ।

ବିପିନାନ୍ତରେ ମିଳିଷ୍ଟି ମଧୁରସା ଶୀତଲମ୍ପର୍ଣ୍ଣା ।

ଅମୃତମହୀ ଅସ୍ତ୍ରରହେ ସଗଜନି ମଧ୍ୟ ତାପମୁତ୍ତୟେ ରାଧା ॥

(ଇତି ସସ୍ତ୍ରମଂ) ଧାରା ଧାରା ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ସାଭ୍ୟମୂଳଂ) ଗଛେହି, ରାହିଅଂ ଜେବ ସେବେହି ॥

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ଧାରେତ୍ୟବଦଂ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ଜାଦଂ କଥଂ ଦୋଷଂ ବଶାଣଂ ବିବରୀଦତ୍ତଗଂ ॥

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ଦୂରୋର୍ବନ୍ଦୋଃ କର୍ଣ୍ଣୋର୍ବା ବିପରୀତତ୍ସମିତ୍ୟଶ୍ରମାନ୍ତି
ବିଚାରଃ ॥

କୃଷ୍ଣ ! ପକ୍ଷେ ମଧୁରଃ ଶୃଙ୍ଗାରଃ ଅନ୍ତଃ ସ୍ପଷ୍ଟଂ ।

ଚନ୍ଦ୍ରା । ଗଛ ରାଧାମେବ ସେବସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରା । ଜାତଂ କଥଂ ଦୂରୋର୍ବନ୍ଦୋର୍ବାବିପରୀତତ୍ସଂ ।

କୃଷ୍ଣ ! ନାନ୍ତି ବିଚାର ଇତି । ବନ୍ଦୋର୍ବୈପରୀତ୍ୟେନ ଅସା ରାଧେତି
ଶ୍ରତମିତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇୟା ଶୀତଲ ଜଳଧାରାର ନିକଟେ ଦେହ ନିକ୍ଷେପ ପୂର୍ବକ ସତ୍ତ୍ଵ ଚକୋରେ
ଆୟ ସର୍ବତ୍ରାଇ ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଲେ ଥାକେନ । ୧୨

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ଶ୍ରବନ କର ; ତୋମାର ବିରହଜନିତ ତାପମୟ ହରଣ
କରିବାର ଜନ୍ମାଇ ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ ବନମଧ୍ୟେ ଆମାର ସହିତ ମିଳିତ ହଇୟାଛିଲେନ,
ସେଇ ମଧୁର ରସଜା ଶୀତଲମ୍ପର୍ଣ୍ଣା ଅମୃତମହୀ ରାଧା—(ସସ୍ତ୍ରମେ) ନା—ନା, ଧାରା
ଧାରା ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ଅସ୍ତ୍ରମାର ସହିତ) ଯାଓ, ରାଧାକେହି ସେବା କର ।

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ଆମି ଧାରା ବଲିଯାଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । କି ପ୍ରକାରେ ଦୁଇ ବର୍ଣ୍ଣର ବୈପରୀତ୍ୟ ସଟିଲ ?

କୃଷ୍ଣ ! ପ୍ରିୟେ ! ବର୍ଣ୍ଣଯେଇ ହଟୁକ ବା କର୍ଣ୍ଣଯେଇ ହଟୁକ, କିମେର
ସେ ବୈପରୀତ୍ୟ ସଟିଯାଛେ, ତାହାର କୋନାଓ ବିଚାର ନାହିଁ ।

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ରୋଷାକୁଣଂ ମୁଖମାନମୟ) ଅହି ଦାନଶୌଣ୍ଡ ! ଅଜଂ ଏହାଏ
ଅବହିଥାଏ ଅଜ ଅପିଗୋ ମନୋହାରିଣେ ସୁବନ୍ଧୁଅଳ୍ପମ୍ବ ବିଶ୍ଵାସାଦୋ
ଶାତ୍ରମାହରୀପୁରିଦକମ୍ଭକ୍ଷି କିମ୍ବା ॥ ୧୩ ॥

କୁଳଃ । ସଥାର୍ଥେଇ ବାଣୀ ତବ ଚକିତସାରନ୍ଧନଯନେ !

ସୁବର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାରୋ ମଧୁରବ୍ରତି ଯତେ ଶ୍ରତିଷୁଗଃ ।

ମୁଖେନ୍ଦୋରନ୍ତେ ବହିରପି ସୁବର୍ଣ୍ଣଚ୍ୟତିରବଃ

ମୟ ଶ୍ରୋତ୍ରବନ୍ଦଂ ନୟନୟୁଗମନ୍ଧାକୁଳରତି ॥ ୧୪ ॥

ଚଞ୍ଚା । ଦାନଶୌଣ୍ଡ ! ଦାନବୀର ! ଅଜଂ ଏତରା ଅବହିଥିଯା ଅତ୍ୟ ଆଆନୋ
ମନୋହାରିଣଃ ସୁବର୍ଣ୍ଣୁଗଲନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସାନ୍ତ ସାଧୁମାଧୁରୀପୁରିତକର୍ଣ୍ଣାଶ୍ଚ କୃତା ସୁବର୍ଣ୍ଣ-
ୟୁଗଲନ୍ତ ସର୍ବମରକୁଣ୍ଠଯୁଗଲନ୍ତ ରାଧେ ସୁଷ୍ଟୁ ବର୍ଣ୍ଣୁଗଲନ୍ତ ଚ ଆଆନୋ ମନୋହରନ୍ତ
ମାଧୁରୀପରିତେତି ବିକ୍ରନ୍ଦଳକ୍ଷଣୟା ॥ ୧୫ ॥

କୁଳଃ । ଚକିତସାରନ୍ଧନଯନେ ! ହେ ଭୌତମ୍ଭଗନଯନେ ! ସୁବର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାରନ୍ତବ
ଶ୍ରତିଷୁଗଲେ ତିଷ୍ଠିତ୍ୟେବ । ସୁବର୍ଣ୍ଣଚ୍ୟତିଷ୍ଠ ମାମାକୁଳଯତି ସା ତୁ ମୁଖେନ୍ଦୋରନ୍ତ-
ମଧ୍ୟାନ୍ତ ମୟ ଶ୍ରତିଷୁଗଲଂ । ଅତ୍ୱ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦଃ ସୋଽକଠିକ୍ଷରବାଚୀ । ମୁଖେନ୍ଦୋ-
ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଠ ଗଣ୍ଡଦେଶାଦ୍ବୀ ଅତ୍ୱ ସୁକାଣ୍ତିବାଚୀ ॥ ୧୬ ॥

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (କୋଥେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ ନତ କରିଯା) ଅହେ ଦାନବୀର ! ଆର
ଚାତୁରୀତେ ପ୍ରୟୋଜନ କି ? ଅତ୍ୟ ସୀଯ ମନୋହାରି ସୁବର୍ଣ୍ଣୁଗଲେର ବିଶ୍ଵାସେ
ଆମାର କର୍ଣ୍ଣଉକ୍ତଷ୍ଟ ମାଧୁର୍ୟେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ । ୧୩

କୁଳ । ହେ ଚକିତସାରନ୍ଧନଯନେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାର ତୋମାର କର୍ଣ୍ଣୁଗଲକେ
ମାଧୁର୍ୟନାନ କରିଯାଛେ—ତୋମାର ଏହି ବାଣୀ ଅତି ସତ୍ୟ । କାରଣ, ତୋମାର
ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ହଇତେ ଏହି ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର କ୍ଷରିତ ହଇଯା ଏବଂ
ତାହାର ବହିଦେଶ ହଇତେ ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବା କାନ୍ତି କ୍ଷରିତ ହଇଯା ଆମାର କର୍ଣ୍ଣ-
ୟୁଗଲକେ ଓ ନୟନୟୁଗଲକେ ଆକୁଳ କରିତେଛେ । ୧୪

ପଦ୍ମା । ହଲା ! ଅଥଗେ ଦିଟ୍ଟଠଂ ସୁମରଂତୀ ମା ଖିଜେହି । ଛୁଟା
ବାହାଗୁରୁତମ୍ଭ ଈମ୍ବମ୍ ରାହାଗାମମଞ୍ଜ ସଂକଥା ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ନିଶ୍ଚନ୍ତ) ସହି ପଟ୍ଟମେ ! ଏବଂ ଶୈଦଂ ॥

କୁଞ୍ଚଃ । ପ୍ରିୟେ ! ବାଢ଼ମାଶକ୍ଳନୀୟମେବେଦଂ । ଯତଃ ॥ ୧୫ ॥

ତଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ଶକଳନ୍ତୁ ଘୋଡ଼ଶୀ ବଲ୍ଲଭା ଫୁରତି ଯା ନଭଃହଲେ ।

ରାଧାରୀ ପୁରୁଷେ ! କଥଂ ତୟା ସନ୍ତ୍ରତିଭୁବି ମଧ୍ୟ ସନ୍ତ୍ଵେଦ ॥

ପଦ୍ମା । ଚଉଦ୍ଦୁଷ୍ଟିକଳାଶାଲିଗେ । ଦେ ନ କୁଠ ସା ବି ସୋଲହକଳବଲହା
ଦୁଲହା ॥ ୧୬ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଆଜୁନୋ ଦିଟ୍ଟଂ ପ୍ରାରଣ୍ତୀ ମା ଖିଚୁଥିବ । ଯୁକ୍ତା ରାଧାଚୁରଭୁତ୍-
ଆଶ୍ଚ ରାଧାନାମମୟୀ ସଂକଥା ସଂଜଙ୍ଗଃ ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ସଥି ପଦ୍ମେ ! ଏବମେତ୍ ॥ ୧୫ ॥

ଘୋଡ଼ଶକଳନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଡ଼ଶୀ ରାଧା ବିଶାଖେତି ଆକାଶହୟା ତୟା
ସନ୍ତ୍ରତିଭୁବି ହିତନ୍ତୁ ମମ କଥଂ ସନ୍ତ୍ଵେଦିତ୍ୟାଦିନା ଶୈବ ଏବା ମହା ଜ୍ଞାନରେ
ଅନ୍ତାକାରୀ ଅନ୍ତୀତି ଭାବଃ ।

ପଦ୍ମା । ଚତୁଃଷ୍ଟିକଳାଶାଲିନ୍ତେ ନ ଖଲୁ ସାପି ଘୋଡ଼ଶକଳବଲଭା ଦୁଲହା ।
ତ୍ରେ ସନ୍ଦେନ ଘୋଡ଼ଶକଳଶଚନ୍ଦ୍ରୋ ବଲ୍ଲଭଃ ପ୍ରିୟୋ ଯତ୍ତା ସା ରାଧା, ପକ୍ଷେ ରାଧା
ନକ୍ଷତ୍ରଃ ॥ ୧୬ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଆପନାର ଅଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରାରଣ କରିଯା ଆର ଥେବ କରିଓ ନା ।
ରାଧାଚୁରଭୁତ ଇହାର ରାଧାନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଉପ୍ୟୁକ୍ତି ହଇଯାଛେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ନିଶ୍ଚାସ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ) ସଥି ପଦ୍ମେ ! ତାହାହି ବଟେ !

କୁଞ୍ଚ । ପ୍ରିୟେ ! ଇହାତେ ତୋମାର ଶକ୍ତାର କୋନେ କାରଣ ନାହି । ଯେ
ହେତୁ, ସେହି ରାଧା ଘୋଡ଼ଶକଳାବିଶିଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରେର ଘୋଡ଼ଶୀ ବଲ୍ଲଭା, ତିନି ଆକାଶେ
ବିରାଜ କରିତେହେନ—ଅତ୍ୟବିହାର ପୁରୁଷେ ! ଏହି ପୃଥିବୀତେ ଅତ୍ୟ ତାହାର
ଶହିତ ଆମାର ମିଳନ କି ପ୍ରକାରେ ସନ୍ତ୍ଵେପର ?

ପଦ୍ମା । ଚତୁଃଷ୍ଟିକଳାଶାଲୀ ତୋମାର ପକ୍ଷେ ସେହି ଘୋଡ଼ଶକଳାବିଶିଷ୍ଟ
ଚନ୍ଦ୍ରେର ବଲଭା ଦୁଲହା ନହେନ । ୧୬

* ରାଧା ବିଶାଖାକ୍ଷତ୍ରେରି ନାମ ।

କୃଷ୍ଣঃ । (ସତ୍ରଶୟଂ ପଦ୍ମମବଲୋକ୍)

ଚଞ୍ଚାବଲୀବଦନପୁଷ୍କରମଦିଗଣ୍ଠ-

ଚଞ୍ଚାବଲୀକତରତର୍କକଳକଷିତାଙ୍ଗେ ।

ଶକ୍ତ କୁଲୋହତ୍ର କନ୍ଦମ କନ୍ଦମାତାକଷି !

ଶକ୍ତାକୁନୋଲହଦରଃ ପ୍ରବିଶାମି ନାହଂ ॥ ୧୭ ॥

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ସବ୍ୟାଜିତ୍ରସାଦଂ) ଦେଓ ! ଗଂ କଥୁ ଗୋଉଜନଜୀଅଣ-
ଭୂଦୟମ ଦେ ସରସୁହଆରିଦାଣ୍ଡଂ କା ହତୁକିଆ ନ ସହଦିଃ ତା
ଶିଖଫଳେଗ ସବୋଏଣ ମ୍ଯା ସାଦକ୍ଷେ ହୋହି ॥

କୃଷ୍ଣঃ । (ସ୍ଵଗତ) ଗରିଷ୍ଠମପି ମହ୍ୟମୁଦ୍ରାଂ ଧୀରେଯଂ ମୁଖମାଧୁର୍ଯ୍ୟେ
ନିଶ୍ଚତେ ।

କୃଷ୍ଣঃ । ଅହଂ ଚଞ୍ଚାବଲୀବଦନମେବ ପୁଷ୍କରମାକାଶଂ ତେବେନିନୌ ଗଣୁଚନ୍ଦ୍ରେ
କଲଯନ୍ ପଶୁନ୍ ଶଂ କଲ୍ୟାଣଂ ନ ପ୍ରବିଶାମି ନ ଉପଲଭେ । କାନ୍ଦଶୌ ଅଲୀକ-
ତରତକେଣ କଳକିତମନ୍ଦଂ ଯରୋଃ ତୋ । ଅହଂ କୌଦୃଷଃ ଅତ୍ର ଶକ୍ତାକୁଳଃ ପୁନଃ
କୌଦୃଷଃ ? କାକୁଲୋଗହଦରଃ କାକା ଦୈତ୍ୟେନ ଲୋଳଂ ହଦରଂ ଯଷ୍ଟ ସଂ ॥ ୧୭ ॥

ଚଞ୍ଚା । ଦେବ ! ନୁଂ ଖୁଗୋକୁନ୍ଜନଜୀବନଭୂତତ୍ତ୍ଵ ତବ ସର୍ବମୁଖକାରିତା-
ଶୁଣଂ କା ହତୁକିନ୍ ସହତେ । ତାଙ୍କୁଲେନ ସଙ୍କୋଚନ ମ୍ୟା ସାତକ୍ଷେ ଭବ ॥ ୧୮ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ପ୍ରଶରେ ପଶୁକାଳେ ଅବଲୋକନ ପୁର୍ବିକ) ଅସି
କମଳନୟନେ ! ଚଞ୍ଚାବଲୀର ବଦନାକାଶରେ ସଙ୍ଗୀ ଗଣୁକପୀ ଦୁଇ ଶରୀ ଯିଥ୍ୟା
ତର୍କରାଗେ କଳକିତ ହଇଥାଛେ—ଆମ ତାହା ଦର୍ଶନ କରିଯା ଶକ୍ତାର ଆକୁଳ
ହଇଯା ଦୈତ୍ୟଭରେ ଚଢ଼ିଲ ହଦସେ କୋନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ମନ୍ଦମ ଲାଭ କରିତେ
ପାରିତେଛି ମା । ୧୭

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (କପଟ ପ୍ରସରତାର ମହିତ) ହେ ଦେବ ! ତୁମି ଗୋକୁଲେର
ଜୀବମସ୍ତକପ, ତୋମାର ସକଳେଇ ସୁଖମପ୍ରାଦନକରପ ଶୁଣ କୋନ୍ ହତୁକି
ନାରୀ ନା ସହ କରିବେ ? ଅତ୍ରଏବ ଅନର୍ଥକ ସଙ୍କୋଚେ ଶକ୍ତି ହଇଓ ନା ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ) ଏହି ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଅତିଶର ଧୀରା, ଏହି ଜଗ୍ତ
ଶୁନ୍କତର ଜ୍ଞାନେର ଚିହ୍ନତ ମୁଖମାଧୁର୍ଯ୍ୟର ଦ୍ୱାରା ଗୋପନ କରିତେଛେ ।

(ପ୍ରକାଶେ) ପ୍ରିୟେ ! କୃତମନେନ ଗୌରବବିଷୋକ୍ତାରେଣ, ରୋଷୋତ୍ତମା
ମହିକମେବ ସରଂ ବରିଷ୍ଠ ॥ ୧୮ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ଗୋଟିଳାନନ୍ଦ ! ତୁଙ୍କ ପୁରୁଦୋ ମୁହଁ ଦଂସିତୁଂ ଏ ପହବାମି ଜଂ
ପଗନ୍ତୁଂ ବ୍ୟାହରଣ୍ଟୀ ଅବରକ୍ଷି, ତା ସରଂ ଗମିଷୁଦ୍ଦଂ ॥

କୁଞ୍ଚ । (ସାହୁନନ୍ୟ) ପ୍ରିୟେ ! ଅସୀଦ ଅସୀଦ ବନ୍ଦୋହ୍ୟମଞ୍ଜଲିଃ ॥

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ଶୁଭତ୍ ! ଉଚ୍ଛୁଦ୍ଵାନ୍ ବ୍ୟାହରଣ୍ଟୀଃ କୌସ ଏ ଅଲିଅଂ ମନ୍ତ୍ରି,
ତା ଅଶୁଭାଗେହି ଏ ଭଦ୍ରାଲୀଦଂସଗମ୍ ।

(ଇତି ପଦ୍ମଯା ମହ ନିଜାନ୍ତା)

ଚନ୍ଦ୍ର । ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ତବ ପୂରତଃ ଯଥିଂ ଦର୍ଶଯିତୁଂ ନ ପ୍ରଭବାମି, ଯେ
ଅଗଲଭିଂ ବ୍ୟାହରଣ୍ଟୀ ଅପରାକ୍ଷାଶି ତଥ ଶୁଭ ଗମିଷ୍ୟାମି ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ଶୁଭଗ ! ଖାତୁଂ ବ୍ୟାହରଣ୍ଟୀଃ କଷ୍ମାମ୍ବାଃ ଅଜୀକଂ ଶକ୍ତମେ ।
ତଦମୁଜାନୀହି ଅଶୁଭାପଯ ମାଃ ଭଦ୍ରକାଲୀଦର୍ଶନାୟ ।

(ପ୍ରକାଶେ) ପ୍ରିୟେ ! ଏଇକପ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୋକ୍ତାରେ ପ୍ରୋଜନ ନାହିଁ,
ବରଂ ଇହାର ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରୋତ୍ତମିକପ ମୁଁ ଆମାର ନିକଟ ଅଧିକ
ବରଣୀୟ । ୧୮

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ହେ ଗୋକୁଳାନନ୍ଦ ! ଅଗଲଭ ବଚନେ ତୋମାର ନିକଟ
ଅପରାଧ କରିଯାଛି, ଅତଏବ ଆର ତୋମାକେ ମୁଖ ଦେଖାଇତେ ପାରିତେଛି ନା,
ଏକଣେ ଆୟି ଗୃହେ ଚଲିଯା ଯାଇତେଛି ।

କୁଞ୍ଚ । (ସାହୁନନ୍ୟ) ପ୍ରିୟେ ! ଏହି ଅଞ୍ଜଳି ବନ୍ଦନ କରିଯା ତୋମାର
ଅସମ୍ଭବତା ଭିଜ୍ଞା କରିତେଛି, ଅତଏବ ଆମାର ପ୍ରତି ଅସମ ହେଉ, ପ୍ରମାଣ ହେଉ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ହେ ଶୁଭର ! ଆୟି ତ' ସରଳ ଭୀବେହି ବାବହାର କରିତେଛି,
ତୁମି ଆମାର ପ୍ରତି ମିଥ୍ୟା ଆଶକ୍ତା କରିତେଛ । ଅତଏବ ଆମାକେ ଭଦ୍ରକାଲୀ-
ଦର୍ଶନେ ଆଦେଶ କର ।

(ଏହି ବଲିଯା ପଦ୍ମାର ସହିତ ପ୍ରଥମାନ) ।

কুফঃ । সথে ! মহামুভাবামেতাং মচিত্তমহাকাশচন্দ্রাবলীং চন্দ্-
বগৌমপি বলীয়স্তমঃকন্দলৈভিরস্তন্তিমালোক্য নিরা-
লোকোহিস্মি ॥ ১৯ ॥

সুবলঃ । পিঅবঅস্ম ! কিংতি এবং ভগসি । সা কথু অদক্ষিণ
ণ দিউটি ॥

কুফঃ । সথে ! বাঢং দুরহা মহীয়সীনাং প্রকৃতিঃ । তদিদানীং—
গ্রবিশত নয়নাষ্টে কাপি সারল্যনিষ্ঠা
বচসি চ বিনয়েন স্তোত্রভঙ্গী ত্র্যাত্সীৎ ।
অজনি চ ময়ি ভূষানু সপ্তমস্তেন তস্মা
ব্যবৃগ্নত হৃদি মহ্যং জুষ্টু দাক্ষিণ্যমেব ॥

তদেহি, মনোহারিণি তশ্চিন্দ্ কেশরকুঞ্জে নিরিষ্ট
চন্দ্রাবলীসঙ্গমোপায়মঙ্গীকরোমি । (ইতি পরিক্রম্য) সথে ।
সেয়ং বকুলাবলীমঙ্গলা নিকুঞ্জবীথী । পশ্চ পশ্চ ॥

কুফঃ । অদস্তন্তিঃ আবৃতামিতি ॥ মানক্রপতমঃকন্দলা
রাত্রিসমৃহঃ ॥ ১৯ ॥

সুবলঃ । প্রিয়বয়স্ত ! কিমিতি এবং ভগসি, সা খলু অদক্ষিণ
ণ দৃষ্টা ।

কুফঃ । সথে ! এই চন্দ্রাবলী আমার চিত্তক্রপ মহাকাশের চন্দ্রাবলী-
সদৃশ ; ইনি মহামুভবা হইলেও বলবান ত্রৈধিময় রাত্রিসমৃহের দ্বারা ইঁহাকে
আবরিত দেখিয়া আমার হৃদয় অন্ধকার্য হইয়াছে । ১৯

সুবল । প্রিয়বয়স্ত ! তুমি এমন কথা বলিতেছ কেন—ইঁহাকে ত’
অদক্ষিণা দেখা যাইতেছে না ?

কুফ । মহীয়সীদিগের প্রকৃতি বড়ই দুর্জ্জের্য ।

তাই কেমন একক্রপ—

চন্দ্রাবলীর নয়নপ্রাণ্টে এক্ষণে সারল্য ভাব প্রবেশ করিয়াছে, বাক্যে

ଶୁରତି ସରୋ ଦକ୍ଷିଣତଃ ସବ୍ୟେ ବାପୀ ସମ୍ମତଃ କୁଳ୍ୟା ।

ଇତି କେଶରାଟବୀୟଂ ପ୍ରମଦଂ ନୌରାଧିକା କୁରତେ ॥

ସୁବଲଃ । (ସ୍ଵଗତ ।) ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏ ଓସରୋ । (ପ୍ରକାଶଂ) ବଅସମ ! ସା

ରାହିଆ ଜେବ ତୁହ ପମଦଂ କୁଣ୍ଠ । କିଂତି ନୌରାହିଅ ତି ଭଣସି ॥

କୁଷଃ । (ସୁବଲମାଲିନ୍ୟ) ସଥେ ! ସତ୍ୟଂ ବ୍ରଦୀଷି । ତଦତ୍ ରାଧିକା ଯଥେମାଂ

କେଶରନିକୁଞ୍ଜଲକ୍ଷ୍ମୀମଳକ୍ଷ୍ମୀରୋତି ତଥା ଯଦିଆରା ସନ୍ଦିଗ୍ଧତାଂ ଲଲିତା ॥

କୁଷ । ‘କୁଳ୍ୟାଳା କୁତ୍ରିଆ ସରିଏ’ ଇତ୍ୟମରଃ । ପ୍ରମଦଗାନନ୍ଦମ । କେଶରଙ୍ଗ
ବକୁଲବୃକ୍ଷଶ୍ରାଟବୀ କେଶରାଟବୀ, କୌଦୃଶୀ ? ନୌରାଧିକା ନୌରେଣ ଅଧିକା ।

ସୁବଲଃ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୟା ଅବସରଃ, ଶର୍ଦ୍ଦାର୍ଥସ୍ତାନ୍ୟଥା ପରିକଳନେନ ରାଧିକା-
ଯଦିଆଂ ସ୍ମାରଯିଷ୍ୟାମି ଇତି ଭାବ । ବସନ୍ତ ସା ରାଧିକା ଏବ ତବ ପ୍ରମୋଦଂ
କରୋତି କିମିତି, ନୌରାଧିକା ଇତି ଭଣସି ।

ବିନ୍ୟେର ସହିତ ସ୍ତୋତ୍ରଭଞ୍ଜୀ ଅବଶ୍ୟାନ କରିଛେ, ଆମାର ପ୍ରତି ତାହାର
କତଇ ସଂଭ୍ରମ ଜମ୍ବୁରେ,—ଅତେବ ଇହାର ହୃଦୟେର ଏହି ଅତିଶ୍ୟ ଦାଙ୍ଗିଣ୍ୟ
ଭାବରୁ ହୃଦୟେର କ୍ରେଦର ପରିଚାୟକ ।

ଅତେବ ଏସ, ସେଇ ଘନୋହର କେଶରକୁଞ୍ଜେ ଉପବେଶନ କରିଯା ଚନ୍ଦ୍ରବଲୈର
ସହିତ ଫିଲନେର ଉପାୟ ଚନ୍ଦ୍ର କରି (ଏହି ବଲିଯା ଭରଣ ପୂର୍ବଃସର)
ସଥେ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହି ସେଇ ବକୁଲଶ୍ରେଣିଷୁଶ୍ରୋଭିତ ନିକୁଞ୍ଜବୌଦ୍ଧୀ ।
ଆହା ! ଯାହାର ଦକ୍ଷିଣେ ସରୋବର, ବାମ ଦିକେ ଦୌଧିକା, ଚାରିଦିକେ ଜଲେର
ପ୍ରଣାଲୀ ଶୋଭା ପାଇତେହେ, ସେଇ ନୌରାଧିକା କେଶରାଟବୀ ଆମାକେ ଆନନ୍ଦ
ଦାନ କରିଛେ ।

ସୁବଲ । (ସ୍ଵଗତ) ଏହିବାର ସୁଷେଗ ମିଲିଯାଇଁ । (ପ୍ରକାଶେ)
ବସନ୍ତ ! ସେଇ ରାଧିକାହି ତ' ତୋମାକେ ଆନନ୍ଦ ଦାନ କରିଯା ଥାକେନ, ତବେ
“ନୌରାଧିକା” ଏହି କଥା ବଲିତେଛ କେନ ?

କୁଷ । (ସୁବଲକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା) ସଥେ ! ଟିକ ବଲିଯାଇ ।
ଅତେବ ଅତ୍ୟ ଯାହାତେ ରାଧିକା ଏହି କେଶରକୁଞ୍ଜେର ଶୋଭାକେ ଅଳ୍ପକୁଟ କରେନ,
ଆମାର କଥାମୁସାରେ ଲଲିତାକେ ସେଇରପ ଆଦେଶ କର ।

* ନୌରାଧିକା—ଏହି ଶବ୍ଦେର ଅନ୍ତ ଅର୍ଥ ସାହା—ରାଧିକା-ବିହୀନ ।

ସୁବଲଃ । ଜଂ ଆଗବେଦି ପିଅବସ୍ମ (ଇତି ନିଜାନ୍ତଃ) ॥ ୨୦ ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ପଦ୍ମା ମଧୁମଙ୍ଗଳଶ)

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ପଟ୍ଟମେ । ସୁଦଂ ମେ ଅଜ୍ଜ ବଅସ୍ମେଣ ଚାତ୍ରାରିଣ ଅଣ୍ଗିଦା
ବି ଚଂଦାବଲୀ ଗ ପ୍ରସନ୍ନା ॥

ପଦ୍ମା । ଅଥ ଈ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଶ୍ରୀ ବଅସ୍ମୋ ବି ବିସନ୍ନ ବଟ୍ଟଟି ତା ଜୁଡା ଦୋଣଂ ଶନ୍ମମେ
ଅନ୍ଧାଣ ସହକାରିଦା ॥

ପଦ୍ମା । ଅଜ୍ଜ ! ଅଦୋ ଜ୍ଞେବ ତୁମଂ ମେ ଅଣୁସରିଦୋହସି ॥ ୨୧ ॥

ସୁବଲଃ । ଯଥାଜ୍ଞାପଯତି ପ୍ରିୟବସ୍ତଃ ॥ ୨୦ ॥

ମଧୁ । ପଦ୍ମେ ! ଶ୍ରୀତଃ ମନ୍ତ୍ରାଗ ବସ୍ତେନ ଚାତ୍ରକାରିଣ ଅମୁନୀତାପି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ
ନ ପ୍ରସନ୍ନା ।

ପଦ୍ମା । ଅଥ କି ।

ମଧୁ । ନୁଂ ବସ୍ତେ ବିଷରୋ ବର୍ତ୍ତତେ । ତଦ୍ୟୁତ୍ତା ଦ୍ୱୟାଃ ସନ୍ତମେହଶ୍ଵାକ
ସହକାରିତା ।

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଅତ୍ୟବ ତ୍ରଂ ମନ୍ତ୍ରା ଅଛୁମ୍ଭତୋହସି ॥ ୨୧ ॥

ସୁବଲ । ପ୍ରିୟବସ୍ତ ଯାହା ଆଜ୍ଞା କରିତେହ । (ପ୍ରସାଦ) । ୨୦

(ଅନୁଷ୍ଠର ପଦ୍ମାର ଓ ମଧୁମଙ୍ଗଲେର ପ୍ରବେଶ)

ମଧୁମଙ୍ଗଲ । ପଦ୍ମେ ! ଶୁନିଲାମ' ଯେ, ଅତ ପ୍ରିୟବସ୍ତ ବହ ପ୍ରକାରେ
ଚାତ୍ରବକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରା ଅମୁନ୍ୟ କରିଯାଓ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ ପ୍ରସନ୍ନା କରିତେ ପାରେନ
ନାହି ।

ପଦ୍ମା । ହଁ, ସତ୍ୟ ବଟେ ।

ମଧୁମଙ୍ଗଲ । ମେହ ଜନ୍ମିତ ବସ୍ତ ଆଜ ବିଷର ହଇଯା ଆଛେନ, ଅତ୍ୟବ
ତ୍ରି ଜୁହୀ ଜନେର ମିଳନେ ଆମାଦେର ସହକାରିତା କରା ଉଚିତ ।

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଏହ ଜନ୍ମିତ ଆୟି ଆପନାର ନିକଟେ ଆସିଯାଛି । ୨୧

ମଧୁମନ୍ତଳଃ । (ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି) ପଟ୍ଟନେ ! ପେକ୍ଥ ଏସୋ ପିଅବଅମସୋ
ଛନ୍ଦମେତସହାଓ କେଶରକୁଡୁଙ୍ଗେ କିମ୍ପି ମଂତେନି ॥

ପଦ୍ମା । ଅଞ୍ଜ ! ଲତାଜାଲେହିଂ ଅଂତରିଦୀ ଭବିଅ ସ୍ଵଗନ୍ଧ କିଂ ଏସୋ
ଭଣାଦି । (ଇତି ତଥା ହିତେ) ॥ ୨୨ ॥

କୁଞ୍ଚ । (ରାଧାଂ ଅରନ ଦୋଷକହିଂ)

ଓସରତି ଯଦ୍ରଜାପେ ଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟମକରୋଽ ଆରୋ ଧରୁଃ ପୌଷ୍ପଃ ।
ମଧୁରିମମଣିମଞ୍ଜୁମା ଭୂରୀଯେ ମେ ପ୍ରିୟା ସାହିତ୍ୟ ॥

ମଧୁ । ପଦ୍ମେ ! ପଶ୍ଚ, ଏସ ପ୍ରିୟବରଷ୍ଟଃ ସ୍ତୁପଦମାତ୍ରସହାୟଃ କେଶରକୁଡେ
କିମପି ମନ୍ତ୍ରଯତେ ।

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଲତାଜାଲେରସ୍ତରିତା ଭୂତା ଶ୍ରୁତଃ କିମେଷ ଭଣତି ॥ ୨୨ ॥

କୁଞ୍ଚ । ଯନ୍ତ୍ରା ଭାଚାପେ ଓସରତି ସତି ବନ୍ଦର୍ପଃ ପୌଷ୍ପଃ ଧରୁଃ ଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟମକରୋଽ
ଶାଖା ଜ୍ୟା ଯତ୍ର ତଥାଭୃତଃ, ଏତଦ୍ଵରୋରଗେ ଯମ ମଜ୍ଜେନ ଧରୁମ କିଂ
କ ସ୍ଵୟମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ମଧୁରିଯାଂ ମଣିନାଂ ମଞ୍ଜୁମା ପୋକିବା । ସା ଗ୍ରହେତି ରାଧିକେତି
ହୃଦୟଦୟଃ, ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀତି ପଦ୍ମାମଧୁମନ୍ତଳରୋଃ ।

ମଧୁମନ୍ତଳ । (ସମୁଖେ ଦୃଷ୍ଟିପାତପୂର୍ବକ) ପଦ୍ମେ ! ଦେଖ, ଐ ପ୍ରିୟବରଷ୍ଟ ଏହି
କେଶରବୁଞ୍ଜେ ଏକମାତ୍ର ଭରରେ ମହିତ କି ବିଷୟେ ମନ୍ତ୍ରା କରିଲେଚେନ !

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି ଲତାଜାଲେ ଲୁକାଯିତା ଥାକିଯା ଇନି କି ବଲେନ,
ତାହା ଶୁଣିବ । (ଇହା ବଲିଯା ଦୁଇ ଜନେ ମେହି ପ୍ରକାରେ ଅବହିତ
ହଇଲେନ) । ୨୨

କୁଞ୍ଚ । (ରାଧାକେ ଆରନ କରିଯା ଉତ୍ତରକୀ ସହକାରେ) ସାହାର ଭଧମ
ବିକ୍ଷିତ ହଇଲେ କନ୍ଦର୍ପଓ ଭୟେ ଆପନାର ପୁଷ୍ପଧର ଜ୍ୟା ଶିଥିଲ କରିଯା
ଥାକେନ, ମେହି ମାଧ୍ୟମର ମଣିସମୂହର ପୋଟିକାରିପା ତ୍ରିୟା ଆମାକେ
ଅଲଙ୍କୃତା କରନ ।

ମୃମନ୍ଦଲଃ । ପଟେ ! ଏସୋ ଉର୍ଧ୍ଵାତ୍ମା ତୁଙ୍କବା ମିଥ୍ୟାହିଁ ଜେବ ଦିନେହି ।

ତା ଏହି ତୁରିଅଂ ଗଦୁଆ ନଂ ସମାଣେକ ॥

ପଦ୍ମା । ଅଜ ! ଶୁଟୁ ଶୁଟୁ ଶୁଟୁ ଶୁଣନ୍ତି ତୁମନ୍ତି ତୁମନ୍ତି ଏସୋ ॥ ୨୩

କୁଷଃ । (ପୁନଃ ଶୋଭକ୍ୟ) ସା ମୁଖସୁଷମାନିଜ୍ଞିତରାକାଞ୍ଚଳୀ—
ବଲୀଲମନ୍ଦୟା—

(ଇତ୍ୟକୋତ୍ତେ) ॥ ୨୪ ॥

ମୃମନ୍ଦଲଃ । ପଟେ ! ଅଲଂ ଈମାଦୋ ପରେଣ ଶୁଦେଶ, ତୁଣ୍ଣଂ ଗଛେନ୍ତି ।

ମୃଦୁ । ପଦ୍ମେ ! ଏସ ଉତ୍କର୍ଷୟା ତବ ପ୍ରିୟ ସଥିମେବ ବର୍ଣ୍ଣିତି । ତଦେହି,
ଉରିଅଂ ଗଦ୍ମା ଏନାଂ ସମାନ୍ୟାବଃ ।

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଶୁଟୁ ନିଷକ୍ଷିତଂ ଶୁଣୁବଃ ସନ୍ତବଲଭ ଏସ ॥ ୨୩ ॥

କୁଷଃ । ସା ମୁଖସୁଷମା ପରମଶୋଭା ନିଜ୍ଞିତଃ ନିଃଶୈଶେଷ ତିତୋ
ରାକାଞ୍ଚଳୀଃ ରାକାର୍ଯ୍ୟାଃ ପୌର୍ମାଣ୍ଡାଶତ୍ରୋ ଯଦୀ ସା, ବଲୀଲମନ୍ଦୟଂ ସ୍ତରାଃ
ସା, ରାଧିକାମଧିବୃତ୍ୟ କୁଷସ ବର୍ଣ୍ଣନିଦିନଂ ଏତାଭ୍ୟାମତ୍ତ୍ୟା ଜୀବନଂ । ସା ଚଞ୍ଚାବଲୀ
କୌଣ୍ଠୀ ? ମୁଖସୁଷମାନିଜ୍ଞିତା ରାକା ॥ ୨୪ ॥

ମୃଦୁ । ପଦ୍ମେ ଅଲମିତଃ ପରେଣ ଶତେନ ତୁଣ୍ଣଂ ଗଛାବଃ ।

ମୃମନ୍ଦଲ । ପଦ୍ମେ ! ଇନି ଉତ୍କର୍ଷାତରେ ତୋମାର ପ୍ରିୟସଥିର କଥାଇ
ବଲିତେହେନ । ଅତେବ ଆଇସ, ଶିଶ୍ର ଯାଇୟା ତୋହାକେ ଆନନ୍ଦ କରି ।

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଆଗେ ଭାଲ ବରିଯାଇ ଶନ ଯାଉକ, କାରଣ, ଇନି
ବହୁଲଭ—ହୟ ତ ଆର କାହାକେଓ ଶ୍ରୀଗ କରିତେହେନ । ୨୩

କୁଷ । (ପୁନରାୟ ଉତ୍ସବକ୍ୟ ସହକାରେ) ଶେଇ ପ୍ରିୟାର ମୁଖସୁଷମାଯ ଚଞ୍ଚଲ
ପରାଜିତ ହୟ, ଏବଂ ତୋହାର ମଧ୍ୟାଦେଶ ତ୍ରିବଲୀରେଥାୟ ବିଭୂଷିତ ।

(ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍କିର ପର—) ॥ ୨୪ ॥

ମୃମନ୍ଦଲ । ପଦ୍ମେ ! ଇହାର ପରେ ଆର ଶ୍ରୀଗର ପ୍ରାରୋଜନ ନାହିଁ—
ଚଲ, ଆମରା ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରି ।

পদ্মা । জুত্তং কথেসি । (ইতুভোঁ জবেন দুরং পরিক্রামতঃ) ॥

কৃষ্ণঃ । মুহূরাধাস্ততি রাধা মহুরসি বসিকা কিমাঞ্চানং ॥ ২৫ ॥

পদ্মা । অজ্জ ! এবং ভগামি, মানিষীএ পিণ্ডাহীএ সঅং সমাঅমেণ
লাহবং হোদি, তা পরাবটিপ কল্পং বিগবেহি ॥

মধুমঙ্গলঃ । শোহণং মংতেসি । (ইতি কৃষ্ণস্তিকমাসাত্ত) পিণ্ড-
বঅস্ম ! পচ্ছেণ ভবিঅ সর্বং দে আশ্চিরং মএ উক্তষ্টবঅণং,
তা আগবেহি, তৎ জেবৰ তুজ্জ্ব বল্লহং তুরিদং সমাগেয়ি ॥

পদ্মা । ঘুডং কথয়সি, চন্দ্রাবলৌতি নাম গৃহীত্বা বর্ণ্যতি কোঢে
সন্দেহ ইতি ভাবঃ ।

কৃষ্ণঃ । যশা মুখসুষমা তথাভূতা বণিতলক্ষণা সা রাধা মহুরসি কিং
আজ্ঞানং মুহূরাধাস্ততি ? ইদমুতুরাঙ্গং দুরগমনেন এতাভ্যাং ন শ্রুতং ॥ ২৫ ॥

পদ্মা । আর্য ! এবং ভগামি, মানিষ্যাঃ প্রিয়স্থ্যাঃ স্বরং সমাগমনেন
লাঘবং ভবতি, তৎপরাবর্ত্য কৃষ্ণ বিজ্ঞাপয় ।

মধু । শোভনং মহুরসি । প্রিয়বন্ধু প্রচ্ছেন ভৃত্য সর্বং তে
আকণিতং ময়া উৎকৃষ্টবচনং, তদজ্ঞাপয় তামেব তব বল্লভাং ভৱিতং
সমানযামি । তামেব বল্লভাং রাধামিত্যবগম্য কৃষ্ণ আহ সথে ইতি ।

পদ্মা । উপযুক্ত কথাই বলিতেছেন । (এই বলিয়া উভয়ে বেগে
দুরে গমন করিলেন) ।

কৃষ্ণ । আহ ! সেই রসময়ী রাধিকা কি আমার বক্ষে শরীর স্থাপন
করিবেন ? ২৫

পদ্মা । আর্য ! আমি বলিতেছি কি,—আমার প্রিয়স্থী মহন মান
করিয়াছেন, তথন তাঁহার নিজের আগমনে লঘুতা প্রকাশ হইবে ।
অতএব ফিরিয়া গিয়া আপনি কৃষ্ণকে এ কথা জান করুন ।

মধুমঙ্গল । ভাল কথাই বলিয়াছ । (ইহা বলিয়া কৃষ্ণের নিকটে
গমনপূর্বিক) প্রিয়বন্ধু ! আমি প্রচ্ছেন ভাবে অবস্থান করিয়া তোমার
উৎকৃষ্টপূর্ণ বচন শ্রবণ করিয়াছি । অতএব অনুমতি কর, শৈত্র তোমার
বল্লভাকে আনয়ন করি ।

କୃଷ୍ଣ । (ସନ୍ଧାୟମାଲିଙ୍ଗ) ସଥେ ! ଯଦୁଗ୍ରହଣେ ଶୀଘ୍ରମାନ୍ୟ ॥

ମଧୁମଦ୍ଦଳ । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ ପଦ୍ମାବତୀ ମହାନ୍ତଃ)

କୃଷ୍ଣ । ଅହୋ ପରମୋତ୍କଟାନାଂ ପ୍ରେସମ୍ଭ୍ରକର୍ତ୍ତାକାରିଙ୍କ ।

ଭଗବେହପି ଗୁଜ୍ଜତି ନିକୁଞ୍ଜକୋଟରେ

ମହୁତେ ମନସ୍ତ ମଣିନୂପୁରଧନିଂ ।

ଅନିଲେନ ଚକ୍ରତି ତୃଗଞ୍ଚଲେହପି

ତାଂ ପୁରତଃ ପ୍ରେସମ୍ଭ୍ରପଗତାଂ ବିଶ୍ଵତେ ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ପଦ୍ମାମ୍ବୁଦ୍ଧଲାଭ୍ୟାଂ ମନ୍ତତା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ହଲା ପଟ୍ଟମେ ! କିଂ ଏସୋ ବର୍ଚଲକୁଡୁଙ୍ଗୋ ଦୌସଈ ॥

ପଦ୍ମା । ଅଥ ହିଁ । ତା ତୁମ୍ଭାଂ ଏହି । (ହିଁତି ପରିକ୍ରାମତି) ॥

ଚନ୍ଦ୍ର । ସଥି ପଦ୍ମେ ! କିମ ଏଷ ବକୁଳକୁଞ୍ଜୋ ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ପଦ୍ମା । ଅଥ କିଂ, ତତ୍ତ୍ଵମେହି ।

କୃଷ୍ଣ । (ଶାଧାର ସହିତ ଆଲିଙ୍ଗନ ପୂର୍ବକ) ସଥେ ! ଆମାର ପ୍ରତି ଅଭୁଗ୍ରହ କରିଯା ଶୀଘ୍ର ଆନ୍ୟନ କର ।

ମଧୁମଦ୍ଦଳ । (ପଦ୍ମାର ସହିତ ପ୍ରହାନ)

କୃଷ୍ଣ । ଅହୋ ! ଉତ୍କଟ ପ୍ରେସ କି ଅତିଶୟ ଉତ୍କର୍ଷାର ସ୍ଫଟିକାରୀ ; ଯେହେତୁ—ନିକୁଞ୍ଜ-କୋଟରେ ଭୟର ଗୁଜ୍ଜନ କରିଲେ ଆମାର ମନେ ହିତେଛେ, ଯେନ ପ୍ରେସାର ମଣିମର ନୃପରେର ଧରନି ହିତେଛେ, ବାୟୁର ଦ୍ୱାବୀ ତୃଗଞ୍ଚ ବିଚିଲିତ ହିଲେ ମନେ ହିତେଛେ ସେ, ପ୍ରେସାଇ ଅଗ୍ରେ ଆସିଯା ଉପର୍ଦ୍ଵିତ୍ତ ହିଲେନ ।

(ପଦ୍ମା ଓ ମଧୁମଦ୍ଦଳେର ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ପ୍ରବେଶ)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । ସଥି ପଦ୍ମେ ! ଅଗ୍ରେ କି ଏହି ବକୁଳକୁଞ୍ଜ ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ?

ପଦ୍ମା । ତାହି ତ ବଟେ, ତବେ ଶୀଘ୍ର ଏସ । (ଏହି ବଲିଯା ଯାଇତେ ଲାଗିଲେନ) ।

কৃষঃ । (নৃপুরধৰ্মভিমাকর্ণ) । ইন্ত ভৱিষ্যে ভগিন্তাহসি
ভৱরীক্ষণ্ঠাবৈস্তদলং বৃথা প্রত্যুদ্গমসংহমেণ । (ইতুবেগং
নাটিয়ন) ।

পুরঃফলাদ্যাশয়াং জনং কামং বিদূরতে । *

আয়ত্তে হি ঘনারন্তে দ্বিষ্ণুং রৌত চাতকঃ ॥

(পুমুরুক্তেন ভবন) কথমভ্যর্থে ভূমগশিঞ্জিতং শ্রবতে ।

(ইতি উদগ্রৈবিকাং দন্তা সজ্জ্বাং) । সত্যমসৌ মিলিতা যে
প্রেয়সী (ইতি তরসা চন্দ্রাবচ্চ পার্থমাগত্য) হন্তুন্দ ! অঙ্গলতা
মঙ্গলতা রাধাকা ময়োমুদিতা ।

(ইত্যর্কোক্তে) ।

কৃষঃ । পুরো অগ্রে নিকটমেব ফলং য শাস্ত্রপ্রত্যুত্তীর্ণবশ্যাং সত্তাৎ ।

মঙ্গলা ভাঃ কার্ত্তিশঙ্গাঃ সা রাধিকা উৎবর্বেশাদিক্যেন মুদিতা
আনন্দিতা, যথা উপলক্ষেত্তাদিকমৃতব্রাহ্মিং ।

কৃষঃ । (নৃপুরের ধৰনি শুণিয়া) ঢায় ! আমি ভৱরীর বাক্ষারে
অনেকবার প্রত্যারিত হইয়াছি ; অতএব আর দুখ প্রত্যুদ্গমনপূর্বক
অভ্যর্থনার প্রয়োজন নাই । (ইহা বলিয়া উদ্বেগ প্রদাশ করিতে
লাগিলেন) আশা বলবতী হইবার পূর্বে লোকে যথেষ্ট দুঃখ পাইয়া
থাকে, মেঘারন্ত আসন্ন হইতে থাকিলে চাতব দ্বিষ্ণুগতের রূপ করিতে
থাকে ।

(শুনুরায় উৎকর্ণ হইয়া) এ কি ! নিকটই ভূমণেব ধৰনি শুনা
যাইতেছে ! (এই বলিয়া গ্রীবা উন্মত করিয়া সন্দৰ্ভের সহিত) এই যে,
সত্যই আমার প্রেয়সী আসিয়া মিলিত্য হইবেন ; (এই বলিয়া বেগে
চন্দ্রাবলীর পার্শ্বে গমন করিয়া) হে হন্তুন্দ ! এই দেখ, আনন্দে দিকসিংহা
গতিশক্তিশালিনী মঙ্গলতা রাধালতা—(এইরূপ অব্দিতি) । †

* “বিড়ম্বতে” ইতি পাঠাস্তুবঃ ।

† “মঙ্গলতা” আৰ “রাধিকা” এই দুইটি শব্দ স্বতন্ত্র ব দিয়া উচ্চারণ করিলে
রাধিকাকে বুঝায়—কিন্তু দুইটি একত্রে উচ্চারণ করিলে “মঙ্গলভাৰাধিকা” ধাহাতে
অধিক পরিমাণ মঙ্গল বিৰাজমান, এই কথা বুঝায় ।

চন্দ্রাবলী । (সর্যং মধুমঙ্গলবালোকতে)।

মধুমঙ্গলঃ । শহ চংদ্রাভিলি ! মঙ্গলভারেণ অধিকাসি তি পিঅ-
ব প্রসূসে তৃঃঃ জ্ঞেব বচে দি ।

কৃষঃ । (গৌলিক্ষ্যমাহুগতং) হস্ত ! কথমনেন চন্দ্রাবলিবোাডি-
পারিতা । ভবতু বটুনোজমেব নির্বাহয়ামি । (প্রকাশং)
সুহৃদযুরাণাং তচ্ছ্রাচন্দ্রাবলিবোজমাচলস্তি ॥

চন্দ্রাবলী । (সংজ্ঞং কৃকৃকগঠে বৈজয়স্তাং বিগ্রহতি) ॥ ২৬ ॥

কৃষঃ । (গানন্দং)

একং প্রাতি পরিচর্য চকোরয়াজী

চন্দ্ৰঃ প্ৰিয়ে ! নিজমোৰথপূৰ্বপুত্রিং ।

মধু । বৰ্ণিতব্য ইন যাবননসি ভাবিতমাস্তে তাৰচন্দ্রাবলীমেব
মঙ্গলভারেণ অধিকাসি ইতি প্ৰযৱৱস্থস্থামেব বৰ্ণযতি ।

কৃষঃ । সৈবেনক্ষ্যং সাবশয়ং ॥ ২৬ ॥

কৃষঃ । চকোরয়াজী একং চন্দ্ৰং পরিচর্য মনোৱথপূৰ্বাণাং পুত্ৰিং

চন্দ্রাবলী । (দৈৰ্ঘ্যাভৰে মধুমঙ্গলেৱ (দকে দৃষ্টিপাত কৰিবেন))

মধুমঙ্গল । সবি চন্দ্রাবলি ! তুমি মঙ্গলভারে অধিকা, এই বলিয়া
প্ৰিয়বয়স্ত তোমাৰই বৰ্ণনা কৰিতছেন ।

কৃষ । .(বিশ্বাসিত হইয়া ঘনে ঘনে) হার এ কি ! এ যে
চন্দ্রাবলীকেই অভিমাৰ কৰাইয়াছে । যাহা হউক, বটুৰ বাক্যেৱ দ্বাৰাই
বৰ্ণনা শ্ৰেণ কৰি । (প্রকাশে)

সুহৃদগণেৱ অনুৱাগেৱ গ্ৰাত সতত সচেতনা চন্দ্রাবলীকে অন্যায়াসেই
আপ্ত হইলাম ।

চন্দ্রাবলী । (লজ্জাভৰে কৃষকগঠে বৈজয়স্তী মালা পৱাইয়া দিলেন)

কৃষ ; (আনন্দভৰে) হে প্ৰিয়ে ! চকোৱসমূহ একমাত্ৰ চন্দ্ৰকেই

ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ କିମୁ ମାକ୍ଷି ଚକୋରରୋହିଁ
ଶ୍ରୀତିଂ ଦ୍ୱୟୋରପି ନ ଧାଶୁମି ଦେବ୍ୟମାନା ॥ ୨୭ ॥

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳः । (ସଗର୍ଭେ) ତୋ ବଅଦ୍ସ ! ଦିଟ୍ଟା ତୁଏ ମଜ୍ଜବିଲ-
କ୍ରମ ବିଲକ୍ଷଣଦା ; ଜୋ କ୍ରମ ଅନ୍ତଗୁଣଶାଲିଣୀ ବି ତୁଏ ମୋ
ଆଇଦୁଃ ନ ପାରିଦୋ ଦୋ ପିଅଶହୀଏ ମାଗଗଛି ନାନ୍ଦଗଢ଼ାରିଣୀ
ମାଏ ମୋଆବିଦୋ ॥

ପ୍ରୟାତି ପ୍ରାପ୍ନୋତି ! ଅନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରେଣୀ ମାକ୍ଷିଚକୋରୀ ଦ୍ୱାବେ
ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟରେ ଶ୍ରୀତିଂ କଥିଂ ନ ଧାଶୁମି ? ଅତ୍ର ନାଶ୍ୟୟମିତି ଭାବଃ ॥ ୨୭ ॥

ମୁଦ୍ରୁ । ତୋ ବୟଶ ! ଦୃଷ୍ଟା ଦୂରା ଯମ ବିଲକ୍ଷଣ ବିଚକ୍ଷଣତା । ଯଃ ଥିଲୁ
ଅନ୍ତଗୁଣଶାଲିନାପି ଦୂରା ମୋଚିନ୍ତୁଃ ନ ପାରିତଃ ସ ପ୍ରୟସ୍ଥ୍ୟ ମାନଗ୍ରହିନୀର-
ଗୁଣଧାରିଣୀ ମନ୍ଦୀ ମୋଚିତଃ ॥

ଆରାଧନା କରିଯା ନିଜ ନିଜ ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଥାକେ, ଆର ଆମାର
ହୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ରମଙ୍ଗଳ ଚକୋର ବହଚନ୍ଦ୍ରମରୀ ତୋମାର ସେବା କରିଲେଓ ଏଥନେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ତୁମି ତାହାଦିଗେର ଶ୍ରୀତବିଦନ ଫରିତ ପାରିଲେ ନା । (ଅର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ର ସତରୀ
ତୋମାକେ ଦେଖିତେଛେ, ତତରୀ ତାହାଦେର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ବନ୍ଧିତ ହୁଇତେଛେ) । ୨୭

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳ । (ସଗର୍ଭେ) ଅହେ ବୟଶ ! ତୁମି ଆମାର ବିଲକ୍ଷଣ ବିଚକ୍ଷଣତା
ଦେଖିତେ ପାଇଲେ ତ ? ତୁମି ଅନ୍ତଗୁଣଶାଲୀ ହଇଯାଓ ଯାହା ମୋଚନ କରିତେ
ପାର ନାହିଁ, ପ୍ରୟସ୍ଥୀର ସେଇ ମାନଗ୍ରହି ଆମି ନବଗୁଣଧାରୀ * ହଇଯାଓ ମୋଚନ
କରିଲାମ ।

* ନବଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ସଜ୍ଜସ୍ତ୍ରଧାରୀ ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳ—ସାନ୍ଦ୍ରିପନୀ ମୁନିର ପୁଞ୍ଜ ଆକ୍ଷଣ,
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଜ୍ଜସ୍ତ୍ରଧାରୀ ।

কৃষ্ণঃ । বয়স্ত ! উদ্গুরুসুমকোদণ্ডবিলাসবাড়গুণ্যে মহাসাঙ্কি-
বিগ্রহিকোহসি ॥ ২৮ ॥

পদ্মা । অজ ! পুরো প্রপুন্নাইং মল্লীপুপফাইং পপফুরংতি তা
এহি ইমাইং গেহুঙ ; (ইত্যাত্মা নিজা হৈ)

কৃষ্ণঃ । (স্বগতং ।) কুজহর্ষিমাগতমাত্রাং রাধাং তক্ষয়ামি তদন্ততঃ
পন্থাস্তে । (প্রকাশং ।) প্রিয়ে ! পূর্বস্তামাত্রিদুরে নাগবরংদোচিতা
নাগকেশরাটবী, তদৈত্রেবাহুসরাবঃ । (ইতি নিজাহৈ) ॥ ২৯ ॥

কৃষ্ণঃ । “সঙ্কিনী বিগ্রহো যানমাসনং বৈধমশ্রয়ঃ” ইতি ষড়গুণাঃ,
ষড়গুণা এব ষড়গুণাং চাতুর্বর্ণাদিত্বাং ষ্যঞ্চ । ষড়গুণ্যে ষড়গুণেষু
মধ্যে সঙ্কিবিগ্রহোনিযুক্তঃ সাঙ্কিবিগ্রহিকঃ স চাসো মহাংশেতি, তথা
তৰতা সঙ্কি: কথং দুষ্করো ভবতৌতি ভাৰঃ ॥ ২৮ ॥

পদ্মা । তয়োবিলাসোৎসুক্যনবধার্য মধুমদ্লঃ বিপ্রকর্ষরত্যা পদ্ময়া
ছলেন স্বয়ঞ্চ নিযুক্তাতে অজ পুরো ইতি । আর্য ! পূরঃ প্রহুল্লানি
মল্লীপুপ্পাণি প্রকুরস্তি, তদেহি ইমানি গৃহীব ইতি ॥ ২৯ ॥

কৃষ্ণ । বয়স্ত ! তুমি উদ্গুরুসুমধুমধুবানী কন্দপের বিলাসরূপ
সঙ্কিবিগ্রহাদি ছয় গুণের মধ্যে সাঙ্ক ও বিগ্রহ—এই দুই গুণে বা কার্যে
পরম পণ্ডিত । ২৮

পদ্মা । আর্য ! সমুগে প্রকুল মল্লিকা পুষ্পরাজি শোভা পাইতেছে,
অতএব আসুন, আমরা এগুলি গ্রহণ কৰি ।

(এই বলিয়া উভয়ের গ্রহণ)

কৃষ্ণ । (স্বগত) বোধ হয়, এই কুজে রাধিকা আগতপ্রায়, অতএব
এ স্থান হইতে অন্তর গমন কৰি । (প্রকাশে) প্রিয়ে ! অগ্রে অল্প দূৰে
নাগবরের বিলাসের উপযুক্ত নাগকেশরকুঞ্জ বিদ্যমান, চল, আমরা তথার
গমন কৰি । (উভয়ের গ্রহণ)

(ତତ୍ : ପ୍ରବିଶତି ଲଲିତ୍ୟା ନହ ସଂକଥ୍ୟାନ୍ତୀ ରାଧା) :

ରାଧା । ହଲା ! ପେକୁ ପେକୁ ଅଂଧକାରେହିଂ ସୋଲିଦିଃ ସର୍ବଦିମାମୁହଃ ॥
ଲଲିତା । ପିଅସହି ! ତିମିରାଭିମାରୋଚିଦେହିଂ ସାମଗ୍ରପମାହଗେହିଂ
ମଣିଦୋ କିଂ କୁଞ୍ଚ ତୁଏ ଅନ୍ନା ॥

ରାଧିକା । ଅଥ ଈଂ ॥

ଲଲିତା । (ବିଲୋକ୍ୟ ସମ୍ମିତଂ ସଂକ୍ଷତେନ)

ଧନ୍ୟଲୋପରି ନୀଳରତ୍ନରଚିତୋ ହାରଭୂରୋପିତୋ
ବିଶ୍ଵତଃ କୁଚକୁଞ୍ଚଯୋଃ କୁବଲ୍ୟଶ୍ରେଣୀକୁତୋ ଗର୍ଭକଃ ।
ଅନ୍ଦେ କଲିତମଞ୍ଜନଂ ବିନିହିତା କଞ୍ଚୁରିକା ନେତ୍ରଯୋଃ
କଂସାରେଭିମାରେମଭନ୍ନାମଃତ୍ତ ଜଗବିଶ୍ଵତଃ ॥ ୩୦ ॥

ରାଧି । ସଥି ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ଅନ୍ଧକାରେରୌରିତଃ ସର୍ବଦିଜୁଖ୍ ॥

ଲଲିତା । ପ୍ରିସଥି ! ତିମିରାଭିମାରୋଚିତୋ ଶାମଲପ୍ରସାଦନୈରଣ୍ଯିତଃ
କିଂ ଖଲୁ ଭୟା ଆହ୍ନା ।

ରାଧି । ଅଥ କିଂ ।

ଲଲିତା । ଧନ୍ୟଲୋପରୀତି କୁଚକୁଞ୍ଚଯୋରଚିତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅନ୍ଦେ ଇତି
ନେତ୍ରଯୋରକୁଚିତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ନେତ୍ରଯୋରିତି ଅନ୍ଦେ ଉଚିତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୦ ॥

(ଲଲିତାର ସହିତ କଥୋପକଥନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରବେଶ)

ରାଧା । ସଥି ! ଦେଖ ଦେଖ, ସମ୍ମତ ଦିକ୍ ଅନ୍ଧକାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ ।

ଲଲିତା । ପ୍ରିସଥି ! ତିମିରାଭିମାରେ ଉପହୁତ ଶାମର୍ ଭୂଷଣେ
ଆପନାର ଶରୀର ଭୂଷିତ କରିଯାଇ ତ ?

ରାଧିକା । ତାହାଇ କରିଯାଇ ।

ଲଲିତା । (ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ଈଥ୍ ହାମିଯା) ସଥି ! ଏ କି ।
ନୀଳରତ୍ନରଚିତ ହାର ତୁମି ଧନ୍ୟଲ ଧାରଣ କରିଯାଉ, ଆର ନୀଳପଦ୍ମପ୍ରଥିତ ଗର୍ଭକ
ନାମକ ହାର ତୁମି ଶୁନମଣିଲେ ପରିଧାନ କରିଯାଉ; ଆର ଏ କି ! ତୁମି ଯେ
କାହିଁଲ ଅନ୍ଦେ ବିଲେପନ କରିଯାଉ, ଏବେ ବିଲେପନେର କଞ୍ଚୁରିକା ନେତ୍ରେ ପରିଧାନ
କରିଯାଉ, ହାଯ ! ହାଯ ! କଂସାରିର ଅଭିମାରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯା ତୁମି ଯେ ଜଗତ
ବିଶ୍ୱତ ହଇଯାଇ ଦେଖିତେହି । ୩୦

ରାଧିକା । ହଲା ! ମୁକ୍ଷେହି ପରିହାସଂ ! ତୁରିନ୍ ଉଦ୍‌ଦେଶେହି
କେଶରକୁଡ଼ମଗ୍ରଂ ॥

ଲଲିତା । ଇଦୋ ଇଦୋ ପିଅପହି । (ଇତି ପରିକ୍ରାମଣୀ ସଂକଳନ
ସଂକ୍ଷତେନ)

ତିଥିରମସିତିଃ ସଂବିତାଙ୍ଗଃ କଦମ୍ବବନାନ୍ତରେ
ସଥି ! ମଧୁରିପୁଂ ପୁଣ୍ୟଆୟାନଃ ସରନ୍ତ୍ୟଭିସାରିକାଃ ।

ରାଧିକା । ସଥି ! ମୁକ୍ଷେହି ପରିହାସଂ ଭରିତମୁଦ୍ଦିଶ କେଶରକୁଞ୍ଜମାର୍ଗଂ ।
ଲଲିତା । ଇତଃ ଇତଃ ପ୍ରିୟସଥି ।

ତିଥିରମିବ ମସିଃ ଲେଖନୟୋଗ୍ୟ ଦଲିତାଙ୍ଗନ ତୈଃ ସଂବିତାଙ୍ଗ୍ୟଃ ସରନ୍ତ୍ୟ
ଅଜନ୍ତି ତବ ତୁ ବୈପରୀତ୍ୟମିତ୍ୟାହ । ତହୁଁତ୍ୟ ଏବ ସ୍ଵଚ୍ୟଃ ସନ୍ଧବାନ୍ତାନି

ରାଧିକା । ସଥି ! ପରିହାସ ତ୍ୟାଗ କର । ଶୀଘ୍ର କେଶରକୁଞ୍ଜେର ପଥ
ଦେଖାଇୟା ଦେଓ ।

ଲଲିତା । ପ୍ରିୟସଥି ! ଏହି ଦିକେ ଏହି ଦିକେ । (ଏହି ବଲିଆ ଭୟଗ
କରିତେ କରିତେ ସଭୟେ) ହେ ସଥି ! ତିଥିରେ କାଲିମାଯ ଆବୃତାଙ୍ଗ ହଇଯା
ଯେ ସକଳ ଅଭିସାରିକା* ମଧୁସୁଦନେର ନିକଟ ଗମନ କରେ, ତାହାରା ଅତିଶ୍ୟ

* ନାୟିକାର—ଅଭିସାରିକା, ବାସକନ୍ଜା, ଉତ୍କଟିତା, ଥଣ୍ଡିତା, ବିଶ୍ଵଲକ୍ଷ୍ମୀ,
କଳହାସୁରିତା, ପ୍ରୋଧିତଭର୍ତ୍ତକା ଓ ସ୍ଵାଧୀନଭର୍ତ୍ତକା—ଏହି ଆଟଟି ଅବଶ୍ୱାର କଥା ଗ୍ରହକାର
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳନୀମଣିର ନାୟିକାଭେଦପ୍ରକରଣେ ବିନୃତ କରିଯାଛେ । ତମଧ୍ୟେ ଏଥାନେ ଅଭି-
ସାରିକୀ ଅବଶ୍ୟ ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ ଦେଖାନ ହଇଯାଛେ । ଉହାର ଲକ୍ଷଣ ଏହି—“ଅଭିସାରଯତେ
ନାୟିକା ସ୍ଵର୍ଗ ବାହିଭିସରତ୍ୟପି । ସା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୀଯୀମୀଯୋଗ୍ୟବେଶାଭିସାରିତା, ଲଜ୍ଜା
ସ୍ଵାଙ୍ଗପୌନେ ନିଶ୍ଚଦ୍ଧାଧିଲମଣ୍ଣମା । କୃତାବଣ୍ଠା ନ୍ରିଷ୍ଟେକମସଥୀୟୁକ୍ତା ପ୍ରିୟଃ ଅଜେବ ।”

ଅଲୁବାଦ—ପ୍ରିୟେ ମିଳନ-ଆଶେ କୁଞ୍ଜେତେ ଗମନ ।

ମଙ୍ଗୋଟିପୂର୍ବିକ ଅଭିସାରେ ଲକ୍ଷଣ ॥

ତାହାତେ ଯେ ବେଶଭୂଯା ହୁଇ ତ ପ୍ରକାର ।

ଶୁଦ୍ଧବନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧପଙ୍କେ ଶୁଦ୍ଧ ମନିହାର ।

ନୀଳବନ୍ତ କୃଷ୍ଣପଙ୍କେ ନୀଳ ଆଭରଣ ।

ମୃଗମନ୍ ଆବି କରି ଅଙ୍ଗେତେ ଲେପନ ।

তব তু পরিতো বিদ্যুদৰ্পাঞ্চমুদ্ভুতিস্থচয়ো।
হরি হরি ঘনঘাসাগ্নেতোঃ স্ববেরিণি ! ভিন্দতে ॥

রাধিকা । অলং ইমণি উবালভেণ, পেকুথ পচাসশ্চে বউল-
কুড়ঙ্গে । (ইতি সংস্কুরুপস্থত্য সপরামৰ্থং সংস্কৃতেন)
বিদূরান্ন প্রাণং মদয়তি মুরারেঃ পরিমলো
ন কুঞ্জেহয়ং তস্ত স্ফুরতি নথরগ্নেতনিকৈরঃ ।
ততঃ শঙ্কে কশ্মিশ্রপি রহসি বল্লীবলয়তে
পরীহাসাকাঙ্ক্ষী প্রিয়সখি ! নিলীনস্তব সখা ॥ ৩১ ॥

জলিতা । হলা ! এহি বামদো কদম্বকুঞ্জং বিহুক্ষ ॥

ভিন্দতে স্ফুটয়স্তি তেন তমুদ্যুতীনাং নীলাষ্঵রবৃত্তেহপি তস্তপ্রাঞ্চস্মৃ-
রক্ষেত্যো নির্গচ্ছস্তীনামপ্যত্যোজ্জল্যং ধ্বাহানামপি স্বচিবেধখোগ্যস্তে-
নাতিগাঢ়স্তং হে স্ববেরিণি ! স্বস্তাগ্নেনো বৈরিণী স্বয়মেব হং । এতাস্ত ন
তথা ইতি ব্যাজস্ত্যা সর্বতোহতিবিলক্ষণং সৌন্দর্যং বণিতমিতি ॥ ৩১ ॥

জলিতা । সখি ! এহি বামতঃ কদম্বকুঞ্জং বিচিন্মঃ ।

পুণ্যবতী । কিন্তু হায় ! হায় ! তোমার বিদ্যুদৰ্পণ তমুদ্যুতিকূপ স্বচীসমূহ
নিজের বৈরি হইয়া চারিদিকে এই গাঢ় অঙ্ককারকে ভেদ করিয়া
ফেলিতেছে ।

রাধিকা । এখন আর তিনঞ্চারে লাভ কি ? এই দেখ, বকুলকুঞ্জ
নিকটে বিদ্যমান । কিন্তু—

কই, দূর হইতে ত' মুরারির অঙ্গ-গন্ধ নাসিকাকে উন্মুক্ত করিয়া
তুলিতেছে না ? আর কুঞ্জও ত' তাহার নথদ্যুতিতে আলোকিত হয় নাই ?
অতএব হে প্রিয়সখি ! মনে হইতেছে, তোমার পরিহাসাকাঙ্ক্ষী সখা
কোনও লতাজালাবৃত নির্জন স্থানে লুকায়িত হইয়া আছেন । ৩১

জলিতা । সখি ! এস, বামদিকে কদম্বকুঞ্জে অষ্টেবণ করি ।

রাধিকা। (তথা কুর্বতী)। আই ছইল ! দিট্টেহসি দিট্টেহসি কৌস
অঙ্গেহিং অঙ্গাহিং সঙ্গোবেসি। (ইতি সমজ্ঞাম্ গ্যতি)।
ললিতা। সহি ! মুঝ মগ্গণগাহং এহি বেলিকুঞ্জকঞ্জণং কুণ্ড।
রাধিকা। সংস্কতেন)

রচয় বকুলপুষ্পেন্দোরণং কেলিকুঞ্জে
কুকু বরমরবিন্দেন্দুমিদীবরাঙ্কি !
উপনয় শয়নাস্তং সাধু মাধীকপাত্রং
সহচরি ! হরিত শ্লাঘতাং কৌশলং তে ॥

রাধিকা। অযি ছইল ! বিদ্যু ! দৃষ্টোহসি দৃষ্টোহসি। কশ্মাৎ
অঙ্গেরঙ্গানি সংগোপয়সি।

ললিতা। সখি ! মুঝ মার্গণাগ্রহং। এহি, কেলিকুঞ্জকঞ্জনং কুর্মঃ।

রাধিকা। (সেইরূপ করিয়া) ওহে ! রসিকচূড়ামণে ! তোমাকে
দেখিতে পাইয়াছি, দেখিতে পাইয়াছি। তবে আর কেন অঙ্গ দ্বারা
অঙ্গোপন করিতেছ ? (এই বলিয়া চারিদিকে অব্যেষণ করিতে
লাগিলেন)।

ললিতা। সখি ! অব্যেষণের আগ্রহ ত্যাগ কর। এস, আমরা
কেলিকুঞ্জ রচনা করি।

রাধিকা। সখি কেলিকুঞ্জে বকুলপুষ্পের দ্বারা তোরণ রচনা কর এবং
হে ইন্দীবরলোচনে ! কমলপুষ্পের দ্বারা উৎকৃষ্ট শয্যা রচনা কর এবং তাহার
পার্শ্বে মধুপাত্রয় শ্রেণীবক্ত করিয়া রাখ, হে সহচরি। হরি যেন আজ
তোমার শিল্প-কৌশলের প্রশংসা করেন। *

* বাসকসজ্জার লক্ষণ এই—

“প্রিয়ের সহিত বিলাসের আশা করি।

গৃহ শয্যা মালা তামুল স্নিফ বাবি।

চন্দমাদি নানা গু বসন্তভূষণ।

সাজায় করিয়া সাধ প্রিয়ের কারণ।”

এই অবস্থায় সর্বপ্রকারে সজ্জিতা হইয়া প্রিয়সমাগমচিন্তাই বাসকসজ্জার অবস্থা।

লিলিতা । (তথা কুস্তা) হলা ! পেক্ষ কঙ্গে বিলম্বেদি । তা কুঞ্জং
পবিসিঅ ণং পরিবালেক্ষ ॥ ৩২ ॥

রাধিকা (পরিজ্ঞয়োবেগং নাটয়স্তী সংস্কৃতেন)

কুন্দঃ কাপি সহীহিতার্থপরয়া শঙ্কে হরিঃ পদ্ময়া

প্রাপ্তঃ কুঞ্জগৃহং যদেষ ন তমীযামেহপ্যতিক্রামতি ।

পৌলোমীরতিবক্ষুদ্রিজ্ঞুখমসো হা হস্ত ! সন্তর্প্য-
মুনীলত্যভিসাৱলুকুরমণীগোত্রস্ত শক্রঃ শশী ॥

(ইত্যভে নিক্রান্তে) ॥ ৩৩ ॥

লিলিতা । সখি ! পশ্চ কুষ্ঠে বিলম্বাতে । তৎ কুঞ্জং প্রবিশ্য এনং
প্রতিপালয়াবঃ প্রতীক্ষাবহে ইতি ॥ ৩২ ॥

রাধিকা । তমীযামেহপ্যতিক্রামতীতি তেন বৈশাখপৌর্ণমাস্তা অনন্তরা
চতুর্থী তিথিরিয়মিতি গম্যতে । পৌলোমী শচী তস্তা রতিবক্ষুরিজ্ঞস্তশ্চ
দিশঃ পূর্বস্তা মুখং সম্যক্ প্রকারেণ তর্পয়ন् স্বদৰ্শনস্বকরলালনাদিভিৱিতি
ভাবঃ । স্বয়মিঙ্গনায়িকাং পূর্বাং দিশমভিস্তুতি অথ চ অঞ্চামামভিসারিকাণাং
শক্ররিত্যাশৰ্দ্যং ॥ ৩৩ ॥

লিলিতা । (দেইক্রপ করিয়া) সখি ! দেখ, কৃষ্ণ বড় বিলম্ব করিতেছেন ।
তবে এস, কুঞ্জমধ্যে গমন করিয়া ইঁহার জন্য অপেক্ষা করি । ৩২

রাধিকা । (অমণ্পূর্বক উদ্বেগ প্রকাশ করিতে লাগিলেন) সখি !
তব হইতেছে, সখীর মঙ্গল-কামনায় পদ্মা তাহাকে কোনও স্থানে কুক্ষ
করিয়া রাখিয়াছে, যদি তাহাই না হইবে, তবে রাত্রের এক যাম
অতিক্রান্ত হইয়া গেল, এখনও তিনি কুঞ্জগৃহে আসিলেন না কেন ?
হায় ! হায় ! ঐ দেখ, শচীপতিৰ অধিক্ষতা পুৰুষিকৃকে স স্থনা
দান করিতে করিতে অভিসারিকা রূমণীদিগেৰ শক্র শশী উদিত
হইতেছেন * । ৩৩

(উভয়ের প্রস্থান)

* এই স্থানে শ্রীরাধিকাৰ উৎকৃষ্টিতা অবধাৰ প্রকাশ পাইয়াছে । উজ্জ্বল-
নীলমণিতে উৎকৃষ্টিতাৰ যে লক্ষণ দেওয়া হইয়াছে তাহার মৰ্ম্ম এইক্রপ,—

(ତତ: ପ୍ରବିଶତି କୁଷଃ)

କୁଷଃ । (ସମସ୍ତାଦାଲୋକ୍ୟ)

ଆସନ୍ଦଃ କୁମୁଦାକରେସୁ ଶିଥିଲୋ ଭୃଙ୍ଗାବଲୀନାମଭୂ-

ଦୀକ୍ଷତେ ନିଜକୋଟିରାକ୍ଷିତମମୀ କ୍ଷୌଣୀରହଂ କୌଶିକା: ।

ସଙ୍କୋଚୋମୁଖତାଂ ପ୍ରୟାତି ଶର୍ନକୈରୋତ୍ତାନପାଦେହ୍ୟତି:

କିଂ ଭାଷୁନ୍ମୁ ପୂର୍ବପର୍ବତତଟିମାରୋତୁ ମୃତକର୍ତ୍ତତେ ॥ ୩୪ ॥

(ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ)

ନ ଜାନେ ନବୀନବିପ୍ରଳକ୍ଷେନ ସଂଭୃତନିର୍ତ୍ତରସଂରତ୍ତା କିଂ

କୌଶିକା: ପେଚକା: ଓଡ଼ାନପାଦେହ୍ୟବସ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରାକାରଶ୍ଵ ॥ ୩୪ ॥

ନବୀନବିପ୍ରଳକ୍ଷେନ ପ୍ରଥମବିଯୋଗେନ ସନ୍ତୁତନିର୍ତ୍ତରସଂରତ୍ତା ଧୂତାତିଶୟକୋପା

(ଅନୁଷ୍ଠର କୁଷେର ପ୍ରବେଶ)

କୁଷ । (ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବିକ) ଏ କି ! କୁମୁଦିନୀଚରେ ଭୃଙ୍ଗାବଲୀର ଆସନ୍ତି ଶିଥିଲ ହିଇତେଛେ, ଏହି ସେ ପେଚକସମୁହିତ ନିଜ ନିଜ କୋଟିରାକ୍ଷିତ ବୁକ୍ଷେର ଆଶୁସନ୍ଧାନ କରିତେଛେ, ଏବତାରାର ଜ୍ୟୋତିତି କ୍ରମେ ସଙ୍କୁଚିତ ହଇଯା ଆସିତେଛେ, ତବେ କି ଦିବାକର ପୂର୍ବପର୍ବତତଟେ ଉଦିତ ହଇବାର ଜଣ୍ଠ ଉତ୍ୱକଟିତ ହଇଯାହେନ ? ୩୪

(ଇହା ବଲିଯା ପରିକ୍ରମଣ ପୂର୍ବିକ)

ବୁଝିତେ ପାରିତେଛି ନା, ଏହି ପ୍ରଥମ ବିରହେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ କୋପବତୀ ହଇଯା

“ପ୍ରିୟ-ଆଗମନ ସେବେ ଶୀଘ୍ର ନା କରୟ ।

ପଥପାନେ ଚାହି ଯହେ ଉତ୍ୱକ୍ରୁ ହାଦୟ ।”

ଏହି ଅବସ୍ଥାଯ ହୃତାପ, ଗାତ୍ରକମ୍ପନ, ପ୍ରିୟ କି ଜଣ୍ଠ ଆସେନ ନାହି ତାହାର କାରଣ ଲଇଯା ବିତର୍କ, ପ୍ରିୟେର ପ୍ରତି ଓଦାସୀତ, ଅଞ୍ଚମୋଚନ ଏବଂ ନିଜେର ଭାଗ୍ୟେର ନିଳା ଉତ୍ୱକଟିତା ନାୟିକାର ଏହି ସକଳ ଚେଷ୍ଟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଯା ଥାକେ । ଉତ୍ୱକଟାର ପରଇ ବିପ୍ରଳକ୍ଷା ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଯା ଥାକେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାଯ ପ୍ରିୟେର ଅଭୁପଦ୍ଧିତି ହେତୁ ପ୍ରେସ ବାଥା ପ୍ରକାଶ ପାଯ ।

ତାହାତେ ନିର୍ବେଦ, ଚିଷ୍ଟା, ଥେଦ, ଅଞ୍ଚ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଓ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗ ଇଷ୍ଟାଦିଚେଷ୍ଟା ଅକାଶିତ ହୟ ।

নাম প্রতিপৎস্ততেহষ্ট রাধা। (বিশ্ব) ভবতু কেশরেণ
নাগকেশরং প্রতিপাদযিষ্যে তদমুনি নাগকেশরাণি বিচিনোমি
(ইতি তথা কৃত্ত্ব পুরোহিতসৰ্পন्) ॥

কপটী স লতাকুটীমিমাং সখি ! নাগাদধূনাপি মাধবঃ ।

ইতি জলপরীতয়া তয়া ক্লমদীর্ঘা গমিতা কথৎ তয়ী ॥ ৩৫ ॥

(পরিক্রম্য বকুলকুঞ্জং পশ্চন্ন সবিষাদং)

তাম্বুলং ঘনসারসংস্কৃতমদঃ ক্ষিপ্তং পুরো রাধয়া

হারী হস্ত হরিগ্নিস্তবকিতো হারোহয়মৃৎসারিতঃ ।

প্রতিপৎস্ততে জ্ঞান্তি । অহং সুবল দ্বারোভেন বকুলবাচককেশর-
পদেনাৰুনা নাগকেশরং প্রতিপাদযিষ্যে ॥ ৩৫ ॥

তাম্বুলমিতি । ঘনসারেণ কপূরেণ সংস্কৃতং । হারী মনোহারী

রাধিকা কি অবহা প্রাপ্ত হইবেন ? (চিন্তাপূর্বক) আচ্ছা, তাহাই
হউক ; ‘কেশ’ শব্দের দ্বারা আজ নাগকেশরকে দুঃখাইয়া দিব। *
অতএব ত্রি নাগকেশরগুলিকে চয়ন করি । (তাহা) করিতে করিতে
সম্মুখে গমন পূর্বক ।

“সখি ! সেই কপট মাধব এখনও ত’ এই লতাকুঞ্জে আসিলেন না”
এই কথা সখীগণকে বলিতে বলিতে সেই শ্রীরাধা কি প্রকারে দৃঃখ্যপূর্ণ
এই দীর্ঘ যায়নী যাপন করিতেছে ? ৩৫

(ভ্রম করিতে করিতে বকুলকুঞ্জ দর্শন করিয়া বিষাদভরে)

এই যে রাধিকা কপূরবাসিত তাম্বুল দূরে নিক্ষেপ করিয়াছেন, প্রবল
দৃঃখ্যভরে মরকতমণিস্তবকিত মনোহর হার দূরে পরিত্যাগ করিয়াছেন,

* কেশের শব্দের অর্থ বকুল । কৃষ্ণ সুবলকে যখন রাধিকাকে অভিসার কুষাঠৰার
কথা ললিতাকে বলিতে বলিয়াছিলেন— তখন কেশবকুঞ্জ আমফন করিবার কথা
বলিয়া দিয়াছিলেন । এখন কৃষ্ণ রাধিকা ও ললিতাদিকে শাস্ত করিবার জন্ত
‘কেশের’ কুঞ্জ বলিতে যে তিনি “নাগকেশেব” কুঞ্জের কথা বলিয়াছিলেন, ইহাই
চুক্তিমে বুঝাইতে চাহেন ।

ପୌଷ୍ପୀ ଚେଯମୁଦାରସୌରଭୟାରୀ ଚତ୍ତା ନଥେଃ ଖଣ୍ଡିତା
ତନ୍ତ୍ରାଃ ଶଂସତି ବିପ୍ରଲଙ୍ଘଜନିତଃ କୁଞ୍ଜୋହୟମଞ୍ଜୁମଞ୍ଜୁମଂ ॥ ୩୬ ॥

(ଇତ୍ୟଗ୍ରତୋ ଗତା) ଇଯମେବ ରାଧାଯାଃ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟାରାଧନବେଦିକା, ତନ୍ତ୍ରାଃ
ପାର୍ବତ୍ୟାମାଦଯାମି । (ଇତି ପରିକ୍ରମତି)

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି ସଥୀଭ୍ୟାମଞ୍ଜୁଗମ୍ଯମାନା ରାଧା) ।

ରାଧା । (ପୁରୋ ବିଲୋକ୍ୟ) ହଲା ଲଲିଦେ ! ପେକ୍ଷ ବୈଆଣେହିଟ୍ଟେ
ତୁଜୁଝ ଛଇଲୋ ॥

ଲଲିତା । କଞ୍ଚନପଡ଼ିମେବ କଠୋରା ହୋହି ॥

ହରିଗୁଣଭିନ୍ନବକିତୋ ଗୁଛୀକୃତୋ ହାରଃ । କୁଞ୍ଜ ଇତି ଏତାଦୃଶଲଙ୍ଘଣବିଶିଷ୍ଟ
ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୬ ॥

ରାଧିକା । ସଥି ଲଲିତେ ! ପଞ୍ଚ ବେଦିକାନେଦିଷ୍ଟେ ସମ୍ବିନ୍ଦ୍ରିୟ ଶ ତବ
ବିଦଙ୍କଃ ।

ଲଲିତା । ସଥି ! କଞ୍ଚନପ୍ରତିମେବ କଠୋରା ଭବ ।

ଏହି ଯେ ମନୋହର ସୌରଭୟାରୀ କୁମୁଦଚତ୍ତା ନଥେର ଦ୍ୱାରା ଚିନ୍ମ କରିଯାଛେ,—
ଆହା ! ଏହି କୁଞ୍ଜ ତାହାର ବିରହଜନିତ ଅନ୍ତରେର ବ୍ୟଥା ବ୍ୟକ୍ତ
କରିତେଛେ । ୩୬ *

(ଇହା ବଲିଯା ଅଗ୍ରେ ଗମନ ପୂର୍ବକ)

ଏହି ଯେ ରାଧିକାର ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ-ଆରାଧନାର ବେଦୀ, ଅତ୍ୟବ କିଛକଣ ଇହାର ପାର୍ବେ
ଉପବେଶନ କରି । (ପରିକ୍ରମଣ)

(ଅନୁଷ୍ଠାନ ଲଲିତା ଓ ବିଶାଖାର ସହିତ ରାଧିକାର ପ୍ରବେଶ)

ରାଧିକା । (ସମ୍ମୁଖେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ସଥି ଲଲିତେ ! ଐ ଦେଖ,
ବେଦିକାର ନିକଟେ ତୋମାର ରସିକ ନାଗର ।

ଲଲିତା । ସଥି ! କଞ୍ଚନ-ପ୍ରତିମାର ମତ କଠୋର ହଇୟା ଅବହାନ କର ।

* ଏହି ହାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ମୁଖ ଦିଯାଇ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ବିପ୍ରଲଙ୍ଘଜାନଶ୍ଚ ଶ୍ରୀରାଧନ ପୋଷାମୀ
ଅତି ଶୁକୋଶ୍ଲେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଯାଛେ ।

কৃষঃ । পুরস্তাদেয়া সপরিবারা প্রিয়া । তদিদমুটকযামি,
(ইত্যপস্ত্য) ।) ললিতে ! সাধু সাধু, দৃঢ়ং তব গরিষ্ঠমত্ত
দুর্ভিক্ষণং তস্ত্রচর্যায়ামাচার্যাত্মং যদদ্য ভবত্য। কেশরনিকুঞ্জ-
বেঢ়ামহমুজ্জাগরত্বদীক্ষাং পরিগ্রাহিতোহস্মি ॥

ললিতা । (সমংরণং সংস্কৃতেন ।) অহো বৈপরীত্যং বৈপরীত্যং ।
কেশরনিকুঞ্জকুহরে বুহক ! বসন্তী সখী স্থয়া রহিতে ।
শ্রিনবপল্লবতঙ্গা ক্রটিমপি কঞ্জাধিকাং মেনে ॥ ৩৭ ॥

কৃষঃ । (কপটেনাটোপং নাটযন) অহো দন্তভরারস্তেয় ।
গান্তীর্যমস্ত্যাঃ (ইতি নাগকেশরাগ্যন্দৰ্শা দর্শযন) ॥
অরতিং গম নিশি পশ্যন্ন ক্লাম্যন্নাগকেশরোহপ্যসক্তি ।
বিগলন্মাধুতিঃ কুসুমৈরেভিনে ত্রৈরিবোদষ্টেঃ ॥ ৩৮ ॥

কৃষঃ । দুষ্টা মন্ত্রা যেযু এবস্তুতৎ যত্ন্ত্রং তস্ত্র চর্যায়াং আচরণে আচার্যকং
আচার্যাত্মং উপদেশাদিকর্তা স্মিত্যর্থঃ, মনোজ্ঞাদিস্তানুগঃ ॥ ৩৭ ॥

কৃষঃ । আটোপমতিপ্রতিভাং ।

অরতিং খেদং ॥ ৩৮ ॥

কৃষঃ । এই যে সম্মুখভাগেই সখীদিগের সহিত প্রিয়া উপস্থিত ।
তবে এখনই এই কথা বলি (ইহা বলিয়া নিবটে গমন পূর্বক) ললিতে !
বেশ বেশ ! দুষ্ট মন্ত্রতন্ত্রের আচরণে তুমি যে কিরণ আচার্য, তাহার ভালই
পরিচয় পাইলাম, যেহেতু তুমি এই কেশরনিকুঞ্জবেদৌতে আমাকে সমস্ত রাত্রি
মহা জাগরণ-ত্রতে দীক্ষিত করিয়াছ ।

ললিতা । (ক্রোধের সহিত) হায় ! এ যে সমস্তই বিপরীত ! ওহে
মায়াবী ! আমার প্রিয়সখী তোমাবিরহিতা হইয়া কেশরনিকুঞ্জমধ্যে
নবপল্লবরচিতশ্যায় দেহ রক্ষা পূর্বক এক নিমেষ কালকেও কঞ্জাধিক বলিয়া
মনে করিয়াছেন । ৩৭

কৃষঃ । (ছলভরে প্রত্যুৎপন্নমতিত্বের পরিচয় দিয়া) আহা !
সম্পূর্ণ কার্য্যে ইহার কি গান্তীর্য ! (ইহা বলিয়া নাগকেশর পূজ্ঞালি

ଲଲିତା । ଅହେ ! ଧୂର୍ତ୍ତନ୍ତଃ, ଜଂ ବଟୁଲବାଇଣୀ କେଶରେ
ଦାଗିଂ ଗାଅକେସରୋ ବିକ୍ରାବୀଅଦି ॥

କୁଷ୍ଠ । (ସବ୍ୟାଜିନିର୍ବେଦଂ) ଲଲିତେ ! ବିଶାମ୍ୟତୁ ତବେଷଃ
ଶବ୍ଦାର୍ଥଶ୍ଵାତ୍ମାର୍ଥକଳନେନ ବନ୍ଧନଚଞ୍ଚୁତା ॥ ୩୯ ॥

ଅଥବା କଷ୍ଟେ ଦୋଷଃ । ଦୃଷ୍ଟିଦୋଷାଭିରପି ଗୋରାଙ୍ଗୀତିଃ
ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟମଭିଲଷ୍ୟତା ମଧ୍ୟେବାପରାନ୍ଧଃ ॥

ଲଲିତା । ଅହୋ ! ଧୂର୍ତ୍ତନ୍ତଃ, ଯଦ୍ବୁଲବାଚିନୀ କେଶରେ ଈଦାନୀଂ ନାଗ-
କେଶରୋ ବିଦ୍ୟାପ୍ରଯତେ ।

କୁଷ୍ଠ । ସଙ୍କେତତ୍ତ୍ଵ କେଶରକୁଞ୍ଜେ, ମ ଚ କେଶରଶଦୋ ବକୁଲବାଚୀ, “ଆଖ
କେଶରେ ବକୁଲ, ଇତ୍ୟଭିଧାନମିକ୍ତେ” ନାଗକେଶରେ ତୁ ପ୍ରମିଳାଭାବାଦିତି
ଲଲିତାଭିପ୍ରାୟଃ । ଶବ୍ଦାର୍ଥଶ୍ଵା ଚେତି ‘ଚାମ୍ପେରଃ କେଶରୋ ନାଗକେଶରଃ
କାଞ୍ଚନାହୟଃ’ ଇତ୍ୟଭିଧାନେନ ସ୍ଵର୍ଗପରୈରପ୍ୟାଭାବେନୈବ ବୃତ୍ତେତ୍ତଥା ଭୀମୋ
ଭୀମସେନଃ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟଭାମା ଇତି ହାରେନ ଚ କେଶରଶବ୍ଦଶ୍ଵାର୍ଥୀ ନାଗକେଶର
ଏବ ତେବେକୁଞ୍ଜ ଏବ ମଯାଭିପ୍ରେତଃ, ଭବତ୍ୟ ତୁ ବକୁଲକୁଞ୍ଜ ଇତ୍ୟଗ୍ରଥାର୍ଥକଳନେନ
ମଧ୍ୟନଂ ପ୍ରତାରଣମେବ କ୍ରିୟତେ ତୈନୈବ ତ୍ରଂ ଖ୍ୟାତାନୀତ୍ୟଥଃ । ତେନ
ବିତ୍ତଚଞ୍ଚୁପ୍ରବଗଃ ବିତି ଚଞ୍ଚୁପ୍ରତାଯଃ ॥ ୩୯ ॥

ଉଦ୍ଘାଟନ କରିଯା ଦେଖାଇରା) ରାତ୍ରିକାଲେ ଆମାର କଷ୍ଟ ଦେଖିଯା ଏହି
ନାଗକେଶରଓ ନିର୍ବତ୍ତର ମଧୁକରଣଶୀଳ କୁମୁଦକୁପ ନମନସ୍ମର୍ହ ଦ୍ୱାରା ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ
କରିତେ କରିତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵର୍ଥା ଅମୁଭବ କରିଯାଇଛେ । ୩୮

ଲଲିତା । ଅହୋ ! ଇହାର କି ଧୂର୍ତ୍ତତା ! ଇନି ବକୁଲାର୍ଥକ କେଶର
ଶଦେର ଦ୍ୱାରା ଏଥି ନାଗକେଶର ବୁଝାଇତେ ଚାହିତେଛେ ।

କୁଷ୍ଠ । (ଛଲପୂର୍ବିକ ନିର୍ବେଦ ସହକାରେ) ଲଲିତେ ! ଏଥି ଆର
ଏକଶଦେର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥ କଳନାକୁପ ବନ୍ଧନାପଟୁତାଯ ପ୍ରୋଜନ ନାହିଁ । ୩୯

ଅଥବା ତୋମାରଇ ବା ଦୋଷ କି ? ଗୋରାଙ୍ଗୀଦିଗେର ଦୋଷ ଦେଖିଯାଓ
ସଥିନ ତାହାଦେର ପହିତ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ କରିଯାଇ—ତଥିନ ଇହା ଆମାରଇ
ଅପରାଧ !

বিশাখা । কে কথু গৌরাঙ্গীণং দিট্টটো তুএ দোসো ?

কুষঃ । পশ্চ পশ্চ—

নবরসধারিণি মধুরে ধরণীসন্তাপহারিবিষ্ফুরণে ।

বিদ্যুতি ন কুষ্মুদিরে গৌর্যঃ ক্ষণরোচিষঃ সৈর্ঘ্যঃ ॥ ৪০ ॥

বিশাখা । তস্মিং কুলিসকুড়কঠোরগিট্টিদে তাণং কোমলাণং জুতা
জেব তথা পটভো ।

ললিতা । বিসাহে ! স্বণাহি কিম্পি গাহং । (ইতি স্তুতঃ
দর্শয়ন্তী) ॥ ৪১ ॥

বিশাখা । কঃ খলু গৌরাঙ্গীণং দৃষ্টস্যাদোষঃ ।

কুষঃ । নবরসধারিণি অভিনবজলধারিণি, পক্ষে “শাস্ত্রাহপি নবমো
রসঃ” ইতি রীত্য শৃঙ্গারাদিনবরসাশ্রয়ে কুষ্মবণে মুদিরে মেঘে, পক্ষে
কুষ্মেহযং মুদির ইবেতি ব্যাঞ্চদিহাং সমাসঃ, ক্ষণরোচিষো বিদ্যুতঃ,
পক্ষে ক্ষণমাত্রা রোচিঃ কান্তৰ্ধাসাং, তদানীমেব রমণামুরাগসন্দানৌমেব
বিরাগেণ বৈপরীত্যমিতি ভাবঃ । অত্র গৌর্য ইতি বিশেষণপদং
বিশেষ্যপদঃ ॥ ৪০ ॥

বিশাখা । তস্মিন् কুলিশকুটকঠোরচেষ্টিতে তাণং কোমলানাং
যুক্তেব তথা প্ৰবৃত্তিঃ ।

ললিতা । বিশাখে ! শৃণু কিম্পি গানং ॥ ৪১ ॥

বিশাখা । গৌরাঙ্গীদিগের কি দোষ তুমি দেখিয়াছ ?

কুষঃ । দেখ দেখ ! ধরণীর সন্তাপহারী প্রতাযুক্ত নবরসধারী মধুর
কুষ্মক্রপধারী মেঘ উদিত হইলে গৌরবণ্ণ ক্ষণপ্রভাসমূহ তাহাতে হিৱ
হইয়া অবস্থান কৰে না । ৪০

বিশাখা । সেই কুলিশকঠোরচেষ্টাযুক্তবিষয়ে কোমলাদিগের এইক্লপ
ব্যবহারহই উপযুক্ত ।

ললিতা । সখি বিশাখে ! একটি গান শ্রবণ কৰ । ৪১

ଚମ୍ପଅଳଦଂ ସିଣିଦ୍ଵଂ ଶତକଞ୍ଚକାଂତିକୁମୁମଗୌରାଙ୍ଗୀ ।

ମୁକ୍ତିଅ ଧାବଇ ଭମରୋ ଚଲା ବିଅ ସାମଳା ହୋଇଥି ॥ ୪୨ ॥

କୁଷଃ । (ସିଦ୍ଧା) ସତ୍ୟ ବାଗିନାମସି ରାଜ୍ଞୀ ॥

ଲଲିତା । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ) ହଲା ! ଶୁଟୁ ମୀନଙ୍କେନ ବଅଣାଡ଼ୋବେଣ
ଅଗବରଦଂ ଜେବ ଶଂ ତକେମି ॥

କୁଷଃ । ବାମ୍ୟାନ୍ତବେନ ବିରତିନ ବୟୋବନାନଂ
ବାମକ୍ରବାମିତି ଜନଶ୍ରତିରବ୍ୟଲୀକ ।

ଚାଟୁନି କର୍ତ୍ତୁମୁଚିତାନି ବିମୁଚା ଖିଲଂ
ମଂ ପ୍ରତ୍ୟାତାତ ସଦମୂରପରଞ୍ଜୟନ୍ତି ॥ ୪୩ ॥

ଚମ୍ପକଲତାଂ ଶିଙ୍ଗାଂ ନବକାଞ୍ଚନକାନ୍ତିକୁମୁମଗୌରାଙ୍ଗୀ । ମୁକ୍ତଃ ଧାବତି
ମରଶପଳା ହିବ ଶାମଳା ଭେଦି ॥ ୪୨ ॥

ଲଲିତା । ସଥି ! ଶୁଟୁ ନିଃଶଙ୍କେନ ବଚନାଟୋପେନ ଅନପରାନ୍ତମୈବେନ
ତରିଯାମି ।

କୁଷଃ । କର୍ତ୍ତୁମୁଚିତାନି ଚାଟୁନି ଇତ୍ୟକ୍ଷ୍ୟା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମାଂ ଅପରଞ୍ଜୟନ୍ତି
ଦୁଃଖୟନ୍ତି କଟୁ ସଦନ୍ତି ଇତ୍ୟଥଃ ॥ ୪୩ ॥

(ଏହି ବଲିଯା ହୃଦକେ ଦର୍ଶନ କରାଇଯା)

ଏହି ଗୋରାଙ୍ଗୀ ଚମ୍ପକଲତା ଅତିଶୟ ଶିଙ୍ଗା ଏବଂ ନବ କାଞ୍ଚନପୂର୍ଣ୍ଣର ଶାଯ୍ୟ
ଗୌରାଙ୍ଗୀ, ଦେଖ, ଭମର ଇହାକେ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଧାବିତ ହିତେଛେ, ଏହି ଶାମଲ
ବର୍ଣେର ସକଳେଇ ଚପଳ । ୪୨

କୁଷ । (ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ସତ୍ୟହି ତୁମି ବାଗୁମୀଦିଗେର ରାଣୀ ।

ଲଲିତା । (ହସ୍ତବରଣ ପୂର୍ବକ ଜନାନ୍ତିକେ) ସଥି ! ନିଃଶକ୍ତ ସଦର୍ପ
ବଚନେର ଚମ୍ପକାର ବିଶାସେର ଦ୍ୱାରା ଇହାକେ ନିରପରାଧ ବଲିଯାଇ ମନେ
ହିତେଛେ ।

କୁଷ । “ନବ୍ୟୋବନା ଶୁନ୍ଦରୀରୀ କଥନ୍ତ ବାମ୍ୟଭାବ ତ୍ୟାଗ କରେ ନା”
ଏହି ଜନଶ୍ରତି କଥନ୍ତ ମିଥ୍ୟା ନହେ । ଆମି କତ କ୍ଲେଶ ପାଇଯାଇ, ଆମାକେ
ମିଠ ବାକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରାଇ ତୁଟ୍ଟ କରା ଉଚିତ, ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆମାକେ
କୁଟୁମ୍ବକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରାଇ ଦୁଃଖ ଦିତେଛେ । ୪୩

ললিতা। (অপবর্য) হলা ! সচৎ উজ্জান্তকিঞ্চে কহো ত
পসীদ পসীদ ॥

রাধিকা। (কৃষ্ণপাদেনাবলোক্য) মুক্তাং বঞ্চকলাবি-
অড়চোহসি ॥

কৃষ্ণঃ। (সানন্দঃ) ফুলকেশরকলাপেনামুনা ধম্ভিল্লশ্রীস্ত্বালংক্রিযত্তাং
বন্ধ্যত্তাং মা বিন্দতু যম প্রয়াসঃ। (ইতি পুটিকামুদ্যাট্য)
প্রিয়ে ! পশ্যামুনি সুগন্ধিনামগ্রেসরাণি কেশরাণি যৈরহং সদঃ
স্বাবসিতোহসি ॥

রাধিকা। (সনর্ষিত্য) গুণঃ চন্দ্রাবলীপরিমলেণ
বাসিদোহসি তুমঃ ॥

ললিতা। সখি ! সত্যমুজাগরথিনঃ কৃষ্ণঃ তৎ প্রসীদ প্রসীদ ।

রাধিকা। মুঢানাং বঞ্চনকলাবিদ়ক্ষোহসি ।

রাধিকা। সনর্শেতি যিথ্যাদোষারোপণাত । নুনং চন্দ্রাবলীপরিমলেন
বাসিতোহসি অং ।

ললিতা। (হস্তাবরণ দিয়া) সখি ! সত্যই কৃষ্ণ রাত্রিজাগরণে
ক্লেশ পাইয়াছেন । অতএব তুমি তাহার প্রতি প্রসন্ন হও, এসন্দ
হও ।

রাধিকা। (অপাদে কৃষ্ণকে দেখিয়া) তুমি মুঢারমণীদিগের
বঞ্চনায় পরম পণ্ডিত ।

কৃষ্ণ। (সানন্দে) ফুলকেশর পূজ্যাবলীর দ্বারা তোমার কবরীয়
শেভা সম্পাদন কর—কবরীতে ইহা বন্ধন করিয়া আমার প্রয়াস সফল
কর । (পুটিকা উদ্ঘাটন করিয়া) প্রিয়ে ! সুগন্ধিশ্রেষ্ঠ এই কেশের
কুসুমগুলি অবলোকন কর—আমি ইহাদিগের দ্বারা স্বাসিত হইয়াছি ।

রাধিকা। (পরিহাসের সহিত দ্বৈৎ হাসিয়া) অহে ! নিশ্চয় তুমি
চন্দ্রাবলীর পরিমলে স্বাসিত হইয়াছ ।

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ ! ପରିହସିତାଗ୍ରହି ତେ ବଚାଂସି ନ କଦାଚିଦିପି
ବ୍ୟଭିଚରଣ୍ଟି । ସଦତ ମଦଦତଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀସୌରଭ୍ୟମୁଦର୍ଥତି ॥

ରାଧିକା । (ସେର୍ଯ୍ୟ ପରାବୃତ୍ୟ) ଲଲିତେ ! କିଂ ମୁଦ୍ରିତକଣ୍ଠାସି ?

କୁଷଃ । (ସ୍ଥିତା) ପ୍ରିୟେ ! କଥମକ୍ଷରଶାମ୍ୟଦକ୍ଷମାସି, ସଦତ କର୍ପ୍ରାବଲିଂ
ବର୍ଣ୍ଣାମି ॥

କୁଷଃ । (ସମ୍ମିତଂ) ସମଞ୍ଜେହି ପୁପକାଇଁ । (ଇତି ପଟାଙ୍ଗଲଂ
ପ୍ରସାରତି) ॥

କୁଷଃ । (ରାଧାମୁଖଂ ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଵଗତଂ) । ହଞ୍ଚ ! ବିଭମଣ୍ଡିତନ୍ତ୍ର
ଚିଲ୍ଲିକୋଦଣ୍ଡତ୍ୱା ତାଣୁବକଳା ॥ ୪୪ ॥

ବିଶାଖା । (ଜନାନ୍ତିକ) ଲଲିତେ ! ପେକ୍ଖ ପେକ୍ଖ ସମ୍ମୋହଣେଣ

ରାଧିକା । ଲଲିତେ ! କିଂ ମୁଦ୍ରିତକଣ୍ଠାସି ?

ରାଧିକା । ସମର୍ପ୍ୟ ପୁଞ୍ଜାଣି ।

କୁଷଃ । ଚିଲ୍ଲିକୋଦଣ୍ଡତ୍ୱା ଜଧମୁଷଃ ॥ ୪୪ ॥

ବିଶାଖା । ଲଲିତେ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ, ସମ୍ମୋହନେନ ରାଧାଯାଃ କଟାଙ୍ଗବାଣେନ

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ! ପରିହାସ-ବାକ୍ୟ ହଇଲେଓ ତୋମାର କଥା କଦାଚ ମିଥ୍ୟ
ହୟ ନା । ଯେହେତୁ, ଆମାର ଅନ୍ଧ ହଇତେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ସୌରଭ ଉନ୍ନାତ
ହଇତେଛେ ।

ରାଧିକା । (ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବଶତଃ ମୁଖ ଫିରାଇଯା) ଲଲିତେ ! ତୋମାର କର
କି ମୁଦ୍ରିତ ହଇଯା ରହିଯାଛେ ?

କୁଷ । (ଦୈର୍ଘ୍ୟ ହାସିଯା) ପ୍ରିୟେ ! ଅକ୍ଷରେର ସାମ୍ୟହେତୁ କେନ ଅଧିରୀ
ହଇତେଛ ? ଆମି ‘ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ’ ଶବ୍ଦେ କର୍ପ୍ରାବଲୀ ବର୍ଣନ କରିଯାଛି ।

ରାଧିକା । (ଦୈର୍ଘ୍ୟ ହାସ୍ତସହକାରେ) ପୁଞ୍ଜ ପ୍ରଦାନ କର । (ଏହି ବଲିଆ
ବସ୍ତ୍ରାଙ୍ଗଳ ବିସ୍ତୃତ କରିଲେନ)

କୁଷ । (ରାଧାର ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ ପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ) ମରି ମରି ! ବିଭମେ
ମଣ୍ଡିତ ଐ ଭାଧମୁର କି ତାଣୁବଲୀଲା ! ୪୪

ବିଶାଖା । (ଜନାନ୍ତିକ) ଲଲିତେ ! ଦେଖ ଦେଖ, ରାଧିକାର ସମ୍ମୋହନକ୍ରମ

ৱাহিএ কড়কথবাণেণ লক্ষীকদো পুপফপুড়িআএ সন্দং অঞ্চলে
দিঃং বি বেণং ন জাগাদি কহো॥

ললিতা। (সংস্কৃতেন)

নিদ্রাগমেহপি সথি ! নন্দমুতস্ত ইর্তুং
যাঃ শক্রুবন্তি ন পরাঃ পশ্চপালবালাঃ।
ধন্তা কটাক্ষকলয়া কিল মোহযন্তৌ
তাঃ রাধিকাত্ত পুরতো মুরলৌং জহার॥

রাধিকা। (অপবর্য সংস্কৃতেন)

যা নির্যাতি নিকেতকর্মচনারন্তে করন্তনং
যাতো হস্ত ! করোতি কর্ষণবিদ্ধিং যা পত্যুরঙ্গাদপি।
গৌরীণাঃ কুকুতে গুরোঃপি পুরোঃ যা নীবিবিদ্ধংসনং
ধূর্তা গোকুলমঙ্গলস্থ মুরলী সেয়ং যমাহভূর্বশা॥

লক্ষীকৃতঃ বিদ্বঃ পুষ্পপুটিকয়া সার্দিঃ অঞ্চলে দস্তমপি বেণং ন জানাতি
ত্বষঃ।

কটাক্ষবাণে বিদ্ব হইয়া শ্রীকৃষ্ণ পুষ্পপুটিকার সহিত বেণুকেও যে অঞ্চলে
প্রদান করিয়াছেন, তাহা জানিতেও পারেন নাই।

ললিতা। (জনান্তিকে) হে সথি ! গোপবালকেরা কুষ্ঠের নিদ্রিত
অবস্থায়ও যে বেণু হরণ করিতে সমর্থ হয় নাই, আমাদিগের রাধিকা ধন্তা,
যে কটাক্ষ-কলার দ্বারা মোহিত করিয়া কুষ্ঠের নিকট হইতে সেই বেণু
হরণ করিয়া লইয়াছে।

রাধিকা। (হস্তাবরণ পূর্বক জনান্তিকে) গৃহকর্ষের আরম্ভকালে যে
করন্তন্ত করাইয়া দেয়, রাত্রিতে যে পর্তির ক্রোড়দেশ হইতে আকর্ষণ
করিয়া লয়, গুরুজনদিগের সম্মুখেই যে সুন্দরীদিগের নীবির বন্ধন মোচন
করাইয়া দেয়, গোকুলচন্দ্রের সেই ধূর্তা মুরলী আজ আমার বশে
আসিয়াছে॥

(ନେପଥ୍ୟେ) ଅରେ କୁରଙ୍ଗୋ ! ଦିଟ୍ଟଟୋ ତୁମେହିଁ ପିଅବଅଦ୍ସୋ ? ॥

କୁଷଃ । କଥିଂ ମିଲତ୍ୟେ ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ ॥

(ଅବିଶ୍ଵ ମାଲ୍ୟହତ୍ତୋ ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ)

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ସୁଦଂ ମଏ ସୁଅଶ୍ମାଦୋ ଜଂ ଅଜ ଶିଉଞ୍ଜମଜ୍ଜରୋ
ରାହିଆ ଜାଅରିନା ଆସି, ତା ଗହୁ ଗଂ ପୋଛାହିସ୍ସଂ ।

(ଇତ୍ୟପର୍ଯ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ) ॥ ୪୫ ॥

ଅବିରଲବନମାଲାଲଙ୍କତ୍ସିଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତିଃ

ଶୁରିତକଟକକାନ୍ତିର୍ଦ୍ବିର୍ମଣିତାଙ୍ଗଃ ।

ନେପଥ୍ୟେ । ଅରେ କୁରଙ୍ଗାଃ କୁଷାରାଃ ! ଦୃଷ୍ଟୋ ସୁଶାତିଃ ପ୍ରିୟବଯନ୍ତଃ ।

ମଧୁ । ଶ୍ରତଂ ସୁବଲମୁଖତଃ ଯଦତ୍ ନିକୁଞ୍ଜମଧ୍ୟେ ରାଧିକା ଜାଗରିତାଶୀର୍ଷ,
ତନକାନ୍ତା ଏନାଂ ପ୍ରୋତ୍ସାହନିଷ୍ୟାମି ॥ ୪୫ ॥

ଅବିରଲଯା ବନମାଲଯା ବନଶ୍ରେଣ୍ୟା ଚ ଅଲଙ୍କତା ସିଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତିର୍ଦ୍ବ୍ସ ସଃ ।

ନେପଥ୍ୟେ । ଓହେ କୁରଙ୍ଗ ସକଳ ! ତୋମରା କି ଆମାର ପ୍ରିୟବଯନ୍ତକେ
ଦେଖିଯାଇ ?

କୁଷ । ଏ କି ମଧୁମଙ୍ଗଳ ଆସିଲ ଯେ ?

(ମାଲ୍ୟହତ୍ତୋ ମଧୁମଙ୍ଗଲେର ପ୍ରବେଶ)

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ଆସି ସୁବଲେର ମୁଖେ ଶୁନିଯାଇ ଯେ, ଅଜ ନିକୁଞ୍ଜମଧ୍ୟେ
ରାଧିକା ଜାଗରିତା ଆହେନ; ଅତଏବ ମେହି ସ୍ଥାନେ ଗମନ କରିଯା ତୀହାକେ
ଉତ୍ସାହିତ କରି (ନିକଟେ ଯାଇଯା) । ୪୫ ।

ଶୁଖ ରାଧେ ! ସିନି ନିବିଡ଼ ବନମାଲାଯ ଅଲଙ୍କତ ହିସ୍ଯା ସିଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତି
ଧାରଣ କରିଯାଇଛେ, ସିନି ନାନାବିଧ ଧାତୁତେ ଶୋଭିତାଙ୍ଗ ହିସ୍ଯା ପର୍ବତେର
ନିତିଷ୍ଠେର କାନ୍ତି ଧାରଣ କରିଯାଇଛେ, ସିନି ସମସ୍ତ ଜଗତେର ମଧ୍ୟେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ,

ଅଖିଳଭୁବନତୁମେ। ନେତ୍ରଭଦ୍ରୀ ବିକୃତଃ
କଥମିବ ସଥି ! ରାଧେ କୃଷ୍ଣଶୈଳସ୍ତ୍ରୀଭୂତ ॥ ୪୬ ॥

ରାଧିକା । (ଶ୍ଵରତେ)

କୁର୍ମଃ । ପ୍ରିୟେ ବେତ୍ତି ମେ ତମଙ୍କୁମୀମନ୍ତ୍ରବଂ ବୟାସ୍ତୋତ୍ସଂ ।

ରାଧିକା । ଅଜ୍ଞ ଦଂସିନ୍ ଅଜ୍ଞ ସିଣେହଦାକୁଥିଲ୍ଲଙ୍ ଜଂ କାନ୍ତାର-
ସିନ୍ଧୁପନ୍ଥାରକେ ମଲାଇ ସିକୁଥୁ'ବଦଂକ୍ଷ ॥

ମଧୁମଦଳঃ । সহি সাহ অক্ষে উবালহিজৰ জেহিং চলন্তৌঁ
বি বল্লৌঁ তুমঁ তকিঘ বণে বসন্তেহিং সাদন্তঁ জাগরিনঁ ।

କଟକାନାଂ ବଲସାନାଂ ନିତସାନାଥ “କଟ୍ଟକ୍ ବଲରୋହସ୍ତ୍ରିଆଃ” “କଟ୍ଟକୋହସ୍ତ୍ରୀ
ନିତସ୍ଵୋହସ୍ତ୍ରେଃ ଇତ୍ୟଶ୍ରଦ୍ଧଃ” । ଧାତୁଭିର୍ଗୈରିକାତ୍ୟଃ ॥ ୪୬ ॥

କୁଷଃ ! ତମୀମନ୍ତ୍ରବତମଃ ରାତ୍ରାବୁଦ୍ଧତଃ ଦୁଃଖଃ ।

ରାଧି । ଆର୍ଯ୍ୟ ଦଶିତମତ୍ୟ ସେହନାକ୍ଷିଣ୍ୟୁଁ ସ୍ବ କାନ୍ତାରବନପ୍ରସଗାଦୌ
ଦୁର୍ଗମବୟାଙ୍ଗତ୍ୟ ଦୁଃଖେ ତଦେବ ସିଦ୍ଧୁଁ । ସିଦ୍ଧୁମଣ୍ଟାରକୋଶଳାନି ଶିକ୍ଷିତାନି ।

ମୁଁ । ସଥି ସାଧୁ ବସନ୍ତ ଉପାଳଭ୍ୟମହେ ଯୈରୟାଭିଶଳନ୍ତୀମପି ବଲ୍ଲୀଂ
ଆଂ ତର୍କଯିତ୍ବା ବନେ ବସନ୍ତିଃ ସାତଙ୍କଃ ଜାଗରିତଃ ସୁଧଃ ଖରୁ ଶାଦ୍ୟକ୍ଷେ ସାଭିଃ

ମେହି କୁନ୍ତଶୈଳ କି ପ୍ରକାରେ ତୁମି କଟାକ୍ଷେତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବେ ଆକୃଷିତ
କରିଲେ ? ॥ ୪୬ ॥

ରାଧିକା । (ଈସନ୍ ହାସ୍ୟ କରିଲେନ)

কুঝ। প্রিয়ে! রাত্রিকালে যে আমি কিরণ দৃঢ় পাইয়াছি,
তাহা এই বয়স্ত অবগত আছে।

ରାଧିକା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଅଜ୍ଞ ବଡ଼ଇ ଅମୁକୁଳ ସେହି ଦେଖାଇଲେ, ଯେହେତୁ, ଆଜ ଦୁର୍ଗମବନକୁପ ମିଳୁ ପାର ହେବାର କୌଣସି ଶିକ୍ଷା ଦିଲେ ।

ମୁଁମଙ୍ଗଲ । ସଥି ! ଭାଲ କହିଯାଇ ଆମଦିଗକେ ତିରକାର କରିଲେ, ଆମରା କିନ୍ତୁ ଲତାଟି ବିଚିଲିତ ହିଲେଓ ତୁମି ଆସିଥେ, ଏହି ଆଶକ୍ତାର ବନେ ବସିଯା ଭୟେ ଭୟେ ଜାଗରଣ କରିଯାଛି । ଏଥିନ ତୋମାଦେରି ଜୟ;

তুম্হে কথু সলাঘইজ্জই জাহিং পিঅবঅস্ম সগাহং বি
কুঞ্জং অণিবক্ষেণ সুশ্রাব ঘবে পবিসন্তোহিং শিরাতকং
সুস্তং ॥ ৪৭ ॥

রাধিকা । অজ্জ কিং এবং তগাসি ? (ঈতি সংস্কৃতেন)

নিকুঞ্জং কংসারেৰত নথৱচ্ছ্রাবলিকুচি-
ছটাগ্রস্তং নাগে মুহূৰপি যদা প্ৰেক্ষিতমভূৎ ।
তদা সদ্যঃ প্ৰোত্তব্ধিহৃতকবিক্রান্তিহৃতয়া
ময়া লক্ষারণ্যে কুমনিবহপূৰ্ত্বা পৱিণতিঃ ॥ ৪৮ ॥

মধুমঙ্গলঃ । (স্বগতং) অহো কথং কুড়ঙ্গসঙ্গদা চন্দ্রালি বি

প্ৰিয়বয়স্ত সনাথমপি কুঞ্জমন্বিক্ষেন শৃঙ্গং ঘৰ্ষা গৃহে প্ৰবিশন্তৌভিন্নিৱাতকং
সুস্তং ॥ ৪৭ ॥

রাধি । আৰ্য্য কিমেৰং তগসি । নথৱা এব চন্দ্রাস্তেষামাবলিঃ
পঙ্কজিস্তস্তাঃ কুচিছটাভিঃ কাস্তিছটাভিগ্রস্তং মুহূৰপি নিকুঞ্জং
প্ৰেক্ষিতং দৃষ্টং নভূৎ ॥ ৪৮ ॥

মধু । খৰা কুৱা যা চন্দ্রাবলিস্তস্তাঃ কুচিছটাগ্রস্তং কংসারেং কুঞ্জং

কেন না, প্ৰিয়বয়স্ত কুঞ্জযথে থাকিলেও তোমৱা উহাকে শৃঙ্গ মনে কৱিয়া
গৃহে গমন পূৰ্বক নিৱাতক্ষে নিদ্রাগত হইয়াছিলে । ৪৭

রাধিকা । আৰ্য্য ! একুপ বলিতেছ কেন ?

হায় ! কি কষ্ট ! আমি বাৰ বাৰ নিৱীক্ষণ কৱিয়াও যখন
নিকুঞ্জকে কংসারিৰ নথৱচ্ছ্রাবলীৰ ছটাৰ দ্বাৱা মুহূৰ্তমাত্ৰও আলোকিত
হইতে দেখিলাম না, তখন সত্য-উদ্বিত হতচন্দ্ৰেৰ বিক্রান্তিৰ দ্বাৱা
আহত হইয়া অবগ্যমধ্যে এই ক্ষেষ সমূহে পৱিপূৰ্ণা পৱিণতি প্ৰাপ্ত
হইলাম । ৪৮

মধুমঙ্গল । (স্বগত) অহো ! কুঞ্জসঙ্গতা চন্দ্রাবলীকেও কি রাধা
দেখিয়া ফেলিয়াছেন ! তবে এখন বঞ্চনা ত্যাগ কৱিয়া ঈষীৱ উৎকৰ্ষ

ରାହିଆଏ ବିଟୋଥିତା ବନ୍ଧନଂ ମୁକ୍ତି ୯୦ ଉକ୍ତରିଗଇସନ୍ ।
(ପ୍ରକାଶଂ ସଂକ୍ଷତେନ)

ଝାଣ୍ଡେନ ତେ ବଦନଚଞ୍ଚମନାକଲୟ
କଲ୍ୟାଣି । ଗୋକୁଳପୁରନନ୍ଦମେନ ।
(ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀତ୍ୟଦ୍ଵାରେ ।)

କୃଷ୍ଣ । (ଅଭଦ୍ରତ୍ୟା ନିବାରଯତି ।)

ମର୍ତ୍ତା । (ପରମ୍ପରଂ ଶାକୁତମାଲୋକଯନ୍ତି ॥)

ମଧୁମନ୍ଦଳ । (ସଗତଂ) ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ କିମ୍ବଂ ମେ ବନ୍ଧନବୁଦ୍ଧିଦଂ
ଚାପଳ ।

ମୁହରପି ବାରଷାରମପି ଯଦା ନ ପ୍ରେକ୍ଷିତଂ ନାଭୂତ ଅପ ପ୍ରେକ୍ଷିତମେବା-
ଭୁଦିତ୍ୟେବର୍ଥଂ ନିର୍ଦ୍ଧାର୍ୟ ସଗତଂ ପରାମୃଶତି ଅହୋ ଇତ୍ୟାଦି । କଥଂ
କୁଞ୍ଚମନ୍ଦତା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳ୍ୟପି ରାଧିକୟା ଦୃଢ଼ାନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରନଂ ତ କୃ । ଏନାଂ
ଉତ୍ୱକର୍ଷସିଷ୍ୟାମି ।

ଝାଣ୍ଡେନେତି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଯା ଅଲାନ୍ତି ମାପ୍ୟତି ଦୁଃଖୀରେବ ଅନ୍ତ ଅଭୂଦିତି
ଉଭରାର୍ଦ୍ଧେ ବିର୍କତଂ ।

ମଧୁ । କୃତଂ ମୟା ଆନ୍ଦଗଟୁଚିତ୍ତଂ ଚାପଳ ।

ଥ୍ୟାଗନ କରି । (ପ୍ରକାଶେ) ହେ କଲ୍ୟାଣି ! ଗୋକୁଳପୁରନର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ତୋମାର ବଦନ-ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ନା କରିତେ ପାରିଯା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହଇଲା,
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ—(‘ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ’ ଏହି କଥା ଅର୍ଦ୍ଧକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଲେନ) ।

କୃଷ୍ଣ । (ଅଭଦ୍ରିର ଦ୍ୱାରା ନିଷେଧ କରିଲେନ)

ମଧୁ । (ପରମ୍ପରେର ପ୍ରତି କୌତୁଳ ସଂକାରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିତେ
ଜୀଗିଲେନ) ।

ମଧୁମନ୍ଦଳ । (ସଗତ) ହାଁ ! ଆମି ଆନ୍ଦଗଟୁର ଉପଯୁକ୍ତ ଚାପଳାହି
ପ୍ରକାଶ କରିଲାମ ।

কুষঃ। বিভাব্য বিভাবৱীভবং মে বৱীয়ঃ কষ্টঃ বাস্পৰুদ্ধকঠোহ্যঃ
সংবৃতঃ তদহমেব বাক্যঃ সমাপয়ামি (ইতি শিখা)
চন্দ্ৰাবলীননযনাত্তয়া কিলাস্তসাদৃগৃতঃ কথমপি ক্ষপিতা
ক্ষপেয়ঃ ॥ ৪৯ ॥

মধুমঙ্গলঃ। পিঅবঅদ্মস সৰঝোহসি কিভি মহ হিঅঅট্টিনং পজ্জন্ধঃ
ণং জাণিদসসি ।

জলিতা। রাহে অজ্জ বি সন্দিদ্বাসি পেকুখ পেকুখ রত্তিবিলাসপিশূণাহঃ
ণাদরদ্মস চঙ্গাহঃ অঙ্গাহঃ ।
(ইতি সেৰং সংস্কতেন) ॥ ৫০ ॥

কুষঃ। বিভাবৱীভবং রাত্রিভুং বৱীয়ঃ অতিশয়িতঃ কষ্টঃ মম বিভাব্য
বিচিষ্ট্য চন্দ্ৰাবলীন নযনাত্ততযেতি আদিতঃ পষ্টিতব্যঃ । চন্দ্ৰে অবলীনো
নযনাত্তে যশ্চ তস্ত ভাবস্ততয়া অস্ততে বদনচন্দ্ৰস্ত ক্ষপিতা যাপতা ॥ ৪৯ ॥

মধু। প্ৰিয়বয়স্ত সৰ্বজ্ঞোহসি কিমিতি মম হৃদয়স্থিতঃ পত্তার্দ্ধঃ এনং
জান্ত্বনি ।

জলিতা। রাধে অগ্নাপি সন্দিদ্বাসি । পশ্চ পশ্চ রত্তিবিলাসপিশূণানি
সূচকানি নাগরস্ত চঙ্গানি অঙ্গানি । “চঙ্গচঙ্গৈ মনোহৰে” ইত্যভিধানং ॥ ৫০ ॥

কুষঃ। আমাৰ রাত্রিকালীন গুৰুতৰ কষ্টেৰ কথা মনে কৱিয়া ইহাৰ
কষ্ট বাস্পৰুদ্ধ হইৱাছে, অতএব আমিই ইহাৰ বাক্য সমাপ্ত কৱি । (ইহা
বলিয়া দুষৎ হাস্য পূৰ্বক) চন্দ্ৰাবলীন নযনে তোমাৰ মুখেৰ সাদৃশ্য হেতু
কোনোৰূপে অতি কষ্টে ঘাযিবী যাপন কৱিয়াছিলেন । ৪৯

মধুমঙ্গল। প্ৰিয় বৱস্ত ! তুমি নিশ্চয়ই সৰ্বজ্ঞ, নচেৎ তুমি কিৰূপে
আমাৰ হৃদয়গত পত্তার্দ্ধ জানিতে পাৰিলে ?

জলিতা। রাধে ! এখনও তুমি সন্দেহ কৱিতেহ ? দেখ দেখ,
নাগৱেৰ মনোহৰ অঙ্গসমূহে রত্তিবিলাস-সূচক চিহ্নসকল স্পষ্টভাৱেই
গ্ৰাহিত হইয়াছে । (ইহা বলিয়া দুৰ্ঘাসহকাৰে) । ৫০

বালে বন্ধবর্যৌবতস্তুনতটাদভার্দ্ধনেত্রাদিতঃ

কামং শ্রামশিলাৰিলাসিহুদয়াচ্ছেতঃ পরাবর্ত্য ।

বিদ্যঃ কিৎ নহি যদ্বিক্ষ্য কুলজাঃ কেলিভিৱে স্তিৱো

ধূর্তঃ সঙ্কলয়ন্ কলকততিভিন্নঃশক্তমুপুণ্ডি ॥

ৰাধিকা । হন্তী হন্তী সুষ্ঠু বিড়ম্বিদক্ষি ।

কৃষ্ণঃ । প্ৰিয়ে মুখৈব মাং দূষয়সি ॥

ৰাধিকা । (সোপালভৎ সংস্কৃতেন ।)

মুক্তার্থনিমিষং মদীয়পদবীমালোক্যমানস্ত তে

জানে কেশৱৰেণ্যভিন্নিপতিতৈৎঃ শোণীকৃতে লোচনে ।

শ্রামশিলেৰ বিলাসি হৃদয়ং যস্তু কলকসমূহৈৎঃ সঙ্কলয়ন্ ব্যাপয়ন্ ।

ৰাধি । হা ধিক্ হা ধিক্ সুষ্ঠু বিড়ম্বিতাশ্চি ।

ৰাধি । মুক্তং ত্যক্তং অস্তর্মধ্যে নেত্ৰেহপি নিমিষং যত্র এবং

হে বালে ! যিনি গোপযুবতীদিগেৰ স্তুতেৰ পানে অর্দোন্মীলিত নয়নে চাহিয়া থাকেন, সেই শ্রামশিলাৰ হৃদয় কঠিন হৃদয় বিলাসী নাগৰ হইতে চিত্ত ফিরাইয়া লও। আমৰা কি জানি না যে, এই ধূর্ত কুলবতী-দিগকে কেলিবিলাসেৰ দ্বাৰা বিশেষকৰণে আকৰ্ষণ কৰিয়া তাহাদিগেৰ কলক্ষাবলী বিস্তাৰ কৰিয়া নিঃশক্তভাবে তাহাদিগকে পরিত্যাগ কৰিয়া যাইয়া থাকে ?

ৰাধিকা । হা ধিক্, হা ধিক্ ! আমি ভাল ভাবেই বিড়ম্বিত হইলাম ।

কৃষ্ণ । প্ৰিয়ে ! বৃথাই আমাকে দোষী কৰিতেছ ।

ৰাধিকা । (তিৰক্ষাৰেৰ ভাবে) অনিমেষ নয়নে আমাৰ পথেৰ দিকে চাহিয়া থাকিবাৰ জন্ত কেশৱ-রেণু নিপতিত হইয়া তোমাৰ চকু রক্তবৰ্ণ হইয়াছে, আৱ শীতল কানন-বায়ুৰ দ্বাৰাই তোমাৰ

ଶୀତେଃ^୫କାନନବାୟୁଭିବିରଚିତୋ ବିଷ୍ଵାଧରେ ଚ ବ୍ରଣଃ

ସଞ୍ଚୋଚଂ ତ୍ୟଜ ଦେବ ଦୈବହତ୍ୱା ନ ହୁଏ ମୟା ଦୃଷ୍ୟସେ ॥ ୫୧ ॥

କୁଣ୍ଡ । ପ୍ରିୟେ ! ତବାଧୀନଶ୍ଶ ଯେ ସଞ୍ଚୋଚୋହପ୍ରଯଳକ୍ଷାରାଈରେ ।

ରାଧିକା । ସାହୀଗୋ ସର୍ବଲୋକବିକ୍ରଥାଦୋହସି ବଧଂ ମମାହୀଗୋ
ଭବିସମସି ।

ସ୍ଵଧା ସ୍ତ୍ରୀ । କେଶରରେଖୁଭିରେବ ନତୁ ସଞ୍ଚୋଗଜାଗରେଃ ବ୍ରଣ ଇତି ପ୍ରିୟାଦ୍ୱା-
ଘାଟିରିତି ॥ ୫୧ ॥

ରାଧି । ସ୍ଵାଧୀନଃ ସର୍ବଲୋକବିଧ୍ୟାତୋହସି କଥଂ ମମାହୀନୋ
ଭବିଷ୍ୟସି ॥ ୫୨ ॥

ବିଷ୍ଵାଧରେ ବ୍ରଣ ରଚିତ ହଇଯାଛେ, ଅତେବ ହେ ଦେବ ! ସଞ୍ଚୋଚ ତ୍ୟାଗ କର—
ଏହି ହତଭାଗିନୀ ତୋମାକେ କୋନେ ଦୋଷ ଦିତେଛେ ନା । ॥ ୫୧ ॥*

କୁଣ୍ଡ । ପ୍ରିୟେ ! ସଥନ ଆମି ତୋମାରାଇ ଅଧୀନ । ତଥନ ସଞ୍ଚୋଚ-ଭାବ
ଆମାର ଅଳକ୍ଷାରମଦୃଶ ।

ରାଧିକା । ତୁ ମୁଁ ସର୍ବଲୋକକେ ସ୍ଵାଧୀନ ବଲିଯାଇ ବିଧ୍ୟାତ, ଅତେବ ତୁ ମୁଁ
ଆମାର ଅଧୀନ ହିତେ ଯାଇବେ କେନ ?

* ଏଥାମେ ଶ୍ରୀରାଧିକାର “ଖଣ୍ଡିତା” ଅବଶ୍ୟା ପ୍ରକାଶ ପାଇଯାଛେ । ନାୟକେର
ଅଙ୍ଗେ ଅଗ୍ନ ନାୟିକାର ଭୋଗଚିହ୍ନ ଦର୍ଶନ କରିଯା ବାଖିତା ନାୟିକାକେ ‘ଖଣ୍ଡିତା’ ନାମେ
ଅଭିହିତ କରା ହୁଏ । ଉଜ୍ଜ୍ଵଳନୀଲମଣି ବଲିତେଛେ—

“ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ମସରଂ ସନ୍ତାଃ ପ୍ରେୟାନତୋପଭୋଗବାନ । ଭୋଗଲଙ୍ଘାଙ୍କିତଃ ପ୍ରାତରାଗଚ୍ଛେ
ଖଣ୍ଡିତା ହି ସା । ଏଥା ତୁ ରୋଷନିଧାସତ୍ତ୍ଵିଭ୍ରାବାଦିଲାଗ, ଭବେ ॥”

ଅର୍ଥାତ୍ ସଞ୍ଚେତକାଳ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିଯା ଯାହାର ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଅନ୍ୟା ନାୟିକାକେ ଭୋଗପୂର୍ବକ
ଆତଃକାଳେ ତନୀୟ ଭୋଗଚିହ୍ନ ଧାରେ କରିଯା ଉଦିତ ହନ, ତବେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବିପ୍ରଳକ୍ଷା
ନାୟିକା ଖଣ୍ଡିତା ଅବଶ୍ୟା ଆଶ୍ରମ ହୁଏ । କ୍ରୋଧ, ଦୀର୍ଘନିଧାସତ୍ୟାଗ ଓ ତୁଷ୍ଟ୍ଵିଭ୍ରାବ-
ଅବଲମ୍ବନ ଇତ୍ୟାଦିଇ ଖଣ୍ଡିତାର ଲକ୍ଷଣ ।

କୁଷଃ । ରାଧେ ! ତବାଦୀନୋ ନାହମେବ କେବଳୋହିଶି କିନ୍ତୁ ତେ ଯେ
ଦଶାବତାରାଶ ॥ ୫୨ ॥

ତଥାହି ॥

ଚଞ୍ଚମୀନବିଲୋଚନାସି କର୍ମଠୋତ୍କୃଷ୍ଣନୀ ପ୍ରଜତା
କ୍ରୋଡ଼େନ ସ୍ଫୁରତା ତବାଯମଧ୍ୱରଃ ପ୍ରହାଦସର୍ବଦ୍ଵିନଃ ।
ମଧ୍ୟୋତ୍ସୋ ବଲିବନ୍ଧନୋ ମୁଖରତ୍ତା ରାମାସ୍ତ୍ରାନିଜିତା
ଲେଭେ ଶ୍ରୀଘନତାତ୍ୟ ମାନିନି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ଵୀକୃତା କହିତା ॥ ୫୩ ॥
ରାଧିକା । ହଲା ଲଲିଦେ ଆଅଞ୍ଜିନ୍ ତୁଏ ।

କୁଷଃ । କ୍ରୋଡ଼େନ କ୍ରୋଡ଼ଦେଶେନ ଶକ୍ରଶୈଷେଣ କ୍ରୋଡ଼ୋ ବରାହଃ ।
ପ୍ରକର୍ଣ୍ଣେଣାହଲାଦମାନନ୍ଦଃ ପକ୍ଷେ ପ୍ରହାଦଂ ସମ୍ବର୍କ୍ଷତୌତି ନୃସିଂହଃ । ବଲିଙ୍
ବଶାତୀତି ବଲିବନ୍ଧନୋ ବାଗନଃ । ବଲିଭିନ୍ନିବଲିବନ୍ଧନଃ ଯଶେତି ଚ । ରାମା
ରମଣ୍ୟଃ ଶକ୍ରଶୈଷେଣ ତ୍ରୈୟୋ ରାଧାଶ । ଶ୍ରୀଯା କାନ୍ତା ସନତା ନିବିଡତା
ଚ ତ୍ସା ଲେଭେ । ଶ୍ରୀଘନୋ ବୁଦ୍ଧଃ । ଯନ୍ତି କହିତା ମାନିନ୍ତଃ ଇଦାନୀଂ ମାନା-
ବସରେ କ୍ରୋଦ୍ୟମିତାର୍ଥଃ । କହୁ ଚ ଅଞ୍ଜିନୋହବତାରଃ ॥ ୫୩ ॥
ରାଧି । ସଥି ଲଲିତେ ! ଆଦିଗିତଃ ତ୍ସା ।

କୁଷ । କେବଳ ଆମିହି ସେ ତୋମାର ଅଧୀନ ତାହା ନହେ । କିନ୍ତୁ
ଆମାର ଦଶାଟି ଅବତାରର ତୋମାର ଅଧୀନ । ୫୨

ସ୍ଥା—ହେ ମାନିନି ! ତୋମାର ଚକ୍ର ଦୁଇଟି ମୀନେର ତ୍ୟାଗ ଚଂଗଳ,
ତୋମାର ସ୍ତନ ଦୁଇଟି କୃର୍ମେର ତ୍ୟାଗ କଟିନ ବିରାଜିତା ହଇଯା କ୍ରୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା
ସ୍ଫୁରିତ, ତୋମାର ଏହି ଅଧିର ପ୍ରହାଦବନ୍ଧନ, ଏହି ମଧ୍ୟଦେଶେ ଅପୂର୍ବ ବଲିବନ୍ଧନ,
ତୋମାର ମୁଖକାନ୍ତିର ଦ୍ୱାରା ତୁମି ରାମାଗଢ଼କେ ବା ରାମଗଣକେ ଜୟ କରିଯାଇ,
ତୁମି ଶ୍ରୀଘନତା ବା ଶ୍ରୀବାକ୍ରାନ୍ତିର ଦ୍ୱାରା ସନତା ନିବିଡତା ଦ୍ୱାରା କରିଯାଇ
ଏବଂ ମନେ ମାନେର ଜନ୍ମ କହିତା ବା କଲହଭାବ ଅନ୍ତିକାର କରିଯାଇ । ୫୩ *

ରାଧିକା । ସଥି ଲଲିତେ । ତୁମି ଶୁଣିଲେ ତ, ?

* କ୍ରୋଡ଼ = ବରାହ, ପ୍ରହାଦବନ୍ଧନ = ନୃସିଂହ, ବଲିବନ୍ଧନ = ବାମନ, ରାମା = ତିନ ରାମ,
ପରଶ୍ରଦ୍ଧାମ, ସୌତାପତି ରାମ ଓ ବନରାମ । ଶ୍ରୀଘନ = ବୁଦ୍ଧ । କହିତା = କଲହଭାବ ।
ଏହି ଶୋକେର ଏହି ଦଶାବତାରେର ନାମବାଚକ ଶକ୍ରଶୈଷ ସକଳଇ ଦ୍ୱ୍ୟର୍ଥ ।

ଲଲିତା । କହୁ ତୁହ ଓଦାରା ତୁହକି ଜେବସନ୍ତି । ଜଂ ଏଦାଗଂ
ଚିହ୍ନାଇଂ ଦୀନସନ୍ତି । (ଇତି ସଂକ୍ଷତେନ)

ବନ୍ଧୁନ୍ତ ଶୁରୁଚାପଲଃ କଠିନତା ଗୋସନ୍ତିଃ ପାଣିଜ-
କ୍ରୌର୍ଧଂ ଦର୍ଶକୁଚିଃ ସୁଚଣ୍ଡିମଧୁରା ଲକ୍ଷେଶବିଧବଂସନଂ ।

ଲଲିତା । କୁଞ୍ଚ ତବାବତାରାଞ୍ଚୟେବ ସନ୍ତି । ସଦେତେଷାଂ ଚିହ୍ନାନି
ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ବନ୍ଧୁ ବନସମୁହଶ୍ଚ ତମଥ୍ୟେ ଶୁରୁଚାପଲମିତି ଏତ୍ସ୍ତଳକଣଂ ।
କଠିନତା କୃଷ୍ଣଲକଣଂ । ଗୋସନ୍ତିରିତି ବରାହଲକଣଂ ଗୋ ପୃଥ୍ବୀପକ୍ଷେ
ଲ୍ପଣ୍ଠଂ । ପାଣିଜାନାଂ ନଥାନାଂ କ୍ରୌର୍ଧୀଣାଂ ହିରଣ୍ୟକଶିପୋଶ ବକ୍ଷୋ
ବିଦାରଣେନେତି ବ୍ରୁସିଂହଲକଣଂ । ଦନ୍ତେ କାପଟ୍ୟାହେତୋ ରୁଚିର୍ଯ୍ୟେତି
ବାମଲକଣଂ । ସୁଷ୍ଠୁ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଧୂର୍ତ୍ତାରଃ “ଧର୍ମପୂରନ୍ଦଃ ପଥାମାନକ୍ଷେ” ତ୍ରୁତକାର-
ସମାନ୍ତାଟ୍ରୋପ, ସୁଚଣ୍ଦିମଧୁରା ଇତି ପରଶ୍ରାମଲକଣଂ ତଞ୍ଚୋଗ୍ର୍ୟପ୍ରାଧାନ୍ୟାତ୍ମାଂ
ଅଲମତିଶୟେନ କେଶାନାଂ ବିଧବଂସମାକର୍ଷଣଂ ଅର୍ଥାଂ ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ଲକ୍ଷେଶୋ
ରାବଗନ୍ତୁତ୍ତ ବିଧବଂସନଂ ଚେତି ରାମଲକଣଂ । ଅଶ୍ରାନ୍ତମବିରତଂ ଉ୍ତ୍ରକଟେନ
ମଦେନ ଅଛଙ୍କାରେଣ ମଦିରାଦିଜନିତମତ୍ତ୍ୟା ଚ ଲୌଲ୍ୟଂ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ-
ମିତି ବଲରାମଲକଣଂ । ଇଷ୍ଟାନାଂ ସୁହଦାମମ୍ବାକଂ କଦନଂ ଦୁଃଖଦୀଯିତ୍ଵଂ

ଲଲିତା । କୁଞ୍ଚ ! ତୋମାର ଅବତାର ସକଳ ତୋମାତେଇ ବିରାଜ
କରିତେହେନ । ଯେ ହେତୁ, ଇହଦେର ସକଳ ଚିହ୍ନ ତୋମାତେଇ ଦେଖା
ଯାଇତେହେ । ଅରଣ୍ୟମଧ୍ୟେଇ ତୋମାର ଶୁରୁତର ଚାପଲ୍ୟ (ମୌନେର ଧର୍ମ),
କଠିନତା (କୁର୍ମେର ଧର୍ମ), ଗୋ ସନ୍ତି * (ବରାହେର ଧର୍ମ), ନଥରେର କୁରତା
(ବ୍ରୁସିଂହାବତାରେର ଚିହ୍ନ), କପଟତାଯ ରୁଚି (ବାମନାବତାରେର ଲକ୍ଷଣ),
ଭୀଷଣତାର ଚୂଡାନ୍ତ (ପରଶ୍ରାମେର ଚିହ୍ନ), ସ୍ତ୍ରୀଦିଗେର ଅତିଶୟ କେଶାକର୍ଷଣ
(ଦାଶରଥି ରାମେର ଚିହ୍ନ), ଅବିରତ ଉ୍ତ୍ରକଟ ମତ୍ତତା ଜନିତ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ
(ବଲରାମେର ଲକ୍ଷଣ), ଇଷ୍ଟ ବା ଯଜ୍ଞାଦିର ବିନାଶ (ବୁଦ୍ଧେର ଲକ୍ଷଣ), ଏବୁ

* ଗୋ—ପୃଥିବୀ ; ସନ୍ତି—ସମ୍ଯକ୍ ଅମୁରଙ୍ଗି । ବରାହ ଅବତାର ଦର୍ଶ ହାତ
ପୃଥିବୀକେ ଉତ୍କାର କରା ହିସାହିଲ । ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭେ ଏହି ଅବତାରେ ନରକାସୁରେର ଜ୍ଞାନ
ହିସାହିଲ । ଲକ୍ଷେଶବିଧବଂସନ—ଲକ୍ଷେଶବିଧିପତି ରାବଣେର ଧଂସମାଧନ ।

ଅଶ୍ରାନ୍ତୋନ୍ମଦଲୌଲ୍ୟମିଷ୍ଟକଦନ୍ତ ନିନ୍ଦ୍ରିଂଶଲୀଲୋହତି-
ଗୀନେନ୍ଦ୍ରାତ୍ତବତାରତଃ ଶୁଟମୟ ପ୍ରାଜଣ୍ଠ ଭାଗାନ୍ତ୍ୟ ॥ ୫୪ ॥

କୃଷ୍ଣः । ସଥେ ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ଲଲିତାହଜନି ଦୁଲ୍ଲିତା ବ୍ରଦ୍ଧ ରାଧା ଦୁରାରାଧା ।
ତପ୍ତେ ଯରି ନ ଛାଯାଂ ଶଶାକ କର୍ତ୍ତୁଁ ବିଶାଖେଯ ॥
ଇତି ବଟୋଃ କରାନ୍ତିଲୀଦୀମ ଗୃହୀତ୍ଵା ଚାଟୁଗ୍ରଣ୍ୟ ॥ ୫୫ ॥
ଅଗିଯମୁରୁଣ୍ଣଳ ତେ ଚିତ୍ତବୀଥୀବ ରାଧେ
ଶୁଚିରତିଷ୍ଠରୁମାରୀ କାମମାମୋଦିନୀ ଚ ।
ନଥପଦଶଶିରେଥାଧାରୀ ପୁଷ୍ପାତୁ କାନ୍ତିଃ
ତବ କୁଚଶିବମୂର୍ତ୍ତିଃ ସ୍ଵରୂପୀବିଭ୍ରମେଣ ॥ ୫୬ ॥

ଇହେ ଯଜ୍ଞଶ ତତ୍ତ୍ଵ କଦନ୍ତ ବିନାଶନ୍ତ ଚେତି ବୁଦ୍ଧଲକ୍ଷଣ । ନିନ୍ଦ୍ରିଂଶ୍ରୀ ଥର୍ଜାଶ୍ରେବ
ତୀକ୍ଷ୍ଯା ଲୀଲାଯା ଉତ୍ସତିଷ୍ଠନ୍ତ ପକ୍ଷେ ଥର୍ଜାଧାରିତ୍ୱେ କର୍ତ୍ତିଲକ୍ଷଣ ॥ ୫୪ ॥

ବିଶାଖେତି । ବିଗତା ଶାର୍ଥ ଯତ୍ତାଃ ଇତି ଚ ॥ ୫୫ ॥

ଚିତ୍ତସ୍ତ ବୀଥି ମାର୍ଗଃ । ବୃତ୍ତିରିତି ଯାବନ୍ତ, ତତ୍ତ୍ଵଲୋଯନ୍ତ ଅକ୍ଷ ତବ କୁଚସ୍ଵରପ
ଶିବମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଵରୂପୀ ଗନ୍ଧା ତତ୍ତ୍ଵା ବିଲାସେନ କାନ୍ତିଃ ପୁଷ୍ପାତୁ । ନଥଚିହ୍ନାତ୍ମେବ
ଶଶିରେଥାନ୍ତିନ୍ଦ୍ରାଧାରୀ ॥ ୫୬ ॥

ଥର୍ଜେଗାର ଶ୍ରାୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଲୀଲାର ଉତ୍ସତି (କର୍ତ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ) ; ଏହିକୁପ ମୀନାଦି
ଅବତାରେର ଲକ୍ଷଣାଦି ତୋମାତେ ସ୍ପିତିରପେ ବିରାଜ କରିତେହେ । ୫୪

କୃଷ୍ଣ । (ଈଷା ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ସଥେ ! ଦେଖ, ଦେଖ, ଲଲିତା ଦୁଲ୍ଲିତା
ଏବଂ ରାଧା ଦୁରାରାଧା ଆର ଯିନି ବିଶାଖା ବା ଶାଖାବିହୀନା, ତିନି ଏହି
ଉତ୍ତମ ଜନକେ ଛାଯାଦାନେ କୋନ୍ତେ ପ୍ରକାରେ ସମର୍ଥ ହିଲେନ ନା ।

(ଇହା ବଲିଯା ମଧୁମନ୍ଦଲେର ନିକଟ ହିତେ ମଲିକା-ମାଲା ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ
ଚାଟୁ ଗ୍ରହଣିତିସହ) । ୫୫

ହେ ରାଧେ ! ତୋମାର ଚିତ୍ତବୀଥିର ଶ୍ରାୟ ଏହି ଶାଲା ବହୁଣ୍ଣଗ୍ରହଣୀ,
ଅତିଶୟ ପବିତ୍ରା, ସୁକୋମଲାଙ୍ଗୀ ଓ ସର୍ଥେଷ୍ଟରପେ ଆନନ୍ଦଦାୟିନୀ ; ଅତଏବ
ନଥଚିହ୍ନକୁପ ଶଶିରେଥାୟୁକ୍ତ ତୋମାର କୁଚକୁପ ଶର୍ତ୍ତ-ଶିରେ ସୁରଧୂନୀର ଶ୍ରାୟ
ଶୋଭାବର୍କିନ କରୁକୁ । ୫୬

ଇତି ଅସଂଜ୍ଞ୍ୟା ବିଶାଖାମହୁକୁଳରମାଲ୍ୟଂ ସମର୍ପିତି ॥

ବିଶାଖା । (ମାଲ୍ୟଂ ନିବେଦ୍ୟତ୍ତୀ ସଂକ୍ଷତେମ)

ସମ୍ପିଲେତ୍ରସରୋରହଞ୍ଚନଭୁବଃ ପ୍ରାପ୍ତେ ବିଦୁରଂ ମନାକ୍
ସତ୍ତ୍ୱେ ନିମିଷୋହପି ସାତି ତୁଳନାଂ ତସ୍ତନ୍ତି ! ମହଞ୍ଚରୈଃ
ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟକଦସ୍ମଗୁପତଟକ୍ରୀଡ଼ାଭରାଥଶୁଲେ
ଅଶ୍ଵିନ୍ କାକୁପରାୟଣେ ତବ କଥଂ କାମ୍ୟାନି ବାମ୍ୟାନିପି ॥ ୫୭ ॥

ରାଧିକା । (ସାଭ୍ୟମୂଳ୍ୟଂ) ଅବେହି ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଏ ଅବେହି ॥

ବିଶା । ହେ ତସ୍ତନ୍ତି ! ଏବ୍ଜୁତେ ତ୍ରିଶ୍ଚିମାନି କାକୁପରାୟଣେ ବାମ୍ୟାନି ବାମସ୍ତାନି
ତେ ତବ କାମ୍ୟାନି ଇଚ୍ଛାସ୍ପଦାନି ଭବନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ରେବେତି ଶେଷଃ । ତତ୍ତ କାରଣମାହ
ସମ୍ମିଳିତିକିରଣରେ ନେତ୍ରସରୋରହଞ୍ଚନଶ୍ଚ ଭ୍ରମେରନାକ୍ ଉଷ୍ଣଦିପି ବିଦୁରଂ ପ୍ରାପ୍ତେ
ନିମିଷୋହପି ମହଞ୍ଚରୈସ୍ତଲନାଂ ସାତି ପ୍ରାପ୍ତୋତି । ପୁନଃ କୀଦଶେ ବୃନ୍ଦାରଣ୍ୟ
କଦସ୍ମଗୁପତଟ ତଟେ ସଃ କ୍ରୀଡ଼ାଭରଃ କ୍ରୀଡ଼ାତିଶ୍ୟମକୁଣ୍ଡଳ ଆଥଶୁଲେ ଇନ୍ଦ୍ରେ
ସ୍ଵଚ୍ଛଦବିହାରିତ୍ସାଦ ॥ ୫୭ ॥

ରାଧି । ଅପଗଛ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିକେ ଅପଗଛ ।

(ଇହା ବଲିଯା ଅସଙ୍କେତେ ବିଶାଖାକେ ତନୁକୁଳ କରିଯା ତାହାର ହଣ୍ଡେ ମାଲ୍ୟ
ସମର୍ପଣ କରିଲେନ) ।

ବିଶାଖା । (ମାଲା ନିବେଦନ କରିତେ କରିତେ)

ଓହେ କୁଶାନ୍ତି ! ଯିନି ବାରେକେର ନିମିତ୍ତ ତୋମାର ନରନପକ୍ଷଜେର
ପ୍ରାଙ୍ଗନ ହଇତେ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହିଲେ ତୁମି ନିମେବକାଳକେବେ ମହଞ୍ଚର ଜ୍ଞାନ
କରିଯା ଥାକ, ଯିନି ବୃନ୍ଦାବନଶ୍ଚ କଦସ୍ମଗୁପତଟେ ଇନ୍ଦ୍ରେର ହାୟ କ୍ରୀଡ଼ାଶୀଳ,
ଗେହି କୁଷଃ ଅତ୍ୟ ତୋମାକେ ଚାଟୁବଚନେ ସ୍ଵବ କରିତେଛେନ, ଅତ୍ୟବ ତୋମାର
କି ଏଥନ ତାହାର ପ୍ରତି ପ୍ରତିକୁଳ ଆଚରଣ ବାଙ୍ଗନୀୟ ? ୫୭

ରାଧିକା । (ଅସ୍ମ୍ୟାର ସହିତ) ଅସି ବୁଦ୍ଧିହୀନେ ! ଦୂର ହଣ୍ଡ, ଦୂର ହଣ୍ଡ ।

କୁଷଃ । ଧୂଲି-ଧୂରିତଚନ୍ଦ୍ରକାଞ୍ଚିଲଶଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମୁଖି ବଲଭେ ଜନଃ ।

ଅର୍ପଯନୁହରୟଂ ନମକ୍ରିୟାଂ ଭିକ୍ଷତେ ତବ କଟାକ୍ଷମାଧୁରୀଂ ॥

ଲଲିତା । ରାହେ ଝଣ୍ଡି କନ୍ଦରାଂ ପରାବଟେହି ପୁଟ୍ଠଦୋ ଆଆରେଦି
ଅଜ୍ଜନ୍ମା ।

ରାଧିକା ! (ତଥା କରୋତି) ॥ ୫୮ ॥

ମୁଖରା । (ପ୍ରବିଶ) (କୁଷଃ ବିଲୋକ୍ୟ ସଂସ୍କତେନ)

ବନାସତ୍ତଂ ଚେତଃ ପ୍ରେଣ୍ୟତି ଗୃହାଦୟୋ ବିରମୟନ୍

ବରେଣ୍ୟଂ ବନ୍ଧୁନାଂ ପ୍ରେଣ୍ୟମପି ବିଶ୍ଵାରଯତି ଯଃ ।

ମହାଧୂର୍ତ୍ତଶ୍ରେଣୀଶୁଣଗରିମବିସ୍ତାରଣଶୁରୋଃ

କରୋତ୍ସନ୍ଦେ ତ୍ସ ତ୍ସମପି ସରଲେ ପୁଣି ! ପତିତା ॥ ୫୯ ॥

କୁଷଃ । ଚନ୍ଦ୍ରାଦପି କାନ୍ତଃ ମୁଖ୍ୟ ସନ୍ତାଃ ହେ ତଥାବିଧେ ।

ଲଲିତା । ବାଟିତି କନ୍ଦରାଂ କରାବର୍ତ୍ତୟ ପୃତ୍ତତଃ ଆକାରଯତି ଆହ୍ସଯତି
ଆର୍ଯ୍ୟ ॥ ୫୮ ॥

ମୁଖରା । ଗୃହାଦ୍ୱିରମୟନ୍ ଗୃହାଦ୍ୱିରତଃ କୁଷା ବନାସତ୍ତଂ ଚେତଃ କରୋତୀତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଧୂର୍ତ୍ତଶ୍ରେଣୀଶୁଣନାଂ ଗରିମା ଆଧିକ୍ୟଂ ତ୍ସ ବିସ୍ତାରଣେ ପ୍ରକାଶନେ
ପଟୋର୍ଦକ୍ଷସ୍ତ ॥ ୫୯ ॥

କୁଷ । ହେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମୁଖି ! ତୋମାର ଏହି ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରକହୁ ଚୂଡ଼ାର
ମୟୁରପୁଛେର ଅଞ୍ଚଳ ଧୂଲି-ଧୂରିତ କରିଯା ନମକ୍ଷାର ପୂର୍ବକ ତୋମାର କଟାକ୍ଷ-ମାଧୁରୀ
ଭିକ୍ଷା କରିତେଛେ ।

ଲଲିତା । ରାଧେ ! ଶୀଘ୍ର ପଞ୍ଚାତେ ମୁଖ ଫିରାଓ, ଆର୍ଯ୍ୟ ତୋମାକେ
ଆହ୍ସାନ କରିତେଛେ ।

ରାଧିକା । (ତାହାଇ କରିଲେନ) ॥ ୫୯ ॥

ମୁଖରା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ କୁଷକେ ଦେଖିଯା)

ଯେ ଗୃହ ହିତେ ତିତିକେ ବନେର ପ୍ରତି ଆସନ୍ତ କରାଯା, ବନ୍ଧୁଭନେର
ବରଣୀ ଶ୍ରୀତିକେ ଯେ ବିଶ୍ଵତ କରାଇଯା ଦେଯ, ଯେ ମହାଧୂର୍ତ୍ତଶୁଣର ଶୁଣଗରିମା
ବିସ୍ତାରେର ଶୁରୁ, ହେ ଶରଲେ ପୁଣି ! ତୁମିଓ ସେହି କୁଷେର କରତଳଗତା
ହଇଲେ ? ୫୯

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । (ଜନାନ୍ତିକ) ତୋ ବଅସସ ମାଝଦବାଆଁକିମୁହଁ ତୁଜ୍କ
ବଂଶୀର ବୁଡ଼ିଚିଆ ପଞ୍ଜା ତା ଏଥ କିଂବିନ୍ଦସି ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! କ ମେ ବଂଶୀ ?

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । ମଞ୍ଜି ଜେବ ଜାଣାସି କହିଂ ତି ।

କୁଷଃ । ଫୁଟଂ ରାଧିକିଯୈବ ହତେଯେ ତଦେନାଂ ବିନା କଥଂ ପ୍ରହାନ-
ମୁଚିତଃ ॥

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । (ସପରିହାସ) ତୋ ଇନ୍ଦ୍ର କୃତୁ ଅନ୍ତାଗଂ ଗୁରୁଅଂ
ଭାଅଧେଯେ ଅଂ ଇମାହିଂ ମୋହିଣିହିଂ ତୁମ୍ବ ଚୋରିଅ ନ
ସଜ୍ଜେବିଦୋସି । ତା ଚିର୍ଟଠ ବରାଗୀ ମୁରଲିଆ ଅନ୍ତାଗଂ
ଘେତୁଣ ପଳାଅନ୍ତ ।

ମୃଦୁ । ବସନ୍ତ ! ମାଝଦବାଚାଲୀକିମୁହଁ ତବ ବଂଶୀର ବୁନ୍ଦା ପ୍ରାପ୍ତା । ତମତ
କିଂ ବିଲସେ ।

ମୃଦୁ । ସ୍ଵୟମେବ ଜାନାସି କୁତ୍ରତି ।

ମୃଦୁ । ତୋ ଇନ୍ଦ୍ର ଖଲୁ ଅସାକଂ ଗରିଷ୍ଠଂ ଭାଗଧେଯେ । ଯଦେତାଭିରୋହି-
ନୌତିଃ ହଂ ଚୋରହିନ୍ଦା ନ ସଂଗୋପିତୋହସି ତତ୍ତିଷ୍ଠତୁ ବରାକୀ ମୁରଲିକା
ଆଜ୍ଞାନଂ ମୃହିତା ପଢ଼ିଯାମଂ ॥ ୬୦ ॥

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । (ଜନାନ୍ତିକ) ବସନ୍ତ ! ବାୟୁବେଗ-ବାଚାଲମୁହଁ ତୋମାର
ବଂଶୀର ଆୟ ଏହି ବୁନ୍ଦା ଯେ ଆଦିଯା ପଡ଼ିଲ, ଅତେବ ଏଥାନେ ଆର ବିଲସ
କରିତେହ କେନ ?

କୁଷ । ସଥେ ! ଆମାର ବଂଶୀ କୋଥାର ଗେଲ ?

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । କୋଥାର, ତାହା ତୁମିହି ଜାନ ।

କୁଷ । ନିଶ୍ଚୟଇ ରାଧିକା ଇହାକେ ହରଣ କରିଯାହେଲ, ଅତରେ ମୁରଲୀ
ଛାଡ଼ିଯା ଗମନ କି ପ୍ରକାରେ ସନ୍ଦତ ହୁଏ ?

ମୃଦୁମନ୍ଦଲ । (ପରିହାସର ସହିତ) ସଥେ ! ଏହି ମୋହିଲୀର ଯେ
ତୋମାକେ ଚୁବି କରିଯା ଗୋପନ କରିଯା ରାଥେ ନାହିଁ—ଇହାହି ଆମାଦେର
ପରମ ପୌତ୍ରାଗ୍ୟ ! ତବେ ତୁଚ୍ଛ ମୁରଲୀ ପଡ଼ିଯା ଧାକୁକ, ଚଲ, ନିଜେଦେର
ଜାଇୟା ପଳାଯନ କରି ।

କୁଷଃ । (ସଞ୍ଚିତଂ) ରେ ବାଚାଲ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ॥ ୬୦ ॥

ସୁନ୍ଦରି ବିନ୍ଦୁଚ୍ୟତକେ ତବ ନୈପୁଣ୍ୟ ବ୍ରତ ପୁଣ୍ୟେନ ।

ଶଶିମୁଖ ! ବଶୀକୃତାଭ୍ରଦ୍ଵାନୀ ଯମ ଯତ୍ତରୀ ହୁରଯା ॥

ରାଧିକା । (ଶନ୍ତଭଜଂ) ମୁକ୍ଷେହି ୯୧ ଭଞ୍ଜୀଏ କଳକାରୋପଣଂ କା
ଜଣାଦି ତୁମ୍ଭ ବଂସିଅଂ ॥ ୬୧ ॥

ଲଲିତା । (ସଂସ୍କତେନ)

ନ କାଟିଦୋପିନାଂ ଭବତି ପରବିଜନଗନ୍ଧିନୀ

ସତୀନାମପ୍ରାକଂ ନ ବଦ ପରିବାଦ ନମ୍ବ ମୁଧା ।

କୁଷଃ । ବିନ୍ଦୁଚ୍ୟତକେ ଅଲକ୍ଷାରବିଶେଷେ ତବ ନୈପୁଣ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସଃ । ବଂଶୀ
ବଶୀକୃତା ଅପନୀତା । ପକ୍ଷେ ବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ । ବଂଶୀ ବିନ୍ଦୁ ଲୁପ୍ତା ବଶୀକୃତା
ଇତି ବିନ୍ଦୁଚ୍ୟତକାଲକାରଃ ।

ରାଧି । ମୁଖ ଭଞ୍ଜ୍ୟା କଳକାରୋପଣଂ କା ଭାନୀତି ତବ ବଂଶୀକାଂ ॥ ୬୧ ॥

କୁଷ । (ଦୀର୍ଘ ହାତ୍ତ ସହକାରେ) ଅରେ ବାଚାଲ ! ଥାମ, ଥାମ (ଇହା
ବଲିଆ ପରିକ୍ରମ ପୂର୍ବିକ) । ୬୦

ସୁନ୍ଦରି ! ବିନ୍ଦୁଚ୍ୟତକ * ଅଲକ୍ଷାରେ ପୁଣ୍ୟଫଳେହି ତୋମାର ନୈପୁଣ୍ୟ
ଜନ୍ମିଯାଛେ, ଯେହେତୁ, ହେ ଶଶିମୁଖ ! ତୁମି ଅତି ଶୀଘ୍ରଇ ଆମାର ବଂଶକେ
ବଶୀଭୂତା କରିଯା ଫେଲିଲେ ।

ରାଧିକା । (ଭଞ୍ଜିର ସହିତ) ଏହିପ ଭଞ୍ଜୀ ଦ୍ୱାରା କଳକାରୋପଣେର
ବୀତି ପରିତ୍ୟାଗ କର, ତୋମାର ବଂଶୀ କୋଥାଯ, ତାହା କେ ଜାନେ ? ୬୧

ଲଲିତା । ଗୋପିଦିଗେର ମଧ୍ୟ କେହ କଥନ୍ତ ପରବିଜ୍ଞ ହରଣ କରେ ନା,
ଆମରା ମତୀ, ଆମାଦିଗେର ଅନ୍ତର୍କ ମିଥ୍ୟାପଦାଦ ଘୋଷଣା କରିଓ ନା ।

* ବିନ୍ଦୁଚ୍ୟତକ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳକ୍ଷାର । ଇହାର ଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତିକେ ବିନ୍ଦୁ ବା ଅରୁଦ୍ଧରେ ତୀନ
କରା ହୁଏ । ଏ ହଲେ “ବଂଶୀ” ଏହି ଶବ୍ଦେର ଅନୁସାର ନା ଥାବିଲେ “ବଂଶୀ” ଶବ୍ଦେ ପରିଣିତ
ହୁଏ । ଅତଏବ “ବଂଶୀ” ଏଗନ ବଶୀକୃତା ବା ବଶୀଭୂତା ହଇଯାଛେ ।

(ইত্যর্কোক্তে)

কৃষ্ণঃ। সখি ললিতে ! প্রসৌদ প্রসৌদ দর্শয় সথ্যে দাক্ষিণ্যং ।

ললিতা । অলং জঁলৈরেভিৰ্বৰ্জ নিজনিকেতং দ্রতমিতো বয়ং
কিং সংবৰ্তন্তৰ কিতব বেণোঃ প্রতিভূষঃ ॥ ৬২ ॥

রাধিকা । (বৃক্ষামাসান্ত্ব) অজ্ঞে ! দিট্টঠং তুএ অন্তগণত্বেন চরিত্বং
জং এসো অক্ষাঙ্গং চোরিআ অরিবাদং দেদি ।

মুখরা । (সসংরস্তং) রে কহড় সৰং যএ বিশ্বাদং জং গতিঅং গতিঅং
মহ তুমং বিড়ম্বেছুং লকোহসি ।

কৃষ্ণঃ। সথ্যো যযি ।

ললি । কিতব ধূর্ত প্রতিভূবো লগ্নাকাঃ জামিনাঃ প্রসিদ্ধাঃ ॥ ৬২ ॥

রাধি । আর্যে দৃষ্টং স্তৱা আভ্যনঃ নপ্তুচরিতং । ধদেষ অশ্বাকং
চোরিকা পরিবাদং দদাতি ।

মুখরা । কৃষ্ণ ! সত্যং ময়া বিজ্ঞাতং যন্ত্রপ্তুং যম স্তং বিড়ম্বিতুং
লকোহসি ।

(এই অর্কোক্তির পর)

কৃষ্ণ । সখি ললিতে ! প্রসম হও—প্রসম হও, বন্ধুজনে আহুকুল্য
প্রদর্শন কর ।

ললিতা । আর বৃথা কথার প্রয়োজন নাই, শীঘ্ৰ নিজ
গৃহে গমন কর । হে শৰ্ট ! আমরা কি তোমার বংশীর জামিন
হইয়াছি ? ৬২

রাধিকা । (বৃক্ষার নিকট গমন করিয়া) আর্যে ! আপনার নাতিৰ
চৱিত্ব দেখিলেন ত' ? যেহেতু, ইনি আমাদিগকে চৌরাপবাদ প্রদান
কৱিতেছেন ।

মুখরা । (সঙ্গোধে) অৱে কৃষ্ণ ! আমি সত্যই জানিলাম যে,
তুমি আমার নাতিনীকে ছলিতে আসিয়াছ ।

ମୁମ୍ଭମଳଃ । ଅହି ନିର୍ତ୍ତୁରସଂସିଣି ଶିରଂଶିଏ ବଂଶିଅଂ ହରିଅ ତୁଞ୍ଜକ
ଗଣ୍ଡି ତୁମ୍ବ ଦୁଗ୍ଗଂ ଲକ୍ଷ ॥ ୬୩ ॥

କୁଷଃ । ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ମୁଖରେ ! ସତ୍ୟମାହ ବସ୍ତୁଃ ।

ମୁଖରା । ଅହି ରାହି ଅବି କିଂ ସଚ୍ଚ ଏଦଃ ।

ରାଧିକା । ଅଜ ଜୁଣ୍ଡାବନେ ଇକ୍କାଣଂ କିଂ ମହଗ ସଦା ଜାଦା ଅଂ ହଥମେତା
ବଂସ କଟ୍ଟିଆ ଅକ୍ଷେତିଂ ହାରନବା ।

କୁଷଃ । (ସ୍ତରା) ହତ ପୀତେ ପ୍ରଚନ୍ଦଦେବି ! ସଦି ବେଶୁ ନ ଅହର୍ଥ-
ସ୍ତତଃ କଥଃ ତଦାର୍ତ୍ତାଧାରଃ ଶ୍ରିତକୁଟ୍ଟଲୋଲ୍ଲାପାତ୍ରକୁଳକପୋଳା
ଦୋଲାୟିତଦୃଗ୍ଭାସି ।

ମୁଁ । ଅଯି ନିଷ୍ଠ ରଶ୍ମିନି ମିଥ୍ୟାଭ୍ୟାସିଣି ନିର୍ବଂଶିକେ ବଂଶିକାଂ କ୍ରମ
କ୍ରମ ନପ୍ରାତି ଆଂ ଦୁର୍ଗଂ ଲକ୍ଷ ॥ ୬୩ ॥

ମୁଁ । ଅଯି ରାଥେ ଅପି କିଂ ସତ୍ୟମିଦଃ ।

ରାଧି । ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ବୁନ୍ଦାବନେ ଇକ୍କାଣାଂ କିଂ ମହାର୍ଯ୍ୟତା ଜାତା ସ୍ତ ହତମାତ୍ରା
ବଂଶକାର୍ତ୍ତିକାୟାତିଇର୍ବ୍ୟ ।

ମୁଁମଳ । ଅଯି ନିଷ୍ଠ ରଶ୍ମିନି ନିର୍ବଂଶିକେ ! ତୋମାର ନାତିନୀ ବଂଶୀ
ହରଣ କରିଯା ଦୁର୍ଗକପ ତୋମାତେ ଆଶ୍ରମିତ କରିଯାଛେ । ୬୩

କୁଷ । ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ମୁଖରେ ! ବସ୍ତୁ ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିଯାଛେ ।

ମୁସରା । ଅରି ରାଥେ ! ଏ କଥା କି ସତ୍ୟ ?

ରାଧିକା । ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ! ବୁନ୍ଦାବନେ କି ପୋଡ଼ିଇବାର କାଷ୍ଟ ଦୁଲ୍ଲକ୍ଷ ହଇଯାଛେ,
ସେ ଆମ୍ରା ହତମାତ୍ର ବଂଶୀରାପ କାଷ୍ଟ ହରଣ କରିବ ?

କୁଷ । (ଦୟଃ ହାସିଯା) ଅହୋ ! ଗୌରାଙ୍ଗ ପ୍ରଚନ୍ଦଦେବି ! ସଦି
ବେଶୁ ନା ହରଣ କରିଯା ଥାକ, ତବେ ତାହାର କଥାର ଦୟଃ ହାଶ୍ରଭରେ ତୋମାର
କପେଲଦେଶ ଉତ୍କୁଳ ଏବଂ ଲୋଚନାକ୍ଷଳ ଦୋଲାୟିତ ହିତେଛେ କେନ ?

ମୁଖରା । (ସାକ୍ଷୋଶଃ) ଚଞ୍ଚଳ ଅହିମନୁଗୋ ସହଧିଗୀ ତୁଜ୍ବା ବନ୍ଦ-
ଶିଙ୍ଗା ତହବି ପରିହସିଙ୍ଗିଇ ॥ ୬୪ ॥

ମୁଖମନ୍ତଳଃ । ମୁହରେ ଏମୋ ଜଙ୍ଗୋପବୀଦମ୍ସ ସବାମି ଦିଟ୍ଟଂ ସା
ପୁରୁଷୀବିଲଗ୍ଗ ଗେହରେଣ ଅଜ୍ଜ ରାହିଆ ବନ୍ଦିନା ପିଅବ-
ଅମ୍ବେଣ ।

ମୁଖରା । (ସାନନ୍ଦଃ) ତନେ ଇମ୍ସ ଧର୍ମୋ ବଡ଼ଚିମ୍ସଦି ॥ ୬୫ ॥

ଶର୍ଵେ । (ଶ୍ରିତଂ କୁର୍ବିଷ୍ଠି)

ମୁଖରା । କହଡ଼ ଇମିଗା ତୁଜ୍ବା ଚାବଲେଣ ଥିଜିମ୍ସଦି ବନ୍ଦଇଲୋ
ଶନ୍ଦେ ତା ଗଢ଼ା ଗୋମଣ୍ଡଳଂ ସନ୍ତାଲେହି ।

ମୁଖ । ଚଞ୍ଚଳ ଅଭିମନ୍ତୋः ସହଧିଗୀ ପତ୍ରୀ ତବ ବନ୍ଦନୀୟା ବନ୍ଦନ୍ୟୋଗ୍ୟା ।
ତ୍ରଜେଷ୍ଟରୀମଧ୍ୟତୁଲପୁତ୍ରଭାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମେ ମାତୁଲାନୀ ସମ୍ବାଦିତ୍ୟଥଃ । ତଦପି ପରି-
ହସ୍ୟମେ ॥ ୬୪ ॥

ମୁଖ । ମୁଖରେ ଏସ ଯଜ୍ଞୋପବୀତାର ଶପାମି । ଦଈଂ ମରା ପୃଥିବୀ-
ବିଲଗ୍ବଶେଷରେଣ ଅଛ ରାଧିକା ବନ୍ଦିତା ପ୍ରିସବରସ୍ତେନ ।

ମୁଖ । ତତୋହସ୍ତ ଧର୍ମୋ ବନ୍ଦିଯାତ ॥ ୬୫ ॥

ମୁଖ । କୁର୍ବି ଅନେନ ତବ ଚାପଲେନ ଥିଦୟତି ଥେବଂ ପ୍ରାପୋତି ବନ୍ଦ-
ବେନ୍ଦ୍ରୋ ନନ୍ଦଃ ତଦଗତା ଗୋମଣ୍ଡଳଂ ସନ୍ତାଲ୍ୟ ।

ମୁଖରା । (ଆଜ୍ଞୋଶେର ମହିତ) ଅଛେ ଚଞ୍ଚଳ ! ଅଭିମନ୍ୟର
ସହଧିଗୀ ତୋମାର ବନ୍ଦନ୍ୟୋଗ୍ୟ ; ତଥାପି ତୁମି ଇହାକେ ପରିହାସ
କରିଲେହୁ ? ୬୫

ମୁଖମନ୍ତଳ । ମୁଖରେ ! ଏହି ଯଜ୍ଞୋପବୀତେର ଶପଥ କରିବା ବଲିତେହି
ଥୁ, ଆମି ସତକେ ଦେଖିଯାଛି, ମାଟାତେ ମାଥା ନୋଯାଇୟା ଆମାର ପ୍ରିସ
ବୟତ୍ତ ଅଛ ରାଧିକାକେ ପ୍ରଣାମ କରିଯାହେନ ।

ମୁଖରା । (ଆନନ୍ଦ ସହକାରେ) ତବେ ଇହାର ଧର୍ମ ବନ୍ଦିତ ହିବେ । ୬୫

ଶକଲେ । (ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହାଶ୍ଚ କରିଲେ ଲାଗିଲେନ)

ମୁଖରା । କୁର୍ବି ! ଗୋପରାଜ ନନ୍ଦ ତୋମାର ଏହି ଚାପଲ୍ୟ ଦୁଃଖିତ
ହିଲେନ, ଅତଏବ ତୁମି ଯାଇୟା ଗୋମଣ୍ଡଳ ରକ୍ଷାୟ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋ ।

কৃষ্ণঃ । আর্যে ! বিনা বেগুং বিপ্ৰকৃষ্টায়া ধৰলাবলেৱাকৃষ্টিদুৰ্ঘটা ।
ললিতা । কহু অবলাবলিগো তি কৌস উৰ্জুঅং শ কৰ্দেসি ।
কৃষ্ণঃ । ললিতে ! বৃন্দাবন সবলা যুবৎ ততঃ কথমদিং কথয়ি-
য্যামি ।

মুখৱা । (সরোবৰ সংস্কৃতেন)

নবীনাগ্রে নপ্ত্রা চটুল ন হি ধৰ্মাভৱ ভয়ং
ন যে দৃষ্টিৰ্মধ্যে দিনমপি জৱত্যাঃ পটুৱিযং ।
অলিন্দাদ্বং নন্দাদ্বজ ন যদি বে যাসি তৱসা
তদাহং নিৰ্দোষা পথি কিষ্টি হংহো মধুপুৱী ॥

ললি । কৃষ্ণ অবলাবলেৱিতি কশ্মাৎ ধৰ্মাভৱ ন কথয়সি ।

মুখ । মধ্যে দিনং দিনশ্চ মধ্যেংপি । পারে মধ্যে ষষ্ঠ্যা বেতি
সহাসঃ । কিষ্টি পথি নিকট এৰেতি ভাবঃ । তেন মথুৱাং গো
সৰ্বং কংসায় নিবেত শাস্তিৎ কাৰিয়ানীতি ভৌষ়তি ।

কৃষ্ণ । আর্যে ! বেগু ব্যতৌত ইতস্ততঃ ধৰমানা ধৰলাগভী-
দিগকে আকৰ্ষণ কৱা দুৰ্ঘটি ।

ললিতা । কৃষ্ণ ! সৱল ভাবে বল, ধৰলা নহে—অবলাগণেৱ
আকৰ্ষণ দুৰ্ঘটি ।

কৃষ্ণ । ললিতে ! বৃন্দাকে পাইয়া তোমৱা সবলা হইয়াছ, তবে
তোমাদিগকে আৱ অবলা বলিব কেন ?

মুখৱা । (সজ্জোধে) অহে চঞ্চল ! আমাৱ নিকটে আমাৱ নবীনা
নাতিনী, তোমাৱও ধৰ্মাভৱ নাই, আগি বৃন্দা, আমাৱ দৃষ্টিশক্তি ও প্ৰথৱ
নহে, অতএব হে নন্দনন্দন ! তুমি যদি সহৱ আমাৱ অলিন্দ হইতে গমন
না কৱ, তাহা হইলে আমাৱ কোনও দোষ নাই—দেখিয়া লইব,
মধুপুৱীৰ পথই বং কৃত দূৰ ।

মধুমঙ্গলঃ। (সরোষং) দুর্ঘি বুড়িটি ! তুজ্বা কংসাদো
কিং অক্ষে ভাণ্ড জং মহপুরং আসঞ্চ কথেস ?

মুখরা। (সব্যাজং) অরে ! চিট্ঠ চিট্ঠ এসাহং গভিণিঅং
যেন্তুণ রাঅসহং পথিদোক্ষি। (ইতি রাধাদিভিরহুগম্য-
মানা নিঞ্জান্তাঃ) ॥ ৬৬ ॥

কুঞ্চঃ। সখে ! সমাগচ্ছ কালিন্দীকচ্ছমুপেত্য গবামুক্তেশঃ
করবাবেতি। (পরিক্রম্য বলিতগ্রীবং পশ্চন্ শোচ্ছাসং)
মুদ্রাং দৈর্ঘ্যময়ীং ক্ষণং বিতমুতে তাৰঞ্জ্যলক্ষ্মীং* ক্ষণং
সোপেক্ষাঃ ক্ষণমাতনোতি ভগিতৌৰোৎসুক্যভাজঃ ক্ষণং।

মধু। দুর্ঘি বুদ্ধে ! তব কংসতঃ কিং বৱং বিভীমঃ যমধুপুরং
আসঞ্চ কথেসি ?

মুখরা। অরে ! তিষ্ঠ তিষ্ঠ এষাহং নপ্তুৰীং গৃহীত্বা রাজসভাং
প্রস্থিতাহস্তি ॥ ৬৬ ॥

মধুমঙ্গল। (সরোষে) দুর্ঘি বুদ্ধে ! আমরা কি তোমার
কংসরাজের ভয়ে ভৌত যে, আমাদিগকে মুখরা নিকটবর্তী বলিয়া ভৱ
দেখাইতেছ !

মুখরা। (ছলপূর্বক) অরে ! থাক থাক, এই আমি নাতিনীকে
লইয়া রাজসভায় চলিলাম।

(এই বলিয়া রাধাদিব সহিত প্রস্থান) । ৬৬

কুঞ্চ। সখে ! চল, আমরা কালিন্দীকুলে যাইয়া গাভৌদিগের
অধেষণ করি।

(চলিতে চলিতে পশ্চাত দিকে গ্রীবা ফিরাইয়া উচ্ছ্বাসের সহিত)
আহা ! শ্রীরাধা কথনও বা দৈর্ঘ্যময়ী মুর্তি ধারণ করিতেছেন, কথনও

* “তাৰঞ্জ্যলক্ষ্মীং” ইতি পাঠান্তরঃ। তচ স্মসঙ্গতঃ।

ଶୁଦ୍ଧାଂ ଦୃଷ୍ଟିମିତଃ କ୍ଷଣଂ ପ୍ରେଷ୍ଠାକଟାକ୍ଷାଂ କ୍ଷଣଂ
ରୋଷେଣ ପ୍ରେଷେଣ ଚାକୁଲିତଥୀ ରାଧୀ ଦ୍ଵିଧା ଭିଜନ୍ତେ ॥

ଇତି ନିଷ୍କାନ୍ତାଃ ସର୍ବେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବନାଟକେ ବେଗୁହରଣଂ ନାମ ଚତୁର୍ଥୋହଙ୍କଃ ॥ ୪ ॥

ବା ସୁବତୀ-ସ୍ଵଳତ ଚଞ୍ଚଳ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିତେଛେ, କଥନଓ ବା ତିନି
ଉପେକ୍ଷାମୟ ଭାବେ ଅଭିଭୂତା ହିତେଛେ, କଥନଓ ବା ଉତ୍ସୁକ୍ୟମୟ ବଚନ
ବିଷ୍ଟାର କରିତେଛେ, କଥନଓ ବା ବିଶ୍ଵାଦୃଷ୍ଟି, କଥନଓ ବା ବକ୍ର କଟାକ୍ଷ ସଞ୍ଚାଲନ
କରିତେଛେ, କଥନଓ ବା ରୋଷେ ଏବଂ କଥନଓ ବା ପ୍ରେଷେ ଆକୁଳ ହିଯା ତିନି
ଯେନ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ ଭିନ୍ନ ହିଯା ପଡ଼ିତେଛେ ।

(ସକଳେର ପ୍ରସାନ) ।

ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବ ନାଟକେ ବେଗୁହରଣ ନାମକ ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ ॥ ୪ ॥

— — —

পঞ্চমোহিকং

(ততঃ প্রবিশতি পৌর্ণমাসী)

পৌর্ণ। স্বেহঃ শোককুশানোবিনোদসম্মৎ সদেতি নাতথ্যঃ ।

শ্রিপ্রাণ্য রাধিকায়াং যদহং তেনাশু দক্ষাশ্চি ॥

(পুরোহিতলোক্য) কেয়ং মধুমঙ্গলসঙ্গিনী মামভিবর্ত্ততে ?

(পুনর্নিতাল্য)

অজনিতশাসনভদ্র। স্থিরজঙ্গমণ্ডলৈঃ স্ববনে ।

নিখিলপ্রাণিকৃতজ্ঞা বিন্দতি পুরতঃ কথং বৃন্দা ॥

(পবিশ্য) বৃন্দা মধুমঙ্গলশ্চ । অষ্ট ! বন্দে ।

পৌর্ণমাসী । স্বস্তি যুবাভ্যাং ।

বৈশাখপূর্ণিমাতঃ পঞ্চম্যাঃ তিথেঃ প্রাতস্তনীং মানবেগুচ্ছরণাদিলীলাং
বর্ণয়ত্বা ইদানীং তদ্বিনষ্টৈবপরাহ্নপর্যস্তং বৃক্ষাপ্রতারণানভঙ্গন বন-
বিহরণাদি-লীলাং প্রকাশয়িতৃং পঞ্চমমঙ্গমারভতে । ততঃ প্রবিশতৌত্যাদিনা ।
স্বেহঃ প্রেম চিলাদিরস্ত্র । কৃশমুরগ্নিঃ ॥ ১ ॥

(অতঃপর পৌর্ণমাসীর প্রবেশ)

পৌর্ণমাসী ; স্বেহ সর্ববাহী শোকাপ্তির মনোরম আবাসস্থল, এ কথা
কখনই গিয্যা নহে ; যে হেতু আমি শ্রীরাধিকাতে স্বেহপরায়ণ ! হইয়া
অং এই অগ্নিতে সংগৃহীত দক্ষ হইতেছি ।

(সম্মুখে দেখিয়া) মধুমঙ্গলের সঙ্গিনী হইয়া এ কে আমার দিকে
আসিতেছে ?

(ভাল করিয়া পুনরায় দেখিয়া) নিজ বনমধ্যে স্থাবর-জঙ্গম কেহই
যাহার শামন অতিক্রম করিতে পারে ন এবং যিনি সকল প্রাণীর কথাই
বুঝিতে পারেন, অগ্রে অগ্রে সেই বৃন্দাহী কেন আসিতেছেন ?

বৃন্দা ও মধুমঙ্গল ; (প্রবেশপূর্বক) যাতঃ ! বৃন্দা করি ।

পৌর্ণমাসী । তোমাদের মঙ্গল হউক ।

ବୁନ୍ଦା । ଭଗବତି ! କଥଂ ଶୋଚୟନ୍ତ୍ୟସି ?

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ବ୍ୟସେ ! ବିଦ୍ଯପୁଜୁବନ୍ତ ସନ୍ଦର୍ଭଲକ୍ଷାଣ ରାଧିକାଯା-
ଯଭିଜନ୍କ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଭିମୁହ୍ୟଃ ସମ୍ପତ୍ତି ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣାଂ ସକୁଟୁଷ୍ଠୋ
ବଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତିତେ ॥ ୧ ॥

ତତ୍ରାପି ତଦସା ତଦୀର୍ଘ୍ୟାଜ୍ଵାଳାବଲୀତୃତ୍ୟାଂ କାଦମ୍ବିନୀ-ଭାବମାଲାର୍ଥ
ରାଧାମରାଲୀମୁଦ୍ରେଜୟତି । ତେନାତ୍ ଶୋଚାମି ।

ବୁନ୍ଦା । ପୌର୍ଣ୍ମାସୀଶୁଭାଶୀଳଜ୍ଞିକୈବ ବିପ୍ରାନ୍ତକାରମଂହାରିଣୀ ॥ ୨ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଅଜ୍ଜେ ! କହଂ ତୁଜ୍ୟ ରାହୋର୍ବାର ବରିଟ୍ଟଠଂ ପେମ ?

ତଦସା ଜଟିଲା ତତ୍ୟାଂ ରାଧାଯାଂ ଯା ଉର୍ଧ୍ୟା ସନ୍ତୋଗଚିହ୍ନାଦିର୍ଶନେନ ଅକ୍ଷାନ୍ତି:
ସୈବ ଜ୍ଵାଳାବଲୀ ପକ୍ଷସମୁହ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ୟାଂ ଆବିର୍ତ୍ତାବନିମିତ୍ତେ କାଦମ୍ବିନୀଭାବଂ
ମେଘମାଲାତ୍ମଂ ଆଲୟ ରାଧେନ ହଂସୀ ତାମୁଦେଜୟତି ॥ ୨ ॥

ବୁନ୍ଦା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! କଥଂ ତବ ରାଧୋପରି ବରିଟଂ ପ୍ରେମ ?

ବୁନ୍ଦା । ଭଗବତି ! ଆପଣି ଶୋକକୁଳା ହଇୟାଛେନ କେନ ?

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ବ୍ୟସେ ! ଶ୍ରୀରାଧିକାତେ ରସିକଶେଖରେର ମିଳନ-ଚିହ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ
କରିଯା ଅଭିମୁହ୍ୟ ସଂପ୍ରତି କୁଟୁମ୍ବଗେର ସହିତ ମଥୁରାଯ ବାସ କରିବାର ଜଣ୍ଠ
ଉତ୍ସୁକ ହଇୟାଛେ । ୧

ତାହାତେ ଆବାର ତାହାର ମାତା ଜଟିଲା ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରତି ଉର୍ଧ୍ୟାକୁଳପ
ପକ୍ଷେର ଆବିର୍ତ୍ତାବେ ମେଘଭାବ ପ୍ରାଣ ହଇୟା ରାଧା-ମରାଲୀକେ ଉଦେଗ ଦାନ
କରିଲେଛେ ; ଏହି ଅନ୍ତର୍ହାଲାମି ଦୁଃଖିତା ହଇୟାଛି ।

ବୁନ୍ଦା । ପୌର୍ଣ୍ମାସୀର ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦ ରଲପ ଜୋତିନ୍ଦ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ବିପ୍ରକାର
ବିନାଶ କରିବେ । ୨

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଶ୍ରୀରାଧାର ପ୍ରତି ଆପଣାର ଏକପ ବଲବାନ୍ ପ୍ରେମ
କେନ ଜମିଲ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସ ! ଶତ୍ୟମପି ଭୂରିଣି ପ୍ରେମୋଦୟକାରଣେ ତଞ୍ଚା-
ମନତ୍ତାପେକ୍ଷି ମମେଦଂ ପ୍ରେମ ।

ବୁନ୍ଦା । ଯୁକ୍ତମଦଂ ଯତଃ ।

ଜଗତି କିଲ ବିଚିତ୍ରେ କୁତ୍ରଚିନ୍ମିଳାଆ
ଭବତି ନିରଭିସନ୍ଧିଃ କଞ୍ଚଚିତ୍ ପ୍ରେମବନ୍ଧଃ ।
ବିଲସତି ସମୁଦୀର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଜେ ଖଞ୍ଜନାଲୀ
କଲିତବତି ତଥାହୁଂ ହସ୍ତ ନାଶଂ ପ୍ରୟାତି ॥ ୩ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । କେରିଲଂ ଶିରହିସନ୍ଧିଣୋ ପେଶମୁସ ଚିହ୍ନଃ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ସ୍ତୋତ୍ରଂ ଯତ୍ର ତଟହୃତାଂ ପ୍ରକଟରଚିତ୍ତହୃତ ଧରେ ବ୍ୟଥାଂ
ରିନ୍ଦାପି ପ୍ରମଦଂ ପ୍ରୟଜ୍ଞତି ପରିଛାସନ୍ଧିରଂ ବିଭାତୀ ।

ବୁନ୍ଦା । ନିରଭିସନ୍ଧିଃ ଉପାଧିଶୁତଃ । କୁନ୍ତଜେ ସମୁଦୀର୍ଣ୍ଣ ଅଗନ୍ତୋ ଉଦୟତି
ସତି ଖଞ୍ଜନମୁହୋ ବିଲସତି । ତଥାହୁଂ ଗତବତି ନାଶମଦର୍ଶନଃ ॥ ୩ ॥

ମଧୁ । କୌଦୃଶଂ ନିରଭିସନ୍ଧିଃ ପ୍ରେମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣଃ ?

ଦୋଷେଣ କ୍ଷରିତାଧିତି କମପି ଶୁଣାଦିକମୁପାଧିମାଲସ୍ୟ ଜାଗରତେ ୮୯
ତଦା ଦୋଷଦର୍ଶନେ ନ କ୍ଷୀଣୋ ଭବତି ଶୁଣଦର୍ଶନେ ନ ବୁନ୍ଦୋ ଭବତି । ନିରପାଧିଷ୍ଠ
ଦୋଷଗ୍ରେଣୀ ନାପେକ୍ଷତେ । ଯଥା ଅଜ୍ଞାନିନଃ ସ୍ଵଦେହେ ପ୍ରେମ ପରମୋତ୍କର୍ମତ୍ତ
ସୌମାରାପଂ ରେଖାଧାଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସ ! ଏହି ପ୍ରେମ ଜନ୍ମିବାର ଅନେକ କାରଣ ଥାକିଲେଣ,
ତାହାର ପ୍ରତି ଆମାର ଏହି ପ୍ରେମ ଅନ୍ତ କୋନ୍ତା କାରଣେର ଅପେକ୍ଷା ରାଖେ ନା ।

ବୁନ୍ଦା । ଇହା ଉପ୍ୟୁକ୍ତତି ହଇଯାଛେ । ଯେ ହେତୁ, ଏହି ବିଚିତ୍ର ଜଗତେ
କୋନ୍ତା କୋନ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତିର କୋଥାଓ କୋଥାଓ ନିରଭିସନ୍ଧି ପ୍ରେମବନ୍ଧ ଅବିଚିଲିତ
ଅବସ୍ଥାଯ ଥାକିଯା ଥାକେ, ଯେକପ ଅଗନ୍ତ୍ୟ ଉଦିତ ହଇଲେ ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀଗୁଣି
ସର୍ବତ୍ର ବିରାଜ କରିଯା ଥାକେ ଏବଂ ଅଗନ୍ତ୍ୟ ଅନ୍ତଗମନ କରିଲେ ଖଞ୍ଜନାବଲୀଓ
ଅନ୍ତର୍ଗୁଣ ହଇଯା ଥାକେ । ୩

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ନିରଭିସନ୍ଧି ପ୍ରେମେର ଲକ୍ଷଣ କିମ୍ବା ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଯେ ହୁଲେ ଅଶ୍ଵା କରିଲେ ଏଇ ଅଶ୍ଵାବାକ୍ୟ ଓଡାସୀନ୍ତ
ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଚିନ୍ତେବ ବ୍ୟଥା ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ଯାହାତେ ନିନ୍ଦା କରିଲେ

দোষেণ ক্ষয়িতাং গুণেন গুরুতাং কেনাপ্যনাতন্ত্রী
প্রেমঃ স্বারসিকস্ত কস্তচিদিযং বিক্রীড়তি প্রক্রিয়া ॥
মধুমঙ্গলঃ । এবং ক্লপং কথু দোষং রাধামাধবাণং পেম ॥
পৌর্ণমাসী । বৎস ! কিম্চ্যতে ? মাধুর্যসংসর্গিণো নৈসর্গিকস্ত
পরস্পরবল্লভানাং বিদঘনিথুনানাং প্রেমশৃঙ্খলাবন্ধনস্ত পর-
মোৎকর্ষরেখারাং দৃষ্টান্তঃ কিল রাধামাধবয়োর্ভাবামৃতভূমা ॥ ৪ ॥
বৃন্দা । ভগবতি ! শ্রবতাং ।
যষ্টিং বষ্টি ন পাণিনা কলযিতুং শৃঙ্গেন সংজ্ঞার্থিতাং
ধন্তে ধাতুভিরস্তমগুনময়ীং নান্দী করোতি ক্রিয়াঃ ।
বেগুং বাদযতে ন সূর্ণিতমনাস্তীরে কৃতান্তস্তম্ভঃ
ক্রিস্ত ঙ্গাম্যতি মুক্তবিভ্রমগুণগ্রামোহন্ত দামোদরঃ ॥ ৫ ॥

মধু । এবং ক্ল ১১ খলু দ্বয়োঃ রাধামাধবয়োঃ প্রেম ॥ ৪ ॥
বৃন্দা । ষষ্ঠিং পাণিনা কলযিতুং ন বষ্টি কামবতে শৃঙ্গেন সংজ্ঞার্থিতাং
ন ধন্তে ॥ ৫ ॥

নিন্দাও পরিহাসের শোভা বিস্তার করিয়া আনন্দ দান করে, যাহা কোন
প্রকার নৈষে ক্ষয়প্রাপ্ত হয় না বা গুণেও বৃদ্ধি প্রাপ্ত হয় না, সেই স্বারসিক
বা অহেতুক প্রেমের প্রভাব এইকলপেই প্রকাশ পাইয়া থাকে।

মধুমঙ্গল । রাধামাধব—এই দুই জনের প্রেম এইকলপই বটে।
পৌর্ণমাসী । বৎস ! কি বলিতেছ ? এই রাধামাধবের ভাবা-
মৃতরাশিই পরস্পরের বল্লভ রসিক-বুগলের মাধুর্যসংসর্গী নৈসর্গিক
প্রেমশৃঙ্খলা বন্ধনের পরাকাষ্ঠার দৃষ্টান্ত । ৪

বৃন্দা । ভগবতি ! শ্রবণ করুন। অত্য দায়োদর আর করে ষষ্ঠি-
ধারণ করিতেছেন না, শৃঙ্গনাদে কাহাকেও সংক্ষেত করিতেছেন না,
গৈরিকাদি ধাতুরাগের দ্বারা অঙ্গে চিত্র রচনা করিতেছেন না, সূর্ণিতমনা-
হইয়া যমুনাতৌরে বেগুনাতও করিতেছেন না, পরম্পরা বিলাসবিভ্রমাদিশৃঙ্খ-
লাহইয়া দুঃখিত হইয়া রহিয়াছেন । ৫

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । (ସଥେଦଂ) କଥମିଦଂ ?

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ଲଲିତାକୋଡ଼ିଙ୍ଗେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ନୁହ ଲଲିତଯା ହଠମୁବର୍ତ୍ତମାନା ବର୍ତ୍ତତେ ରାଧିକା ।

ବୁନ୍ଦା । ଅଥ କିଂ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ନ ଜାନେ କ ଖର୍ତ୍ତ ଲଲିତାଦସଃ ।

ବୁନ୍ଦା ! ତାସାମୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯଯା ସୁବଲଃ ପ୍ରେସିତୋହଷି ।

(ପ୍ରବିଶ୍ଵ) ସୁବଲଃ । ଅଜ୍ଜ ! ବଂଦେମି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ସୁବଲ ! କ ଦୃଷ୍ଟା ରାଧାଦସଃ ?

ସୁବଲଃ । ମୁହରାଘରୋବାଂତଦିଗୋ ରମାଲମ୍ବନ ମୂଲେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । ବଂସ ମଧୁମଞ୍ଜଳ ! ତୁର୍ଗମମୁହୂର୍ତ୍ତ୍ୟ ରାଧିକାମଭିସାରଯନ୍ତ୍ୟଶ୍ଚ,
ତଦେତଯା ସୁତ୍ରିଚଲ୍ଲିକର୍ଯ୍ୟ ତ୍ରମାନନ୍ଦଯ ମୁକୁନ୍ଦଂ ।

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ଲଲିତାକୋଡ଼ିଯୁନେ ।

ସୁବଲଃ । ଆର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦାଯି ।

ସୁବଲଃ । ଖରାଗହୋପାନ୍ତବତ୍ତିନଃ ରମାଲମ୍ବନ ମୂଲେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସী । (ଖେଦେର ସହିତ) ଏମନ ହଇସାହେ କେନ ?

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । ଲଲିତାର କୁଟିଲତା ହେତୁ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ରାଧିକା ନିଶ୍ଚଯିତା ଲଲିତାକୁତ ଛଲେର ବଶୀଭୂତ ହଇସାହେନ ।

ବୁନ୍ଦା । ତାହାଇ ବଟେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଜାନି ନା, ଲାଗିତାଦି ଅନ୍ତ କୋଥାଯ ?

ବୁନ୍ଦା । ତାହାଦିଗେର ସନ୍ଧାନେର ଜନ୍ମ ଆମି ସୁବଲକେ ପ୍ରେରଣ କରିଯାଛି ।

ସୁବଲ । (ପ୍ରବେଶ କରିଯା) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ପ୍ରଣାମ କରିତେଛି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ସୁବଲ ! ରାଧା ପ୍ରଭୃତିକେ କୋଥାଯ ଦେଖିଯା ଆସଲେ ?

ସୁବଲ । ମୁଖରାର ଘୁରେ ସମୀପବନ୍ତୀ ରମାଲେର ମୂଲେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବଂସ ମଧୁମଞ୍ଜଳ ! ଆମି ଶୀଘ୍ରଇ ଯାଇସା ରାଧିକାକେ
ଅଭିସାର କରାଇତେଛି ; ତୁମି ଏହି ଶୁଭ ସଂବାଦ-ଚଲ୍ଲିକାର ଦ୍ୱାରା ମୁକୁନ୍ଦକେ
ଆନନ୍ଦିତ କର ।

ମୁୟମୁଳଃ । (ସହର୍ଷଂ ନିଜାନ୍ତଃ) ।

ବୁନ୍ଦା । (ଜନାନ୍ତିକ) ଶୁବଲ ! ଯାମୀ ସମ୍ପିତଂ ପତ୍ରଂ ନାମ କିଂ ତୁମୀ
ବିଶାଖାରୀଂ ସଞ୍ଚାରିତଂ ?

ଶୁବଲଃ । ଅଥ ଈଂ ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ବୁନ୍ଦେ ! ଯାବନ୍ତ ପ୍ରସାଦ୍ୟ ଚ ରାଧାଂ ସଞ୍ଚାରଯାମି
ତାବଦୃଷୁବାଭ୍ୟାଂ ପୁରଃ କଦମ୍ବନିକୁଞ୍ଜେ ବିଶ୍ରାମାତାଂ ॥ ୬ ॥

ବୁନ୍ଦା । (ଶୁବଲେନ ସହ ନିଜାନ୍ତା) ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ) କଥଂ ଲଲିତେଯମାୟାତି ?

ଲଲିତା (ପ୍ରବିଶ୍ୟ) । ଭଗବଦି ! ତୁଙ୍କ ସଆସଂ ଗଛ୍ଛଂତୌଙ୍କି ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । କିମର୍ଥଂ ?

ଶୁବଲଃ । ଅଥ କିଂ ।

ପୌର୍ଣ୍ମ । ପ୍ରସାଦ୍ୟ ଅଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟ ॥ ୬ ॥

ଲଲିତା । ଭଗବତି ! ତବ ସକାଶଂ ଗଛ୍ଛତ୍ୟଶ୍ଚ ।

ମୁୟମୁଳ । (ଥିବାରେ ନିଜାନ୍ତ ହଇଲେନ) ।

ବୁନ୍ଦା । (ଜନାନ୍ତିକ) ଆଖି ତୋମାକେ ଯେ ପତ୍ର ଦିଆଛିଲାମ, ତୁମି କି
ତାହା ବିଶାଖାର ନିକଟ ପୌର୍ଣ୍ମା ଦିଯାଇ ?

ଶୁବଲ । ହୀ ଦିଯାଛି ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । ବୁନ୍ଦେ ! ଯତକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମି ରାଧିକାକେ ପ୍ରସବ କରିଯା
ଓ ଶୁନ୍ଜିତ କରିଯା ଆନନ୍ଦନ ନା କରିତେଛି, ତତକ୍ଷଣ ତୋମରା ପୁରୋବର୍ତ୍ତୀ
କଦମ୍ବକୁଞ୍ଜେ ବିଶ୍ରାମ କରିତେ ଥାକ । ୬

ବୁନ୍ଦା । (ଶୁବଲେର ମହିତ ଚଲିଯା ଗେଲେନ) ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । (ପରିକ୍ରମଣ କରିଯା) ଏହି ଯେ ଲଲିତା ଆସିତେହେ ।

ଲଲିତା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ) ଭଗବତି ! ଆମି ଆପନାର ନିକଟେଇ
ଆସିତେଛି ।

ପୌର୍ଣ୍ମାସୀ । କି ଅନ୍ତ ?

ললিতা ! আজ্জে ! তিশ্বা ধূতেণ পুণো পুণো অবরঞ্জিদাবি পিঅসহী
লাহবং অমগ্নিঅ সৃষ্টু উক্তিষ্ঠেদি, তা কিং করিদসং ।

শৌরঘাসী ! বৎসে ! মুঞ্চ মুধা কালুষ্যম্ নাপরাধাতি মাধবঃ ।
কিন্তু মধুমঙ্গলপ্রমাদিতৈব বঃ খেদায় বভূব ॥

ললিতা । (স্বগতং) যমাবি এবং গাংদীমুহী এ কথিদং !

(প্রকাশং) আজ্জে ! পেকুথ এস ! রাহী রসালস্স মূলে
কম্পংতী কিম্পি জল্পন্তি ।

(ততঃ প্রবিশতি রাধা । সাহুতাপং সংস্কৃতেন) ॥ ৭ ॥

রাধা । কর্ণস্তে ন ঝুতা প্রিয়োজ্জিরচনা ক্ষিপ্তং ময়া দূরতো
মল্লীদাম নিকামপথ্যবচসো সৈথ্যে রুষঃ কঞ্জিতাঃ ।

ললি । আর্যে ! তেন ধূর্তেন পুনঃ পুনঃ অবরঞ্জিতা অপমানিতাপি
গ্রিয়সখী লাঘবং অমগ্না সৃষ্টু উৎকষ্টতে, তৎ কিং করিষ্যামি ।

ললি । যমাপি এবং নান্দীমুখ্যা কথিতং । আর্যে ! পশ্চ রসালস্স
মূলে কম্পমানঃ এষা রাধিকা কিম্পি জল্পতি ॥ ৭ ॥

রাধি । কর্ণস্ত ইতি । নিকামং পথ্যং বচো যস্তঃ এবস্তুতায়ৈ সৈথ্যে

ললিতা । আর্যে ! গ্রিয়সখী সেই ধূর্ত কর্তৃক পুনঃ পুনঃ অপমানিতা
হইয়া তাহাতে অপমান মনে না করিয়া আবার তাহার জন্মই
অতিশয় উৎকষ্টিতা হইতেছেন । অতএব আমি আর কি করিব ?

পৌর্ণমাসী । বৎসে ! এই বৃথা মালিগ্ন পরিত্যাগ কর, মাধবের কোনও
অপরাধ নাই । মধুমঙ্গলের ভুলই তোমাদের দুঃখের কারণ হইয়াছে ।

ললিতা । (স্বগত) নান্দীমুখীও আমাকে এই কথাই বলিয়াছেন ।
(প্রকাশে) আর্যে ! দেখুন, রসালের মূলে রাধিকা কাপিতে কাপিতে
নিজে নিজে কি কথা বলিতেছেন ।

(অন্তর শ্রীরাধিকার প্রবেশ) অচুতাপের সহিত সংস্কৃত ভাষায়) । ৭

রাধা । হায় ! হায় ! আমি প্রিয়ের উক্তি কাণে তুলি নাই, তদ্ভা
মলিকার মালাও আমি দূরে নিক্ষেপ করিয়াছি, সখী আমাকে হিতবচন
বলিলেও আমি তাহাতে অহেতুক কোপ প্রকাশ করিয়াছি, সেই ময়ুরপুচ্ছ

ক্ষৌণীলগ্নশিথশিশেখরমসৌ নাভ্যর্থঘৰীক্ষিতঃ

স্বান্তং হন্ত মমান্ত তেন খদিরাঙ্গারেণ দন্তহতে ॥

পৌর্ণমাসী । পুত্রি ! প্রচ্ছন্মুপস্থত্য শৃণুবঃ প্রেমবিলাসম् ।

(ইত্যভে তথা স্থিতে)

রাধিকা । (চাপলং পুনঃ সংস্কৃতেন) ॥ ৮ ॥

ধৃত্যান্তা হরিণীদৃশঃ স রমতে যাতিনবীনো ঘূৰা

(পুনঃ সংস্কৃতঃ)

বৈষ্ণব চাপলমাকলম্য ললিতা মাং হন্ত নিন্দিষ্যতি । *

(পুনঃ সৌভ্রসুক্যং)

বিশাখায়ে । অভার্থয়়স্থিতি “অর্থাচনে” ইত্যশান্তেনেপদিতেৎপি
পরম্পরাদঃ । দন্তহতে অতিশয়েন দহ্যতে ॥ ৮ ॥

ধৃত্যান্তা ইতি চাপল্যাদীনাং সঞ্চারিভাবানাং শাবল্যং ।

মুকুটধারী শ্রীকৃষ্ণ ভূমি-লুপ্তিত হইয়া সাধিলেও আমি তাহার প্রতি
ফিরিয়াও চাহি নাই, এই কারণে অত আমার অন্তঃকরণ যেন
খদিরাঙ্গারে পুনঃ পুনঃ দঞ্চ হইয়া যাইতেছে ।

পৌর্ণমাসী । পুত্রি ! এস, আমরা লুকাইয়া রাধিকার প্রেমবিলাস
শ্রবণ করি । (উভয়ে তাহাই করিলেন)

রাধিকা । (চাপল্য সংহকারে পুনরায় সংস্কৃত ভাষায়) । ৮

সেই নবীন-ঘূৰক ধীহাদের সহিত বিহার করিতেছেন, সেই হরিণ-
নয়নাগণই ধৃত ।

* এই স্থানে শ্রীরাধিকার ‘কলহান্তরিতা’ ভাব প্রকাশ পাইতেছে । উহার
লক্ষণ যথা—

“মান-অস্তে পিয়ার বিছেদের স্থচন ।

অমুতাপে সেই কলহান্তরিতা লক্ষণ ॥”

(ভজ্জমাল, ২৩শ দ্বালা)

উজ্জেননীলমণির নায়িকাভেদপ্রকরণের ৪৮ শ্লোক হইতে উহার লক্ষণে বলা
হইয়াছে, “যে নায়িকা ক্রোধভেদে সখীজনের সমক্ষে পদানত বলভক্তে পরিভ্রাগ
করিয়া পশ্চাং অতিশয় অমুতপ্ত হয়, তাহাকে কলহান্তরিতা কহে ।” অল্পাপ,
সন্তাপ, প্লানি, দীর্ঘনিষ্ঠাস ত্যাগ ইত্যাদি উক্ত নায়িকাতে দেখা যায় ।

ଗୋବିନ୍ଦ ! ପରିଯକୁ ମିଳୁବଦନଂ ହୀ ଚିତ୍ତମୁଢ଼ିକଷ୍ଟିତେ

(ପୁନଃ ସାମ୍ରଦ୍ଦିଃ)

ଧିଗାମଂ ବିଧିମସ୍ତ ଯେନ ଗରଲଂ ମାନାଭିଧିଂ ନିର୍ବିମେ ॥
ଲଲିତା । (ସଗତ) ଅଦର୍କିଥିଣେ ! ଚିଟ୍ଟଠ ଚିଟ୍ଟଠ ସଅଂ ଜେବ
କହୁଏ ନିରାକର୍ତ୍ତା ଭଦ୍ରୀଏ ମଂ ଦୂସାସି ॥ ୯ ॥

ରାଧିକା । (ଭୁବନୀମବେକ୍ଷ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

କୁମିରପି ନମିତାଆ ! ହଞ୍ଚ ବୃଦ୍ଧାବନେହ୍ସିନ୍
କଲାତି ନିଜମୌଳୋ ବର୍ହମୌଳେନିଦେଶଃ ।
ଅମୁନାତି ମୁହର୍ମାଂ ନେତୁକାମା ନିଲୌଯଃ
ସଦମଲମଧୁରୋଭିକ୍ଷ୍ମେ ଦୃଷ୍ଟିଂ ଶର୍ତ୍ତସ୍ତ ॥

ଲଲି । ଅଦର୍କିଣେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ସ୍ଵଯମେବ କୁଷଃ ନିରାକର୍ତ୍ତା ଭଦ୍ରୀ ମାଂ
ଦୂସାସି ॥ ୯ ॥

(ପୁନରାୟ ସତ୍ୟେ) ହାସ ! ଲଲିତା ସଦି ଆମାର ଚପଲତା ଜାନିତେ ପାରେ,
ତବେ ଆମାର ନିନ୍ଦା କରିବେ ।

(ପୁନରାୟ ଓତ୍ସୁକ୍ୟ ସହକାରେ) ହାସ ! ଇଲ୍ଲୁବଦନ ଗୋବିନ୍ଦକେ ଆଲିଙ୍ଗନ
କରିବାର ଜଣ୍ଠ ଆମାର ଚିତ୍ତ ଉତ୍ୱକଷ୍ଟିତ ହାତେତେହେ ।

(ପୁନରାୟ କ୍ରୋଧ ସହକାରେ) ଯେ ମାନକ୍ରପ ଏହି ଗରଲ ସ୍ଥିତି କରିଯାଛେ, ମେହି
ନିଦାରଣ ବିଧାତାକେ ଧିକ ।

ଲଗିତା । (ସଗତ) ଓଗୋ ଅଦର୍କିଣେ ! ଥାକ ଥାକ ; ସ୍ଵଯଂ
କୁଷକେ ଦୂର କରିଯା ଦିଯା ଏଥନ ଭଦ୍ରୀକ୍ରମେ ଆମାକେ ଦୋସ ଦେଓରା
ହାତେତେହେ । ୯

ରାଧିକା । (ଭ୍ରମୀକେ ଦେଖିଯା ସଂକ୍ଷତ ଭାଷାଯ) ହାସ ! ଏହି ବୃଦ୍ଧାବନେ
କୁମିର ନତ ଶରୀରେ ଶିଖଗୁଣେଥରେର ନିର୍ଦେଶ ନିଜ ଶିରେ ବହନ କରିତେହେ,
ଧେହେତୁ, ଏହି ଭୁବନ ନିର୍ମିଲ ମଧୁର ଉତ୍କଳ ଦ୍ୱାରା ମେହି ଶର୍ତ୍ତେର ଦୃଷ୍ଟିପଥେ ଆମାକେ
ଲାଇଯା ଯାଇବାର ଜଣ୍ଠ ବାର ବାର ଅମୁନଯ କରିତେହେ ।

পৌর্ণমাসী । (সন্মিতিং) নিখিলমেৰ বৃন্দাটবী-প্রাণিবৃন্দং
দৃতীভূতমিযং মত্ততে মহামানিনী ।

রাধিকা । (প্রেমাবেশং নাটয়ন্তী সচমৎকারং) কথং এসো
মং মোটিঅং পরিবক্তুং উবসঞ্চা কহো ?

পৌর্ণমাসী । গভীরামুরাগবিবর্ত্তেহযং যদশ্চাং মাধবস্তু বিশুরণং ।

রাধিকা । (সহস্রারং পরাবৃত্তা) হংত তো বক্রকলাশালিচ্ছবি-
অলৌকোড়চিরাসঙ্গভঙ্গরকুড়ঙ্গ ! অবেহি অবেহি, এসো তুং
পরিহবিসসি মএ ।

(ইতি কর্ণোৎপলং ক্ষিপন্তী সংস্কৃতেন)

যমনাতীরকদম্বাঃ সপ্রতি যম হস্ত সাক্ষিগো যুযং ।

এষ বলাম্বামবলাং গোকুলধূর্তঃ কদর্থয়তি ॥ ১০ ॥

রাধি । কথং এষ মাং মোটিযং বলাংকারেণ পরিবক্তুং আলিঙ্গিতুং
উপসংস্থঃ কৃষ্ণ ।

রাধি । তো বক্রকলাশালিচ্ছবি লৌকোড়চিরাসঙ্গভঙ্গরকুড়ঙ্গ ! অপেহি
অপেহি অপগচ্ছ অপগচ্ছ, এষ ভং পরিভূয়সে যয়া ॥ ১০ ॥

পৌর্ণমাসী । এই মহামানিনী শ্রীরাধা বৃন্দাবনের নিখিল প্রাণিবৃন্দকে
দৃতী বলিয়া মনে করিতেছেন ;

রাধিকা । (প্রেমাবেশ প্রকাশ পূর্বক আশৰ্যসহকারে) এ কি !
ইনি যে আমাকে বলপূর্বক আলিঙ্গন করিতে আসিলেন !

পৌর্ণমাসী । ইঁহাতে যে মাধবের প্রতি গভীর অমুরাগবিবর্তের
বিশেষক্রম স্ফুরণ দেখা ধাইতেছে ।

রাধিকা । (হঙ্কার সহকারে ফিরিয়া) আহে বক্রকলাশশী চন্দ্ৰাবলীৱ
ক্ষেত্ৰের চিৰকালেৱ কৌড়াকুড়ঙ্গ ! আমি তোমাকে তিৰস্কাৰ পূর্বক
বলিতেছি, তুমি এখান হইতে দূৰ হও, দূৰ হও । (ইহা বলিয়া কর্ণোৎপল
ক্ষেপণ পূর্বক সংস্কৃত ভাষ্যায়)

হে যমনাতীরহ কদম্ববৃক্ষগণ ! এই গোকুলধূর্ত যে বলপূর্বক আমাকে
কলঙ্কিত করিতেছে, তোমৰা তদ্বিষয়ে আমার সাক্ষী থাকিলৈ । ১০

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଲଲିତେ ! ପରାଂ କୋଟିମାରୁଡ଼ା ରାଧିକୋତ୍କର୍ଷା ତନ୍ଦିଯଃ
ଦ୍ୱାରତମଭିସାର୍ଯ୍ୟତାଂ ।

ଲଜ୍ଜିତା । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ହଜା ରାହି ! ଏକା ଜେବ କିଂ ମଂତେସି ?

ରାଧିକା । (ଲଲିତାମାଲୋକ୍ୟ ସ୍ଵଗତଃ) କଥଂ ସଚ୍ଚ ଜେବ ଏକାଙ୍କି,
ଜଂ କହୋ ନ ଦୀର୍ଘି ॥ ୧ ॥

(ଇତି ଶୌତ୍ସୁକ୍ୟଃ)

ହଜା ଲଲିଦେ !

ପରତଞ୍ଚୁପ୍ରେସବିଜ୍ଞା କଥମିହ ଶାମେଣ କାମିଗା ପଢିଦା ।

ମହ ହିଅଏ ମାନଗ୍ରୀ ପବିସିଅ ଶିରାରିଦୋ ଜେଣ ॥ ୧୨ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ପରାଂ କୋଟିଂ ପରମୁତ୍କର୍ଷଂ ।

ଲଜ୍ଜି । ସଥି ରାଧିକେ ! ଏକା ଏବ କିଂ ମନ୍ତ୍ରଯମି ?

ରାଧି । କଥଂ ସତ୍ୟମେବ ଏକାହସ୍ତି ଯଥ କୁଷ୍ଠେ ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥ ୧୧ ॥

ସଥି ଲଲିତେ ! ପରତଞ୍ଚୁପ୍ରେସବିଜ୍ଞା କଥମିହ ଶାମେନ କାମିନା ପଢିତା ।

ମମ ହୃଦୟେ ମାନାଗ୍ନିଃ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ନିର୍ବାପିତୋ ସେନ ॥ ୧୨ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଲଲିତେ ! ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଉତ୍କର୍ଷା ଚରମସୀମାୟ ଉପନୀତ
ହଇୟାଛେ, ଅତଏବ ଶୀଘ୍ରଇ ଇହାକେ ଅଭିସାର କରାଓ ।

ଲଲିତା । (ନିକଟେ ଗମନ ପୂର୍ବକ) ସଥି ରାଧିକେ ! ତୁମ ଏକାକିନୀ
କି ବଲିତେହ ?

ରାଧିକା । (ଲଲିତାକେ ଦେଖିଯା ସ୍ଵଗତ) ତାହି ତ ! ସତ୍ୟଇ ଆମି
ଏକାକିନୀ ରହିଯାଛି, କୁଷ୍ଠକେ ତ ଦେଖା ଯାଇତେହେ ନା ? ୧୧

(ଇହା ବଲିଯା ଉତ୍ସୁକ୍ୟ ସହକାରେ) ସଥି ଲଲିତେ ! ଲଙ୍ଘଟ ଶ୍ରାମ
କି ପରତଞ୍ଚୁ-ପ୍ରେସ-ବିଜ୍ଞା ଅଧ୍ୟୟନ କରିଯାଇନେ ? ନତୁବା ତିନି କି
ପ୍ରକାରେ ଆମାର ହୃଦୟେ ପ୍ରେସ କରିଯା ମାନାଗ୍ନିକେ ନିର୍ବାଣ କରିଯା
ଦିଲେନ ? ୧୨

ବିଶାଖା । (ପ୍ରବିଶ୍ଯ) ହଲା ! ଲହଥାଦୋ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହିଂ ପତ୍ରିଆ ।
ଲଲିତା । (ଗୃହୀତ୍ଵା ବାଚୟତି) ୧୩ ॥

ମେଧ୍ୟୋହପି ମାଧ୍ୟବିକଯା ମଧୁପୋ ସଦେଷ
କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଚଲତା ନବପଲ୍ଲବେଳ ।
ତତ୍ତ୍ଵାଃ ଥିଲୁ କ୍ଷତିରିଯଂ ସୁଷମାକ୍ଷୟେଣ
ନନ୍ଦତ୍ୟୟନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧବନ୍ନାରବିନ୍ଦିନୀୟ ॥ ୧୪ ॥

ରାଧିକା । (ସବିଷାଦଂ ସଂକ୍ଷତେନ)

ଅଜନି ବିମୁଖ : ଶକ୍ତେ ପକ୍ଷେରହାକ୍ଷି ! ବିଚକ୍ଷଣୋ
ମୟ ମଧୁରିପୁର୍ବୋଷଶ୍ରେଣୀବିହାରବନଶ୍ରିଯାଃ ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! ସୁବଲହ୍ସ୍ତା କ୍ରେଯଂ ପତ୍ରିକା, ବୃଦ୍ଧଯା ପ୍ରେସିତେତି
ଶେଷଃ ॥ ୧୩ ॥

ମେଧ୍ୟଃ ପଦିତଃ ଦୋସରହିତଃ, ତାଂ ବିନା ଅନ୍ତତ୍ରାସକରାର୍ଥିତ ଯାଏ ।
ନବପଲ୍ଲବେଳ କରନ୍ତାନୀୟେନ । ନନ୍ଦତ୍ୟୟମିତି ମଧୁପଂ ବିନା ମାଧ୍ୟବ୍ୟାଃ
ଶୋଭିତ ନ ଭବତି ମଧୁପଞ୍ଚ ତୁ ମାଧ୍ୟବୀଃ ବିନାପି ଅରବିନ୍ଦିନୀୟ ପରମାନନ୍ଦୋ
ଭବତ୍ୟେ ହିତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୧୪ ॥

ରାଧି । ମୟ କଥକୁତ୍ତାଯାଃ ଦୋଷଶ୍ରେଣୀନାଃ ବିହାରବନମ୍ପାତିରପାଯାଃ

ବିଶାଖା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ) ସଥି ! ସୁବଲେର ହଣ୍ଡ ହଇତେ ଆମି
ଏହି ପତ୍ରିକା ପାଇୟାଛି ।

ଲଲିତା । (ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ପଡ଼ିତେ ଲାଗିଲେନ) ।

ମାଧ୍ୟବୀ ଯଦି ନିଜେ ନବପଲ୍ଲବର୍କପ କର ସଙ୍କଳନ ପୂର୍ବକ ମତ ନିର୍ଦ୍ଦୀଷ
ମଧୁକରକେ ଦୂର କରିଯା ଦେସ, ତବେ ତାହାତେ ମାଧ୍ୟବୀରହି କ୍ଷତି । କାରଣ, ଭରମ
ବ୍ୟାତୀତ ଶୋଭାକ୍ଷୟ ପାଇଲେ ଭରମାଓ ତାହାକେ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ପଦ୍ମନାଭରେ
ଆନନ୍ଦ ଅଛୁତବ କରିଯା ଥାକେ । ୧୪

ରାଧିକା । (ବିଷାଦ ସହକାରେ ସଂକ୍ଷତ ଭାଷାଯ) ହେ ପଦ୍ମାକ୍ଷି !
ଆମି ଦୋଷଶ୍ରେଣୀର ଆକର ; ଅତଏବ ମଧୁକୁନ୍ଦନ ଆମାତେ ବିମୁଖ ହଇଯାଛେ,

ଅକଲିତରମଃ ସୂଚୀବିଦ୍ରୋ ରଜଃ ହସରାମ୍ବଧି-
ନ୍ତମୁପ୍ୟୁବା କିଂ କେତକ୍ୟାଂ ବିରତ୍ତିମୁପୈଷ୍ୟତି ॥

(ଇତି ବୈକ୍ରବ୍ୟଂ ନାଟ୍ୟତି) ॥ .୫ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ନ ହି ଚନ୍ଦ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରୀ ମୋକ୍ଷଃ କଦାପି ସନ୍ତୁବତି ।
ବିଶାଖା ! ହଲା ! ସମସମସ ସମସମସ, ତୁହ ଉକ୍ତିଦିଂ ତକ୍ତିତ ମାତ୍ର
କହୁପଡ଼ିବିଂ ବିଜାତୁଂ ଗାଂଦୀମୁଖୀ ପେସିଦିଥି ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପ୍ରବିଶ୍ୟ (ସଂକ୍ଷତେନ)

ମୃଦୁରାପ ନିର୍ମାତ୍ସଂ କଥମାତ୍ରେ ମାଧ୍ୟବେ କଠୋରାସି ।
ଅଥବା ନବନବନୀତପୁଟୀ ହିମଦ୍ରବେ କକ୍ଖଟା ପ୍ରେକ୍ଷି ॥ ୧୬ ॥

ଦୋୟଶ୍ରେଣ୍ୟାଂ ବିହରନ୍ତି ଅବକାଶଂ ଲଭସେ ଇତି ଯାବ୍ୟ, ଏତଦେବାର୍ଥାନ୍ତ-
ରୋପଗ୍ରାସେନାହ ଅକଲିତରମ ଇତ୍ୟାଦି ॥ ୧୫ ॥

ବିଶାଖା । ସଥି ! ସମାଧ୍ୟସିହି, ସମାଧ୍ୟସିହି, ତବ ଉତ୍ୱକଟିତାଂ ତର୍କ୍ୟ ମୟା
ବୁଝ-ପ୍ରବୃତ୍ତିଂ ବିଜାତୁଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପ୍ରେବିତାହନ୍ତି ॥

ନାନ୍ଦୀ । କକ୍ଖଟା କଠିନା ॥ ୧୬ ॥

କିନ୍ତୁ ମୃଦୁକର୍ଯୁବକ କେତକୀତେ ରମ ପ୍ରାପ୍ତ ନା ହଇୟା ପରଞ୍ଚ କଟକେ
ବିଦ୍ଵ ଓ ପୁଷ୍ପରେଣୁତେ ଅନ୍ଧ ହଇୟା କି କେତକୀର ପ୍ରତି ବିରତ୍ତି ଅକାଶ
କରିୟା ଥାକେ ନା ?

(ଇହା ବଲିଯା ବ୍ୟାକୁଲତା ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) । ୧୫

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଚନ୍ଦ୍ରେର ସହିତ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ବିଯୋଗ କଥନଓ ସନ୍ତୁବପର
ହୟ ନା ।

ବିଶାଖା । ସଥି ! ଶାନ୍ତ ହୋ, ଶାନ୍ତ ହୋ, ତୋମାକେ ଉତ୍ୱକଟିତା
ଜାନିୟା ଆମି କୁଷ୍ଫେର ମନୋଭାବ ଜାନିବାର ଜନ୍ମ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀକେ ପ୍ରେରଣ
କରିୟାଛି ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ଗ୍ରେଶ କରିୟା ସଂକ୍ଷତେ) ରାଧେ ! ତୁମି ସ୍ଵଭାବତଃ
ମୃଦୁ, ତବେ କେନ କୋମଳସ୍ଵଭାବ ମାଧ୍ୟବେର ପ୍ରତି କଠିନ ହଇଲେ ? ଅଥବା
ତୋମାର ଦୋଷ କି ? ହିମଦ୍ରବସମ୍ପାତେ ନବନୀତଥଣ୍ଡା କଠିନ ହଇୟା
ଥାକେ । ୧୬

ରାଧିକା । ହଲା ! ଅବି ଗାମ ସୁଖଂ ବଟ୍ଟଦି ମାଛବୋ ?
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ସଂସ୍କତେନ)

କଣମପି ନ ସୁହୃଦିନ'ର୍ଗୋଟୀଂ ବିଧତେ
ରଚୟତି ନ ଚ ଚୂଡ଼ାଂ ଚମ୍ପକାନାଂ ଚଯେନ ।
ପରମିହ ମୁରବୈରୀ ଷୋଗିବନ୍ମୁକ୍ତଭୋଗ-
ସ୍ତବ ସଥି ! ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚିନ୍ତ୍ୟରିବୁର୍ଗୋତି ॥

ରାଧିକା । (ବିଶାଖାଂ ପରିଷତ୍ୟ ସଂସ୍କତେନ)

ଭୂଷେଭୂଷଃ କଲିବିଲସିତୈଃ ସାପରାଧାପି ରାଧା
ଶାଧ୍ୟେନାହଂ ସଦସରିପୁଣୀ ବାଢମଞ୍ଜୀକୃତାଞ୍ଜି ।
ତତ୍ର କ୍ଷମୋଦରି ! କିମପରଂ କାରଣଂ ବଃ ସଥିନାଂ
ଦତ୍ତାମୋଦାଂ ପ୍ରଗୁଣକର୍ମାମଞ୍ଜରୀମନ୍ତରେଣ ॥ ୧୭ ॥

ରାଧି । ସଥି ! ଅପି ନାମ ସୁଖଂ ବର୍ତ୍ତତେ ମାଧ୍ୟଃ ।
ନାନ୍ଦୀ । ନିର୍ବ୍ଳଗୋତି ସୁଖଂ ପ୍ରାପ୍ନୋତି ।
ରାଧି । କଲିବିଲସିତୈଃ କଳହବିଲାସେହେତୁଭିଃ ସାପରାଧା ଅନ୍ତରେ
ରାଧ୍ୟତୀତି ରାଧା ବୋ ବୁଝାକଂ ସଥିନାଂ ପ୍ରଗୁଣକର୍ମାମଞ୍ଜରୀମନ୍ତରେଣ ବିନା
କିମପରଂ କାରଣମଣି ? କଥନ୍ତୁତାଂ ? ଦତ୍ତାମୋଦାଂ ॥ ୧୭ ॥

ରାଧିକା । ର୍ଥା ! ମାଧବ ତ' ସୁଖେ ଆହେନ ?
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ । (ସଂସ୍କତେ) ସଥି ! ସେଇ ମୁରାରି କ୍ଷଣକାଳେର ଉତ୍ସନ୍ନ
ସୁହୃଦଗଣେର ସହିତ ପରିହାସ କରିତେହେନ ନା ଏବଂ ଚମ୍ପକପୁଞ୍ଜାବଜୀର ଦ୍ୱାରା
ଚୂଡ଼ା ରଚନାଓ କରିତେହେନ ନା, ପରମ୍ପରା ତିନି କେବଳ ଷୋଗୀର ହ୍ୟାଯ ସକଳ
ଭୋଗ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଯାତ୍ର ତୋମାର ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରର ଚିନ୍ତା କରିଯାଇ ଆନନ୍ଦ
ଲାଭ କରିତେହେନ ।

ରାଧିକା । (ବିଶାଖାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ ପୂର୍ବକ ସଂସ୍କତେ)

ହେ କୌଣ୍ଡରି ! ଏହି ରାଧା ପୁନଃ ପୁନଃ କଳହ-ବିଲାସେର ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧିନୀ
ହିଁଲେଓ ଯେ ଗୋରବଭାଜନ ଅସରିପୁ କର୍ତ୍ତ୍ରକ ସମାଦରେ ଅଞ୍ଜୀକୃତା ହିଁଯାଛେ,
ତାହାତେ ପରମାନନ୍ଦାତ୍ମୀ ସଥିଗଣ ତୋମାଦେରଇ ପ୍ରାୟ କରୁଣା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ତରୁ
କୋନାଓ ହେତୁ ନାହିଁ । ୧୭

(নেপথ্য)

গর্বেদগ্রাঃ কলমবিকলং তুষতামন্তপুষ্টাঃ !

নিষ্পত্তাহং মৃগবুতয়ঃ ! শশ্পমাস্তাদযন্ত !

সৌমন্তিল্যে গৃহনয়মযীং শীলযন্ত প্রণালীং

ধৃতে বেগুবিহৃতি করে নাত্ত পীতাম্বরশু ॥ ১৮ ॥

রাধি । (বংশীমুদ্ব্যটি সোপালভূং সংস্কৃতেন)

সন্দৰ্শতস্তব জনিঃ পুরুষোত্তমস্ত

পাণী স্থিতিমুরলিকে ! সরলাহসি জাত্যঃ !

কস্মাদ্বয়া বত গুরোবিষমা গৃহৈতাঃ

গোপাঞ্জনাগণবিমোহনযন্দোক্ষা ॥ ১৯ ॥

গর্বেদগ্রা ইতি বৃন্দাবচনমিদং । গর্বেণ উদগ্রা উচ্চতরাঃ সন্তঃ,
অন্তপুষ্টাঃ কোকিলাঃ । নিষ্পত্তাহং নিরিষ্পং । শশ্পং ঘাসং । সৌমন্তিল্যঃ
স্ত্রিযঃ । গৃহনৌতিমযীং প্রণালীং শীলযন্ত ॥ ১৮ ॥

রাধি । কস্মাদ্গুরোঃ সকাশাদীক্ষা গৃহৈতা ? কস্মাত কারণাত
ইতি বা ॥ ১৯ ॥

(নেপথ্য) হে কোকিলগণ ! তোমরা এখন গর্বভরে উচ্চনাদে
স্পষ্টভাবে কুহুরনি করিতে থাক । হে মৃগবধুগণ ! তোমরা এখন
বিরিষ্বে তৃণভোজন করিতে থাক । আর হে সৌমন্তিল্যগণ ! তোমরাও
এখন তোমাদের গৃহধর্মের পদ্ধতির আচরণে নিষ্পত্ত হও,
যে হেতু, অন্ত আর পীতাম্বরের হস্তে ধূতি বেগু বিহার করিতেছে
ন । ১৮

রাধি । (বংশী উদ্ব্যটি পূর্বস্ত তিরস্কারের সহিত) হে
মূরলিকে ! সন্দৰ্শে তোমার তন্ম, পুরুষোত্তম শ্রীকৃষ্ণের হস্তে
তোমার অবস্থিতি ; জাতিতেও তুমি সরলা, তবে কেন তুমি গুরুর
সমীপে গোপাঞ্জনাগণের দিমোহনকারী এই বিষমত্বে দীক্ষা গ্রহণ
করিযাছ ? ১৯

বিশাখা । হলা ! অচ্ছরিআ ইঅং বংশী, জং মারুদাহিমূৰ্ত্তীকিদা।
সঅং সদা এদি ।

রাধিকা । সহি ! পরিকথিসং । (ইতি তথা করোতি) ।

বিশাখা । সুণিঙ্গট মহুৱা কাকলৌ ?

ললিতা । সমৰেছি সমৰেছি, মা সুণাদু কহসস পরিবাবো ।

বুদ্ধা । (গ্রুবিশ্ব প্রচ্ছন্দ) ভগবতি ! ন কদাপি বংশ দেয়েতি শ্রতং
ময়া ললিতাদুশ্রদ্ধিতং ॥ ২০ ॥

পৌর্ণমাসী । বৎসে ! বুক্তিমারত্যাং করিষ্যামি ।

বিশা । সথি ! আশৰ্য্যেযং বংশী যৎ মারুতাভিমুখীকৃতা স্বরং
শৰীরতে ।

রাধি । সথি ! পরীক্ষিষ্য ।

বিশা । শ্রয়তাং মধুৱা কাকলৌ ।

ললি । সমৰ সমৰ, মা শৃণোতু কৃষ্ণ পরিবারঃ ॥ ২০ ॥

পৌর্ণ । আয়ত্যামুন্তরকালে । “উত্তরকালঃ আয়তিঃ”ইত্যমরঃ ।

বিশাখা । সথি ! এই বংশীর আশৰ্য্য একটি গুণ আছে, যে হেতু,
ইহাকে বায়ুর অভিমুখে রাখিলে এ নিজেই বাজিতে থাকে ।

রাধিকা । সথি ! আচ্ছা, পরীক্ষা করিয়া দেখি (সেইক্ষণ
করিলেন) ।

বিশাখা । ঐ শুন, মধুৱ কাকলৌ বাহির হইতেছে ।

ললিতা । সমৰণ কর, সমৰণ কর, কৃষ্ণের পরিবারের কেহ যেন
শুনিতে না পায় ।

বুদ্ধা । (গ্রুবিশ্ব ভাবে প্রবেশ করিয়া) ভগবতি ! আমি ললিতার
দৃষ্ট মহুণা শুনিতে পাইয়াছি যে, তাহারা কখনই বংশী প্রদান
করিবে না । ২০

পৌর্ণমাসী । বৎসে ! পরে এ বিষয়ে বুক্তি স্থির করা যাইবে ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରସିଦ୍ଧ) ଶୁଣ ଇଥ କହେଣ ମିଲିଦଂ, ଜଂ ମୂରଲୀ
ବାଦିତା । (ବିଲୋକ୍ୟ) ଅସ୍ମେ ! କହଂ ବାରିଶାଗବୀହେ
କହୁମ୍ସ ବଂଶୀ, ତା ନିନ୍ଦୁଂ ଗଢ଼ା ଶଂ ଗୋହିମ୍ସଂ (ଇତି
ଶହୋପନ୍ତ୍ୟ ସାମର୍ଷଂ) । ଅହ ! ଦୁର୍ଲିଙ୍ଗିଦଗୋଆଲପୁଣ୍ଡିଏ !
ମୁଖେହି ମୂରଲିଅଂ (ଇତ୍ୟାକ୍ଷୟ ଗୃହାତି) ।

ଲଲିତା । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ) ହଙ୍କୀ ହଙ୍କୀ ପମାଦୋ ପମାଦୋ, କଥଂ ବୁଡ୍‌ଚି-
ଆଏ ଅତକିଦଂ ମୂରଲୀ ଆଶ୍ରମିତିନା ।

ଜଟିଲା । ଶଂ କଥୁ ତଥବଦୀଏ ପୌରମାସୀଏ ଦଂସଈମ୍ସଂ, ଜା ମଜ୍ବ
ଭଗିନ୍ଦଂ ନ ପନ୍ତିଆଏନି ।

ଜଟି । ନୂନମତ୍ର କୁଷେନ ମିଲିତଂ, ଯନ୍ମୂରଲୀ ବାଦିତା । ଅଙ୍କ ! ବିଶ୍ଵରେ,
ବାର୍ଷଭାଗବୀ-ହଞ୍ଚେ କୁଷନ୍ତ୍ର ବଂଶୀ । ଓନ୍ନିନ୍ଦୁତଂ ନିଭୃତଂ ଗତା ଏନାଂ ଗ୍ରହୀଷ୍ୟାମି ।
ଅଯି ଦୁର୍ଲିଙ୍ଗିନୀତେ ଗୋପାଳପୁଣ୍ଡିକେ ! ମୁଖ ମୂରଲିକାଂ ।

ଲଲିତା । ହୀ ଧିକ୍ ହୀ ଧିକ୍ ପ୍ରମାଦଃ ପ୍ରମାଦଃ, କଥଂ ବୃଦ୍ଧରୀ ଅତକିତଂ
ମୂରଲୀ ଆକଷିତା ।

ଜଟିଲା । ଏନାଂ ଭଗବତ୍ୟାଃ ପୌରମାସ୍ତାଃ ଦର୍ଶଯିଷ୍ୟାମି ସା ମୟ ଭଗିତଂ ନ
ପ୍ରତ୍ୟେତି ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ) ନିଶ୍ଚୟଇ ଏଥାନେ କୁଷ ଆସିଯାଛେ,
କାରଣ, ମୂରଲୀ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ ହଇତେଛେ । (ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ) ଏ କି !
ଏ ଯେ ବୃଦ୍ଧଭାନୁନିନୀର ହଞ୍ଚେ କୁଷେର ବାଂଶୀ ! ତବେ ଏଥନ୍ତି ଯାହିଁଯା ଗ୍ରହଣ
କରି । (ଏହି ବଲିଯା ସହସା ଉପଶିତ ହଇଁଯା କ୍ରୋଧ ସହକାରେ) ଅଯି
ଦୁର୍ଲିଙ୍ଗିନୀତେ ଗୋପାଳପୁଣ୍ଡି । ମୂରଲୀ ଛାଡ଼ିଯା ଦେ (ଏହି ବଲିଯା ଆକର୍ଷଣ
ପୂର୍ବକ ଗ୍ରହଣ କରିଲ) ।

ଲଲିତା । (ମୁଖ ଫିରାଇୟା) ହୀ ଧିକ୍ ! ହୀ ଧିକ୍, ଏ କି ବିପନ୍ନ !
କି କାରିଯା ସହସା ଆସିଯା ବୁଡ଼ୀ ମୂରଲୀ କାଢ଼ିଯା ଲାଇଲ !

ଜଟିଲା । ଭଗବତୀ ପୌରମାସୀ ତ, ଆମାର କଥାର ବିଶାଳ କରେନ ନା,
ଏବାର ତୋହାକେ ଏହି ମୂରଲୀ ଦେଖାଇବ ।

পৌর্ণমাসী। পুত্রি বুন্দে ! গহনং কষ্টমাপতিতং, পশ্চ জটিলা
ময়োজনদিশং প্রযাতি ।
বুন্দা। ভগবতি ! মা চিন্তয়। ক্ষিপ্রমহং মুবলীং লুঁঠয়ামি ।
(ইতি নিঙ্কাস্তা) ।

ললিতা। (সভৱমহুস্ত্র্য) অজ্জে ! কীস অলিঙং সঙ্কসি ? জং
এসা কালিন্দনীকূলকি অঙ্গেহি লঙ্ঘা ॥ ২১ ॥
জটিলা। (সরোষং) চপলে ! দুশ্মাংতিণি ! চিট্ঠ চিট্ঠ ।
মুবলঃ। (প্রবিশ্য) অজ্জে জডিলে ! পেকথ দধিলপ্পটা মৰ্কটো
তুজ্ব ঘৰং পবিসই ।

ললি। আর্যে ! কথং অলীকং শঙ্কসে ? যদেয়া কালিন্দীকূলে
অশ্বাভিলৰ্কা ॥ ২১ ॥
জটি। চপলে ! দুর্ম্মত্ত্বিণি ! তিষ্ঠ তিষ্ঠ ।

মুবলঃ। আর্যে জটিলে ! পশ্চ পশ্চ দধিলপ্পটা মৰ্কটী তব গৃহং
প্রবিশতি ।

পৌর্ণমাসী। পুত্রি বুন্দে ! বড়ই কষ্ট উপস্থিত হইল, ঐ দেখ,
জটিলা আমার পৰ্ণকুটীরের দিকে যাইতেছে ।

বুন্দা। ভগবতি ! চিন্তা করিবেন না। আমি শৌভ্রই মুবলী
লুঁঠন করিতেছি (ইহা বলিয়া নিঙ্কাস্ত হইলেন) ।

ললিতা। (সভয়ে জটিলার নিকট গমন পূর্বক) আর্যে ! আপনি
কেন বৃথা আশঙ্কা করিতেছেন ? আমরা ইহা কালিন্দীকূলে প্রাপ্ত
হইয়াছি । ২১

জটিলা। (সক্রোধে) চপলে ! দুষ্টমত্ত্বণা-দায়িনি ! থাক
থাক ।

মুবলঃ। (প্রবেশপূর্বক) আর্যে জটিলে ! ঐ দেখুন, একটো
দধিচোর ব নরী আপনার ঘরে প্রবেশ করিতেছে ।

ଜଟିଲା । (ସାଚିଗ୍ରୀବମବଳୋକ୍ୟ) ସୁଅଳ ! ସଚ୍ଚଂ କହେଁ ମକ୍ତଥଣ-
ଚୋରିଣୀ କଥୁ ଏସା ମକଡ଼ୀ । (ଇତି ପରାବୃତ୍ୟ ଧାବନ୍ତୀ ନିକ୍ଷାନ୍ତା) ।
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ନୁଂ ବୁନ୍ଦ୍ୟା ପ୍ରେରିତାହଞ୍ଚି କକ୍ଖଟୀ ନାମ ଜରୁନ୍ଦ-
କ'ଟୀଯଂ ॥ ୨୨ ॥

ସୁବଲଃ । ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ପେକ୍ଥ ପେକ୍ଥ ପକ୍ଖିତେଣ ବେଣୁଗା ମୃତ-
ଜଡ଼ିଲାଏ ମକଡ଼ୀ ତାଡ଼ିତା ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସହର୍ଦ୍ଦଂ) ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ମୁରଲୀମାଦାର୍ଢ କକ୍ଖଟୀଯ କଦମ୍ବମଧିରୁଚା ।

ଶର୍କାଃ । (ପ୍ରହର୍ଷଂ ନାଟୟନ୍ତି) ।

ଜଟିଲା (ପ୍ରବିଶ୍ୟ) । ହଙ୍କୀ ହଙ୍କୀ ବଚ୍ଛ ସୁଅଳ ! ହଥାଦୋ ଯେ ମୁରଲୀ ଗଦା
ତା ତୁଜ୍ବ ନିର୍ମଳଣଂ ଜାମି ସମ୍ପେହି ବଂଶୀଆଂ ।

ଜଟି । ସୁବଲ ! ସତ୍ୟଂ କଥୟସି ନବନୀତଚୌରୀ ଖଲୁ ଏସା ମକ୍କ'ଟୀ ॥ ୨୨ ॥

ସୁବଲଃ । ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ପ୍ରକିଷ୍ଟେନ ବେଣୁଳା ମୃତଜଟିଲୟା ମକ୍କ'ଟୀ
ତାଡ଼ିତା ।

ଜଟି । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ ବ୍ୟସ ସୁବଲ ! ହଣ୍ଟାନ୍ମେ ମୁରଲୀ ଗତା, ତତ୍ତବ
ନିର୍ମଳନ୍ଦ ଯାମି ସମର୍ପ୍ୟ ବଂଶିକାଂ ।

ଜଟିଲା । (ସାଡ ବାକାଇଯା ଦେଖିଯା) ସୁବଲ ! ସତ୍ୟଇ ବଲିଯାଇ, ଏହି
ବାନରୀଟି ମାଥନ-ଚୋରଇ ବଟେ (ଇହା ବଲିଯା ପଞ୍ଚାଦିକେ ଦୌଡ଼ାଇଯା
ପ୍ରଥାନ) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ନିଶ୍ଚଯାଇ ବୁନ୍ଦା କକ୍ଖଟୀ ନାମୀ ଏହି ବୁନ୍ଦା ମର୍କଟୀକେ
ପାଠାଇଯାଛେ । ୨୨

ସୁବଲ । ନାନ୍ଦୀମୁଖ ! ଦେଖ ଦେଖ, ବୁନ୍ଦିହୀନା ଏହି ଜଟିଲା ବେଣୁ ନିକ୍ଷେପେର
ଦ୍ୱାରା ଏହି ବାନରୀକେ ତାଡ଼ିତ କରିଲ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସହର୍ଦ୍ଦଂ) ଭାଗ୍ୟେ କକ୍ଖଟୀ ବେଣୁଟୀ ଲଇଯା କଦମ୍ବବୁକ୍ଷେ
ଆରୋହଣ କରିଲ । ସକଳେଇ ପରଗାନଳିତ ହଇଲେମ ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବିକ) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ବ୍ୟସ ସୁବଲ !
ଆମାର ହାତ ହଇତେ ମୁରଲୀ ଗିଯାଛେ, ତୋମାର ବାଲାଇ ଦୂର ହଟୁକ, ତୁମି ଆମାକେ
ବାଶୀଟୀ ଆନିଯା ଦାଓ ।

ସୁବଲଃ । ଆଜେ ! ଜହଥଗାମ ଏସା କକ୍ଖଟୀ କେବଳଂ ତୁଜ୍ବ ବହିଣୀ-
ପୁନ୍ତାଦୋ ବିଶାଳାଦୋ ତାଏଦି ତା ଗୋଅଡ଼ିଚଣ୍ଡିଜେ ଖେଳଂତଂ ଶଂ
ଗଦୁଆ ଅନ୍ତରେହି ।

ଭଟ୍ଟିଲା । (ନିକ୍ଷାସ୍ତା) ॥ ୨୩ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ବ୍ୟାଜେନ ଜରତୀଂ ଦୂରମପ୍ରମାର୍ଯ୍ୟ ଧୂର୍ତ୍ତୋହୟଂ ଭବିଭ୍ରମେ
ଲଲିତାଂ ସ୍ଵରଯତି ।

ଲଲିତା । (ନେତ୍ରାନ୍ତଂ କୁଣ୍ଠାନ୍ତି) ହଲା ଯାହି ! ଏହି ବେଣୁ ନଗ୍ନଙ୍କ ।

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଦିଟ୍ଟିଯା ଅଭିସାରେଦି ମା ।

(ପ୍ରବିଶ୍ୱାପଟୀକ୍ଷେପେଣ ମୁଖରା)

ମୁଖରା । ବିଶାଖେ । ଅଭିମୟୁ ସଂଦିଶେ “ଅଜ୍ଜ ଜୋଇସିଆଗଂ

ସୁବଲଃ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ସଥାର୍ଥନାମା ଏମା କକ୍ଖଟି କେବଳଂ ତବ ଭଗିନୀ-
ପୁନ୍ତାଦୀଶାଳାଂ ବିଭେତି ଦ୍ରଦ୍ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଶୃଙ୍ଜେ ଖେଳନ୍ତଂ ଏଣଂ ଗତା ଅଭ୍ୟଂସ
ଆର୍ଥରସ ॥ ୨୩ ॥

ଲଲି । ସଥି ରାଧିକେ ! ଏହି, ବେଣୁ ମୃଗଯାବଃ ।

ରାଧି । ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ଭାଗ୍ୟ ଅଭିସାର୍ୟତି ମା ।

ମୁଖ । ବିଶାଖେ ! ଅଭିମୟୁ : ସଂଦିଶତି ଅତ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷିକାଗାଂ

ସୁବଲ । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ସଥାର୍ଥନାମା ଏହି କକ୍ଖଟି ମାତ୍ର ଆପନାର ଭଗିନୀର
ପୁନ୍ତ ବିଶାଳକେ ଭୟ କରେ, ବିଶାଳ ଏଥିନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ-ଶୃଙ୍ଜେ ଖେଳା କରିଛେ,
ଅତ୍ୟବ ଆପନି ତୀହାକେ ଏହି କଥା ବଲୁନ । ୨୩

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । କି ଶୌଭାଗ୍ୟ ! ଛଲପୂର୍ବକ ବୃକ୍ଷାକେ ଦୂରେ ପାଠାଇୟା ଏହି
ଧୂତ ଜ୍ଞାନେ ଦ୍ଵାରା ଲଲିତାକେ ସତ୍ସର ଯାଇତେ ବଲିତେଛେ ।

ଲଲିତା । (ଚେତ୍ରକୋଣ ସନ୍ତୁଚ୍ଛିତ କରିଯା) ସଥି ରାଧିକେ ! ଚଲ, ବେଣୁ
ଅନୁଶଙ୍କାନେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ।

ରାଧିକା । (ସ୍ଵଗତ) କି ଭାଗ୍ୟ ! ଆମାକେ ଅଭିସାର କରା-
ଇତେଛେ ।

(ନହମୀ ମୁଖରାର ପ୍ରବେଶ)

ମୁଖରା । ବିଶାଖେ ! ଅଭିମୟୁ ଏହି ସଂବାଦ ଦିଯାଛେ ଯେ, “ଅତ୍ୟ

ଉଦେଶେଣ ଏହି ଗୋମଞ୍ଜଲା ନାମ ଚଣ୍ଡୀ ପୁଅଣିଆ, ତା ପୁଅଣୋ-
ବହାରଂ ସେତୁଣ ତୁମେ ଚେଟ୍ଟବୁକୁଖମ୍ସତଳେ ରାହିଅଂ ଲଜ୍ଜେହି”ଭି।
ରାଧିକା । (ସଥେଦମପବାର୍ଯ୍ୟ) ହେତ ! ହେତ ! ଦୁଦେବସ୍ମ ପାଡ଼ିଉଣ୍ଟି ।
(ଇତି ଲଲିତାମୁଖମୌକ୍ଷତେ) ॥ ୨୪ ॥

ଲଲିତା । ସହି ! ସଚନାମୀ ଏସୋ ଅହିମଣ୍ଡୁ, ତା ଗଢ଼ଅ ପୁଅଣୋବହାରଂ
ସଂବାଦେକ୍ଷ । (ଇତି ଶର୍ଵା ନିକ୍ରିତାଃ)
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଶୁବଲମୟୁଷ୍ଟ୍ୟ ସବ୍ୟଥଂ) ବ୍ୟସ ! ଦୁଃସମାଧାନେଯଂ
ଗତିରୂପପ୍ରିତିତା, ତଦତ ବୁନ୍ଦମା ସହ ଗଢ଼ା ସମାଧିସ୍ଥତାଂ ଭର୍ବା
ପାଟବେଳ ପୁଣ୍ୟକାଙ୍କ୍ଷଃ । ଯହା ତୁ ପ୍ରାମାଣିକପୁରକ୍ଷୀଣାଂ
ଗୋଟୀମାସାତ୍ ଜଟିଲାକୌଟିଲ୍ୟଃ ବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠାତେ । (ଇତି
ନିକ୍ରିତା ।)

ଉପଦେଶେନ ଯହା ଗୋମଞ୍ଜଲା ନାମ ଚଣ୍ଡୀ ପୁଜନୀୟା, ତେ ପୁଜନୋପହାରଂ
ଗୃହୀତ୍ୱା ଅଂ ଚୈତ୍ୟବୃକ୍ଷତ୍ୱ ତଳେ ରାଧିକାଂ ପ୍ରାପନ ଇତି ।

ରାଧି । ହୁଣ୍ଡ ହୁଣ୍ଡ ! ଦୁଦେବସ୍ମ ପ୍ରାତିକୁଳାଂ ॥ ୨୪ ॥

ଲଲି । ସଥି ! ସତ୍ୟନାମା ଏସ ଅଭିମହ୍ୟଃ, ତଥା ତଦ୍ଗତ୍ତ
ପୁଜନୋପହାରଂ ସମ୍ପାଦ୍ୟାବଃ ।

ଜ୍ୟୋତିଷିଦିଗେର ଆଦେଶାତ୍ମୁସାରେ ଆଖି ଗୋମଞ୍ଜଲାନାମୀ ଚଣ୍ଡୀର ପୁଜ;
କରିବ, ଅତ୍ରଏବ ତୁମ ପୁଜୋନ୍ତର ସହ ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଲାଇୟା ଚୈତ୍ୟବୃକ୍ଷତଳେ
ଉପଶ୍ରିତ ହୁଏ । ”

ରାଧିକା । (ସଥେଦେ ମୁଖ କିରାଇୟା) ହାଁ ହାଁ ! ଦୁଦେବେର କି
ପ୍ରତିକୁଳତା ! (ଇହା ବଲିଯା ଲଲିତାର ମୁଖେର ପ୍ରତି ଚାହିଁଆ
ଥାକିଲେନ) ॥ ୨୪ ॥

ଲଲିତା । ଅଭିମହ୍ୟ ନାମଟି ଇହାର ସାର୍ଥକ, ଅତ୍ରଏବ ଆମରା ଯାଇୟା
ପୁଜୋପହାର ସଂଗ୍ରହ କରି । (ଇହା ବଲିଯା ସଂଲେର ପ୍ରକ୍ଷାନ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଶୁବଲେର ନିକଟ ଗମନ ପୂର୍ବକ ବ୍ୟଥାସହକାରେ) ବ୍ୟସ !
ସମାଧାନେର ଅମାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ଉପଶ୍ରିତ, ଅତ୍ରଏବ ତୁମି ବୁନ୍ଦାର ଶହିତ ଯାଇୟା

সুবলঃ । (পরিক্রম্য) এসা তমালতলে ডাহিণহস্তগহিদৰংশিআ
বুংদা চিট্টই ॥ ২৫ ॥

সুবলঃ । (প্রবিশ্য) তো সুবল ! বিলোকিতসর্বার্থাহস্মি, তদলং
তন্মার্ত্তয় ।

সুবলঃ । বুংদে ! তৃরিশং এহি বেণুং জ্ঞেব উবহরন্ত । (ইত্যতো
পরিক্রামতঃ) ।

সুবলঃ । বুংদে ! মধুমধুলেণ বড়চিত্রকঠো পিঅবশস্মো মগ্গং
জ্ঞেব পেখখংতো চিট্টই, তা গ জাগে অকিদথাগং অঙ্গাগং
তথ গমণে তস্ম কা দসা ভবে ।

সুবলঃ । এষা তমালতলে দক্ষিণহস্তগৃহীতবংশি চ। বুন্দা তিষ্ঠতি ॥ ২৫ ॥

সুবলঃ । বুন্দে ! স্বি তৎ এহি বেণুহেবোপহরাবঃ ।

সুবলঃ । বুন্দে ! মধুমধুলেণ বর্কিতোৎকঠঃ প্রিয়বৰষস্তঃ মার্গম্বেব
প্ৰেক্ষমাণঃ তিষ্ঠতি, তন্মানে অকৃতার্থানামস্মাকং তত্ত্ব গমনে কা দশা
তন্ত্র ভবে ॥ ২৬ ॥

কৌশলে পুণ্ডৱীকাঙ্ককে সামুনা প্ৰদান কৰ । আমিও প্ৰামাণিক
গৃহিণীগণেৰ সভায় গমন কৱিয়া জটিলাৰ কৌটিল্য ব্যক্ত কৱিতেছি ।
(এই বলিয়া প্ৰস্থান) ।

সুবল । (পরিক্রমণ পূৰ্বক) এই যে তমালতলে দক্ষিণ হস্তে
বংশী গ্ৰহণ কৱিয়া বুন্দা অবস্থান কৱিতেছেন । ২৫

বুন্দা । (প্ৰবেশ পূৰ্বক) ওহে সুবল ! তোনাৰ আৱ কিছু বলিতে
হইবে না, আমি নিজেই সকল ব্যাপাৰ দেখিয়াছি ।

সুবল । বুন্দে ! শীৱ্র আইস, কুঞ্চকে এই বেণু উপহাৰ দিই ।
(এই বলিয়া উভয়ে চলিতে লাগিলেন)

সুবল । বুন্দে ! প্ৰিয়বৰষস্ত মধুমধুলেৰ সহিত বড়ই উৎকঠিত
হইয়া পঞ্চেৰ দিকে চাহিয়া আছেন । ভানি ন', আমৱা অকৃতাং
হইয়া কিৱিলে তাহাৰ কি দশা হইবে ।

বৃন্দা। সুবল ! সত্যং ব্রৌৰি । পশ্চাযং পুরাগতরোকুপকৰ্ত্তে
সমৃৎকৰ্ত্ততেকিংসাহিঃ ॥ ২৬ ॥

সুবলঃ । বংদে ! তদো ভগামি চিংতেহি জুত্তিঃ ।

বৃন্দা। (বিমৃষ্য) সুবল ! গোবিন্দস্তু ক্ষণং বিনোদায় চিন্তিতো-
পাযাহিস্মি । তদেহি তমিষ্পত্তয়ে স্তরাঃ ভজাবঃ । (ইতি
নিষ্কাস্তে) ।

(ততঃ প্রবিশতি মধুমঙ্গলেনোপাস্তমানঃ কুঞ্চঃ)

কুঞ্চঃ । (সোৎসুক্যং)

রাধা পুৱঃ স্কুরতি পশ্চিমতশ্চ রাধা
রাধাধিসব্যমিহ দক্ষিণতশ্চ রাধা ।
রাধা খলু ক্ষিতিতলে গগনে চ রাধা
রাধাময়ী ময় বড়ব কুতস্ত্রিলোকী ?

সুবলঃ । বৃন্দে ! ততো ভগামি চিন্ত্য যুত্তিঃ ।

বৃন্দা। সুবল ! সত্যই বালয়াছ, ঐ দেখ, কংসারি পুরাগবৃক্ষমূলে
উৎকৰ্ষাযুক্ত হইয়া অবস্থান করিতেছেন । ২৬

সুবল। বৃন্দে ! এই জগ্নই বলিতেছি, কোনও উপায় চিন্তা কর ।

বৃন্দা। (বিবেচনাপূর্বক) সুবল ! গোবিন্দকে ক্ষণকাল আনন্দ-
দান করিবার উপায় আমি হিঁর করিয়াছি । অতএব আইস, আমরা
তাহার অশ্বানের জন্য সুত্র চেষ্টা করি । (ইহা বলিয়া উভয়ের প্রস্থান)

(অনন্তর মধুমঙ্গল কর্তৃক উপাস্তমান হইয়া কুফের প্রবেশ)

কুঞ্চঃ । (ওৎসুক্য শহকারে) শ্রীরাধিকা অগ্রে বিরাজমানঃ, পশ্চাতেও
শ্রীরাধিকা, বামেও রাধা, দক্ষিণেও রাধা, ভূমগুলেও রাধিকা, গগন-
মণ্ডলেও রাধিকাকে দেখিতেছি; আমার নিকট ত্রিলোক রাধাময়
হইল কেন ?

ମୁଖ୍ୟଙ୍କଳଃ । ପିଅବାସମ ! ତାବନୀ ଏ ଅଭିସାରିଦିଂ ଦାଣିଂ ଜେବ
ପେକ୍ଖିମସହି ରାହିଅଂ ।

କୁଷଃ । କରେଣାନ୍ତସ୍ତ୍ରୀ ଚୁଲଲିତମବନ୍ଧ୍ୟ ଲଲିତା-
କରାଙ୍ଗୁଷ୍ଠେ ରାଧା ଭୂଶମଭିମରନ୍ତୀ ସରଭସଂ ।
କିମତ ଶ୍ଵେରାକ୍ଷୀ ଅରପରିମଲୋଲ୍ଲାସି ବଲସ-
ଧନିର୍ମାଂ ନିର୍ମାନ୍ତ୍ୟମୁପମର୍ଗ୍ୟକାରଚଟୁଲଂ ॥

ମୁଖ୍ୟଙ୍କଳଃ । ତୋ ! ମା ଉତ୍ସୁ, କଞ୍ଚଗବାନକାରୋ ସୁଚୟି ॥ ୨୭ ॥
(ନେପଥ୍ୟ)

ହଲା ଲାଗିଦେ ! ପେକ୍ଖ ସୋ ଏବେ ପୁଷ୍ପାଅବୁକୁଥୋ ଦୌମି ।

ମୁଖ୍ୟ । ପ୍ରିୟବୀରାନ୍ତ୍ୟ ଭଗବତ୍ୟା ଅଭିସାରିତାଂ ଇନାନୀମେବ ପ୍ରେକ୍ଷିଦ୍ୟଗେ
ରାଧିକାଂ ।

କୁଷଃ । ନିର୍ମାନ୍ତ୍ରତି କିଂ ? କରିଷ୍ୟତି କିମ ?

ମୁଖ୍ୟ । ତୋଃ ! ମା ଉତ୍ସାମ୍ୟ କଞ୍ଚଗବାନ୍ୟକାରଃ ଶୁଚ୍ୟତେ ଶ୍ରୀଯତେ ॥ ୨୭ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ରାଧିକାବେଶଧାରୀ ସୁବଜୋ ଲଲିତାବେଶଧାରିଣୀଂ ବୁନ୍ଦାମାହ ।
ସଥି ଲଲିତେ ! ପଞ୍ଚ ସ ଏଷ ପୁଷ୍ପାଗବୁକ୍ଷେ ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ମୁଖ୍ୟଙ୍କଳ । ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ! ତଗବତୀ ଏଥନେ ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ ଅଭିସାର
କରାଇତେଛେନ ତୁମି ଶୀଘ୍ରଇ ତୋହାକେ ଦେଖିତେ ପାଇବେ ॥

କୁଷ । ହାଁ ! ଶ୍ରୀରାଧା ଅନ୍ତରେ ସଂହୀତ ହଇଯା କର ଦ୍ଵାରା ଲଲିତାର
ସୁଲଲିତ କରାଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଅବଲଥନ ପୂର୍ବିକ ଆନନ୍ଦଭବେ ଅଭିସାର ପୂର୍ବମର ଈଷଣ
ହାନ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନେ କନ୍ଦର୍ପ-ପରିମଲୋଲ୍ଲାସି ବଲସଧନି ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ତ କି ଆମାର
ଅତୁଳନୀୟ ଚମ୍ଭେକାରାତିଶୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବେନ ?

ମୁଖ୍ୟଙ୍କଳ ! ବରାନ୍ତ୍ୟ ! ଉତ୍ସକଞ୍ଚିତ ହହିଓ ନା, ତ୍ରୟେ କଞ୍ଚଗେର ବଗ୍ରମ୍ଭାର ଶର୍ମ
ଶୁନା ଯାଇତେଛେ । ୨୭

(ନେପଥ୍ୟ) ସଥି ଲଲିତେ ! ତ୍ରେ ଦେଖ ସେଇ ପୁଷ୍ପାଗବୁକ୍ଷ ଦୃଶ୍ୟ
ହଇତେଛେ ।

(ପୁନସ୍ତର୍ତ୍ତେବ) ସହି ରାଧେ ! ଧିଟ୍ଟଟମରଜଞ୍ଜିପଦଂ ପେକ୍ଖ ଗଂ ତା
କୃଣଂ ଇଥ ଜେବ ଚିଟ୍ଟଠଳ ।

ମଧୁମନ୍ଦଲ : (ମଧୁମନ୍ଦଲ) ତୋ ପିଅବଅମ୍ବ ! ବାମଦୋ କିଂ ଣ
ପେଜୁମି ଏମା ଲଲିଦା ଏ ସନ୍ଦଂ ରାହିଆ ଶମାଅମା ॥ ୨୮ ॥

କୁଷଃ । (କୁଷଃ) ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ସାକ୍ଷାଦତ୍ତ ମଦୀକ୍ଷଣ୍ୟୋଃ ସୌଖ୍ୟଃ
ବିଷ୍ଟାର୍ୟତେ ଶଥ୍ୟା ॥ ୨୯ ॥

ମଧୁମନ୍ଦଲ : (ମଧୁମନ୍ଦଲ) ତୋ ! କୌସ ଣ ବିଷ୍ଟାରିଦର୍ବଃ ଜଥ ଅହଂ
ବିଅଡ଼ଟୋ ଦୁନ୍ଦକି ।

ପୁନନେପଥ୍ୟେ । ସଥି ରାଧେ ! ଧିଟ୍ଟମରଜଞ୍ଜିତଂ ପଈୟେତଃ ତଃ କ୍ଷମଟ୍ଟେବ
ତିଷ୍ଠାବଃ ।

ମଧୁ । ତୋ ପ୍ରିସବସ୍ତ ! ବାମତଃ କିଂ ନ ପଞ୍ଚମି ଏମା ଲଲିତ୍ୟା ସାନ୍ଦଂ
ରାଧିକା ଶୁଭଗତା ॥ ୨୮ ॥

କୁଷଃ । ସଥ୍ୟା ରାଧୀଯା ଇତି କୁଷବିବକ୍ଷିତଃ, ବସ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ଵ ଶଥ୍ୟା ମୁବଲେନ
ଶ୍ରୀକୁଷବାକ୍ସାତ୍ମଥା ପ୍ରୟୋଗାମନ୍ତବାନ୍ ॥ ୨୯ ॥

ମଧୁ । କଞ୍ଚାନ୍ଦ ବିଷ୍ଟାରିତବ୍ୟଃ ସତ୍ରାହଂ ବିଦକ୍ଷେ ଦୂତୋହଶି ।

(ପୁନରାୟ ନେପଥ୍ୟେ) ସଥି ରାଧେ ! ଧିଟ୍ଟମର-ବାହୁତ ତ୍ରୀ ସେଇ
ପୁନାଗୁର୍କଃ । ଅତଏବ ଆଇସ, ଆମରା ଏଥାନେ କଣକାଳ ଅବସ୍ଥାନ
କରି ।

ମଧୁମନ୍ଦଲ । (ଚପଳତା ସହକାରେ) ଓହେ ପ୍ରିସବସ୍ତ ! ତୁମି କି
ବାମ ଦିକେ ଦେଖିତେ ପାଇତେଛ ନାୟେ, ଲଲିତାର ଶହିତ ଶ୍ରୀରାଧିକା ଉପହିତ
ହଇଯାଛେନ ୨୮

କୁଷଃ । (ଉତ୍କର୍ଷ ସହକାରେ) କି ସୌଭାଗ୍ୟ ! ସଥ୍ୟା ଆମାର ଲୋଚନ-
ଦସ୍ୟେର ଆନନ୍ଦବର୍ଦ୍ଧନ କରିତେଛେନ ! ୨୯

ମଧୁମନ୍ଦଲ । (ଗର୍ବଭରେ) ଯେଥାନେ ଆମାର ଆୟା ରମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ତୋମାର
ଦୃତ ହଇଯାଛେ, ମେଥାନେ ଆନନ୍ଦ ବିଷ୍ଟାର ହଇବେ ନା କେନ ?

କୁଷଃ । ସଥେ ! ପୁରଃହ୍ତ୍ୟୋରପି ମତ୍ତପ୍ରିୟରୋନିର୍ବ୍ୟଲୀକତା ନାହା-
ପ୍ରସରିତା ସଦାଭ୍ୟାଂ ନ ସନ୍ନିଧିଯାତେ ॥ ୩୦ ॥

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ । ପିଅବଅସମ ! ଶୁଟ୍ଟ ପ୍ରସନ୍ନଃ ରାଧିଅଂ ଜାଗିହି ଅଂ
ସାଡିଅଞ୍ଚଳସମ୍ପଦା ମୁରଲୀ ବଲକାଇ ।

କୁଷଃ । (ସମେହଂ)

ବିଧୁରେତି ଦିବା ବିକ୍ରପତାଂ ଶତପତ୍ରଂ ବତ ଶର୍ଵରୀମୁଖେ ।
ଇତି କେନ ସଦା ଶ୍ରିଯୋଜ୍ଜଳଂ ତୁଳନାର୍ଥିତି ମତ୍ତପ୍ରିୟାନନ୍ଦ ?
(ଇତି ସକୌତୁକମଧୁସର୍ପତି)

(ନେପଥ୍ୟ)

ବାରିଶାଣଟି ଲଜ୍ଜା ହୟାଂ ପୁରୋ ରାଇଣୀ ସମ୍ବଗ୍ରମହି ।
ଚଂଦ୍ରାବଲୀକୁଟୁମ୍ବଚକ୍ରର ମାହବ ! ସୁମନଃ ॥ ୩୧ ॥

କୁଷଃ । ମତ୍ତପ୍ରିୟରୋଃ ରାଧାଲଲିତ୍ୟୋର୍ବସ୍ତ୍ରତ୍ସ୍ତ ବୁନ୍ଦାସ୍ତ୍ରବଲ୍ୟାରବାଲୀକତା
ପ୍ରୀତି । ବସ୍ତ୍ରତ୍ସ୍ତ ସତ୍ୟଭ୍ରତ । “ବ୍ୟଲୀକଂ ତ୍ରପ୍ତ୍ୟେହନ୍ତେ” ଇତ୍ୟଏରଃ ॥ ୩୦ ॥

ମଧୁ । ପ୍ରସରଯଶ୍ଚ ! ଶୁଟ୍ଟ ପ୍ରସନ୍ନଃ ରାଧିକାଂ ଜାଗିହି, ସେ ସାଟିକାଞ୍ଚଳ-
ଛାଦିତା ମୁରଲୀ ବଲକତି ରାଜତେ ।

ନେପଥ୍ୟ । ବାର୍ଷଭାନବୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀରିଯଂ ପୁରୋ ରାଗିଣୀ ସୁନ୍ଦଗଛତି । (ହେ
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକୁଟୁମ୍ବଚକ୍ରକୋର ମାଧବ ସୁପ୍ରସଭଂ । “ପ୍ରସଭତ୍ ବଲାକାରୋ ହଠ ! ”—

କୁଷ । ସଥେ ! ସମ୍ମାନଦାଷ୍ଟ ଆମାର ପ୍ରସାଦଯେର ସତ୍ୟତା ଏଥନ୍ତ ଅବଧାରିତ
ହେଲା ନା, ଯେ ହେତୁ, ଉତ୍ତାରା ଏଥନ୍ତ ଆମାର ନିକଟେ ଆସିତେହେଲା ନା । ୩୭

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । ଶ୍ରୀରାଧିକାକେ ବିଶେଷରପେ ପ୍ରସନ୍ନ ବଲିଯା ଅବଗତ ହେଉ,
କାରଣ, ଇହାର ସାଡାର ଅଞ୍ଚଳେ ଆଛାଦିତ ହିଁଯା ମୁରଲୀ ବିରାଜ କରିତେହେ ।

କୁଷ । (ସେହିଭରେ) ଦିବାଭାଗେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଦେ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଥାକେ ନା,
ରାତ୍ରିକାଳେ କରିଲିନୈଓ କୃପହୀନ୍ ହିଁଯା ଧାନ, ତବେ ସ ଦା ଶୋଭାର ଉଜ୍ଜଳ
ଆମାର ପ୍ରସାର ଆନନ୍ଦେର କାହାର ସହିତ ତୁଳନା ହିଁବେ ?

(ଇହା ବଲିଯା କୌତୁକମହକାରେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

(ନେପଥ୍ୟ) ଅହେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର କୁଟୁମ୍ବଚକ୍ରକୋର ! ବସରାଶିଷ୍ଟ ଭାନୁର

ମୁଦୁମନ୍ଦଲଃ । ଲଲିଦେ ! ଭାବିଦାସି ଶ କଥୁ ଚତୋରୋ ପେକଥ ଏସୋ
ରହଞ୍ଜୀରମଣେ ଜେଣ ବାରିମହାଶ୍ଵର ଲଜ୍ଜା କାମିଜ୍ଜାଇ ॥

(ନେପଥ୍ୟେ ପୁନରଗ୍ରହଣ :) ତୋ କହ ! ଶୁଣାହି ॥

ମୁଦୁମନ୍ଦଲଃ । (ବିଲୋକ୍ୟ ସଶକ୍ଳଂ) ଏସା ଡାହିଣେ ବିଶାଲମ୍ବ୍ସ ବହିଣୀ
ସାରଙ୍ଗୀ ଗାମ ବାଲିଆ ॥

କୁଷଃ । ସଥେ ! ମା ଶକ୍ତିଷ୍ଠାଃ, ମୁଷ୍ଟୁ ବାଲିକେଯଂ ॥

ଇତ୍ୟମରଃ । ବାର୍ଷଭାନବୀ ଲଜ୍ଜାଃ ବୃଷସ୍ତଭାମୁଦସନ୍ଧିନୀ ଶୋଭା ବୃଷଭାନୋକତ୍ତାଯାଶ
ଶୋଭା, ରାଗିଣୀ ରକ୍ତିମୟୁଭା ରାଗଃ କ୍ରୋଧନ୍ତନ୍ଦ୍ୱଭୂତୀଚ । ବଞ୍ଚିତତ୍ତ୍ଵ ଅମୁରାଗବତୀ
ଚ । ଚଞ୍ଚାବଲ୍ୟଃ କୁଟୁମ୍ବଚକୋରକପଶ୍ଚ କୁଷଃଶ୍ଚ ବଲାତ୍କାରେଣ ତତ୍ର ଧାବନଂ ଦୁଃଖ-
ଦର୍ମେବ ଭବିଷ୍ୟତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୩୧ ॥

ମୁଦୁ । ଲଲିତେ ! ଆନ୍ତାସି, ନ ଥିଲୁ ଚକୋରଃ ପଣ୍ଡ ଏଷ ରଥାଙ୍ଗୀରମଣଶତ୍ର-
ବାକଃ, ପକ୍ଷେ ରଥାଙ୍ଗଂ ଚକ୍ରଂ, ଏବକୁ ପଦଦୟଂ ଯେନ ବାର୍ଷଭାନବୀ ଲଜ୍ଜାଃ କାମ୍ୟତେ ।
ଶୈଥାର୍ଥଃ ପୂର୍ବବ୍ୟବ୍ସ ।

ନେପଥ୍ୟେ । ତୋ କୁଷ ! ଶୁଣ ।

ମୁଦୁ । ଏସା ଦକ୍ଷିଣେ ବିଶାଲମ୍ବ୍ସ ଭଗିନୀ ସାରଙ୍ଗୀନାୟୀ ବାଲିକା ।

ଶୋଭା ରକ୍ତିମୟୁଭା ହଇୟ : ଅଗ୍ରେ ସମୁଦ୍ରିତା ହଇତେହେନ, ତୁମି ବଲପୂର୍ବକ
ସେ ଦିକେ ଧାବିତ ହଇଓ ନା ॥ (ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ଅମୁରାଗବତୀ ବୃଷଭାମୁନନ୍ଦିନୀ
ଆସିତେହେନ, ତୁମି ଚଞ୍ଚାବଲୀକୁଟୁମ୍ବଚକୋର, ଅତ୍ୟବ ତୁମି ବଲପୂର୍ବକ ସେ ଦିକେ
ଧାବିତ, ହଇଓ ନା କାରଣ, ଚଞ୍ଚାବଲୀର ପ୍ରିୟ ବାକ୍ତିକେ ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀରାଧାର
ଅମୁରାଗ କ୍ରୋଧେ ପରିଗତ ହଇବେ) । ୩୧

ମୁଦୁମନ୍ଦଲ । ଲଲିତେ ! ତୁମି ଆନ୍ତା ହଇଯାଛ ; ଇନି ଚକୋର ନହେନ ; ପରଞ୍ଚ
ଦେଖ, ଇନି ଚକ୍ରବାକ, ଇନି ବାର୍ଷଭାନବୀ ଲଜ୍ଜାକେହି କାହିନା କରିତେହେନ ।

(ଅନ୍ତ ଦିକ୍ ହଇତେ ନେପଥ୍ୟେ)

ହେ କୁଷ ! ଶ୍ରବଣ କର ।

ମୁଦୁମନ୍ଦଲ । (ଦେଖିବା ସଭ୍ୟେ) ଏହି ଯେ ଦକ୍ଷିଣେ ବିଶାଲେର ଭଗିନୀ
ସାରଙ୍ଗୀ ନାୟୀ ବାଲିକା ଉପାନ୍ତିତ ।

କୁଷ । ସଥେ ! ଭୟେର କୋନେ କାରଣ ନାହିଁ, ଏ ସଥାର୍ଥର୍ଥି ବାଲିକା ।

ସାରଙ୍ଗୀ । (ଗ୍ରବିଶ୍ଵ) ତୋ କହ ! ଶୁଣାହି ବୁଡ଼ିଆ ମୁଖରା
ଭଗାନ୍ଦି ॥ ୩୨ ॥

କୀମ ତୁଏ ମହ ଗତିଶୀ ଅଲିଆଂ ଦୁସିଜ୍ଜଇ ଜଂ ତୁଙ୍କ୍ଷ
ବଂସିଆ ଅମେହିଁ କକ୍ଖଟିଆହିଁ ଦିଟ୍ଟଠା, ତା ମଗଗେହି
ଗଂ ତି ।

କୁଷଃ । ସାରଙ୍ଗିକେ ! ବିଜ୍ଞାପଯ ମୁଖରାଂ ସଦହଂ ଲକ୍ଷମୁରଲିକୋ-
ହୟି ॥ ୩୩ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ହଲା ! ପର୍ଚନ୍ନା ହୋହି ପର୍ଚନ୍ନା ହୋହି ।

ସାରଙ୍ଗୀ । (ନେପଥ୍ୟାଭିମୁଖବଲୋକ୍ୟ ଦେର୍ଘ୍ୟଂ) ହଲା ରାହାଏ !

ସାରଙ୍ଗୀ । ତୋ କୁଷ ! ଶ୍ରୀ, ବୁରା ମୁଖରା ଭଗତି ॥ ୩୨ ॥

କଞ୍ଚାର ସ୍ତ୍ରୀ ମୟ ନପ୍ତ୍ରୀ ଅଲୀକଂ ଦୂଷ୍ୟତେ, ସତବ ବଂଶୀ ଆସାଭିଃ
କକ୍ଖଟିକାହିଁ ଦୃଷ୍ଟା, ତର୍ମାର୍ଗସ ଏନାଂ ବଂଶିକାମିତି ।

କୁଷଃ । ଜାଟିଲୟା ଦ୍ରହ ଅଞ୍ଚାଃ ସଂବନ୍ଦଶ୍ରଦ୍ଧା ନାଭୁଦିତ ଗମ୍ୟତେ ॥ ୩୪ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ସଥି ପର୍ଚନ୍ନା ତଥ ପର୍ଚନ୍ନା ତଥ ।

ସାରଙ୍ଗୀ । ଅରି ରାହିକେ ! ବାଲକସ୍ତାବୋକ୍ତିରିଯଂ, ଚୈତ୍ୟବୃକ୍ଷଶ୍ରା ତଳେ

ସାରଙ୍ଗୀ । (ପ୍ରଦେଶ ପୂର୍ବକ) ଅହେ କୁଷ ! ବୁନ୍ଦା ମୁଖରା ଯାହା ବଲିଯା-
ଛେନ, ତାହା ଶ୍ରବଣ କର । ୩୨

କେନ ତୁମି ଆମାର ନାତିନୀର ପ୍ରତି ଅଲୀକ ଦୋଷାରୋପ କରିଯାଇ,
ଆମି କକ୍ଖଟିର ହିସ୍ତେ ତୋମାର ବଂଶୀ ଦେଖିଯାଇ, ଅତରେ ତାହାର ଅରୁମକ୍ଷାନ
କର ।

କୁଷ । ସାରଙ୍ଗିକେ ! ମୁଖରାକେ ଜାନାଇଓ ଯେ, ଆମି ମୁଦଗୀ
ପାଇଯାଇ । ୩୩

(ନେପଥ୍ୟ) ସଥି ! ଲୁକ୍କାଯିତ ହୁଏ ।

ସାରଙ୍ଗୀ । (ନେପଥ୍ୟାଭିମୁଖେ ଦେଖିଯା ଦେର୍ଘ୍ୟାଭରେ)

ଚେଚ୍ଚବୁକ୍ତମ୍ସ ତଳେ ତୁମ୍ହା ଆପରେନ୍ଦ୍ରି ମେ ଭାଦ୍ରି, ତା ତଥ କିଂତି
ଗ ଗଦାଶି ?

(ନେପଥ୍ୟ) ହଦାଶେ ! ଶାଖାସାରଙ୍ଗମୁହି ସାରଙ୍ଗିଏ ! ତୁମ୍ହା ବି ଛୁଦିଆ
ଜଡ଼ିଲା ସଂବ୍ରତା ତା ବ୍ୟାଡିଚର୍ଦ୍ଦୁଲୁମ୍ସ ତୁଣ୍ଡକୋଡ଼ରେ ପଡ଼େଇଛି ।
ସାରଙ୍ଗି ! (ସାମର୍ଥ୍ୟ) ଲଲିଦେ ! ଉଲ୍ଲାଟିଅ ମଂ ଜେବ ତୁମ୍ହା ତଜ୍ଜସି, ତା
ଅହଂ ଗଢୁଆ ମାଉସିଆଏ ଜଡ଼ିଲାଏ ବିଷ୍ଵବିସ୍ସଂ । (ଇତି
ନିକ୍ରିତା)

ମୃମଞ୍ଜଙ୍ଗଃ । ସାରଙ୍ଗି ଜାତୁ ଗାମ ବାଲିଆପଳାବେ କମ୍ବ ବୀଜଙ୍ଗେ ?

ସ୍ଵାଂ ଆକାରଯତି ମମ ଭାତା ଅଭିଧୃତ୍ୟରିତ୍ୟର୍ଥଃ । ତତ୍ତ୍ଵ କିମିତି ନ
ଗତାଶି ?

ନେପଥ୍ୟ । ହତାଶେ ! ଶାଖାସାରଙ୍ଗେ ବାନରକ୍ଷଣ ମୁଖ୍ୟିବ ମୁଖ୍ୟ ଯତ୍ତା ! ହେ
ତଥାଭ୍ରତେ ସାରଙ୍ଗିକେ ! ଅମପି ଦ୍ଵିତୀୟ ଜଡ଼ିଲା ସଂବ୍ରତା ତଦ୍ବନ୍ଦିଶର୍ଦ୍ଦୁଲୁଷ୍ଟ ତୁଣ୍ଡ-
କୋଡ଼ରେ ପତ ।

ଶାରଙ୍ଗି । ଲଲିତେ ! ଉଲ୍ଲାଟିଅ ଇତି ଅପରାଧଂ କୃତବନ୍ତୀ ଅଂ ତଦପି ମାଂ
ତର୍ଜନୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ତଦହଂ ଗତା ମାତୃତ୍ୱେ ଜଡ଼ିଲାଯୈ ବିଜ୍ଞାପନ୍ୟଯାମି ।

ମୃଦୁ । ଶାରଙ୍ଗି ଯାତୁ ନାମ ସନ୍ତାବନାନ୍ଦାଂ, ବାଲିକାପ୍ରଳାପେ କଷ୍ଟ ବିଶ୍ରମଃ ?
ବିଶ୍ଵାସଃ ?

ଓଗୋ ରାଧିକେ ! ଆମାର ଭାତା ଚିତ୍ୟବୃକ୍ଷତଳେ ତୋମାକେ ଆହ୍ଵାନ
କରିତେଛେନ, ଆର ତୁମି କି ଜୟେ ସେଥାମେ ଯାଓ ନାହିଁ ?

(ନେପଥ୍ୟ) ହତଭାଗିନି ମର୍କଟମୁଖ ଶାରଙ୍ଗିକେ ! ତୁଇଓ ଯେ ଦ୍ଵିତୀୟ
ଜଡ଼ିଲା ହଇୟାଛିସ, ତୁମି ବୁଦ୍ଧ ଶାନ୍ତିଲେର ମୁଖେର ମଧ୍ୟେ ଗମନ କର ।

ଶାରଙ୍ଗି । (ମଜ୍ଜୋଧେ) ତୁମି ଆମାକେ ଆବାର ଉଲ୍ଟା ଗାଲି ଦିତେହ,
ଅତ୍ୟବ ଥାକ, ଆମି ଯାଇୟା ମାସୀଗତା ଜଡ଼ିଲାକେ ବଲିଯା ଦିତେଛି ।

(ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରକାଶନ)

ମୃମଞ୍ଜଲ । ଶାରଙ୍ଗି ତ' ବାଲିକା, ତାହାର ପ୍ରଳାପେ କାହାର ବିଶ୍ଵାସ ହଇବେ ?

(নেপথ্য) সখি রাখে ! মুঝ মুঝ ।

মধুমঙ্গলঃ । তো সুণাহি সংকিএণ কিং ভণাদি লগিদা ।

(পুনর্নেপথ্য)

কিং তস্মৰীং বুবতিমানধনস্ত বংশী-

মঙ্গে করোবি বিকিৰ স্তৱয়া বিদুৱে ।

এষা প্ৰমাতু বনিতাষ্঵ৰতস্মৰায়

যোগ্যেন সঙ্গমিত গচ্ছতু বস্তু যোগ্যং ।

কৃষ্ণঃ । (শ্রিতা) সখে ! পশ্চেয়মঞ্জুদুংশীং বলাদিবাকুহঃ

পুৱস্তাচিক্ষেপ । তদিমাং গৃহণ ।

মধুমঙ্গলঃ ! (তথা করোতি) ॥ ৩৪ ॥

(নেপথ্য দূৱতঃ) অম্বো ! সারঙ্গীতি অসচং গ ত.গদং ।

মধু । শৃঙ্গ, সংস্কতেন কিং ভণতি ললিতা ।

নেপথ্য । বিকিৰ ক্ষিপ ॥ ৩৪ ॥

নেপথ্য । অম্বো ইতি স্তীণাং বিশ্বযোত্তিৎ ; সারঙ্গ্যা অসত্যং ন
ভগিতং ।

(নেপথ্য) সখি রাখিকে ! শীঘ্ৰ ত্যাগ কৰ, ফেলিয়া দাও ।

মধুমঙ্গল । সখে ! ললিতা সংস্কৃতে কি বলিতেছে শ্রবণ কৰ ।

(পুনরায় নেপথ্য) বুবতীদিগে : মানধনের বলপূর্বক অপহৃতকারিণী
বংশীকে কেন ক্রোড়ে রাখিয়াছ, শীঘ্ৰ উহাকে দূৱে নিক্ষেপ কৰ,
মহিলাগণের বস্ত্রতস্মৰের নিকট গমন কৰক, যোগ্য বস্তুৰ সহিত যোগ্য
বস্তুৱই মিলন ঘটুক ।

কৃষ্ণ । (ঈষৎ হাস্তপূর্বক) সখে ! ঐ দেখ ললিতা অঞ্জল হইতে
বংশীকে বলপূর্বক আকৰ্ষণপূর্বক দূৱে নিক্ষেপ কৰিল । অতএব তুমি গিয়া
উহাকে কুড়াইয়া লইয়া আইস ।

মধুমঙ্গল । (তাহাই কৰিলেন) । ৩৪

(নেপথ্য দূৱ হইতে) ও মা ! সারঙ্গী ত' অসত্য বলে নাই ।

কুষ্ঠঃ । (সব্যথৎ) সথে ! পশ্চ পুরো নিষ্ঠুরেয়মুপস্থিতা জরতী ॥
মধুমদ্গলঃ । হস্ত সামগ্রকুঞ্জভূজঙ্গীৰ কুরমুখী এষা রোসা-

বেসেণ জট্টিং খিপংক্তী পক্ষসং গজ্জই জডিলঃ ॥ ৩৫ ॥

(নেপথ্যে) । তোঃ দুষ্কুলাঙ্গারধূমলেখে ! পচছং বঞ্চিসি, দাণিং কা
পটুতী ?

মধুমদ্গলঃ । হন্তী হন্তী কঅলীৰ কম্পই রাহিআ ॥ ৩৬ ॥

(নেপথ্যে) । অজ্জে ! পসীদ পসীদ । শ কথু অক্ষে অবরঞ্জন ।

মধু । শ্রাবণকুষ্ঠভূজঙ্গীৰ কুরমুখী এষা রোষাবেশেন যষ্টিং ক্ষিপস্তী
পক্ষসং গজ্জতি জটিলা ॥ ৩৫ ॥

নেপথ্যে । তোঃ দুষ্কুলাঙ্গারধূমলেখে ! প্রত্যহং বঞ্চিসি, ইদানীং কা
প্ৰবৃত্তিঃ ?

মধু । হা ধিক্ হা ধিক্ কদলীৰ কম্পতে রাধা ॥ ৩৬ ॥

(নেপথ্যে) আৰ্যে ! প্ৰসীদ প্ৰসীদ ন খনু বয়ং অপৱাধ্যামঃ ।

কুষ্ঠ । (ব্যথা সহকারে) সথে ! দেখ সম্মুখে নিষ্ঠু রা জটিলা
উপস্থিত ।

মধুমদ্গল । হায় ! হায় ! শ্রাবণ মাসেৱ কুষ্ঠভূজঙ্গীৰ শ্রায় কুর-
মুখী জটিলা রোষাবেশে যষ্টি নিক্ষেপ পূৰ্বক নিষ্ঠুৱভাৰে গজ্জন
কৰিতেছে । ৩৫

(নেপথ্যে) । অৱে দুষ্কুলাঙ্গারকালামৃথ ! প্রত্যহই ত' আমাকে
বঞ্চনা কৱিস, এখন আবাৰ তোৱ এ কি প্ৰবৃত্তি ?

মধুমদ্গল । হা ধিক্ ! হা ধিক্ ! শ্ৰীৱাধিকা কদলীতৰুৱ শ্রায়
কম্পিতা হইতেছেন । ৩৬

(নেপথ্যে) ; আৰ্যে ! প্ৰসন্ন ছউন, প্ৰসন্ন ছউন, আমৱা কোনও
অপৱাধ কৱি নাই ।

মধুমঙ্গলঃ । তো বঅস ! পেক্খ, রাহিঙং হথে ঘেতুণ ললিতা
সমং পখিরা বড়তি ।

কুষঃ । (সখেদং) ন জানে কিমত্ত প্রতিপত্ততে কঠোরেং
জটিলা, তচুপস্থত্য তস্মবধার্যতাং ।

মধুমঙ্গলঃ । (নিষ্ক্রান্তঃ)

কুষঃ । (নিষ্ক্রান্ত)

ব্যক্তিং গতে মম রহস্যবিনোদবৃক্তে

কঠো লঘিষ্ঠহৃদয়স্তরসাহভিমন্ত্যঃ ।

রাধাং নিরুধ্য সদনে বিনিগৃহতে বা

হা হস্ত লক্ষ্যযতি বা যদুরাজধানীং ॥ ৩৭ ॥

মধু । তো বয়স্ত ! পশ্য, রাধিকাং হস্তে গৃহীত্বা ললিতায়া সমং প্রস্থিতা
বৃক্তা ।

কুষঃ । সদনে গৃহে নিরুধ্য বিনিগৃহতে সংবৃণোতি । যদুরাজধানীং
মধুরাং ॥ ৩৭ ॥

মধুমঙ্গল । অহে বয়স্ত ! ঐ দেখ শ্রীরাধিকার হস্ত ধারণ করিয়া
ললিতার সহিত বৃক্তা চলিয়া গেল ।

কুষ । (খেদের সহিত) না জানি আজ কি ব্যাপার ঘটিবে,
জটিলা অতি কঠোরহৃদয়া, অতএব তুমি যাইয়া সকল বিষয় জানিয়া
আইস ।

মধুমঙ্গল । (প্রস্থান করিলেন)

কুষ । (নিষ্কাস পরিত্যাগপূর্বক) হায় ! আমার এই রহস্য-
মিলন-বৃত্তান্ত প্রকাশ পাইলে অতি লঘুহৃদয় অভিমন্ত্য কৃষ্ট হইয়া
শ্রীরাধিকাকে গোপনে গৃহে কুকু করিয়া রাখিবে অথবা তাহাকে
যদুরাজধানী মধুরায় লইয়া যাইবে । ৩৭

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । (ପ୍ରସିଦ୍ଧ) ପିଅବଅମ୍ବ ! ଆଚରିଅଂ ଆଚରିଅଂ । ୩୨୯
ରାହିଆ କାମ୍ପି ବିଜ୍ଞାଂ ଜାଗଇ ।

କୃଷ୍ଣ : । କଥ୍ୟତାଂ କୌଦୃଶୀ ବିଦ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟା ୨୦ :
ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ତୋ ! କୁଲବ୍ରଦ୍ଧାରୀମଣ୍ଡଲେ ନିର୍ବିଟ୍ଟାଏ ଭାବଦୌଏ
ଅଗ୍ରଗଦୋ ବିକ୍ରୋସଂତ୍ତୀ ଜଟିଲା ରାହିଅଂ ଲୀଦା ।

କୃଷ୍ଣ : । ତତ୍ତ୍ଵତଃ ?

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ତଦୋ ଦିଟିଂ ଯାଏ ଗିରେହେଣ ବିକ୍ରଖୋହିଦାସୁ ସର୍ବାମୁ
ସା ରାହିଆ ଓଗ୍ରଗ୍ରୁଷେ ଉଚ୍ଛାରିଅ ହସଂତୋ ମୁବଳୋ ସଂବୁତୋ ।

କୃଷ୍ଣ : । (ଶ୍ରିହା) ତତ୍ତ୍ଵତଃ ?

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ପ୍ରିୟବଯନ୍ତ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମ୍ । ନୁହଂ ରାଧିକା କାମପି
ବିଦ୍ୟାଂ ଜାନାତି ।

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ତୋଃ ! କୁଲବ୍ରଦ୍ଧାରୀମଣ୍ଡଲେ ନିର୍ବିଟ୍ଟାଯାଃ ଭଗବତ୍ୟାଃ ଅଗ୍ରତୋ
ବିକ୍ରୋଶତ୍ତୀ ଜଟିଲା ରାଧିକାଂ ନୀତା ।

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ତତୋ ଦୃଷ୍ଟି ଯରା ମେହେନ ବିକ୍ରଭିତାସୁ ସର୍ବାସୁ ସା ରାଧିକା
ଅବଗ୍ରହନଂ ଉତ୍ସାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟକ୍ତା ହସନ୍ ମୁବଳଃ ସଂବୁତଃ ।

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ପ୍ରିୟବଯନ୍ତ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !
ନିଶ୍ଚିତ ଶ୍ରୀରାଧିକା କୋନାଓ ବିଦ୍ୟା ଅବଗତ ଆହେନ ।

କୃଷ୍ଣ : । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା ଦେଖିଲେ, ତାହା ବଲ ?

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । କୁଲବ୍ରଦ୍ଧାରୀମଣ୍ଡଲେ ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣାସୀ ସମାଜୀନା ଛିଲେନ,
ଜଟିଲା ଶ୍ରୀରାଧାକେ ତଥାଯ ତିରସ୍ତାର କରିତେ କରିତେ ଲାଇସା ଗେଲ ।

କୃଷ୍ଣ : । ତାର ପର, ତାର ପର ?

ମୁଖ୍ୟମଙ୍ଗଳ : । ତାହାର ପର ଦେଖିତେ ପାଇଲାମ, ସକଳେ ମେହଭରେ ବିକ୍ରକ
ହିଲେ ରାଧିକା ଅବଗ୍ରହନ ମୋଚନ କରିଯା ହାସିତେ ହାସିତେ ମୁବଳ ହିଲେନ ।

କୃଷ୍ଣ : । (ମୁଦ୍ରହାତ୍ପୂର୍ବକ) ତାର ପର, ତାର ପର ?

মধুমঙ্গলঃ । তদো হাসকোলাহলে উবরদে ঝট্টাহিং সক্রাহিং
নিষ্ঠচ্ছিদা লজ্জাএ নদমুহী জড়িলা পলাহিদা ॥ ৩৮ ॥

কুষঃ । কথ্যতাং, তয়োর্দিতীয়া কথমভৃৎ ?

মধুমঙ্গলঃ । রাহিআএ কঞ্চে পড়িদেণ কেণ বি মংত্রেণ পাতৰং জেৱ
সা বুংদা কিদা ।

কুষঃ । সখে ! ন রাধিকায়াঃ খন্দিযং বিদ্যা । কিন্তু তামভিমন্ত্যনা
সমাহৃতামবধার্য মন্দিনোদায় বুন্দয়া প্রণীতমিদং কৌতুহলং ।

মধুমঙ্গলঃ । (সাটুহাসং) ভো পিঅবঅস্ম ! সচং বিঅ কহেসি ।
দিট্টং মএ পুণো বি বুংদাএ শিশুদো রাহাবেসো স্বান্দো
মুহৰাধৰে প্রবিসন্দি ॥ ৩৯ ॥

মধু । ততো হাসকোলাহলে উপরতে ঝষ্টাভিঃ সর্বাভিনির্ভৃতিতা
লজ্জায় নতমুহী জটিলা পলায়িতা ॥ ৩৮ ॥

মধু । রাধিকয়া কর্ণে পঠিতেন কেনাপি মন্ত্রেণ প্রথময়েব সা বুন্দা
কৃতা ।

মধু । ভোঃ প্ৰিয়বয়স্তঃ ! সত্যঘিৰ কথয়সি, দৃষ্টং ময়া পুনৱপি বুন্দয়া
নিৰ্মিতৰাধাৰেশঃ স্ববলঃ মুখৰাগৃহে প্ৰবিশতি ॥ ৩৯ ॥

মধুমঙ্গল । অতঃপৰ হাসকোলাহল নিযুক্ত হইলে সকলেই ক্ৰোধভৰে
জটিলাকে তিৰস্কাৰ কৱিতে লাগিলে জটিলা লজ্জায় নতমুহী হইয়া
পলায়ন কৱিল । ৩৮

কুষঃ । ঈ হই জনেৱ দ্বিতীয়াৰ কি হইল ? তাহা বল ।

মধুমঙ্গল । শ্ৰীৱাধিকা কৰ্তৃক কৰ্ণে পঠিত কোনও মন্ত্ৰেৰ প্ৰভাৰে
প্ৰথম হইতেই দ্বিতীয়া বুন্দাৰূপে পৱিণতা হইয়াছিলেন ।

কুষঃ । সখে ! ইহা শ্ৰীৱাধিকাৰ বিদ্যা নহে, কিন্তু অভিমন্ত্য তাঁহাকে
আহৰণ কৱিয়াহৈ মনে কৱিয়া বুন্দাহি আমাৰ আনন্দবৰ্দ্ধনেৰ জন্য এই
কৌতুকেৰ বিধান কৱিয়াছেন ।

মধুমঙ্গল । (অটুহাস্ত্ৰে সহিত) প্ৰিয়বয়স্ত ! তুমি সত্যাই

(নেপথ্য)

মধ্যাহ্নজলদর্শকাস্ত্রপ্রতিময়া।

বপুস্তল্যং গঙ্গালতুলিতকারণগুবর্ণিঃ ।

কৃশাঙ্গীং নির্জাপরিমলদ্বিজ্ঞাক্ষিকগলা *।

সখী রাধা বাধাং হরিবিবহথিন্না প্রথয়তি ॥

কৃষঃ । (সদৃষ্টিক্ষেপং) সখে ! দিষ্ট্যা, কীরেণামুনা সমা-
শাসিতোহস্মি ॥ ৪০ ॥

মধুমঙ্গলঃ । গৃহং বৃন্দাভাসিনং অগুকরেদি কীরো ।

কৃষঃ । সখে ! দ্রষ্টুমিচ্ছামি তাদৃশৌ বৃন্দাস্মুবলৌ, ততস্ত্র্যতাং ।

নেপথ্যে । রাধা হরিবিবহথিন্না সতী বাধাং পীডং প্রথয়তি ।
কথস্তুতা ? মধ্যাহ্নে জস্তী যা অরূপকাস্ত্রপ্রতিমা স্ত্র্যকাস্ত্রময়ী প্রতিমা
তয়া তুল্যং বপুর্দাধানা গঙ্গালেন তুলিতা কারণবো হংসভেদঃ ॥ ৪০ ॥

মধু । নৃহং বৃন্দাভাষিতমহুকরোতি কীরঃ ।

বদিয়াছ, কারণ, আমি দেখিলাম, স্মুবল পুনরায় বৃন্দানিশ্চিত রাধাবেশ
ধারণ করিয়া মুখরার ঘরে প্রবেশ করিল । ৩৯(নেপথ্য) । এই কৃশাঙ্গী রাধা হরিবিবহে থিন্না হইয়া মধ্যাহ্নের
স্ত্র্যকাস্ত্রময়ী প্রতিমার তুল্য অরূপবৰ্ণ শরীর ও কারণবো পক্ষীর
গঙ্গালের কাস্ত্র ও নির্জাবেশে দরিদ্র নয়নকমলবুগল ধারণ করিয়া
দৃঃখাতিশয় বিস্তার করিতেছেন ।কৃষ । (দৃষ্টিনিক্ষেপপূর্বক) সখে ! সোভাগ্যবশতঃ ঐ শুক
পক্ষীই আমাকে আশ্বাস প্রদান করিল । ৪০

মধুমঙ্গল । শুকপক্ষী নিশ্চয়ই বৃন্দাৰ বাক্যেৰ অমুকরণ করিতেছে ।

কৃষ । আমি ঐরূপ বৃন্দা ও স্মুবলকে দেখিতে ইচ্ছা করি, অতএব
শীত্র চল ।

* “কবলা”—ইতি পাঠাস্তুরং ।

† কারণব এক অকার হংস ।

মধুমঙ্গলঃ । (বংশীং কুষ্ঠকরে নিষ্পিয় পরিক্রামতি)

কুষ্ঠঃ । সুবিচুত্যাং বংশীমুপলকোহস্মি, তদেনাং পূরয়ামি ।
(ইতি তথা করোতি)

মধুমঙ্গলঃ । (ক্ষণমৃৎকর্ণৈ ভবন্ত সংস্কৃতেন)

মনোহারী কোছপি প্রতিমুখবিসারী মৃদুতয়া

বিরাবোহয়ং বর্যাং শ্রবণপরিচর্যাং রচয়তি ।

ততো কর্ণেস্তংসীকৃতচট্টলবংশীকলন্তি-

নিরাতক্ষে শঙ্কে মিলতি কলবিক্ষাবলিরিতৎ ॥ ৪১ ॥

(পুনর্বিলোক্য) হী হী, সন্দসাধম্মেণ পদারিদোক্ষি জং কঙ্কণ-
সিঞ্জিদং কৃথু এনং ।

মধু । প্রতিমুখ সর্বামু দিক্ষু বিসর্তুং বিশেষেণ গস্তং শীলমস্তু
তথা ভূতো বিরাবঃ শ্রবণযো সৌখ্যং করোতি । অতএব হেতোঃ
কলবিক্ষাবলিঃ চটকসমৃহঃ ইতো মিলতীতি শঙ্কে, কর্ণেস্তংসীকৃত।
চট্টলা বংশীকলন্তির্যাং ভথা ভূতা সতী ।

হী হী । আশৰ্য্যে শব্দসাধর্ম্মেণ প্রতারিতোহস্মি, যৎ কঙ্কণশিঞ্জিতং
থল্লিদং ।

মধুমঙ্গল । (কুষ্ঠের হস্তে বংশী প্রদান পূর্বক পরিক্রমণ করিতে
জাগিলেন)

কুষ্ঠ । দীর্ঘকাল যে বংশী হস্তবিচ্যুত হইয়াছিল, তাহা পাওয়া
গিয়াছে, অতএব একবার বংশীবাদন করি । (তাহাই করিলেন)

মধুমঙ্গল । (ক্ষণকাল উৎকর্ণ হইয়া সংস্কৃতে) সর্বত্র
বিস্তারশীল এই মনোহরণকারী রব মৃদুতাহেতু সুন্দরক্লপে । শ্রবণের
স্মৃথিধান করিতেছে, মনে হইতেছে, তাহাতেই চটকসমৃহ কর্ণমুখপ্রদ
এই বংশীর মধুর রব শ্রবণে নির্ভয়ে আসিয়া মিলিত হইতেছে ! ৪১

(পুনরায় অবলোকনপূর্বক) আশৰ্য্য, আশৰ্য্য ! শব্দসাদৃশ্যে
প্রতারিত হইয়াছি, কেন না, ইহা নিশ্চয়ই কঙ্কণের শব্দ ।

(ତତ୍ତ୍ଵଃ ପ୍ରବିଶ୍ଚତି ଲଲିତଯାହୁଗମ୍ୟମାନା ରାଧା)

ରାଧା । ଅମିଯଂ ପିଆସି ସୁମୁଖରୁଙ୍ଗ
ବମ୍ବସି କୁଅଂ ବିମସମୋହଣଂ ବିଷମଂ ।

ତୁଜ୍ଞବୁଧ ଦୂଷଣମଥବା ମୁରଳି !

ଜଦୋ ଦାରୁଣାସି କିନ୍ଦା ॥

ଲଲିତା । ହଲା ! ପୁରୁଦୋ ପୁର୍ବାଅମ୍ବ ମୂଲେ କହେ ରାଜନି ।

ମୁଧମଞ୍ଜଳଃ । (ବିଲୋକ୍ୟ ମହର୍ଷଂ) ଦୂରେ ମଗ୍ଗଣିଜ୍ଞେ ଅଥୋ କହଂ

ସଅଂ ଜେବ ହଥେ ଉବ୍ଧିଦୋ ! (ଈତି ପରାବୃତ୍ୟ) ପିଘବଅମ୍ବ !

ପେକଥ, ବୁନ୍ଦାଏ ମନ୍ଦଂ ସୁଅଲୋ ତୁଜ୍ଞବୁଧ ସନ୍ନିହିଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ॥ ୪୨ ॥

ରାଧା । ଅମୃତଂ ପିବସି ସୁମୁଖରୁଙ୍ଗ ବମ୍ବସି କୁଅଂ ବିଷମୋହଣଂ ବିଷମଂ । ତବ
ନ ଦୂଷଣମଥବା ମୁରଳି ! ଯତୋ ଦାରୁଣାହୁସି କୃତା । ଦାରୁଣା କୃପାହୀନା, ପକ୍ଷେ
ଦାରୁଣା କାଢ଼େନ କୃତା ।

ଲଲି । ସଥି ! ପୁରୁଗନ୍ତୁ ମୂଲେ କହେ ରାଜତେ ।

ମୁଧ । ଦୂରେ ମାର୍ଗଗୀଯୋହର୍ଥଃ କଥଂ ସ୍ଵରମେବ ହଞ୍ଚେ ଉପାପ୍ତିଃ ! ପିଘବରଶ୍ଵର !
ପଶ୍ୟ ବୁନ୍ଦସା ମାର୍କିଂ ସୁବଲନ୍ତବ ସନ୍ନିଧିଂ ଲକ୍ଷ ॥ ୪୨ ॥

(ତଦନନ୍ତର ପଶ୍ଚାତେ ଲଲିତାମହ ଶ୍ରୀରାଧାର ପ୍ରବେଶ)

ଅସି ମୁରଳି । ତୁମି ସୁମୁଖ ଅମୃତ ପାନ କରିତେଛ ଏବଂ ବିଷମ ବିଷ-
ମୋହନ ରବ ଉନ୍ଦାର କରିତେଛ, ଇହାତେ ତୋମାର କୋନେ ଦୋଷ ନାହିଁ ; କାରଣ,
କଟିଲ କାଢ଼େର ଦ୍ୱାରା ତୁମି ନିର୍ଣ୍ଣିତା ହଇଯାଇ ।

ଲଲିତା । ସଥି ! ପୁରୋଭାଗେ ପୁର୍ବାଗ ତକୁର ମୂଲେ କୁଷଙ୍ଗ ବିରାଜ
କରିତେହେନ ।

ମୁଧମଞ୍ଜଳ । (ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ ସହର୍ଦ୍ଦେ) ଦୂରେ ଅସେବଲୀୟ ଅର୍ଥ ଯେ
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣି ହଞ୍ଚେ ଆସିଯା ଉପାପ୍ତି ହଇଲ । (ଏହି ବଲିଯା ମୁଖ ଫିରାଇବା)
ପିଘବରଶ୍ଵର ! ଦେଖ, ବୁନ୍ଦାର ସହିତ ସୁବଲ ତୋମାର ନିକଟେ ଆସିଯା
ଉପାପ୍ତି । ୪୨

কৃষ্ণঃ । (সন্ধেহমালোক্য) হ্ল ! প্রিয়ে সথোঁ প্রবিষ্ঠা মে দৃষ্টিঃ
প্রকামমামোদতে । (ইতি পরিক্রম্য) ভোঃ সখীনাং
শিথামণে ! তরসা সন্ধিধীয়তাঃ ।

রাধিকা । (সম্মিতমপৰ্য্য) হলা ! মৎ কথু সুঅলং জেক
জাগাদি দে বঅস্মো ।

কৃষ্ণঃ । সথে মধুমঙ্গল ! পশ্চ, সংবিধানকস্তু কিমপি সৌষ্ঠবং,
যদসো সাক্ষাদগতো রাধিকেব সবযস্ত্বা প্রতিভাতি ।

ললিতা । হলা রাহে । অপরিফুল্লো এসো সুরবল্লহো ॥ ৪৩ ॥

কৃষ্ণঃ । প্রিয়ে সথোঁ স্ববলে প্রবিষ্ঠা দৃষ্টিঃ বস্তুতস্তু প্রিয়ে সথোঁ পূর্বং
প্রবিষ্ঠা ষা দৃষ্টিঃ ইদানীমামোদতে । সখীনাং শিথামণে ইত্যুভয়থাপি
সাক্ষপ্যং সংবিধানকস্তু শিল্প্য ।

রাধিকা । সখি ! মাং খলু স্ববলমেব জানাতি তে বয়স্তঃ ।

ললি । সুরবল্লভং পুন্নাগঃ, পক্ষে ভদ্র্যা হৃষ্ণে ॥ ৪৩ ॥

কৃষ্ণঃ । (সন্ধেহে অবলোকন করিয়া) কি আশৰ্য্য ! প্রিয়সথাতে
আমার দৃষ্টি প্রবিষ্ঠ হইয়া আমাকে অত্যন্ত আনন্দিত করিতেছে । (এই
বলিয়া পরিক্রমণ পূর্বক) অহে সখাদিগের শিরোমণি । শীঘ্ৰ আমার
নিকটে আগমন কর ।

রাধিকা । (মনুহাস্তপূর্বক হস্তাবরণ করিয়া) সখি ললিতে । তোমার
বয়স্ত আমাকে স্ববল বলিয়াই মনে করিতেছেন ।

কৃষ্ণ । সথে মধুমঙ্গল ! দেখ, সজ্জার কি অপূর্বি কৌশল !
যে হেতু, আমার অগ্রে যেন সখীসহিত শ্ৰীরাধিকাই প্রকাশ
পাইতেছেন ।

ললিতা । সখি রাধিকে ! এই সুরবল্লভ (অর্থাৎ পুন্নাগ বৃক্ষ)
অফুল হন নাই । ৪৩

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳଃ । (ସେର୍ଯ୍ୟ) ଠଗ୍‌ଗିଣି ବୁନ୍ଦେ ! ଅଜ କି କିଂତି ଅନ୍ତାଣଃ
ପୁରଦୋ ରାହି ତି ଭଣସି ? ଶୁଅଲ ତି ଉଜ୍ଜୁଆଂ କହେଛି ।

କୁଷଃ । ସଥେ ! ଯା ଅମେବେ ବ୍ରଦୀଃ ; ପ୍ରକାମଃ ରାଧାଭିଧାନଃ ଧିନୋତି
ମାଂ, ତଦନେନାହମପ୍ରୟାମନ୍ତ୍ରଯିଷ୍ୟେ । (ଇତି ସମ୍ବିଧାୟ) ସଥି ରାଧେ !
ପରିଷ୍ଵଜସ ମାଂ କ୍ଷଗମହଂ ତଦେବ ପ୍ରିୟାଭିର୍ଯ୍ୟସୌଖ୍ୟମମୁତ୍ତବ୍ବାମି ।

ଲଲିତା । (ରାଧାଂ ପୃଷ୍ଠତଃ କୃତ୍ତା) ଗାଅର ! ତଥ ଗଦୁଅ ଶୁଅଲଃ ଜ୍ଞେବ
ଆଲିଙ୍ଗେଛି, ଅଲଃ ଇମିଣା ଦନ୍ତମୁଦ୍ରାପତ୍ରଏଣ ।

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳଃ । (ସରୋଷଃ) ବୁନ୍ଦେ ତୁମଃ ପହିଦୀଏବି ଶୁଣଂ ଲଲିଦା ସଂବୁଦ୍ଧା,
ଜଂ ପଞ୍ଜୁମ୍ବୁଅଂ ପିତରବାସମ୍ବନ୍ଧାଂ ବାରେସି ।

ମୁଦୁ । ଠଗ୍‌ଗିଣି ଧୂର୍ତ୍ତେ ବୁନ୍ଦେ ! ଅଟାପି କିମିତି ଅସ୍ତାକଂ ପୁରତଃ
ରାଧେତି ଭଣସି ? ଶୁବଲମିତି ଖୁଜୁଂ କଥର ।

କୁଷଃ । ଧିନୋତି ଶ୍ରୀଗ୍ରାତି । ଆମନ୍ତ୍ରଯିଷ୍ୟେ ସମ୍ବୋଧିଯାମି ।

ଲଲି । ନାଗର ! ତତ ଗତ୍ତା ଶୁବଲମେବାଲିଙ୍ଗୟ । ଅଲମନେନ ଦନ୍ତମୁଦ୍ରା-
ପ୍ରୋଗେଣ ।

ମୁଦୁ । ବୁନ୍ଦେ ! ତଂ ପ୍ରକୃତ୍ୟାପି ନୂନଃ ଲଲିଦା ସଂବୁଦ୍ଧା, ଯଥ ପଯୁଃସ୍ତକଂ
ପ୍ରିୟବନସ୍ତଂ ବାରେସି ।

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳ । (ଈର୍ଯ୍ୟ) ସହକାରେ) ଧୂର୍ତ୍ତେ ବୁନ୍ଦେ ! ଏଥମେ ଆମାଦେର ସମୁଖେ
ରାଧା ରାଧା ବଲିତେଛ ? ସରଲଭାବେ ଶୁବଲହି ବଲ ।

କୁଷ । ସଥେ ! ତୁମି ଏକପ ବଲିଓ ନା, ଆମାକେ ରାଧାନାମ ବଡ଼ି ଆକନ୍ଦ
ଦାନ କରିତେଛେ, ଅତଏବ ତୁ ନାମେଇ ଆମି ସମ୍ବୋଧନ କରିବ । (ଇହା ବଲିଯା
ନିକଟେ ଗମନପୂର୍ବକ) ସଥି ରାଧେ ! ଆମାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କର, ଆମି
କ୍ଷଗକାଳେର ଜଣ ପ୍ରିୟାର ଆଲିଙ୍ଗନ-ସୁଖ ଅମୁଭବ କରି ।

ଲଲିତା । (ଶ୍ରୀରାଧାକେ ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ରାଖିଯା) ନାଗର ! ସେଥାନେ ଯାଇଯା
ଶୁବଲକେଇ ଆଲିଙ୍ଗନ କର, ଏଥାନେ ଦନ୍ତମୁଦ୍ରା ପ୍ରୋଗେର ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

ମୁଦୁମଙ୍ଗଳ । (ସକ୍ରୋଧେ) ବୁନ୍ଦେ ! ତୁମି ଯେ ପ୍ରକୃତିତେବେ ଲଲିତା ହଇଯା
ପଡ଼ିଲେ, ଯେ ହେତୁ, ତୁମି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସୁକ ପ୍ରିୟବନସ୍ତକେ ନିବାରଣ କରିତେଛ ।

বুন্দা । (প্রবিশ্য) সখি রাধে ! হস্তুজবল্লরৌম্পর্ণকামুকোহষংপুরস্তাং
পুরাগঃ, তদেনং দোহদদানেনোৎকুলয় ॥ ৪৪ ॥

মধুমদ্বলঃ । (সবিশ্যয়ং) বঅসম ! দিউং বুংদাএ ইংদজালং । (ইতি
সকৌতুকমবেক্ষ্য) ইংদজালিনি বুংদে ! ঘণাইদী বি ধুমলেছা
বিঅড়চসারঙ্গং কড়চিহং গারিহদি ।

বুন্দা । আর্য ! তডিদামকষ্ঠৈয়ং কাদম্বিনী প্রতীয়তাম ।

কুষঃ । (নিভাল্য সবিশ্যং) কথং সত্যমেবানয়। রঞ্জনমালিকয়।
দৃস্ত্যজকষ্ঠৈয়ং প্রিয়া যে বৃষভানবী ।

বুন্দা । দোহদং পুঙ্গোৎপত্যর্থং ওষধং অভীষ্টং উৎকুলয় পুপ্বন্তং
কুকু আনন্দয় চ ॥ ৪৪ ॥

মধু । বয়স্ত ! দৃষ্টং বুন্দায়া ইন্দজালং । ইন্দজালিনি বুন্দে ! ঘনাকৃতি-
রপি ধূমলেখা বিদঘনারঙ্গং কর্মিতুং নাইতি । সারঙ্গশাতকঃ ।

বুন্দা । কাদম্বিনী মেঘমালা । তেন তং আক্রষ্টুং যোগৈয়বেয়-
মিত্যর্থঃ, নায়ং স্বলঃ সত্যমেব রাধেতি ভাবঃ । তডিদাম কষ্টিষ্ঠা-
সাধারণলক্ষণেন কুষঃ পরিচিনেতি সত্যমিতি কুত্রিমেব রাধা স্বলঃ ।

বুন্দা । (প্রবেশ পূর্বক) সখি রাধিকে ! তোমার ভুজলতার স্পর্শ-
কামনাকারী এই পুরাগ বৃক্ষ তোমার সম্মুখে বিরাজমান, অতএব ইছাকে
দোহদদানে প্রফুল্ল কর । (দোহদ শব্দের দুইটি অর্গ, একটি—পুঙ্গোৎ-
পত্তির জন্য ওষধ, অগ্নিটি অভীষ্ট) । ৪৪

মধুমদ্বল । (বিশ্বিত হইয়া) বয়স্ত ! বুন্দার ইন্দজাল দেখিলে ত' ?
(এই বলিয়া সকৌতুকে দৃষ্টিপাত পূর্বক) ইন্দজালিনি বুন্দে ! ধূমরাশি
গেঘের আৰ হইলেও তাহা অভিজ্ঞ চাতককে আকর্ষণ করিতে পারে না ।

বুন্দা । আর্য ! বিহ্যুমালা ইছার কষ্টে, অতএব ইছাকে মেঘ
বলিয়াই প্রতীতি হউক ।

কুষঃ । (ভাল করিয়া দেখিয়া বিস্ময়-সহকারে) সত্যই রঞ্জন-
মালিকা কষ্ট হইতে ত্যাগ করিতে অসমর্থ । এই যে আমার প্রিয়া
বৃষভানুকুমারী !

মধুমঙ্গলঃ । অহি বৃংদে ! দেই ! পসীদ পসীদ, মা কথু বৃড়চিং
মোহেহি, তৎ রাধা চেচ্চুক্তলে পথিদা ।

বৃন্দা । আর্য ! রঞ্জনমালিকাস্পর্শানভিজ্ঞকষ্টৈ কুত্রিমেব রাধিকা
বিশাখয়া সার্ক্ষিং তত্ত্ব গত ॥ ৪৫ ॥
কুষ্টঃ । (রাধামুবলোক্য)

তৰামুকারাঽ সুবলং দিদৃশুণা
ময়া স্বমাপ্তা পরতঃ সুদুর্ভৰ্তা ।
সাদৃশ্যতঃ কাচমিবাভিজ্ঞযতা
গ্রেমাগ্রভূমির্বিগজা হরিমণিঃ ॥ ৪৬ ॥
রাধিকা । চিট্ঠ চিট্ঠ, বিশ্বাদোহসি ।

মধু । অযি বৃন্দে ! দেবি ! প্রসীদ প্রসীদ, মা খলু ব্ৰদ্ধিং মোহয়, যৎ
রাধা চৈত্যবৃক্ষতলে প্ৰস্থিতা ।

বৃন্দা । কুত্রিমেব রাধা সুবলঃ অতএব তত্ত্বোভৃং “পুণো বৃংদাএ
পিঞ্চদৰাহাবেসো সুঅলো মুহৰাঘৰে পবিসদি” ইতি ॥ ৪৫ ॥

কুষ্টঃ । অমুকারাঽ সাদৃশ্যাদ্বেতোঃ । হরিমণিৰকতং ॥ ৪৬ ॥
রাধা । তিষ্ঠ তিষ্ঠ, বিজ্ঞাতোহসি ।

মধুমঙ্গল । অযি বৃন্দাদেবি ! প্ৰসৱ হও, প্ৰসৱ হও, বুদ্ধিকে আৱ
বিমোচিত কৱিও না, শ্ৰীরাধা ত’ চৈত্যবৃক্ষতলে গমন কৱিবাছেন ?

বৃন্দা । আর্য ! রঞ্জনমালিকার শৰ্শ ধাহার কষ্টে অনুভূত হয়
নাই, সেই কুত্রিম রাধাই বিশাখার সহিত তথায় গিয়াছেন । ৪৫

কুষ্ট । (শ্ৰীরাধাকে অবলোকন কৱিয়া) কাচ অবেষণ কৱিতে
ষাইয়া যেমন কোনও বণিক সাদৃশ্যবশে মৱকতমণি প্ৰাপ্ত হয়, হে
প্ৰিয়ে ! তোমাৰ কৃপেৰ অমুকৱণকাৰী সুবলকে দেখিতে ইচ্ছা
কৱিয়া—গ্ৰেমময়ী সুদুৰ্ভৰ্তা তোমাকেই প্ৰাপ্ত হইলাম । ৪৬

রাধিকা । থাক থাক, বুঝিতে পাৱিয়াছি ।

ললিতা। জলই সহী মহ রাহী মন্দা জং হোই নীলিণী রাআ।

কহু তুমং শংদসি জং ধঞ্চো হালিদ্বাওসি ॥ ৪৭ ॥

কৃষ্ণ। রোহিণ্যধরশোভয়া বিহৱসে জ্যোষ্ঠাহসি বামক্রবং।

বাণ্যা রাজসি চিত্রেয়া পরিজমেষ্টার্দ্বাং ধিরং যচ্ছসি।

বাধে কং শ্রবণোত্তরেতি পরিতস্তারোদয়োল্লাসিনী

নাশ্বেষার্পণদীক্ষিতে যযি কথং দাক্ষিণ্যাতিষ্ঠসি ?

ললি। জলতি সখী মম রাধা মন্দা যন্তবতি নীলীনী রাগা। কৃষ্ণ! অন্দসি যৎ ধঞ্চো হালিদ্বাগোহসি। হালিদ্বাগস্ত গ্রহণে ত্যাগে চ সুকরস্তাৎ তব রাধাবিষয়ে দুঃখ নোৎপত্ততে, নীলীরাগস্ত ত্যাগে দুঃখকস্তাৎ অন্ধিষয়ে দুঃখমের প্রাপ্তোতি মে সখীতি ভাবঃ ॥ ৪৭ ॥

কৃষ্ণঃ। অধরশোভয়া সং রোহিণী লোহিতবর্ণা, পক্ষে শব্দশ্বেষণে নক্ষত্রঃ। জ্যোষ্ঠা শ্রেষ্ঠা, পক্ষে তপ্তাম নক্ষত্রঃ। চিত্রেয়া মনোহরয়া বাণ্যা রাজসি, পক্ষে পূর্ববৎ। আর্দ্বাং সুখদাং, পক্ষে আর্দ্বালাঘনক্ষত্রম্। শ্রবণাভ্যাং কর্ণাভ্যাং উত্তরা শ্রেষ্ঠা, পক্ষে শ্রবণা চাসো উত্তরা চেতি সা।

ললিতা। আমার প্রিয়সখী শ্রীরাধিকা নীলরাগময়ী বলিয়া অতি-শয় মন্দভাগ্যহেতু প্রেমানন্দে নিরহু দশ্ম হইতেছেন, আর হরিদ্বা-রাগপ্রযুক্ত তুমি সৌভাগ্যবান् এবং সর্বদাই আনন্দ ভোগ করিতেছ। *

কৃষ্ণ। অধরশোভয়া তুমি রোহিণীর ত্যায় (অর্থাৎ লোহিতবর্ণ) বিরাজ করিতেছ, তুমি সুলুবীদিগের মধ্যে জ্যোষ্ঠা (অর্থাৎ সর্বশ্রেষ্ঠা) তুমি চিত্রা (বিচিত্রা) বাণীর সহিত বিরাজ করিতেছ, তুমি পরিজন-গণে আর্দ্বা (সুখদায়িনী) বুদ্ধি সমর্পণ করিয়া থাক, তোমার শ্রবণদ্বয়

* নীলধূরা বঞ্জিত বন্ধ পুনঃ পুনঃ প্রাক্ষালনেও নীলিমা ত্যাগ করে না— তজ্জপ যে রাগের কিছুতেই ধৰ্ম নাই, তাহাকে নীলীরাগ বলে, পক্ষান্তরে হরিদ্বার দ্বারা বঞ্জিত বসন প্রক্ষালন করিলে তরিদ্বাৰণ প্রক্ষালিত হইয়া যায়; তজ্জপ সহজে বিনাশকীল রাগকে হরিদ্বারাগ কহে।

ବୁନ୍ଦା । ମୁଖୀ ମାନୋଗ୍ରାହଦ୍ଵପ୍ଲପ୍ଯସି କିମଞ୍ଚାନି କଟିନେ ! ?

ବୁନ୍ଦା ଥିଲେ କିଂବା ପ୍ରିୟପରିଜନାଭ୍ୟର୍ଥନବିଧୀ ? ।

ଅକାଶଂ ତେ କୁଞ୍ଜାଲସଂହପତିଷ୍ଠାମ୍ୟତି ପୁରଃ

କ୍ରପାଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତଂ ଚଟୁଲସ ଦୃଗନ୍ତଂ କ୍ଷଣମିହ ॥

ବୁନ୍ଦା । ନିଷ୍ଠୁରା ଭବ ମୃଦ୍ଦୀ ବା ପ୍ରାଣସ୍ତୁମସି ରାଧିକେ ! ।

ଅନ୍ତି ନାତା ଚକୋରସ୍ତ ଚଞ୍ଚଲେଖାଂ ଧିନା ଗତିଃ ॥ ୪୮ ॥

ତାରାଗାଂ ମୁକ୍ତାନାଂ ନକ୍ଷତ୍ରାଗାଂ ଚ ଉଦୟେ ଉଲ୍ଲାସିନୀ ଇତି ଶବ୍ଦହେତୋ,
ଅତ୍ରଏବ ଆଶ୍ରେଷାନକ୍ଷତ୍ରାଂ ତତ୍ତ୍ଵା ଅର୍ପଣେ, ପକ୍ଷେ ଆଶ୍ରେଷ ଆଲିଙ୍ଗନଂ, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟଂ
ଆମୁକୁଳାଂ ।

ଉଲ୍ଲାସୋବ୍ଦିଷ୍ଟପ୍ରାଣ । ଇହ କଷେଣ ଦୃଗନ୍ତଂ କଟାକ୍ଷଂ ଚଟୁଲସ ଚଞ୍ଚଲସ, କିନ୍ଦ୍ରଃଂ
ଦୃଗନ୍ତଂ ? କ୍ରପାଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତଂ ॥ ୪୮ ॥

(ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ଣ୍ଣବ୍ୟ) ଅତି ସୁନ୍ଦର, ତୁମି ସର୍ବତୋଭାବେ ତାରୋଦରେ (ତାରାଗଣେର
ଉଦୟେ, ଅପରାର୍ଥେ ମୁକ୍ତାହାରେ) ଉଲ୍ଲାସମୟୀ, ତବେ ଆଶ୍ରେଷାର୍ପଣଦୀକ୍ଷିତା
(ଏଥାନେ ଶବ୍ଦଶ୍ଲେଷେ ଆଶ୍ରେଷା ନକ୍ଷତ୍ରଓ ବୁଝାଇତେଛେ) ହଇୟାଓ ଆମାତେ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ
ଅବଲମ୍ବନ କରିତେଛ ନା କେନ ? (ଏହି ଶୋକେ ନକ୍ଷତ୍ରଗଣେର ନାମେର ଦ୍ୱାରା
ଶବ୍ଦଶ୍ଲେଷ ଦେଖାନ ହଇୟାଛେ) ।

ବୁନ୍ଦା । ହେ କଟିନେ ! ମାନ୍ବୁଦ୍ଧିହେତୁ ଅଞ୍ଜମକଳକେ ବୁନ୍ଦା କ୍ଲେଶ ଦିତେଛ
କେନ ? ପ୍ରିୟ ପରିଜନବର୍ଗେର ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଧଯେ କେନିହ ବା ରୋଷ ଅକାଶ
କରିତେଛ ? ତୋମାର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ କୁଞ୍ଜାଲସେର ଗୃହପତି ସ୍ଥର୍ଥକରିପେ କ୍ଲେଶ
ପାଇତେହେନ, କ୍ଷଣକାଳେର ଜନ୍ମଓ ତୋମାର କ୍ରପାଶୋଭାଶାଲୀ ନୟନାଞ୍ଜଳ ଇହାର
ପ୍ରତି ନିକ୍ଷେପ କର ।

ବୁନ୍ଦା । ହେ ରାଧିକେ ! ତୁମି ନିଷ୍ଠୁରାଇ ହୋ ବା ମୃଦୁଷ୍ଟାବାଇ ହୋ,
ତୁମିଇ ଆମାର ପ୍ରାଣ, ଯେ ହେତୁ, ଚକୋରେର ଚଞ୍ଚଲେଖା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ତିରେ
କୋନାଓ ଗତି ନାହିଁ । (ଅର୍ଥାତ୍ ଚକୋରେର ସେମନ ଚନ୍ଦ୍ରର ଜ୍ୟୋତିଷା
ଭିନ୍ନ ଅନ୍ତି ଗତି ନାହିଁ, ଆମାରଓ ତେମନି ତୁମି ଭିନ୍ନ ଆର ଗତି
ନାହିଁ) । ୪୮

রাধিকা । সচৎ, মাঝিণং বি তুঃং বিমোহণোহসি ।

(ইতি সশব্দং ক্রন্তি)

ললিতা । (সংস্কৃতেন)

ধারা বাঞ্চময়ী ন যাতি বিরতিং লোকস্ত নির্শিষ্টতঃ
প্রেমাপ্রিয়তি নন্দনন্দনরতং লোভামনো মা কৃথাঃ ।
ইথৎ ভূরি নিবারিতাহপি তরলে ! মদ্বাচি সাচীকৃত-
জনন্দ্বা ন হি গৌরবং স্মরকরোঃ কিং নাত্ত রোদিষ্যসি ? ॥
(করারবিদেন রাধিকাঙ্গবিদ্বন্পসারষতি)

রাধিকা । মুক্তজনে বি বক্তং বরহংতো কৌস ন লজ্জসি ? ॥

রাধি । সত্যং মায়িনামপি স্তং বিমোহনোহসি ।

ললিতা । অশ্বিনু ক্রফে, প্রেম নির্শিষ্টতঃ কর্তৃমিছত্বে জনস্ত ।
ইতি হেতোন্নন্দনন্দনরতং মনো মা কৃথাঃ ।

রাধি । মুক্তজনেহপি বক্তং ব্যবহৃন্ত কস্তাঃ ন লজ্জসে ?

রাধিকা । সত্যই তুমি মায়াবীদিগেরও বিমোহনকারী । (ইহা
বলিয়া উচ্চেস্থে ক্রন্তন করিতে লাগিলেন)

ললিতা । সখি ! যে ব্যক্তি এই শ্রীকৃষ্ণে প্রেম অর্পণ করিতে চাহেন,
তাহার কথনও অশ্রদ্ধারার বিরতি ঘটে না, অতএব তুমি লোভবশতঃ
মনকে নন্দনন্দননিষ্ঠ করিও না, এই প্রকারে বারংবার নিবারিত হইয়াও
হে তরলে ! যখন তুমি আমার কথায় জন্ম বক্ত করিয়া আমার
বাক্যের গৌরব রক্ষা কর নাই, তবে আজ কেন তজ্জন্ম রোদন
করিবে না ?

কৃষ্ণ । (করপদ্মের ধারা রাধার অশ্রবিদ্বন্ধুলিকে মার্জনা করিতে
লাগিলেন ।)

রাধিকা । মুক্তজনের প্রতি বক্ত ব্যবহার করিতে কি লজ্জিত
হইতেছ না ?

କୁଷ୍ଠः । ସ୍ଵରକ୍ଷୀଡ଼ାଲୁକୁଃ ପଞ୍ଚପରମଣୀୟ ଶୂଟମହଂ
ତଥାପ୍ୟକ୍ଷୋର୍ବିତ୍ତମଣି ମୟ ଦିବ୍ୟାଞ୍ଜନମୟୀ ।
ତପାତ୍ମାଃ କିଂ ଭୁଦ୍ଧଃ ପୃଥୁଲୟତୁଳକ୍ଷୀନ୍ ଭଜତେ ?

ବୁନ୍ଦା । ତପାତ୍ମାଃ କିଂ ଭୁଦ୍ଧଃ ପୃଥୁଲୟତୁଳକ୍ଷୀନ୍ ଭଜତେ ?

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ସଥାର୍ଥ ବନମାଲୀ ।

କୁଷ୍ଠଃ । ପ୍ରିୟେ ! ତ୍ୱରା ସହଚର୍ଯ୍ୟ ବନବିହାରଚର୍ଯ୍ୟାମନ୍ତ୍ରୀକର୍ତ୍ତୁ ମିଛାମି ।

ବୁନ୍ଦା । ତେବେହଂ ସଥିବୁନ୍ଦମବଧାପଯାମି । (ଇତି ପରିତଃ ପଞ୍ଚତୀ)

ଶ୍ରୀତଃ ବିତମୁ ମାଧ୍ୟବି ! ପ୍ରଥଯ ମଣି ! ହାସୋଦାମଂ

ମୁଦା ବିକସ ପାଟିଲେ ! ପୁରୁଟୁପି ! ନିନ୍ଦାଂ ତ୍ୟଜ ।

ତପାତ୍ମାଃ ନିଦାଘାତାଃ । ଋତୁଳକ୍ଷୀନ୍ତତ୍ତ୍ଵପୁଷ୍ପାଦୀନି ଭୁଦ୍ଧଃ କିଂ ନ ଭଜତେ ?
ତଦପି ଧୂତ୍ରୀଃ ବସନ୍ତତ୍ରୀଃ ବନୋନ୍ନାଦେତୋରେନଂ ଭରରଂ ପୃଥୁଲଂ ସଥି ଶ୍ରାନ୍ତଥଃ
ମଦୟାତି । ଅତ୍ୟତୁଶୋଭାସେବିତ୍ତପି ଭରରେ ସର୍ବତଃ ପରମୋତ୍ତର୍ତ୍ତାହପି ବସନ୍ତ-
ତ୍ରୀନୈର୍ଦ୍ଦାତ୍ତେ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ଆନନ୍ଦଯତ୍ୟେବ ସଥା, ଭୟପି ତଥାଭୂତା ଭବେତି ଭାବଃ ।

ପାଟିଲା ପାକୁଳ ଇତି ଖ୍ୟାତା । ଶତପତ୍ରିକା “ଗୋଲାପ” ଇତି ଖ୍ୟାତା ।

କୁଷ୍ଠ । ପ୍ରିୟେ ! ସଦିଓ ଆମି ଶ୍ରୀତାବେ ଗୋପରମଣୀଗଣେ କନର୍-
କ୍ଷୀଡ଼ାଲୁକ ହଇୟାଇଁ, ତଥାପି ତୁ ଯା ଆମାର ଲୋଚନଦୟରେ ଦିବ୍ୟାଞ୍ଜନମୟୀ
ବନ୍ତିକାକ୍ରମେ ବିରାଜ କରିତେହ । ଦେଖ, ଭୁଦ୍ଧ କି ଗ୍ରୀବାଦିଦ୍ଵିତ୍ତସତ୍ତ୍ଵବ ପୁଷ୍ପମଧୁ
ପାନ କରେ ନା, ତଥାପି ବସନ୍ତତ୍ରୀ ବନୋନ୍ନାଦହେତୁ ତୁ ଭରରକେ ଅଭିଶର ଉତ୍ସାହ
କରିଯା ଥାକେ ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ବନମାଲୀ ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିତେହେନ ।

କୁଷ୍ଠ । ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାର ସହିତ ବନଭ୍ୟବ କରିତେ ଇଚ୍ଛା
କରିତେହି ।

ବୁନ୍ଦା । ତବେ ଆମି ସଥିଗଣକେ ଜାନାଇତେହି । (ଏହି ବଲିଯା
ଚାରିଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ) ମାଧ୍ୟବି ! ମୃଦୁହାସ୍ତ ବିଷ୍ଟାର କର । ଯନ୍ତ୍ରିକେ !
ହାସୋଦାମ ପ୍ରକାଶ କର । ପାଟିଲେ ! ଆନନ୍ଦ ସହକାରେ ବିକସିତା ହୋ ।
ଅର୍ପନ୍ୟୁଥି ! ନିନ୍ଦା ତ୍ୟାଗ କର ! ଶତପତ୍ରିକେ ! ପ୍ରସନ୍ନତା ଅବଲମ୍ବନ କର ।

ପ୍ରସୀଦ ଶତପତ୍ରିକେ ! ଭଜ ଲବଙ୍ଗବଳ୍ଲି ! ଶ୍ରୀଃ
ଦଧାତୁ ମହ ରାଧୀଯା ହରିରଥଂ ବିହାରପୃହାଂ ॥
ମଧୁମନ୍ଦଳଃ । ହୀ ହୀ ! କହଂ କାନ୍ତାରଜକୁଖିଣୀଏ ବାଚାମାତ୍ରାଣ
ଉପଫୁଲ୍ଲୀକିଅଂ ବଲ୍ଲିମଣ୍ଡଳଃ ।
କୁଷଃ । ସଥେ ! ଚିତ୍ତମାମୋଦଯନ୍ତି ପୁଞ୍ଚାମୋଦବତ୍ୟୋ ମେ ବୀରଥଃ ।
ମଧୁମନ୍ଦଳଃ । ବଅମସ ! ତୁଙ୍ଗାଂ ସର୍ବାଓ ଚିତ୍ତଃ ଆମୋଦେଂତି ଲଦାଓ ;
ମମ ଉଣ ଏକା ହେମଜୁହୀ ଜେବର ଜଂ ଗୋଡ଼ିଲେସ୍ମରୀଏ ସଂକିଅଂ
ଗରଧିଅଂ ବିଅ ଥବଅଂ ଧାରେଦି ॥ ୪୯ ॥
ଲଲିତା । (ଶ୍ରୀହା) ଅଜ ! ତଦୋ କୃତୁ ପାଢାଦେ ରସନା ।

ମଧୁ । ହୀ ହୀ ବିହନ୍ତ, କଥଂ କାନ୍ତାରସକ୍ଷିଣ୍ୟ ବାଚାମାତ୍ରେଣ ଉତ୍କଳୀକୃତଃ
ବଲ୍ଲିମଣ୍ଡଳଃ ।

ମଧୁ । ବସ୍ତ୍ର ! ସୁଥାକଂ ସର୍ବାଶିତ୍ରମାମୋଦଯନ୍ତି ଲତାଃ ; ମମ ପୁନରେକା
ହେମୟୁଥୀ ଏବ, ସା ଗୋକୁଲେଶ୍ଵର୍ୟ । ସଂକ୍ଷତଂ ଗବ୍ୟଘୃତମିବ ଶ୍ରୀରାତ୍ରିର ପୁନର୍ବର୍ତ୍ତି ॥ ୪୯ ॥
ଲଲି । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ତତଃ ଖଲୁ ପ୍ରକଟା ତେ ରସଜ୍ଜତା ।

ଲବଙ୍ଗଲତେ ! ଶୋଭା ଧାରଣ କର, ଅନ୍ତ ଏହି ଶ୍ରୀହରି ରାଧିକାର ସହିତ
ବିହାର-ପୃହା ଅବଲମ୍ବନ କରନ ।

ମଧୁମନ୍ଦଳ । ହୀ ହୀ ! କି ଆଶ୍ରୟ ! କାନ୍ତାର-ସକ୍ଷିଣୀ ବୃଦ୍ଧାର ବାଦ୍ୟ-
ମାତ୍ରେହି ଲତାମଣ୍ଡଳୀ ଉତ୍କଳିତ ହଇଯା ଉଠିଲ ।

କୁଷ । ସଥେ ! ଏହି ସକଳ ପୁଞ୍ଚାମୋଦବତୀ ଲତାସକଳ ଚିତ୍ତକେ ଆନନ୍ଦିତ
କରିତେଛେ ।

ମଧୁମନ୍ଦଳ । ବସ୍ତ୍ର ! ଲତାସମୂହ ତୋମାଦେର ସକଳେର ଚିତ୍ତେର ଆନନ୍ଦ
ବିଧାନ କରିତେହେ, କିନ୍ତୁ ଗୋକୁଲେଶ୍ଵରୀ ମାତା ଯଶୋମତୀର ସଂକ୍ଷତ ଗବ୍ୟ
ଘୃତେର ଶ୍ରାଵ ଶ୍ରୀରାତ୍ରିର ପୁନର୍ବର୍ତ୍ତିର ଏହି ହେମୟୁଥୀଇ ମାତ୍ର ଆମାର ଚିତ୍ତେ ଆନନ୍ଦ ଦିନ
କରିତେଛେ । ୪୯

ଲଲିତା । (ଦୈତ୍ୟ ହାତ୍ସପୂର୍ବକ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି କାରଣେହି ତୋମାର
ରସଜ୍ଜତା ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ ।

ମଧୁମନ୍ଦଲঃ । (ସେର୍ଯ୍ୟ) ବରସ୍ତ ! ପେକ୍ଖ, ପେକ୍ଖ ଇମାଓ ରତ୍ନାଓ ବି
ବନ୍ଧାଓ କିଂଶୁଅକଲିଆଓ ଗୋହିଆଓ ବିଅ ମଂ ନ ସୁହାବେଂତି ॥ ୫୦ ॥
ଲଲିତା । ବୁନ୍ଦେ ! ଏଦେ ବନ୍ଧା ବିଅ ପେକ୍ଖୀଅଂତୁ ଜବାଖବନ୍ଧା, ଜେ
କଥୁ ଲୋଅଗଲୋହଗିଙ୍ଗା ବି ନାମୋଦଂ ବିଖାରେଂତି ॥ ୫୧ ॥

ମଧୁମନ୍ଦଲঃ । (ସରୋଷ) ଜାଣେକ ତୁଙ୍ଗାଣଂ ଗୋହିଣଂ କର୍ମ ଜା ରସକୁଞ୍ଚଂ
ବି ଦିଟଂ ଶିଶୁହିଅ ସିଗେହଂ କଡ଼ଚଂତି ॥ ୫୨ ॥

ମୁଁ । ବରସ୍ତ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ଏତାଃ ରତ୍ନାଃ ଅପି ବଜାଃ କିଂଶୁକକଲିକା
ଗୋପିକା ଇବ ମାଂ ନ ସୁଖସ୍ତି । କିଂଶୁକଃ ପଲାଶଃ । ଅତ୍ର ପ୍ରେମବତୀର୍ପି
ଗୋପୀ-ବାମ୍ୟଲକ୍ଷଣଂ ବକ୍ରତ୍ଵମିତ୍ୟାକ୍ଷେପଃ ॥ ୫୦ ॥

ଲଲି । ବୁନ୍ଦେ ! ଏତେ ବନ୍ଧବା ଇବ ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟନ୍ତାଂ ଜବାନ୍ତବକାଃ, ସେ ଥିଲୁ
ଲୋଚନଲୋଭନୀଯା ଅପି ନାମୋଦଂ ବିଷ୍ଟାରଯସ୍ତି । ଅତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଦିଶୁ ବହି-
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମାତ୍ରଂ ଲକ୍ଷ୍ୟଟେ ପ୍ରେମଗନ୍ଧୋର୍ଧପି ନାନ୍ତିତ୍ୟାକ୍ଷେପଃ ॥ ୫୧ ॥

ମ । ଜାନୀମଃ ଘୁମାକଂ ଗୋପୀନଂ କର୍ମ ଯା ରସକୁଞ୍ଚମପି ଦୃଢଂ ନିର୍ବିଦ୍ୟ
ସ୍ନେହଂ ସୃତଂ କର୍ଷନ୍ତି । ଅୟଃ—ଧୁମରୁଷପାତେନ ସ୍ନେହମ୍ଯାହପି ଦୁର୍ଗ
ଦ୍ୟାଦିକୁଣ୍ଠଃ ବିଲୋଡ଼ନତୋ ନବନୀତୋଽକ୍ରମେ ସ୍ନେହରହିତୋ ଭବତି, କୁଣ୍ଠଃ
ଧୂନ୍ମୁଖୀଶ୍ୱର ସ୍ନେହମନ୍ତଃ ? ସ୍ନେହମ୍ୟମପି କୃଷ୍ଣଂ ତଦ୍ଗ୍ରଗୋଽକ୍ରମେ ସ୍ନେହହୀନଂ
ତବତୋ ବଦନ୍ତୀତି ଭାବଃ ॥ ୫୨ ॥

ମଧୁମନ୍ଦଲ । (ଈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ) ବରସ୍ତ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହି ପଲାଶକଲିକାଗୁଲି
ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ହଇଲେଓ ବଜ ହେଉଥି ଗୋପିକାଦିଗେର ଆୟର ଆମାକେ ସୁଖ ପ୍ରଦାନ
କରିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ୫୦

ଲଲିତା । ବୁନ୍ଦେ ! ଗୋପଗନ୍ଦେର ଆୟ ଏହି ଜବାନ୍ତବକଣ୍ଠି ଅବଲୋକନ
କର, ଏଗୁଲି ଲୋଚନଲୋଭନୀଯ ହଇଲେଓ ଆନନ୍ଦଦାନ କରିତେ ପାରେ ନା
ଅର୍ଥାତ୍ ବାହିରେର ସୌନ୍ଦର୍ୟର ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରକେ ଆକର୍ଷଣ କରେ, କିନ୍ତୁ ଗନ୍ଧ ନା
ଧାକାଯ ମନକେ ଆମୋଦିତ କରିତେ ପାରେ ନା—ଧନିର ଦ୍ୱାରା ବୁଝା ଯାଇତେଛେ
ସେ, କୁଷ୍ଫେର ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଥାକିଲେଓ ପ୍ରେମ ନାହିଁ । ୫୧

ମଧୁମନ୍ଦଲ । (ଶକ୍ରୋଧ) ତୋମାଦିଗେର ଗୋପିକାଦିଗେର କର୍ମ ଜାନ
ଆଚେ, ତୋମରା ରସକୁଞ୍ଚକେ ଦୃଢ଼ତରକପେ ମସ୍ତନ କରିଯା ମେହ କର୍ଷଣ କର । ୫୨ .

ବୁଲା । (ଶିଥା) ସଥି ଲଲିତେ !

ଯେ ଦଶପାଶଭାଜଃ ଚୂଟିବହୁତଃ ମନଃଶିଳାବନ୍ଧଃ ।

କାନ୍ତାରମାଶ୍ରୟକୁ ତେବେବୀ ବଃ କ୍ଷେମମୁଖ୍ସତୁ ॥ ୫୩ ॥

କୁଞ୍ଚଃ । (ଶିତଂ କୁଞ୍ଚା) ବୁଲେ ! ଜ୍ଞାତଃ ଜ୍ଞାତଃ, ବୁଦ୍ଧିଂ ଯର୍ଜନ୍ତା
କୁଞ୍ଚକାଳାଭେନ ଗୋପିକାକ୍ଷଳଗ୍ରାହିଣୀ ଅଂ କୁତାହସି ॥ (ନେପଥ୍ୟ)
କଞ୍ଚୁ ରିକେବ ଦୁରବଚ୍ଛଦମନ୍ଦମେରଂ ଗୋପିତିର୍ମଦମର୍ମୀ କିଳ ପିଛିଲା ଚ ।
ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟତ କୁଞ୍ଚତାମହୁରଙ୍ଗନୋହୟଂ ବାସନ୍ତବାୟୁରିବ ହଞ୍ଚ ମୁରାନ୍ତକାରୀ ॥

ବୁଲା । ଦଶପାଶୀ ଲୋକମାରଣାର୍ଥଂ ଗବାଂ କଲିଲ ତର୍ଗକ ଭଦ୍ରତେ ।
ନିର୍ଦ୍ଦିତେନ ଶିଳାକଟଃ ଯନୋ ବହୁତଃ ମନଃଶିଳା ଧାତୁବିଶେଷତ୍ଵମ ଆବଶ୍ୟକ
ବେଶ୍ୟଚ । ବାନ୍ତାରଂ ଦୁର୍ଗଂ ବନ୍ଦୁ ଆଶ୍ରମେ ବହୁପାତିନ ଇତି ଭାବଃ ।
ପକ୍ଷେ ଗୋଚାରଣାର୍ଥଂ ବନମାର୍ଗଶାତିନଃ ଦୁଷ୍ଟାଦୟ ଇତି ବହୁପାତିନଃ । ଶହୁ-
ପ୍ରହରଣପ୍ରେମଚେଦନାଦିଭିଃ ପ୍ରାଣହରତ୍ତେନ ତୁଳ୍ୟ ଏର୍ବେତ ଭାବଃ ॥ ୫୪ ॥

କୁଞ୍ଚଃ । କୁଞ୍ଚକା କ୍ଷୀରବିକାରଃ “ଧୂରଚିନ୍ତି” ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧତ ଦୋତେନ ହତଃ ।
ନେପଥ୍ୟ । ଦୁରବଚ୍ଛଦଃ ଦୁଃଖେନବିଚ୍ଛନ୍ନଃ ଦୁଦୟୋ ଯନ୍ତଃ, ଏବେ ଚ କଞ୍ଚୁରି-
କାର୍ଯ୍ୟଃ ଦୁଷ୍ଟାପକ୍ଷମାଦକଷପିର୍ବାଚିତ୍ତାନି ଇାତ ତ୍ରୟୋ ଦୋଷଃ । ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟତ
ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟଦେଶୋନ୍ତବସ୍ତାନ ଅନୁକୁଳ୍ୟାଚ ସର୍ବମୁଲଭ୍ୟଂ ଅନୁବଙ୍ଗବ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ବାସନ୍ତ-
ବାହୋଣ୍ୟଗନ୍ଧର୍ଯ୍ୟଂ କୁଞ୍ଚେ ବନ୍ତତେ ॥ ୫୫ ॥

ବୁଲା । (ଈସ୍ତ ହାଶ୍ଚପୂର୍ବକ) ସଥି ଲଲିତେ ! ଧାହାରା ଦଶପାଶ
ଧାରଣପୂର୍ବକ ପାଷାଣତୁଳ୍ୟ ଘନ ଲହିଯା ଦୁର୍ଗମ ବନପଥ ଆଶ୍ରୟ କରେ, ସେଇ
ସକଳ ସ୍ୱର୍ଗିତ ହାତେ ତୋମାଦେର ମନ୍ଦିଲ ହିଉକ । ୫୬

କୁଞ୍ଚ । (ଈସ୍ତ ହାଶ୍ଚପୂର୍ବକ) ବୁଲେ ! ବୁଝିତେ ପାରିଜ୍ଞାୟ, କ୍ଷୀରଥଣ୍ଡେର
ଲୋତେ ତୋମାର ବୁଦ୍ଧି ମୋହପାତ୍ର ହୋଇଯା ତୋମାକେ ଗୋପିକାଦିଗେର
ଅକ୍ଷଳଗ୍ରାହିଣୀ କରିଯା ଫେଲିଯାଇଛେ ।

(ନେପଥ୍ୟ) ଗୋପିରମଗନ କଞ୍ଚୁରିକାର ତ୍ରାୟ ଅତିଶ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟାପାତ୍ୟ, ମତତାକାରୀ
ଓ ପିଛିଲ ; କିନ୍ତୁ ହାୟ ! ଏହି ମୁରାର ଶ୍ରୀକୁଞ୍ଚ ଦ୍ୱାସନ୍ତବାୟୁର ଶାର ସକଳ
ଆସିରାଇ ମୁଲତ ଏବଂ ମନ୍ଦିଲେରାଇ କୁଞ୍ଚପ୍ରଦ ।

କୁଷ୍ଠ । (ପୃଷ୍ଠତୋ ଦୃଷ୍ଟିଂ କ୍ଷିପନ୍) ମାତ୍ର ଭୋଃ କୌରାଜ ! ମାତ୍ର
ମାତ୍ର ॥ ୫୪ ॥

ମୁଖମଙ୍ଗଳ । ବିହନ୍ଦପୁନ୍ଦର ! ଚଟୁଦଶବିଜ୍ଞାବିଅକ୍ଷଣେ ଦୌହାଟ ହୋଇ ।
ଲଲିତା । ହଣେ ଚଣାଳ କୌର ! ପାଣ୍ଡମନାଅନ୍ତୁଗୁରାହଣେ ପାଘୁଣେ
ହୋଇ ଦେ ପିଣ୍ଡମଣୀ ।

କୁଷ୍ଠ । ସଥେ ! ତୁମ୍ଭୟମୈ ସମର୍ପଯ ପାକିମାନି ଦାଡ଼ିମୀବୀଜାନି ।

ମୁଖମଙ୍ଗଳ । ଭୋ ବ୍ରଦାବନବିଜନ୍ମା ! ଦାଡ଼ିମୀବୀଏହିତୋ ବି ଶୁଟୁ
ବନ୍ତଂ । ଲିଦାଏ ଦଂତପଂତିଂ ଦେ ଦାଇସ୍ସଂ ॥ ୦୫ ॥

ମଧୁ । ବିହନ୍ଦପୁନ୍ଦର ! ଚତୁର୍ଦଶବିଜ୍ଞାବିଚକ୍ଷଣେ ଦୌର୍ବାଯୁତ୍ୱ ।

ଲଲିତା । ହଣେ ଇତି ନିକୁଟିଶଥୋଧନେ “ହଣେ ହଣେ ହଲାହାନଂ ମୈଚଂ
ଚେଟିଂ ସଥାଂ ପ୍ରତି” ଇତ୍ୟମରଃ । ଚଣାଳଜାମେ କୌରଶେତି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶଶାଦମ-
ତୁଗୁରାହୋଃ ପ୍ରାଘୁଣେ ଭବତୁ ତେ ପିଣ୍ଡମଣୀ । ଶଶାଦମଃ ଶେନଃ । ପ୍ରାଘୁଣେଚ-
ତିଥିଃ ।

ମଧୁ । ଭୋ ବ୍ରଦାବନବୁହସ୍ତତେ । ଦାଡ଼ିମୀବୀଜେତ୍ୟୋହପି ଶୁଷ୍ଟ କାନ୍ତାଂ
ଲଲିତାଯାଃ ଦନ୍ତପଂତିଂ ତେ ଦାନ୍ତାମି ॥ ୫୫ ॥

କୁଷ୍ଠ । (ପଞ୍ଚାଂଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୂର୍ବକ) ହେ ଶୁକଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମାତ୍ର
ମାତ୍ର । ୫୫

ମୁଖମଙ୍ଗଳ । ହେ ବିହନ୍ଦଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୁମ୍ଭ ଚତୁର୍ଦଶ ବିଜ୍ଞାବ ବିଚକ୍ଷଣ ; ଅତ୍ୟବ
ଦୀର୍ଘାଯୁ ହୁଏ ।

ଲଲିତା । ଓରେ ଚଣାଳ ଶୁକ ! ତୋର ଶରୀର-ଶଶୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶଶାଦମ-
ତୁଗୁ ରାହର ଅତିଥି ହଟକ । (ଶଶାଦମ ଶରେ ଶେନ ପଞ୍ଜୀଓ ବୁଝାଇଯା ଥାକେ,
ଅତ୍ୟବ “ତୁହି ଗେନପଞ୍ଜୀର ମୁଖେ ପଡ଼,”) ।

କୁଷ୍ଠ । ସଥେ ! ଶୀତ୍ରାଇ ଉହାକେ ଶୁପକ ଦାଡ଼ିଷ୍ଵବୀଜ ଥାଇତେ ଦାଓ ।

ମୁଖମଙ୍ଗଳ । ଅଛେ ବ୍ରଦାବନ-ବୁହସ୍ତତେ ! ଦାଡ଼ିମୀବୀଜ ହଇତେଓ ଶୁଦ୍ଧ
ଏବଂ କମଳୀଯ ଲଲିତାର ଦନ୍ତପଂତି ତୋମାକେ ମାନ କରିବ ।

(ପୁନର୍ନେପଥ୍ୟ)

ଚଞ୍ଚଳ ! ସନ୍ଧାଧଣେ ବିଅ ମୁହଁତ ରାଅଂ ତଣୋଦି ଦେ ସାମୀ ।

ବହି ଶିଶେହ ରାହି କେବଳଂ ନବଗନ୍ଧିଆମୁଖୀବ ॥

ଲଲିତା । (ଆନନ୍ଦ) ସଥି ସାରିଏ ! ସୋହାଗ୍ୟବଦୀ ହୋହି ଜଂ
ପଚ୍ଛୁତରେଣ ଶିଜିଦୋ ତୁ ଏ ଦୁଷ୍ଟୁହେ କୌରୋ ॥ ୫୬ ॥

କୁଷଃ । (ସଗତ) କ୍ରବଂ ବୃଦ୍ଧରେଦମଧ୍ୟାପିତଂ କୌଶଳଂ ବିହୃ-
ମରୋଦର୍ଶଃ ।

ମଧୁମନ୍ଦଲ : (ସଜ୍ଜୋଧଃ) ହଞ୍ଜେ ! ଭଞ୍ଜେମି ଦେ ତୌକୁଞ୍ଜପିଣଂ ଚଞ୍ଚପୁଡ଼ଂ ।

(ଇତି ସବ୍ୟାଜଂ ଦଣ୍ଡଃ କ୍ଷିପତି)

ପୁନର୍ନେପଥ୍ୟ । ଚଞ୍ଚଳ ! ସନ୍ଧାଧନ ଇବ ମୁହଁତରାଗଂ ତନୋତି ତେ ସାମୀ ।

ବହତି ମେହେ ରାଧା କେବଳଂ ନବନବନୀତପୁତ୍ରୀବ ।

ଲଲିତା । ସଥି ସାରିକେ ! ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଭବ, ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ରତରେ
ନିର୍ଜିତସ୍ଥୟା ଦୁର୍ମୃଖ କୌରଃ ॥ ୫୭ ॥

ମଧୁ । ହଞ୍ଜେ ! ହେ ଚେଟି ! ଭଞ୍ଜ୍ୟାମି ତେ ତୌମହାନିନ୍ଦନଂ ଚଞ୍ଚପୁଡ଼ି ।

(ପୁନର୍ବାଯ ନେପଥ୍ୟ) ଓହେ ଚଞ୍ଚଳ ଶୁକ ! ତୋମାର ସାମୀ ସାନ୍ଦ୍ରକାଲୀନ
ରାଜ୍ୟର୍ଭଣ୍ୟେର ଶାୟ ମୁହଁତକାଳ ମାତ୍ର ଅନୁରାଗ ଗ୍ରକାଶ ବନ୍ଦିଯା ଥାକେନ, କିନ୍ତୁ
ଶ୍ରୀରାଧିକା ନୃତ୍ୟ ନବନୀତ ପୁତ୍ରଲିକାର ଶାୟ ସର୍ବଦାହି କେବଳ ମେହ ବହନ
କରିଯା ଥାକେନ ।

ଲଲିତା । (ଆନନ୍ଦଭରେ) ସଥି ସାରିକେ ! ତୁମ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହେ,
ଯେ ହେତୁ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ରତରେ ଦ୍ଵାରା ତୁମି ଏହି ଦୁର୍ମୁଖ ଶୁକକେ ଜୟ କରିଲେ । ୫୬

କୁଷ । (ସଗତ) ନିଶ୍ଚୟ ବୃଦ୍ଧାହି ଏହି ପଞ୍ଜିଦୟକେ କୌଶଳେ ଏହିକପ
ପାଠ ଶିଖାଇଯାହେ ।

ମଧୁମନ୍ଦଲ । (ସଜ୍ଜୋଧଃ) ଓରେ ଚେଟି ! ତୋର ତୌକୁ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣକାରୀ
ଚଞ୍ଚପୁଟ ଭାଙ୍ଗିଯା ଦିତେଛି । (ଏହି ବଲିଯା ଛଲପୁର୍ବକ ଦଣ୍ଡ ନିକ୍ଷେପ
କରିଲେନ) ।

ରାଧିକା । ହେତୁ କଥ୍ୟାତ୍ମିଣିଃ ବାବଦୂତାଂ ବିହଞ୍ଜମିଶ୍ରଣଃ ॥ ୫୭ ॥
କୁଷଃ । (ରାଧାମବେକ୍ଷ୍ୟ)

ସେବନେ ତରୁଗେହିନଃ ସୁମନସାଂ ବୁନ୍ଦେର୍ଥଧୂଷ୍ଠନ୍ଦିଭି-
ଧତ୍ରୋଽକୁଳତାବଧୁଭିରଭିତଃ ସନ୍ତ୍ୟ ଭ୍ରାତିଥିନ୍ ।
ସଂବିତା ପଞ୍ଚଭିଷ୍ଟଥା ଖଗବୁଲୈଃ ଖେଳଦ୍ଵିରବ୍ୟାହତଃ
ନ ଶ୍ରାବ କଷ୍ଟ ଶୁକ୍ତଃ ! ଦେଯମଧିକାନନ୍ଦାୟ ବୁନ୍ଦାଟିବୀ ? ୫୮ ॥

ଆଥବା—

ହରିଲୀବିଡ୍ସମାଧି ନେତ୍ରରେଲୋଯା ଚଞ୍ଚିତୈଲ୍ଲଭାଃ ପିକକୁଳଃ କଲୋକ୍ଲିଭିଃ ।
ଶିଥିନିଶ୍ଚ କୁଳକଳାପବିର୍ଦ୍ଧାରିତି ତେ ପୁରଃ କିମିବ ମେ ବନଶିଖା ? ୫୯ ॥

ବାବଦୂତ ବାବଦୂତ ॥ ୫୭ ॥

ରାଧିକା । ହୁଣ୍ଟ କଥ୍ୟାତ୍ମିଣିଃ ବାବଦୂକଃ ବିହଞ୍ଜମିଥୁନମ୍ ।

କୁଷଃ । ସୁମନସାଂ ପୁଷ୍ପାଗାଂ ଯତ୍ର ଯଞ୍ଚାଂ ବୁନ୍ଦାଟବ୍ୟାଂ ଉଽକୁଳତାବଧୁଭିଃ
ସହ ସଂଗତ୍ୟ ; ଉଽକୁଳରେ ତାସାମପାତିଥିବେରାଯାମୌଽଶୁକ୍ରଃ ଧରନିତଃ ।
ଅବ୍ୟାହତଃ ଯଥା ଦ୍ୟାତ୍ମଥା ହେଲଦ୍ଵିଃ । ଶୁକ୍ରକୁଷିତି ତରୁତାଦୀନାଂ ଭୂମଗାନ-
ଶ୍ରିଯସ୍ତଂ ହୁଯା ଅବଗମ୍ୟତ ଏବ ଇତି ଭାବଃ ॥ ୫୮ ॥

ତେ ତବ ପୁରତୋ ବନଶୋଭ୍ୟା ମେ କିମିବ ? ବନଶୋଭାବର୍ଣନେନ ମୟ କିଂ
କାର୍ଯ୍ୟ ? ତତୋହପ୍ୟଧିକା ଶୋଭା ଭବତୌତି ଭାବଃ । ତଦେବାହ ହରିଲୀ-
ବିଡ୍ସମୀତ୍ୟାଦି ॥ ୫୯ ॥

ରାଧିକା । ହୀଯ ! ଶୁନ୍ଦର ବାକ୍ୟଶାଲୀ ବିହଞ୍ଜମିଥୁନ କି ଉଡ଼ିଯା ଗେଲ ? ୫୭

କୁଷ । (ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ହେ ଶୁକ୍ରାତି ! ଯେ ହୀନେ
ତରୁରପ ଗୃହସ୍ଥଗ ପ୍ରାକୁଳ ଲତାରପ ବଧୁଗଣେର ସହିତ ମିଲିତ ହଇଯା ପୁଷ୍ପ ରାଜି-
କ୍ଷରିତ ମୁଦ୍ରା ଦ୍ୱାରା ଭୂମରପ ଅତିଥିଗଣକେ ସେବା କରିତେଛେ ଏବଂ ଯାହା
ଅବ୍ୟାହତଭାବେ ଜ୍ରୀଡ଼ାରତ ପଞ୍ଚପାଲେ ଓ ପକ୍ଷିସମୂହେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଯାଛେ, ଦେଇ
ବୁନ୍ଦାବନ କାହାର ନା ଆନନ୍ଦେର ଆତିଶ୍ୟ ବିଧାନ କରେ ? ୫୮

ଆଥବା ତୁମି ନେତ୍ରବିଲାସେର ଦ୍ୱାରା ହରିଲୀଦିଗକେ, ଲଲିତ ଅଞ୍ଜଙ୍ଗୀର
ଦ୍ୱାରା ଲତାକୁଳକେ, ଶୁନ୍ଦର ବଚନେର ଦ୍ୱାରା କୋକିଲକୁଳକେ ଏବଂ

বুদ্ধা । পশ্চ পশ্চ—

বিরতোন্তিরিয়ং সুনীরজঃ ধৃতগুণ্ডোজ্জলসমুদ্রসন্ততিঃ ।

শুটকুষ্ঠকচৰ্যমাদৃতঃ মুনিগোষ্ঠীৰ চক্রাস্তি ভাসুজঃ ॥ ৬০ ॥

কৃষ্ণঃ । প্ৰিয়ে ! পশ্চ পশ্চ—

শ্বিতৰুচিবৰাজিতং তে মুখমিৰ নীৱাজয়ত্যধীৱাক্ষি !

নীৱজবাঙ্গবদ্ধহিতুনীৱজৱাজী মঞ্জন্তুমিতা ॥

বুদ্ধা । বিৱতা অপগতা উৰ্ধ্বসন্তৰঙ্গাঃ কামজোধাত্মাঃ যস্তাঃ শুষ্ঠু
নীৱজানি কমলানি যস্তাঃ রজোগুণৱিতা চ । সদৰসন্ততিজীবসমৃহঃ
সদৰগুণশ্ৰেণী চ । শুটং কৃষ্ণ শাম কৃষ্ণে চ কুচৰ্যস্তাঃ । যমেন স্বল্পাতা
বৈবস্থতেন যমেশ অছিংসা দিভিরাদৃতা সংযোনিতা ॥ ৬০ ॥

মুন্দুভূমিতা নীৱজৱাজী তে মুখং নীৱাজয়ত্বৈত্যাগ্রেজ্ঞা ।

কেশকলাপেৰ বিলাসেৰ দ্বাৰা শিথিগলকে বিড়ালিত কৱিতেছ ; অতএব
হে রাধিকে ! তোমাৰ অগ্ৰে আৱ আমি কি বনশোভা বৰ্ণনা
কৱিব ? (অৰ্থাৎ সমগ্ৰ বনশোভাকে পৱাজিত কৱিয়া তৃষ্ণি শোভা
পাইতেছ) । ৫৯

বুদ্ধা । দেখ দেখ, সম্প্ৰতি এই ভাসুভূম্যা যমেৰ আদৃতা ভগিনী
যমুনাৰ তৰঙ্গ শমিত হইয়াছে, ইনি সুন্দৱ কহলালায় সুশোভিতা, শুন্দ
উজ্জল প্ৰাণিমযুহে পুৰী, পৰ্ণষ্টই ইহার কাস্তি কুষ্ঠবৰ্ণ হওয়ায় ইনি মুনি-
গোষ্ঠীৰ ত্বায় বিৱাজ কৱিতেছেন । পঞ্জাস্তৱে ইহার উৰ্মা অৰ্থাৎ
কামজোধাদি শাস্তি হইয়াছে, সুন্দৱভাবে ইনি রজোগুণমুক্তা হইয়াছেন,
ইনি শুন্দ উজ্জল সদৰগুণাবলী ধাৰণ কৱিতেছেন, যমাদিগুণে সমাদৃতা
হইয়াছেন এবং কৃষ্ণে ইহার কৃচি হওয়ায় ইনি মুনিগোষ্ঠীৰ ত্বায় বিৱাজ
কৱিতেছেন । ৬০

কৃষ্ণ । প্ৰিয়ে ! দেখ দেখ—হে চক্রলাক্ষি ! নীৱবাঙ্গবদ্ধহিতা
অৰ্থাৎ যমুনাৰ নীৱজশ্ৰেণী বায়ুবেগে ভয়িত হইয়া ঈষৎ হাস্তকাস্তি-
শোভিত তোমাৰ মুখমণ্ডলকেই ঘেন নীৱাজন (অৰ্থাৎ আৱত্তি)
কৱিতেছে ।

ବୁନ୍ଦା । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ ନୌରଜାତ୍ତାହୃତ୍ୟ ।)

ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ ! ସ୍ତୋକୋତ୍ତମମିଦଂ ଗୃହାଗ ଲୌଲାପୁଣ୍ଡରୀକ ।

ତଥାବତ୍ସୋଚିତଙ୍କ କୋକନଦିନଙ୍କ ॥

କୁଳଃ । (ସହର୍ଷମାନାର) ବୁନ୍ଦେ ! ରଜ୍ଞୋତ୍ପଲେ ରାଧାକର୍ଣ୍ଣମୋରାଧାନ-
ନେନ ଶ୍ରୀଯଂ ଲଭେତାମିତି (ତଥ କୁଳ ସକୌତୁକ ।) ହଞ୍ଚ
ପୁଣ୍ଡରୀକକୋଷେ ଚକ୍ରରୀକୋ ସର୍ତ୍ତତେ ॥ ୬୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । ମଧୁପଃ କମଳେନ ସାର୍କିମୁତ୍ୟକରନ୍ଦେନ ମୁକୁନମାସମାବ ।

ମରମେସୁ ବିନିର୍ମିତୋ ହି ସଙ୍କୁ ପରମାନନ୍ଦଭାରତିଃ ତମୋତି ।

କୁଳଃ । ପ୍ରିୟେ ! ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ—

ଅସ୍ତ୍ରିନ୍ ମନୀୟକରମଦିନି ପୁଣ୍ଡରୀକ-
କୋଷେ କ୍ଷଗଂ କିଲ ବିଲସ୍ୟ ଶିଲୀୟଥୋହୟ ।

“ରଜ୍ଞୋତ୍ପଲଂ କୋକନଦମ” ଈତ୍ୟମରଃ ॥ ୬୧ ॥

କମଳେନ ସାର୍କିଃ ବମନ ମଧୁପ ଟିତାଃ । ଶିଲୀୟଃ ଭମରଃ । “ଅଜିବାଣୀ
ଶିଲୀୟଥୋ” ଈତ୍ୟମରଃ । ଅଭୁରାଗନନ୍ଦାଃ ପଞ୍ଚ କୋକନଦମ ରକ୍ତିଧା ଶୋଭା ।
କଂ ବେତି ଅମାନେନ ତବ ନୀତି ନ ବନ୍ଧୁରାତିନି ଭାବଃ ॥ ୬୨ ॥

ବୁନ୍ଦା । (ପ୍ରୟମ କରିବେ କରିବେ କତକଞ୍ଚଲି ପଦ୍ମ ଅ ନୟନପୂର୍ବିକ) ହେ
ପୁଣ୍ଡରୀକାଙ୍କ ! ଏହ ଈଷଣ ପ୍ରକୃଟିତ ଶ୍ଵେତବର୍ଣ୍ଣ ଲୌଲାକମଳ ଓ କର୍ମଭୂଷଣ୍ୟୋଗ ।
ଏହ ରକ୍ତକମଳ ଦୁଇ ଟି ଗ୍ରହଣ କର ।

କୁଳ । (ସତର୍ବେ ଗ୍ରହନପୂର୍ବିକ) ବୁନ୍ଦେ ! ରଜ୍ଞୋତ୍ପଲ ଦୁଇଟି ଶ୍ରୀରାଧାର
କର୍ଣ୍ଣ ଲାଙ୍ଘ ହଇୟା ଶ୍ରୀରାଧାର ମୁଦ୍ରର ଗ୍ୟାଯ ଶୋଭା ଲାଭ କରିବ (ଏହ ବଲିଆ
ତାହା କରିଯା ସମେତକେ) ଆଶ୍ରୟ ! ଏହ ଶୁଭ ପଦ୍ମର କୋଷେର ମଧ୍ୟ
ଭ୍ରମ ବିରାଜ କରିବେଛେ । ୬୧

ବୁନ୍ଦା । ମଧୁକର ମଧୁପର୍ଣ୍ଣ କମଳେର ସତି ଅବସ୍ଥିତ ଥାକାର ଅନ୍ତ ମୁକୁନକେ
ଆସ୍ତ୍ର ହଇଲ । ଏହିକାପେ ରମବିଶ୍ଵିଷ ପଦାର୍ଥର ସହିତ ସଙ୍ଗ ଧଟିଲେ ଐ ସଙ୍ଗ
ପରମାନନ୍ଦଭାର ଉତ୍ସତି-ବିସ୍ତାର କରିମା ଥାକେ ।

କୁଳ । ପ୍ରିୟେ ! ଦେଖ ଦେଖ—ଆମାର କରିଛି ଶ୍ଵେତପଦ୍ମକୋଷେ
ଏହ ଭ୍ରମ କମଳାମାତ୍ର ବିଲସ କରିଯାଇ ପରେ ତୋମାର କର୍ଣ୍ଣ

କର୍ଣ୍ଣବଲମ୍ବି ତବ କୋକନମଂ ପ୍ରପେଦେ

କଂ ବା ବଲାର ହି ହରତ୍ୟାଗଲମ୍ବୀଃ ?

ରାଧିକା । (ସ୍ତ୍ରୀର ନାଟ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ ଭୁଜଳତାଂ କ୍ଷିପତି) ॥ ୬୨ ॥

କୁଞ୍ଚଃ । (ଶୁଟଂ ବିହଶ୍ଵ)

କର୍ଣ୍ଣେତଃସିତରଭ୍ରମକଜ୍ଜୁଯୋ ଭୁଞ୍ଗୀପତେବାର୍କି ଯା-

ଆନ୍ତେନାନ୍ତ୍ୟ ଦୃଗଞ୍ଚଲେନ ଦଧତୀ ଭୁଞ୍ଗାବଲୀବିଦ୍ୟମଂ ।

ଆସନ୍ଦୋଲିତଦୋଲ ତାନ୍ତ୍ରବିଚଲଙ୍ଘ ଡାବନ୍ତକାରିଣୀ

ରାଧେ ! ବ୍ୟାକୁଲତାଂ ଗତାପି ଭବତୀ ମୋଦଂ ମମାଧାଶ୍ରତି ॥ ୬୩ ॥

ରାଧିକା । (ସନ୍ତୋସଂ ଚେଳାଧିଳମୁଦ୍ଧୟସ୍ତ୍ରୀ) ଅଜ୍ଜବି କଥଂ ନ ଚଲତି
ଖିଟ୍ଟଠୋ !!

କୁଞ୍ଚଃ । ହେ ରାଧେ ! ବ୍ୟାକୁଲତାଂ ଗତାପି ଭବତୀ ମମ ମୋଦମାଧାଶ୍ରତି
କରିଯାତି । ତବ ବ୍ୟାକୁଲତେମାପି ମମନନ୍ଦ ଏବ ଅଧ୍ୟାତ୍ମେ ଭବତୀତ୍ୟର୍ଥଃ ।
କୌଣ୍ଶୀ ଭବତୀ ? କର୍ଣ୍ଣେପଲସେବିନୋ ଭରମଶ୍ଵ ବଞ୍ଚାରୈର୍ବ୍ରାନ୍ତେନ ଇତ୍ତତ୍-
ଶକିତଚକିତଂ ଓସରତା ଦୃଗଞ୍ଚଲେନ ଭୁଞ୍ଗମୁହବିଦ୍ୟମଂ ଦଧତୀ ଆସେନାନ୍ଦୋ-
ଲିତ୍ୟୋର୍ଦୋଲତ୍ୟୋରସ୍ତେ ବିଚେନ୍ତୀନାଂ ଚଢ଼ାନାଂ ସନ୍ତକାରବତୀ ॥ ୬୩ ॥

ରାଧି । କଥମତ୍ତାପି ନ ଚଲତି ଥିଃ ନିଲାଙ୍ଗଃ ଭୁଞ୍ଚଃ ।

ଶୋଭିତ ରକ୍ତପଦ୍ମେ ଉପଶିତ ହଇଲ ; ଅମୁରାଗଲମ୍ବୀ ବଲପୂର୍ବିକ କାହାକେ ନା
ହରଣ କରେ ?

ରାଧିକା । (ସନ୍ତ୍ରମପାକାଶପୂର୍ବିକ ଭୁଜଳତା କ୍ଷେପଣ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ) । ୬୨

କୁଞ୍ଚ । (ପ୍ରତ୍ଯାବେ ହାସପୂର୍ବିକ) ରାଧେ ! ତୁମ ତୋମାର କର୍ଣ୍ଣୁଷଗରୂପ
ରକ୍ତପଦ୍ମସେବୀ ମୁଖରେର ବନ୍ଧୁତିତେ ଭାସ୍ତ ଲୋଚନାଧିଲ ଦ୍ଵାରା ଭୁଞ୍ଗାବଲୀର
ବିଲାସ ଧାରଣ କରିଯାଉ, ଆର ଆସେ ଆନ୍ଦୋଲିତ ଭୁଜଳତାର ଚଢ଼ିକାର ଦ୍ଵାରା
ସନ୍ତକାର ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିତେଛ—ଏଇରୂପ ବ୍ୟାକୁଲତା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଓ ତୁମ
ଆମାର ଆନନ୍ଦବିଧାନ କରିତେଛ । ୬୩

ରାଧିକା । (ସଭୟେ ବସ୍ତାଧିଳ ଉତ୍କ୍ଷେପଣ କରିତେ କରିତେ) ଏହି ଥିଃ
ଏଥନ୍ତି କେନ ଯାଇତେଛେ ନା ?

କୃଷ୍ଣ ! ମୁଧୁରାକ୍ଷି ! ମୁଧାତ୍ତ ସମ୍ବରେଣ କିପ ଚେଲାଫ୍ଲାମଙ୍ଗ୍ଲ୍ସା ନ ଭୂଯଃ ।

ପିବତୁ ଶ୍ରବଣୋତ୍ପଲୋଦଗତଂ ତେ ମୁଧପୋହିୟଂ ମୁଧ-ମନ୍ଦଳଂ କୁଶାନ୍ତି ! ॥

ମୁଧମନ୍ଦଳଃ । ତୋ ବଅମ୍ବୁ ! କୀସ ବନ୍ଦଗଂ ମଂ ମହାବେଣ ପିବାଏସି ?

(ଇତି ଦଣ୍ଡେନ ଭଗରଂ ତାଡ଼ିତି)

ରାଧିକା । (ମଧ୍ୟାହ୍ନ) ଅଜ୍ଞ ! ପିଅକ୍ଷରୋ ମମାସି ସଂବୁଦ୍ଧୋ ।

ମୁଧମନ୍ଦଳଃ । କଥଂ, ମହୁମୁଦନୋ * ତକାଳଂ ଜେଲ ତିରୋହିଦୋ ଜଂ କୁଦୋ ବି ଗ ଲକ୍ଷିତିଜ୍ଜାଇ ।

କୃଷ୍ଣ ! ହେ କୁଶାନ୍ତି ! ମନ୍ଦଳଂ ମୁଧ ପିବତୁ ।

ମୁଧ । ତୋ ବସ୍ତୁ ! କମ୍ବାନ୍ତାନ୍ଦଗଂ ମାଂ ମୁଧପେନ ପାୟରସି ୨ ଖାଦ୍ୟସୌତ୍ୟର୍ଥଃ । ପୂର୍ବପଦନ୍ତ ମୁଧମନ୍ଦଲେନ ଅସର୍ଥଃ କୃତଃ । ଶ୍ରବଣୋତ୍ପଲୋତ ଉଦ୍ଗତଂ ସୃ ଚେଲାଫ୍ଲାମ ଭୂଯୋ ମା କିପ ଅସଂ ମୁଧପଃ ମୁଧମନ୍ଦଳଂ ତମାମ ବିପଂ ପିବତୁ ଖାଦ୍ୟ ଇତି ।

ରାଧି । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ପ୍ରିୟକ୍ଷରୋ ମମାସି ସଂବୁଦ୍ଧଃ ।

ମୁଧ । କଥଂ, ମହୁମୁଦନୋ ଭୟରସ୍ତକାଳଂ ଶୀଘ୍ରମେବ ତିରୋହିତଃ ସଂ କୁତୋହିତି ନ ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ।

କୃଷ୍ଣ । ହେ ମୁଧରାକ୍ଷି ! ତୁମି ଆର ସମ୍ବରଶତଃ ପୁନରାୟ ବୃଥା ବସ୍ତାଫଳ ନିକ୍ଷେପ କରିଓ ନା ; ବରକୁ ହେ କୁଶାନ୍ତି ! ଏହି ମୁଧକର ତୋମାର ଶ୍ରବଣୋତ୍ପଲ ପଲଗତ ‘ମୁଧ-ମନ୍ଦଳ’ ବା ମୁଧକପ ମନ୍ଦଳ ପାନ କରକ । (ଅଥବା ଶ୍ରବଣୋତ୍ପଲ ହିତେ ବାହିରେ ଆସିଯା ଏହି ମୁଧମନ୍ଦଳ ନାମକ ବଟୁକେ ଦଂଶନ କରକ)

ମୁଧମନ୍ଦଳ । ଅହେ ବସ୍ତୁ ! ଏହି ବାଜନ ଆମାକେ କେନ ମୁଧକରେର ଦ୍ୱାରା ପାନ କରାଇତେଛେ ? (ଏହି ବଲିଯା ଦଣ୍ଡେନ ଦ୍ୱାରା ଭଗରକେ ତାଡ଼ାଇଲେନ)

ରାଧିକା । (ଗୌରବେର ସହିତ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ତୁମି ଆମାର ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେ !

ମୁଧମନ୍ଦଳ । କି ! ମହୁମୁଦନ ତୃକ୍ଷଣାତ୍ମି ତିରୋହିତ ହଇୟା ଗେଲ ଆର ଯେ କୋଥାଓ ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ନା (ଏଥାନେ ମହୁମୁଦନ ଶବ୍ଦେ ଭୟର ଏହି ଅର୍ଥେ ମୁଧମନ୍ଦଳ ବ୍ୟବହାର କରିଲେଓ ଶ୍ରୀରାଧିକା ତାହା କୁଷେର ନାମ ବଲିଯା ହାହଣ

* “ମହମନ୍ଦଳ” ଇତି ପାଠାନ୍ତରଃ ।

ରାଧିକା । (ସବ୍ୟାମୋହଂ) ହନ୍ତି ! ହନ୍ତି ! କହଂ ଗଦୋ ମହମହଣେ
(ଇତି ସଂସ୍କରନେ) ॥ ୬୪ ॥

ସମଜନି ଦବାଦିତ୍ରିଷ୍ଠାନାଂ କିମାର୍ତ୍ତରବୋ ଗବାଂ ?
ମୟି କିମଭବଦୈଶ୍ଵର୍ଣ୍ୟଃ ବ୍ୟା ନିରକ୍ଷୁଶମୌକ୍ଷିତଃ ? ।
ବ୍ୟାରଚି ନିର୍ଭତଃ କିଂବାହୁତିଃ କର୍ଯ୍ୟାଚିଦଭୀଷ୍ଟଃ ?
ସଦିହ ସହସ୍ର ମାମତ୍ୟାକ୍ଷୀଦ୍ଵନେ ବନଜେକ୍ଷଣଃ ॥ *

ରାଧି । ଶବ୍ୟାମୋହଂ । ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! କୁତ୍ର ଗତୋ ମଧୁମଥନଃ ?
ଇତ୍ୟାଦିଭିଃ ପୂର୍ବୋତ୍ତମଧୁମଥଦସ୍ତାର୍ଥଃ କୃଷ୍ଣଭିପ୍ରେତ୍ୟ ବିଛେଦେନ
ଖିତ୍ସ୍ତ୍ୟାନ୍ତ୍ସ୍ତ୍ରା ଜାତଃ ପ୍ରେମବୈଚିନ୍ୟଃ ବର୍ଣ୍ଣତି । ମଧୁମଥନଃ କୃଷ୍ଣଃ ॥ ୬୪ ॥

ମୟି ନିରକ୍ଷୁଶଂ ବାଯାଦିଲକ୍ଷଣଃ ବୈଶ୍ଵର୍ଣ୍ୟଃ ବେକ୍ଷିତମ୍ । ହୃତିରାହ୍ଵାନଃ
ଅଭୀଷ୍ଟଃ କର୍ଯ୍ୟାଚିଦବନିତନ୍ମ । ଦବୋ ବନବତ୍ରିଃ ।

ରାଧିକା । (ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ମଧୁମଥନ
କୋଥାର ଚଲିଯା ଗେଲେନ ?

(ଏହି ବଲିଯା ସଂସ୍କରନେ) ଦାବାନଳ ହଇତେ ବିତ୍ରସ ଗୋଦକଲେର କି
ଆର୍ତ୍ତରବ ହଇଯାଇଲ ? ଅଥବା ଆମାତେଇ କୋନ୍ତ ସଥେଛାତାର ରକ୍ତ ବୈଶ୍ଵର୍ଣ୍ୟେର
ଉତ୍ୱପତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିଯାଇଛେ ? ଅଥବା କୋନ୍ତ ଅଭୀଷ୍ଟ ଗୋପୀ ସଙ୍କେତ କରିଯା
କି ତାହାକେ ନିର୍ଜନେ ଲାଇଯା ଗେଲ ? ନତୁବା ମେହି ପଦ୍ମଲୋଚନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହା
ଆୟାକେ ଏହି ବନେ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଗେଲେନ କେନ ?

* ଇହା “ପ୍ରେମବୈଚିନ୍ୟ” ନାମକ ପ୍ରେମେର ପରମୋଦକର୍ଷାତ୍ମତ ପ୍ରକାଶବନ୍ଦେ ।
ଭକ୍ତମାଲେ ଇହାର ଲଙ୍ଘ ଏଇରକ୍ତ ମେଓୟା ହଇଯାଇଛେ । “ପ୍ରେରେ ନିକଟେ ବସି ପ୍ରେମମୟ
ଧନୀ । ପ୍ରେମେର ବିହଳେ ପ୍ରିସ କୋଥା ଘନେ ଗଣି । ଚୌଦିକେ ହେଯିଯା କାମେ ବିରହ
ହତାଶେ । ପ୍ରେମବୈଚିନ୍ୟ ଇହା ହେବି ହେବି ହାମେ ।”—ଭକ୍ତମାଲ ୨୩୬ ମାଳା ।

ଶ୍ରୀଉଜ୍ଜ୍ଵଳାଲିଲମଦିର ବିପ୍ରସଂଗପ୍ରକରଣେ ୫୭ମ ଶ୍ଲୋକେ ଇତାର ଲଙ୍ଘ ମେଓୟା ହଇଯାଇଛେ,
ତାହା ତ ବଲା ହଇଯାଇଛେ, ପ୍ରେମୋଦକର୍ଷର ସଭାବବନ୍ଧତଃ ପ୍ରିୟ ବାନ୍ଧୁର ନିକଟ ଥାକିଯା
ବୁଦ୍ଧିର ମୋହବନ୍ଧତଃ ବିଛେଦବୁଦ୍ଧିବନ୍ଧତଃ ଯେ ଆତି ଉପସ୍ଥିତ ହସ, ତାହାକେ ପ୍ରେମବୈଚିନ୍ୟ
କହେ । ଏ ହାଲେ ଶ୍ରୀରାଧିକାତେ ମେହି ଭାବରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଯାଇଛେ ।

କୁଷଃ । (ସଂଜ୍ଞୟ ମର୍ବାନ୍ତିବାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରିତିଂ କରୋତି)

ରାଧା । ହଞ୍ଚ ! ହଞ୍ଚ ! (ସଂକ୍ଷତେନ)

ବାସନ୍ତୀଭିରୟଂ ନ ମେ କଚତରଃ କଂସାରିଗୋତ୍ସିତ-

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରପତିନୀଣିଶ୍ଵର ମାଲ୍ୟଂ ମୟା ।

ମନ୍ତ୍ରୀଭିର୍ବ ନିରଗଳଂ ପରିହସନ୍ଧାଯଂ ବଲାଭାଡ଼ିତଃ

ଆରାନ୍ତେହତ ବନୋତ୍ସବଶ୍ଚ ବିରହଛ୍ଵାନ୍ଦବଃ ପ୍ରୋଦଗାତ ॥

ବୁନ୍ଦା । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ) କାରମଦ୍ଵାଂକରଣୀଯଂ ପ୍ରେମବନ୍ଧକନ୍ଦଳୀ, ସୀ ଥିଲୁ
ବିପ୍ରିତ୍ତମପି ନାହୁସନ୍ଧାପଯତି ।

ରାଧା । (ପୁରୋ ବିଲୋକା) ସହି ବୁନ୍ଦେ ! ରକ୍ତରେହି ମଃ । (ଇତି
ଆସଂ ନାଟିରଣ୍ଟି) ॥ ୬୫ ॥

ଅନ୍ତଃ କରଣିତି ଆତ୍ୟନୁଭଗେତ୍ୟାଦିନା ଥ୍ବାନ୍ ପ୍ରତାୟାନ୍ତଃ ।

ରାଧା । ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ରକ୍ଷ ଦାଂ ॥ ୫୬ ॥

କୁଷ । (ସଙ୍କେତେର ଦ୍ଵାରା ମକଳକେ ନିବାରଣ କରିଯା ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହାତ୍ର
କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ରାଧା । ହାର ! ହାର ! କଂସାର ମାଧ୍ୟବୀକୁଶମେର ଦ୍ଵାରା ଆମାର
କେଶପାଶ ବିଭୂଷିତ କରିଲେନ ନା, ଆମିଓ ଚମ୍ପକପୁଷ୍ପମୁହେର ଦ୍ଵାରା
ତୀହାର ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳେସ୍ତି ମାଲ୍ୟ ଗ୍ରହନ କରିଲାମ ନା, ଏବଂ ଅନର୍ଗଳ ପରିହସ-
ପୂର୍ବିକ ବଲେ ମନ୍ତ୍ରୀପୁଷ୍ପ ଦ୍ଵାରା ତୀହାକେ ତାଡ଼ନା କରିଲାମ ନା, କି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ !
ଆଉ ଏହି ବନବିହାର ଉତ୍ସବେର ପ୍ରାରାନ୍ତେହି ବିରହଛ୍ଵଳେ ଦାବାନିଙ୍ଗେର ଆବିର୍ତ୍ତାର
ଘଟିଲ ।

ବୁନ୍ଦା । (ହଞ୍ଚାବରଣ ପୂର୍ବିକ) ପ୍ରେମ ଏମନ ଅଙ୍କ କରିଯା ଦେଯ
ସେ, ପ୍ରେମବନ୍ଧେର ମୂଳ ପ୍ରତିକ୍ରିପେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାକିଲେଓ ତୀହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ
ଥାକେ ନା ।

ରାଧିକା । (ମୁଖେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବିକ) ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ଆମାକେ ବୁନ୍ଦା
କର । (ଏହି ବଲିଯା ଭୟ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବିକ) । ୬୭

সমী সপ্তই ভজ্জপংতিমিমদো কালী রসালাঙ্গুরে
রত্নাসোঅসিরে বিরেহই তথা পুপ্ফচ্ছলাদো সিটী ।
সিদ্ধে কিংসুত্তসাহিণো চ কলিআদন্তেন সম্মেদিনী
মৎ ভেদুং কুমুমাউহসম বলই কুরাঙ্গ চংদ্বালী ॥ ৬৬ ॥
(ইতি বৈবশ্বং নাটয়তি)

কৃষ্ণঃ । (সপ্তমাদভ্যুপেত্য পাণিং গৃহুর্বৈচ্ছঃ) শুকুমারি ! কিম-
কাণ্ডে কাতরাসি ? যতঃ ।
তন্মুখলঙ্ঘীপ্রপিতা চন্দ্রাবলিরিহ দিভেতি পূর্ণাপি ।
গ্রণয়াকে ! তব কর্তৃৎ কিমর্দ্ধচন্দ্রাবলী ক্ষমতে ? ॥

রাধি । সর্পী সর্পতি ভজ্জপংতিমিষ্টকং কালী রসালাঙ্গুরে রত্নাশোক-
শিরসি বিরাজতি তথা পুস্তকচলাং শিথী । শৃঙ্গে কিংসুকশাখিনশ কলি-
কাদন্তেন সংভেদনী মৎ ভেদুং কুমুমাযুধস্তা বলতে কুরাঙ্গচন্দ্রাবলী ।
কালী শ্বামবর্ণা শিথী অগ্নিঃ ‘শিথীনো বহিবহিণো’ ইতামরঃ । কিংসুক-
শাখিনঃ পলাশবৃক্ষস্তা অর্দ্ধচন্দ্র নাম অস্তভেদঃ, চন্দ্রাবলীপক্ষে তরায়ী
যুথেশ্বরী ॥ ৬৬ ॥

কৃষ্ণঃ । চন্দ্রাবলীপক্ষে তরায়ী যুথেশ্বরী ।

ভৃজাবলীছলে কালসপিণী আগ্রামকুলে গমন করিতেছে, পুস্তছলে
অগ্নি রক্তবর্ণ পুস্পশোভিত অশোকের শিরে বিরাজ করিতেছে, পলাশ
বৃক্ষের কলিকাছলে আগাকে মর্ম ভেদ করিবার জন্য কুমুমাযুধের অর্দ্ধ-
চন্দ্রাবলী নামক অস্ত সদন্তে বল প্রকাশ করিতেছে । ৬৬

(ইহা বলিয়া বিবৃতা প্রকাশ করিলেন)

কৃষ্ণ । (সপ্তম সহকারে নিকটে আসিয়া হস্ত গ্রহণপূর্বক উঠৈচ্ছঃস্বরে)
শুকুমারি ! তুমি বিনা কারণে কেন কাতরা হইতেছ ? যেহেতু—
তোমার মুথের শোভার দ্বারা পূর্ণ চন্দ্রাবলীও প্রাণিযুক্ত। হইয়া ভব প্রাপ্ত
হয়, অতএব হে গ্রণয়াক্ষে ! অর্দ্ধচন্দ্রাবলীর তোমার কি করিবার ক্ষমতা
আছে ? (অর্থাত্তরে তোমার প্রণয়ে অক্ষ আগাতে চন্দ্রাবলী কি করিতে
পারে ? ইহাও ধৰনির দ্বারা পাওয়া যায়)

রাধা । (সৈয়েৎ লজ্জাঃ নাট্যস্তী স্বগতঃ) কথঃ অচ্ছিলগ্রামঃ
জ্ঞেব হারিদৎ মণ্ডতৌ খণ্ডনি ।

কৃষ্ণঃ। প্রিয়ে পশ্চ পশ্চ ।

পরিগতবরবীজস্পন্দিন্দন্তোরভাস
কুসুমপুষ্পস্ত্যাঙ্গি ! দন্তছদেন ।
ফলবিজয়ি কুচোরাস্ত্রাদাঙ্গীয়ঃ
মৃদুলপবনদোলাদন্ততঃ কম্পতেহন্ত ॥

বৃন্দা । সখি রাধে ! নির্বর্ণন তব কর্ণিকোচিতকোরকঃ
কর্ণিকারমমুঃ ॥ ৫৭ ॥

রাধিকা । গঅকষ্ণিআরকুসুমে ভমরো রসলোভনিশলো ভাদি ।

রাধা । কথঃ অক্ষিলগ্রামে হারিতঃ মন্ত্রানন্ত খণ্ডনিস্মি ।

কৃষ্ণঃ। পরিগতানাঃ পক্ষানাঃ বরবীজানাঃ স্পন্দিত্বো দন্তানাঃ
উরভাসঃ শ্রেষ্ঠকাস্ত্রযো ষস্ত্রাঃ তস্ত্রাঃ দন্তছদেন অধরেণ মৃদুলপবন-
দোলনছলেন ॥ ৬৭ ॥

রাধি । নবকর্ণিকারকুসুমে ভমরঃ রসলোভনিশলো ভাতি ।

রাধা । (ধৈর্য সহকারে লজ্জা প্রকাশপূর্বক স্বগত) কিন্তু এই
চক্ষুসংলগ্ন বস্তু হারা হইয়াছে মনে করিয়া দৃঃখিতা হইতেছি ।

কৃষ্ণ । প্রিয়ে ! দেখ দেখ, তোমার দন্তপংক্তির বাস্তি দ্বারা পরিগত
শ্রেষ্ঠ বীজগুলির প্রতি স্পর্শ করিতে দেখিয়া, অধরের দ্বারা স্বীয় কুসুমের
প্রতি উপহাস প্রকাশ করিতে দেখিয়া, হে কৃশান্তি ! ইহার ফলজয়ী
এই কুচ্যুগলের শোভা সন্দর্শন করিয়া তাহার ভয়ে মৃদুপবনের আন্দোলনের
দন্তে এই দাঙ্গীয়ী বৃক্ষ অগ্য কম্পিত হইতেছে ।

বৃন্দা । সখি রাধিকে ! তোমার কর্ণভূযণযোগ্যকোরকশালী ঐ
কর্ণিকার বৃক্ষ অবলোকন কর । ৬৭

রাধিকা । নবকর্ণিকার কুসুমে ভমর রসলোভে নিশ্চল হইয়া বিরাজ
করিতেছে ।

কুষঃ । কাঞ্চনমঞ্চনিবিষ্ঠো রসরাজোহয়ং শরীরৌব ॥ ৪৮ ॥

রাধিকা । পেকথ পেকথ ।

উদ্ভুতমঅরংমতা রুক্ষে সারেণ গংধবিসারেণ ।

ইহ মঙ্গলমল্লিগণে রোলষা হস্ত গুঞ্জতি ।

কুষঃ । (উদ্ভুতকরন্দেত্যাদি পট্টি)

বুদ্ধা । পীতাতিশ্শা শথরা চম্পককলিকেয়মায়তা তাতি ।

কুষঃ । মানবতৌহৃত্যমনী হৈমী কাহিশু শক্তিরিব ।

মধুমদ্দলঃ । ডো বঅস্ম । এষা কাহিমূল সত্তী ন হোই ॥ ৬৯ ॥

কুষঃ । কাঞ্চনেত্যাদিনা নবকগিকারকুমুম ইত্যস্তোত্রাদ্বিং পুরুষা-
ঘনো ক্রতবারিহং ব্যন্তি কুষঃ । রসরাজঃ শৃঙ্গারস্তস্ত শামৰ্বন্ধাদুৎ-
প্রেক্ষা ॥ ৬৮ ॥

রাধি । উদ্ভুতকরন্দমতা রুক্ষে সারেণ গংধবিসারেণ । ইহ মঙ্গল
মল্লিগণে রোলষা শথরা হস্ত গুঞ্জতি । ইত্যেকদৈবোচ্চরিতেন রাধিয়াপি
ক্রতকারিহং ব্যজ্ঞিতং ।

কুষঃ । ততশ্চ কুষস্ত পুনঃ পট্টণং আয়নঃ শ্রতিদ্বত্বজ্ঞমায় ।

মধু । বয়স্ত । এষা কাহিমূল শক্তির্ভব্যাতি ॥ ৬৯ ॥

কুষঃ । এই রসরাজ যেন শরীর ধারণ করিয়া কাঞ্চনমঞ্চেপরি
উপরিষ্ঠ রহিয়াছেন । ৬৮

রাধিকা । দেখ দেখ—গন্ধাতিশয় বিশ্বারের দ্বারা সারের দ্বারা বৃক্ষ
এই হনোহর মঞ্জুপুস্পসমূহে হকরন্দমত মধুকরগণ গুঞ্জন করিতেছে ।

কুষঃ । (ঐ শ্লোকটি পুনঃ পুনঃ পাঠ করিতে লাগিলেন)

বুদ্ধা । পীতবণী সূক্ষ্মাগ্রবিশ্বষ্টা এই চম্পককলিকা বিস্তৃতার স্থায়
কোথ হইতেছে ।

কুষঃ । মানবতৌদিগের হনুমথনকারিণী কামদেবের স্বর্ণয়ী শক্তির
স্থায় ।

মধুমদ্দল । ওহে বয়স্ত ! ইহা কামের শক্তি নহে । ৬৯

ପେକ୍ଖ ଜଡ଼ିଲାକୁଥିବା ସା ହରିଆଲଗୋରୀ ଲୁଡ଼ିଆ ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବିଶ୍ଵ) ଅରେ ଜିନ୍ ବନ୍ଧୁ ! ଏଥେ ଲୁଡ଼ୀ ମାତ୍ର ବିନ୍ଦୁ-
ମରିଦା ।

ରାଧିକା । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟଂ) ମାହି । ପରିଭାଷା ପରିଭାଷା, ଏସା
କାଳରଭୀର ଦାରୁଣୀ ବୁଡ଼ିଚିଆ ମଂ ଦିର୍ଘବଦୀ । (ଇତି ଲଲିତା-
ବୃଦ୍ଧାଭ୍ୟାସ ସହ ନିକ୍ରମିତା)

ବୁନ୍ଧଃ । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ)

ଯମ ସମ୍ମାନ୍ୟତରମ୍ୟ ନ ତିର୍ଯ୍ୟକି ନ ଚ ତିର୍ଯ୍ୟକି ପ୍ରକଟିଂ ।

ଜଟିଲା ବ୍ୟାପ୍ରୀ ଚକିତା ତୃଷିତା ରାଧାକୁଣ୍ଡୀର୍ଯ୍ୟ ॥ ୭୦ ॥

ମଧୁମଦ୍ଦସଃ । ତୋ ସରମାଲାଞ୍ଚୁଲକୁଟିଲେ । ସେଇ ଅଭିଗ୍ନି ଜଟାଟିଂ ।

ମଧୁ । ପଞ୍ଚ, ଜଟିଲା କିମ୍ବା ସା ହରିତାଲଗୋରୀ ଲକୁଟିକା । ପୂର୍ବଂ ଲାଟିଂ
କିମ୍ବା ପରିଷର ଗଜଇ ଇତୁତୁତୁତ୍ୱାତ୍ ।

ଜଟି । ଅରେ କୁଟିଲ ତାନ୍ଧାନ ! ଅତ୍ର ମଧ୍ୟା ଲବୁଟୀ ବିଶ୍ଵତା ।

ରାଧି । ମଧ୍ୟ ! ପରିଭାଷା ପରିଭାଷା, କାଳରାତ୍ରିର ଦାରୁଣୀ ବୁନ୍ଧା ମାତ୍ର
ଦୃଷ୍ଟବତ୍ତୀ ॥ ୭୦ ॥

ମଧୁ । ତୋ ସରମାଲାଞ୍ଚୁଲକୁଟିଲେ ! ଗୃହାନ ଆୟମୋ ଲବୁଟାଂ ଯଟିଂ । ସରମା ଶୁଣି ।

ଦେଖ, ଇହା ଜଟିଲାକର୍ତ୍ତକ ପ୍ରକିମ୍ବା ହରିତାଲଗୋରୀ ଲଗୁଡ଼ିକା ବା ଯଟି ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବିକ) ଅରେ କୁଟିଲ ତାନ୍ଧାନ ! ଏହି ଯଟି ଆମିହି
ତୁଲିଯା ଫେଲିଯା ଗିଯାଇଛି ।

ରାଧିକା । (ହତ୍ତାବରଣ ପୂର୍ବିକ ସଭ୍ୟରେ) ମଧ୍ୟ ! ରଙ୍ଗ କର, ରଙ୍ଗ କର,
ଏହି କାଳରାତ୍ରିର ତାଯ ଦାରୁଣୀ ବୁନ୍ଧା ଆମାକେ ଦେଖିତେ ପାଇଯାଇଛେ । (ଇହା
ବଲିଯା ଲଲିତା ଓ ବୃଦ୍ଧାର ମହିତ ପ୍ରସ୍ତାନ କରିଲେନ)

ବୁନ୍ଧଃ । (ହତ୍ତାବରଣ ଦିଯା) ଜଟିଲାକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟାପ୍ରୀର ଭୟେ ଚକିତା ହଇଯା
ଏହି ତୃଷିତା ରାଧାକର୍ତ୍ତା କୁଣ୍ଡା ଅମୃତରମ୍ୟ ନା ଆୟାନ କରିତେ ପାରିତେଛେନ,
ନା ତ୍ୟାଗ କରିତେ ପାରିତେଛେନ । ୭୦

ମଧୁମଦ୍ଦଲ । ଓହେ କୁକୁରେର ଲାହୁଲତୁଳ୍ୟ ବକ୍ରଶଭାବେ ! ଏହି ତୋମାର
ଯଟି ପ୍ରହଣ କର ।

ଜଟିଲା । (ସତ୍ତିମାଦାୟ) ଅରେ ସୁଅଳା ! କୀସ ତୁମଂ ବହୁଡିଆବେସେଣ
ମଂ ସଦା ବିଡ଼ିଷେସି ?

କୁଷ୍ଠ : । (ସ୍ଵଗତଃ) ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ଶୁବଲତ୍ୟା ଜ୍ଞାନମତ୍ତ୍ଵ । (ପ୍ରକାଶଃ
ମନର୍ଥପ୍ରିସ୍ତା) ଜଟିଲେ ! ଶ୍ରୀରାମାନୋହିସି ରାଧିକୈବ ସାଧ୍ୟତି
ନ ଥିଲୁବେ ଶୁବଲଃ ।

ଜଟିଲା । ରେ ଧୂର୍ତ୍ତ ! ବିଅକ୍ଷଣାହଂ ସର୍ବଂ ପରିକୃଥିଦୁଃ ଧମନ୍ତି । ତା ଅଳଂ
ଏଥୁ ଠଗ୍‌ଗତଗେଣ । (ଇତି ନିକ୍ରାନ୍ତା)

କୁଷ୍ଠ : । ସଥେ ! ସମାଗଛ ଗୋକୁଳମେବ ପ୍ରବିଶାବଃ । (ଇତି ନିକ୍ରାନ୍ତୋ)
ଇତି ନିକ୍ରାନ୍ତାଃ ସର୍ବେ ॥ ୭୧ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ଯମାଧବନ୍ଟକକେ ରାଧାପ୍ରସାଦନେ ନାମ ପଞ୍ଚମୋହିଷ୍ଠଃ ॥ ୫ ॥

ଜଟି । ଅରେ ସୁବଲ ! କଷ୍ମାତ୍ତ୍ଵଂ ବଧୁଟିକାବେଶେନ ମାଂ ସଦା ବିଡ଼ିଷ୍ୟାସି ?
ସାଧ୍ୟତି ଗର୍ଜନ୍ତି ନାଟ୍ୟାଙ୍ଗେ ସାଧ୍ୟତି ଗତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଜଟି । ଅରେ ଧୂର୍ତ୍ତ ! ବିଚକ୍ଷଣାହଂ ସର୍ବଂ ପରୀକ୍ଷିତ୍ୱଂ କ୍ଷମାପ୍ତି, ତଦଲନତ
ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ରେନ ॥ ୭୧ ॥

ଇତି ପଞ୍ଚମୋହିଷ୍ଠଃ ।

ଜଟିଲା । (ସତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଯା) ଅରେ ସୁବଲ ! ତୁହି ସର୍ବଦା ଆମାର
ବ୍ୟଧ ବେଶ ଧାରଣ କରିଯା ଆମାକେ କେନ ପ୍ରାତାରିତ କରିମ୍ ?

କୁଷ୍ଠ । (ସ୍ଵଗତ । ମୌତାଗ୍ୟକ୍ରମେହି ଜଟିଲାର ରାଧାତେ ସୁବଲଜ୍ଞାନ
ହଇୟାଛେ । (ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବିକ ପରିହାସପୂର୍ଣ୍ଣ ହାତ୍ସ କରିଯା) ଜଟିଲେ !
ଶ୍ରୀରାମନଦିଗେର ଶପଥ କରିଯା ବଲିତେହି—ଇନି ରାଧିକାହି ସାଇତେହେନ,
ଇନି ସୁବଲ ନହେନ ।

ଜଟିଲା । ରେ ଧୂର୍ତ୍ତ ! ଆମି ବିଚକ୍ଷଣ ବ୍ୟକ୍ତି, ମକଳହି ପରୀକ୍ଷା କରିତେ ସମର୍ଥା,
ଏକପ ଧୂର୍ତ୍ତତା ପ୍ରକାଶେ କୋନ୍ତ ଫଳ ନାହି । (ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରସାଦ କରିଲେନ)

କୁଷ୍ଠ । ସଥେ ! ଏସ, ଆମରା ଗୋକୁଳେ ପ୍ରବେଶ କରି (ଇହା ବଲିଯା
ପ୍ରସାଦ କରିଲେନ)

(ମକଳେର ପ୍ରସାଦ) । ୭୧

ଇତି ବିଦ୍ଯମାଧବନ୍ଟକକେ ରାଧାପ୍ରସାଦନ ନାମକ ପଞ୍ଚମ ଅଙ୍କ ॥ ୫ ॥

ষষ্ঠোৎকং

(ততঃ প্রবিশতি জটিলা)

জটিলা । শুদং মএ অজ্জ পীতপদেণ কিছুতরীআ বহু ঘৰে
চিন্তাই, তা গহুঅ জহথং নিন্দারইসংসং । (ইতি পরিক্রম্য
পশ্চাস্তী)

কধং এসা বিসাহা ঘুশ্মিঅ ঘুশ্মিঅ অলিংদে পড়ই ? তা
সন্দাইসংসং । (ইত্যুপস্থত্য) বিসাহে ! জানো এক প্রহরো
তহবি ঘুশ্মিসি ॥

বাসন্তত্ত্বচুদ্ধিলীলাদিগৰ্দশনং সমাপ্তি সম্প্রতি শারদলীলায়াং
মহারাসবিলাসাদিভিরতিছ্পারস্তাৎ তৰ্ণনে গ্রহগৌরবমুখ্য তত
চিত্তপ্রবেশার্থং দিনার্ক্ষিমাত্রলীলামুক্তক্ষয়তি, ততঃ প্রবিশতি ইত্যাদিনা যাৰে
ষষ্ঠাক্ষসমাপ্তিঃ ।

জটি । শ্রতং ময়া অন্ত পীতপটেন কৃতোত্তরীয়া বধুর্তৈ তিষ্ঠতি,
তদগত্বা যথাৰ্থং নির্দারিয়ত্যাবি । শ্রবণস্তু পদ্মামুখাদিতি জ্ঞেয় ।

কথমেষা বিশাখা ঘুশ্মিদ্বা ঘুশ্মিদ্বা অলিন্দে গৃহস্ত বহিষ্ঠীরপ্রকোচে
পততি । তচ্ছৰায়িয়ে । বিশাখে ! জাত একপ্রহরস্তথাপি ঘুৰ্মসে
নিদ্রাপি ।

(অনন্তর জটিলার প্রবেশ)

জটিলা । ব্যু পীত পটুবস্ত্রের উত্তরীয়ের দ্বারা গৃহে অবস্থান কৱিতেছে,
ইহা শুনিয়াছি—অতএব তথায় যাইয়া ইহার সত্যতা নির্দ্ধাৰণ কৱি (ইহা
বলিয়া পরিক্রমণ পূৰ্বক দেখিতে লাগিলেন)

এ কি ! বিশাখা যে ঘুমাইয়া ঘুমাইয়া গৃহেৰ বহিষ্ঠীরপ্রকোচেই
পড়িয়া আছে । তবে একবাৰ শব্দ কৱি । (ইহা বলিয়া নিকটে
গমনপূৰ্বক) বিশাখে ! এক প্ৰহৱ বেলা হইয়া গেল তথাপি ঘুমাইতেছ !

ବିଶାଖା । (ପ୍ରବିଶ୍ୟ ସ୍ଵଗତଂ) ସମ୍ପଦଂ ରାସମହୁସବଗଭାନ୍ତୁ ସବରୀୟୁ
କୁଦୋ ନିଦାଗଂଧୋବି ଅନ୍ଧାଣ୍ଟ, ତା ଜୁଭଂ ଜେବ ଘୁଣ୍ଟଂ ।
(ଇତି ହଠାଦୃଶୋ ବିକାଶ ପ୍ରକାଶଂ) ॥ ୧ ॥

ଅଜ୍ଞ ! ଅଜ୍ଞ ଭାବଦୌଏ ଶିଦେଶେ ଦେଅଦାସଦିଗେ ଦୀପତ୍ରା ଅରହ ।
ଜଟିଲା । (ସ୍ଵଗତଂ) ଅଦୋ ଜେବ ପଦୋଷେ ବହୁଏ ମେଜ୍ଜା କୁଳା
ଆସି ! (ପ୍ରକାଶଂ) ବିସାହେ ! ଆଆରେହି ବହୁଅଂ ।

ବିଶାଖା । ହଲା ରାହେ ! ଇଦୋ ଇଦୋ ।

ରାଧା । (ପ୍ରବିଶ୍ୟ) (ଚକ୍ରୟୀ ବିମୃଜ୍ୟ ମଜ୍ଜଂ) ବିସାହେ ! ବାଢ଼ଂ ନିଦା-
ଉଲକ୍ଷି । (ଇତି ଦୃଷ୍ଟିଂ ଦରୋଦ୍ୟାଟ୍ୟ ସଶକ୍ତଂ ସ୍ଵଗତଂ) କଥଂ ଇଥ
ଜେବ ଅଜ୍ଞା !!

ବିଶା । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ରାସମହୋତସବଗଭାନ୍ତୁ ଶର୍କରୀୟ କୁତୋ ନିଦାଗକୋର୍ହପି
ଅସ୍ମାକଂ, ତନ୍ୟୁତ୍ୱମେବ ଘ୍ରଣ୍ଣଂ ॥ ୨ ॥

ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ! ଅତ ଭଗବତ୍ୟା ନିଦେଶେନ ଦେବତାସଦିନେ ଦ୍ୱାତାଗରାଃ ମ୍ରାଃ ।

ଜଟି । ଅତଏବ ପ୍ରଦୋଷେ ନିଶାଦୋ ନିଶାମୁଖେ ବଧ୍ରାଃ ଶୟା ଶୁଭାସୀଽ ।
ବିଶାଖା ! ଆକାରୟ ଆହୁଯ ବଧୁଂ ।

ବିଶା । ସଥି ରାଧେ ! ଇତଃ ଇତଃ ।

ରାଧି । ବିଶାଖା ! ବାଢ଼ଂ ନିଦାକୁଳାଶ୍ରି । କଥଂ ଇତ ଏବ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟା !!

ବିଶାଖା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବିକ ସ୍ଵଗତ) ଏଥିନ ରାସମହୋତସବପୂର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗନୀତି
ଆମାଦେର ଆର ନିଦାଗକ କୋଥାର ? ଅତଏବ ନିଦା ଉପସୁକୁଇ ବଟେ । (ଇହ
ବଲିଯା ହଠାତ୍ ଚକ୍ର ଉମ୍ମିଲନପୂର୍ବିକ ପ୍ରକାଶ କରିଯା) । >

ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ! ଅତ ଭଗବତୀର ଆଦେଶକ୍ରମେ ଦେବଗୁହେ ଆମରା ତାଙ୍ଗରେ
କରିଯାଛିଲାମ ।

ଜଟିଲା । (ସ୍ଵଗତ) ଏହି ଜଗାଇ ଅତ ପ୍ରଦୋଷେ ବଧୁର ଶୟା ଶୁଭ ହିଲ ।
(ପ୍ରକାଶେ) ବିଶାଖା ! ବଧୁକେ ଆହୁନ କର ।

ବିଶାଖା । ସଥି ରାଧେ ! ଏହି ଦିକେ, ଏହି ଦିକେ ।

ରାଧା । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବିକ ଜ୍ଞାନାର ସହିତ ଚକ୍ରଦ୍ୱାର ମାର୍ଜନା କରିତେ
କରିତେ) ବିଶାଖା ! ଆସି ବଡ଼ିଇ ନିଦାକୁଳ ହଇଯାଛି । (ଏହି ବଲିଯା
ଚକ୍ର ମେଲିଯା ସଭ୍ୟେ ସ୍ଵଗତ) ତାହି ତ, ଏଥାନେ ସେ ଆର୍ଦ୍ୟା ଉପହିତ !

ଜଟିଲା । (ରାଧା ନିର୍ବିର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଵଗତଂ) ହଙ୍କୀ ହଙ୍କୀ, ମଚ୍ଛଂ ଜେବ ଏବଂ
ପୀଆସରଂ ।

ରାଧା । (ଜନାନ୍ତିକ) ହଲା । ଶୁଦ୍ଧ ଯଏ ସାରଙ୍ଗୀମୁହାଦୋ ଜଂ ନିଶୀଥେ
ବୁଡ ତିଆଏ ତମ୍ଭିଂ ବିଲାସପୁଲିନେ ଗଦଂ ଆସି, ତା ନୃଣଂ ଅମ୍ବେ
ତଥ ଦିଟ୍ଟଠକ୍ଷ ।

ବିଶାଖା । ଗଛ ଗଛ, ଜଂ କଥିନଂ ବୁନ୍ଦାଏ ତୁମଂ ସେତୁଣ ତିରୋହିଦେ କହେ
ତଥା ଅକ୍ଷେମୁ ଦୋମୁ ସହୀସୁ ସଶକ୍ଷଂ ତୁହ ଉଦ୍ଦେଶସମ ଗଦାମୁ ଏବା
ବୁଡାଟୀ ଉବ୍ରଟିନା ।

ରାଧିକା । ତନୋ କୀସ ଇଅଂ କୋପଭାଙ୍ଗରୀଏ ଦିଟ୍ଟଟାଏ ଯଂ ପେକ୍ଖଥିତୀ
ଚିଟ୍ଟଠନି ?

ଜଟି । ହା ଧିକ୍, ହା ଧିକ୍, ସତ୍ୟମେବ ଇଦଂ ପୀତାସରଂ ।

ରାଧି । ସଥି ! ଶ୍ରବ୍ନଂ ଯଯା ସାରଙ୍ଗୀମୁଖତଃ ସରିଶୀଥେ ନିଶାର୍ଦ୍ଦେ ରାତ୍ରେ
ବୁନ୍ଦଯା ତମ୍ଭିନ୍ ବିଲାସପୁଲିନେ ଗତମାସୀଃ, ତମ୍ଭୁ ନଂ ବସଂ ତତ୍ର ଦୃଷ୍ଟା ଆଃ ।

ବିଶା । ନହି ନହି, ସବ କଥିତଂ ବୁନ୍ଦଯା ହାଂ ଗୃହୀତା ତିରୋହିତେ କୁକ୍ଷେ
ତଥା ଆବଯୋହିରୋଃ ସଥ୍ୟୋକ୍ତ ସଶକ୍ଷଂ ତବୋଦେଶାର ଗତଯୋଃ ସତ୍ୟୋଃ ଏଯା
ବୁନ୍ଦା ଉପସ୍ଥିତା ।

ରାଧି । ତତଃ କଶାଦିରଂ କୋପଭାଙ୍ଗରୀ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ମାଂ ପଞ୍ଚଷ୍ଟୀ ତିର୍ତ୍ତି ?

ଜଟିଲା । (ଶ୍ରୀରାଧାକେ ନିରୀକ୍ଷଣପୂର୍ବ ଘନେ ଘନେ) ହା ଧିକ୍ ! ହା
ଧିକ୍ ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟଇ ଏ ଯେ ପୀତବସନ !

ରାଧିକା । (ଜନାନ୍ତିକେ) ସଥି ! ଆମ ସାରଙ୍ଗୀର ନିକଟ ଶୁନିଯାଇଛି
ଯେ, ମେହି ନିଶିଥେ ବୁନ୍ଦା ମେହି ବିଲାସପୁଲିନେ ଗିଯାଇଲି, ତବେ ନିଶ୍ଚରାଇ
ଆମାଦିଗକେ ତଥାର ଦେଖିଯାଇଲି ।

ବିଶାଖା । ନା ନା, ତାହା ନୟ, ତବେ ବୁନ୍ଦା ବଲିଯାଇଛେ ଯେ, କୁଝ ତୋମାକେ
ଲାଇଯା ତିରୋହିତ ହାଲେ ଆମରା ଦୁଇ ଜନ ସଥି ସଭରେ ତୋମାର ଉଦ୍ଦେଶେ
ଗମନ କରିବାର ପର ବୁନ୍ଦା ତଥାର ଉପସ୍ଥିତ ହାଇଯାଇଲି ।

ରାଧିକା । ତବେ କେଳ ବୁନ୍ଦା କୋପଭାଙ୍ଗରୀ ଦୃଷ୍ଟିତେ ଆମାର ଦିକେ
ତାକାଇଯା ରହିଯାଇଛେ ?

ଜଟିଲା । (ସେର୍ଯ୍ୟଂ) ମିଛାଜିଲିନି ବିଶାହେ ! କିଂ ଗାମ ଅଂଧାସି
ତୁମଂ ?

ବିଶାଖା । (ରାଧାଂ ବିଲୋକ୍ୟ ସଥେଦଂ ଜନାନ୍ତିକଂ) ଅଈ ବିଲାସବେଙ୍କଳେ !
କିଂ କଥୁ ଏଦଂ ?

ରାଧା । (ସଂ ବକ୍ଷେ ନିରୀକ୍ଷ୍ୟ ସମସ୍ତ୍ୟମଂ) ହଲା ! ତୁମଂ ଜେବ
ଶରଣ ॥ ୨ ॥

ବିଶାଖା । (ଜଟିଲାମବେଙ୍କ୍ୟ ସଂସ୍କତେନ)

ମୁଦା କ୍ଷିତିଃ ପର୍ବୋତରଲହୁଦୟାଭିଷୂର୍ବତିଭି�
ପର୍ଯ୍ୟପୂରୈଃ ପୀତୀକୃତମତିହରିଦ୍ରାଦ୍ରବର୍ମରୈଃ ।
ଦୁକୁଳଂ ଦୋମୁଲୋପରି ପରିଦଧାନାଂ ପ୍ରିୟସଥୀଂ
କଥଂ ରାଧାମାର୍ଯ୍ୟ ! କୁଟିଲିତଦୃଗନ୍ତଂ କଲୟାନି ? ॥

ଜଟି । ସେର୍ଯ୍ୟଂ । ମିଥ୍ୟାଜିଲିନି ବିଶାଖେ ! କିଂ ନାମ ଅଙ୍କାସି ତୁମ ?

ବିଶା । ଅୟି ବିଲାସବିହବଳେ ! କିଂ ଥିଲ୍ଲିନଂ ?

ରାଧା । ସଥି ! ତୁମେବ ଶରଣ ॥ ୨ ॥

ବିଶା । ସୁବତିଭିଃ କ୍ଷିତିଃ ପର୍ଯ୍ୟପୂରୈଃ ପୀତୀକୃତଂ ଦୁକୁଳଂ ଦଧାନାଂ,
କ ? ଦୋମୁଲୋପରି । କୁଟିଲିତଦୃଗନ୍ତଂ ସଥା ଶାନ୍ତଥା କିଂ ପଞ୍ଚାନି ?

ଜଟିଲା । (ଦୈତ୍ୟ ମହକାରେ) ମିଥ୍ୟାଭାବିନି ବିଶାଖେ ! ତୋମାର କି
ଚୋଥ ଗିଯାହେ ?

ବିଶାଖା । (ରାଧାକେ ତାଳ କରିଯା ଦେଖିଯା ସଥେଦେ ଜନାନ୍ତିକେ) ଅୟି
ବିଲାସବିହବଳେ ! ଏ କି କରିଯାଉ ?

ରାଧା । (ସଭୟେ ନିଜେର ବକ୍ଷେର ଦିକେ ଦେଖିଯା) ସଥି ! ତୁମିହି ଏଥନ
ଆୟାର ଆଶ୍ରୟ । ୨

ବିଶାଖା । (ଜଟିଲାର ଦିକେ ତାକାଇୟା ସଂସ୍କତ ଭାଷାଯ) ଆର୍ଯ୍ୟ !
ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷେ ତରଲହୁଦୟ ସୁବତିବୃନ୍ଦ କର୍ତ୍ତ୍ଵ ଆନନ୍ଦଭରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହରିଦ୍ରା-
ବଞ୍ଜିତ ଜଳ ସେଚନ କରିତେ ଥାକାଯ ପ୍ରିୟ ସଥୀର ପରିହିତ ବସନ ବାହୁମୁଲେ
ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ ହର୍ଷିଯାଇଛେ, ତବେ ଆପନି କେନ ତ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରତି କୁଟିଲ
ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିତେହେନ ?

জটিলা। (সবিশ্রান্তং) বিশাখে ! তুএ জেব চঞ্চলাএ মম
পুন্ডরং বিগাসিদং, তৎ জোবগাংধাণং গোইণং মজ্জে
বহুডিআ! শিঙ্গই।

বিশাখা। অজ্জে ! কিংতি মৎ তুমং উবালহেসি ? নং উবসঞ্চং দীপ-
মালিআপৰবলচ্ছীং উবালহেছি, জাএ সৰং আবাল-
বুড়চং গোউলং জেব উশ্চাদিদং।

জটিলা। বচ্ছে ! সচং কহেসি, অজ্জ রস্তিঙ্গি দিউং মএ সৰাও
গোউলকিশোরীও তখ পুলিনে উশ্চাভিভিন্ন কিম্পি চিট্ঠংতি।

জটি। বিশাখে ! স্বয়েব চঞ্চলয়া মম পুন্ডরং বিনাশিতং, যদেৰ্বনা-
দ্বানাং গোপীনাং মধ্যে বধুটিকা নীয়তে।

বিশা ; আর্যে ! কিমিতি মাং উপালভসে ? এনাং উপসঞ্চাং দীপ-
মালিকা-পর্বলচ্ছীং উপালভস্ত, যয়া সৰং আবালবৃন্দং গোকুলমেৰ
উশ্চাদিতং।

জটি। বৎসে ! সত্যং কথয়সি ! অত রাত্রো দৃষ্টং ময়া সৰ্বা গোকুল-
কিশোর্যস্তত্ব পুলিনে উন্মত্তীভূত্বা কিমপি চেষ্টন্তি।

জটিলা। (বিধাস পূর্বক) বিশাখে। তুমি যৌবনমদাঙ্কা গোপী-
দিগের মধ্যে আমাৰ এই অল্লব্যস্থা বধুকে লইয়া যাও কেন ? তুমি
অতি চঞ্চলা, তুমই আমাৰ পুত্ৰেৰ গৃহ বিনাশ কৱিলে।

বিশাখা। আর্যে ! আমাকে তিৰস্থার কৱিতেছেন কেন ?
যাহাতে গোকুলেৰ আবালবৃন্দ সকলেই উন্মত্ত হইয়া উঠিয়াছে, সেই
দীপমালিকাৰ্ষিতা পর্বলচ্ছীকেই তিৰস্থার কৰ্ত্তন।

জটিলা। বৎসে ! তুমি সত্যই বলিয়াছ। অত রাত্রে আমি
দেখিয়াছি যে, সকল গোকুলকিশোরীই সেই পুলিনে উন্মত্ত হইয়া
যেখানে সেখানে ভ্রমণ কৱিতেছে।

বিশাখা। (সদৃগ্ভঙ্গং রাধামীক্ষতে) জটিলা।

(সদৈগ্রহং) অই বিসাহে! পঙ্গীদ পঙ্গীদ, এমা অঙ্গুলি-
শিহরং মুহে শিকখিবিঅ অভ্যেষিমি, তা ক্ষ একং অণুগ্গহং
করেহি।

বিশাখা। (সপ্তশ্রযং) অজ্ঞে! কিংতি এবং ভগাসি? নিকামং
আগবেহি।

জটিলা। বছে! তুমং বিশুদ্ধাসি, তা কহুমস হথাদো রকথেহি
বলড়িঅং।

বিশাখা। অজ্ঞে! নিচিত্তা হোহি, জং ললিতা কথু এথ দক্ষণঃ
বিঅকৃথণা অ ॥ ৩ ॥

জট। অযি বিশাখে! পঙ্গীদ পঙ্গীদ, এমা অঙ্গুলশিখরং মুখে
নিক্ষিপ্য অভ্যর্থযামি, তন্মৈকং অমুগ্রহং কুকু।

বিশা। আর্যে! কিমিতি এবং ভগসি? নিকামং যথেষ্টমাজ্ঞাপয়।

জট। বৎসে! তৎ বিশুদ্ধাসি, তৎ কুফস্ত হস্তাণ রক্ষ বধুটিকাং।

বিশা। আর্যে! নিচিত্তা ভব, যললিতা খন্ত্রে দক্ষা চতুরা বিচক্ষণা
সারসাধিকাচ ॥ ৩ ॥

বিশাখা। (নেত্রভঙ্গি সহকারে রাধার প্রতি দৃষ্টিপাত করিতে
লাগিলেন)।

জটিলা। (দৈত্য সহকারে) অযি বিশাখে! প্রসম্ভ হও, রাগ
করিও না, আমি এই মুখে আঙ্গুল দিয়া তোমার নিকট প্রার্থনা
করিতেছি, আমার প্রতি একটি অমুগ্রহ কর।

বিশাখা। (মিনতিভরে) আর্যে! একপ বলিতেছেন কেন?
আপনার যাহা ইচ্ছা আজ্ঞা করুন।

জটিলা। বৎসে! তুমি অতি শুন্দচরিত্বা, অতএব কুফের হস্ত
হইতে আমার এই অল্লবয়স্কা বধুটিকে রক্ষা কর।

বিশাখা। আর্যে! আপনি নিচিত্তা হউন, যেহেতু, ললিতা এ
বিষয়ে অতিশয় দক্ষা ও বিচক্ষণ। ৩

ଜଟିଲା । କହିଂ ଗଦା ଲଲିତା ?

ବିଶାଖା । ପେକ୍ଖ ପଟ୍ଟମାଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଜେର ଏମା ଆଅଛଦି ।

ଜଟିଲା । ଅହଁ ଉପଲିଆ ନିଷ୍ଠାଦେଶ୍ୱର ଗମିସଂ ।

(ଇତି ନିକ୍ରାନ୍ତା)

(ପ୍ରବିଶ୍ୟ ପଦ୍ମଯା ସହ)

ଲଲିତା । ସହି ପଡ଼ମେ ! କୁଦୋ ଆଅଛସି ?

ପଦ୍ମା । ହଲା ! କହୁମ୍ବ ସାମାଦୋ ।

ଲଲିତା । କହିଂ କହୋ ?

ପଦ୍ମା । ମାଲତୀବାଟିଅପେଣ୍ଟେ ।

ଜଟି । କୁତ୍ର ଗତା ଲଲିତା ?

ବିଶା । ପଞ୍ଚ ପଦ୍ମଯା ସମୟିତ ଏବ ଏଷା ଲଲିତା ଆଗଛତି ।

ଜଟି । ଅହଁ ଉପଲିକାନିଷ୍ଠାଦେଶ୍ୱର ଗମିଷ୍ୟାମି । ଉପଲିକା

ଗୋମୟପିଣ୍ଡିକା ।

ଲଲି । ସଥି ପଦ୍ମେ ! କୁତ୍ର ଆଗଛସି ?

ପଦ୍ମା । ସଥି କୃଷ୍ଣ ସକାଶାଣ ।

ଲଲି । କୁତ୍ର କୃଷ୍ଣ ?

ପଦ୍ମା । ମାଲତୀବାଟିକାପ୍ରାନ୍ତେ ।

ଜଟିଲା । ଲଲିତା କୋଥାଯ ଗିଯାଛେ ?

ବିଶାଖା । ଐ ଦେଖୁନ, ଲଲିତା ପଦ୍ମାର ସହିତ ଏହି ଦିକେଇ ଆସିତେଛେ ।

ଜଟିଲା । ଆମି ଗୋମୟପିଣ୍ଡିକା ପ୍ରାସ୍ତୁତ କରିତେ ସାଇତେଛି ।

(ପଦ୍ମାର ସହିତ ଲଲିତାର ପ୍ରବେଶ)

ଲଲିତା । ସଥି ପଦ୍ମେ ! କୋନ୍ତାନ ହିତେ ଆସିତେଛ ?

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଫେର ନିକଟ ହିତେ ଆସିତେଛି ।

ଲଲିତା । କୁଳ୍ପ ଏଥିନ କୋଥାର ?

ପଦ୍ମା । ମାଲତୀକୁଞ୍ଜେର ପ୍ରାନ୍ତେ ।

ଲଲିତା । କିଂ କୁଣ୍ଡି ?

ପଦ୍ମା । ମଧୁମନ୍ଦିରାହିନୀ ସିଂହାଶାନି !

ଲଲିତା । (ସପରିହାସନ୍ଧିତଃ) ହଜା ! କିଂ ନାମ ସଂପୁରିନାହିଁଟାଶି ?

ପଦ୍ମା । (ବିହୁ) ମା ଅନ୍ଧା ସନ୍ତାବେହି, ମା ମାଲଦୀସେହରୋ ଏକୋ

ଗଢ଼ିଆ ତମ୍ଭୁ ଉପହାରୀକିଦୋ । (ଇତି ସ୍ଵତିମଭିନୀରି) ହଜା ! କଥିଦଂ ମେ କହେ—ପାଇଁମେ ! ତୁମ୍ଭ ଜଥା ସଂତଦଂ ମାଳଂ ସମପ୍ରେସି, ଏବଂ ଲଲିଦାବି ମେ ବିଚିନ୍ତାଟାଉଳିଛି ତା ଏସା ମେ ଲେହପତିଅ ତୁଏ ତମ୍ଭ ହଥେ ଦେଉନ୍ତି (ଇତି ପତ୍ରିକାମର୍ପଯତି) ।

ଲଲିତା । କିଂ କରୋତି ?

ପଦ୍ମା । ମଧୁମନ୍ଦିରାହିନୀ ସିଂହାଶାନି !

ଲଲିତା । ସଥି ! କିଂ ନାମ ସଂପୁରିତାଭୀଷ୍ଟାଶି ? ଇତି ରତଂ ବ୍ୟାଜ୍ୟତେ, ଅଞ୍ଚାଃ ପ୍ରାତରେବାତ୍ରାଗମନଂ ଲଲିତଯା ସହ ସଂବାଦେଛା ଚ ଜଟିଲାକ୍ରିୟା-ମାଗତିରକ୍ଷାରତ୍ରଃ-ଦର୍ଶନାଭିଲାଘ୍ୟାଯ ।

ପଦ୍ମା । ମା ଅଗ୍ରଥା ସନ୍ତାବୀ, ମୟା ମାଲତୀଶେଖରଃ ଏକୋ ଗ୍ରଥିତ୍ବ ତନ୍ତ୍ର ଉପହାରୀକୃତଃ । ସଥି ! କଥିତଃ କୁକ୍ଷେନ—ପାଇଁ ! ସଂ ଯଥ୍ୟ ସନ୍ତତଃ ମାଳାଃ ସମର୍ପଯିନ୍ଦି ଏବଂ ଲଲିତାପି ମେ ବିଚିତ୍ରାତ୍ମଲକ୍ଷ୍ୟୀ । ତଦେମା ମେ ଲେଖପତିକ-ସ୍ଵା ତନ୍ତ୍ରା ହଞ୍ଚେ ଦେଇପାଇବାକାରୀ ।

ଲଲିତା । ସେଥାନେ କି କରିତେହେନ ?

ପଦ୍ମା । ମଧୁମନ୍ଦଲେର ସହିତ ବେଡ଼ାଇତେହେନ ।

ଲଲିତା । (ପରିହାସ ସହକାରେ ହାସ୍ତପୁର୍ବକ) ସଥି ! ତୋଥାର ଅଭୀଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ ତ ?

ପଦ୍ମା । (ହାସ୍ତପୁର୍ବକ) ସଥି ! ଅହରପ ମନେ କରିଓ ନା, ଆମି ଏକଗାଛି ମାଲତୀର ମାଳା ଗ୍ରାଧିଯା ତାହାକେ ଉପହାର ଦିଯା ଆସିଯାଛି । (କିଛୁ ମନେ ପଡ଼ିଯାଛେ—ଏହି ଭାବ ଦେଖାଇଯା) ସଥି ! କୁଷ ଆମାକେ ବଲିଲେନ, ତୁମି ଯେମନ ଆମାକେ ପ୍ରତିଦିନ ମାଳା ଦିଯା ଥାକ, ସେଇକ୍ରପ ଲଲିତାଓ ଆମାକେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗିତା ଧାତୁଲକ୍ଷ୍ୟ ମାନ କରିଯା ଥାକେ, ଅତିଏବ ଆମାର ଏହି ଲିଖିତ ପତ୍ରିକାଥାନି ତାହାର ହଞ୍ଚେ ଦିଓ । (ଏହି ବଲିଯା ପତ୍ରିକା ଅର୍ପଣ କରିଲେନ) ।

ଲଲିତା । (ଗୃହୀତା ସ୍ଵଗତଂ) କଦାବି କହୁମୁ ମେ ଚାଉରାଓ
ଏ ସମପିନ୍ଦୋଖି । ତା ଏଣ ଅବରେଣ କେଣାବି ରହସ୍ୟେ
ହୋଦର୍ବଂ ॥ ୪ ॥

(ପ୍ରକାଶଂ । ପତ୍ରିକାଂ ବାଚୟତି)

ସ୍ଵରୀ ମୁଜ୍ଜଗିରିଃ ପାଣେ ଯମାତୁଛ୍ପଦହିତିଃ ।

ନିଧୀଯତାମଧୀରାକ୍ଷି ! ରାଗିଧାତୁପରିଚ୍ଛଦଃ ॥

(ଇତି କ୍ଷଣଂ ବିମୃଶ ସ୍ଵଗତଂ) “ରାଧା ମେ ପାଣେ ନିଧୀଯତାଂ

ଲଲି । କଦାପି କୁଷଙ୍ଗ ଧାତୁରାଗେ ମୟା ନ ସମପିତୋହିତି ତଦତ୍ତ ଅପରେଣ
କେନାପି ରହସ୍ୟେନ ତବିତବ୍ୟ ॥ ୪ ॥

ବିମୃଶେତି—ଅଯନ୍ତ ବିମର୍ଶ—ସ୍ଵରୀ ମେ ପାଣେ ରାଗିଧାତୁପରିଚ୍ଛଦୋ
ନିଧୀଯତାଂ । କୌଦୃଶଃ ? ମୁଜ୍ଜଗିରିଃ ମୁଜ୍ଜ୍ଞୋ ଗିରେଃ ସକାଶାଦିତି ରାଜଦର୍ଢାଦିଃ ।
ଯଦ୍ଵା ମୁଜ୍ଜ୍ଞୋ ଗିରିରୈନ ସଃ ପର୍ବତାଦବଚିତ୍ୟେତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅତୁଛ୍ପଦହିତିଃ ନ
ତୁଛେ ପଦେ ପର୍ବତାଧଃପ୍ରାନ୍ତାଦୌ ହିତିର୍ବସ୍ତ ଶୃଙ୍ଗଙ୍କ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅଯଃ
ପ୍ରକଟୋହର୍ଥଃ ପଦ୍ମାପ୍ରତାରଣାର ; ଗୃଜ୍ଞ—ରାଗିଧାତୁପରିଚ୍ଛଦ ଇତ୍ୟକ୍ଷରାଷ୍ଟ-
କ୍ରମଶର୍ଦ୍ଦଃ । କୌଦୃଶଃ ? ମୁଜ୍ଜ୍ଞୋ ତ୍ୟଜ୍ଞୋ ଗିରୀ ଗିକାରିରିକାରୋ ସେନ ନ ବିଦ୍ଧତେ,
ତୁ-ଛୁ-ପ-ଦାନାଂ ତୁକାର ଛକାର-ପକାର-ଦକାରାଗାଂ ହିତିର୍ବସ୍ତତ୍ ; ତତଃ ରାଧା

ଲଲିତା । (ପତ୍ର ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ) ଆୟି ତ' କୁଷଙ୍ଗକେ କଥନେ
ଧାତୁରାଗ ଦିଇ ନାହିଁ, ତବେ ବୋଧ ହୟ, ଇହାତେ ଅନ୍ତ କୋନେ ରହସ୍ୟ
ଥାକିବେ ॥ ୫ ॥

(ପ୍ରକାଶେ ପତ୍ର ପଡ଼ିତେ ଲାଗିଲେନ) ଆୟି ଅଧୀରାକ୍ଷି ! ପର୍ବତ
ହିତେ ଚ୍ୟତ ଶୃଙ୍ଗଙ୍କ ରକ୍ତବ୍ରଣ ଧାତୁପରିଚ୍ଛଦ ଆମାର ହଣ୍ଡେ ପ୍ରଦାନ କର ।
(ପଦ୍ମାକେ ପ୍ରତାରଣା କରିବାର ଜଣ୍ଠ ଇହାଇ ବାହିରେର ଅର୍ଥ । ଭିତରେର
ଅର୍ଥ “ରାଗିଧାତୁପରିଚ୍ଛଦ” ଏହି ଶବ୍ଦଟିତେ ଆଟଟି ଅକ୍ଷର ଆଛେ, ଇହା “ଗି, ରି,
ତୁ, ଛୁ, ପ, ଦ,” ଏହି ଛୟଟି ଅକ୍ଷର ବାନ୍ଦ ଦିଲେ ଅବଶ୍ଯିଷ୍ଟ “ରା,” ଓ “ଧା” ଏହି ଅକ୍ଷର
ଥାକେ, ଅତଏବ “ରାଧାକେ” ଆମାର ନିକଟ ଦିଯା ଯାଏ, ଇହାଇ ଗୃତ ଅର୍ଥ ।)

(କିଛୁକ୍ଷଣ ଚିନ୍ତାପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ) “ରାଧାକେ ଆମାର ହଣ୍ଡେ ଅର୍ପଣ କର”
ମଙ୍ଗେତେର ଦ୍ୱାରା ଇନି ଏହିକପ ଆଜା କରିଯାଇନ ।

এবং সঙ্কেতেন ইঞ্জিন আগতং। (প্রকাশং) সহি ! তথা করিসসং। ত। অগগদো রাহিঙ্গ অপুচ্ছজ্ঞ সাহেহি।

পদ্মা। (রাধিকামুপেত্য সন্তুষ্যিতং) হলা রাহে। দিট্টটআ নিবিবাদং জাদং, জধা গোউলিংদণ্ডগেণ অঙ্গাণং অংমু-
আইং অবহরিদাইং তথা অঙ্গেহিং বি তস্ম এবং পীদং-
মুঅং ॥ ৫ ॥

ললিতা। (স্মিতা) অই ণিলজ্জি ! কুক্ষমপক্ষপিঙ্গরিদং পিঅসহীএ
উত্তরীংশ পেক্খিত কিংতি অণ্থৎ আসক্ষণি ?

ইত্যক্ষরদ্বযং তিষ্ঠতি। বিপক্ষস্ত দৃত্যকরণচাতুর্যং সৌভাগ্যাতিশয়-
নিধাপনার্থং। এবংসঙ্কেতেনানেনাজপ্তং। সখি তথা করিয়ামি।
তদগ্রতো রাধিকামাপৃচ্ছ্য সাধয় গচ্ছ।

পদ্মা। সখি ! দিষ্ট্য নিবিবাদং জাতং, যথা গোকুলেন্দ্রনন্দ-
নেনাস্মাকমংশুকাগ্রপ্রস্তুতানি তথাস্মাভিরপি তন্ত্রেদং পীতাংশুকং ॥ ৫ ॥

ললি। অযি নিলজ্জে ! কুক্ষমপক্ষপীতীকৃতং প্রিয়সথ্যা উত্তরীয়ং
দৃষ্ট্যা কিমিতি অনর্থং কৃষ্ণভোগাঙ্কং আশঙ্কসে ?

(প্রকাশে) সখি ! তাহাই করিব। তবে একবার শ্রীরাধার
সচিত কথা বলিয়া যাও।

পদ্মা। (রাধিকার নিকট গমনপূর্বক আনন্দভরে হাসিতে হাসিতে)
সখি রাধে ! সৌভাগ্যবশেই এবার শোধ লইতে পারিয়াছ ! গোকু-
লেন্দ্রনন্দন যেমন আগামের বন্ধু চুরি করিয়াছিলেন, তেমনই আমরাও
তাহার পীতবসন চুরি করিয়াছি ॥ ৫ ॥

ললিতা। (ঈষৎ হাস্যপূর্বক) অযি নিলজ্জে ! কুক্ষমপক্ষের
দ্বারা পীতবর্গ প্রিয়সথীর উত্তরীয় বন্ধু দেখিয়া অর্থ আশঙ্কা করিতেছ
কেন ? *

* এ যে শ্রীকৃষ্ণের পীতবসন, অতএব শ্রীরাধিকা যে উহা ভূমপূর্বক মি঳নের
পর আসিবার সময় লইয়া আসিয়াছেন, একপ ভয় করিতেছ কেন ?

পদ্মা। (সশ্রিতং) হলা রাহে! অণুজাণীহি মং তুরীঅং সহিষ্ণুং
গচ্ছ কহুসৎ লীলং গাঅংতৌ পিঅসহীং চংদাঅলীঅং
সুহাবইসসং।

বিশাখা। (বিহু) পউমে! ধৰ্মাও তুক্ষে, জাহিং অদংসণে বি
কহুসৎ বিলাসগীদিহিং পিঅসহী চংদাঅলী সুহাবীঅদি।

পদ্মা। বিসাহে! তুক্ষেহিং কীস তথা ন কিঞ্জই?

বিশাখা। অই! কুদো অঙ্গাণং ইদিসং ভাঅধেঅং?

পদ্মা। হলা! কথং গথি?

পদ্মা। সখি অমৃপজ্ঞাপয় মাং, স্বরিতং সথীস্থলীং গত্বা সখাহস্তী
নাম সথীধরা ইতি গোবর্দ্ধননিকটবর্তী চন্দ্রাবল্যঃ গ্রামস্তাং গত্বা কৃষ্ণ
লীলাং গায়ন্তী প্রিয়সথীং চন্দ্রাবলীং সুখাপয়িষ্যামি।

বিশা। পদ্মে! ধৰ্মা যুৱং যাভিরদৰ্শনেহপি কৃষ্ণ বিলাসগীতেনিজ-
সখী চন্দ্রাবলী সুখাপ্যতে;

পদ্মা। বৃঞ্চাভিঃ কস্মাত্ তথা ন ক্রিয়তে?

বিশা। অয়ি! কুতোহস্তাকং ঈদৃশং ভাগধেয়ং?

পদ্মা। সখি! কথং নাস্তি।

পদ্মা। (মৃহৃহাস্ত পূর্বক) সথি রাধে! আমাকে শীঘ্র যাইতে
আদেশ কর, আমাকে আবার সাথিষ্ঠলীতে * যাইয়া শ্রীকৃষ্ণলীলা গান
করিয়া প্রিয়সথীকে শাস্তি করিয়া রাখিতে হইবে।

বিশাখা। (হাস্তপূর্বক) সখি পদ্মে! তোমরা ধৰ্ম, যেহেতু,
শ্রীকৃষ্ণের অদর্শনেও তোমরা তাহার লীলাগান করিয়া প্রিয়সথী চন্দ্রাবলীর
সুখ বিধান করিয়া থাক।

পদ্মা। বিশাখে! তোমরা তাহা কর না কেন?

বিশাখা। সখি! আমাদের একুপ ভাগ্য কোথায়?

পদ্মা। সখি! সেকুপ ভাগ্য নাই কেন?

* গোবর্দ্ধনসমৌপবর্তিনী চন্দ্রাবলীর নিবাসস্থলী।

বিশাখা । হলা মুদ্রে । কহসন গামগেতে পথুদে সহী রাহিআ
বৃক্ষুভদি ।

পদ্মা । (স্বগতং) স্বপকথে পেশুকরিসো ইমাএ বিকথাবিদো ।
হোছ । (প্রকাশং) বিসাহে ! তুম্হে জেব সুট্টু মুহীণও,
অঙ্গাণং কথু কা বি দুক্থদস্য অগুব্র্টচ্ছই ।

ললিতা । পটুমে ! ন কথু তুঙ্গাণং কিঞ্চি দুক্থং সন্তাবীআদি ।

পদ্মা । হলা ললিদে ! মা এৰং ভণ, জং হারগঠন-কেশপসাহণ-

বিশা । অয়ি মুঢে ! কৰ্ষন্তা নামমাত্রে প্রস্তুতে সখা রাধিকা বিকুল্যতে !
কুতো গীতশ্রবণসামৰ্থ্যং, চন্দ্রাবল্যাস্তথা প্রেমাভাবাং তৎসন্ত্বতীতি
ভাৰঃ ।

পদ্মা । স্বপক্ষে প্ৰেমোৎকৰ্ত্তোহনৱা বিখ্যাপিতঃ । বিশাখে ! যুঘমেৰ
সুষ্ঠু সুথিত্যঃ, অস্মাকং খলু কাপি দুঃখদশ্য অহুবৰ্ততে ।

ললি । পদ্মে ! ন খলু যুশ্মাকং কিমপি দুঃখং সন্তাব্যতে ।

পদ্মা । ললিতে ! মৈবং ভণ, যৎ হারগঠন-কেশপ্রসাধন-বিষ্঵াধৱৱজ্ঞন
প্ৰভৃতিভিচ্ছাবল্যা নেপথ্যানি । নেপথ্যং বেশঃ । “আকলুবেশী
নেপথ্য”ইত্যমৱঃ । সৰ্বদা কুৰ্বন্তীনামশ্বাকং দুঃখজালস্য অতো নাস্তি ।
অয়ং ভাৰঃ—চন্দ্রাবল্যাঃ সৌভাগ্যাতিৱেক্ষণ একশিৱলিপি দিবে বহশঃ

বিশাখা । অয়ি মুঢে ! কুফের নামমাত্র উচ্চারিত হইলেই সখী
রাধিকা বিকুল হইয়া পড়েন । (অতএব লীলাকথা শুনিবার সময়
কোথায় ?)

পদ্মা । (স্বগত) ইনি ত' নিজপক্ষের প্ৰেমেৰ উৎকৰ্ষই বিশেষ-
কুপে জানাইলেন । হউক । (প্রকাশে) বিশাখে ! তোমৱা ত' বেশ
সুখে আছ । আমাদেৱ বড় দুঃখেৰ দশায়ই কাল যাইতেছে ।

ললিতা । পদ্মে ! তোমাদেৱ ত' কোনও দুঃখেৰ সন্তাবনা নাই ।

পদ্মা । সখি ললিতে ! একুপ বলিও না । যেহেতু, হারগঠন,
কেশপ্রসাধন, বিষ্঵াধৱৱজ্ঞন প্ৰভৃতি চন্দ্রাবলীৰ বেশবিগ্নাসেৱ সাধন

ବିଦ୍ୟମାଧବନ୍ଦୁଟିହିଁ । ଚଂଦାଅଲୀଏ ଶେଷଛାଇଁ । ସରଦା
କୁଣ୍ଡତୀଣଂ ଅକ୍ଷାଣଂ ଦୁଃଖଜାଲମ୍ସ ଅଂତୋ ଗଥି ॥ ୬ ॥
ବିଶାଖା । (ବିହୁ) ହଲା ପଟ୍ଟମେ ! ସଚ୍ଚଂ ତୁକ୍ଷାଣଂ ବହୁଇଁ ଦୁଃଖାଇଁ,
ଅକ୍ଷାଣଂ ଉଣ ଏକଂ ଜେବ ॥ ୭ ॥
ପଦ୍ମା । ହଲା ! କିଂ ତଂ ?

କୁଣ୍ଡସନ୍ତୋଗେନ ପୁନଃ ପୁନର୍ବୈଶଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋ ଭବତି । ଯୁଦ୍ଧାକଞ୍ଚ ରାଧାଯାନ୍ତାଦୂଶ-
ସୌଭାଗ୍ୟାଭାବଂ କାନ୍ଦାଚିତ୍କେନ କୁଣ୍ଡସନ୍ତୋଗେନ କନ୍ଦାଚିଦପି ବେଶ-
କରଣମିତି ॥ ୬ ॥

ବିଶା । ବିହୁଶେତି ବ୍ୟଙ୍ଗୋହର୍ଥଃ—ତବାୟମେବ, ସତୁ ଅସ୍ମାଭିନପକୃଷ୍ଟତ୍ଵେନ
ହସ୍ତତେ ଏବେତି ଭାବଃ । ପଦ୍ମେ ! ସତ୍ୟଂ ଯୁଦ୍ଧାକଂ ବହୁନି ଦୁଃଖାନ୍ତି । ସଦା
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲ୍ୟାଃ କୁଣ୍ଡସନ୍ତୋଗ ଇତି ଭବତ୍ୟା ମିଠ୍ୟେବ ବ୍ୟଜ୍ୟତେ, ସତ୍ୟପି
ସତ୍ୟଂ ସ୍ଥାଦନ୍ତ, ତମପି ରାଧିକାସୌଭାଗ୍ୟଭାନୋରଗେ ସ ତୁ ସୌଭାଗ୍ୟ-
ଭାସଃ ଖଟ୍ଟୋତ୍ତାଯତ ଇତି ହୟା ଜ୍ଞାଯତାମିତ୍ୟଭିପ୍ରେତ୍ୟାହ—ଅସ୍ମାକଂ
ପୁନରେକମେବ ॥ ୭ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ! କିଂ ତ୍ୱରି ?

କରିତେଇ ଆମାଦେର ସର୍ବଦା ବ୍ୟକ୍ତ ଧାକିତେ ହୟ ବଲିଯା ଆମାଦେର ଦୁଃଖ-
ଜାଲେର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ।*

ବିଶାଖା । (ହାତ୍ପୂର୍ବିକ) ସଥି ପଦ୍ମେ ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତୋମାଦେର ଅନେକ
ଦୁଃଖେଇ ବଟେ, କିଞ୍ଚିତ୍ ଆମାଦେର ମାତ୍ର ଏକଟି ଦୁଃଖ ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ! କି ଦୁଃଖ ?

* ପୁନଃ ପୁନଃ କୃଷ୍ଣର ସହିତ ଫିଲମେର ଜନ୍ମ ବେଶାଦି ବିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉାର ଜନ୍ମଇ
ବାରବାର ଏଇକପ କେଶ-ବିଜ୍ଞାସ କରିତେ ହୟ, ଅତ୍ୟବ ଦେଖାନ ହଇଲ ସେ, ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର କି
ସୌଭାଗ୍ୟ—ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର ସହିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ପ୍ରାୟଇ ମିଳନ ଘଟେ ।

ବିଶାଖା । ପଉମେ ! ଜା କା ବି ମଚ୍ଛରୁଷହା ଆଗାଶତାରା ଫ୍ରୁରଦି ।

ତଥ୍ ଜାଦାହିଲାମୁମୁ କମ୍ବ ବି କାଲିନ୍ଦୀକୁଳଗଂଦିଣେ ସମ-
ଦମ୍ବ ଗଂଧକଲହୀଂଦମ୍ବ ସରଦା ଅବଭିତା କନ୍ଦର୍ଥନଂ ॥ ୮ ॥

ଲଲିତା । (ସ୍ଥିତା) ବିଶାଖ ! ଅସଂ ବି ଏକଂ ଗନ୍ଧଅଂ ଦୁଃଖଂ ତୁ ଏ
କଥଂ ବିଶ୍ୱରିତଂ ?

ବିଶାଖା । ଲଲିଦେ ! କିଂ ତଂ ସୁମରାବେହି ।

ବିଶାଖା । ପଦ୍ମ ! ସା କାପି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଦୁଲ୍ଲଭା ଆକାଶତାରା ପ୍ରକ୍ଷୁରତି, ତତ୍ର
ଜାତାଭିଲାଷତ୍ତ କଞ୍ଚାପି କାଲିନ୍ଦୀକୁଳନନ୍ଦିନଃ ସମଦଶ୍ତ ଗନ୍ଧକଲଭେଦଶ୍ତ ସରଦା
ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କନ୍ଦର୍ଥନଂ । ସମଦଶ୍ତେତି ଦୁଲ୍ଲଭା ଯମେଯମିତି ପରାମର୍ଶଭାବାନ୍ତ
ଦୁର୍ମେବ । ଗନ୍ଧକଲଭେଦ୍ରୋ ଦୂର୍ବାରହହନ୍ତିଶାବକଃ । ଅସଂ ଭାବଃ—ମୁଲଭେଦେ
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲ୍ୟାଂ ନ ସନ୍ତୋଗଃ ଶାନ୍ତ ବା, ଅସ୍ମାକଂ ରାଧାଯାନ୍ତ
ସନ୍ତୋଗପ୍ରାର୍ଥନାପି ଦୁଃଖକା କୁଷଙ୍ଗାତିଦୁଲ୍ଲଭତ୍ସାହ । ତତ୍ତ୍ଵ ଅସ୍ମାନ୍ତ
ରାଧାସଥୀୟ ସଦା ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ତଷ୍ଠ ଭବତି ତମାଗି କନ୍ଦର୍ଥନମୟାତିର୍ମତ୍ତୁତେ
ଇତି ॥ ୮ ॥

ଲଲିତା । ସ୍ଥିତେତି । ବିଶାଖ ! ସୁତୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଃ ଭବତ୍ୟ ଇତି ଭାବଃ
ଅହମିତୋହପ୍ୟ୍ୟକର୍ବକୋଟିଭାବିକ୍ଷତ୍ୟ ବରାକୌମିରାଂ ନିର୍ବଚନଂ କରୋମୀ-
ତ୍ୟଭିପ୍ରେତ୍ୟାହ, ଅଗ୍ରମପି ଏକଂ ଗୁରୁତରେ ଦୁଃଖଂ କଥଂ ବିଶ୍ୱରିତଂ ?

ବିଶା । ଲଲିତେ ! କିଂ ତତ୍ତ ସ୍ଵାରର ।

ବିଶାଖା । ସଥି ପଦ୍ମ ! ମର୍ତ୍ତ୍ୟଦୁଲ୍ଲଭା ଏକଟି ସେ ଆକାଶ-ତାରା
ଶୁର୍ତ୍ତ ପାଇତେଛେ, ତାହାର ଗ୍ରହଣେ ଅଭିଲାଷୀ ହିଇୟା ଏକଟି କାଲିନ୍ଦୀ-
କୁଳାନନ୍ଦୀ କୋନ୍ତ ମତ ହନ୍ତିଶାବକ ସରଦା ଆମାଦିଗଙ୍କେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକ୍ରମ
କନ୍ଦର୍ଥନ କରିଯା ଥାକେ ॥ ୮ ॥

ଲଲିତେ । (ମୃଦୁ ହାଶପୂର୍ବକ) ସଥି ବିଶାଖ ! ଅନ୍ତ ଏକଟି ଗୁରୁତର
ଦୁଃଖେର କଥା ତୁ ଯି ଭୁଲିଯା ଗେଲେ କେନ ?

ବିଶାଖା । ସଥି ଲଲିତେ ! ତାହା କି, ସ୍ଵରଗ କରାଇଯା ଦାଓ ।

ଲାଗିଥା । ଅହି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ! ରାହିଁ ପାଅପଲ୍ଲାଅନ୍ତି ଜାବଅରାଅମ୍ବ କୃଥଣେ
କୃଥଣେ ବିରାଗଂ ॥ ୯ ॥

ବିଶାଖା । (ସହାସଂ) ଅଲିଆସଙ୍କଳି ଲାଗିଦେ ! ବିରମେହି ବିରମେହି
କହୁମ୍ବ ଉତ୍ତରଙ୍ଗେ ଢାଉଣଂ ରାଓ ଜେବ ରେହଦିଗକୁ ଜାବଆଗଂ ॥ ୧୦ ॥
ରାଧିକା । (ସଲଜ୍ଜଂ) ହଲା ପଡ଼ିମେ । ଇମାଗଂ ଦୁଶ୍ମୁହୀଗଂ କ୍ଲାବଂ
ଅଗାଅଶ୍ରିତ ତୁମଂ ପିଅସହୀଂ ଚଂଦାଅଲିଅଂ ଜେବ ଜାହି ।

ଲାଗି । ଝଞ୍ଜା ଝଜୁସ୍ତଭାବସ୍ଥାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟର୍ଥଂ ପ୍ରକାଶ ନେମାଂ ଲଜ୍ଜଯୁସୀତି
ଭାବଃ ॥ ରାଧାଯାଃ ପାଦପଲ୍ଲବେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଯାବକରାଗନ୍ତ ବିରଚନଂ । ଅୟନ୍ତାବଃ—
ତତକ୍ଷ ସାମଦାନାଦିଭିଶାଟୁପରେଣ କ୍ରଫେନ ବଶିକ୍ରତାଭିରମ୍ଭାଭିରବକାଶେ
ଦନ୍ତେ ରାଧିକାଯାଃ ପାଦଯୋଃ ପ୍ରଣାମେଣ ଯାବକରାଗଃ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେହିପଗଭୋ
ଭବତୀତି ଭାବଃ ॥ ୧ ॥

ବିଶା । ସହାସମିତି ଅର୍ଥାସାଃ ପ୍ରତ୍ୟଭରନ୍ତ କା ଗତିର୍ଭବିଷ୍ୟତୀତି
ଭାବଃ । ଅନ୍ତୀକାଶଙ୍କିନି ! ବିରମ ବିରମ କୃଷ୍ଣଶୋଭମାତ୍ରେ ଧାତୁନାମେବ ରାଗୋ
ରାଜତେ ନ ଥିଲୁ ଯାବକାନାଂ ଇତି ପ୍ରକାଶିତାର୍ଥନ୍ତ ପୁନଃ ସନ୍ଦେହମେନାଧିକଂ
ସନିଦ୍ଧାରସତ୍ୟର୍ଥଂ ବ୍ୟଜିତ ॥ ୧୦ ॥

ରାଧି । ସଲଜ୍ଜମିତି ଆତ୍ମାଯଃ ଶ୍ରବଣେନ, ଅଥେମାଂ ନିରୁତ୍ତରାଂ ମ୍ଲାନମୁଖୀଂ
ଦୃଷ୍ଟାହ, ସଥି ପଦ୍ମେ ! ଆସାଂ ଦୁର୍ମୁଖୀଗଂ ପ୍ରଲାପମନାକର୍ଣ୍ଣ ତୃଣଂ ପ୍ରିୟସଥୀଂ
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀମେବ ଯାହି ।

ଲାଗିତା । ଅସି ସରଲେ ! ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପଦପଲ୍ଲବେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ
ଅଲଜ୍ଜକଚିହ୍ନେର ରଚନା । *

ବିଶାଖା । (ହାତ୍ପୂର୍ବକ) ଅସି ମିଥ୍ୟାଭୟଶୀଳେ ଲାଗିତେ ! କ୍ଷାନ୍ତ ହେ, କ୍ଷାନ୍ତ
ହେ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଉତ୍ତରଙ୍ଗେ ଧାତୁରାଗ ବିରାଜ କରେ—ଉହା ଅଲଜ୍ଜକରାଗ ନହେ । ୧୦

ରାଧିକା । (ସଲଜ୍ଜଭାବେ) ସଥି ପଦ୍ମେ ! ଏହି ଦୁର୍ମୁଖୀଦିଗେର
ପ୍ରଲାପ ବାକ୍ୟେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନା କରିଯା ତୁମି ଶୀଘ୍ର ଏଥିନ ପ୍ରିୟସଥୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀର
ନିକଟ ଗମନ କର ।

* ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀରାଧାକେ ପ୍ରାଣୀର ଅଭିଲାଷେ ବାରଂବାର ତାହାର ଚରଣତଳେ ଲୁଟିତ
ହୁ—ତାହାତେ ଅଲଜ୍ଜକରାଗ ମୁଛିଯା ସାଂସାର ପୁନଃ ପୁନଃ ତାହା ରଚନା କରିଯା ଦିତେ
ହୁ, ଇହାଇ ଭାବାର୍ଥ ।

পদ্মা । জধাদিসদি পিঅসহী (ইতি নিষ্কাষ্টা) ।

ললিতা । (স্বগতং) এছিং কহুম্স আঝং করিমসং । (প্রকাশং)

হলা রাধে ! এহি পুপ্ফং অবচিপিঅ ভঅবংতং স্মরং পুঅক্ষ ।
রাধিকা । (স্বগতং) দিট্টয়া হিঅট্টিদো জেৰ যে কামো
ইমাএ উবণীদো জং কহুম্স দংসণং এখ সন্তবে ।

(প্রকাশং) জধাহি রোঅদি পিঅসহীএ (ইতি নিষ্কাষ্টা) ॥১॥

(ততঃ প্রবিশতি মধুমঙ্গলেনোপস্থমানঃ কুঞ্চঃ)

কুঞ্চঃ । নবস্তৰকবল্লৰী-চটুলগদ্বন্দীকৃত-

অমন্ত্রমৱাঙ্গতিপ্রত্যুত্মদগ্রগুঞ্জাবিদুং ।

পদ্মা । যথাদিশতি প্ৰিয়সথী ।

ললি । ইদানৌঁ কুঞ্চস্তু আজ্জাং করিষ্যামি । সখি রাধে ! এহি পুপ্ফং
অবচিত্য ভগবত্তং স্মৰ্যং পৃজ্যাম্যঃ ।

রাধি । দিষ্ট্যা হৃদয়স্থিত এব যে কামোহময়া উপনৌতঃ, ষতঃ
কুঞ্চদৰ্শনযত্র সন্তবেৎ । যথাভিৰোচতে প্ৰিয়সথ্যাঃ ॥ ১১ ॥

কুঞ্চঃ । বাযুনা চঞ্চলগক্ষেন বন্দীকৃতঃ বন্দী স্তাৰকঃ স ইব কৃতো যো
অমন্ত্রমৱাঙ্গত ঝংকৃত্যা প্রতুং ব্যাপ্তং অথবা বন্দীকৃতো বন্দীকৃতঃ । উদগ্ৰাণং

পদ্মা । প্ৰিয়সথীৰ যে আজ্জা, তাহাই করিতেছি । (ইহা বলিয়া
প্ৰস্থান)

ললিতা । (স্বগত) এখন কুঞ্চেৰ আজ্জা প্ৰতিপালন কৰি ।
(প্রকাশে) সখি রাধিকে ! চল, পুপ্চয়ন কৰিয়া ভগবান् স্মৰ্য্যেৰ পৃজ্ঞ
কৰিতে হইবে ।

রাধিকা । (স্বগত) কি সৌভাগ্য ! ললিতা আমাৰ হৃদয়েৰ অভিলিষিত
কথাই উখাপন কৰিল ! যেহেতু, ইহাতে কুঞ্চেৰ সাক্ষাতেৰ সন্তাবন
আছে । (প্রকাশে) প্ৰিয়সথীৰ যেমন ইচ্ছা । (ইহা বলিয়া প্ৰস্থান) ॥১১

(অনন্তৰ মধুমঙ্গল কৰ্ত্তৃক উপাস্থমান ত্ৰীকৃষ্ণেৰ প্ৰবেশ)

কুঞ্চ । লতাগুলিৰ নৃতন নৃতন স্বকেৰ মধুৱগক্ষে ভ্রমণগুলি বন্দনা-
কাৰিগণে পৱিণত হইয়া যে বান্ধাৰ কৰিতেছে, তাহাতে পৱিপূৰ্ণ,

শরৎকৃশকলিনজা-পুলিনযুনসংবদ্ধিতং
পরিশুরতি চন্দক স্থগিতময় বৃন্দাবনং ॥ ১২ ॥

(পুনর্নির্মল্য সানন্দ) ॥

শরদি মুখরিতাশাস্তারনাদবনীভি-
বলদবিচলনেত্রাঃ পশ্চ বৃন্দাবনেহত্ত।
বিদধতি রণরঞ্জং বাসিতা-সঙ্গহেতোঃ
সরতসমুরূপৈষ্ঠেঃ সঙ্গবে পুন্ডবেজ্জাঃ ॥ ১৩ ॥

মধুমঙ্গলঃ ! (সর্বতো বিলোক্য)

তুহ সঙ্গমেণ শুণং মুউন্দ বৃন্দাড়ঙ্গ ঘণচ্ছাআ ।

উঅ দন্তেণ কুরুণ্ডঅভরস্মস পীদৰং ধৱই ॥

উৎকৃষ্টানাং গুঞ্জনামৰ্বুদং যত্র। চন্দকৈঃ ময়ুরপিষ্ঠেঃ স্থগিতং সংবৃতং
ব্যাপ্তিমিতি যাবৎ। “স্থগি সংবরণে” ধৃতুঃ ॥ ১২ ॥

মুখরিতাঃ প্রতিনাদিতাঃ আশা দিশো যৈঃ। বাসিতা পুলিপী গৌঃ ॥ ১৩ ॥
মধু। তব সঙ্গমেন নুনং মুকুন্দবৃন্দাটবী ঘনচ্ছায়া। উত দন্তেন
কুরুণ্ডকভরস্ত পীতাম্বরং ধারয়তি। ঘনচ্ছায়াপক্ষে তৎসাক্ষপ্রাপ্ত্যা
যেদকাণ্ডিঃ ॥ ১৪ ॥

অর্ববুদ-অর্ববুদ উৎকৃষ্ট গুঞ্জার দ্বারা শোভিত, শরৎকালীন ক্ষীণ-
তোয়া যমুনার পুলিন-সমূহের দ্বারা সম্যক্রমপে বদ্ধিত এবং অসংখ্য
ময়ুরপুচ্ছে পরিব্যাপ্ত হইয়া অন্ত এই বৃন্দাবন সর্বতোভাবে শোভা
পাইতেছে। ১২

(পুনরায় ভাল করিয়া দেখিয়া আনন্দভরে)

সখে! দেখ দেখ, অন্ত এই শারদারন্তে বৃন্দাবনে বলিষ্ঠ বৃষভকুল
ঝুতুমতী গাতৌর সঙ্গমের নিমিত্ত উচ্চ নিনাদে দশ দিক্ষ মুখরিত করিয়া
স্থিরনেত্রে উচ্চ শৃঙ্গের দ্বারা পরম্পরের সহিত বৃন্দাবনে রত হইয়াছে। ১৩

মধুমঙ্গল। (চারিদিকে তাকাইয়া) তোমার সঙ্গহেতু তোমার
সাক্ষপ্রবশতং জলদকাণ্ডি এই বৃন্দাবন দন্তহেতু ঝিনটী পুঞ্চের ছলে
পীতাম্বর ধারণ করিয়াছে।

কুঞ্চঃ । (স্বগতং) কিম্বত নিষ্ঠিতসক্তেলেখাৰ্থঞ্জা পূৰ্ণমনো-
ৱাদীকৰিষ্যেহহং লালিত্যা ॥ ১৪ ॥

হস্ত ! শাশ্঵তমাধুৰীসন্দোহসন্দলিতাপি বৃন্দাটবীকক্ষা খঞ্জ-
নাক্ষীবিগ্রহকর্মাদানন্দবিদূমপি ন মে সন্ধাতি । তদ্বে-
সক্ষেতং সঞ্চারযামি (ইতি তথা কুর্বন্ত)
দিব্যো রথাঙ্গি ! সময়ং সংগি সঙ্গমস্ত
জজে বৰাঙ্গি ! তৰমা কুকু পক্ষপাতং ।
অধ্যানমন্ত্রসন্ধানেন বিলোক্যমানঃ
শোকাদসং সহচৱত্ব রৌৱবৈতি ॥

মধুমছলঃ । (বিহু) তো বয়স্ত কিং এদং অউকৰং বাদিতং ?

সন্দালিতা বংশা শৰদি যত্র কুত্রাপি খঞ্জনসংক্ষৰং বিনা শোভে নো-
পন্থতে । ইতি খঞ্জনাক্ষীপদৈকদেশব্যুদং বস্ত । হে রথাঙ্গি চক্ৰবাকি ।
ব্যগদেশেন রাধে । রৌৱবৈতি অত্যুৰ্থং জলতি, রোদিতাত্যুৰ্থঃ ।
তো বয়স্ত কিমিদ্যপূৰ্বং বাদিতং ।

কুঞ্চঃ । (স্বগত) অন্ত কি লালিত্যা আমাৰ সক্ষেত-পত্রেৰ অৰ্থ
অবগত হইয়া আমাৰ মনেৰ ভাবিলাষ পূৰ্ণ কৱিবে ? ১৪

হায় ! বৃন্দাবনেৰ কুঞ্জকলি শৱৎকালেৰ মাধুৰ্য্যেৰ দ্বাৰা পৱিপূৰ্ণ
হইলেও খঞ্জনাক্ষীৰ বিৱহে আমাৰ বিদ্যুমাঙ্গণ আনন্দবিধান কৱিতে
পাৰিতেছে না । অতএব বেগুনাদেৱ দ্বাৰা সক্ষেতবাক্য প্ৰেৱণ কৱি ।
(বেগুনাদন)

হে চক্ৰবাকি । মিলনেৱ উৎকৃষ্ট কাল উপস্থিত হইয়াছে, অতএব
হে বৰাঙ্গি ! সহুৰ পক্ষপাত কৱ । * তোমাৰ সহচৱ তোমাৰ বিৱহ-
জনিত শোকবশতঃ অৰ্দ্ধাঙ্গিতে তোমাৰ পথেৰ অতি অবলোকনপূৰ্বক
উচ্চকঠো রোদন কৱিতেছে ।

মধুমছল । (হাত্তপূৰ্বক) তো বয়স্ত ! এ কি অপকৃণ বাগ্য বাদিত
কৱিলে ?

* চক্ৰবাকীকে পক্ষপাত কৱিতে অৰ্থাং উড্ডন হইতে বঙ্গা হইল । ভাবাৰ্থ—
অতি শীঘ্ৰ আগমন কৱ ।

କୁର୍ବନ୍ । ସଥେ ! କୁରଙ୍ଗୀଲୋକନାର୍ଥ ମହାଯମୃତ୍ୟଃ ।

ମୂରୁମୁଳଃ । ମତ୍ତଃ କୁର୍ବନ୍ କଥିନଃ କିନ୍ତୁ ଏକଃ ଅକୁର୍ବନ୍ ଅଶ୍ଵମ
କିଅ ॥ ୧୫ ॥

କୁର୍ବନ୍ । ସଥେ ! ସାଧୁ ବିଦିତଃ କୁରଙ୍ଗୀଲୋଚନାର୍ଥମେବ ।

(ନେପଥ୍ୟ)

ପିବନ୍ତୀନାଂ ବଂଶୀଦବମିହ ଗବାଂ କର୍ଣ୍ଚଲୁକୈକଃ
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୀ ଦୂରାକ୍ଷିଣି ଦିଶି ତଥା ଶୁଷ୍ଠୁରମୀ ।
ଆକାଶେ ପୁଞ୍ଜାନ୍ତିତକୁର୍ବନ୍ତିଭିତଃ ଶୋଭିତମିଦଃ
ଯଥା ବୃଦ୍ଧାରଣ୍ୟଂ ଦଧିଯୟ-ନନ୍ଦୀମାତୃକମଭୂତ ॥ ୧୬ ॥

ଶୁଭୁ । ସନ୍ତ୍ୟଃ କଥିତଃ, କିନ୍ତୁ ଏକମନ୍ତରମନ୍ତ୍ରଥାହୁତଃ ॥ ୧୫ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ପରାପ୍ରେବାହାନ୍ତ୍ରଥା ଶୁଷ୍ଠୁର୍ଯ୍ୟବୀ ଆକାଶେହପି ପୁଞ୍ଜାନ୍ତିତକୁର୍ବନ୍ତି
ଶୋଭିତଃ ସନ୍ତ ବୃଦ୍ଧାରଣ୍ୟଂ ଦଧିଯୟ-ନନ୍ଦୀମାତୃକମଭୂତ । ଅଯର୍ଥଃ—ବଂଶୀ-
ଶ୍ରୀଦିଗେନ ଗବାଂ ଦୁଃଖପ୍ରେବାହାନ୍ତ୍ରକୁର୍ବନ୍ତଃ ପୁଞ୍ଜାନି ଚ ଦୁଃଖପଦଭୂତନ् । ତତ୍ତ୍ଵ
ପୁଞ୍ଜାନାମସ୍ତରମାତ୍ରକେନ ଦୁଃଖାନି ଦୂରୀନି ବଭୂରିତି । ‘ପୁଞ୍ଜ ବିକମନେ’ ଧାତୁ:
ଇତ୍ୟାଜ୍ଞତଃ, ଦିବାଦିର୍ବାଦ ଯନ୍ ॥ ୧୬ ॥

କୁର୍ବନ୍ । ସଥେ ! କୁରଙ୍ଗୀଲୋକନାର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ହରିଣୀ ଅବଲୋକନ କରିବାର
ଜନ୍ମିତି ଆମାର ଏହି ଚେଷ୍ଟା ।

ମୂରୁମୁଳ । ତୁମି ସନ୍ତ୍ୟଇ ସମ୍ମାନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଏକଟି ଅକ୍ଷରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ
କରିଯାଇ । ୧୫

କୁର୍ବନ୍ । ସଥେ ! ଟିକଇ ବୁଝିଯାଇ, ଶକ୍ତି “କୁରଙ୍ଗୀଲୋକନାର୍ଥ” ହେଲେ
“କୁରଙ୍ଗୀଲୋଚନାର୍ଥ” । (ଅର୍ଥାତ୍ ହରିଣୀନୟମାକେ ଲାଭେର ଜନ୍ମ)

(ନେପଥ୍ୟ) ଦୁଃଖନତ୍ତୀ ଗାଭୀଗନ କର୍ଣ୍ଚଲୁକେର ଦୀର୍ଘ ଏହି ବଂଶୀଦବ ପାନ
କରାଯା ତାହାଦିଗେର ଚତୁର୍ଦିକେ ଦୂରେ ‘ଏମନ ବରିଯା ଦୁଃଖଶ୍ରାବ ହଇଯାଛେ,
ଯାହାତେ ଆକାଶେ ପୁଞ୍ଜିତ ତକଗଣେର ଅଭିଯୁକ୍ତେ କ୍ରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରବାହିତ ହଇଯା
ବୃଦ୍ଧାବନ ଦଧିଯୟ ହଇଯା ନନ୍ଦୀମାତୃକ ଭୃଥଗୁରୁପେ ପରିଗତ ହଇଯାଛେ । * ୧୬

* ବଂଶୀଶ ଦ୍ୱାରା ତକଗନ ପୁଞ୍ଜିତ ହେଉଥାର ସମକାଳେଇ ଗାଭୀଗନେର ବେଳେ ଆଚର ଦୁଃଖଶ୍ରାବ
ହେଉଥାର ପୁଞ୍ଜାନ୍ତିତ ଅଭିଯୁକ୍ତେ ସଂପର୍କରେ ଦୁଃଖ ଦଧିକଗେ ପରିଗତ ହଇଯାଛେ ।

কৃষ্ণঃ। সথে! দক্ষিণতঃ পশ্চ।

তুঙ্গস্তাত্রোরশৃঙ্গঃ শূরদুরুণখুরো রম্যপিঙ্গেক্ষণত্রীঃ
কর্তব্যালম্বিষটে। ধরণিবিলুষ্টিতোচ্ছলাঞ্জুলদণ্ডঃ।
সোহয়ং কৈলাসপাঞ্চুত্তিরতুল-ককুন্মাণ্ডলো লৈচিকীনাং
চক্রে ভাতি প্রিয়ো যে পরিমলতুলিতোফুলপদ্মঃ ককুন্মৈ॥
(ততঃ প্রবিশতি সথীভ্যামহুগম্যমানা রাধা)

রাধা। (স্বগতং) জন্মে দিসাদো বেগুনদেৱ আআদো সা দিসা
মোহিনীএ মএ গ ভালিদা। *

কৃষ্ণঃ। পরিমলতুলিত ইতি পদ্মগন্ধনামায়ং বৃষৎ, তথা হ্যজ্ঞঃ—“পদ্মগন্ধঃ সুগন্ধশ বলীবর্দ্ধাবতিপ্রিয়া”বিতি।

রাধি। যতো দিশতো বেগুশৰ আগতঃ সা দিশা মোহিতয়া ময়া ন
ভাবিতা।

কৃষ্ণ। সথে! দক্ষিণদিকে অবলোকন কৰ। যাহার অত্যুচ্চ শৃঙ্গ
তাত্রিবর্ণ ও যাহার অরূপবর্ণ যুর বিশ্ববৰ্কপে শোভা পাইতেছে; যাহার
পিঙ্গলবর্ণ চক্ষুর শোভা অতি রমণীয়, যাহার কর্ণে ঘটা লম্বিত, যাহার
প্রচণ্ড জাঞ্জুলদণ্ড ধরণীতে বিলুষ্টিত, যাহার দ্যুতি কৈলাস পর্বতের আয়ঃ
পাঞ্চুর্বণ্ণ, যাহার ককুন্মধুল অতুলনীয়, যাহার পরিমল প্রকৃষ্টিত পদ্মের
আয়, সেই এই পদ্মগন্ধ নামক আমাৰ প্রিয় বৃষ গাতীমণ্ডলে বিৱাজ
কৰিতেছে।

(অতঃপর পশ্চাতে সথীদ্বয়সহ শ্রীরাধিকার প্রবেশ)

রাধা। (স্বগত) আমি বেগুনদে মুঝ হইয়া যে দিক্ হইতে শব্দ
আসিতেছে, সে দিক্ হিঁব কৰিতে পারি নাই।

* “সংভালিদা” ইতি পাঠাস্তুরং, সংভাবিতা ইত্যর্থঃ।

ললিতা। (সোৎপ্রাসম্মিতং) হলা রাহিএ! কীল অকাণ্ডে
হরিণকর্ণীর তুমং জাতাসি?

রাধিকা। ললিতে! কিভি অঞ্চলে ধৰ্মং পরমদ অপ্নেসি। সচ্চং
তুমং জেব হরিণী জং কলসদেণ হরিজন্তী দীসসি।

ললিতা। রাহে! তুমং কৃত্য হরিণী জং এসো! রঙ্গণী নাম হরিণী
তুক্ষ সহী।

রাধিকা। (স্বগতং) দিট্টিআ এসা কাবি সৌরভ্যধারা পুরো
বাড়িআদো দুনীৰ মং আঅড়চনি। (ইতি সব্যাঙ্গং পুরঃ
প্রযাতি)

ললিতা। রাধে! কশ্যাদকাণ্ডেহকালে হরিণকর্ণীর তং জাতাসি?
রাধি। ললিতে! কিমিতি আজ্ঞানে! ধৰ্মং পরম্পরাপৰ্যাসি? সত্যং
স্থমেব হরিণী যৎ কলশদেন হর্ষবত্তী দৃশ্যসে।

ললি। রাধে! তং খলু হরিণী যদেষা রঙ্গণী নামা হরিণী ক্ষব সথী।
রাধি। দিষ্ট্যা এষা কাপি সৌরভ্যধারা পুরোবাটিকাতঃ দৃতীৰ
সমাকর্ষতি।

ললিতা। (উৎকর্ণ্ণ ও ঈষৎ হাস্তপূর্বক) সখি রাধিকে! অকালে
তুমি হরিণকর্ণী হইলে কেন?

রাধিকা। ললিতে! তুমি নিজের ধৰ্ম পরের উপর অর্পণ করিতেছ
কেন? যথার্থ তুমিই হরিণী, যে হেতু, কলশদে তোমাকে আনন্দিতা
দেখিতেছি।

ললিতা। রাধে! তুমিই নিশ্চয়ই হরিণী; যেহেতু, রঙ্গণী নামী
হরিণী তোমার সথী।

রাধিকা। (স্বগত) সৌভাগ্যবশেই পুরোবর্ণনী পুষ্পবাটিকা হইতে
কি এক সৌরভের ধাৰা দৃতীৰ গ্রায় আমাকে আকর্ষণ করিতেছে!
(এই বলিয়া ছলপূর্বক অগ্রে গমন করিতে লাগিলেন)

বিশাখা। (শুভ্রা) হলা রাধে ! কীস তুমং ভিজীৰ কিপ্পিগঘং সঞ্চসি ।
 রাধিকা। বিসাহে অগ্ৰদো ফুলাইং কুসুমাইং দীসন্তো তা
 এদাইং ঘেতুণ তং মিত্রং পূর্বইসমং ॥ ১৭ ॥

জলিতা। হলা সক্তং মিত্রস্ম অগুৱাও তুমং তৰলেদি । সো
 দাব গহণচৰমস্ম জেৰ ণ কথু গঅণচৰমস্ম ।

রাধা। (সপ্রগয়ৰোধং) অই অদুখিণে ! কমলবন্ধুং কধেমি ॥

জলিতা। সহি ! কীস আআৱং সংগোবেসি ॥ ১৮ ॥

বিশা। সথি রাধে ! কশ্মাদ্বং ভৃঙ্গীৰ কমপি গদ্ধং সৰ্পসি অৰ্ষেষয়-
 সীত্যৰ্থঃ ।

রাধি। বিশাখে ! অগ্রতঃ ফুলানি কুসুমানি দৃশ্যত্বে ! তদেতানি
 গৃহীত্বা গিত্রং পূজযিষ্যামি, মিত্রং স্থৰ্যাগিত্যৰ্থঃ ॥ ১৭ ॥

জলি। সথি ! সত্যং মিত্রস্যানুবাগচ্ছাং তৰলৱতি । স তাৰদাহন-
 চৱষ্টেৰ ন খলু গগনচৱন্ত ।

রাধি। অদক্ষিণে ! কমলবন্ধুং কথমামি ।

জলি। সথি ! কশ্মাদাকাৱং ইঙ্গিতং সঙ্গোপয়সি ? পক্ষে আ ইতি
 অক্ষতং সঙ্গোপয়সি ন বদসি, কমলাবন্ধুমিতি প্ৰকটং ন বদসীত্যৰ্থঃ ॥ ১৮ ॥

বিশাখা। (মৃদুচান্দপূর্বক) সথি রাধে ! কেন তুমি ভয়াৰীৰ ছায়
 কি এক গন্দেৰ আহেষণ কৰিতেছ ?

রাধিকা। বিশাখে ! অগ্রে প্ৰশূটিত কুসুমাবলী দেখা ষাইতেছে ।
 তাই এইগুলি লইয়া ঘিৰেৰ পূজা কৰিব । ১৭

জলিতা। সথি ! সত্যই ঘিৰেৰ অনুবাগে তোমাকে চঞ্চল
 কৰিয়াছে । সেই মিত্র গহণচাৰী, গগনচাৰী নহেন ।

রাধা। (প্ৰণয়ৰোধ সহকাৰে) অযি নিষ্ঠুৱে ! আমি কমলবন্ধুৰ কথা
 বলিতেছি ।

জলিতা। সথি ! আকাৰ গোপন কৰিলেছ কেন ? * ১৮

* ‘আকাৰ গোপন’ কথাটি বাৰ্থ । একপক্ষে নিজেৰ আকাৰ আকৃতি গোপন
 কৰিতেছ, অপৰ পক্ষে ‘কমলবন্ধু’ কথাটিতে ‘কমল’ শব্দেৰ উপৰ আকাৰ দিলে
 “কমলাবন্ধু” পদ হয় । তাহাতে শ্ৰীকৃষ্ণ বুঝায় ।

বিশাখা। ললিদে ! সপ্তর্তীভাবেণ ঈসা চেতনাগোবেদি গ
উণ পিঅসহী ॥ ১৯ ॥

রাধা। (সজ্জনদণ্ড) অই বামে ! অতগো হিঅট্টদণ্ড অথঃ
পরমণে কৌম পাড়েনি তা তুরবেহি জং গান্দুরে জেৱ
সো তুকাণং বিষাধুরকগুখগুণে ।

ললিতা। রাহে আকেমারং অক্ষাণং অকথডিদণ্ড কুসঙ্গাৰবণং ।
বুদ্ধাবনলন্ডাও জেৱল জাণেন্তি তা অতগো মুহেণ কিং
কবইসন্ধি ।

রাধিকা। (বিহুল) অই পর্ববদে জাণেন্তি জাণেন্তি । তদো

বিশা। ললিতে ! সপ্তর্তীভাবেন ঈর্ষেব সঙ্গোপয়তি । ন পুনঃ
প্রিয়সখী । লক্ষ্মী সহ সাপত্যাদীৰ্ঘা তন্মাহোচ্চারণাসন্ধ-
বাদিত্যৰ্থঃ ॥ ১৯ ॥

রাধি। অযি বামে ! আহনো হৃদয়হিতমৰ্থং পরমণে কম্বাণ
পাত্যসি । তত্ত্বরয় যোগাতিদুরে এব স যুগ্মাকং বিষাধুরকগুখগুণং ।

ললি। রাধে ! আকেমারম্যাকং অস্ফলিতং কুলাঙ্গনাত্রিতং বুদ্ধাবন-
লতা এব জানন্তি । তদা যামো মুখেন কিং কথৰিষ্যাগঃ ।

রাধি। অযি পতিৰুতে ! জানন্তি জানন্তি । তত এব কল্পে

বিশাখা। ললিতে ! সপ্তর্তীভাবহেতু দীর্ঘাছি আকার গোপন
করাইত্বেছে, প্রিয়সখী করিত্বেছেন সা । ১৯

রাধা। (জ্ঞানি করিয়া) অযি প্রতিকূলে ! গিজেৱ হৃদয়হিত অৰ্থ
অন্তেৱ মুখে ফেলিতেহ কেন ? তবে এখন সত্ত্ব যাও, যেহেতু,
তোমাদেৱ বিষাধুরেৱ কগুখগুমকাবী আৱ অধিক দুৰে মাই ।

ললিতা। সখি রাধিকে ! কৌমারকাল হইতেই আধাদেৱ
কুলাঙ্গনাত্রত যে অখণ্ডিত, ইহা বুদ্ধাবনেৱ লতাগুলি পর্যাপ্ত জানে ; ইহা
নিজেৱ মুখে আৱ কি বলিব ?

রাধিকা। (হাশপূর্বক) অযি পতিৰুতে ! সকলেই জানে, সকলেই

ଜେବେ କଲି ତୁହ ଭୁଅବଲିଖିପୋ ଅକ୍ଷେ ସନ୍ଧମିଦଂ ଦିର୍ଢିଟଂ ଯଏ
ମକରକୁଣ୍ଡଲଙ୍ଗଂ ତଥା ଜେବେ ବିସାହାଏ ତପ୍ତତୁଳିଓରି
ପ୍ରକୃତିଦଂ ସିଂହଗୁକିରୀଟଂ ॥ ୨୦ ॥

ଲଲିତା । (ଶିତା) ପରପରିବାଦିନି ! ଅବେହି ଅବେହି ।

ବିଶାଖା । ରାହେ ! କିନ୍ତିଅଂ ବାମ୍ପିସମ୍ବି ଏ କଥୁ ଚଞ୍ଚାଲୋଏ
ଚନ୍ଦକାନ୍ତଶିଳା ଅନ୍ଧସିନ୍ଧା ହୋଇଟଂ ପହବଦି ।

ରାଧିକା । (ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି ସଚୟକାରଂ) ଲଲିଦେ ! ତୁଷ୍ଟଂ ଅଗୁ-
ଜାପେହି ପଲାଇମୁସଂ (ଇତ୍ୟକମ୍ପତେ)

ଲଲିତା । (ଶଶକଂ) ରାହେ ! କୀସ ଭାଏସି ।

ପୋତଃକାଲେ ତବ ଭୁଜବଲ୍ୟା ଅନ୍ଧେ ସଂକ୍ରାନ୍ତଂ ଦୃଷ୍ଟଂ ଯଥା ମକରକୁଣ୍ଡଲଙ୍ଗିନଂ ।
ତଈଥେ ବିଶାଖାୟାନ୍ତତୁଲିକୋପରି ଫୁଟିଟଂ ଶିଂହଗୁକିରୀଟଂ ॥ ୨୦ ॥

ଲଲି । ପରପରିବାଦିନି ! ଆପେହି ଆପେହି ।

ବିଶା । ରାଧେ ! କୁନ୍ତିମଂ କମ୍ପିସ୍ୟାମି ଆଚାଦରିଯାମି । ନ ଖଲୁ
ଚଞ୍ଚାଲୋକେ ଚନ୍ଦକାନ୍ତଶିଳା ଅପ୍ରଦିଵା ଭବିତୁଂ ପ୍ରତିବତି ।

ରାଧି । ଲଲିତେ ! ତୁର୍ଗମୟତାପର ପଲାଯିବ୍ୟାମି ।

ଲଲି । କ୍ଷାନ୍ତିଭେସି ?

ଜାନେ, ଏହି ଜନ୍ମାଇ ପୋତଃକାଲେ ତୋମାର ଭୃତ୍ୟତାର ମଧ୍ୟେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି
ମକରକୁଣ୍ଡଲେର ଚିହ୍ନ ଦେଖିଯାଛି । ତେମନିହି ତଥାଯା ବିଶାଖାର ଶୟାର
ତୁଲିକାର ଉପର ମୟୂରପୁଛେର ମୁକୁଟ ସ୍ପଷ୍ଟତା ଦେଖା ଗିଯାଛେ । ୨୦

ଲଲିତା । (ଦେଖି ହାସିଯା) ହେ ପରନିନ୍ଦାକାରିଣି ! ଯାଓ, ଯାଓ ।

ବିଶାଖା । ରାଧେ ! ଗୋପନ କରିତେଛ କେନ ? ଚଞ୍ଚାଲୋକେ କି
ଚନ୍ଦକାନ୍ତମଣି ଦ୍ରବୀତ୍ତ ନା ହଇଯା ଥାକିତେ ପାରେ ?

ରାଧିକା । (ଅଗ୍ରେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ଚମ୍ରକାରିତାର ସହିତ)

ଲଲିତେ ! ଶୀଘ୍ର ଆଦେଶ କର, ପଲାଯନ କରି । (ଇହା ବଲିଯା କାମିତେ
ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । (ଶକ୍ତାଶକ୍ତାରେ) ରାଧେ ! କେନ ଭୟ ପାଇତେଛ ?

রাধিকা। (সাভ্যস্থং) অহি বক্ষে ! অলং অলিএণ ইমিণ
উজ্জ্বলগুণে গুণং ইয়দ্ব লম্পডসন হথে পক্ষেত্তুং মং দূরং
আণীদাসি ।

ললিতা। (নিপুণং নিভাল্য স্বগতং) গুণং দূরদো বিলোইজ্জতং
তমালং জেৱ ইয়ং কহুং মঞ্চেদি । (প্রকাশং)। হঁ দাণীং কথং
পলাইসসসি লঞ্চো মএ ওসৱো । (ইতি রাধিকামাকৰ্ষতি)।
রাধিকা। (সকাতর্যং) সখি বিশাখে ! পরিভাষি পরিভাষি
সরণা অদলি ।

বিশাখা। অহি পেষ্যস্তমিদে ! কথং ত্রিলোকং জেৱ দে কহা-
এদি । পেকুখ এসো পলাসী গ কৃত্ব তুজ্ব বিলাসী ।

রাধি। অয়ি বক্ষে ! অলমলৌকেনামেন ধাজুহেন নূনং অস্য লম্পটস্ত
হস্তে প্রক্ষেপ্তুং মাং দুরমানীতাসৌৰ ।

ললিতা। নূনং দূরতো বিলোক্য তমালমেবেৱং কৃষ্ণ মত্ততে ।
হঁ ইদানীং কথং পলায়িষ্যসি লক্ষো ময়াবসৱঃ ।

রাধি। সখি ! পরিভাষি পরিভাষি শরণাগতাস্মি ।

বিশা। অয়ি প্ৰেমোদ্ব্ৰাস্তে ! কথং ত্রিলোকমেৰ তে কৃষ্ণযত্তে ।
পশ্য এব পলাশী বৃক্ষে ন থলু তব বিলাসী ।

রাধিকা। (অস্ত্যার সহিত) অয়ি বক্ষে ! এখন আৱ সৱলতা
দেখাইবাৰ প্ৰয়োজন কি ? নিশ্চয় তুমি এই লম্পটেৱ হস্তে সমৰ্পণ
কৱিবাৰ জাহি আমাকে দূৰে আনয়ন কৱিয়াছ ।

ললিতা। (ভাল কৱিয়া দেখিয়া স্বগত) নিশ্চয় ইনি দুধ হইতে
তমালবৃক্ষ দেখিয়া ভাহাকে কৃষ্ণ মনে কৱিতেছেন । (প্রকাশে)
এখন আমি ত সময় পাইয়াছি, এখন কেমন কৱিয়া পলাইয়া যাইবে ?
(ইহা বলিয়া রাধিকাকে আকৰ্ষণ)

রাধিকা। (কাতৰতা সহকাৰে) সখি বিশাখে ! আমি তোমাৰ
শরণাগতা ; তুমি আমাকে রক্ষা কৱ—ৱৰ্ষা কৱ ।

বিশাখা। অয়ি প্ৰেমোদ্ব্ৰাস্তে ! তুমি ত্রিলোককে কৃষ্ণয় মনে
কৱিতেছ কেন ? এ যে বৃক্ষ, ইনি তোমাৰ প্ৰিয়তম নহেন ।

କୃଷ୍ଣ । କଥଂ ନେଦାନୀଯିପି ପ୍ରତ୍ୟାସନ୍ତା ତମଙ୍ଗୀ ? ତମୁରଲୀମୀରଯାମି ।
(ଇତି ତଥା କୁର୍ବନ୍)

ଅୟି ଶୁଧାକରମଣ୍ଡଳି ! ମଣ୍ଡଳ ଅମଟିବୀଂ ଶୁହପାଦବିସପଣେଃ ।
ଉଦୟଶୈଳତଟିବିଚିତ୍ରେକ୍ଷଣେ ନାହିଁ ଚକୋରସୁବା ପରିତପ୍ୟତେ ॥
ବିଶାଖା । (ସର୍ବ ଧୈର୍ଯ୍ୟମର୍ବନ୍ତ୍ୟ) ହଜା ରାହି ! କୀସ ତୁମ୍ହାଂ ଭମ୍ଭତୀ
କଲ୍ୟାନ୍ ଓସରେନି ॥ ୨୧ ॥
ଲାଲିତା । ସହି ଦଂସିଏ ! ବାରଂ ବାରଂ ତୁମ୍ହାଂ ବନ୍ଦେଗି ଅଂ ଉଗ୍ଧାଡ଼ିବ
ରହମ୍ବା ତୁଏ ରାହି କିମ୍ବା ।
ରାଧିକା । (ସଲଜ୍ଜମବହିଥାଂ ନାଟ୍ୟତି)

କୃଷ୍ଣ । ଶୁଧାକରମଣ୍ଡଳି ହେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳି ! “ବିଷେହଙ୍ଗୀ ମଣ୍ଡଳଂ ତିଯୁ”
ଇତ୍ୟମରଃ । ପାଦବିଦପଣୈଣଃ କିରଣପ୍ରମାରଣୈଣଃ କିରଣସଞ୍ଚାଲନୈଶ ।
ବିଶା । କଞ୍ଚାଙ୍କିଂ ଭମ୍ଭତୀ କନ୍ଦୟମରଲୟସେ ॥ ୨୧ ॥
ଲାଲିତା । ସଥି ବଂଶିକେ ! ବାରଂ ବାରଂ ହାଂ ବନ୍ଦ୍ୟାମି ସନ୍ଦ୍ୟାଟିତରହଣ୍ଠା
ଦୟା ରାଧାକୃତା ।

କୃଷ୍ଣ । କହି ଏଥନ୍ତି ତ କୁଶାଙ୍ଗୀ ଶ୍ରୀରାଧିକା ଆସିଲେନ ନା ? ଅତଏବ
ମୁରଲୀ ବାଘ କରି । (ଏହି ବଲିଆ ତାହାଇ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) ।
ଅୟି ଶୁଧାକରମଣ୍ଡଳି ! ତୁମି ଶୁହ ପାଦକ୍ଷେଣେ ଏହି ବୁନ୍ଦାବନକେ
ଅନୁକ୍ରତ କର ; ନତୁବା ଏହି ଚକୋରସୁବା ଉଦୟଶୈଳତଟି ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ
କରିଯା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିତପ୍ତ ହିତେହେ ।

ବିଶାଖା । (ନିଜେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ) ସଥି ରାଧିକେ ! ତୁମି ଭୟଗ
କରିତେ କରିତେ କନ୍ଦୟବୃକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିତେଛ କେନ ? ୨୧
ଲାଲିତା । ସଥି ବଂଶିକେ ! ବାରଂବାର ତୋମାକେ ବନ୍ଦନା କରିତେଛ ।
ଯେହେତୁ, ତୁମି ଶ୍ରୀରାଧିକାର ରହଣ୍ଠା ଉଦ୍ୟାଟିତ କରିଯା ଦିଲେ ।
ରାଧିକା । (ଲଜ୍ଜାମହକାରେ ଆକାର ଗୋପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । (ସଂକ୍ଷତେନ)

ବିଶଦ୍ଧିଃ କର୍ଣ୍ଣାନ୍ତେ ତଥ ଦିଶ୍ମଈରେରତ ମୁରଲୀ-
 କଳୈଲକୁନ୍ତନ୍ତୋ ଗୁରୁରଜନି ରନ୍ତୋକ ! ତରମ୍ୟ ।
 ବିଲୁପ୍ତାଭୂଦୂଷିନ୍ଦନଜଳବୁଢ଼ିବ୍ୟତିକରୈଃ ।
 ଅନ୍ତିତାଭିର୍ଦ୍ଵାନ୍ତଦଲମବହିଥାଲହରୀଭିଃ ॥

ବିଶାଖା । ଲଲିତେ ! କୋ ମାଣିଂ ଅବହିନ୍ଦ୍ରା ଅବସର । ଇତି
 ସଂକ୍ଷତେନ) ॥ ୨୨ ॥

ତ୍ରପାଭିଚରଣକ୍ରମେ ପରମସିଦ୍ଧିରାଥର୍ବନୀ ।
 ଆରାନଲସମିକ୍ଷନେ ସପଦି ସାମିଧେନୌଧବନିଃ ।
 ତଥାତ୍ମାପରମାଆନୋକପନିଷାୟୀ ସଙ୍ଗମେ
 ବିଲାସମୁରଳୀଭାବୀ ବିକୃତିରତ୍ନ ବୈରାୟତେ ॥

ବିଶା । ଲଲିତେ ! କି ଇଦାନୀମବହିଥାରୀ ଅବସର ? ୨୨ ॥

ତ୍ରପାଭିଚରେ କ୍ରମେ ଅର୍ଥର୍ବେଦନ୍ତ୍ୟାଭିଚାର-
 ପ୍ରାୟସ୍ତାନ୍ତ । ଆରାନଲଶ୍ଚ ସମିକ୍ଷନେ ଜାଲନେ ସାମିଧେନୀ ଧବନିଃ । ସାମିଧେନୀ
 ମନ୍ତ୍ରପାଠଃ । “ଧାର୍ମସାମିଧେନୀ ଧର୍ମ୍ୟା ଚ ସା ଶାଦଗ୍ନିସମିକ୍ଷନେ” ଇତ୍ୟମରଃ ।
 ଆୟୁପରମାଆନୋଃ ସଙ୍ଗମେ ଏକିକରଣେ ଉପନିଷଦ୍ୟା ତତ୍ତ୍ଵସୌତି ବାକ୍ୟମରୀ
 ଲଙ୍ଜାକ୍ଷୟଂ କାମୋଦ୍ରେକଂ ପ୍ରେମ୍ୟର୍ଜାକ୍ଷ କରୋତୀତ୍ୟର୍ଯ୍ୟ । ବୈରାୟତେ ବୈରଂ
 କରୋତୀତ୍ୟର୍ଯ୍ୟ । ‘ଶର୍ଦ୍ଦବୈରକଳହାତ୍ମବ୍ୟମେଦେଭ୍ୟଃ କରଣେ’ ଇତି ଣିଞ୍ଚ ।

ଲଲିତା । ହେ ରନ୍ତୋକ ! ଅତ୍ୟ ମୁରଲୀର ପ୍ରସରଣଶିଳ କଳ୍ପନି
 ତୋମାର କର୍ଣ୍ଣାନ୍ତେ ଗୁଡ଼ିଛି ହଇଯା ବଲପୂର୍ବକ ତୋମାର ଗୁରୁତର ଉତ୍କଳସ୍ତ୍ର ଏବଂ
 ନୟନଜଳବୁଢ଼ିକପ ବିପଂପାତେ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ବିଲୁପ୍ତ କରିଯାଇଁ ; ଏଥନ ଆର ସଫଳେ
 ଅବଲମ୍ବିତ ଅବହିଥାଲହରୀତେ ପ୍ରୋଜନ କି ?

ବିଶାଖା । ଲଲିତେ ! ଏଥନ ଆର ଭାବଗୋପନେର ଅବସର କୋଥାୟ ?
 (ଇହା ବଲିଯା ସଂକ୍ଷତେ) ॥ ୨୨ ॥

ଅତ୍ୟ ଏହି ବିଲାନ-କାର୍ଯ୍ୟେର ସହାୟକପା ମୁରଲୀର ଧବନି—ଯାହା ତୋମାର
 ଲଙ୍ଜାକ୍ରମ ଅଭିଚାର-ୟଜ୍ଞେର ଅର୍ଥର୍ବେଦୋକ୍ତ ପରମାସିଦ୍ଧି, ଯାହା ତୋମାର

রাধিকা। (সঙ্গেভং) সখি! সচ্চৎ কথেসি অস্মাঙং বৈরিণী
বংসিআ। তা উবালহিমসং ! (ইতি সংস্কৃতেন) || ২৩ ||

স্তুতিস্তে ধ্রুবশ্চ বংশবরতো বন্দে তয়োরস্তিমং

বিদ্বে যেন জনস্তমুং বিরহয়ন্নাস্তিশিরং তাম্যতি ।

বিদ্বানাং হন্দি মারপত্রিবিষয়েরীনেবুভিন স্থিয়া

ক্রুরে বংশি ! ন জীবনং ন চ মৃতির্ঘোরাবিরাসীদশা ॥ ২৪ ॥

রাধি। সখি! সত্যং কথয়সি অস্মাকং বৈরিণী সংবৃত্তা দারুণী
বংশিকা তৎ উপালভিষ্যামি ॥ ২৩ ॥

অস্তিমং ধর্মবন্দে যেন বিদ্বঃ তম্ভং বিরহয়ন্ ত্যজন্ সন् চিরং ন
অন্তস্তাম্যতি, অহঃ। বিদ্বানাত্ত অস্মাকং ন জীবনং ন চ মৃতিঃ কৈবিদ্বানাং
ধ্বানেবুভিঃ ধ্বানা এব ইমর্কষ্টঃ। কৌদৃশঃ? মারপত্রিভ্যঃ কন্দপ-
বাণেভ্যোহপি বিষয়ঃ ॥ ২৪ ॥

কন্দপর্ণাপ্তি প্রজালনে সামিধেনী মন্ত্রের ধ্বনি এবং যাহা আঝা ও
পরমাঞ্চার মিলনে ‘তত্ত্বমসি’ এই উপনিষদ্যামী বাণীস্বরূপা সেই মুরগীর
ধ্বনি তোমার বৈরতা সম্পাদন করিতেছে।

রাধিকা। (ক্ষেত্রের সহিত) সখি! সত্যই বলিয়াছ, বংশিকা
আমার বৈরিণীই বটে, অতএব তাহাকে তিরস্কার করিতেছি। (ইছা-
বলিয়া সংস্কৃতে) । ২৩

হে ক্রুরে বংশি ! তোমার ও ধ্রুকের একই শ্রেষ্ঠ বংশ হইতে
জন্ম, কিন্তু আমি সেই ধ্রুককেই বন্দনা করি; কারণ, তাহা দ্বারা
বিদ্ব হইবা লোকে তমু ত্যাগ করে, পরস্ত চিরকাল যাতনা
ভোগ করে না; কিন্তু তুমি কন্দপর্ণের অপেক্ষাও বিষম ধ্বনি
দ্বারা যাহাদের হৃদয় বিদ্ব কর, তাহাদের এমন ঘোর দশার
আবির্ভাব হয় যে, তাহাকে জীবন বা মরণ কিছুই বলা যাইতে
পারে না। ২৪

କୁଷଃ । (ପୁରୋ ବିଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଃ)

ତବିତା ସବିଧେହତ୍ର ରାଧିକା ସଦିଯଂ ରିଙ୍ଗତି ରଙ୍ଗିଣୀ ପୁରଃ ।

ମୃଗଲାଞ୍ଛନରେଥୟେବ ଯା ମୃଗମୃତିନ୍ ତୟା ବିଶୁଜ୍ୟତେ ॥

(ପୁନନିରପ୍ୟ) ସଥେ ! ଜ୍ଞାତଂ ଜ୍ଞାତଂ ନାସେ ରାଧିକାନ୍ତକୁଷଃ
ସଦଯଂ ନିରକ୍ଷେ ନେଦୀଯାନିନ୍ଦୁଃ (ଇତି ବିଶ୍ୱମଭିନ୍ନୀୟ)
ଅଙ୍କାର ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ପୁରଃ କୁରଙ୍ଗଃ ଶକେ ସୁଧାଂଶୁର୍ବରାମସାଦ ।
(ପୁନନିଭାଳ୍ୟ) ।

ଆଏ ଜ୍ଞାତମୃତକୁଞ୍ଜବିଲାପୁନ୍ଦେରାନନ୍ଦି ରାଧାବଦନଃ ଚକାନ୍ତି ॥
(ଇତ୍ୟଗ୍ରେ ସରତି) ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । (ସପରିହାସଃ) ତୋ ବରଶ୍ଵର ! ମା ଧାର ଲହ ଲହ ଜାହି ।

କୁଷଃ । ସଦିଯଂ ରଙ୍ଗିଣୀ ରିଙ୍ଗତି ତତୋ ରାଧିକା ସବିଧେ ନିକଟେ
ଭବିତେତାମାନଃ । ତୟା ରାଧିକଙ୍କ ରଙ୍ଗିଣୀ ନ ବିଶୁଜ୍ୟତେ । ମୃଗମୃତମୃଗା-
କୁତମୃଗଲାଞ୍ଛନଲେଥୟେବ । ତକ୍ଷୁର୍ବିରଣୀ ।

ମଧୁ । ବରଶ୍ଵର ! ମା ଧାର ଲଘୁ ଲଘୁ ଧାହି । ଅଥବା ସ୍ଵର୍ଗ କିମିତି ହସ୍ୟମେ

କୁଷ । (ଅଗ୍ରେ ଅବଲଲୋକନପୂର୍ବକ ଆନନ୍ଦଭବେ) ସଥନ ଏହି ରଙ୍ଗିଣୀ ଅଗ୍ରେ
ଧାବିତ ହିତେଛେ, ତଥନ ଶ୍ରୀରାଧିକା ନିକଟେଇ ଆହେନ । କାରଣ ଚନ୍ଦ୍ରେର
ମୃଗାଙ୍କଲେଖାର ମହିତ ମୃଗମୃତିର କଥନ ଓ ବିଜୋଗ ହୁଏ ନା ।

(ପୁନରାୟ ଦେଖିଯା) ସଥେ ! ଜାନିତେ ପାରିଲାମ, ଇହା ଶ୍ରୀରାଧିକାର
ହରଣୀ ନହେ—ଏ ଯେ ନିଷକ୍ଳକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ରହି ଆମାର ନିକଟେଇ ହିତେଛେନ । (ଇହା
ବଲିଯା ବିଶ୍ୱିତ ହିଲେନ) ଆଶଙ୍କା ହିତେଛେ, ତୋଡ଼ଦେଶ ହିତେ କୁରଙ୍ଗ
ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଆମାର ଅଗ୍ରେ ସ୍ଵର୍ଗ ଚନ୍ଦ୍ର ଭୂମିତେ ଅବତରଣ କରିଯାଇନେ ।

(ପୁନରାୟ ଭାଲ କରିଯା ଦେଖିଯା) ଏହି ଯେ ଦେଖା ଯାଇତେଛେ, ଉତ୍କୁଞ୍ଜ
ବିଲାସମୁହେ ଆନନ୍ଦିତ ଶ୍ରୀରାଧାବଦନଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ । (ଇହା
ବଲିଯା ଅଗ୍ରେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । (ପରିହାସ ମହକାରେ) ତୋ ବରଶ୍ଵର ! ନା ଦୌଡ଼ାଇଯା ଧୀରେ
ଧୀରେ ଥାଓ । ଅଥବା ତୋମାକେଇ ବା ଦୋଷ ଦିବ କି ? ଯେ ହେତୁ, ଏହି

ଅଥବା ତୁମଂ କିନ୍ତି ଦୂଷିଜ୍ୟାସି ଅଂ ଧୂତକିଶୋରୀହିଂ ଦୁଃଠମଞ୍ଚେଣ
ଉଲ୍ଲାଦିଦୋସି ତା ଇମସ୍ଥିଂ ଜୋଗିଗେ ସମେରେ ତୁମଂ ବିବାରିଅ
ମିଶେହୁସ୍ତ ଶିକ୍ଷିଦଂ କରିଦୁଃଂ । (ଇତି ପାଣିମାନଦାତି)

କୁଷ୍ଠ । ସଥେ ! ଯାହୁ ଚେଷ୍ଟେ ସମ୍ଭବ ରାଖିକୋପମର୍ପଣେ କମ୍ପେନ
କୁତବିଷ୍ଵତ୍ତା ସେ ଦୂତହତ୍ତାବଲଦ୍ଧୋହିସି (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ॥ ୨୫ ॥
ଇଯମତିତୃବିଭଂ ବରାହୁରାଗୋ-

ଜ୍ଞାନମୁମଳାଃ ଫର୍ମନୀରପତ୍ରଲେଖା ।

ଏମ ବରତମୁରୀଚକ୍ର ଚିତ୍ତଃ

ମୃପମଶୋକଲତେବ ପୁଣିତାଗ୍ରା ॥ ୨୬ ॥

ସକୁର୍ତ୍ତକିଶୋରୀଭିଃ ଦୁଃଠମଞ୍ଚେଣୋମାଦିତୋହିସି ତେ ଅଖିନ୍ ଘୋଗ୍ୟେବମେରେ
ଆଂ ନିରାର୍ଥ ମେହୁଣ ନିହତିଂ କରିଯାନ୍ତି ॥ ୨୫ ॥

ବରାହୁରାଗେଣୋଜ୍ଞଲଃ ପ୍ରେମଯଂ ଶୋଭନଃ ମନେ ସଞ୍ଚାଃ ପକ୍ଷେ ଅମୁଗନ୍-
ରତ୍ତିର୍ବୀ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳାନି ସ୍ଵମନାଂସି ସଞ୍ଚାଃ, କରନୀଯା ପତ୍ରଲେଖା ପତ୍ରଭଜ୍ନୋ
ସଞ୍ଚାଃ କରନୀଯାନାଂ ପତ୍ରାଗାଂ ଲେଖା ଶ୍ରେଣୀ ସମ୍ପର୍କ ॥ ୨୬ ॥

ଧୂର୍ତ୍ତ କିଶୋରୀଦିଗେର ଦୁଃଠମଞ୍ଚେ ତୁମି ଉଲ୍ଲାତ ହିରାହ ; ଅତଏବ ଏହି ସୁଯୋଗ୍ୟ
ଅବମେରେ ତୋମାକେ ନିବାରଣ କରିଯା ତୋମାର ମେହେର ଧରଣ ଶୋଧ କରି ।
(ଇହା ବଲିଆ ହତ୍ସଥାବନ କରିଲେନ)

କୁଷ୍ଠ । ସଥେ ! ଭାଲୁଇ କରିତେହ ଯେ, ଅନ୍ତ ଶ୍ରୀରାଧାର ନିକଟେ ଗମନକାଳେ
କମ୍ପନେର ଦ୍ୱାରା ଧିର ଉତ୍ସାଦିତ ହତ୍ସାବ ତୁମି ଆମାକେ ହତ୍ସାବଲଦନ ଦାନ
କରିଲେ । (ଇହା ବଲିଆ ଅମନ ପୂର୍ବକ) । ୨୫

ଏହି ଉତ୍ସାଦୀ ଶ୍ରୀରାଧା ପୁଣିତାଗ୍ର ଅଶୋକଲତା ଯେତ୍ରପ ଅମରକେ
ଆକର୍ଷଣ କରେ, ଦେଇରପ ଅଭିତୃଷିତ ଆମାକେ ଆବର୍ଧନ କରିତେହେନ—
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅମୁରାଗଙ୍କପ ରଜ୍ଜେ-ଜ୍ଞଳ ପୁଲ୍ପେ ଏବଂ ଅଭିଶୁଦ୍ଧର କନ୍ତୁରୀ-କୁଳୁମ-
ରଚିତା ପତ୍ରଲେଖାଯ ଇନି ସୁଶୋଭିତା । (ଅଶୋକଲତା ପକ୍ଷେ ଏବଂ
ଶ୍ରୀରାଧିକାପକ୍ଷେ ଏହି ଉତ୍ସାବ ପକ୍ଷେଇ ସୁଲର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରୋତ୍ସାହନ) । ୨୬

ରାଧିକା । (କୁଷମପାଦେନ ବିଲୋକ୍ୟ ସ୍ଵଗତଂ ସଂକ୍ଷତେନ)

ନବମନ୍ଦିଜଳୀଲାଭାନ୍ତନେତ୍ରଭାଜଃ ।

ଶୁଟକିଶଳ୍ୟଭଞ୍ଚୀସନ୍ଧିକର୍ଣ୍ଣଖଳନ୍ତ୍ର ।

ବିଲିତମୃତଲୋମର୍ମଳନା ମାଲଭୀନା ।

ଯଦୟତି ମମ ମେଧାଂ ମାଧୁରୀ ମାଧିବନ୍ତ୍ର ॥

ବିଶାଖ । (ବିହଞ୍ଚ ସଂକ୍ଷତେନ)

ବଶୀଚକ୍ରେ କୁଷଶ୍ଵର ପରିଯତୋରେବ ବଲିତି-

ବିଲାସାନାଂ ହୃଦୟ କ୍ରଥିବ ମୁଧା କନ୍ଦମୟି ।

ଜୟେ ପାଣୀ ଦତ୍ତେ ରଗପଟୁଭିରଗ୍ରେଶରଭାଇଁ ।

ସ୍ଵରଂ କୋ ବିଜାନ୍ତିଂ ପୂନରିହ ତିଗୀୟଃ ଶ୍ରାନ୍ତାତି ॥ ୨୭ ॥

ମେଧାଂ ଧାରଣାବତୀଂ ବୃଦ୍ଧିଃ ଯଦୟତି । ଧାରଣାବତ୍ୟ ବୃଦ୍ଧେର୍ମତ୍ତୟା
ହିତ୍ୟା ବିଶ୍ଵରୂପ ଶକ୍ତ୍ୟା ନ ଭବିଷ୍ୟତି ଶୋଭେଯତି ଭାବଃ । ବିଲାସାନାଂ
ବିକୋକବିଭ୍ରମାନୀନାଂ ହୃଦୟ ମୁଧା ବ୍ୟର୍ଥଂ କନ୍ଦମୟି ପ୍ରକାଶଯାଇ ॥ ୨୭ ॥

ଶ୍ରୀରାଧିକା । (କୁଷକେ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣପୂର୍ବକ ସ୍ଵଗତ) ନବୀନ
କନ୍ଦପେର ଲୀଲାର ଦ୍ଵାରା ସ୍ଥାହାର ନେତ୍ରେର ଅନ୍ତଭାଗ ଘୁଣିତ ହଇଯାଛେ,
ସ୍ଥାହାର କର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣେ ପ୍ରକୃତିତ କିଶଳ୍ୟେର ଭୂଷଣ ଦିବାଜ କରିତେଛେ,
ଏବଂ ମାଲଭୀର ମାଳା ସ୍ଥାହାର କୋମଳ ମୁହୂଟେ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ—ସେହି
ମାଧ୍ୟବେର ମାଧ୍ୟମ ଆମାର ବୃଦ୍ଧିକେ ଉତ୍ସାହ କରିଯା ତୁଲିତେଛେ ।

ବିଶାଖ । (ହାତ୍ପୂର୍ବକ) ହେ ମୁଖ ! ତୋମାର ବଲବାନ୍ ଅନ୍ଧପରିମଳେର
ଦ୍ୱାରାଇ କୁଷକେ ସଥି ବଶୀଭୂତ କରିଯାଇ, ତଥିନ ଆର କେନ ବୃଥା ବିଲାସ-
ସମୁହ * ପ୍ରକାଶ କରିତେଛେ ? ରଗପଟୁ ଅଗ୍ରବତ୍ତୀ ପୈତ୍ରଦଳ ଆସିଯା ହଞ୍ଚେ
ଜୟ ପ୍ରଦାନ କରିଲେ ଆର କୋନ୍ ଜୟାର୍ଥୀ ପୁନରାୟ ସ୍ଵରଂ ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ
କରିଯା ଥାକେ ? ୨୭

* ବିଲାସ—ପ୍ରିୟସମ୍ବହେତୁ ଗତି, ସ୍ଥାନ, ଆସନାଦିବ ଓ ମୁଖ-ନେତ୍ରାଦିର କର୍ମେର
ତ୍ର୍ୟକାଳେ ସେ ସୈଶିଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶିତ ହୟ, ତାହାକେ “ବିଲାସ” କହେ । ମୁଗ୍ଧବେର

ରାଧିକା । ଅହି ଦୁଷ୍ଟୁହି ! ଏତିଅଳ୍ପ ସଂକଳେ ମଂ ଆରୋବିଅ ଉଜ୍ଜବି
ଗ ସୀମାନ୍ତାସି । ତା ଶିକ୍ଷିବହିଆଅଂ ତୁମେ ଉଜ୍ଜବିଆ ଅହଂ
ମିଶିନ୍ଦରଂ ପିଅମହିଂ ଲଲିଦଂ ଶରଣଂ ପବିସାମି । (ଇତି ତଥା
କୁଞ୍ଚା ସଂକୁତେନ)

ଅତ୍ରାୟାନ୍ତଃ ଚଲମପି ହରିଂ ଲୋକଯନ୍ତ୍ରୀ ବଲିଷ୍ଠାଂ
ତାମାଲମ୍ୟ ପ୍ରୟସଥି ! ସନେ ନାନ୍ଦି କୁଞ୍ଜେ ନିଲୀନା ॥

ରାଧି । ଅସି ଦୁର୍ଖୁଲି ! ଏତାବତି ମନ୍ଦଟେ ମାଘାରୋପ୍ୟ ଅତ୍ମାପି ନ
ବିଶ୍ରାନ୍ତାସି । ତରିକୁଷ୍ଟପଦ୍ମଦୟାଂ ଥାଂ ତ୍ୟକ୍ତହଂ ଶିଥାଂ ପ୍ରୟସଥିଂ
ଲଲିତାଂ ଶରଣଂ ପ୍ରବିଶାମି । ଥାଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟାମାଲମ୍ୟ ଚଞ୍ଚଳଂ ହରିଂ
ଲୋକଯନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡତ୍ୟପି ସତୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ଦୁର୍ଦ୍ଵେ ନିହିତାଂ ଉପରି
ଅକଟଂ ତାବନରୀ ଚ ଅପିତାଂ ପୀତାମରାଂ ପୀତବନ୍ଦାଂ କୁଞ୍ଚାଚ ।
ନାଗର ! ନହି ନହି ଏବା ତବ ପରିହାସ୍ୟୋଗ୍ୟା ଅନ୍ତାକଂ ପ୍ରୟସଥି !
ତଦପେହି ।

ରାଧିକା । ଅସି ଦୁର୍ଖୁଲି ! ଆମାକେ ଏତାଦୃଶ ମନ୍ଦଟେ ଫେଲାଇଯା
ଏଥନ୍ତ ତୁମ ବିରତ ହିଲେ ନା, ଅତଏବ କୁପାଶ୍ନାହନ୍ଦୟା ତୋମାକେ ତ୍ୟାଗ
କରିଯା ଆମି ଶିଖହନ୍ଦୟା ପ୍ରୟସଥି ଲଲିତାର ଆଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିତେଛି ।
(ଏହି ବଲିଯା ଲଲିତାକେ ଆଶ୍ୟ କରିଯା)

ପ୍ରୟସଥି ! ଏହି ସ୍ଥାନେ ହରିକେ ଆଗମନ କରିତେ ଦେଖିଯା ଆମି
ତୋମାକେ ବଲବତୀ ଜାନିଯା ତୋମାର ଆଶ୍ୟେ ଏହି ନିବିଡ଼ କୁଞ୍ଜେ ଲୁକ୍ଷାୟିତ
ହିଲାମ ।

ପଞ୍ଚାଂ ଇହା ପ୍ରକାଶିତ ହସି ବଲିଯା ଇହାକ ଅନୁଭାବ କରେ । ଇହାର ମଧ୍ୟେ ବିରୋଧ
ଓ ବିଭିନ୍ନ ବିଶେଷରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖିତୋଗ୍ୟ । ଗର୍ବ ଓ ମାନହେତୁ ପ୍ରିୟେର ପ୍ରତି ସେ ବାହିକ
ଅନାଦର, ତାହାକେ “ବିବୋକ” ଓ ପ୍ରୟମିଳନେର ପ୍ରବଳ ଆକାଜକ୍ଷାୟ ଭୂଷଣବିପର୍ଯ୍ୟର
କରିଯା ଫେଲାକେ “ବିଭମ” କରେ ।

ଲଲିତା । (ସମ୍ର୍ଥ ସିଂହଂ)

ଅସାମୁକେ ! ହୃଦୟନିହିତାଦୟ ପୀତାଷ୍ଵରାତ୍ମେ

ଶତ୍ରୋ ନାଥଃ କୁଚପରିଚୟେ ଯେବେଳୋ ମା ବ୍ୟନ୍ଧିଷ୍ଠାଃ ॥

କୁଷଃ । (ସାନନ୍ଦଂ) କଳ୍ପାଣି ! କାଳେ ଲକ୍ଷାସି (ଇତି ରାଧାମୟୁ-
ସପ୍ତି ।)

ଲଲିତା । (ସାଟୋପଂ ପରିକ୍ରମ୍ୟ କୁଷଃ ବାରଯନ୍ତୀ) ଛଈଲ ! ନହ ନହ
ଏସା ତୁମ୍ହ ପରିହାସଜୋଗଗା, ଅନ୍ଧାଶ ପିଆସହି ତା ଅବେହି
ଅବେହି ।

କୁଷଃ । (ସମ୍ର୍ଥଂ) ଲଲିତେ ! ନେମଂ ଗୋଟିାଙ୍ଗନଂ, ପଞ୍ଚ ବୁଲ୍ଦାଟବୀ-
କୁକ୍କିରସୌ, ତରେହ ବଃ ପ୍ରଭବିଷ୍ଟୁତା ।

ଲଲି । କୁଷ ଅନ୍ଧାଶଃ ଖଲୁ ମୁକ୍ତଃ ସାହୁତଃ ଶୁଷ୍ଟୁ ବିଭ୍ୟତି ଏଯାମି
ପ୍ରସିଦ୍ଧା ଲଲିତା ।

ଲଲିତା । ରାଧେ କନ୍ଧାର ମାଧ୍ୟମେ କମ୍ପାସି । ସଦେବା ଜୀବତି
ଲଲିତା ।

ଲଲିତା । (ପରିହାସଛଲେ ଉଷ୍ଣ ହାଶ୍ପର୍ବକ) ହେ ମରଲେ ! ତୋମାର
ହୃଦୟନିହିତ ପୀତାଷ୍ଵର ବାତୀତ ଅନ୍ତ କେହି ଆମାର ଓପେ ତୋମାର କୁଚ-
ପରିଚୟେ ସମର୍ଥ ହିଂବେ ନା, ଅତଏବ ବ୍ୟାଧିତା ହିଂବେ ନା ।

କୁଷ । (ସାନନ୍ଦେ ।) ହେ କଳ୍ପାଣି ! ସଂସମୟେଇ ତୋମାକେ ପ୍ରାପ୍ତ
ହିଲାମ । (ଇହା ବଲିଯା ଶ୍ରୀରାଧାର ସାରକଟେ ଯାଇତେ ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । (ଗର୍ଭସହକାରେ ଅଗ୍ରମର ହିଯା ବୁଝକେ ନିବାରଣପୂର୍ବକ)
ଓହେ ରମିକ ! ନା ନା—ଇନି ତୋମାର ପରିହାସଯୋଗ୍ୟା ନହେ, ଇନି
ଆମାଦିଗେର ପ୍ରେସଥି ; ଅତଏବ ଏଥାନ ହିତେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଯାଓ—ଚଲିଯା ଯାଓ ।

କୁଷ । (ଉଷ୍ଣ ହାଶ ସହକାରେ) ଲଲିତେ ! ଏ ତ ଗୋଟିପ୍ରାଙ୍ଗଣ
ନହେ—ଏ ଯେ ବୁଲ୍ଦାବନେର ଅଭ୍ୟନ୍ତର, ଅତଏବ ଏଥାନେ ତୋମାଦେର କୋନ୍ତା
ଅଭାବ ନାହିଁ ।

ଲଲିତା । କହ ! ଅଗ୍ନାଓ ତାଓ କଥୁ ମୁକ୍ତିଆତ ଜାଓ ତୁମ୍ଭେ ବିଶୁର୍ଟ୍ତ
ଭାଏଣ୍ଟ ଏସଜି ପସିଦ୍ବା ଲାଜିଦା ।

ରାଧିକା । (ଚପଳାପାଞ୍ଜେନ କୁଷଃ ବିଲୋକ୍ୟ କମ୍ପଃ ନାଟ୍ୟତି)

ଲଲିତା । ରାହେ ! କୌସ ସଞ୍ଚବସେଣ କମ୍ପସି ଜଂ ଏସା ଜୌଅଦି
ଲଲିଦା ।

ରାଧିକା । ଲଲିଦେ ! ଗହିନାଇଃ ବନ୍ଧୁଗମୁପକାଇଃ ତା ଏହି କାଲିନ୍ଦୀ-
ତୀରଃ ଗଚ୍ଛକ ॥ ୨୮ ॥

କୁଷଃ । କଠୋରେ ! କଥମାହୁତବନ୍ଧୁଜୀବା ଦୂରଃ ଗମ୍ଭୁତତାମି । (ଇତି
ପଞ୍ଚାନ୍ମାବୁଦ୍ଧନ୍)

ରାଧିକା । ଲଲିତେ ! ଗୃହୀତାନି ସନ୍କୁକପୁଷ୍ପାଣି ତଦେହି କାଲିନ୍ଦୀତୀରଃ
ଗଚ୍ଛାମଃ ॥ ୨୮ ॥

କୁଷଃ । ଆହୁତବନ୍ଧୁଜୀବା ମହୁତାନନ୍ଦବନ୍ଧୁଜୀବପୁଷ୍ପଃ ହୃଦୀ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ପକ୍ଷେ
ଆହୁତବନ୍ଧୋର୍ମର ଜୀବ ଆଯା ତଥାଭୂତ ଭୃତ୍ବା ଇତ୍ୟର୍ଗଃ ।

ଲଲିତା । ହେ କୁଷ ! ଅଗ୍ନ ସାହାରା ମୁଖୀ, ତାହାରାଇ ତୋମା ହଇତେ
ଅତିଶୟ ଭୟ ପାଇୟା ଥାକେ । ଆମି ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧା ଲାଜିତା ।

ରାଧିକା । (ଚଂଚଳ ନେତ୍ରକୋଣ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୁଷକେ ଦେଖିଯା କାପିତେ
ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । ରାଧେ ! କି ଅଗ୍ନ ଭୟେ କାପିତେଛ ? ଏହି ଲଲିତା ଏଥନେ
ଦୀର୍ଘିରା ଆଛେ ।

ରାଧିକା । ଲଲିତେ ! ସନ୍କୁକପୁଷ୍ପ ତ' ସଂଗ୍ରହ ହଇଯାଛେ, ତବେ ଚଙ୍ଗ
କାଲିନ୍ଦୀତୀରେ ଗମନ କରି । ୨୮

କୁଷ । ହେ କଠୋରେ ! ବନ୍ଧୁଜୀବଗୁଲିକେ ଲାଇୟା କେନ ଦୂରେ ଯାଇତେ
ଉତ୍ସତ ହଇଯାଛ ?* (ଇହା ବଲିଯା ପଥରୋଧପୂର୍ବକ)

* ‘ବନ୍ଧୁଜୀବ’—କଥାଟି ଉତ୍ସର୍ଥକ । ଆମି ତୋମାର ବନ୍ଧୁ, “ଆମାର ଜୀବନ” ଉହାର
ଏହି ଅର୍ଥରେ ବୁଝାଇତେଛେ ।

ପରୀତଃ ଶୁଦ୍ଧେଣ ଫୁଟତରଶିଲାଶ୍ରାମଲକୁଚଂ

ଚଲଦେହଂ ବଂଶବ୍ୟତି କରଲସମେଖଲମ୍ବଂ ।

ଅତିକ୍ରମ୍ୟୋତ୍ସୁଦ୍ଧଂ ଧରଣିଧରଯଶ୍ରେକଥମିତ-

ଶ୍ଵରା ଗନ୍ଧଂ ଶକ୍ତ୍ୟ ତରଣିତୁହିତୁଷ୍ଟୀରପରଣି ॥ ୨୯ ॥

ରାଧିକା । (ବଜ୍ରଂ ବିଲୋକ୍ୟ ଛଂକୁର୍ବତୀ) ଗାଁର ମହ ଦୋଷୋ ଶର୍ମି
ଦାଣୀଂ ଏସା ଗୋଟିଲେସରୀଂ ଅଶ୍ଵରିମନ୍ଦଂ ।

ଶୁଦ୍ଧେଣ ପରିତାଗେଣ ବାଘଭେଦେନ ଚ । ଶିଲାଭିଃ ଶିଲେବ ଚ ଶାମଳା
କୁର୍ବିଷ୍ଟ ଚଲନ୍ତି ବେତ୍ରାଣି ଚତ୍ରଃ ଚତ୍ରଃ ବେତ୍ରଃ ଯନ୍ତ ତଃ ବଂଶ-
ବ୍ୟତିକରୈଃ ବଂଶବୁଦ୍ଧସମୁହେଃ । ଲସନ୍ତୀ ମେଥାନୀ ଯନ୍ତ ବଂଶବ୍ୟତିକରେଣ
ବଂଶୀଶିଲମେନ ଲମ୍ବୀ ମେଥାନୀ ଶୁଦ୍ଧସଂକିଳିତକା ଯନ୍ତ ଚ । ଧରଣିଧରଂ ପରିତଃ
କୁର୍ବିଷ୍ଟ ॥ ୨୯ ॥

ରାଧି । ମାଗର ! ମମ ଦୋଷୋ ମାନ୍ତି ଇମାନୀମେଷା ଗୋକୁଲେଖରୀ-
ଅଶ୍ଵରିଷ୍ୟାମି ।

ରାଧ ! ଯାହା ଶୁଦ୍ଧେର ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାନ୍ତି, ଫୁଟତର ଶିଲାମୟହେର ଦ୍ୱାରା
ଯାହାର କାନ୍ତି ଶ୍ରାମ, ଯାହାତେ ବେତ୍ରେମୁହ ସନ୍ଧାରିତ ହିତେହେ ଏବଂ
ବଂଶବୁଦ୍ଧସମୁହ ଯାହାର ମେଥାକ୍ରମପେ ପରିଣତ ହିଯାହେ, ସେଇ ଅତ୍ୟକ୍ରମ
ଧରଣିଧରଙ୍କେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପରିତକେ) ଅତିକ୍ରମ କରିଯା ତୁମ୍ହି
କିନ୍ତପେ ତପନତନୟାର ତୌରେ ଯାଇତେ ସମର୍ଥ ହିବେ । ୨୯

(ପଞ୍ଚାନ୍ତରେ—ଯିନି ଶୁଦ୍ଧ ବା ଶିଙ୍ଗାସମ୍ବନ୍ଧତ, ଯିନି ଫୁଟିତ ଶିଲାର
ଶ୍ରାମକାନ୍ତି, ଯାହାର ବେତ୍ର ଚତ୍ରଳ ଏବଂ ଯିନି ବଂଶୀପହକୁତ ଶୁଦ୍ଧ ସଂକିଳିତକା
ମେଥାକ୍ରମପେ ଧାରଣ କରିତେହେନ, ସେଇ ଉପରି ଧରଣିଧର କୁର୍ବିଷ୍ଟକେ ଅତିକ୍ରମ
କରିଯା କିନ୍ତପେ ତୁମ୍ହି ଶୂରୁତନୟା ଯମୁନାର ତୌରେ ଯାଇତେ ସମର୍ଥ
ହିବେ ।)

ରାଧିକା । (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ମୁଖେର ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ପୁରଃଶର ହଙ୍କାରପୂର୍ବକ)
ମାଗର ! ଆମାର ଆର କୋନ୍ତିଦୋଷ ନାହିଁ—ଏଥନ ଆମି ଗୋକୁଲେଖରୀର
ଅଶ୍ଵରଣ କରିବ ।

କୁଷଃ । ରାଧେ ! କିଂ ବିଭିନ୍ନକସା କାମଂ ଗମ୍ଯତାଂ । ଭୁଜମୁଖ୍ୟଂ
ପୀତହୁକୁଳମେବ ମୟାମୁକୁଳଂ । (ଇତି ରାଧାଂ ଦିଖିର୍ବତି) ॥ ୩୦ ॥

ରାଧିକା । (ଅକୁଟିଲମାଧ୍ୟ ସଂସ୍କରଣ)

ସାଧ୍ୱୀନାଂ ଧୂରିଧାର୍ୟା ଲଲିତା-ସଙ୍ଗେ ଗର୍ବିତା ଚାୟି ।

ହିତମାଲପାତ୍ର ମାଧ୍ୟ ପଥି ମାତ୍ର ଭୁଜନ୍ତାଂ ରଚୟ ॥ ୩୧ ॥

କୁଷଃ । ଲଲିତେ ! କିମଶ୍ରାବି ବାଗ୍-ଭଞ୍ଜିରସ୍ତାଃ ତମହଂ ମାପ-
ରାଧ୍ୟାଯି । (ଇତି ଭୁଜମାଧ୍ୟବ୍ରଦ୍ଧିତି)

କୁଷଃ । ଅମୁକୁଳମିତି ଯମ ପୀତାଷ୍ଵରମାଛିଦାହନ୍ୟାନୌତଃ ଯମ କୋ
ଦୋଷ ଇତି ଯୟାପି ତତ୍ତ୍ଵ ଅଗ୍ରତୋ ନିବେଦ୍ୟ ପୀତାଷ୍ଵରମିଦଃ-କୁଷ୍ୟ ଗୁହ୍ୟାୟି ।
ତତ୍ସ୍ଵ ନିକୁତ୍ତରୀୟା ଯାତ୍ରୁଂ ନ ପ୍ରଭବିଷ୍ୟାତ୍ମିତି ଭାବଃ । ସବ୍ବା ମନୀଯପୀତ-
ବସ୍ତ୍ରମୁକ୍ତା ଲଜ୍ଜୈବେ ତତ୍ର ଗମନେ ନ ଶର୍କ୍ରିଯିତି ଭାବଃ ॥ ୩୦ ॥

ରାଧି । ସାଧ୍ୱୀନାଂ ପତିତରତାନାଂ ମୁଦ୍ରାଣାଙ୍କ ଧୂରି ଚିନ୍ତନେ ଗଗନେ
ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ଧାର୍ୟା ଗଣନୀୟା ଲଲିତାସ୍ତାଃ ସଙ୍ଗେ ଲଲିତଃ ଶୋଭନୋ ବ
ଆସନ୍ଦଃ ଆସନ୍ତିଶେନ ଚ ଗର୍ବିତାହ୍ୟ । ଅତ୍ୟବାତ୍ ପଥି ଭୁଜନ୍ତାଂ
କାମୁକତାଂ ଯା ରଚୟ । ପକ୍ଷେ ଯା ଯା ଭୁଜନ୍ତାଂ ହସ୍ତଗତାଂ ରଚୟ କୁଦ୍ର ।
ବାଗ୍-ଭଞ୍ଜଃ ସ୍ଵରଂ ଦୌତ୍ୟ ॥ ୩୧ ॥

କୁଷ । ରାଧେ ! ତୁ ଦେଖାଇୟା କି ଫଳ ହିବେ ? ତୁ ଯି ଇତ୍ୟାମତ
ଗମନ କର । ତୋମାର ଭୁଜମୁଖ୍ୟ ପୀତବସନାଇ ଆମାର ଅମୁକୁଳ ହିବେ ।
(ଏହି ବଲିଯା ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଧରିତେ ଇଚ୍ଛା କରିଲେନ) । ୩୦

ରାଧିକା । (ଅକୁଟି ଭଞ୍ଜ ପୂର୍ବକ) ମାଧ୍ୟ ! ଯିନି ସାଧ୍ୱୀଦିଗେର
ଶିରୋମଣିକପେ ଗଣନୀୟା, ସେହି ଲଲିତାର ସଙ୍ଗେ ରହିଯା ଆୟି ଗର୍ବିତା
ହିଇଯାଛି ; ଅତ୍ୟବ ତୋମାକେ ହିତ-ଉପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିତେଛି, ପଥେ
ଅନ୍ତ ଆମାର ପ୍ରତି ଲାଙ୍ଘଟ୍ୟ ଆଚରଣ କରିଓ ନା ।

(ପକ୍ଷାନ୍ତରେ “ଯା ଭୁଜନ୍ତାଂ ରଚୟ” ଇହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—“ଆମାକେ
ଭୁଜାନ୍ତର୍ବିନ୍ଦୀ କର । ”) । ୩୧

କୁଷ । ଲଲିତେ ! ତୁ ଯି ତ ଇହାର ବାକ୍ୟଭଞ୍ଜୀ ଶୁଣିଲେ ? ତବେ ଆମାର
ଆର କୋନ୍ତେ ଅପରାଧ ନାହିଁ । (ଇହା ବଲିଯା ଭୁଜନ୍ତର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଲେନ)

ଲାଗିଲା । (ରାଧାଃ ପୃତଃ କୁତ୍ତା) କହ ! ସରଲୋଅଶାଲାହିଙ୍ଗଞ୍ଚ-
ଶୋବି ତୁମଃ ଗୋଟିଲିନ୍ଦସମ ନନ୍ଦନୋହସି ତା ଣେବେ ଦେ
ଦୁଲ୍ଲୀଲଙ୍ଗଃ ଅଜେମୁ ଜ୍ଞୋଗଗ୍ରେ ॥ ୩୨ ॥

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଅହି ଗର୍ବିଦେ ! କିନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାବଣଃ ବିଷ୍ଣୁଂସିଅ ତୁମ୍ଭେହିଁ
ଅନ୍ଧ ପିଆବଅସମ୍ବସ ପୁପ୍ରକାଇଁ ହରିଜନ୍ତି ।

କୁତ୍ତଃ । ସଥେ ! ତୁର୍ଣ୍ଣଃ ଗଗରାଳାଃ ପୁଞ୍ଚାଣି ସଥା ତେବେଂଖ୍ୟରା କର୍ତ୍ତତୋ
ହାରମଣୀନାହରାଯି ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ପିଆବଅସମ କିମିଂ ଗଣଗଃ ତା ରକ୍ତଗଃ ପୁପ୍ରଭାଗଃ

ଲାଗି । ସରଲୋକଶାହନୀଯଙ୍ଗଞ୍ଚଃ ଗୋକୁଳେନ୍ଦ୍ରାଜ୍ଞ ନନ୍ଦନୋହସି ତରେବେଂ
ତେ ଦୁଲ୍ଲୀଲଅମ୍ବାମୁ ଯୋଗ୍ୟ ॥ ୩୨ ॥

ମଧୁ । ଅସି ଗର୍ବିତେ ! କିମିତି ବୁଦ୍ଧାବନଃ ବିଷ୍ଣୁଂଶ୍ଚ ସୁଥାଭିରଙ୍ଗଂପ୍ରିୟ-
ବସ୍ତୁତ୍ସତ୍ତ୍ଵ ପୁଞ୍ଚାଣି ହିସ୍ତେ ।

ମଧୁ । ପ୍ରିୟବସ୍ତୁକୃତଃ ଗଣନଃ ତତ୍ତ୍ଵାଦ୍ରଜାନାଂ ପୁଞ୍ଚାଣାଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଲାଗିଲା । (ଶ୍ରୀରାଧାକେ ପୃତାନ୍ତରାଲେ ରାଖିଯା) କୁତ୍ତ ! ତୋମାର
ଶୁଣେର ସକଳେଇ ପ୍ରଶଂସା କରିଯା ଥାକେ ଏବେ ତୁମି ଗୋକୁଳେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦ,
ଅତଏବ ତୋମାର ଆମାଦେର ପ୍ରତି ଏକପ ଦୁଃଚରିତପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣ ଉପସୂଚ୍ନ
ନହେ । ୩୨

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ଅସି ଗର୍ବିତେ ! ତୋଯରା କି ବୁଦ୍ଧାବନ ଧରଣ କରିଯା
ଆମାଦେର ପ୍ରିୟବସ୍ତୁରେ ପୁଞ୍ଚଶୁଳି ହରଣ କରିବେ ?

କୁତ୍ତ । ସଥେ ! ଶ୍ରୀର ଇହାଦେର ଗୃହୀତ ପୁଞ୍ଚଶୁଳି ଗଣନା କର, ଯାହାତେ
ଆମି ସଂଖ୍ୟାନିର୍ଦ୍ଧାରଣପୂର୍ବକ ଇହାଦିଗେର କଠେର ହାର ହଇତେ ମଣି ଗ୍ରହଣ
କରିତେ ପାରି ।

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ! ଗଣନା କରିଯାଛି, ଅତଏବ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପୁଞ୍ଚଶୁଳିର

ପରିବଟେଣ ପଡ଼ିଯାଗାଇଏ ଗେହ ପାଞ୍ଚରାଗଂ ଉଣ ହୀରମୋତ୍ତି-
ଆଇଁ ।

କୁଷଃ । ସଥେ ! ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚୟଂ ନାମୁନି ପୁଷ୍ପତ୍ତଳ୍ୟମୂଳ୍ୟାନି ରଜ୍ଞାନି
ତତଃ କଥମେଭିରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତିଃ ।

ମୟୁମନ୍ତଳଃ । (ସକାକୁ ପ୍ରପଞ୍ଚ) ବଅମ୍ବ ଏସେ ଅଗୁଗଦୋ ବନ୍ଧପେ
ଅନ୍ତରେ ତା ଇମେହିଂ ଜ୍ଞେର ସଂତୁଟ୍ଟେ ହୋଇ ।

କୁଷଃ ! ସଥା ବ୍ରାଷ୍ଟି ବସ୍ତା ।

ଲଲିତା । (ବିହସ୍ତ) ଅଜ ! ସ୍ମାରିଗୋ ଜୋଗଗୋ ଜ୍ଞେର ଅମା-
ଚୋହିଁ ॥ ୩୩ ॥

ବିଶାଖା । (ସାଲୀକମସ୍ତମଂ) କହ ଦୂରେ ଚିଟିଠେହି ।

କୁଷଃ ! କୁଟିଲେ ! କିମିତି ?

ପଦ୍ମରାଗମଣି ଗୃହାଣ । ପାଞ୍ଚରାଗଂ ପୁନର୍ହାରାମୋତ୍ତିକାନି । ବସ୍ତ ଏଷୋହୁ-
ଗତୋ ଆକଣ୍ଗୋହତ୍ୟର୍ଯ୍ୟାତି । ତଦେଭିରେ ସହିତୋ ତ୍ୱ ।

ଲଲି । ଆର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଵାମିନୋ ଷୋଗ୍ୟ ଏବ ଅମାତ୍ୟୋହିଁ ॥ ୩୩ ॥

ପରିବର୍ତ୍ତେ ପଦ୍ମରାଗମଣି ଗ୍ରହଣ କର ଏବଂ ପାଞ୍ଚର ପୁଷ୍ପ ଗୁଲିର ପରିବର୍ତ୍ତେ ହୀରକ
ଓ ମୌତିକ ଗ୍ରହଣ କର ।

କୁଷ । ସଥେ ! ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିଯା ଦେଖିଲାମ, ଐ ରଜ୍ଞଭୁଲି ପୁଷ୍ପମୟହେର
ତୁଳ୍ୟମୂଳ୍ୟ ନହେ, ତବେ କିନିପେ ଇହା ଦ୍ୱାରା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହଇବେ ?

ମୟୁମନ୍ତଳ । (କାକୁର'କୋର ସହିତ) ବସ୍ତ ! ଏହି ଅମୁଗତ ଆକଣେର
ଗ୍ରାଥନା—ଏଇଗୁଲି ଲାଇଯାଇ ସନ୍ତୃଷ୍ଟ ଥାକ ।

କୁଷ । ବସ୍ତରେ କଥାହି ରଙ୍ଗା ହଟିକ ।

ଲଲିତା । (ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ଆର୍ଯ୍ୟ । ତୁ ମି ସ୍ଵାମୀର ଉପସ୍ଥିତ ଅମାତ୍ୟଇ
ବଟ । ୩୩

ବିଶାଖା । (ଅଲୀକ ସମ୍ପ୍ରଦୟଃସର) କୁଷ ! ଦୂରେ ଅବଶ୍ୱାନ କର ।

କୁଷ । କୁଟିଲେ ! କେନ ଦୂରେ ଥାକିବ ?

ବିଶାଖା । ପେକ୍ଥ ସଂରଙ୍ଗେ ସନ୍ଦରଭମିଦା ଚନ୍ଦହାସଂ ଉତ୍ସାମେଦି
ଅକ୍ଷ ପିଅସଥୀ ରାହା ।

କୃଷ୍ଣ । (ଶିଥା) ମୁଢ଼େ ! ପଞ୍ଚାହଙ୍କ ପ୍ରପଞ୍ଚିତଗାଢ଼ିରୋମାଙ୍କ-
ବଞ୍ଚୁକୋହଶ୍ଚ ତନ୍ୟଜ୍ଞଂ ରାମାରଜ୍ଞଂ ହରିଯାମି (ଇତି ରାଧାମହୁମର୍ପତି)
ଲଲିତା । (ସଂରଭମିନୀର) କହ ! ପେକ୍ଥାମି ମେ ସାହସଂ ରାହିଏ
ଛାଆମ୍ପି ତୁମ୍ ପକ୍ଷସେହି ।

କୃଷ୍ଣ । ମଥେ ! ମୂନଂ ଲଲିତାକ୍ଲପେନ ମହାତୈରବୀୟଂ ପ୍ରାଦୁଭୂତା ॥ ୩୪ ॥

ବିଶା । କୃଷ୍ଣ ! ମୂରେ ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ । ପଞ୍ଚ ସଂରଙ୍ଗେ ସନ୍ଦରଭମିତା ଚନ୍ଦହାସଂ
ଉତ୍ସାମୟତି ପ୍ରକାଶଯତି ଅସ୍ମେସଥୀ ରାଧା । ସଂରଙ୍ଗେ କୋପାବେଶେନ ରସା-
ବେଶେନ ହେତୁକର୍ତ୍ତରି କରଣେ ଚ ତୃତୀୟା ସନ୍ଦରଂ ସୁନ୍ଦର ଗମିତା, ଆପିତା,
ସନ୍ଦରଭଂ ସନ୍ଦେ ନିମିତ୍ତେ ରଙ୍ଗମୋତ୍ସୁକ୍ୟଂ ଇତା ପ୍ରାପ୍ତା ଇତି ଚ । ଚନ୍ଦହାସଂ
ଖର୍ଜଂ ଚନ୍ଦ୍ରତୁଳାହାସଙ୍କ । ଉତ୍ସାମୟତି ଉତ୍ସକାମୟତି ପ୍ରକାଶଯତି ଚ ।

କୃଷ୍ଣ । ବଞ୍ଚୁକଂ କବଚଂ ରାମାଯାଃ ରତ୍ନ ରାମାକ୍ଲପରତ୍ତଂ ଚ ।

ଲଲି । କୃଷ୍ଣ ! ପଞ୍ଚାମି ତେ ସାହସଂ ରାଧିକାଯାଶାରାମପି ତ୍ଵଂ ଶୂନ୍ତ ।

କୃଷ୍ଣ । ତୈରବୀତି ଅଙ୍ଗାଃ ପତିଷ୍ଠିତୋ ତୈରବ ଇତି ପରିହାସଃ ॥ ୩୪ ॥

ବିଶାଖା । ଦେଖ, କୋପାବେଶେ ସୁନ୍ଦେ ପ୍ରେସ୍ତୁତ ଆମାଦେର ପ୍ରିୟମଥୀ
ଶ୍ରୀରାଧିକା ଚନ୍ଦହାସ * ପ୍ରକାଶ କରିତେହେନ । (ଅଗ୍ରପକ୍ଷେ “ଆମାଦେର
ପ୍ରିୟମଥୀ ରସାବେଶେ ତୋମାର ସଙ୍ଗେର ଜନ୍ମ ଉତ୍ସୁକ ହେଉଥାଏ ଚନ୍ଦ୍ରତୁଳ୍ୟ ହାଶେ
ଉତ୍ସୁର ହଇତେହେ ”) ।

କୃଷ୍ଣ । (ମୃଦୁହାଶ୍ଚପୂର୍ବକ) ଅୟି ମୁଢ଼େ ! ଏହି ଦେଖ ଆମିଓ ଗାଢ଼ିରୋମାଙ୍କ-
କ୍ଲପ କବଚ ଧାରଣ କରିଯାଇଁ, ଅତଏବ ଏଥିନ ବିନା ଯତ୍କେହି ରମଣୀରଙ୍ଗକେ ହରଣ
କରିବ । (ଇହା ବଲିଯା ରାଧିକାର ନିକଟେ ଯାଇତେ ଲାଗିଲେନ)

ଲଲିତା । (କୋପ ପ୍ରକାଶ କରିଯା) କୃଷ୍ଣ ! ଦେଖ ତୋମାର ସାହସ,
ତୁ ମି ଶ୍ରୀରାଧାର ଛାରୀ ଶ୍ରମ କର ଦେଖି ?

କୃଷ୍ଣ । ମଥେ ! ନିଶ୍ଚୟଇ ଲଲିତାକ୍ଲପେ ଏହି ମହାତୈରବୀ ପ୍ରାଦୁଭୂତା
ହଇଯାଇଛେ । ୩୪

* ଚନ୍ଦହାସ ନାମକ ଖଡ଼ଗ ।

ରାଧିକା । ହୋ ! କଣ୍ଠାଣୀ ହୋଇ । (ଇତି ଲଜ୍ଜିତାଃ ସାକୁତମାଳି-
ଜତି)

କୁଷ୍ମଂ । (ଜନାନ୍ତିକ) ଲଲିତେ ! ଦିମୁଖ କାଠିଶ୍ଚ ।

ଲଜ୍ଜିତା । ଉକ୍ତକୋଅଂ ମେ ଦେହି ।

କୁଷ୍ମଂ । (ଶ୍ଵିଦ୍ଵା) ଲଲିତେ ! ସତ୍ୟଂ ଅବୈମି ତେ ରାଧାମପି ବିପ୍ର-
ଲଭ୍ୟ ସାଯମନନ୍ଦଶନ୍ତରେ ଆମେବ ପ୍ରତିଦୀରିଯିଷେ ॥ ୩୫ ॥

ଲଜ୍ଜିତା । (ସରୋଷଂ ପରାବ୍ରତ୍ୟ) ଅଶେହ ବିଦୁମା ! ଅବେହି ।

କୁଷ୍ମଂ । କଥରୋହକୋଚଂ ଯତ୍ର ତେ ତୁଣ୍ଡିଃ ।

ଲଜ୍ଜିତା । ଗାଅର ! ପୁପ୍ରମଗ୍ନଗରଙ୍ଗେ ବୃଦ୍ଧାବନ୍ଧ ଭ୍ରମ୍ଭି ଦୂର୍ଦ୍ଵାରା

ରାଧି । ଶଥ ! କଳ୍ପାଣୀ ଭବ ।

ଲଜ୍ଜି । ଉହକୋଚଂ ମେ ଦେହି । ପ୍ରତିଦୀରିଯିଷେ ପ୍ରତିଯେକୁଣ୍ଠୀଂ
କରିଯେ ॥ ୩୬ ॥

ଲଜ୍ଜି । ଅପେହି ବିଦୂଷକ ! ଅପେହି ।

ଲଜ୍ଜି । ନାଗର ପୁଷ୍ପାଗଂଠାରଙ୍ଗେ ଅମ୍ବେଶାତିଲାମେଣ ପୁଷ୍ପମାର୍ଗଃ

ରାଧିକା । ଶଥ ଲଲିତେ ! ତୋମାର କଲ୍ୟାଣ ହିଉକ । (ଇହା ବଜିମା
ଶାତିଲାଷେ ଲଜ୍ଜିତାକେ ଅଲିନ୍ଧ କରିଲେନ)

କୁଷ୍ମ । (ଜନାନ୍ତକେ) ଲାଲିତେ ! କାଠିନ୍ତ ତ୍ୟାଗ କର ।

ଲଜ୍ଜିତା । ତବେ ଆମାକେ ଉହକୋଚ ଦାଓ ।

କୁଷ୍ମ । (ଶୃହାଶ୍ଚପୂର୍ବିକ) ଲଲିତେ ! ତୋମାକେ ସତ୍ୟଇ କହିତେଛି
ଯେ, ଅନ୍ତ ସାଯଂକାଳେ ଶ୍ରୀରାଧାକେବେ ସକ୍ଷମ କରିଯା ଅନ୍ତରୁକ୍ତ ତୋମାକେ
ପ୍ରତିଯୋକ୍ଷ୍ରୀ କରିବ । ୩୫

ଲଜ୍ଜିତା । (ରୋଷେର ସହିତ ଫିରିଯା ଦୀଡାଇୟା) ଦୂର ହୁଏ ବିଦୂଷକ !
ଦୂର ହୁଏ ।

କୁଷ୍ମ । ଯେ ଉହକୋଚେ ତୋମାର ତୁଣ୍ଡି ହସ, ତାହା ତୁମିହି ବଲ ।

ଲଜ୍ଜିତା । ନାଗର ! ପୁଷ୍ପାମୁଲକାମେନ ଜଞ୍ଜ ବୃଦ୍ଧାବନେ ଭ୍ରମଣ କରିଲେ

যে পিঙ্গসহী। তা দিব পুপফেহিং গং অলং কচুঅ সুহাবেহি।
 কৃষ্ণঃ। (শ্রিভা) যথাভিবোচতে তুভ্যম् (ইতি পরিক্রম্য
 দর্পারভট্টাং নাটয়ন্) ললিতে! বাচঃ বিকৃগৃতাং ন স্বাং তৃণাম
 মন্তে। (ইতি রাধিকাহারমাকষ্টুং করং প্রসারযতি)
 ললিতা। (বামং বিলোক্য সম্মিতং) ছইল্ল! সুরদেশপুজা
 কিদে কিদসিণাগং পিঙ্গসহীং অকিদসিণাগো কখু তমং
 মাপফংসেহি।
 কৃষ্ণঃ। অঘি মদাক্ষে! সমক্তাহ্লাসিনি শৰ্যদেবপুরুরে ঘৰি কথং
 কৃত্যহাভিষেকং ন পশ্য? ৩৬॥

কন্দর্পস্তস্ত রঞ্জেণ চ বৃদ্ধাবনং ভ্রমষ্টী দূয়তে যম সহী তদ্ব্যপুষ্টৈরং
 কৃষ্ণ সুখাপয়। বচঃ বিকৃগৃতামিতি রাধিকামাষ্টুং করং প্রসারযতি।
 ললিতা। নাগর! শৰ্যদেবপুজাক্তে কৃতে কৃতস্বামাং প্রিয়সখীং
 অকৃতস্মানঃ খন্তু হং মঃ স্পৃশ ॥ ৩৬ ॥

করিতে আমাৰ প্ৰিয়সখী অত্যন্ত কষ্ট পাইয়াছেন, অতএব দিব্য পুল্পের
 দ্বাৰা ইঁহাকে অলঙ্কৃতা কৰিয়া ইঁহার সুখবিধান কৰ।

কৃষ্ণ। (জৈব হাস্পুর্বক) তোমাৰ যেকোপ অভিকৃতি। (ইহা
 বলিয়া কিয়দুৰ গমনপূৰ্বক সহসা দর্পাতিশয় প্ৰকাশপূৰ্বক) ললিতে!
 তোমাৰ যত ইছা ক্ৰেত কৰ, আমি তোমাকে তৃণতুল্যও ঘনে কৰি
 না। (ইহা বলিয়া শীৱাধাৰ হারলঃ বার জন্তু হাত বাড়াইলেন)

ললিতা। (প্রতিকৃতিবে দৃষ্টিপূৰ্বক মৃহৃহাস্ত শহকাৰে) আহে
 ৱসিক! শৰ্যদেবেৰ পুজা! কৰিবাৰ জন্তু প্ৰিয়সখী স্বান কৰিয়াছে, তুমি
 অকৃতস্মান হইয়া ইঁহাকে স্পৰ্শ কৰিও মা।

কৃষ্ণ। অঘি মদাক্ষে! সৰ্বতোভাৰে উল্লমিত হওয়ায় অৰ্পণাৰি দ্বাৰা
 সিক্ত আৰাকেও মহাভিষেক কৰিয়াছি বলিয়া দেখিতেছ না
 কেন? ৩৬

ଲଲିତା । (ରାଧାମନ୍ତରଯନ୍ତ୍ରୀ ସମାହର୍ଯ୍ୟ) ହୁଣ ! ଉଦ୍ଗନ୍ତକାଳତମାସ-
ମଶୁଲଘୋଷେଣ ବନଥଣେ ଈଶ୍ଵର ପାଞ୍ଚମା ଦୂସନା କିମ୍ବା ତା
ଅଜ୍ଞେ ହାରଂ ରକ୍ତିତ୍ତୁଂ କୃଥଣ୍ଠ ସୋଦ୍ଧା ହୋଇଥା ।

ବିଶାଖା । କୀର୍ତ୍ତିଶଂ ସୋଦ୍ଧା ହୋଇଥା ?

ମଧୁମନ୍ତଳ : । ହୀ ହୀ ଶିଙ୍ଗମାଓ ଗର୍ବିଷପୋଇଆଓ । (ଇତି
ଶ୍ରୀତ୍ୱତ୍ୟତି)

ରାଧିକା । ଅହ ଶୁଦ୍ଧେ ଦୁଦିନେ ! ଭାବୁରତ୍ତସ ଉବାସଣ୍ଠ ତୁଏ ଅଜ୍ଞ
କିଂ ବିଶ୍ୱମରିନ୍ଦି ।

ମଧୁମନ୍ତଳ : । ଦେଇ ରାହିଏ ! କେବଳଂ ତୁକ୍ଷେ ଜ୍ଞେବ ଉବାସଣ୍ଠ
କରେଥ ତି ମା ଗର୍ବାଏଥ ଜଂ ଅଜ୍ଞେ ବି ଉବାସଣ୍ଠ କରେନ୍ତି ।

ଲଲିତା । ସଥି ଉଦ୍ଗନ୍ତକାଳତମାଶମଶୁଲଘୋରେଣ ବନଥଣେ ଅନ୍ତର୍ମା
ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ଦୁଃଖା କୃତା । ତତ୍ତ୍ଵରେ ହାରଂ ରକ୍ତିତ୍ତୁଂ କୃଥଣ୍ଠ ସୋଦ୍ଧା ଭବାମଃ ।

ବିଶା । କନ୍ଦର୍ମ ସୋଦ୍ଧା ଭବାମଃ ?

ମଧୁ । ବିହୃତ ନିଜିତା ଗର୍ବିତଗୋପିକାଃ ।

ରାଧି । ଅସି ମୁଢ଼େ ! ଲଲିତେ ! ଭଗବତଃ ଉପାସନଂ ଦ୍ୱୟାନ୍ତ କିଂ ବିଶ୍ଵତଂ ?

ମଧୁ । ଦେବି ରାଧିକେ ! କେବଳଂ ସୁଯମେବୋପାସନଂ କୁକୁର୍ଥେତି ମାଗର୍ବାସ୍ତଥ
ସନ୍ଦର୍ଭମାପି ଉପାସନଂ କୁର୍ମଃ ।

ଲଲିତା । (ଶ୍ରୀରାଧାକେ ସରାଇୟା ଲଇୟା ଧୀରେ ଧୀରେ) ସଥି ! ଅତିଶୟ
ଉଚ୍ଚ କାଳତମାଶମଶୁଲେ ଆଛିନ୍ନ ନିବିଡ଼ ବଲେ ଇହାର ପ୍ରଚଣ୍ଡତା ଅତିଶୟ
ଦୁଃଖ ହଇୟା ଥାକେ । ଅତିଥି ହାର ରକ୍ଷା କରିବାର ଜନ୍ମ ଆମାନିଗିକେ
ଏକଟୁ ଶାନ୍ତତାବ ଅବଲମ୍ବନ କରିତେ ହଇବେ ।

ବିଶାଖା । କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତ ହଇତେ ହଇବେ ?

ମଧୁମନ୍ତଳ । ହୀ ହୀ, ଗର୍ବିତା ଗୋପିକା ସକଳ ପରାଜିତା ହଇଲ ।

(ଇହା ବଲିଯା ନାଚିତେ ଲାଗିଗେନ)

ରାଧିକା । ଅସି ମୁଢ଼େ ଲଲିତେ ! ତୁମି କି ଅତ୍ୟ ଭଗବାନେର ଉପାସନାର
କଥା ଭୁଲିଯା ଗେଲେ ?

ମଧୁମନ୍ତଳ । ଦେବି ରାଧିକେ ! ତୋମରାଇ କେବଳ ଉପାସନା କର

বিশাখা। অঞ্জ! কৌমিলঃ ১ ৩৭ ॥

ମୁଖ୍ୟକଳଃ । ତୁ ଅବଦି ବିଶାହେ ଯୁଗାହି । ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଫୁରୋମରଂ
ଶିଉଜୀବେଦିଆ ମଜ୍ଜିଥେ ଉଜ୍ଜାଅରଣ୍ଗ ଭୁଇଟ୍ରିଂତଦେକଗ୍ରାଚିତ୍ତ-
ଦାଏ କଙ୍କଣଶୈଉରାଣ୍ଗ ଲଦ୍ଦୋବାଲଣ୍ଗ । (ସର୍ବାଃ ଶ୍ରୀଘନ୍ତେ) ୩୮ ॥

मधुभज्जः । (सन्नाधं संकृतेन)

ଆଡ଼ସମୋଜ୍ଜ୍ଞନଗତିର୍ବରକୁଞ୍ଜରଙ୍ଗଃ

ଶ୍ରେଣୀ ପରିଷ୍କାରିତପୁଷ୍ଟରଚାରଙ୍ଗଃ ।

ଧର୍ମାଶି ଶୁଦ୍ଧାରି ! ସୟାଂ ମୃତ୍ୟୁ ହସନ୍ତୀ

ବନ୍ଦୀକୁତସୁରଜବଲ୍ଲବ୍ଧୁଷ୍ମରୋହିଯং ॥ ৩৯ ॥

বিশ্বামী ! আর্য ! কৌন্দুমঃ তৎ ॥ ৩৭ ॥

ମୁଁ । ତଗବତି ବିଶାଖେ ! ଶ୍ରୀ, ଗନ୍ଧପୁଣ୍ଡପୁରଃସରଃ ନିକୁଞ୍ଜବେଦିକାମଧ୍ୟେ
ଉଜ୍ଜାଗରନଃ ଭୂଯିଃ ତଦେକାଗ୍ରଚିତ୍ତତୟା କକ୍ଷଗନ୍ପୁରାଣାଂ ଶବ୍ଦୋପାଶନଃ ॥ ୩୮ ॥

ଆডମ୍ବରେଣ ଆଟୋପେନ ଗଞ୍ଜନେନ ଚ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ଗତିର୍ଷୟ ପରିଷ୍କାରିତଃ
ପୁଷ୍କରଂ ଶୁଣୁମେବ ଚାକହଞ୍ଚୋ ଯଷ୍ଟ । ପରିଷ୍କାରିତେନ ପୁଷ୍କରଣ ଲୌଳାକମଳେନ
ଚାକ୍ରଃ ଶୋଭିତୋ ହଞ୍ଚେ । ଯଷ୍ଟ ଇତି ଚ । ସମୀକୃତଃ ସ୍ତାବକୀକୃତଃ ସନ୍ଧଃ
କୃତଃ । “ପ୍ରଗହୋରଗହୋ ସନ୍ଦ୍ୟାମିତ୍ୟମରଃ” ॥ ୩୯ ॥

ବଲିଆ ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ କରିଓ ନା ; ସେହେତୁ, ଆମରାଓ ଉପାସନା କରିଯାଇଥାକି ।

বিশাখা। আর্য ! মেকি প্রকার ? ৩৭

ଯୁଧକ୍ଷମ । ତଗବତି ବିଶାଖେ ! ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କର । ଗନ୍ଧପୁଣ୍ୟପୁରଃଶର
ନିକୁଞ୍ଜବୈଦିକାମଧ୍ୟେ ଶ୍ରୀବନ୍ଦର ଜାଗରଣତ୍ର ଗ୍ରହଣପୂର୍ବିକ ଏକାଗ୍ରଚିନ୍ତି
ହିଇଥା । କଙ୍କଣନୁଖୁରେର ଶଦେଶ ଉପାସନା । (ସକଳେ ହାସିତେ
ଲାଗିଲେନ) । ୩୮

ମୁଦ୍ରମଙ୍ଗଳ । (ଧ୍ୟାପୂର୍ବ ସଂକ୍ଷତେ) ଆଡ଼ିଶରେ ବା ଗଞ୍ଜନେର ଧାରା
ଧୀହାର ଗତି ଉଚ୍ଚଜ୍ଵଳ, ଯିନି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁଞ୍ଜଗୁହେ ଅନୁରକ୍ତ, ଯିନି ସାଧୀନ, ଧୀହାର
ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତ ଲୌଳାକଗଳେ ସୁଶୋଭିତ ଅଥ୍ୟା ସୁନ୍ଦର ହସ୍ତକୃପ କୁଣ୍ଡେ ଯିନି

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ !

କଚିରସହଚାଗୀଂ ବୌଧିତିଃ ଶେଷ୍ୟମାନ
 ମଦୟତୁଲମରାଜୀରଯ୍ୟସୌଜାଗତିଃ ଶ୍ରୀଃ ।
 ଶଶିମୁଖ ! ଗତନିଦ୍ରିଂ କୁର୍ବତୀମାଧିଦାମୀଃ
 ଶରଦିବ ଭସ୍ତୀମେ ଲୋକଲଙ୍ଘୀଂ ତମୋତି ॥
 ତମର୍ବାଚୀନେମ ହାରିଣୀ ବଞ୍ଚିଶୃଙ୍ଖାରେଣ ଭସ୍ତୀମଙ୍ଗଳାଷଃ
 ଶାରମୀଂ ଶ୍ରିୟବରମନ୍ଦ୍ୟମାମି ॥ ୪୦ ॥

ମଧ୍ୟମଙ୍ଗଳଃ । (ସଂକ୍ଷତେମ)

ବଲାମୁଖ ! କଳାପିନାମବକଳୟ କାଳଜତାଂ
 ମନଃ କିଙ୍ଗ ବଲୀଯସୀଂ ଯମ ବିଭତ୍ତି ବିଶେରତାଂ ।

ମହଚାରୀଗୀଂ ବିନ୍ଦୀପୁଷ୍ପାଗୀଂ ସଥୀନାଥ । ମଦୟତୁଲମରାଜ୍ୟା ଗତିବିଧି-
 ରମ୍ୟ ଲୌଜୀ ଗତିଶ୍ରୀଃ ଶୋଭା ସନ୍ତାଃ ଲୋକଲଙ୍ଘୀଂ ଲୋଚନମଞ୍ଜିତିଃ
 ଲୋକାନୀଂ ଶୋଭାଷଃ ॥ ୪୦ ॥

କଳାପିନାଂ ଯମରୀଗୀଂ କାଳଜତାଂ ସମ୍ମିଳନ କାଳେ ଯତୁଚିତଃ ତତ୍ତ୍ଵ
 ବିଜ୍ଞତାଃ । ବିଶେରତାଃ ବିଶୟଂ କିରଣ୍ଟି କିପଣ୍ଟି ॥ ୬୧ ॥

ଶୋଭିତ, ହେ ମୁଦ୍ଦାର ! ତୁ ଯି ଧତ, ଯେହେତୁ, ତୁ ଯି ମୃତ ହାତ୍ତେର ଦ୍ୱାରା ଦେଇ
 ଚକ୍ର ଗୋପ-କୁଞ୍ଜରକେ ତୋମାର ସ୍ତତିକାରକେ ପରିଗତ କରିଯାଇ । (ଅନ୍ତଃ-
 ପକ୍ଷ—ତୁ ଯି ଧତ, ଯେ ଏତୋଦୃଶ ଗୋପକୁଞ୍ଜରକେ ତୁ ଯି ମୃତ ହାତ୍ତେର ଦ୍ୱାରା
 ଆବଦ୍ଧ କରିଯା ଫେଲିଯାଇ) । ୩୯

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ଶଶିମୁଖ ! ତୁ ଯି ମୁଦ୍ଦାରୀ ମହଚାରୀଗଣେର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁର୍ତ୍ତକ
 ଶେବିତି ମଦୟତ ମୃତା ଏରାଲୀର ତାଯ ରଯଣୀୟ ଲୌଜୀ ଓ ଗତିଶୋଭାମଞ୍ଜଳି
 ହଇଯା ଆମାକେ ବିଗତନିଦ୍ର କରିଯା ଶର୍ଵଦ୍ୱାତୁର ଆମ ଲୋକ ମକଳେର
 ଶୋଭା ବିସ୍ତାର କରିତେଛ ।

ଅତ୍ୟବ ତୋମାକେ ମନୋହର ଆଧନିକ ବଞ୍ଚବେଶେର ଦ୍ୱାରା ଅଲ୍ଲତା
 କରିଯା ଶାରମୀରୀ ଶୋଭାର ସଫଳତା ସାଧନ କରି । ୪୦

ମଧ୍ୟମଙ୍ଗଳ । । ହେ ବଲଦେବମୁଖ ! ବୃନ୍ଦାବନରାଜୀ ଯମରଗଣେର କାଳଜତା

* "ହରିଲାବଣ୍ୟ" ଇତି ପାଠାନ୍ତର ।

যদন্ত শরদাগমে তব বিলোক্য জীলোৎকতাঃ

কিরণ্তি রঞ্জিতগুজীজুষমৰ্মী শিখগুবজীঁ ॥ ৪১ ॥

কৃষ্ণঃ। সখে! সাধু লক্ষ্মিং তন্মোলিকঞ্জনায় চন্দকানাহরামি
(ইতি বটুনা সহ তথ্য করোতি)

রাধিকা। সহি ললিদে! অথ দিগ্বভারা অহং নিশ্চিন্তকি সা
তুমং জহ সোম্যাহসি তদো জাব কহো দুরে গদো তাৰ
কঙ্কেলিকুড়ঙ্গং পবেসিসমং। (ইতি তথ্য স্থিতী)

কৃষ্ণঃ। সখে! নির্মিতং প্রচলাকশলাকাভিঃ কিরীটং খঞ্জইট-
নেত্রায়াঃ সীমন্তসৌমনি বিহাসসোভাগ্যমালস্বতাম্। (ইতি
পরিক্রমা) ললিতে! ক সা তে প্রিয়সৰ্বী?

কৃষ্ণ। মৌলিকঞ্জনায় মুকুটবির্ধাণায়।

রাধি। সখি ললিতে! যত্র দন্তভারাহং নিশ্চিন্তামি সা স্বং যদি
গোম্যাসি। ততো যাবৎ কৃষ্ণে দুরে গতস্তাবৎ কঙ্কেলিকুড়ং অশোক-
কুঞ্জং প্রবিশামি। কিরীটং কর্তৃপদং।

অবস্থাকন করিয়া আমাৰ মন বলৰৎ বিস্ময়ে পরিপূৰ্ণ হইয়াছে। যেহেতু,
দেখ, অষ্ট শরৎ ঋতুৰ আগমনে তোমাৰ জৈড়াবিষয়ে ওঁমুক্য দেখিয়া
উহারা শোভন চৰসম্পন্ন শিখগুবজী নিক্ষেপ কৱিতেছে। ৪১

কৃষ্ণ। সখে! তুমি ভাল দেখিয়াছ, অতএব এস, মুকুট বির্ধাণের
অন্ত এই মযুৰচন্দকগুলি সংগ্রহ কৱি। (ইহা বলিয়া বটুর সহিত
তাহাই কৱিতে লাগিসেন)

রাধিকা। সখি ললিতে! যাহার প্রতি সমন্ত ভাৱ অৰ্পণ কৱিয়া
আমি নিশ্চিন্ত আছি, সেই তুমি যদি শান্তস্বত্বা হও, তবে যে পর্যন্ত
কৃঃ দুরে গমন কৱিয়াছেন, চল আমাৰা সেই কালেৰ মধ্যে অশোককুঞ্জে
প্ৰবেশ কৱি। (এই বলিয়া তাহাই কৱিয়া অবস্থান কৱিলেন)

কৃষ্ণ। সখে! মযুৰপুচ্ছয় খলাকাৰ দ্বাৰা এই কিরীট নির্মিত
হইল, এখন সেই খলাকাৰী ত্ৰীৱাধাৰ সীমন্তদেশে ইহা বিশ্বস্ত কৱিব্বার

ଲଲିତା । ଅନ୍ତଣେ ସର୍ବଗଦୀ ॥ ୪୨ ॥

କୁଞ୍ଚ । ନିଷ୍ଠୁରେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ତୁର୍ଗମ୍ବୋ ତେ ଧୂତ୍ତାଗର୍ବମପହାମି ।
(ଇତି ସମସ୍ତାନ ପଶ୍ଚାନ୍ ସହର୍ଷଂ)

ବସ୍ତ ! ପଶ୍ଚ ସହସେହମବାନ୍ଧୀ ଗୌରାଙ୍ଗୀ ପ୍ରିୟା । (ଇତ୍ୟପସର୍ପତି)
ଧୂମଙ୍ଗଳ : । ତୋ ବଅମ୍ବ ! ଚକ୍ରବାଦେଶ ତିଗାବଟ୍ଟେନ ଭାଗିଦମନ ଦେ
ଅଜ୍ଞବି ମୁଣ୍ଡ ଭରୋ ନ ଗଦୋ ପେକ୍ଥ ଏସା ପୀତପରାଅ-
ପୁଞ୍ଜପିଞ୍ଜରିଦା ଥଳଗଲିଣୀ ।

କୁଞ୍ଚ । (ନିକ୍ରମ୍ୟ) ସଥେ ! ସତ୍ୟଂ ବ୍ରଦୀଷି (ଇତ୍ୟଗ୍ରତୋ ଗଢା) ତୋ ପଶ୍ଚ
କୁଞ୍ଚମାଙ୍ଗୀ ନିଷ୍ଠକିତମିଦାନୀମେବ ଲକ୍ଷ । (ଇତି ଦିଧୀୟୁଃ ପ୍ରଥାବତି)

ଲଲି । ଆହୁନୋ ଗୃହଂ ଗତା ॥ ୪୨ ॥

ମଧୁ । ତୋ ବସ୍ତ ! ଚକ୍ରବାତେନ ତୃଣାବର୍ତ୍ତେ ଭାଗିତଷ୍ଠ ତେ ଅନ୍ତାପି ନୃନଂ
ଭରୋ ନ ଗତଃ । ପଶ୍ଚ ଏସା ପୀତପରାଗପୁଞ୍ଜପିଞ୍ଜରିତା ଶୁଳନଲିନୀ ।

ଶୋଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କର । (ଏହି ବଲିଯା ପରିକ୍ରମପୂର୍ବକ) ଚଲିତେ !
ତୋମାର ସେଇ ପ୍ରୟେଷଥୀ କୋଥାର ?

ଲାଲତା । ନିଜଗୃହେ ଚଲିଯା ଗିଯାଛେନ । ୪୨

କୁଞ୍ଚ । ନିଷ୍ଠୁରେ ! ଥାକ, ଥାକ, ଶୀଘ୍ରଇ ତୋମାର ଧୂତ୍ତାର ଗର୍ବ ଅପରାଣ
କରିତେଛି । (ଇହା ବଲିଯା ଚାରିଦିକେ ଦେଖିଯା ସହର୍ଷ) ବସ୍ତ ! ଦେଖ
ଦେଖ, ଏହି ଗୌରାଙ୍ଗୀ ପ୍ରିୟାକେ ସହସା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛି । (ଏହି ବଲିଯା
ନିକଟେ ଗମନ କରିଲେନ)

ମଧୁମଙ୍ଗଳ । ତୋ ବସ୍ତ ! ଘୂର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ତୃଣାବର୍ତ୍ତେର ଦ୍ୱାରା ତୁମି ଯେ
ଆମିତ ହଇଯାଇଲେ, ତାହାତେ ନିଶ୍ଚର୍ହଇ ଅନ୍ତାପି ତୋମାର ଦେ ଭ୍ରମ ଅପଗତ
ହୁଏ ନାହିଁ । ଦେଖ, ପୀତ ପରାଗପୁଞ୍ଜେ ପିଞ୍ଜରିତା ଶୁଳନଲିନୀ—ତୋମାର
ପ୍ରିୟା ନହେନ ।

କୁଞ୍ଚ । (ଭାଜ କରିଯା ଦେଖିଯା) ସଥେ ! ସତ୍ୟାହି ବଲିଯାଛ । (ଏହି
ବଲିଯା ଅଗ୍ରେ ଗମନପୂର୍ବକ) ଅଛେ ବସ୍ତ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହିବାର ସେଇ କୁଞ୍ଚ-
ଲିନ୍ଧା ଶ୍ରୀରାଧାକେ ନିଶ୍ଚର୍ହଇ ପାଇଯାଛି । (ଇହା ବଲିଯା ଧରିବାର ଜଞ୍ଚ
ଧାରିତ ହିଲେନ)

ମୁମ୍ଭଲଃ । (ସହସ୍ତତାଲମୁଚୈଚିହ୍ନ) ତୋ ପିଅବଅମସ ! ଏଥେ
ତୁଜ୍ବା ଅବରାହୋ ଗଥି କିନ୍ତୁ ପେଶଲହାରୀଏ ଜେବ ଜାଏ
ସବୀ ବୁନ୍ଦାଡ଼ି ରାହିଆଗିଶିଦା ॥ ୪୭ ॥

କୁଷଃ । (ସୈଲକ୍ୟ ବିଲୋକ୍ୟ) କଥମୁଢ଼ୁଲେଇ ସହଚରୀ ? (ପାର୍ଶ୍ଵତୋ
ବିଲୋକ୍ୟ) ଲଲିତାଙ୍ଗି ଲଲିତେ ! ଇତୋ ବାଯପର୍ବତାଦବରୋହଣ୍ଟୀ
କାଞ୍ଚାରମିତ୍ସ ଦଦସ ଯେ ହଞ୍ଚାବଲସଂ ।

ଲଲିତା । (ଶ୍ଵତ୍ତା) ସୁନ୍ଦର ! ବିଶାହଂ ପୁଛେହି । ଏସା କଥୁ ଗଂ
ଜାଗାଦି । (ଇତି ସଂଜାତ ନାଟ୍ୟତି)

କୁଷଃ । (ସହର୍ମପବାର୍ଯ୍ୟ) ସଥେ ! ପଣ୍ଡ ବିଶାଖାଯାଃ ପରୋଳଙ୍କଂ କିଞ୍ଚିତ୍
ତିରୋବଲନ୍ତୀ ଲଲିତା କ୍ରମଙ୍ଗ୍ୟା କଦମ୍ବକୁଞ୍ଜଂ ଶୁଚ୍ୟତି । ତାତେ

ପ୍ରିୟବସୟନ୍ତ ଅତ୍ରେ ଅପରାଧୋ ନାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମଲହର୍ଯ୍ୟା ଏବ । ସଥ୍ବ
ସର୍ବବୁନ୍ଦାଟବୀ ରାଧିକାନିର୍ଦ୍ଦିତା ॥ ୪୩ ॥

କୁଷଃ । ସହଚରୀ ବିନ୍ଟା କାଞ୍ଚାରଙ୍ଗ ଇତ୍ସୁ ଗମିତ୍ସ ବାନ୍ଧୁଯା ତମିତ୍ସ ଚ ।
ଲଲି । ସୁନ୍ଦର ! ବିଶାଖାଂ ପୁଛ । ଏସା ଥିଲୁ ଏନାଂ ଜାନାତି ।

ମୁମ୍ଭଲ । (ହାତତାଲି ଦିଲ୍ଲୀ ଉଚ୍ଚହାସପୂର୍ବକ) ତୋ ପ୍ରିୟବସୟନ୍ତ !
ଇହାତେ ତୋମାର ଅପରାଧ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରେମଲହାରଇ ଅପରାଧ, କାରଣ,
ତାହାତେଇ ତୁମି ସମ୍ମ ବୁନ୍ଦାବନ ଶ୍ରୀରାଧା ଉପାଦାନେ ନିର୍ମିତା (ଅର୍ଥାତ୍
ଶ୍ରୀରାଧିକାର୍ଯ୍ୟ) ମନେ କରିତେଛ । ୪୩

କୁଷ । (ବୈଲକ୍ୟପୂର୍ବକ ଦେଖିଯା) ତାଇ ତ, ଏ ଯେ ପୀତବିନ୍ଟା
ପ୍ରକ୍ଷୁଟିତା ହଇୟା ରହିଯାଇଛେ । (ପାର୍ଶ୍ଵ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ଲଲିତାଙ୍ଗି
ଲଲିତେ ! ତୁମି ବାଯପର୍ବତ ହିତେ ଅବତରଣ କରିଯା ବନମଧ୍ୟେ ପତିତ
ଆମାକେ ହଞ୍ଚାବଲସନ ପ୍ରଦାନ କର ।

ଲଲିତା । (ମୃଦୁହାସପୂର୍ବକ) ସୁନ୍ଦର ! ବିଶାଖାକେ ଜିଜ୍ଞାସା କର ।
ଇନିହ ତାହା ଅବଗତ ଆହେନ । (ଇହା ବଲିଯା ଉହା ଯେ ଜାନେନ ଏହିକମ
ଦେଖାଇଲେନ) ।

କୁଷ । (ସହର୍ମେ ଅତ୍ରେ ଅଲକ୍ଷିତଭାବେ) ସଥେ ! ଦେଖ ବିଶାଖାକେ
ପରୋଳତାବେ କିଛୁ ବଜିତେ ଯାଇୟା ଲଲିତା କ୍ରମବେତେର ଦ୍ୱାରା କଦମ୍ବକୁଞ୍ଜେର

ମାତ୍ର ଯନାଗପି ସନ୍ଦିକ୍ତ (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତଃ)
ପ୍ରିଯେ ! ବିଲୋକିତାସି ନିଜମ୍ୟତ (ଇହ୍ୟାଦଗ୍ରୌବିକାଂ କୁଞ୍ଚ
ସଂଚାରଃ) ଲାଗିଥିଲେ ! ଯାଥୁ ଯାଥୁ ଜୀବଂ ତବ ଧୂର୍ତ୍ତତା ଲଭିକାଯାଃ
ସାଫଳମିନ୍ ।

ଯଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ବଅସମ ! ଏମା ଯାଏ ଜେବେ କୁଳା ତୁହ ରାହା ।

କୁଞ୍ଚଃ । (ସକୋତୁକଃ) ବସ୍ତ ! ଲାଗିଥିବେ କଞ୍ଚଦବିଶ୍ଵଶୀଯ
ଭଣିତିନାସି ।

ଯଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ଗାଅତ୍ମୀୟ ସବାୟି ॥ ୪୪ ॥

କୁଞ୍ଚଃ । (ସବିଶ୍ରଣଃ) ସଥେ ! କି ଯା କି ଯା ଦର୍ଶନ ଶୀଘ୍ରଃ ।

ଯଧୁମଙ୍ଗଳଃ । ତୁଙ୍କ ହୁଥଗମଃ ଜେବେ ଗଂ କରେମି ତା ଦେହି ଯେ
ପାରିତୋସିଅଂ ।

ଯଧୁ । ବସ୍ତୁ ଏସି ଯାଏ ଏବ ଲକ୍ଷା ତବ ରାଧିକା ।

ଯଧୁ । ଗାହତୈୟ ଶପାୟି ॥ ୪୪ ॥

ଯଧୁ । ତବ ହୃତଗତ'ମେବ ଏମାଂ କବୋମି ତଦେହି ଯେ ପାରିତେଷିକଃ ।

ଦିକେ ଇଞ୍ଚିତ କାରାଯାଇଛେ । ଏ ବିଷଖେ ଆମାର ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର ସନ୍ଦହ ନାହିଁ ।
(ଇହା ବଲିଯା ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବିକ ମନରେ ମୃହାନ୍ତମହନ୍ତରେ) ପ୍ରିଯେ ! ତୋମାକେ
ଦେଖିଥିଲେ ପାଇସ୍ତାନ୍ତିତ୍ବ, ଏଥନ ବାହିରେ ଆଗମନ କର । (ଏହି ବଲିଯା ଗୌବା
ଉତ୍ତୋଳନପୂର୍ବିକ ହାନ୍ତମହନ୍ତରେ) ଲାଗିଥିଲି ! ଭାଲ ଭାଲ, ତୋମାର ଧୂର୍ତ୍ତ-
ଲଭାୟ ଏହି ଫଳ ଧରିଯାଇଛେ ।

ଯଧୁମଙ୍ଗଳ । ବସ୍ତ ! ଏହି ଯେ ଆମି ତୋମାର ରାଧିକାକେ ପାଇୟାଛି ।

କୁଞ୍ଚ । (ସବେତୁକ) ବସ୍ତ ! ତୁମି ତ ଲାଗତାର ହାଯ ଅନ୍ଧାସେର
କଥା ବଲିବେ ନା ?

ଯଧୁମଙ୍ଗଳ । ଗାସାରୀର ଶପଥ କରିତେଛି । ୪୪

କୁଞ୍ଚ । (ବିଶ୍ଵାସେର ସହିତ) ସଥେ ! ତିନି କୋଥାଯ, ତିନି କୋଥାମ,
ଶୀଘ୍ର ଦର୍ଶନ କରାଓ ।

ଯଧୁମଙ୍ଗଳ । ଆମି ତୋମାକେ ତୋମାର ହୃତଗତ କରିତେଛି, ଅନ୍ତରେ
ଆମାକେ ପାରିତୋଷିକ ଦାଓ ।

কৃষ্ণঃ । (সশাষং) মালতীমালয়া মণ্ডয়তি ।

মধুমঙ্গলঃ । ঘেন্নিজ্জউ এসা (ইতি রাধেতি বর্ণন্নয়ীভাজাঃ পত্র-
লেখামপ্রয়তি) ।

কৃষ্ণঃ । (শিথা) সথে ! সত্যমনেনাপি ভবদ্বিতেন তপি-
তোহৃস্মি ॥ ৪৫ ॥

যতঃ । ক্রমাত্মক্ষেত্রঃ পরিসরভূবং বা শ্রবণয়ো-

ম'নাগধ্যাকৃতং প্রণয়জননামাক্ষরপদং ।

কথপ্যস্তস্তোষং বিতরদবিলম্বাদুপদং

নিসর্গাদ্বিশ্বেষাং হৃদয়পদবীমুৎসুকয়তি ॥

(ইতি পরাবৃত্য দক্ষিণতে বিকস্তমশোকমবলোক্য সবিশ্বাসং)

মধু । গৃহতাংশ্যা রাধা ॥ ৪৫ ॥

মম পুনঃ কিং বক্তব্যং । বিশ্বেষাং জনানাং প্রণয়জননাং নামাক্ষরপদং
কর্তৃক্রমাদ্বৃগ্মানং শ্রয়মাণং বা ইত্যথঃ । অস্তস্তোষং বিতরদদৃ সৎ ।

কৃষ্ণ । (শাশ্বার সহিত মালতীমালার দ্বারা ভূষিত করিলেন)

মধুমঙ্গল । ইহাকে গ্রহণ কর । (এই বলিয়া রাধা এই দুইটি বর্ণ-
লিখিত পত্র অর্পণ করিলেন)

কৃষ্ণ । (মৃচুহাস্ত পূর্বক) সথে ! সত্যই তোমার অপিত এই বস্ত্র
দ্বারা আমি তৃপ্তিলাভ করিলাম । ৪৫

যেহেতু, প্রণয়জনের নামের অক্ষরবৃক্ত পদ যদি ক্রমশঃ নয়নের
কক্ষায় বা শ্রতিযুগলের প্রাণ্তে একবার মাত্র আরোহণ করে, তবে
স্বত্বাবতঃই ঐ নামাক্ষর জগতের সন্তোষবর্দ্ধন পূর্বক হৃদয়পদবীকে
উৎসুক্যাবিত করিয়া থাকে ।

(ইহা বলিয়া প্রত্যাবর্তনপূর্বক দক্ষিণ দিকে প্রস্ফুটিত অশোককে
দর্শন করিয়া বিশ্বাস সহকারে)

ଶକେ ଶକ୍ତିତାନ୍ତରାତ୍ ନିବିଡ଼କ୍ରୀଡ଼ାହୁବନ୍ଦେଚୟା
କୁଞ୍ଜେ ବଞ୍ଗଲଶାଖିନଃ ଶଶିମୁଖୀ ଲୀଳା ବର୍ଣ୍ଣିତ ସା ।
ନୋଚେଦେଶ ତନ୍ତ୍ରିଯ ସଙ୍ଗମବିନାଭାବାଦକାଳେ କଥଂ
ପୁଷ୍ପାମୋଦନିମନ୍ତ୍ରିତାଲିପଟଲୀଷ୍ଠୋତ୍ତ୍ର ପାତ୍ରୀଭବେ ॥
(ଇତି ପରିକ୍ରମମୁଦୁଗ୍ରୌବିକୟା ରାଧାଂ ଦୃଷ୍ଟି ମାନନ୍ଦଂ)
ପ୍ରିୟେ ! କଥ୍ୟତାମିଦାନୀୟ କା ବାର୍ତ୍ତା ।
ରାଧିକା । (ସମ୍ପର୍ଯ୍ୟରେଷଂ) ତୁଅତୋ ଭରେଣ ଜେକବ ପଲାଇଦୋ କି ଏଥ
ବି ଏଂ ବିଡ଼ସେତୁଂ ଲକ୍ଷ୍ମୋହିସି ।

ଏହ ବଞ୍ଗଲଶାଖୀ । “ବଞ୍ଗଲୋହଶୋକ” ଇତ୍ୟମରଃ । ପଦ୍ମନାଭଚରଣ-
ସ୍ପର୍ଶେନାଶୋକः ପୁଷ୍ପ୍ୟତୌତି କବିସମ୍ପଦାଯଃ ! ପୁଷ୍ପେଃ ପ୍ରେସିତେନାମୋଦେନ
ମାର୍ବ୍ଦୀକପାନାୟ ମଦଗୃହମଲକୁରୁତେ ଇତି ନିମନ୍ତ୍ରିତାନାମଲିପଟଲୀନାଂ ଭରମୟମୁହାନାଂ
ତାଦୁଶଃ ପରମୋଦାରୋ ଭୂବି କୋ ବର୍ତ୍ତତ ଇତି ସ୍ତୋତ୍ରପ-ଗୁଜିତତ୍ତ୍ଵ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରଥା
ନ ଭବେ । ପାତ୍ରୀଭବେଦିତି ଅଭୂତତତ୍ତ୍ଵବେ ଚିଃ ।
ରାଧି । ଅତୋ ଭରେନୈବ ପଲାଯିତାମ୍ଭ ଅତ୍ରାପି ବିଡ଼ସିତୁଂ ଲକ୍ଷ୍ମୋହିସି ।

ମନେ ହଇତେଛେ, ମେହି ଶଶିମୁଖୀ ଶ୍ରୀରାଧା ନିବିଡ଼ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାର ଇଚ୍ଛାଯ
ବ୍ୟାକୁଳହନ୍ଦର ହଇୟା ଅତ୍ତ ଅଶୋକକୁଞ୍ଜେ ଲୀଳାଭାବେ ଅବହ୍ଵାନ କରିତେଛେନ,
ତାହା ନା ହଇଲେ ଏହ ଅଶୋକତଙ୍କ ତୀହାର ଚରଣଲିଙ୍ଘନ ବ୍ୟାତିରେକେ ଅକାଳେ
ପୁଷ୍ପାମୋଦ ବିତରଣେର ଦ୍ଵାରା ଅଲିପଟଲୀକେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଯା ତାହାଦେର
ସ୍ତୋତ୍ରେର ପାତ୍ର ହଇବେ କେନ ? * (ଏହ ବଲିଯା ପରିକ୍ରମ ପୂର୍ବକ ଗ୍ରୌବା
ଉତ୍ତୋଳନ କରିଯା ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ମାନନ୍ଦେ)

ପ୍ରିୟେ ! ବଲ, ଏଥିନ କି ସଂବାଦ ?

ରାଧିକା । (ପ୍ରେଗ୍ସ୍‌କ୍ରୂଟ ଦୀର୍ଘ ସହକାରେ) ତୋମାର ଭଯେଇ ତ' ଏଥାନେ
ପଲାଯିତ ହଇୟା ଆଛି, ଏଥାନେଓ ଆବାର ଆମାକେ ବିଡ଼ସିତ କରିତେ
ଆସିଯାଇ ?

* କବିଦେର ମଧ୍ୟେ ଏଇକପ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଆଛେ ଯେ, ପଞ୍ଚମୀ ମାରୀର ଚରଣପରେ
ଅଶୋକତଙ୍କ ପୁଷ୍ପିତ ହଇୟା ଥାକେ ।

କୁମ୍ଭঃ । (ସାତ୍ରାଳାଦିଂ) ଦୃଷ୍ଟି ମେ ଗଭୀରପାଟବାରଭଟ୍ଟି ସତ-
ଶ୍ରୀରୋଧାନବିଦ୍ଯାପହାରେଣ ନିଜିତା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ॥ ୪୬ ॥

ଲଲିତା । (ସଂସ୍କରଣ) ହସ୍ତ ଭୋ । ବାଘାତ୍ରଜିତକାଶିନ ।

ଅସିଥେକ ସରୋଜସମ୍ପଦକୁତ୍ତୋତ୍ତୋହିସି ବୁନ୍ଦାବନେ

ରାଧା ଭୂରିହିରଣ୍ୟଗର୍ଭରଚିତପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜକାନ୍ତିଷ୍ଠବୀ ।

ହେତୋଦ୍ସମଧୀଧରସ୍ମୟସକ୍ରମେତ୍ରାନ୍ତିଭିଷ୍ଟୁଛୁଟୀ-

କୁଷ୍ଟୋତେଚ୍ଛରଣୀଧରା ମମ ସଥୀ ତନ୍ଦୀରମାହୃଥାଃ ।

କୃଧଃ । (ସମ୍ମିତଂ) ଲାଲିତେ ! ନିଲୀନେ ଯଦି ବିଲୋକିତେ ନାତଥ୍ୟ-
ମଞ୍ଚ ବିକଥନଂ ଭବତୀନାଂ ବିଦାଂକରବାଣି ।

ଲଲି । ଜିତକାଶିନ୍ ଜିତମିତ୍ୟାଞ୍ଚାଧିନ୍ ଅଶ୍ଵିନ୍ ବୃଦ୍ଧାବନେ ଏକେନ
ପରୋଜସନ୍ତବେନ ବ୍ରକ୍ଷଣା କୃତଙ୍କୋତ୍ରୋହସୌତି ତବାହଙ୍କାରଃ । ରାଧା ଭୂରିହିରଣ୍ୟ-
ଗର୍ଭେବହିତିବ୍ରଜଭିଭୂରିହିରଣ୍ୟନାଂ ବହୁତରସ୍ଵର୍ଗନାଂ ଗର୍ଭେଃ ଛିନ୍ନେ ସତି
ଚାକଚିକ୍ଯାଯମାନ ମଧ୍ୟଗତସାରାଂଶ୍ଚ ରଚିତଃ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଚକାନ୍ତୀନାଂ ଶ୍ଵରୋ
ସନ୍ତାଃ । ହଙ୍କୋତ୍କଷିଷ୍ମମହୀଧରସ୍ତ୍ରମୟସୌତି ତବାହଙ୍କାରଃ । ଇଯନ୍ତ୍ର ନେତ୍ରାଙ୍କୁ-
ଛଟିଯୈବାକୁଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚେଧରଣୀଧରଃ କୃଷ୍ଣେ ଯଯା ଅଶ୍ଵକ୍ରୁ ଅନେକବାରଃ ତବାଂସ୍ତ
ଏକବାରମିତି ଭାବଃ ।

কৃষ্ণ ! (আত্মাঘা সহকারে) প্রিয়ে ! আমার গভীর পটুতার
শক্তি দেখিলে ত' ? যদ্বারা তোমাদের তিরোধান-বিদ্যা দূর করিয়া
তোমাদিগকে পরাজিত করিলাম ।

ଲିଲିତା । ଅହୋ ! ତୁମି ବାକ୍ୟେର ସାରାହି ଜିତିଆଛ ବଲିଲା
ଆଆଶ୍ରାଧା କରିତେହ । ଏହି ବୁନ୍ଦାବଳେ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରକ୍ଷାହି ତୋମାର ଶ୍ଵର
କରିଯାଛେନ, କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଚ-କାଣ୍ଡିକେ ବହୁ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଜ ଶ୍ଵର
କରିଯା ଥାକେନ; ତୁମି ଏକବାର ମାତ୍ର ପର୍ବତକେ ହଞ୍ଚେ ଧାରଣ କରିଯାଛ;
ଆର ଆମାର ସଖୀ ନେତ୍ରାନ୍ତଭଦ୍ରିର ଛଟାଯ ତୋମାର ଶ୍ରାମ ଧରଣୀଧରଙ୍କେ
କତ ବାର ଆକୃଷ କରିଯାଛେନ, ଅତଏବ ହେ ବୌର ! ଆର ଅହକ୍ଷାର
କରିଓ ନା ।

ସର୍ବା । ଏବଂ ହୋଇ ।

କୃଷ୍ଣ । (ତିରୋତ୍ତବନ୍ ସଗତଃ) ଇଯମୁତ୍ତରତ୍ତ୍ଵଗୁଣୀକସଞ୍ଚବ୍ରୋଚି-
କୁଳ୍ଲାସି ଶାମଲପଲାଶଗୁଡ଼ା ଦୂରତ୍ତ୍ବାପିଞ୍ଜବିଷ୍ଣୋଲୀ । ତଦେଶ
ସର୍ବଗତ୍ୟା ସଖୀଭାବମାପନ୍ନା ମାତ୍ର ସଜ୍ଜୋପରିଷ୍ୟତି (ଇତି
ସବସନ୍ଦୋ ନିକ୍ଷାନ୍ତଃ) ।

ଲଲିତା । ହଲା ରାହେ ! କହୁମ୍ବ ଅଦଂସଣେଣ ମା ଉତ୍ତମ । ୬୯ ଦିଟ୍ଟଠଃ
ଜେବ ଜାଗେଇ । ତା ବିଜୁତା ଅନ୍ଧେ ସବଦୋପସନ୍ନନ୍ଦ ।

ରାଧି । ଜଥା ତଣାଦି ପିଅସହୀ । (ଇତି ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ତଥା କୁର୍ବନ୍ତି) ।

ସର୍ବା । ଏବଂ ତବତୁ ।

କୃଷ୍ଣ । ଚଞ୍ଚରୀକୋ ଭମରଃ । ତାପିବିଷ୍ଣୋଲୀ ତମାଲସମୁହଃ ।

ଲଲି । ସଖି ରାଧେ ! କୃଷ୍ଣ ଦର୍ଶନେନ ଯା ଉତ୍ତମ୍ୟସ, ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟମେବ,
ଜାନୀହି ତଦ୍ଵିଷୁଦ୍ଧନ ବସଂ ସର୍ବତଃ ପ୍ରସର୍ପାଯଃ ।

କୃଷ୍ଣ । (ଦୈତ୍ୟ ହାଶ୍ପୂର୍ବକ) ଲଲିତେ ! ଆମ ତୋମାଦେର ଦର୍ଶନପଥ
ହଇତେ ତିରୋହିତ ହଇ, ଆର ତୋମାଦେର ନିକଟ ମିଥ୍ୟା ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ
କରିବ ନା ।

ସକଳେ । ତବେ ତାହାଇ ହଟୁକ ।

କୃଷ୍ଣ । (ତିରୋହିତ ହିଁଯା ସଗତ) ଏହି ସେ ଉତ୍ତର ଦିକେ ଭମରସମୁହେବ
କାନ୍ତିଧାରଣ ପୂର୍ବକ ଶାମବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରଗୁଡ଼ସମର୍ମିତ ତମାଲତକୁଳମୁହ ଦୂରେ
ବିରାଜିତ, ଇହାରା ଆମାର ସହିତ ଏକବନ୍ତ ପ୍ରୟୁକ୍ତ ଆମାର ସଖୀଭାବ ପ୍ରାପ୍ତ
ହିଁଯାଛେ, ଅତଏବ ଇହାରାଇ ଆମାକେ ଗୋପନ କରିଯା ରାଖିବେ । (ଇହା
ବଲିଯା ସଥାର ସହିତ ପ୍ରଥାନ)

ଲଲିତା । ସଖି ରାଧେ ! କୃଷ୍ଣର ଅଦରନେ ଉତ୍କଟିତା ହଇଓ ନା ।
ଇହାକେ ଦେଖିତେ ପାଇସାଇଁ ବଲିଯାଇ ଜାନିଯା ରାଖ । ଅତଏବ ପରମ୍ପର
ପୃଥିଗ୍ଭାବେ ସର୍ବତ୍ର ତାହାକେ ଅନ୍ତେସନ କରି ।

ରାଧିକା । ପ୍ରିୟସଥୀର ବଥାମତଇ କାର୍ଯ୍ୟ କର । (ଏହି ବଲିଯା ତିନ ଜନେଇ
ତାହା କରିବେ ଲାଗିଲେନ)

ରାଧିକା । (ଉତ୍ତରାଂ ବନଲେଖାମାସାନ୍ତ ସବିରଶ୍ରୀ) ୪୭ ॥

ଶୁଣଂ କହୋ ଏଥ ପଞ୍ଚୋ ହବିମ୍ବଦି ଜଂ ମଂ ପେକ୍ଖଣ୍ଡୋ ଦକ୍ଖିଣଂ
ପର୍ବତୀଠୋ (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ) ୪୮ ॥

ସ ହରିତ ଭବତୀଭିଃ ସାନ୍ତହାରୀ ହରିଣ୍ୟୋ

ହରିରିହ କିମପାଞ୍ଚାତିଥ୍ୟସଞ୍ଜୀ ବ୍ୟଧାୟି ।

ସଦୁତୁଳିତବଂଶୀ କାକଲୀଭିମୁର୍ଖୈଭ୍ୟଃ

ସୁଥତୁଣକବଳା ବଃ ସାମିଲୀଢାଃ ସ୍ଵଲ୍ପି ॥ ୪୯ ॥

(ପୁରୋହତ୍ୟପେତ୍ୟ ସମନ୍ତାଂ ପଞ୍ଜନ୍ତୀ ସଂକ୍ଷତେନ)

ସଦଗଲିତମରନ୍ଦଂ ବର୍ତ୍ତତେ ଶାଖିବୃନ୍ଦଂ

ମିଳିତି ଚ ସଦଲକତୋମୟରୀ ଥଗାଲୀ ।

ରାଧି । ଯଥୀ ଭଗତି ପ୍ରିୟମଥୀ ॥ ୪୭ ॥

ନୂନଂ କ୍ରଷ୍ଣାହତ ପ୍ରାପ୍ତୋ ଭବିଷ୍ୟତି ଯନ୍ମାଂ ପଞ୍ଜନ୍ମ ଦକ୍ଷିଣଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟଂ ॥ ୪୮ ॥

ହେ ହରିଣ୍ୟଃ ସ ହରିଃ ଇହ ଅନ୍ତାଂ ହରିତ ଦିଶି କିଂ ଅପାଞ୍ଚାତିଥ୍ୟସଞ୍ଜୀ
ବ୍ୟଧାୟି । କାକଲୀଭିର୍ଭେତୁଭିଃ ସୁଥତୁଣକବଳାତ୍ମଣଗ୍ରାସାଃ ସାମିଲୀଢା ଅର୍ଦ୍ଧ-
ଗିଲିତା ଏବ ସ୍ଵଲ୍ପି ॥ ୪୯ ॥

ପୌଷ୍ପଂ ମଧୁ ନ ଲିହତେ ନାସ୍ଵାଦୟନ୍ତି । ସ୍ର୍ଗଜାଡ୍ୟବୈବର୍ଣ୍ଣନି
କ୍ରମେଗୋଜ୍ବାନି ।

ଶ୍ରୀରାଧିକା । (ଉତ୍ତର ଦିକେର ବନଶ୍ରେଣୀତେ ଗମନ କରିଯାଇ ତର୍କମହାକାରେ) । ୪୭

ନିଶ୍ଚରାଇ ଏଥାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ ପାଓଯା ଯାଇବେ ; କାରଣ, ଇନି ଆମାକେ
ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିକେଇ ପ୍ରବେଶ କରିଯାଛେ । (ଏହ ବଲିଯା
ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ) । ୪୮

ହେ ହରିଣୀମକଳ ! ତୋମରା କି ସେଇ ଆମାର ମନୋହାରୀ ହରିକେ
ନେତ୍ରପ୍ରାପ୍ତେର ଆତିଥ୍ୟସଞ୍ଜୀ କରିଯାଇ ? (ଅର୍ଥାତ୍ ତୀହାକେ କି ଚକ୍ର ଦ୍ୱାରା
ଅବଲୋକନ କରିଯାଇ ?) ସେହେତୁ, ଅନୁକୁଳ ବଂଶୀ-କାକଲୀର ଦ୍ୱାରା ତୋମାଦେର
ମୁଖ ହଇତେ ଅର୍ଦ୍ଧଚରିତ ସୁଥତୁଭ୍ରତ ତୁଣକବଳ ସ୍ଵଲ୍ପିତ ହଇତେଛେ ? ୪୯

(ଅଗ୍ରେ ଗମନପୂର୍ବକ ଚାରିଦିକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା)

ଶାଖିବୃନ୍ଦ ହଇତେ ସଥନ ମଧୁ କ୍ଷରିତ ହଇଯା ପଡ଼ିତେଛେ ନା, ଥଗବୃନ୍ଦ ସଥନ

ତଦିହ ନହି ଶିଥଗୋଜ୍ଞସିନୀ ସା ପ୍ରବିଷ୍ଟା

ନିଖିଲଭୁବନଚେତୋହାରିଣୀ କାପି ବିଦ୍ଯା ॥

(ଇତି ସବ୍ୟତଃ ପରିକ୍ରମ୍ୟ ସଂସ୍କରନ)

ବିଷ୍ଣୁସ୍ତାଃ ପୌଞ୍ଜଃ ନ ମୁଲିଷ୍ଟତେହୟୀ ମୁଲିଷ୍ଟଃ

ଶୁକୋହୟଃ ନାଦତେ କଲିତଜ୍ଜିମା ଦାତ୍ତିମଫଳଃ ।

ବିଷ୍ଣୁ ପର୍ମାଣଂ ଚରତି ହରିଣୀଃ ନ ହରିତଃ

ପଥାନେନ ସ୍ଵାମୀ ତଦିଭବରଗାମୀ ହ୍ରବମଗାଃ ॥

(ପୁରୋ ଗତା) । ଏସା ବାମଦୋ କାଳୀ ତମାଳୀ ଦୀପଈ । (ଇତି

ସାଚି କନ୍ଦରଃ ନିଭାଲ୍ୟ ସଂସ୍କରନ) ୫୦ ॥

ନୈରଗିକାଣ୍ପି ନିରଗଲଚାପଲାନି

ତ୍ରାତ୍ୟ ସନ୍ତୁଲତମୁଃ ପୁଲକାନ୍ତରେଣ ।

ଇତିବରଗାମୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଃ ।

ଏସା କାଳୀ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ତମାଳାବଲୀ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥ ୫୦

ପ୍ରେମଭରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ନା ହିଁଯା ପରମ୍ପର ମିଳିତ ହଇତେଛେ, ତଥନ ଅଖିଲ
ଭୁବନର ମନୋହାରିଣୀ ଶିଥଗୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟା କୋନେ ବିଦ୍ୟା ଏଥାନେ ପ୍ରବେଶ
କରେ ନାହିଁ ।

(ଇହା ବଲିଯା ବାମଦିକ୍ ହଇତେ ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ)

ଏହି ମୁକ୍ରମଗୁଲୀ ବିଷ୍ଣିତାନ୍ତଃକରଣ ହିଁଯା ଯଥନ ପୁଷ୍ପେର ମୁପାନ
କରିତେଛେ ନା, ଏହି ହରିଣୀ ଯଥନ ବିଷ୍ଣୁନ୍ତ ହିଁଯା ହରିବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରାଗ୍ର ଭକ୍ଷଣ
କରିତେଛେ ନା, ତଥନ ସେଇ କରୀନ୍ଦ୍ରେ ନ୍ତାଯ ଗମନଶିଳ ପ୍ରାଣନାଥ ନିଶ୍ଚରହି
ଏହି ପଥେ ଗମନ କରିଯାଛେନ ॥

(ସମ୍ମୁଖେ ଗମନପୂର୍ବକ)

ଏହି ସେ ବାମଦିକେ ତମାଳଶ୍ରେଣୀ ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ।

ଏହି ବଲିଯା ବାମଦିକେ କନ୍ଦରେ ଦିକେ ଭାଲ କରିଯା ଦେଖିଯା । ୫୦

ଏ କି ! ଅନ୍ତ ସେ ବାନରୀର ଦଲ ସ୍ଵଭାବଶିକ୍ଷନ ନିର୍ବାଧ ଚାପଲ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିଯା

দৃষ্টিং চিরেণ পরিরক্তমালশাখা।

শাখামৃগীতত্ত্বিয়ং কিমধস্তনোতি ॥ ৫১ ॥

তা এষা মঞ্জুলা তাবিশ্বিনিউঞ্জনালিআ পেক্খিদৰা ॥

কুষঃ । প্রবিশ্ব (স্বগতং) । সত্যমস্তাচিত্তচতুরসঙ্গতৰী প্ৰেমাবলিরেব
মহুদেশদৃতী যদবিলম্বিতং বিজ্ঞাতভূয়িষ্ঠোহশ্চি সংবৃতঃ ততঃ
হ্রাগুৱিৰ নিশ্চলস্থিতামি (ইতি তথা স্থিতঃ) ॥ ৫২ ॥

ৱাধিকা । (মূর্কানমানময় কুষং পশ্যন্তী সব্যাজং) এখ কহো গথি ।

কুষঃ । (স্বগতং) দিষ্ট্যা ন দৃষ্টোহশ্চি ।

শাখামৃগীতত্ত্বঃ পরিরক্তমালশাখা সতী অধোদৃষ্টিং কিং কস্মাত্ত হেতোঃ
তনোতি ॥ ৫১ ॥

তদেষা মঞ্জুলা তাপিশ্বনিকুঞ্জশালিকা প্ৰেক্ষিতব্যা । চিত্তচতুর-সঙ্গমশীলা
বিজ্ঞাতং ভূয়িষ্ঠং বহুতৰচাতুর্যং যশ্চ সঃ ॥ ৫২ ॥

ৱাধি । অত্ব কুষেণ নাস্তি ।

পুলকাঙ্গুৱে সঙ্কলিতাঙ্গ হইয়া তমালশাখা আলিঙ্গনপূৰ্বক নীচেৱ দিকে
দীৰ্ঘসময় দৃষ্টিপাত পুৱঃসৱ অবস্থান কৱিতেছে । ৫১

অতএব এই মনোহৱ তমালনিকুঞ্জশালাটি একবাৱ দেখিতে হইবে ।

কুষ । (প্ৰবেশপূৰ্বক স্বগত) সত্যহই প্ৰিয়াৱ চেতঃপ্ৰাঙ্গণবাসিনী
প্ৰেমাবলৈই আমাৱ অমুসন্ধানেৱ দৃতী । যেহেতু, ইহা ধাৰাই অবিলম্বে
আমি বহু বাৱ বিজ্ঞাত হইয়াছি, অতএব আমি শাখাপত্ৰহীন পাদপেৱ
গৃহ্ণ নিশ্চল হইয়া অবস্থান কৱি । (এই বলিয়া তক্ষপ ভাৱে অবস্থান
কৱিতে লাগিপোন) । ৫২

ৱাধিকা । (মন্ত্ৰক অবনত কৱিয়া কুষকে দেখিতে পাইয়া ছল-
পূৰ্বক) এখানে কুষ নাই ।

কুষ । (স্বগত) ভাগ্যে আমাকে দেখিতে পান নাই ।

ରାଧିକା । (ସମ୍ପିତଂ) ଏସ ନୌଲମଣିକୀଲେ ଜେବ ବେହଦି ।

କୁଷଃ । ନୁହି ସନ୍ଦର୍ଭକାରତେ ନାହିଁ ପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞାତଃ ।

ରାଧିକା । ଅନ୍ଧାହେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ଇନ୍ଦ୍ରନୌଲକୀଲମ୍ବ୍ସ ।

କୁଷଃ । (ସହର୍ଵମପବାର୍ଧ)

ରେ ଧ୍ୱାନ୍ତମଗୁଲଦ୍ୱାରେ ! ଶରଣାଗତୋହିଶ୍ଚ

ବିଷ୍ଟାରଯସ୍ତ ତରମା ନିଜବୈଭବାନି ।

ଅଭ୍ୟାସମଭ୍ୟାପଗତାପି ମୁହଁର୍ଥଥାମେ

ନାବୈତି ମାଂ ନବକୁରଙ୍ଗତରଙ୍ଗନେତ୍ରା ॥ ୫୩ ॥

ରାଧିକା । (ଶ୍ରୀତା) ଅଚ୍ଛରିଅଂ ଅଚ୍ଛରିଅଂ ଇମ୍ବ୍ସ ଗୌଲୋପ୍ଲମ୍ବ୍ସ
ଅନ୍ତରାଳେ ପଡ଼ିବିଷ୍ଟିଦା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଅଦି ।

ରାଧି । ଏବ ନୌଲମଣିକୀଲ ଏବ ରାଜତେ ।

ରାଧି । ଅଥେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତା ଇନ୍ଦ୍ରନୌଲକୀଲମ୍ବ୍ସ ।

ଅଭ୍ୟାସଂ ନିକଟେ ନାବୈତି ନ ଜାନାତି ॥ ୫୩ ॥

ରାଧି । ଆଶ୍ର୍ୟେ ଆଶ୍ର୍ୟେ ଅଶ୍ରୁ ନୌଲୋପ୍ଲମ୍ବ୍ସ ଅନ୍ତରାଳେ ମଧ୍ୟ
ପ୍ରତିବିଷ୍ଟିତା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀତେ ।

ରାଧିକା । (ଦୟଃ ହାଶ୍ପୂର୍ବକ) ଏ ତ ନୌଲମଣିଷଟିହି ବିରାଜ
କରିଲେଛେ ।

କୁଷ । ନିଶ୍ଚରିହି ସନ୍ଦର୍ଭକାରବଶତଃ ପ୍ରିୟା ଆମାକେ ଦେଖିତେ ପାନ
ନାହିଁ ।

ରାଧିକା । କି ଆଶ୍ର୍ୟ !

ଇନ୍ଦ୍ରନୌଲମଣିଷଟିର କି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତା !

କୁଷ । (ସହର୍ଵେ ହଞ୍ଚାବରଣପୂର୍ବକ)

ରେ ଧ୍ୱାନ୍ତମଗୁଲଦ୍ୱାରେ ! ଆମି ଅତ ତୋମାର ଶରଣାଗତ, ଅତେବ ତୁମି ନିଜ
ବୈଭବ ବିଷ୍ଟାର କର, ଯାହାତେ ଏହି ନବକୁରଙ୍ଗତରଙ୍ଗନେତ୍ରା ରାଧା ବାରଂବାର
ଆଶାର ନିକଟେ ଆସିଯାଉ ଆମାକେ ଜାନିତେ ନା ପାରେନ । ୫୪

ରାଧିକା । (ମୃଦୁହାଶ୍ପୂର୍ବକ) ଆଶ୍ର୍ୟ ! ଆଶ୍ର୍ୟ ! ଏହି ଇନ୍ଦ୍ରନୌଲମଣିର
ରାତେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ପ୍ରତି ବିଷ୍ଟିତା ଦେଖା ଯାଇଲେଛେ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଥିତଂ କୁତ୍ତା ସଗତଂ) କଥଂ ସଂବିଦାନା ଥିଲୁ
ନର୍ମାତନୋତି ଇତ୍ୟଖ୍ୟାଯ । ପ୍ରକାଶ ॥ ୫୪ ॥

ପ୍ରିୟେ ! ସତ୍ୟମାତ୍ର । ସନ୍ଦୟଂ ହଦୀଶ୍ଚତ୍ରେ । ଯେ ହଦୁଭିତରଙ୍ଗେ
ବିଦ୍ଵିତଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ବ୍ରତ୍ବ ।

ରାଧିକା । ଅସ୍ମହେ କହଂ ତୁମଂ ଜେବ ତତୋ ନେଦଂ ଆଚରିଅ ॥

କୃଷ୍ଣ । ବିଲାସିନି ! କିମନେନ ବିଶେଷସମ୍ପାଦନେ କେଲିନର୍ମଣ
ତଦେହି ଦାନଗନ୍ଧିନା କୁମୁଦବୁନ୍ଦେନ ପୂର୍ଣ୍ଣମୂର୍ତ୍ତିନି ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣକୁଞ୍ଜେ କ୍ଷଣଂ
ବିଶ୍ରମ୍ୟ ଶୌଖ୍ୟମଳ୍ଲଭବାବଃ (ଇତି ତଥାହିତୋ) ॥ ୫୫ ॥

କୃଷ୍ଣ । ସଂବିଦାନା ଜାନତୀ । ସମୋଗମ୍ୟଛୀତ୍ୟାଦିନା ଆତ୍ମନେ-
ପଦଂ ॥ ୫୬ ॥

ରାଧି । ଅହୋ କଥଂ ଭ୍ରମେବ ତତୋ ନେଦମାଶର୍ଯ୍ୟ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଭୟ
ପ୍ରତିବିଦ୍ଵିତା ତିଷ୍ଠତ୍ୟବ ଇତ୍ୟର୍ଥ ।

କୃଷ୍ଣ । ବିଶେଷ : ସଂପାଦ ଉତ୍ତପାଦ୍ୟୋ ସ୍ଵର୍ଗ ତେନ କୁଳାଳକର୍ତ୍ତକୋ ଘଟ ଇତି
ବିଶେଷ ସଂପଦସ୍ତ ବିଶେଷତଃ । ଦାନଗନ୍ଧିନା ଦାନଶ୍ଚ ହସ୍ତିମଦଶ୍ଚ ଗନ୍ଧ ଇବ ଗଙ୍କୋ
ସ୍ଵର୍ଗ ଇତି ୯ ସମାପନଃ ॥ ୬୫ ।

କୃଷ୍ଣ । (ଉଷ୍ୟ ହାତପୂର୍ବକ ସଗତ) ଇନି ଯେ ଜାନିଯା ପରିହାସ
କରିତେହେନ । (ଏହି ବଲିଯା ଉଠିଯା ପ୍ରକାଶେ) । ୫୬

ପ୍ରିୟେ ! ସତ୍ୟାହି ବଲିଯାଛ । ଯେହେତୁ, ତୋମାର ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର ଆମାର ହଦୟ-
ବୁଦ୍ଧିକପ ତରଙ୍ଗେ ପ୍ରତିବିଦ୍ଵିତା ହଇୟା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀତେ ପରିଣତ ହଇୟାଛେ ।

ରାଧିକା । କି ! ଏ ଯେ ତୁମିହି, ତବେ ତୋମାର ପକ୍ଷେ ଇହା ଆଶର୍ଯ୍ୟ
ନହେ ।

କୃଷ୍ଣ । ହେ ବିଲାସିନି ! ଏହି ବିଚେଦବିଧାୟକ ପରିହାସକ୍ରିଡ଼ାୟ
ପ୍ରୟୋଜନ ନାହି । ଅତଏବ ଏସ, ହସ୍ତୀର ମଦଗନ୍ଧତୁଲ୍ୟ ଗଙ୍କେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି
କୁମୁଦବୁନ୍ଦେର ଦ୍ଵାରା ଶୋଭିତ ମସ୍ତକ ଏହି ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣକୁଞ୍ଜେ କ୍ଷଣକାଳ ବିଶ୍ରାମପୂର୍ବକ
ମୁଖମଳ୍ଲଭବ କରି । (ଏହି ବଲିଯା ତଥାଯ ଅବସ୍ଥାନ କରିଲେନ) । ୫୫

ଲପିତା । ବିଶାହେ ! ପେକ୍ଥ କହେଣ ସଜ୍ଜଦା ପିଅସହୀ ଜଂ ତୁସ୍‌
ପଦେହିଂ ସମ୍ମିଲିଦାହିଂ ଏଦାଏ ପଦାହିଂ ଦିସନ୍ତି ।

ବିଶାଖା । (ପଦାକାନହୁସ୍ତ୍ୟ ସଂସ୍କରନ)

ପ୍ରିୟସଥି । ପରିରଙ୍ଗାନାଭିମୁଖ୍ୟମୁଦ୍ରା-

ଦୁସ୍ତଶ୍ଵିନିବେଶାର୍ଥଲୋଲ୍ୟାଜିତାନି ।

ଇୟମବିସମନଦୟାସତୋ ଜଙ୍ଗଗୋଟୀଂ

ପଦତତିରିହ ରାଧାକୃଷ୍ଣୋରାତନୋତି ॥

କୁଞ୍ଚ । ପ୍ରିୟେ ! ନାତିଦୂରେ କୋମଲୋହଯଂ କାହିଁଧିନିରମଳିତ
ତତ୍ତ୍ଵେଷୀଂ ଶୁଣୁବଃ ॥ ୫୬ ॥

ଲପି । ବିଶାଖେ ପଶ୍ୟ କୁଷ୍ଫେନ ସଜ୍ଜତା ପ୍ରିୟସଥି ସ୍ତ ତନ୍ତ୍ର ପାଦୈଃ
ସମ୍ମିଲିତାନି ଏତନ୍ତା ରାଧାଯାଃ ପଦାନି ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ବିଶା । ପଦତତିଃ ପଦଚିହ୍ନମୁହୁଃ ପରିରଙ୍ଗାନାତନୋତି ବିଜ୍ଞାର୍ଥ୍ୟ
କଥୟତୀତ୍ୟର୍ଥଃ । କମ୍ବାଦାଭିମୁଖ୍ୟମୁଦ୍ରାଃ କୁଷ୍ଫନ୍ତ ପଦତତିର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବମୁଖୀ
ତତ୍ର ରାଧିକା ପଦତତିଃ ପର୍ଶମାଭିମୁଖୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ନରଲୋଲ୍ୟାଜିତାନି
ବାଯ୍ୟାଦିଭିରତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅତ୍ରାଯଂ କ୍ରମୋ ବିହାରସ୍ତ—ପ୍ରଥମମଦୁଶ୍ଵିନିବେଶଃ,
ତତୋ ମୁଖମୁଖ ନିବେଶଃ, ତତଃ ସମାନମୁଖ ନିବେଶଃ । ଦର୍ଶନକ୍ରମତ୍ତ
ବିପର୍ଯ୍ୟାୟେନ ॥ ୫୬ ॥

ଲପିତା । ବିଶାଖେ ! ଦେଖ ପ୍ରିୟସଥି କୁଷ୍ଫେର ସହିତ ମିଲିତା ହୁଇ-
ଯାଛେନ । ସେହେତୁ, ତୋହାର ପଦେର ସହିତ ସମ୍ମିଲିତ ଭାବେ ପ୍ରିୟସଥିର ପଦାଚକ୍ର
ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ।

ବିଶାଖା । (ପଦାକ ଅମୁସରଣପୂର୍ବକ) ପ୍ରିୟସଥି ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହି
ପଦଚିହ୍ନମୁହୁଇ ଶ୍ରୀରାଧାକୁଷ୍ଫେର ଆଲଙ୍ଘନେର କଥା ବିସ୍ତୃତଭାବେ ବଲିଯା
ଦିତେଛେ ;—କାରଣ, ମିଳନକାଳେର ପଦଚିହ୍ନଗୁଲି ପରମ୍ପରରେ ଅଭିମୁଖତା ହେତୁ
ଅମୁସ, ଆବାର ପରମ୍ପର ପରିହାସ-ଚପଳତାର ସମୟେ ଅବିଷମ, ଆବାର
ପରମ୍ପର କଥୋପକଥନେର ସମୟେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ ॥

କୁଞ୍ଚ । ପ୍ରିୟେ ! ଅନାତିଦୂରେ କିଙ୍କିଣୀର କୋମଲଧରନି ଶ୍ରଦ୍ଧାତ ହୁଇତେଛେ ;
ଅତଏବ ଏସ ଆମରା ନିଷ୍ଠକ ଥାକିଯା ଶ୍ରବଣ କରି । ୫୬

ବିଶାଘ । ହଲା ବିଖିନ୍ନବଲ୍ଲିମଣ୍ଡଲକୁଣ୍ଡଲିଦେ ବି ବନଥଣେ ପିଅଗଛାଏ
କଥଂ କହୋ ତୁରିତଂ ଲଜ୍ଜା ।

ଲଲିତା । ଶୁରୁଅଂ ରମଇ ଜହିଂ ଜୋ ନ ତମ୍ଭ ସୋ ହୋଇ ଦୁଲ୍ଲହୋ
ଭୂଅଣେ ।

ଶ୍ରୀଲଙ୍କି ରସାଳେ କଲକର୍ତ୍ତୀତକୁଣ୍ଡଳ ମିଳଇ ।

କୁଷଃ । ପ୍ରିଯେ ! ପ୍ରେସମ୍ଭେ ତବ ସଥ୍ୟେ ତତ୍ତ୍ଵରେ ପରିହଶିଷ୍ୟମ୍ଭାବିତୋ
ଭବାମି (ଇତି ସ୍ଥିତଃ) ।

ଲଲିତା । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ ପୁରୋ ରାଧାମାଳୋକ୍ୟ ସହର୍ଷଂ) ହଲା ! କୁନ୍ଦୋ
ସୋ ଗାଆରୋ ।

ରାଧିକା । (ସମ୍ମିଳିତଂ) କା କଥୁ ତଂ ଜାଗାଦି ॥ ୫୭ ॥

ବିଶା । ବିଶ୍ଵିରବଲ୍ଲିମଣ୍ଡଲକୁଣ୍ଡଲିତେହପି ବନଥଣେ ପ୍ରେସଥ୍ୟ କଥଂ କୁଷଃ
ଅରିତଂ ଲକ୍ଷଃ ।

ଲଲି । ଶୁରୁ ରମତେ ଯତ୍ର ଯୋ ନ ତଶ୍ଚ ସ ଭବତି ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଭୂବନେ ।
ମୁକୁଲାୟମାନ ଏବ ରସାଳେ କଲକର୍ତ୍ତୀ ତକ୍ଷଣଂ ମିଳିତି ।

ଲଲି । ସଥି କୁତଃ ସ ନାଗରଂ ।

ରାଧି । କା ଥିଲୁ ତଂ ଜାଗାତି ॥ ୫୭ ॥

ବିଶାଘ । ସଥି ଲଲିତେ ! ବିଶ୍ଵିର ଲତାମଣ୍ଡଲେ ଏହି ବନଥଣେ ପରିବେଶିତ,
ଅତ୍ରଏବ ପ୍ରେସଥ୍ୟ କି ପ୍ରକାରେ କୁଷକେ ଏତ ଶୀଘ୍ର ଥୁଁଜିଯା ପାଇଲେନ ?

ଲଲିତା । ସଥି ! ଯେ ଯାହାତେ ଶୁରୁତରଙ୍ଗପେ ଆସନ୍ତ, ତାହାର ପକ୍ଷେ
ମେହି ବସ୍ତ ଦୁଲ୍ଲଭ ହୟ ନା, ଦେଖ, ରସାଳ ମୁକୁଲିତ ହଇଲେଇ ତକ୍ଷଣାଂ କୋକିଳ
ତାହାତେ ମିଳିତ ହୟ ।

କୁଷ । ପ୍ରିଯେ ! ତୋମାର ସଥି ଦୁଇଟି ନିକଟେଇ ଆସିଯାଛେନ, ଅତ୍ରଏବ
ତାହାଦେର ଉଭୟକେଇ ପରିହାଶ କରିବାର ଜନ୍ମ ଆମି ଅନ୍ତରାଳେ ଅବଶ୍ଵାନ
କରି । (ଇହା ବଲିଯା ମେହିଙ୍କପେ ଅବଶ୍ଵାନ)

ଲଲିତା । (ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ ସମୁଦ୍ରେ ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଅବଲୋକନ କରିଯା
ନହରେ)

ସଥି ! ମେ ନାଗର କୋଥାଯା ?

ରାଧିକା । (ଈଷଂ ହାନ୍ତସହକାରେ) କେ ତାହାକେ ଜାନେ ? ୫୭

ଲଲିତା । (ସର୍ବଶିଖିତଂ ସଂସ୍କତେନ)

କଚା ମୁକ୍ତା ମୁକ୍ତାବଲିରପି ଯଷୋ ନିଶ୍ଚିରଦଶାଃ

ବିଶୁଦ୍ଧଂ ତେ ଦନ୍ତଚଛଦୟୁଗମଭୂଦାସ୍ତହଦୟେ ।

ଅବନ୍ଧାସୀଂ କାଞ୍ଚି ତନିହ ସଥି ! ସୁଜ୍ଞାସି ହରିଗୀ

ସତୀନାଂ ବଃ କୃତ୍ୟେ କିମୁଚିତମିଦଂ ଗୋକୁଳଭୂବାଂ ॥

ଲଲି । ମୁକ୍ତାଃ ପ୍ରାପ୍ତାପର୍ବଗାଃ ଶ୍ଲିତାକ୍ଷ ନିଶ୍ଚିରଦଶାଃ ଛିମ୍ବନ୍ତତାଃ
ସନ୍ତାନିଶ୍ଚିଗତ୍ରୀତୀତତ୍ତ୍ଵଃ । ଦନ୍ତଚଛଦୟୁଗଃ ଓଷ୍ଠାଧରୌ ବିଶୁଦ୍ଧଃ ତାମୁଲରାଗ-
ରହିତଂ ପକ୍ଷେ ମୁକ୍ତମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ହେ ଦାସ୍ତନ୍ଦୟେ ଦାସଂ ଗାଢାଲିଙ୍ଗନେନ ପ୍ରାପ୍ତ-
ସମ୍ପଦଂ ପକ୍ଷେ ଦମଣିଶ୍ଚୁତ୍ତଃ ଜୀବମୁକ୍ତମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ତଥାଭୂତଂ ହୁଦୟଃ ଯତ୍ତାଃ ।
ଅବନ୍ଧାଃ ସଂସାରବନ୍ଧରହିତାଃ ବନ୍ଧନଗ୍ରହିଷ୍ଟଲିତା । ୫ ତତ୍ସମାଦମୁଖୀରତେ ହରିଗୀ
ଅଂ ସୁଜ୍ଞାସି ହରେରୋଗେନୈବ କେଶମୁଲନହାରତ୍ରୋଟନାଦୀନି ନିର୍ବାଣମୋକ୍ଷକ୍ଷ
ତବସ୍ତୀତ୍ୟର୍ଥଃ । ଇଦଂ କିଂ ଗୋକୁଳଭୂବାଂ ଗୋକୁଳବାସିନୀନାଂ ବୋ ସୁଅକଂ
ସତୀନାଂ ପତିତାନାଂ ଉଚିତଂ ନୈବୋଚିତମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ବନ୍ଧୁତନ୍ତ୍ର ଇଦଂ କିଂ
ଉଚିତଂ ଇତୋହପ୍ୟଧିକଂ କୃଷ୍ଣ ମୁକୁଟହାରତ୍ରୋଟନବକ୍ଷଃ ସମ୍ପଦନାଦିକଂ
ରାତିବୈପରୀତ୍ୟେନନୋଚିତମିତ୍ୟର୍ଥଃ । ପକ୍ଷେ ଗୋକୁଳଭୂବାଂ ଗୋକୁଳଭୂମୀନାଂ
ସତୀନାଂ ସର୍ବତୀର୍ଥେଭ୍ୟୋହପି ଶ୍ରେଷ୍ଠାନାଂ ଇଦଂ କୃତ୍ୟେ ମୋକ୍ଷେକନାତ୍ରୀତ୍ୱଃ କିମୁଚିତଂ
ନୋଚିତମେବ ପ୍ରେମଭତ୍ତିକ୍ଷେତ୍ରାଣ ।

ଲଲିତା । (ସକୋତୁକ ହାସ୍ସସହକାରେ) ତୋମାର କେଶପାଶମୁକ୍ତ,
ମୁକ୍ତାବଲୀ ନିଶ୍ଚିର ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛେ, (ଅର୍ଥାଂ କର୍ତ୍ତ୍ତିତ ମୁକ୍ତାର ହାର ଛିମ୍ବ
ହଇଯାଛେ) ଓଷ୍ଠାଧରୁଗଲ ଶୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥାଂ ତାମୁଲରାଗଶୁତ୍ର ; ଓ ସଂମର୍ଦ୍ଦିତହୁଦୟେ !
ତୋମାର କଟିତଟେ କାଞ୍ଚିର ତ' ବନ୍ଧନ ନାହିଁ, ଏହି ଜଗ୍ତ ମନେ ହଇତେଛେ, ତୁମି
ହରିର ସହିତ ମିଲିତ ହଇଯାଛ । ତୋମାଦେର ମତ ଗୋକୁଳବାସିନୀ ସତୀଦିଗେର
କି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପସୂତ୍ର ?*

* ଏହି ଶ୍ଲୋକଟି ଦ୍ୱାର୍ଥ । ହରିର ସହିତ ମିଲିତ ହଇଲେ ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷଗଣେର ସେ ସେ
ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୟ—ଏହି ଶ୍ଲୋକେ ମେହି ଲକ୍ଷଣବଳୀ ପ୍ରଦତ୍ତ ହଇଯାଛେ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ
ଶ୍ରୀଵାଦାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ସହିତ ମିଲିନେର ସେ ସକଳ ଲକ୍ଷଣ ଶରୀରେ ଓ ବେଶଭୂଷଣାଦିର ବିପର୍ଯ୍ୟେ
ପ୍ରକାଶିତ ହଇଯାଛେ ତାହାର ବଳୀ ହଇଯାଛେ । ମୂଳଶ୍ଲୋକେର ଟିକାଯି ଉଭୟ ପକ୍ଷର
ବ୍ୟାଖ୍ୟାତି ପ୍ରଦତ୍ତ ହଇଯାଛେ ।

କୁଷଃ । (ପୁରୋହପତ୍ର) ଲାଲିତେ ! ନାହମପରାଧ୍ୟାମି । ସଈୟେବ ତେ
ସଙ୍ଗୋପିତୋହସି ।

ଲାଲିତା । କିନ୍ତି ପିଅସହୀଏ ସଙ୍ଗୋବଣିଜେ ତୁମଂ ।

କୁଷଃ । ଶୁଦ୍ଧାରି ! ନିଜକନ୍ଦର୍ପକଳା ପ୍ରାଗଲ୍ଭାସ୍ତାପଲାପାର
(ଇତ୍ୟଶ୍ଵଲ୍ୟା ଦର୍ଶଯନ୍) ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

କଠୋରାଗ୍ରେଭ୍ରୌୟୋ ବ୍ରଗମଜନ୍ୟଦ୍ଵକ୍ଷସି ନଈ-

ବଲ୍ୟଦାକ୍ରାମନ୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକିରଦପି ମାଂ ପିଞ୍ଜରଚନାଂ ।

ବିକୁଷ୍ୟ ଛିଙ୍ଗାନ୍ତୀମକ୍ରତବନମାଲକ୍ଷ କୁଚିରା-

ମିଦାନୀଂ ଜାନୀତେ ନ କିମପି ପୁରସ୍ତେ ପ୍ରିୟସଥୀ ॥

ରାଧା । (ସାପତ୍ରପଂ) ହଂ ଅମ୍ବଗା କହୁଅ ପରଂ ଦୁସେହଂ ପତିଦୋସି ।

ଲାଲି । କିମିତି ପ୍ରିୟସଥୀ ସଙ୍ଗୋପନୀୟସ୍ତଂ ॥

ରାଧି ! ଆତ୍ମନା ତୟା କୁହା ପରଂ ଦୂଷୟିତୁଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତୋହସି ॥

କୁଷ । (ସମ୍ମୁଖେ ଆଗମନ କରିଯା)

ମଥି ଲାଲିତେ ! ଆମାର କୋନେ ଅପରାଧ ନାହିଁ । ତୋମାର ସଥୀଇ
ଆମାକେ ସଙ୍ଗୋପିତ କରିଯା ରାଖିଯାଛିଲେମ ।

ଲାଲିତା । କି ଜନ୍ମ ପ୍ରିୟସଥୀ ତୋମାକେ ଗୋପନ କରିଯା ରାଖିବେନ ?

କୁଷ । ଶୁଦ୍ଧାରି ! ଇହାର ନିଜେର କନ୍ଦର୍ପକଳାର ପ୍ରଗଲ୍ଭତା ଗୋପନ
କରିବାର ଜନ୍ମ (ଏହି ବଲିଯା ଅନ୍ତୁଲି ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇଯା) ମଥି ! ଦେଖ ଦେଖ,
ବାରଦ୍ଵାର କଠୋରାଗ୍ରନଥେର ଦ୍ୱାରା ଆମାର ବକ୍ଷଃସ୍ତଳେ ଆଘାତ କରିଯା କ୍ରଣ
ଉତ୍ପାଦନ କରିଯାଛେନ, ବଲପୂର୍ବିକ ଆକ୍ରମଣ କରିଯା ଆମାର ଯୟୁରପୁଛେର
ଚୁଡା ଖୁଲିଯା ଫେଲିଯାଛେନ, ବିଶେଷଜ୍ଞ ଆକର୍ଷଣେ ଆମାର ମନୋହାରିଣୀ
ବନଧାଳା ଛିନ୍ନ କରିଯା ଫେଲିଯାଛେନ, ଏଥିନ ତୋମାଦେର ସମ୍ମୁଖେ ଆସିଯା
ତୋମାଦେର ପ୍ରିୟସଥୀ କିବୁଝି ଯେନ ଜାନେନ ନା !

ରାଧିକା । (ସଲଜ୍ଜଭାବେ) ହା, ତୁମି ନିଜେ ଐକ୍ରପ କରିଯା ପରକେ
ଦୋଷ ଦିତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହଇରାହ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ଜଡ଼ିଲା ଫୁଡ଼ମଞ୍ଜରୀହିଂ (ଇତ୍ୟକୋତ୍ତେ)

ରାଧିକା । (ସତ୍ରାସଂ) ଲଲିଦେ ! ଅଚାହିଦଂ ଅଚାହିଦଂ ଭୟକ୍ଷରୀ
ବୁଡ଼ିଚିଆ ବୁଡ଼ିଚିଆ ତା ତୁରିଦଂ ପଳାଏନ୍ (ଇତି ସଥିଭ୍ୟାଂ ସହ
ନିଜାନ୍ତା)

(ପୁନନେପଥ୍ୟ) ବିହୁତିମନ୍ତ୍ର ପରାପୁଣ୍ଡେ । ହରଭତ୍ତା ବିଅ
ସରାଏ ଶୁରସ୍ତି ସମ୍ପଦପ୍ରାପ୍ତା ।

କୁଷଃ । (ସୈବଲକ୍ଷ୍ୟଂ) ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ ସମ୍ପଦଃ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣତା ଜଟିଲେତି
କଟୁଦ୍ଵାରେଣ ବଟୁନା କଦର୍ଥିତୋହସି । ତଦଗେ ମୁହମ୍ମଗୁଲମେବ
ମରାଯି (ଇତି ନିଜାନ୍ତଃ) ॥ ୫୮ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବନାଟକେ ଶରଦିଛାରୋ ନାମ ସର୍ତ୍ତେହଙ୍କଃ ॥ ୬ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ଲଲିତେ ଅତ୍ୟାହିତଂ ଅତ୍ୟାହିତଂ ଭୟକ୍ଷରୀ ବୁଦ୍ଧା ଭୟକ୍ଷରୀ
ବୁଦ୍ଧା ତତ୍ତ୍ଵରିତଂ ପଳାଯାମଃ ॥

ପୁନନେପଥ୍ୟ । ଶୁଟମଞ୍ଜରିଭିଭିତ୍ତିମନ୍ତ୍ର ପରାଗପୁଣ୍ଡେ ।

ହରଭତ୍ତା ଇବ ଶରଦି ଶୁରସ୍ତି ସମ୍ପଦପ୍ରକରାଃ । ସମ୍ପଦଃ ‘ଛାତିମ’
ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧାଃ ॥ ୫୮ ॥

॥ * ॥ ଇତି ସର୍ତ୍ତେହଙ୍କଃ ॥ * ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ଶୁଟମଞ୍ଜରୀଗୁଲିର ଦ୍ୱାରା ଜଟିଲା (ଏହି ଅର୍କୋତ୍ତମ) ।

ଶ୍ରୀରାଧା । (ସଭୟେ) ଲଲିତେ ! ବଡ଼ଇ ବିପଦ୍, ବଡ଼ଇ ବିପଦ୍; ଭୟକ୍ଷରୀ ବୁଦ୍ଧା
— ତ୍ରୀ ଭୟକ୍ଷରୀ ବୁଦ୍ଧା । ଅତଏବ ଏସ ଶୀଘ୍ର ପଳାଯନ କରି । ଇହା ବଲିଯା
ସଥିଦୟେର ସହିତ ପ୍ରସାନ ।

(ପୁନରାୟ ନେପଥ୍ୟ) ପରାଗପୁଣ୍ଡେର ଦ୍ୱାରା ମୁଶୋଭିତ ହଇୟା ସମ୍ପଦମୂହ
ଶର୍କ୍ରକାଳେ ହରଭତ୍ତେର ଶାଯ ବିରାଜ କରିତେହେ ।

କୁଷ । (ବିମନାୟମାନ ହଇୟା) ହାୟ ହାୟ ! ସମ୍ପର୍ଣ ବୁକ୍ଷେର ବର୍ଣନ
କରିତେ ଯାଇୟା ‘ଜଟିଲ’ ଏହି କଟୁ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଯାଇ ବୁଟୁ ଆମାକେ
କଷ୍ଟଦାନ କରିଲ । ଅତଏବ ଏଥନ ପୁରୋଭାଗେ ଅବସ୍ଥିତ ସଥାମ୍ବୁଲୌତେ
ଗମନ କରି । (ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରସାନ) । ୫୮

ଇତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବ ନାଟକେ ଶରଦିଛାର ନାମକ ସଠ ଅଙ୍କ ସମାପ୍ତ ॥ ୬ ॥

॥ ଇତି ଖଣ୍ଡ ଅଙ୍କ ॥

সপ্তমোহঙ্কং

(ততঃ প্রবিশতি বৃন্দা)

বৃন্দা । (সমন্বয়বলোক্য)

কদম্বালীজ্ঞাপরিমলভোদগারিপবনা

শুটদ্বয়ীষুধীকৃতমধুপগানপ্রণয়নী ।

নটৎকেকৌঙ্গোমা মৃচ্ছলযবসংগ্রামলিনভু-

স্তপাত্তেহং স্বাস্তং যম রসবতি দ্বাদশবনী ॥

(নেপথ্যে দৃষ্টিং নিক্ষিপ্য) কথমসো পৌর্ণমাসী নিষ্পর্ণকুটীরো-
পাস্তবাটিকায়ামভিমুজ্যনা সহ সংকথযন্ত; বর্ততে তদহং ক্ষণমত্ত্বে
তিষ্ঠেৱং ।

ষঙ্গামতুণাং মধ্যে ত্রয়াণাং বসন্তশরদৰ্থাণামেবাধিক্যং কামোদীপকস্তাৎ,
তত্রাপি পূর্বপূর্বোৎকৃষ্টস্তাৎ প্রথমং বসন্তস্ত ততঃ শৰদঃ সংক্ষেপেণ
জীলোদ্দেশঃ কৃতঃ, ইদানীং শ্রাবণপূর্ণিমাদি জীলামাবিকৃষ্ণন् বর্ষাং
বর্ণয়তি ।

বৃন্দা । কদম্বালীতি জ্ঞাপ প্রফুল্লতা । তপাত্তে নিদাঘাতে ।

(অনন্তর বৃন্দার প্রবেশ)

বৃন্দা । (চারিদিকে অবলোকনপূর্বক) আহা ! কদম্ব পুঁজসমুহের
জ্ঞান জনিত পরিমল-প্রবাহ পবনের দ্বারা উদ্বাগিত হইতেছে, যুধীমণ্ডলী
প্রশুটিত হইয়া মধুপমূখের গুঞ্জনগীতিতে আমোদিত। হইতেছে, ময়ূরীগণ
নৃত্য করাতে মৃচ্ছল নবত্বে আচ্ছাদিত ভূমি শ্যামবর্ণ প্রতীরমান
হইতেছে, গ্রীষ্মবৃত্তুর অন্তে বৃন্দাবনের এই দ্বাদশবন আমার অস্তঃকরণ
এক অনির্বচনীয় রসে পূর্ণ করিয়াছে ।

(নেপথ্যের দিকে দৃষ্টিপাতপূর্বক) এই যে পৌর্ণমাসী দেবী স্বীয়
পর্ণকুটীরের সমীপবর্তী প্রাঙ্গণে অভিমুজ্য সহিত কথোপকথনে ব্যাপৃতা
আছেন, অতএব আমি ক্ষণকাল ঐ স্থানেই অবস্থান করিব ।

(ঈ প্রকারে পৌর্ণমাসীর প্রবেশ)

(ପ୍ରାବିଶ୍ୱ ତଥାତୃତା ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ)

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ସାଭିମନ୍ତୋ ! କିମର୍ଥଂ ସ୍ଵଧା ପ୍ରାତରେବାହମୁପ-
ସାଦିତାମ୍ବି ।

ଅଭିମନ୍ତ୍ୟଃ । ତଅବଦି ! ତୁଜ୍ୟା ଆଗଂ ଗେହିଦୁଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । କମ୍ଲିଲର୍ଥେ ?

ଅଭିମନ୍ତ୍ୟଃ । ବାରିସହାଗଇଏ ମହାରାପଥାନେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସବ୍ୟଥଂ) କଞ୍ଚକ ହେତୁଃ ?

ଅଭିମନ୍ତ୍ୟଃ । ଦୋଷଂ ରାହମାହବାଗଂ ଚାବଳଂ ଜେବ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବୌର କେନ ତବେଦଂ ବର୍ଣ୍ଣିତଂ ।

ଅଭିମନ୍ତ୍ୟଃ । ପିଅବଅସ୍ମେଣ ଗୋଅଡ଼ିଟଣେ ॥ ୧ ॥

ଅଭି । ଭଗବତି ତବାଜ୍ଞାଂ ଗୃହୀତୁଃ ।

ଅଭି । ବାର୍ଷିତାନବ୍ୟାଃ ମଥୁରାପ୍ରସ୍ଥାନେ ।

ପୌର୍ । ଦୟୋ ରାଧାମାଧବ୍ୟୋଶାପଳମେବ ।

ଅଭି । ପ୍ରିୟବସ୍ତେନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନେ ॥ ୧

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ସ ଅଭିମନ୍ତୋ ! ତୁମି ପ୍ରାତଃକାଳେ ଆମାର ନିକଟେ
ଆସିଲେ କେନ ?

ଅଭି । ଭଗବତି ! ଆପନାର ଆଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଜଣେ ।

ପୌର୍ । କୋନ୍ ବିଷସେ ?

ଅଭି । ବୃଷଭାମୁନନ୍ଦିନୀର ମଥୁରା ପ୍ରସ୍ଥାନ ବିଷସେ ।

ପୌର୍ । (ବ୍ୟଥିତଭାବେ) କି କାରଣେ ?

ଅଭି । ରାଧାମାଧବ ଏହି ଦୁଇ ଜନେର ଚାପଳ୍ୟହେତୁ ।

ପୌର୍ । ହେ ବୌର ! କେ ତୋମାକେ ଏ କଥା ବଲିଲ ?

ଅଭି । ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ । ୧

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବେଳେ ଅଭିମନ୍ତୋ ! ଚତୁରମୟୋହପି ନ ଅଧ୍ୟବୁଦ୍ଧିରସି
ଯେନ ତୋଜେନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧନଶ୍ଚ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମଲନଶ୍ଚ କୌଟିଲ୍ୟଚକ୍ରେ
ବିଭିନ୍ନମୟସେ ।

ଅଭିମନ୍ତୃଃ । ଅଦିପସିଦ୍ଧା ଏସା ପଉତ୍ରୀ କେଣ ବା ନ କହିଜେଇ ।
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ର ! ନୁଂ କର୍ଣେଜପାନାମୁପଜାପେନ ଲୁପ୍ତବିବେକୋହସି,
ତଦାକର୍ଣ୍ୟ ॥ ୨ ॥

ଅଭିମନ୍ତୃଃ । ଆଣବେହି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବେଳେ ! ଯେନ ଲାବଣ୍ୟଗନ୍ଧଲବଲୁକେନ କଂଶଶାନ୍ତିଲେନ
ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟମେବ ରାଧାମୃଗୀ ମୃଗ୍ୟତେ ତତ୍ତ୍ଵ ଦାରୁଣଶ୍ଚ ହଞ୍ଚୋପରି ଶ୍ରାୟଃ
କଥମନ୍ତ୍ରାଃ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ତୋଜେନ୍ଦ୍ରଃ କଂଶଃ ।

ଅଭି । ଅଭି ପ୍ରସିଦ୍ଧା ଏସା ପ୍ରବୃତ୍ତିଃ କେନ ବା ନ କଥ୍ୟତେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । କର୍ଣେଜପାନାଂ ଖଲାନାଂ ଉପଜାପୋ ଭେଦଃ । “ଭେଦୋପଜାପା”-
ବିତ୍ୟମରଃ ॥ ୨ ॥

ଅଭି । ଆଜ୍ଞାପର ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ବେଳେ ଅଭିମନ୍ତୋ ! ତୁ ମି ଆପନାକେ ଚତୁର ବଜିଯା ଅଭିମାନ
କରିଯା ଥାକ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ବୁଦ୍ଧି ଆର୍ଦ୍ଦ୍ୟାଚିତ ନହେ; ଯେହେତୁ, କଂଶେର
ଶ୍ରୀଯ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମଲେର କୌଟିଲ୍ୟଚକ୍ରେ ତୁ ମି ବିଭାସ୍ତ ହିଇତେଛ ।

ଅଭିମନ୍ତୃ । ଏ ଥାତ ଅଭି ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ଏ କଥା କେ-ଇ ବା ନା ବଲିଯା
ଥାକେ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବେଳେ ! ତୁ ମି ନିଶ୍ଚଯଇ ଥଲଦିଗେର ଭେଦବୁଦ୍ଧି ବଶତଃ
ବିବେକହୀନ ହିସାହ । ଅତଏବ ଆମାର କଥ ଶୁଣ । ୨

ଅଭିମନ୍ତୃ । ଭଗବତି ! ଆଦେଶ କରନ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବେଳେ ! ଲାବଣ୍ୟଗନ୍ଧବିନ୍ଦୁତେ ଲୁକ ହିସା କଂଶ-ବ୍ୟାତ୍ର
ସ୍ଵରଂହି ରାଧା-ମୃଗକେ ଅସ୍ରେଷ୍ଟ କରିତେଛେ; ସେଇ ନିଦାରଣେର ହଞ୍ଚେ ଶ୍ରୀରାଧାକେ
ନିକ୍ଷେପ କରା କି ଉପ୍ୟକ୍ଷ ହିସବେ ?

ଅଭିମହ୍ୟଃ । ଡାବେଦି ! ତଥ କା ଚିନ୍ତା । ଶୋ କୁଠ କୁଶଲୀ
ହୋଇ ସୁହିତମୋ ଯେ ଗୋଅଡ଼ିଟଣେ ଜେଣ ବିଜ୍ଞମାତ୍ରାରୀଏ
ଶହରିନ୍ଦେ ବସୀକାରୀଓ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସଥେଂ କ୍ଷଣମହୁଧ୍ୟାଯ) ହଂହୋ । ଧାରାନାଂ ମୁର୍ଦ୍ଧତ-
ଗୋବିନ୍ଦମାତ୍ରାତୁର୍ମାତୁଲୋହପି କଥମଜ୍ଜାଯୁଷାଂ ଗୋକୁଳଦେଵିଣାଂ
ମଞ୍ଜୁଲପାତିତାମାଲିଷ୍ମେ, ତନ୍ଦ୍ରା କର୍ମାପି ମର୍ଯ୍ୟାଦାଯା ଦ୍ୱାଂ
ପର୍ଯ୍ୟାପରିତୁମିଛାମି ।

ଅଭିମହ୍ୟଃ । ଆପବେଦି ତଥ ଦୋହି ॥ ୩ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସ ! ଶା କାଚିମ୍ବୁରକଲ୍ଲିତାପି କିଂବଦ୍ଵାତ୍ରୀ ସଦି
ଦ୍ୱାରା ନାତିଥ୍ୟତରା ପ୍ରତୀଶ୍ଵରେ । ତତଃ ସ୍ଵର୍ଗେବ ଚକ୍ରଧୋ-
ରପରୋକ୍ଷିକୃତ୍ୟ ସଥେଷ୍ଟଂ ଚେଷ୍ଟମୀଯଂ ।

ଅଭି । ଡଗବତି ! ତତ୍ର କା ଚିନ୍ତା ? ମ ଖଲୁ କୁଶଲୀ ଭବତୁ ସୁହିତମୋ ମମ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଃ ଯେନ ବିଦ୍ୟମାଧୁରୀଭିର୍ମାଧୁରେନ୍ଦୋ ବଶୀକୃତଃ ।

ଅଭି । ଆଜ୍ଞାପଯତୁ ତତ୍ତତ୍ତବତୌ ॥ ୩ ॥

ଅଭିମହ୍ୟ । ଡଗବତି ! ତାହାତେ ଚିନ୍ତାର କାରଣ ନାହିଁ । ଆମାର ପରମ
ସୁହଦ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନେର ମଙ୍ଗଳ ହଟକ—ଶେଇ ବିଦ୍ୟମାଧୁର୍ଯ୍ୟେର ଦାରା ମୁଖ୍ୟାନାଥକେ
ବଶୀକୃତ କରିଯାଇଛେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଖେଦଶକାରେ କ୍ଷଣକାଳ ଚିନ୍ତା କରିଯା) ଅହେ !
ତୁମି ଗୋବିନ୍ଦେର ମାତାର ମାତୁଲପୁତ୍ର । ତୁମି କେନ ଅନ୍ନାଯୁ ଗୋକୁଳବିବେଶି-
ଗଣେର ପଞ୍ଚପାତିତ ଅବଲମ୍ବନ କରିତେହ ? ଅତେବ କୋନେ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଦାରା
ତୋମାକେ ନିଷେଧ କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରି ।

ଅଭିମହ୍ୟ । ଡଗବତି ! ଆଦେଶ କରନ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବ୍ୟସ ! ଏହ ଜନଶ୍ରତି ଉର୍ବିପରାଯଣଦିଗେର କଲ୍ପିତ ।
ଏହ ମିଥ୍ୟା କଥାଯ ସଦି ତୋମାର ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ, ତବେ ତୁମି ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵଚ୍ଛକ୍ଷେ
ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହାଇ କରିବ ।

ଅଭିମହ୍ୟଃ । (ସପ୍ରଶ୍ରୀଂ) ଭଅବଦି ! ଶିଗେହିଦିଂ ଦେ ନିଦେଶକୁମୁଖଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ସାନ୍ଦଂ) ସୋମାନନ ! ଗୋମାନତ୍ର ଭୂର୍ବାଃ ।

ଅଭିମହ୍ୟଃ । ଭଅବଦି ! ଅଥା ମାଂ ପୁଣୋ ପୁଣୋ ଭଣଦି । ପୁତ୍ର ଚଞ୍ଚ-
ଅଲୀଚଣ୍ଡିଆଚନ୍ଦନେ ଗୋଅଡ଼ଟଣେ ଜହାରାମା ସଂବ୍ରତେ । ତା
ବହୁଡିଆ ତଥ ଦିକଖା କିଜୁଉଣ୍ଟି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଯନ୍ତ୍ରମତେ ! ସର୍ବମନ୍ଦଳାରାଧନେ ଦୌକ୍ଷିତାମବିଲସମେବ
ବାର୍ଷଭାଗବୀଂ ବିନ୍ଧି ॥

ଅଭିମହ୍ୟଃ । ଭଅବଦି ! ଅଶୁକଶ୍ପିଦୋକ୍ଷି । (ଇତି) ନିଜାନ୍ତଃ

ଅଭି । ଭଗବତି ଶିରସି ଗୃହୀତଂ ତବ ନିଦେଶକୁମୁଖଃ ।

ଅଭି । ଭଗବତି ଅଥା ମାଂ ପୁନଃ ପୁନଃ ଭଣତି । ପୁତ୍ର ଚଞ୍ଚାବଲୀ-
ଚଣ୍ଡାଚନ୍ଦନେ ଗୋବର୍ଜିନୋ ସଥାର୍ଥନାମା ସଂବ୍ରତଃ । ସଥାର୍ଥନାମା ଗବାଂ ବର୍କନଂ
ସୁଦ୍ରିବର୍ତ୍ତତେ ସ୍ମୃତ୍ୟୁଃ । ତ୍ୱାମ୍ବୁଦ୍ଧୁଟକାର୍ଯ୍ୟଃ ତତ୍ତ୍ଵାକ୍ଷରିତାମିତି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ସର୍ବମନ୍ଦଳାଯାଃ ଯନ୍ତ୍ରଚଣ୍ଡିକାର୍ଯ୍ୟାଃ ସର୍ବମନ୍ଦଳଶ୍ତ କୃଷ୍ଣ ଚ
ଆରାଧନେ ।

ଅଭି । ଭଗବତି ଅଶୁକଶ୍ପିତୋହନ୍ତି ॥ ୪ ॥

ଅଭି । (ବିନ୍ଦୁସହକାରେ) ଭଗବତି ! ଆମାର ଆଦେଶକ୍ରମ
ଆଶୀର୍ବାଦ-ପୁନ୍ଦ ଆୟି ମନ୍ତ୍ରକେ ଧାରଣ କରିଲାମ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ଚଞ୍ଚାନନ ! ତୁମି ବହୁ ଗୋମପ୍ରତିବାନ୍ ହୁଏ ।

ଅଭି । ଭଗବତି ! ଆମାର ମାତା ଆମାକେ ପୁନଃ ପୁନଃ ବଲିଙ୍ଗ
ଥାକେନ, ଚଞ୍ଚାବଲୀର ଚଣ୍ଡିକ ଅର୍ଚନେର ଜନ୍ମିତ ତାହାର ସ୍ଵାମୀର “ଗୋବର୍ଜିନ”
ନାମ ସାର୍ଥକ ହିଁଥାଛେ, ଅତଏବ ଆମାର ବଧୁଟିକେଓ ତାହାତେ ଦୀକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ
କରନ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ; ହେ ଯନ୍ତ୍ରମତେ ! ବୃଷଭାମୁନଦିନୀ ଅବିଲସେହି ସର୍ବମନ୍ଦଳାର
ଆରାଧନାମା ଦୌକ୍ଷିତା ହିଁବେନ, ଜାନିଓ ।

ଅଭି । ଭଗବତି ! ଆୟି ବିଶେଷ ଅଶୁଗୃହୀତ ହିଁଲାମ । (ଇହ
ବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରହାନ କରିଲେନ)

ବୁନ୍ଦା । (ପରିଜ୍ଞମ୍) ବନ୍ଦେ ଭଗବତୀଁ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ବିଲୋକ୍ୟ ଶ୍ରଭାଶୀର୍ଭିରଭିନନ୍ଦ୍ୟ ଚ) ବନ୍ଦେ ! କାହିଁ
କୃତାର୍ଥାଶି । ତନାବେଦୟ ରାଧାମାଧ୍ୟବ୍ୟୋନିକୁଞ୍ଜକେଲିମାଧୁରୀଁ ॥ ୪ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସର୍ବସ୍ଵଂ ପ୍ରଥମରସନ୍ତ ସଃ ପ୍ରଥୀଯାନ୍
କଂସାରେକୁନ୍ଦୟତି ରାଧ୍ୟା ବିଲାସଃ ।

ବନ୍ଦୁଁ କେ । ବିରମତି ତଂ ଜନଃ ସମତା-
ଦାନନ୍ଦଷ୍ଟିରୟତି ଚେଳିଗାରାଂ ନ ବୃତ୍ତି ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଶାନନ୍ଦଂ) ପୁତ୍ର ! ବୁନ୍ଦେ !

ହରିରେଷ ନଚେଦବାତରିଷ୍ୟନ୍ଥରାଯାଂ ମଧୁରାକ୍ଷି ! ରାଧିକାଚ ।
ଅଭିଷ୍ୟଦିଯାଂ ବୃଥା ବିଷ୍ଟିର୍ମକରାଙ୍କଷ୍ଟ ବିଶେଷତନ୍ତଦାତ ॥
ତନ୍ତ ଗୋଟିମଧ୍ୟେ ତବୋପସନ୍ତିର୍ମାଂ ବିଶ୍ଵାପ୍ୟତେ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସଃ ପ୍ରଥୀଯାନ୍ ବିଲାସଃ ପ୍ରଥମରସନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାରରସନ୍ତ ସର୍ବସ୍ଵଂ ତଦନ୍ତୁଁ
ତିରୟତି ନିର୍ବର୍ତ୍ତୟତି ।

ବୁନ୍ଦା । (ଆଗମନପୂର୍ବକ) ଭଗବତୀକେ ବନ୍ଦନା କରି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣ । (ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ଶ୍ରଭାଶୀର୍ଭାଦ ଦ୍ଵାରା ଅଭିନନ୍ଦ କରିଯାଇ)
ବନ୍ଦେ ! ତୁ ଯି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କୃତାର୍ଥ ହଇଯାଇଁ, ଅତଏବ ଶ୍ରୀରାଧାମାଧ୍ୟବ୍ୟେ ନିକୁଞ୍ଜକେଲିର
ମଧୁରୀ ଆମାର ନିକଟ ବ୍ୟକ୍ତ କର । ୫

ବୁନ୍ଦା । ଶ୍ରୀରାଧିକାର ସହିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ସେ ମହାନ୍ ବିଲାସ, ତାହାତେଇ
ଆଜ୍ଞାରସେର ସର୍ବସ୍ଵ ଉଦ୍ଦିତ ହଇଯାଇଁ; ଆନନ୍ଦେ ସଦି ବାକ୍ୟସକଳେର ବୃତ୍ତିରୋଧ
ନା ହୟ, ତବେ କୋନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହା ସମଗ୍ର ଭାବେ ବଲିତେ ବିରତ ହଇତେ
ପାରେ ?

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ଆନନ୍ଦଭରେ) ହେ ପୁତ୍ର ବୁନ୍ଦେ ! ହେ ମଧୁରାକ୍ଷି ! ଏହି
ହରି ଆର ଏହି ରାଧିକା ସଦି ମଧୁରାୟ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ନା ହଇତେନ, ତବେ ବିଧାତାର
ଏହି ବିଚିତ୍ର ସ୍ଥିତି ବୃଥା ହଇତ ; ବିଶେଷତଃ, ଏହି ଭୁବନେ କନ୍ଦର୍ପେର ଅନ୍ତିତ
ଏକେବାରେଇ ବୃଥା ହଇତ ।

ଯାହା ହଟୁକ, ଅତ୍ୟ ଗୋଟିମଧ୍ୟେ ତୋମାର ଆଗମନେ ଆମ ବିଶ୍ୱାସ
ହଇଯାଇଁ ।

বৃন্দা। ভগবতি ! হুরতে কোহপি মাং গৱীয়ামৰ্থঃ ।

তদত্ত ললিতামপেক্ষ্যমাণশ্চি ॥

পৌর্ণমাসী । কৌদুশোহয়ং ?

বৃন্দা। পূর্বেহ্যরানিষ্ঠাশ্চি গোবিন্দেন ॥ ৫ ॥

যথা—

আহর গৌরীতীর্থে মধুশ্রিযং তত্ত রস্তমিছামি ।

পদ্মাবলম্বিকরয়া প্রিয়া পদ্মাৰতংশিকয়া ॥ ৬ ॥

পৌর্ণমাসী । বৃক্ষমাদিষ্টং যদত্ত সৌভাগ্যপূর্ণিমা ।

তথাহি—

প্রস্তৈনৈরন্তুতৈঃ কাঞ্চা কাঞ্চেন শ্রাবণীদিনে ।

প্রসাধিতা প্রসিদ্ধেন সৌভাগ্যেন বিবর্দ্ধিতে ॥ ৭ ॥

পৌর্ণ । ইয়ং বিধিষ্ঠিতবিশ্বেব সমষ্টিযত্যর্থঃ । বৃথা ব্যর্থা বিশেষ-
তত্ত্ব কন্দর্পঃ । তেনাধুনা কামশ সফলীভূতং জাতমিতি ভাবঃ ॥ ৫ ॥

যথা । মধুশ্রিযং বসন্তশোভাং তেন কম্পিতস্ত বসন্তস্ত বর্তমানা যা
বর্ধাপুষ্পাদিপরিকরসমৃদ্ধিভূমিহান্ বিহারো ভবিষ্যতীতি ভাবঃ ॥ ৬ ॥

তথাহি । প্রসাধিতঃ অলঙ্কৃতা সতী ॥ ৭ ॥

বৃন্দা। ভগবতি ! কোনও শুক্রতর প্রয়োজনে আমাকে স্বরাপ্তি
করিতেছে, সেই জন্ত আমি এখানে ললিতার প্রতীক্ষা করিতেছি ।

পৌর্ণমাসী । সে প্রয়োজন কি প্রকার ?

বৃন্দা। গোবিন্দ আমাকে পূর্বদিন আদেশ করিয়াছিলেন যে । ৫

গৌরীতীর্থে বসন্তশোভাকে আহরণ কর, আমি পদ্মাবলম্বিতহস্তা
ও পদ্মকর্ণভূষণা প্রিয়ার সহিত তথায় বিহার করিতে ইচ্ছা করি । ৬

পৌর্ণমাসী । যেহেতু, অগ্ন সৌভাগ্য-পূর্ণিমা, স্বতরাং এই আদেশ
উপসূক্ষ্ম হইয়াছে । কথিত আছে, শ্রাবণী পূর্ণিমার দিনে কাঞ্চা যদি
কাস্ত কর্তৃক অঙ্গুত পুষ্পাবলীতে অলঙ্কৃতা হয়, তবে তাহার সুপ্রসিদ্ধ
সৌভাগ্যের বৃক্ষ হইয়া থাকে । ৭

পৌর্ণমাসী । ততস্ততঃ ?

বুদ্ধা । ততশ্চ তত্ত্বে শারিকামুখতঃঃ সখীসংসদি মঞ্চারিতে
পত্তার্থতত্ত্বকিতরাধাঃ সিদ্ধিরপি পদ্মা ললিতাঃ কটাক্ষযন্তী
হঠাদবাদীৎ ।

উৎকুল্মূর্তেঃ সমমূলসন্ত্যাচ্ছ্রোবলেচ্ছ্রকমগুলেন ।

শ্লাশন্তি সৌভাগ্যভূপ্রভাবিত্ত্বাক্ষণ্গোপীবদনাম্বুজানি ॥ ৮ ॥

পৌর্ণমাসী । (বিহু) ততস্ততঃ ?

বুদ্ধা । ততশ্চ শ্রেণয়া দৃষ্টিমুদ্রায়ে স্বামধৌরামবধারমন্তী ললিতা
ময়া সহ রাধামুপসাত কল্যে প্রস্থানায় তামতিসম্ময়ঃ
লঙ্ঘয়ামাস ॥ ৯ ॥

পশ্চ বৃত্তেহপ্যত্ত যামে সেয়ং নাজগাম ।

বুদ্ধা । বৃত্তং পঞ্চে চরিতে ত্রিষ্টৌতে দৃঢ়নিষ্ঠলে ।

পত্তার্থত ইতি আহর গৌরীর্থ ইত্যশিন্তি পঞ্চে পদ্মাবলম্বিকবয়া
প্রিয়য়া ইত্যন্ত পদ্মাঃ স্বসথীঃ অবলম্বতে করো যশ্চাস্ত্যাপ্তি প্রিয়য়া চন্দ্রাবল্য়া
ইতিকল্পিতস্তার্থস্ত কারয়মাণভাঃ চন্দ্রাবল্যাঃ চন্দ্রকমগুলেন কঁফেন সমঃ
উৎসন্ত্যাঃ ॥ ৮ ॥

বুদ্ধা । অবধারন্তী অবজ্ঞান্তী কল্যে প্রাতঃ অতিসম্ময়ঃ
অতিস্তরাঃ ॥ ৯ ॥

পৌর্ণমাসী । তাহার পর ? তাহার পর ?

বুদ্ধা । তাহার পর সারিকার মুখ হইতে এই পত্তটি সখি-সভার
প্রচারিত হইবার পর পদ্মা পত্তার্থ বিচার করিয়া শ্রীরাধার প্রয়োজন-
সিদ্ধি বিষয়ে সংশয়াবিতা হইয়া ললিতার প্রাতি কটাক্ষপাতপূর্বক
হঠাতে বলিল—আজ চন্দ্রমগুলে সম্যক্রূপে উল্লিখিত উৎকুল্মূর্তি
চন্দ্রাবলীর স্বশোভন শোভার স্বারা সৌভাগ্যশোভার অতি গর্বিতা
গোপিকাগণের মুখপঃবলী মলিন হইবে । ৮

পৌর্ণমাসী । (হাঙ্গাপূর্বক) তাহার পর, তাহার পর -

বুদ্ধা । তাহার পর দ্বিতীয় হাঙ্গামবিতা দৃষ্টিমুদ্রার স্বারা তাহাকে

ଲଲିତା । (ଅବିଶ୍ଵ) ସହି ବୁନ୍ଦେ ! ସୁଭଂ ଗର୍ବାଇନଂ ପଉଥାଏ । ମାଣିଂ
ଜାଣିଦଂ ତଥ ପଞ୍ଚାଗେ କୁନ୍ଦୋ ଅଙ୍କାଣଂ ଜୋଗିଗନ୍ଦା ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ର ! କଥମେବଂ ?

ଲଲିତା । ତଅବଦି ! ତୁଙ୍କ ପୁରୁଦୋ ଅଙ୍କାଣଂ ତିଳା ଦୋହଗଗଲ୍ଲମେଖ
କିଂ ଉଦ୍‌ଗ୍ରାହିତରେଣ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବଂସେ ! ଶୁଷ୍କବୁଦ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣତାଂ ।

ଲଲିତା । ବୁନ୍ଦେ ସୁଭଂ ଗର୍ବାଯିତଂ ପଦ୍ମଯା ଇଦାନୀଂ ଜ୍ଞାତଂ । ଅତ୍ର ପ୍ରକାନେ
କୁତୋହିଶ୍ଵାକଂ ଯୋଗ୍ୟତା ।

ଲଲିତା । ଭଗବତି ତବ ପୁରୁତୋହିଶ୍ଵାକଂ ତେବ ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟଶୈଲ୍ୟେନ କିଂ
ଉଦ୍‌ବାଟିତେବ । ସମ୍ମଂ ଶେଲମିତି ପ୍ରସିଦ୍ଧବସ୍ତ୍ରଂ ।

ଅଧିରା ଜ୍ଞାତ ହଇଯା ଲଲିତା ଆମାର ସହିତ ରାଧାର ନିକଟ ଗମନ
ପୂର୍ବକ ପ୍ରାତଃକାଳେ ଝାହାକେ ଗମନ କରିବାର ଜନ୍ମ ସ୍ତ୍ରୀଯିତ କରିତେ
ଲାଗିଲ । ୯

ଦେଖୁନ, ଅନ୍ତ ପ୍ରହର ଅତୀତ ହଇଲେ ମେହି ଲଲିତା ଏଥନେ ଆସିଲ ନା ।

ଲଲିତା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ପଦ୍ମାର ଗର୍ବପ୍ରକାଶ
ସୁଭିଷ୍ମୁକୁଇ ହଇଯାଛେ । ଏଥନ ଜାନିତେ ପାରିଲାମ, ମେହି ହାନେ ସାଇବାର
ଆମାଦେର ଯୋଗ୍ୟତା କୋଥାର ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁତ୍ର ! କେବ ଏବନ କଥା ବଲିତେହ ?

ଲଲିତା । ଭଗବତି ! ଆପନାର ସମୁଖେ ଆମାଦେର ମେହି ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟ-
ଶୈଲ୍ୟେର ଉଦ୍‌ବାଟିନ କି ପ୍ରୋଜନ ? (କାରଣ, ତାହାତେ ଆପନାକେ ସ୍ଵର୍ଗ
ଦେଓଯା ହଇବେ—ହିଛାଇ ଅଭିପ୍ରାୟ) ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବଂସେ ! ଆମାର ଶୁନିବାର ଇଚ୍ଛା ହଇଯାଛେ, ଅତ୍ରବ
ବନ୍ଦନା କର ।

ଲଲିତା । (ସାଥିଂ) ଅଜେ ! ଗୋରପଟ୍ଟମୁଣ୍ଡେଣ କଞ୍ଚିଦା ଏକା
ଦିବ୍ୟମାଳା ପିଅସହିଏ କହୁମୁଁ ଦିଶା ସା ଅନ୍ତେହିଁ ଶୁଭମିଆ
ଧ୍ୟାନେ ତକାଳଂ ଜେବ ଦିଟ୍ଟଠା ॥ ୧୦ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ହାନେ ପ୍ଲାନିରିଯଂ ବାଚମାସ୍ତ୍ରମେତନୋବିନ୍ଦନ୍ତ ।

ବୁନ୍ଦା । ଶାନ୍ତମମଙ୍ଗଲଂ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବୁନ୍ଦେ ! କଥ୍ୟତାଂ କିଂ ନାଥେଦଂ ?

ଲଲି । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଗୋରପଟ୍ଟମୁଣ୍ଡେଣ ଗ୍ରଥିତା ଏକା ଦିବ୍ୟମାଳା ପ୍ରିୟସଥ୍ୟ
ରାଧୀଯା କୃଷ୍ଣାୟ ଦତ୍ତା ଇତି ଦ୍ଵାଦଶାଂ ପବିତ୍ରଧାରଣୋତସରେ ଇତି ଜେ଱ଂ । ସା
ମାଳା ଅସ୍ତ୍ରାଭିଃ ପଦ୍ମା ଧ୍ୟାନେ ତୃକାଳମେବ ତଥିନ ଦିନେ ଏବ ଦୃଢ଼ା ।
ଇନ୍ଦମତ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵଂ—ଦ୍ଵାଦଶାମେବ ପଦ୍ମା ଧ୍ୟାନେ ମାଳା ଦୃଢ଼ା, କିନ୍ତୁ ରାଧିକାଦନ୍ତ-
କୃଷ୍ଣମାଳା ଇଯଂ ଇତି ବିଶେଷଜ୍ଞାନଂ ନାସୀଏ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସାଂ, ପ୍ରାତସ୍ତ
ତାମାଂ ଗର୍ବହେତୁଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ଯଥାଦୃଢ଼ିତନାଲ୍ୟଶିଳ୍ପକୌଶଳଂ ପୃଷ୍ଠୟା ରାଧୀଯା
ପ୍ରୋତ୍ତଂ ଯମେବ ଦତ୍ତା ସା କୃଷ୍ଣାୟେତି ଶ୍ରତା ଲଲିତା ଖେଦ୍ୟଜ୍ଞାତ୍ବୁଦ୍ଧିତି ।
ଅତ୍ୟବ ଇନ୍ଦାନୀଂ ଜ୍ଞାନିଦମିତ୍ୟାତ୍ମକଂ ତେନ ପୂର୍ବେଦ୍ୟାନ୍ତତ୍ର ଗମନାଧ୍ୟବସାୟ
ଆସୀଏ ॥ ୧୦ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ହାନେ ଯୁଜ୍ଞା ପ୍ଲାନିରିତ୍ୟର୍ଥଃ । “ଯୁଜ୍ଞଂ ହେ ସାମ୍ପ୍ରତଂ ହାନେ”
ଇତ୍ୟମରଃ । ବାଚମାସ୍ତ୍ରମେ ଅତିଶୟେନ ଅଧୋଗ୍ୟମେତଃ ଅତ୍ୟନୁଚିତଂ
କୁଷ୍ଠେନେତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ବୁନ୍ଦା । ଶାନ୍ତମମଙ୍ଗଲଂ ନାନ୍ତ୍ୟମଙ୍ଗଲମିତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଲଲିତା । (ଅଞ୍ଚମୋଚନ କରିତେ କରିତେ) ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଗୋରପଟ୍ଟ-
ମୁଣ୍ଡେ ଗ୍ରଥିତ କରିଯା ଏକଗାଛି ଦିବ୍ୟମାଳା ପ୍ରିୟସଥୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ ଦିଯାଛିଲେ,
କିନ୍ତୁ ତୁ ଦିନଇ ଆମରା ତୁ ମଲିନଦୃଢ଼ି ପଦ୍ମାର ବ୍ୟାପାର ଦେଖିତେ
ପାଇଯାଛି । ୧୦

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଏହି ବ୍ୟାପାରେ ତୋମାଦେର ଦୁଃଖିତ ହୁଏ ଉପ୍ୟୁକ୍ତଇ
ହଇଯାଛେ । ଏବଂ ଗୋବିନ୍ଦେରଓ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଅତିଶୟ ଅନୁଚିତ ହଇଯାଛେ ।

ବୁନ୍ଦା । ଅମଙ୍ଗଲେର ଶାନ୍ତି ହଟୁକ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ବୁନ୍ଦେ ! ଏ ସକଳ କି ବ୍ୟାପାର ବଲ ଦେଖି ?

ବୁନ୍ଦା । ବର୍ଣ୍ଣତଃ ମେ ମହୁଷ୍ୟବାକ୍ୟରୀ ତରା କରୁଥିଟିକୟ । କଦମ୍ବ-
ଶାଖାଯାଃ ମାଲାମାଲିଷ୍ୟ କାଲିନ୍ଦୀମବଗାଟେ ବନମାଲିନି ସଞ୍ଚ-
ବୁନ୍ତେ ଚ କେତକୀପରାଗଚକ୍ରଚଣେ ମରୁନ୍ମଣ୍ଡଳେ ପଦ୍ମା କିଲେମାଂ
ଜହାର । ମାରୁତଷ୍ଠ ମୁଧା କଲଙ୍କଃ ଜଗାମେତି ।

ଲଲିତା । ଧୂତେ ! ମୁଖ ନଃ ବନ୍ଧନଃ ।

ବୁନ୍ଦା । ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀଭାଃ ଶପେ ।

ଲଲିତା । (ବିଶ୍ରତ୍ୟ) ହୁଲା ! ସଚଂ ସଚଂ ଜଂ ଅଙ୍କ ପୁରଦୋ ଅଞ୍ଚଗୋ
ଶୋହଗଂଗଃ ବିକ୍ରଥାବେନ୍ତୀ ପଉମିଯା ମାଲଃ ବିବରେଦି କହୁମତାନଃ
ଅଗଗଦୋ ଉଣ ନଃ ସମ୍ବରେଦି ।

ଲଲି । ମୁକୈନଃ ବନ୍ଧନଃ ସଥି ସତ୍ୟଃ ସତ୍ୟଃ ସତ୍ୟଃ ଯଦସ୍ମଦ୍ପୁରତଃ ଆତ୍ମନଃ
ସୌଭାଗ୍ୟଃ ବିଦ୍ୟାପଯନ୍ତୀ ପଦ୍ମା ମାଲାଃ ବିବୁନୋତି । କୃଷ୍ଣମିତ୍ରାଗାମଗ୍ରତଃ
ପୁନଃ ଏନାଃ ମାଲାଃ ସଂବୁନୋତି ଇତି ତନାନୀଃ କୃଷ୍ଣସଞ୍ଜନ୍ମିତରେନ ତୈଃ
କୃଷ୍ଣମିତ୍ରେମାରୁତେନେବ ବାହିତା ମାଲେତି ଜ୍ଞାତତ୍ୱା ॥ ୧୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । କରୁଥିଟିକା * ମାଲୁଷେର ଭାଷାର ଆମାର ନିକଟ ବଲିଆଛିଲ ସେ,
କଦମ୍ବଶାଖାଯ ମାଲାଗାଛି ରାଖିଯା ବନମାଲୀ ଯମ୍ନାନ୍ତାନେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହଇଲେ ସେହି
ସମସେ କେତକୀପୁଷ୍ପେର ପରାଗ ଉତ୍ତରୀନ ହୁଓଯାଇ ପଦ୍ମା ସେହି ସ୍ଵର୍ଗେ
ମାଲାଗାଛି ଅପହରଣ କରିଯା ଲାଇଲ ; ଏବଂ ତଜ୍ଜନ୍ମ ବାୟୁଭରେ ମାଲାଗାଛି
ହୃଦୟର ହୃଦୟର ବଲିଆ ପବନକେଇ ମିଥ୍ୟା-କଲଙ୍କେର ତାମୀ ହଇତେ ହାଇଲ ।

ଲଲିତା । ଧୂର୍ତ୍ତେ ! ବନ୍ଧନା ତ୍ୟାଗ କର ।

ବୁନ୍ଦା । ଆମି ଏ ଜଗ୍ନ ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀର ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିତେଛି ।

ଲଲିତା । (ବିଶ୍ଵାସପୂର୍ବକ) ସଥି ! ଠିକ, ଠିକ, ଯେହେତୁ, ପଦ୍ମା
ଆମାଦେର ନିକଟ ନିଜ ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରଥ୍ୟାପନ କରିବାର ଜଗ୍ନ ମାଲା ଦେଖାଇଲେଓ
ଆକ୍ରମେର ମିତ୍ରଗଣେର ସମ୍ମଖେ ଉହାକେ ଗୋପନ କରିଯାଛିଲ ।

* କରୁଥିଟା ନାମକ ବୁନ୍ଦା ବାନରୀ ଶ୍ରୀରାଧାର ଅତୀବ ପ୍ରିୟା ଏବଂ ଶ୍ରୀରାଧାକୁଷ୍ଣେର ମିଳନେର
ଶାହୀୟକାରିଣୀ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାମୀ ହରିଣୀଓ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଅତୀବ ବଶୀଭୂତ । ତାଣୁବିକ
ନାମକ ହୃଦୟ ଶ୍ରୀକୁଷ୍ଣେର ଅତ୍ୟାନ୍ତ ବଶୀଭୂତ ।

ପୋର୍ଣ୍ଣମୀ । ପୁଣି ଲାଲିତେ ! ଶୂଟମତ ପୂଣିମାଃାଂ ସୁଅକମହୁତମାଃା
ପଦ୍ମରୀ ତାଃ ହୃଦ୍ରାତୁରୀଃ ପ୍ରସାର୍ଯ୍ୟ ଗୌରୀତୀର୍ଥ୍ୟ ଚଞ୍ଚାବଲୀ
ଲକ୍ଷ୍ମିତା ।

ବୁନ୍ଦା । ସୁଭମାହ ଭଗବତୀ ତରତ୍ତ ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ରାଜ୍ବିକୋପନୀତିଃ
କଳ୍ୟାନୀ ନ ମେ ପ୍ରତିଭାତି ॥ ୧୧ ॥

ବିଶାଖା । (ପ୍ରସିଦ୍ଧ) ବୁନ୍ଦେ ! କଳ୍ୟାନୀ ପତିଭାଦି ତି ଉଗାହି ।

ବୁନ୍ଦା । କଥୟେବେ ?

ବିଶାଖା । ଗୋକୁଳେଶ୍ୱରୀ ମୁହାଦୋ ଅଜ୍ଜ ସୋଭାଗ୍ୟ ପୁଣିମାଃ
ଆକର୍ଷିତ କରାଳାଏ ଚଞ୍ଚାଅଳୀ ଅସ୍ତରତୁମୋ ମନ୍ଦିର ପାଶେ
ପଥାବୀଅଦି ।

ବିଶା । ବୁନ୍ଦେ ! କଳ୍ୟାନୀ ପ୍ରତିଭାତୀତି ଭଣ ।

ବିଶା । ଗୋକୁଳେଶ୍ୱରୀମୁଖତୋହିତ ସୋଭାଗ୍ୟପୁଣିମାଃ ଶ୍ରୀ କରାଳା
ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଆଶ୍ରମର୍ତ୍ତୁମୁଲ୍ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାର୍ଶ୍ଵ ପ୍ରହାପ୍ୟାତେ ।

ପୋର୍ଣ୍ଣ । ପୁଣି ଲାଲିତେ ! ଶ୍ରୀ ବୁନ୍ଦା ଗେଲ ଯେ, ଏହି ସୋଭାଗ୍ୟ-ପୁଣିମାଃ
ତୋମାଦେର ଉତ୍ସାହ ନା ଦେଖିଯା ପଦ୍ମା ଏହି ମିଥ୍ୟ କୌଶଳ ବିଷ୍ଟାର କରିଯା
ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ଲାଇଯା ଯାଇବେ ।

ବୁନ୍ଦା । ଭଗବତୀ ଉପସୂକ୍ତ କଥାହି ବଲିଯାଛେନ, ବୋଧ ହିତେହେ
ଯେ, ଅତ୍ୟ ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ରାଧିକାକେ ଲାଇଯା ଯାଉଯା ଯନ୍ତ୍ରଜନକ
ହଇବେ ନା । ୧୨

ବିଶାଖା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ବୁନ୍ଦେ ! ଯନ୍ତ୍ରଜନକ ବଲିଯାଇ ବୋଧ
ହିତେହେ, ଏହି କଥା ବଲ ।

ବୁନ୍ଦା । କେମ ବଲ ଦେଖି ?

ବିଶାଖା । ଅତ୍ୟ ଯେ ସୋଭାଗ୍ୟପୁଣିମା, ଗୋକୁଳେଶ୍ୱରୀର ନିକଟ ଏହି
କଥା ଶ୍ରବଣ କରିଯା କରାଳା ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ତାହାର ଭର୍ତ୍ତା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମନ୍ଦିରର
ନିକଟ ପ୍ରେରଣ କରିତେହେ ।

ଲଲିତା । (ସହର୍ଷଂ) ବିଶାଖ ! ଅହିଟ୍ଟଦେଉ ସରୋଅଣାହେ ଦେ
ପ୍ରସୀଦତ୍ତ ତା ତୁବରୀଅଛୁ ॥ ୧୨ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ପୁଣି ବୁନ୍ଦେ ! କାମପ୍ରୟତନନୀମିଭିମତ୍ତୋଦୀକୁଣାଂ
ଦୁର୍ମୁକ୍ତମୁଦ୍ରାଂ ରାଧୀଯାମାବେତ୍ତ ମହାପ୍ରକ୍ଷାଣ ଶକ୍ତାପଞ୍ଚାବଜୀ
ସଂକ୍ଷାଳନାଥ ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ଭବିତବ୍ୟଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ଭଗବତି ! ପୂର୍ବେଣ ଗୌରୀତୀର୍ଥଂ ଲବଙ୍କକୁତୁମ୍ଭସ୍ତ
ସବିଶାଖୀ ରାଧୀଯା ସାର୍ଜଂ ସାଧସ୍ତ ଭତ୍ରଭବତୀ ତାବଦାବାଂ
ମାଧ୍ୟମାଳାଦର୍ଶାବଃ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ବିଶାଖୀ ସହ ନିଜକ୍ଷାଣା)

ଲଲିତା । (ବୁନ୍ଦୀ ସହ ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ହଙ୍ଗା ! ପେକ୍ଖୀଅଛୁ ଡାହିଣେ
ଏସା ଦୂରଦୋ ଦେବାଏ ସମଃ ଜନ୍ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମା ।

ଲଲି । ବିଶାଖେ ! ଇଷ୍ଟଦେବ : ସରୋଜନାଥମୈ ପ୍ରସୀଦତ୍ତ ତ୍ରୈ ତ୍ରୟତାଂ ॥ ୧୨ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ଆବେତ୍ତ ଜ୍ଞାତା ପୂର୍ବେଣ ଗୌରୀତୀର୍ଥମିତି ଗୌରୀତୀର୍ଥକୁ
ସମୀପବତ୍ତିପୂର୍ବଦେଶେ ‘ଏଗବହୃତରଗ୍ୟାମଦୁରେହପଞ୍ଚମ୍ୟ’ ଇତି ଏଣପ ।

ବୁନ୍ଦା । କୁରମ୍ଭସ୍ତ କୁରମ୍ଭସ୍ତ ।

ଲଲି । ମଧ୍ୟ ! ପଞ୍ଚତୁ ଦକ୍ଷିଣେ ଏସା ଦୂରତଃ ଶୈବ୍ୟୟା ସମଃ ଜନ୍ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମା ॥ ୧୩ ॥

ଲଲିତା । (ହର୍ଷଶକାରେ) ବିଶାଖେ ! ଅଭୀଷ୍ଟଦେବ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ତୋଥାର
ପ୍ରତି ପ୍ରସର ହୁଏନ, ତବେ ଶୌତ୍ର ଚଲ । ୧୨

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ପୁଣି ବୁନ୍ଦେ ! ଅଭିମୟୁର କୋନ୍ଦର ଦାରୁଣ ଦୁର୍ମୁଖାର ବିଷୟ
ଆରାଧାକେ ଜାନାଇୟା ଆମି ତୋହାର ଭୟମାଲିନ୍ତ ପ୍ରକ୍ଷାଳନେର ଭତ୍ତ
ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ଗମନ କରିବ ।

ବୁନ୍ଦା । ଭଗବତି ! ତବେ ଆପନିହି ଅଗ୍ରେ ବିଶାଖାର ମହିତ ଆରାଧାକେ
ଲାଇୟା ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ଲବଙ୍କକୁଞ୍ଜେର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଗମନ କରନ, ଆମି ଓ ଲଲିତା
ଏହି ଅବସରେ ମାଧ୍ୟମକେ ତଥାଯ ଲାଇୟା ଆସିବ ।

(ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ, ବିଶାଖାର ମହିତ ପ୍ରସାଦ କରିଲେନ)

ଲଲିତା । (ବୁନ୍ଦାର ମହିତ ବେଡାଇତେ ବେଡାଇତେ) ମଧ୍ୟ ! ଦେଖ, ଦକ୍ଷିଣ
ଦିକେ ଅଦୂରେ ଶୈବ୍ୟାର ମହିତ ପଦ୍ମା କଥା ବଲିତେଛେ ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ନାସଙ୍ଗତଂ ବ୍ୟାହରେଦିଶାଖା । (ଇତ୍ୟଗ୍ରତୋ ଗତା
ସବିମର୍ଣ୍ଣ) ॥ ୧୩ ॥

ସଥି ପରମୋତ୍ସୁକ୍ୟସଙ୍ଗତେନ ଭୂରିଗା ସମ୍ଭବେ ସଞ୍ଚେଦିତେ
ସତ୍ୟୋ ରାଧିକା ବିଜୟମନିର୍ଦ୍ଦାର୍ଯ୍ୟ ତୁର୍ମୟାବାଃ ବିଦ୍ୟମାଧବାଗତେ
ତଦତ୍ତ ମାନସଗଞ୍ଜାପାରେ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀଃ କ୍ଷଣଃ ପ୍ରତିପାଲଯାବଃ ।
(ଇତି ନିଜ୍ଞାନ୍ତେ)

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତଃ ପଦ୍ମାଶୈବ୍ୟ)

ପଦ୍ମା । ସହି ସବେ ! ମା କଥୁ ଦୁର୍ଘାଟାହୋ ହି ।

ଶୈବ୍ୟା । ପଦ୍ମେ ! ପରମାହିତ୍ତସ୍ମ ଅଳାହେଣ ସଲାହବଃ ଚିନ୍ତଃ
ସମାଧାତୁଃ ନ କଥକ୍ଷି ।

ବୁନ୍ଦା । ସଞ୍ଚେଦିତେ ସଞ୍ଚେତିତେ ଆବାଃ ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ଶୈବ୍ୟେ ମା ଖଲୁ ଦୁର୍ଘନା ଭବ ।

ଶୈବ୍ୟା । ପଦ୍ମେ ପରମାଭିଷ୍ଟ୍ସାଲାଭେନ ସଲାହବଃ ଚିନ୍ତଃ ସମାଧାତୁଃ
ନ କ୍ଷମାସ୍ମି ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ବିଶାଖା କଥନତେ ଅସଙ୍ଗତ ବାକ୍ୟ ବଲେ ନା । (ଇହା
ବଲିଯା ଅଗ୍ରେ ଗମନ କରିଯା ବିତର୍କପୂର୍ବିକ) । ୧୩

ସଥି ! ଆମରା ପରମୋତ୍ସୁକ୍ୟ ଜନିତ ପ୍ରୁର ସମ୍ଭବ ବଶତଃଇ ଶ୍ରୀରାଧାର
ଗମନ ନିର୍ଦ୍ଦାରଣ ନା କରିଯାଇ ଆମରା ଶୀଘ୍ରାଇ ଅନେକ ଦୂର ଆସିଯା
ପଡ଼ିଯାଛି, ଅତ୍ୟଏ ଏହି ମାନସଗଞ୍ଜାର ପାରେ ଯାଇଯା ଆମରା କ୍ଷଣକାଳ
ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଦେବୀର ଜନ୍ମ ଅପେକ୍ଷା କରି (ଏହି ବଲିଯା ଦୁଇ ଜନେର
ପ୍ରହାନ) ।

(ଅନୁଷ୍ଠର ପଦ୍ମା ଓ ଶୈବ୍ୟାର ପ୍ରବେଶ)

ପଦ୍ମା । ସଥି ଶୈବ୍ୟେ ! ଦୁଃଖିତା ହହି ଓ ନା ।

ଶୈବ୍ୟା । ପଦ୍ମେ ! ନିଭାଷ୍ଟ ଅଭିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଲାଭ କରିତେ ନା
ପାରିଯା ସଲାହବ ଚିନ୍ତକେ କିଛୁତେଇ ସମ୍ୟକ୍ରମପେ ସ୍ଥାପନ କରିତେ
ପାରିତେଛି ନା ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ପଟୁମେ ! ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଆଗିଜ୍ଜଟ ଗୋଅଡ଼ିଚଣ୍ଡସ
ପାସକି ବାତି ଶିବଟୁଠି ବଚ୍ଛା ଜହ କୁମୁମେହିଂ ଶୁଣେଥା ॥ ୧୪ ॥

ଶୈବ୍ୟ । ପଟୁମେ ! ମୁଦ୍ରଂ ଜଂ ଅଜିଜା କରାଳା ତଂ ଜେବ ଜଲ୍ଲଗରଲଂ
ପୁଣେ ଉଗ ଗିରଦି ।

ପଦ୍ମା । ହଳା ଅମିଅଂ କଥୁ ଏବଂ ଜଂ ପିବିଅ ଉପଲଦ୍ଧବଲକ୍ଷି
ଜାଦା ।

ଶୈବ୍ୟ । (ସୈବଲକ୍ଷଂ) ହଳା ! କଥିଷିଅ ?

ପଦ୍ମା । ମୁଦ୍ରିଏ ! ଗୋଅଡ଼ିଚଣ୍ଡ ଗିରିଗେ ପାସେ ଜେବ ତଂ
ଗୌରୀତୀର୍ଥ ॥ ୧୫ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ପଦ୍ମେ ! ଚଞ୍ଚାବଲୀ ନୀରତାଂ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଶ୍ଚ ପାର୍ଶ୍ଵ ଝାଟିତି
ନିର୍ବର୍ତ୍ତତେ ବ୍ରଦ୍ଧା ଯଥ କୁମୁମେଃ ଶୁନେପଥ୍ୟ ନିର୍ବର୍ତ୍ତତେ ନିଷ୍ପତ୍ତା
ଶାର ॥ ୧୫ ॥

ଶୈବ୍ୟ । ଶ୍ରତଂ ଯଥ ଆର୍ଯ୍ୟା କରାଳା ତମେବ ଜଲ୍ଲଗରଲଂ ପୁନର୍ଦିଗରତି ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ଅର୍ବ୍ଲତଂ ଖଲ୍ଲଦଂ ଯଥ ପୀତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷବାନଶ୍ଚ ଜାତା ।

ଶୈବ୍ୟ । ସଥି ! କଥିବ ।

ପଦ୍ମା । ମୁକ୍ତେ ! ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରେଃ ପାର୍ଶ୍ଵ ଏବ ଗୌରୀତୀର୍ଥ ॥ ୧୫ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ପଦ୍ମେ ! ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନେର ପାର୍ଶ୍ଵ ଲାଇୟା ଥାଓ,
ତାହାକେ ସଥାଯୋଗ୍ୟ ପୁଞ୍ଜାଲକ୍ଷାରେ ସଜ୍ଜିତା କରା ହଇଯାଇଁ । ୧୫

ଶୈବ୍ୟ । ସଥି ପଦ୍ମେ ! ଆର୍ଯ୍ୟା କରାଳା ଯେ ବାକ୍ୟକ୍ରମ ବିଷ ଉଦ୍ଦିଗରଣ
କରିତେଛେ, ତାହା ତ' ଶୁଣିଲେ ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ଉହା ଗରଲମୟ, ପରମ ଉହା ପାନ କରିଯା ଆମି ବଲ
ଲାଭ କରିଲାମ ।

ଶୈବ୍ୟ । (ବିଶ୍ୱମହକାରେ) ସଥି ! ମେ କି !

ପଦ୍ମା । ମୁକ୍ତେ ! ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତେର ପାର୍ଶ୍ଵେହି ତ' ସେଇ
ଗୌରୀତୀର୍ଥ । ୧୫

শৈব্যা । (সহর্ষং) হলা ! সঅলখপণ্ডিতানি তা উথেছি
চন্দ্রালিঙ্গং তথ গেৰ্জ ।

পদ্মা । পঢ়মং জ্ঞেৰ চন্দ্রালিঙ্গী মএ চালিবা তা তুবৰেহিণং
অগুসৱন্দী । (ইত্যুভে পরিজ্ঞায়তঃ) ।

শৈব্যা । পউমে ! গোৱীকিদে জো কথু সম্পাদিদো সো কহিঃ
উৰহারো ?

পদ্মা । ঘৃতমন্ত্র হথে সমপিদোধি ।

শৈব্যা । পউমে ! বিবৃক্তুলস্ম উক্তরিসং তকিতা উত্পাদি ।

পদ্মা । মা কথু উত্তম জংগ্রাত্তি মালা এ দাংসিদা এ নিৰজ্জীবসাও
কিদো মএ বিবৃক্তপকথো ।

শৈব্যা । সকলার্থপণ্ডিতানি তদুথেছি উত্তিষ্ঠ চন্দ্রাবলীং তত্ত
নয়াবঃ ।

পদ্মা । প্ৰথমমেৰ যষা চন্দ্রাখলী চালিতা । তত্ত্বৰ এনামনু-
সয়াবঃ ।

শৈব্যা । পদ্মে ! গৌৱীকৃতে যঃ খলু সম্পাদিতঃ স খলু উপহারঃ ।

পদ্মা । মধুমঙ্গলহস্তে সমপিতোহস্তি ।

শৈব্যা । বিপক্ষকুলস্ত উৎকৰ্ষং তক্তয়িতা উত্তাম্যাদি ।

শৈব্যা । (হৰ্ষসহকারে) সথি ! তুমি সকল বিষয়েই পণ্ডিত, তবে
চল, চন্দ্রাবলীকে সেখানে লইয়া যাই ।

পদ্মা । আমি পুৰোহী চন্দ্রাবলীকে পাঠাইয়াছি । অন্তেৰ এস, সত্তৰ
তাহার অমুসৱণ কৰি (এই বলিয়া উভয়ে পঃস্তুমণ) ।

শৈব্যা । পদ্মে ! গৌৱীৰ জন্ত যে সকল উপহার প্ৰস্তুত কৱা
হইয়াছে, তাহা কোথায় ?

পদ্মা । তাহা মধুমঙ্গলেৰ হস্তে সম্পিত হইয়াছে ।

শৈব্যা । পদ্মে ! আমি বিপক্ষকুলেৰ উৎকৰ্ষ বিবেচনা কৰিয়া
উৎকৃষ্টিতা হইয়াছি ।

ଶୈବ୍ୟା । (ସହର୍ଷଂ ପଦ୍ମାମାଲିଙ୍ଗତି) ॥ ୧୬ ॥

ପଦ୍ମା । ସୋହାଗ୍‌ଗପୁଣ୍ଡିମାହେ ଗୌରୀତୀଥନ୍ତି ଫୁଲିନେ ମହଣା । ଅଜ୍ଞ
ରମନ୍ତ୍ରିଂ ହରିଣା ସୁହେଳ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଂ ପେଦିଥ ।
(ନେପଥ୍ୟ)

ଶୈବ୍ୟା । ସୋହାଗ୍‌ଗପୁଣ୍ଡିମାହେ ଇତ୍ୟାଦି ପଠ୍ୟାତେ ॥ ୧୭ ॥

ଶୈବ୍ୟା । (ଶାସ୍ତ୍ରତଂ ବିଲୋକ୍ୟ) ହଲା ! ଇମାଏ ମୃଦୁଂ ବକ୍ଷିକହୁଅ
ବିହଚ୍ଛସରେଣ ପଢ୍ୟୀଏ କକ୍ଖଡିଆଏ ଅକ୍ଷେ ଉବସାସି
ଜନ୍ମ ॥ ୧୮ ॥

ପଦ୍ମା । ମା ଖଲୁ ଉତ୍ତାମ୍ୟାସ । ସରସା ମାଲଯା ଦର୍ଶିତଯା ନିରଧ୍ୟବବାୟଃ
କୁତୋ ମୟା ବିପକ୍ଷପକ୍ଷଃ ॥ ୧୯ ॥

ପଦ୍ମା । ସୋଭାଗ୍ୟପୁଣ୍ଡିମାହେ ଗୌରୀତୀର୍ଥ ଫୁଲିତେ ମଧୁନା । ଅନ୍ତ
ରମମଣାଂ ହରିଣା ସୁହେଳ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଂ ପଣ୍ଡ ॥ ୨୦ ॥

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ! ଏତୟା ମୁଖେ ବଜୀକୃତ୍ୟ ବୀଭତ୍ସରେଣ ପଠ୍ୟୀ
କକ୍ଖଟିକରୀ ବୟମପହଞ୍ଚିଯିହେ ॥ ୨୧ ॥

ପଦ୍ମା । ଉତ୍କଟିତା ହଇଓ ନା । ଯେହେତୁ, ଏହି ମାଲା ଦେଖାଇଯାଇ ଆମି
ବିପକ୍ଷପକ୍ଷକେ ଅଧ୍ୟବସାୟ-ହୀନ କରିଯାଇ ।

ଶୈବ୍ୟା । (ହର୍ଷମହକାରେ ପଦ୍ମାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଲେନ) । ୨୨

ପଦ୍ମା । ସୋଭାଗ୍ୟପୁଣ୍ଡିମାର ଦିନେ ଗୌରୀତୀର୍ଥ ବସନ୍ତ ଝତୁର ଦ୍ୱାରା
କୁନ୍ତମୟମୁହେ ଶୋଭିତ ହଇଯାହେ ; ଅତଏବ ଅନ୍ତ ହରିର ମହିତ ତଥାର ପରମ
ସୁଖେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀକେ କ୍ରୀଡ଼ା କରିଲେ ଦେଖିଲେ ପାଇବ ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ‘ସୋଭାଗ୍ୟ-ପୁଣ୍ଡିମାର ଦିନେ’ ଏହି ଶ୍ଲୋକ ପଠିତ ହଇଲେ
ଲାଗିଲ । ୨୩

ଶୈବ୍ୟା । (ଆଚର୍ଯ୍ୟେର ମହିତ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ସଥି ! କକ୍ଖଟୀ
ବୀଭତ୍ସ ସରେ ଏହି ଶ୍ଲୋକ ପାଠପୁର୍ବକ ମୁଖ ବିକ୍ରତ କରିଯା ଆମାଦିଗେର
ଉପହାସ କରିଲ । ୨୪

ପଦ୍ମା । (ସଞ୍ଚିତଂ) ଦୁଇଠେ ମର୍କଡ଼ି ! ତୁ ଶୁଣୁ ନେ ଡିହିସୁଃ ।

(ନେପଥ୍ୟ)

ପଉମିଏ ! ଚିଟ୍ଟ ଚିଟ୍ଟ ଶୁଣଂ ଭୁଜିବା ଧରଂ ଗଦୁଆ ଲବଣୀଆଇଂ
ଗିଲିସୁଃ ।

ଶୈବ୍ୟା । ହଳା ! ଶଚ୍ଚ ଗିଲିସୁଦି ଜଂ ଏମା ତଂ ଜେବର ପଢ଼ୁଣୀ
ଧାଇଦା ।

ପଦ୍ମା । ମା ଚିନ୍ତେହି । ସରେ ଅଜ୍ଜନା କରାଲା ଚିଟ୍ଟାଦିଇତି
(ପରିକ୍ରମ୍ୟ ସଂସ୍କରଣ) ॥ ୧୯ ॥

ପଶ୍ଚ ପଶ୍ଚ । ସାଚୀକୃତାଙ୍ଗମିହ ସବ୍ୟକରେଣ ସିଂହ
ବିଷଭ୍ୟ ବୃତ୍ତସରଳାମୁପକକ୍ଷକୁପଂ ।

ପଦ୍ମା । ଦୁଷ୍ଟେ ମର୍କଟି ! ତୁ ଶୁଣୁ ତେ ଧକ୍ଷ୍ୟାମି ।

ନେପଥ୍ୟ । ପଦ୍ମେ ! ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ଶୁଣଂ ତବ ଗୃହଂ ଗତା ନବନୀତାନି
ଗିଲିସାଧି ।

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ! ସତ୍ୟଂ ଗିଲିସାଧି ଯଥ ଏବା ତଦେବ ପଢ଼ୁଣୀ ଧାବିତା ।

ପଦ୍ମା । ମା ଚିନ୍ତ୍ୟ ଗୃହେ ଆର୍ଯ୍ୟା କରାଲା ତିଷ୍ଠତି ॥ ୧୯ ॥

ବୃତ୍ତସରଳାଂ ସିଂହ ଉପକକ୍ଷକୁପଂ କକ୍ଷକୁପନ୍ଥ ସମୀପେ ବିଷଭ୍ୟ ଆଲସ୍ୟ
ସାଚୀକୃତାଙ୍ଗଂ ସଥାନ୍ତାନ୍ତଥା ତିଷ୍ଠନ୍ ।

ପଦ୍ମା । (ଉସ୍ତ୍ର ହାଶ୍ପୂର୍ବନ୍) ଦୁଷ୍ଟେ ମର୍କଟି ! ତୋର ମୁଖେ ଆଗ୍ନିନ ଧରାଇୟା
ଦିବ !

(ନେପଥ୍ୟ) । ପଦ୍ମେ ! ଥାକ୍ ଥାକ୍, ଏଥିଲି ତୋମାର ଶୁଣୁଗୃହେ ଯାଇୟା
ନବନୀତଗୁଲି ଥାଇୟା ଫେଲିବ ।

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟାହି ନବନୀତ ଥାଇୟା ଫେଲିବେ, ଯେହେତୁ, ଐ
କଥା ବଲିଲେ ବଲିଲେ ଦୌଡ଼ାଇଲେଛେ ।

ପଦ୍ମା । ଚିନ୍ତା କରିଓ ନା । ସରେ ଆର୍ଯ୍ୟା କରାଲା ଆଚେଲ । (ଏହି
ବଲିଯା ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ ସଂସ୍କରଣ) ॥ ୧୯ ॥

ଦେଖ ଦେଖ ! ଆମାର ଦିକେ ଅଞ୍ଚ ବଜ୍ର କରିଯା ବାମ କରେ ଶରଳା ସିଂହ

ତିଷ୍ଠର୍ଥଦୋ ବିଟପିମଃ ପଞ୍ଚବୁନ୍ଦଚାରୀ
ରୀବୀତି ଶୀତିଯଧୁନା ସୁଖଲଙ୍ଘମୋତି ॥

ଶୈବ୍ୟା (ପରିକ୍ରମ୍ୟ)

ହୁଁ ! ପୁରେଣ ସନ୍ଧରିସଗୁଣ୍ଠିଣ୍ଠ ଚଞ୍ଚାଅଳୀ ଦୀର୍ଘଈ ॥ ୨୦ ॥

ପଦ୍ମା । (ସହର୍ଷ ସଂସ୍କରଣ)

ଅସ୍ତି ପୁରଃସ୍ଵେରମୁଖାରବିନଃ ପ୍ରମାଣଲୀଲାକୃତକୁଣ୍ଡମିଳଃ ।

କଲେବସତ୍ତୋତିତ୍ରତାକ୍ଷିତତ୍ରଚଞ୍ଜାବଜୀଃ ବିଜନ୍ତି କୃଷ୍ଣଚଞ୍ଜଃ ॥

(ତତ୍ତ୍ଵ : ପ୍ରବିଶ୍ଵତି କୃଷ୍ଣଚଞ୍ଜାବଜୀ ୮)

କୃଷ୍ଣଃ । (ବଞ୍ଚିବନ୍ଧ୍ୟ) ପ୍ରିୟେ ! ଦିଷ୍ଟାତ୍ମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମକରନ୍ତରାମା-
ଯିତାମି ମମାକ୍ଷିତ୍ତଜ୍ଞଯୋଃ ।

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ! ପୁରେଣ ସନ୍ଧରିଗୁଣ୍ଠିଣ୍ଠ ଚଞ୍ଚାବଜୀ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥ ୨୦ ॥

ପଦ୍ମା । କୁଣ୍ଡି ଗଣଃ । ତୃତ୍ରାରପାନପାତ୍ରବାହୀ ।

କୃଷ୍ଣଃ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବ ଯକରନ୍ଦଂ ତତ୍ତ୍ଵ ତୃତ୍ରାରପାତ୍ରଂ ତତ୍ତ୍ଵଦାଚରିତାମି ।

ତୃତ୍ରାରକନକାଳୁକା ଇତ୍ୟମରଃ ।

ଶ୍ରୀହରିପୂର୍ବକ ତାହା କଞ୍ଚକପେର ଦ୍ୱାରା ଅବଲମ୍ବନ ପୁରଃସର ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଅବହାନ
କରନ୍ତ ଗୋଚାରଣକାରୀ ଶୁବଲ ରୀବୀମୁହରେ ମଧୁର ଶୀତି ବିଷ୍ଟାର କରିତେଛେ ।

ଶୈବ୍ୟା । (ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ) ସଥି ! ଅଗ୍ରେ ସନ୍ଧରିଗୁଣ୍ଠିଣ୍ଠ ଚଞ୍ଚାବଜୀକେ
ଦେଖା ଯାଇତେଛେ । ୨୦

ପଦ୍ମା । (ହର୍ଷଭବେ) ସୀହାର ମୁଗପର ମୃଦୁହାସ୍ତେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଯିନି ଗମନ-
ଲୀଜାର ସାରା ଗଢେଜ୍ଞକେଓ ନିହିତ କରିତେଛେ, ସୀହାର ଅନ୍ତକାନ୍ତି
ସାରା ଚକ୍ର ତୃତ୍ରା ବିନଷ୍ଟ ହଇତେଛେ, ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚଞ୍ଜ ଅଗ୍ର ଚଞ୍ଚାବଜୀକେ
ଲାଭ କରିଲେନ ।

(ଅନୁଷ୍ଠର କୃଷ୍ଣର ଓ ଚଞ୍ଚାବଜୀର ପ୍ରବେଶ)

କୃଷ୍ଣ । (ପଥରୋଧପୂର୍ବକ) ପ୍ରିୟେ ! ସୌଭାଗ୍ୟବଶେହ ଅଗ୍ର ତୁମି
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ମକରନ୍ଦେର ଆଧାରସ୍ଵରପା ହଇଯା ଆମାର ନେତ୍ରତ୍ୱରେର ପାନପାତ୍ରେ
ପରିଣତ ହଇଯାଇ ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ମୁଖ ମୁଖ ମଗ୍ଗଂ ହଂ ଗୌରୀତୀର୍ଥଂ ଗଦୁଆ କଚାଅଣିଆଂ
ଅଞ୍ଚିମସଂ ॥ ୨୧ ॥

କୁଷଃ । (ସମ୍ପିତଂ)

ଲକ୍ଷ୍ମ ମାଯବଲୋକ୍ୟ ତଥି । ପୁରତୋ ରୋମାଶିରଭ୍ୟାନତା ।

ମେତ୍ରେ ପାତ୍ରବିଧି କ୍ଷରଜଳଭରେ ଶ୍ରୀତ୍ୟାର୍ପଯାଞ୍ଚକ୍ରତୁଃ ।

ବକ୍ଷଚ ଶଲଦୁତରୀୟମଦିଶଦିବାାସନଂ ସମ୍ମାଦ-

ବାମାରାତ୍ରିବ ଦକ୍ଷିଣଃ ପରିକରୋ ଦିଷ୍ଟ୍ୟାତ୍ମ ସ୍ତତୋ ମୟି ॥

ସଥ୍ଯୋ । (ଉପର୍ତ୍ତ୍ୟ) ସହି ! ସନ୍ତି ଭୂରିଣୋ ମଗ୍ଗା ତା
ଏକଶିଂ ନିରକ୍ଷେ ନିରକ୍ଷା ନ ହୋନ୍ତା ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ମୁଖ ମାଗ୍ଗଂ ହଂ ଗୌରୀତୀର୍ଥଂ ଗଢା କାତ୍ୟାଯନୀଂ ଅର୍ଚର୍ଯ୍ୟାମି ॥ ୨୨ ॥

କୁଷଃ । ମଦିଷୟେ ଉମ୍ରେକବାମା ନ ତୁ ତେ ପରିକରା ଇତି
ଭାବଃ ।

ସଥ୍ଯୋ । ସହି ! ସନ୍ତି ଭୂରିଣି ମାଗ୍ଗଃ ତଦେକଶିଳ୍ପ ରକ୍ଷେ ନିରକ୍ଷା ନ
ଭବାମଃ ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ପଥ ଛାଡ଼, ପଥ ଛାଡ଼, ଯେହେତୁ, ଆମି ଗୌରୀତୀର୍ଥେ ଯାଇୟା
କାତ୍ୟାଯନୀର ଅର୍ଚନା କରିବ । ୨୨

କୁଷଃ । (ମୁହଁହାସ୍ତ ସହକାରେ) ହେ କୁଶାଙ୍କ ! ଅଶେ ଆମାକେ ପ୍ରାପ୍ତ
ହିୟାଛେ ଦେଖିଯା ତୋମାର ରୋମାଙ୍ଗ୍ଲୀ ସକଳ ଉତ୍ସିତ ହିୟା ଅଭ୍ୟର୍ଥନା
କରିତେଛେ, ନେତ୍ରଦୟ ଶ୍ରୀତିଭରେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ର ଦ୍ୱାରା ଆମାକେ ବିଧନାମୁଖୀରେ
ପାତ୍ର ଅର୍ପଣ କରିତେଛେ, ସମ୍ବନ୍ଧଶତଃ ବକ୍ଷେନେଶ ଘଲିତ ଉତ୍ତରୀୟ ଦ୍ୱାରା
ଆମାର ଆସନ ମିର୍ଦ୍ଦିଶ କରିତେଛେ, ଫଳତଃ ତୁମି ବାମ ହିୟେଓ ତୋମାର
ପରିକରମୁହଁ ଭାଗୀବଶେହ ଅହୁ ଆମାର ପ୍ରତି ଦକ୍ଷିଣ ବ୍ୟ ଅମୁକୁଳ
ହିୟାଛେ ।

ଶୟୀର୍ଯ୍ୟ । (ଉପଶ୍ରିତ ହିୟା) ସଥି ! ପଥ ତ' ଅନେକ ଆଜ୍ଞା, ତବେ ଏକ
ପଥ ରକ୍ଷକ ହିୟେ ଆମରା ରକ୍ଷକ ହିୟ କେମ୍ ?

ଚନ୍ଦ୍ର । (ସାତ୍ରୀବନ୍ଦଲୋକ) ହଲା ! ଦିଟଠିଆ ତୁମେହିଁ ସହି-
ଦକ୍ଷି ସମ୍ମତ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ ୧) କଥମତ ରାଧାମଭିସାରଯିବୋର୍ମାଣ୍ଟିକେ
ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକପଞ୍ଚିତ ।

ପଦ୍ମ । (ଜନାନ୍ତିକ ୧) ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ! ପଦ୍ମାବଲୀଷିକରାଏ ତୁ ତୁଙ୍କା
ମନୋରଥେ ଶୁଣିଅ ଛଲେନ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାଅଜୀ ଲକ୍ଷ୍ମିଦୀ ॥ ୨୨ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ ୧) ଆଂ ଜ୍ଞାତଂ ପଦ୍ମମଣ୍ଡନମଭିଲୟତା ମରୈବ
ଦତ୍ତାତ୍ରାପି କିନ୍ତେ ଦୂଷଣ । (ପ୍ରକାଶ ୧) ସଥି ! ପ୍ରସିଦ୍ଧେ
ପଦ୍ମାରୀଃ ପଦ୍ମନାଭପକ୍ଷପାତିତ ।

ପଦ୍ମ । ଅଦୋ ତୁରିଅଂ ଗୌରୀତୀଥଂ ଲକ୍ଷ୍ମେହି ଚନ୍ଦ୍ରାଅଲିଅଂ ।

ଚନ୍ଦ୍ର । ସଥି ! ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ସୁଅଭିଃ ସହିତାନ୍ତି ସଂବନ୍ଧ ।

କୃଷ୍ଣ । ଅଭିସାରଯିବୋଃ ଅଭିସାରଯିତୁମିଚ୍ଛାଃ ।

ପଦ୍ମ । ହେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ! ପଦ୍ମାବଲୀଷିକରା ଇତି ତବ ମନୋରଥେ ଶ୍ରୀରୂପ
ଛଲେନ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଲକ୍ଷ୍ମିତ ॥ ୨୨ ॥

ପଦ୍ମ । ଅତସ୍ତରିତ୍ୟ ଗୌରୀତୀର୍ଥଂ ଲକ୍ଷ୍ମୟ ଚନ୍ଦ୍ରାବଜୀଂ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ବାମଦିକେ ଗ୍ରୀବା ଫିରାଇଯା ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବକ) ସଥି !
ଏ ବଡ଼ି ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ, ତୋମାଦେର ସହିତ ଯିଲିତ ହଇଲାମ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ) ଆଜ୍ୟ ଶ୍ରୀରାଧାକେ ଅଭିସାର କରାଇବାର ଇଚ୍ଛା
କରିଲେଓ ଆମାର ନିକଟେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ଆସିଯା ଉପାସ୍ତ ହଇଲ ।

ପଦ୍ମ । (ଜନାନ୍ତିକେ) ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ! “ପଦ୍ମାବଲୀଷିତକରା” ଏହି ବାକ୍ୟେର
ଦ୍ୱାରା ତୋମାର ମନୋଭାବ ବୁଝିତେ ପାରିଯା ଛଳପୂର୍ବକ ଆମ ଚନ୍ଦ୍ରାବଜୀକେ
ଆନନ୍ଦ କରିଯାଇ । ୨୨ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ) ଏତକ୍ଷଣେ ବୁଝିତେ ପାରିଲାମ । ଆମି ପଦ୍ମଭୂଷଣ
ଅଭିଲାଷ କରିଯାଇ ତୋମାକେ ଶୁଯୋଗ ଦିଯାଇ, ତୋମାର ଦୋଷ କି ?

(ପ୍ରକାଶେ) ସଥି ! ପଦ୍ମାର ତ’ ପଦ୍ମନାଭେର ପ୍ରତି ପକ୍ଷପାତିତ
ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ପଦ୍ମ । ଅତଏବ ଶୀଘ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାବଜୀକେ ଗୌରୀତୀରେ ଲାଇଯା ଚଲ ।

କୁର୍ଖଃ । (ସଗତ) ଚଞ୍ଚାବଲେରାଗତିରେ ରାଧୋତ୍ସମ୍ପର୍କିବହିନୀ ଥିଲା ।

ତଦେଶମେବ ନିର୍ଯ୍ୟାସୀକରାଯାଂ ତାବେ ପ୍ରମୋଦମନ୍ ସଂ ମନୋ
ବିନୋଦରୀଯି । (ପ୍ରକାଶଃ)

ଧୂତପଦ୍ମୋଽସବନ୍ତିରଲବ୍ଧାଦୋଷୋଦ୍ଵା ସମ୍ବନ୍ଧରୀତି ।

ସଥି ! କୁର୍ଖପକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ଚଞ୍ଚାବଲିରଙ୍ଗୁଡ଼ି ଅସଗି ॥

(ଇତାଗେ ପରିଜମ୍ୟ) କୁର୍ମାଙ୍କି ! ପଞ୍ଚ କାନନ୍ତ କମଳୀରୀତାଂ ॥

ପଥା । ହଲା ! ଏବୋ ପୁରଦୋ ସୁରଜନାମା କହୁମ୍ବ କୁର୍ମା ଜମ୍ବ
ଘରିଣୀ ସା କିମଧି ରଜିଣୀଣାମା କୁର୍ମା ।

କୁର୍ଖଃ । ଧୂତା ପଦ୍ମାଯାଃ ପଦ୍ମାନାଥ ଉତ୍ସବନ୍ତିର୍ଥୟା ନ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାମାଂ
କଲଙ୍ଗାନାଂ ଦୋଷାଯାଂ ବାତୋ ଚ ଉଦୟୋ ଯଶ୍ତାଃ । କୁର୍ଖନ୍ତା ଯମ ପକ୍ଷେ କୁର୍ଖପକ୍ଷେ
ଚ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ପଥା । ଏବଃ ପୁରତଃ ସୁରଜନାମା କୁର୍ଖନ୍ତା କୁର୍ମଃ । ଯତ୍ତ ଶୁଭିଣୀ ଘରଣୀ
ସା କୃତାନ୍ତି ରଜିଣୀ ନାମା କୁର୍ମା ।

କୁର୍ଖ । (ସଗତ) ଚଞ୍ଚାବଲୀର ଆଗମନେଇ ଶ୍ରୀରାଧାର ଉତ୍ସବେର ବାଧା
ହଇଲ । ଅତଏବ ଏଥିନ ସମୟରେ ଚଞ୍ଚାବଲୀକେ ଆନନ୍ଦିତ କରିବା
ନିଜେର ମନୋରଥ ବିନୋଦନ କରି ।

(ପ୍ରକାଶେ) ତୁମି ପଦ୍ମାର ଉତ୍ସବ-ମୂହେର ଧାରଣକାରିଣୀ,—ତୋମାର
ଉଦୟେ କୋନ୍ତ ଦୋଷ ନାହିଁ, ତୁମି କୁର୍ଖପକ୍ଷେଓ ପୂର୍ଣ୍ଣକାରୀ ଅର୍ଥାତ୍
ଆୟି ଯେ କୁର୍ଖ, ଆମାର ପକ୍ଷେ ତୁମି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକାରୀ ଆସନ୍ତେ—ଅତଏବ
ତୁମି ଚଞ୍ଚାବଲୀ ହଇଲେଓ ତୁମି ଅପୁର୍ବା ! (ଚନ୍ଦ୍ରେ ଉଦୟେ ପଦ୍ମାବଲୀ
ମୁଦିତ ହସ, କିନ୍ତୁ ତୋମାକେ ଦେଖିଲେ ତୋମାର ନାହିଁ ପଦ୍ମା ଆନନ୍ଦିତ
ହସ; ଚନ୍ଦ୍ର ଦୋଷ ବା କଲଙ୍କ ଆଛେ, କିନ୍ତୁ ତୁମି କଲଙ୍କଶୁତ ; ଚନ୍ଦ୍ର କୁର୍ଖପକ୍ଷେ
ଅପୂର୍ଣ୍ଣ, କିନ୍ତୁ ତୁମି କୁର୍ଖର ପକ୍ଷେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆମାର ପକ୍ଷେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣକାରୀ
ଉଦ୍ଦିତା ହୁଏ—ଏହି ଅନ୍ତର୍ହାତ୍ମି ତୁମି ଅପୁର୍ବ ।

(ଏହି ବଲିଯା ପରିଜ୍ଞାନପୂର୍ବକ) ହେ ହରିଗମୟମେ ! କାନନେର
କମଳୀୟ ଶୋଭା ଅବଲୋକନ କର ।

ପଦ୍ମା । ସଥି ! ସମୁଦ୍ରେ ତାକାଇସା ଦେଖ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ସୁରଜ ନାମକ କୁର୍ମ
ରଜିଣୀ ନାୟୀ ହରିଣୀକେ ଆପନାର ଶୁଭିଣୀ କରିଯାଇଁ ।

କୁଷଃ । (ସଚକିତଂ ନେପଥୋ କର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତା ସଗତଂ) ନୂନମାଗତ ।
ରାଧା ସଦୟ ରଙ୍ଗିନୀକର୍ତ୍ତବ୍ୟନିରୋଦ୍ଧର୍ଜି ।

ପଦ୍ମା । କଥଂ ଏସୋ ସୁରଙ୍ଗେ ଦକ୍ଖିଣାହିମୁହଂ ଧାଇଦୋ ?

କୁଷଃ । (ପୁନରାଉଗତଂ) ନିଷକ୍ତିତମେବ ରଙ୍ଗିନୀକର୍ତ୍ତବ୍ୟନେନାୟମାକୁଷଃ
ସୁରଙ୍ଗୋ ଗୌରୀତୀର୍ପଂ ଜଗାଗ, ତଦତ୍ତାମେବ ସନ୍ଧର୍ଷଣତୀର୍ପତୀନ୍ଦ୍ର-
ବମଲେଖୀଯାଂ ବିଲସ୍ୟାମଃ କ୍ଷପମୁଦରଂ ତକ୍ଷ୍ୟାମି * ॥ ୨୩ ॥

ପଦ୍ମା । ଶଅପଉମିତୀ ସହମଂ ଅହମହ ଶ ଦୁଷ୍ଟ ରଙ୍ଗବିଦ୍ୱାରି ।

ପେକ୍ଖ ଗୌଡ଼ଲଂ ବିଅ ପୁରୋ ସରୋଅରଂ ରେହଇ ପକ୍ଷାରଂ ॥ ୨୪ ॥

ପଦ୍ମା । କଥଂ ଏଷ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖ ଧାରିତଃ ।

କୁଷଃ । ଉଦରଂ ଉଡ଼ରକାଳଂ ॥ ୨୫ ॥

ପଦ୍ମା । ନବପଞ୍ଜିନୀଶହ୍ରଂ ଅଦୟଥନରମୋତରଙ୍ଗବିଷ୍ଟାରି । ପଞ୍ଜ ଗୋକୁଳ-
ଯିବ ପୁରଃ ସରୋବରଂ ରାଜତେ କ୍ଷାରଂ । ପଦ୍ମିତଃ କଥଳାନି ପ୍ରିୟଙ୍କ, ରମୋ
ଜନ୍ମଂ ଶୃଙ୍ଗାରାଦିରସାଂଶ ॥ ୨୫ ॥

କୁଷ । (ଚକିତ ହିୟା ନେପଥୋର ଦିକେ କର୍ଣ୍ଣ ରାଖିଯା ସଗତ) ନିଶ୍ଚରାଇ
ଆରାଧିକା ଆସିଯାଇବେ; ଯେହେତୁ ଏ ଯେ ରଙ୍ଗିନୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନି ଶୁଣା
ଦାଇତେଛେ ।

ପଦ୍ମା । ଏହି ସୁରଙ୍ଗ ଦକ୍ଷିଣ ଶଭ୍ୟମୁଖେ ଧାରିତ ହାଇତେଛେ କେମ ?

କୁଷ । (ପୁନରାର ଆୟୁଗତ) ନିଶ୍ଚରାଇ ରଙ୍ଗିନୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିର ଦ୍ୱାରା ଆକୁଷ
ହିୟାଇ ଏହି ସୁରଙ୍ଗ ଗୌରୀତୀର୍ପେ ଗମନ କରିଯାଇଛେ, ଅତଏବ ସନ୍ଧର୍ଷଣତୀର୍ପେର
ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ବନଶ୍ରେଣୀତେ କିଛିକ୍ଷଣ ବିଲସ କରିଯା, କି କରିଲେ ହିୟେ, ତାହା
ବିବେଚନ କରି । ୨୬

ପଦ୍ମା । ଦେଖ ! ଅଦ୍ୟଥନେର ରସତରଙ୍ଗ ବିଷ୍ଟାରକାରୀ ମରପଦ୍ମିନୀ-ଶହ୍ରେ
ଶୁଶ୍ରୋଭିତ ଗୋକୁଲେର ଶାସ ଅଗ୍ରେ ବିଶାଳ ସରୋବର ବିନାଜ
କରିଲେବେ । ୨୪

* "ଧାମି" ଇତି ପାଠୀଙ୍କର୍ଯ୍ୟ ।

କୁଷଃ । ପ୍ରିଯେ ! ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ମିତ୍ରେ ବିଚିତ୍ରମୟରାଗଭ୍ୟଂ ବହସ୍ତ୍ରୀ
ସଂବନ୍ଧିତାଲିନିକରା ସ୍ଵର୍ଗୋଦୟେନ ।
ସ୍ଵର୍ଗିଣିକୋଜ୍ଜଳକ୍ଷିତ୍ର୍ବନେ ସମସ୍ତୀ-
ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ତନୋତି ଭବତୀବ ସରୋଜିନୀୟ ॥ ୨୫ ॥

ଶୈବ୍ୟ । ଏଣେ ମନୋହରଂ ପଦ୍ମନୀଂ କୌମ କଳାଶିହୀ ମଜାଣଂ
କରୋଦି ।
ପଦ୍ମା । ଚନ୍ଦ୍ରମୁପଦିଶ୍ୱ ଶାକ୍ରତ ॥ ୨୬ ॥

କୁଷଃ । ମିତ୍ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯରି ଚ ସନ୍ତ ଯମସ୍ତ ଯକ୍ରନ୍ଦନସ୍ତ ଉଦୟଃ
ଧେନ ସଂବନ୍ଧିତୋହଲିନିକରେ । ଭ୍ରମରମୟହଃ । ଆଲିନିକରା ସଥୀସ୍ୟହଞ୍ଚ ଯଥ ।
ସ୍ଵର୍ଗିଣିକାଭିଃ ପକ୍ଷେ ସୁନ୍ଦରକଣ୍ଠନଦ୍ଵାରେଃ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା କୁର୍ରିଷ୍ଟାଃ ଭୂବନେ ଜନେ
ଲୋକେ ଚ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ଶୋଭାଂ ॥ ୨୫ ॥

ଶୈବ୍ୟ । ଏମାଂ ମନୋହରାଂ ପଦ୍ମନୀଂ କଞ୍ଚାଂ କଳାନିଧିପ୍ରାଣଂ କରୋତି ।
ଅପଦେଶେ କଳାନିଧିଃ କୁଷଃ । ଗ୍ରାନଗିତ ରାଧିକାପକ୍ଷେ ନିହିତ-
ମୌଭାଗ୍ୟାତିଶ୍ୟେନ ॥ ୨୬ ॥

କୁଷଃ । ପ୍ରିଯେ ! ଦେଖ ଦେଖ—ମିତ୍ରେ ବିଚିତ୍ର ଅହୁରାଗ ବହନକାରିଣୀ
ସ୍ତ୍ରୀସ ଯକ୍ରନ୍ଦନୋଦୟେର ଦ୍ୱାରା ଅଲିଗଣକେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରିଯାଉ ଉତ୍କଳ୍ପିତ କଣ୍ଠକାଯ
ସ୍ଵର୍ଗଜ୍ଞତା ହଇଯା ଏହି ସରୋଜିନୀ ତୋଥାର ଆୟ ଜଗତେ ଶୋଭା ବିଦ୍ୟାର
କରିତେହେ । ୨୫

(ଯିତ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଅନ୍ତାର୍ଥ ନାୟକ ; ପଦ୍ମପକ୍ଷେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀପକ୍ଷେ ଯିତ୍ର—
ସୂର୍ଯ୍ୟ “ସଂବନ୍ଧିତାଲିନିକରା” ଏହି ପଦେ ଦୁଇଟି ଅର୍ଥ ହ୍ୟ, ଏକଟି ପଦ୍ମପକ୍ଷେ
—ଯେ ଆଲିନିକରକେ ସା ଭ୍ରମରଦିଗଙ୍କେ ସଂବନ୍ଧିତ କରେ ; ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀ ପକ୍ଷେ—
ଆଲିନିକରକେ ସା ପଥୀଦିଗଙ୍କେ ଯିନି ସଞ୍ଚାନ ଦାନ କରେନ, କଣ୍ଠକା—ପଦ୍ମ-
ପକ୍ଷେ କେଶର, ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀପକ୍ଷେ କର୍ଣ୍ଣୁଷଣ)

ଶୈବ୍ୟ । ଏହି ମନୋହର ପଦ୍ମନୀକେ କି ଜନ୍ମ କଳାନିଧି ଚନ୍ଦ୍ର ମଲିନ
କରିତେହେନ ?

ପଦ୍ମା । (ଚନ୍ଦ୍ରକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ଅଭିଲାଷତରେ) । ୨୬

ସୁରାଗୁରୁତ୍ୱହିଅଜ୍ଞା ଇଯଂ ପଟ୍ଟିଲୀ ପ୍ରସାରିଦ୍ବୋ ଆ ।

ଇଥିଗ ତୁମ୍ଭା କୃତ୍ୟାମାଣ ତାରାହୀମ କୃତ୍ୟବେହି କରଂ ॥ ୨୭ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । ପଦ୍ମେ ! ନାତ୍ର ତାରାପତିରପରାଧ୍ୟତି । ସଦିଯଂ ପଦ୍ମିନୀ
ଚନ୍ଦ୍ରା ପଦ୍ମା ସାଯଂ ମୁଚ୍ୟମାନା ମ୍ଲାରିତି ॥ ୨୮ ॥

ଚନ୍ଦ୍ର । (ସମ୍ମିତଂ ପୁରୋହିବଳୋକ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

ସମଦମ୍ପଲୌଲୋତ୍ମେକମାଲୋକ୍ୟ ଶକେ
ବିହସତି ଲତିକାଲୀ ପୁଷ୍ପଶୋଭାଭରେ ।

ବିନ୍ଦୁଜତି ଯକରନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରାନା ବାଞ୍ଚିବିନ୍ଦୁ-

ନିୟମତିମୃତ୍ୱରେକା ସ୍ଵେଚ୍ଛତଃ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣୁଥୀ ॥ ୨୯ ॥

ପଦ୍ମା । ସୁରାହୁରତ୍ତନ୍ଦର୍ଯ୍ୟା ଇଯଂ ପଦ୍ମିନୀ ପ୍ରସାରିତାମୋଦା । ଇହ ନ
ହୁଏ କଣରାଗନ୍ତାରାଧୀଶ କ୍ଷପ କରଂ । ସୁରେ ସୁର୍ଯ୍ୟେ ଗୋବର୍କିନମଞ୍ଜାଭିଧଶ୍ୱରେ
ଚ ଦ୍ୱାର୍ତ୍ତ୍ୟସକାରତାଲବ୍ୟଶକାରାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାକୁତେ ଭେଦାଭାବାତ୍ ଶୈଷଃ । ଆମୋଦଃ
ସୁଗନ୍ଧ ଆନନ୍ଦଶ । ହେ ତାରାଧୀଶ ! ଚନ୍ଦ୍ର ପକ୍ଷେ ତାରାଧୀଶ ରାଧାଦୀଶ ଇହ
ପଦ୍ମିତ୍ରାଂ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲ୍ୟାକ୍ଷ କରଂ କିରଣଂ ହକ୍ଷକ ନ କ୍ଷପ ତୁ କଣରାଗାତ୍ରଂ ରାଗଃ
ରକ୍ତିମା ଅମୁରାଗଶ ସନ୍ତ ସ ତଥା ॥ ୨୭ ॥

କୁଷ୍ଠଃ । ତାରାପତିଶଚନ୍ଦ୍ରଃ । କୁଷ୍ଠଃ । ପଦ୍ମା ଲକ୍ଷ୍ୟା ମଥ୍ୟା ଚ ମୁଚ୍ୟମାନା
ତ୍ୟଜ୍ୟମାନା ରାତ୍ରୋ ପଦ୍ମବନେ ଲକ୍ଷ୍ୟୀଃ ନ ତିଷ୍ଠତୀତି ପ୍ରସିଦ୍ଧଃ । ପକ୍ଷେ ସାଯଂ
ପଦ୍ମା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ ନ ଅଭିର୍ଯ୍ୟତେ କୁତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ॥ ୨୮ ॥

ଚନ୍ଦ୍ର । ଲତିକାଲୀ ଅଗ୍ନଗୋପିଷ୍ଠାନୀଯା । ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣୁଥୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀଷ୍ଠାନୀଯା ।
ସ୍ଵେଚ୍ଛତୋ ବାଞ୍ଚିବିନ୍ଦୁନିତି ସନ୍ତ ପ୍ରେସାଧିକ୍ୟଂ ସ୍ତର୍ଯ୍ୟତି ॥ ୨୯ ॥

ହେ ତାରାଧୀଶ ! ଏହି ପଦ୍ମିନୀ ସୁର୍ଯ୍ୟେର ପ୍ରତି ଅମୁରାତ୍ତନ୍ଦର୍ଯ୍ୟା ହିନ୍ଦୀ
ଆନନ୍ଦ ବିନ୍ଦାର କରିତେହେ, ଅତଏବ କଣହୀନୀ ରାଗବିଶିଷ୍ଟ ତୁମି ଇହାତେ
କରନିକ୍ଷେପ କରିଓ ନା । ୨୭

କୁଷ୍ଠ । ପଦ୍ମେ ! ଇହାତେ ତାରାପତିର କୋନାତେ ଅପରାଧ ନାହିଁ ।
ଯେହେତୁ, ଏହି ପଦ୍ମିନୀ ସାଯଂକାଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶୋଭା ତ୍ୟାଗ କରିବା ମାନ ହିସ୍ତା
ଥାକେ । ୨୮

ଚନ୍ଦ୍ର । (ମୁଦୁହାସ୍ୟ ମହିକାରେ ମୟୁଥେ ଅବଲୋକନ କରିଯା) ଆମୀର

କୃଷ୍ଣ : (ସିଦ୍ଧା) ପ୍ରିୟେ ! ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ।

ଅସ୍ତ୍ରମୁଢ଼ଶିରାଃ କନ୍ଦମରାଜଃ ଶୁଟ୍ଟଦିଲ୍ଲିନିରବୁନ୍ଦବଳିଗୀତଃ ।

ସୁରଭୀକୁସପୁଛଚାମରାଲୀମରନା ବୀଜିତବିଗ୍ରହକାଣ୍ଡି ॥

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । ଅକ୍ଷରେ ! ଲଲିତାବୁନ୍ଦାବନଲଙ୍ଘୀ ॥ ୩୦ ॥

(ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରବିଶତି ଲଲିତା ବୁନ୍ଦା ୮)

ଲଲିତା । (ପୁରୋ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟଥିଂ) ହଲା ! କକ୍ଖତଂ ପୁରାଦୋ ମଧ୍ୟତଂ
ଏବ ।

ବୁନ୍ଦା । ହଣ୍ଠ ! ଦୁର୍ଲଭ୍ୟାଶାସନା କିଳ କରାଳା ତେ କଥମୟ ପର୍ମାହତ୍ର
ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଉପନୀତା ॥

କୃଷ୍ଣ : ଇଲିନିରବୁନ୍ଦାନି ଭୟରମ୍ଭହଞ୍ଚେ ଏବ ବନ୍ଦିନଷ୍ଟାବକାଈଗୌତଃ ।
ଅପଦେଶେମ ସର୍ବାସାମାନ୍ତ୍ରଯୋହିପ୍ୟଯମତଃ ଭ୍ରମିକଟ ଏବ ଚକାଷ୍ଟିତି ସ୍ଫରିତ ।

ଚଞ୍ଚା । ଅହୋ ଲଲିତା ବୁନ୍ଦାବନଲଙ୍ଘୀ ॥ ୩୧ ॥

ଲଲି । ସଥି କକ୍ଖଟଂ କଠିନଂ ପୁରତ ଏତ୍ୟ ।

ବୋଧ ହଇତେହେ, ଯଦୟତ ସ୍ଵରୂପରେ ଲୋଭାତିଥ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଯା
ଭାତାବଲୀ ପୁଷ୍ପଶୋଭାଭରେ ହାତ୍ତ କରିତେହେ ; କିନ୍ତୁ ଏହ ମୃଦୁତାବା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଥୀ
ମେହବଶତଃ ମକରନ୍ଦନଲେ ବାଞ୍ଚିବିଲ୍ଲମ୍ଭ ବିମର୍ଜନ କରିତେହେ । ୨୯

କୃଷ୍ଣ : (ଝିମି ହାତ୍ପର୍ବତଃ) ପ୍ରିୟେ ! ଦେଖ ଦେଖ, ଏହ ଉଚ୍ଚଶୀର୍ଷ
କନ୍ଦମରାଜ ଭୟରମ୍ଭକ୍ରପ ବନ୍ଦିଗଣେ ପ୍ରତିଭାବେ ଶୁରୁଯାନ ହଇଯା ଏବଂ
ସୁରଭୀକୁଲେର ପୁଛକ୍ରପ ଚାମରମ୍ଭହେର ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ବୀଜିତଦେହ ହଇଯା ଶୋଭା
ପାଇତେହେ ।

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । ଅହୋ ! ଶ୍ରୀବୁନ୍ଦାବନେର କି ଯନୋହାରିଣୀ ଶୋଭା ॥ ୩୦ ॥

(ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଲଲିତାର ଓ ବୁନ୍ଦାର ପ୍ରାବେଶ)

ଲଲିତା । (ମୟୁରେ ଦେଖିଯା ବ୍ୟଥାମହକାରେ) ସଥି ! ମୟୁରେ ଏହ
କଠିନ ଶକ୍ତି ଉପର୍ତ୍ତି ।

ବୁନ୍ଦା । ହୟ ! ହୟ ! କରାଲାର ଶାଶନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଲଭ୍ୟା ହଇଲେବ କି
ପ୍ରକାରେ ପର୍ମାର ମହିତ ଏଥାମେ ଚଞ୍ଚାବଲୀ ଉପର୍ତ୍ତି ହଇଲେବ ।

ଲଲିତା । ହଲା ! ସମ୍ମବିଜ୍ଞାବିଆଡ଼ାସି ତା କରେତିଛି ଇମୋ
କହୁ ॥ ୩୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସମ୍ମ ପ୍ରେମଶୀନାଂ ଗୌରବଭାଜାମିଯଃ ବରା ପାତ୍ରୀ । ହରିଣା
ପରିହରଣୀଯା କଥେ ହୁ ଚଞ୍ଚାବଳୀ କ୍ଷବିତା ? ୩୨ ॥

ଲଲିତା । (ମେଲୁଣେ)

ଯଶ୍ରୋପଲଭ୍ୟ ଗଙ୍ଗଃ ଗୌରବକୁଳମାଣୁ ଚୌରବକୁଳ ସତି * ।

ଉଷ୍ଟୁଟୟମୁରାଗଭଟେ ତଃ ରଜିତନାଗରଃ ମୌଖି ।

ବୁନ୍ଦା । ମଧ୍ୟ ! ଶୁଣୁ ବ୍ରାହ୍ମି । କିନ୍ତୁ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟମୁଦ୍ରେରୁ ଚଞ୍ଚାବଳୀଂ
କୁଷତ୍ୱ ତତଃ ଖରମୁଂ ଦୂରାକର୍ଷଃ କଥ୍ୟାମି ॥ ୩୩ ॥

ଲଲିତା । ମଧ୍ୟ ! ସକଳବିଦ୍ୟାବିଦିପ୍ଳାସି ତଃ କର୍ତ୍ତଃ କୁଷତ୍ୱ ॥ ୩୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । ଗୌରବଭାଜାମିତି ଅନ୍ତା ମୁତସ୍ତେହନ୍ତା ଆଦରମଯତ୍ତାଂ ॥ ୩୨ ॥

ଲଲିତା । ଯତ୍ତ ଅନୁରାଗଭଟ୍ଟୟ ମଧୁସ୍ତେହମୟତ୍ତ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ଭଟ୍ଟା ଘୋଷିକ
ଯୋଜାର ଇତ୍ୟମରଃ ॥ ୩୩ ॥

ଲଲିତା । ମଧ୍ୟ ! ତୁ ମି ତ' ସକଳ ବିଦ୍ୟାଯ ବିଶେଷକ୍ରମେ ପାରଦର୍ଶିନୀ,
ଅତ୍ୟବ ଏ ହୃଦୟ ହିତେ କୁଷକେ ଆକର୍ଷଣ କର । ୩୧

ବୁନ୍ଦା । ଚଞ୍ଚାବଳୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଗୌରବଭାଜନ ପ୍ରେମଶିଳଗଣେର
ମଧ୍ୟେ ଶେଷ ପାତ୍ରୀ, ମେହି ଚଞ୍ଚାବଳୀକେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କିରାପେ ପରିଭ୍ୟାଗ
କରିବେମ୍ ॥ ୩୨ ॥

ଲଲିତା । ଈହାର ଗନ୍ଧବାତ୍ ପ୍ରାଣ ହିନ୍ଦୀ ଗୌରବକୁଳ ଅତି ସମ୍ମ
ଚୌରେର ଶାର ପଲାଯନ କରିଯାଇ ଥାକେ, ମେହି ଉଷ୍ଟୁଟ ଅନୁରାଗକୁଳ ଘୋଜା-
ମୁହସମୟିତ ଶ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଗରକେ ନନ୍ଦାର କରିତେଛି ।

ବୁନ୍ଦା । ମଧ୍ୟ ! ଉପସୁନ୍ତ କଥାଇ ବଜିଯାଇ, କିନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚାବଳୀତେହି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଅନୁକୂଳ ନାୟକେର ଭାବ ସମ୍ବିଧିକ ପ୍ରକାଶ, ଏହି ଭନ୍ତାଇ ତୋହାକେ
ଆକର୍ଷଣ କରା ଦୁଃଖାଦ୍ୟ ବଲିତେଛି । ୩୩

* "ଶ୍ରୟତି" ଇତି ପାଠୀନ୍ତରଃ ।

ললিতা। বুন্দে ! সত্যং ভগবি তা ইমস্তিৎ অচ্ছাহিদে কিং
শরণঃ ।

বুন্দা। প্রথমং গোষ্ঠীবিশ্ব তত্ত্ববধারয়াব (ইত্যতে পরি-
ক্রান্তঃ) ।

শৈব্যা। (বিলোক্য জনান্তিকং) হলা পউয়ে ! হত শুণং
গৌরৌতীর্থে রাহি সঙ্গদা। পেকুখ তদিসাদো ললিদা
মিলদি ।

পদ্মা। কা দে হাণী জং ইর্মণা দুঃখরিহরা পিঞ্চসহী ।

ললি। বুন্দে ! সত্যং ভগবি : তত্ত্বাদশিষ্ঠিত্যাহিতে কিং শরণঃ ।
অত্যাহিতং মহাভৌতিরিত্যমৰঃ ।

শৈব্যা। সখি পদ্মে ! হত নুনং গৌরৌতীর্থে রাধা সঙ্গতা পশ্চ
তদিশীতো ললিতা মিলতি ।

পদ্মা। কা তে হানিঃ। যদুপুরিহরা প্রিয়সখী চন্দ্ৰবলী ।

ললিতা। বুন্দে ! সত্য কথাই বলিয়াছ, তবে এখন এই মহাভয়ে
কাহার আশ্রয় গ্রহণ করি ?

বুন্দা। চল, প্রথমে আমরা গোপীগোষ্ঠীতে প্রবেশ করিয়া ইহার
কারণ নির্ণয় করি ।

(এই বলিয়া উভয়ের পরিক্রমণ)

শৈব্যা ! (অবলোকনপূর্বক জনান্তিকে) সখি পদ্মে ! হায় !
শ্রীরাধিকা নিশ্চয়ই গৌরৌতীর্থে আসিয়া উপস্থিত হইয়াছেন, এই
আশঙ্কা হইতেছে। দেখ, ললিতাও ঐ দিক হইতে আসিয়া উপস্থিত
হইতেছে ।

পদ্মা। তাহাতে তোমার ক্ষতি কি ? কৃষ্ণ কর্তৃক সখী কথনও
পরিত্যাজ্যা হইতে পারেন না ।

ଲଲିତା । (ଉପର୍ଦ୍ଧତ୍ୟ) ହଳା ଚନ୍ଦାଅଳି ! ସମ୍ମହାସିଣେହାଗହିନ୍ଦୁ
ମୂରଜୀ ସଜ୍ଜଭୁଅନ୍ଦମୁଁ କୁରଙ୍ଗମୁଁ ସରେ ଏ କୃତ୍ୟ ଅକ୍ଷେହିଂ
ରଙ୍ଗଶୀବାସନିଜ୍ଞା । ଅଂ ଇମିଗା ମାସନ୍ତ୍ରରେବି ସା କାଲିଶାର-
କୁମାରୀ ଏ ଶୁଭମାରୀ ଅଦି । ତା ଏଥେ ତୁମ୍ହଙ୍କ କର୍ମିଣିଂ କାହିଁଏ ଆ-
ଅଦଜି ।

ଚନ୍ଦ୍ର । (ଅସତେ)

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତଂ) ହର୍ଷ ! ଯଦର୍ଥମାଗତା ଲଲିତା ଚନ୍ଦ୍ରାବଜୀଃ ବିଲୋକ୍ୟ
ଛଲମାଲସ୍ଥାତେ । (ପ୍ରକାଶଂ) ଲଲିତେ ! ହଦୟେନ୍ଦ୍ରିତମବିଜ୍ଞାଯା
ମୁଧା ଶୁରଙ୍ଗମୁପାଲଭେ । ତଦେଶ ସନ୍ଦେଶଚୂଯା ତତ୍ତ୍ଵାମାବେଦ୍ୟ

ଲଲି । ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲି ! ସମ୍ଭାସେହାନଭିଜନ୍ତୁ କୁରଙ୍ଗୀସଜ୍ଜଭୁଜନ୍ତୁ ଶୁହେ
ନ ଥିଲୁ ଅସାଧିଃ ରଙ୍ଗଶୀ ବାସନୀୟା । ଯଦନେନ ମାସାନ୍ତ୍ରରେହପି ସା
କାଲିଶାରକୁମାରୀ ନ ଶ୍ରୀତେ । ତଦତ୍ତ ହ୍ଵାଂ ସାକ୍ଷିଣୀଃ କର୍ତ୍ତୁମାଗତାନ୍ତି ।
ଅସ୍ଵତ ଇତି କୃଷ୍ଣଶାରମପଦିଶ୍ୟ କୃଷ୍ଣଂ ପ୍ରତି ଇତୋ ନିଷ୍ଠାମୟତାମିତ୍ୟନୟା
ବ୍ୟଜ୍ୟତେ ତଦମନ୍ତ୍ରବିମିତି ଶାଶ୍ଵତ : ॥ ୩୪ ॥

ଲଲିତା । (ନିକଟେ ଆସିଯା) ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲି ! ପ୍ରିୟାର ସେହି
ବିଷୟେ ଅନଭିଜ୍ଞ କୁରଙ୍ଗୀସମ୍ବକ୍ତାମୁକ ଏହି କୁରଙ୍ଗେର ସରେ ଆମରା ରଙ୍ଗଶୀ
କୁରଙ୍ଗୀକେ ବାସ କରିତେ ଦିବ ନା—ଯେହେତୁ, ସେ ମାସାନ୍ତ୍ରେ ଏହି କୁରଙ୍ଗ-
କୁମାରୀକେ ଆଗେ କରେ ନା । ତାହି ଏ ବିଷୟେ ତୋମାକେ ସାକ୍ଷୀ ରାଖିବାର
ଅନ୍ୟ ଏଥାନେ ଆସିଲାମ ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀ । (ମୃଦୁହାନ୍ତି କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

କୃଷ୍ଣ । (ସ୍ଵଗତ) ହାସ ! ଲଲିତା ଆମାର ଜନ୍ମାଇ ଆସିଯା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ
ଦେଖିଯା ଏହି ଛଲ ଅବଲମ୍ବନ କରିତେହେ । (ପ୍ରକାଶେ) ହଦୟେର ଭାବ ନା
ଜାନିଯାଇ ତୁମି ଅନର୍ଥକ ଏହି ଶୁରଙ୍ଗ ନାମକ ହରିଣକେ ତିରକ୍ଷାର କରିତେଛ,
ଅତଏବ ତୁମି ଏହି ସଂବାଦ ରଙ୍ଗଶୀକେ ଦାନ କରିଓ । ୩୪

ହରିଣାତ୍ମିଳସ୍ୟମାଣ ସାରଜମଣି ସଦା ଭୟଜୀବି ।

ତନମୁଁ ଅସମ୍ଭବ ହୃଦୟମଲୋଚନେ ବିନ୍ଦି ॥ ୩୫ ॥

ପଦ୍ମା । (ଜନାନ୍ତିକ ।) କହ ! ଅପଣେ ପିଅଂ ଜଗଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀହି
ତୀ ଜୁଡି ଅଜ୍ଞାପିଗାଥି ଅଜ୍ଞାଗଂ ବିଶଜ୍ଜନି ।

କୁଷଃ । କରବାଣି ହୃଦ ଦିବ୍ୟଂ ଦିବାନ୍ତି ! ମନୋରତ୍ନମୁଁ ଗୋପୀନ୍ଦ୍ର ।
ଅହୁରାଗିତାଂ ସଥି ! ଦଧେ ରାଧାପଞ୍ଜିମୁଁ ନ ସାମାନ୍ୟ ॥ ୩୬ ॥

ହରିଣେ ହରିଣ କୁଷେନ ଚ ଅଭିଲଷ୍ୟମାଣ ସଦା ଭୟମି । ହେ ସାରଜମଣି
ମୃଗକାନ୍ତେ ସାରଜାୟତୀତେ ସାରଜଃ କୁଷତ୍ତ୍ସ କାନ୍ତେ ଇତି ଚ ॥ ୩୫ ॥

ପଦ୍ମା । କୁଷ ! ଆହୁନଃ ପ୍ରିୟଜନଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀହି ତତ୍ତ୍ଵକୁମରୋଗ୍ୟାନାମଶାକଂ
ବିସର୍ଜନଂ ।

କୁଷଃ । ରାଧାଗଞ୍ଜିମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିକୁଳାନ୍ୟ ଗୋପୀନ୍ଦ୍ର ଅହୁରାଗିତାଂ ନ
ଦଧେ କୃତ ଶ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥଂ ଦିବ୍ୟଂ ଶପଥଂ କରବାଣି । ହରିଣାତ୍ମିଳସ୍ୟମାଣ ଇତ୍ୟାଦିନା
ରାଗତ୍ସା ଅମୁରଙ୍ଗନାର୍ଥଂ ବାଜ୍ଞାତ୍ରେତୈବ ବାଜିତ ଇତି ଭାବଃ । ଇତ୍ୟେଯୋହର୍ଥଃ
ପଦ୍ମାଂ ଜାପଯିତୁମଭିପ୍ରେତଃ । ବଞ୍ଚତ୍ତ୍ସ ରାଗଗଞ୍ଜିମୁଁ ଗୋପୀନ୍ଦ୍ର ଅହୁରାଗିତାଂ
ଦଧେ କିମୁତ ରାଧାୟାମିତି ଭାବଃ । ମନୋରତ୍ନମୁଁ ପରମାକର୍ଷକମଧୁସ୍ରେଷ୍ଠତୀତେନ
ଗମ ପରମସ୍ତୁଥିନେ ମଦ ଉତ୍ପତ୍ତତ ଏବେତି ଭାବଃ । ନ ବାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥାଂ
ପ୍ରତିକୁଳାନ୍ୟ ରାଗିତାଂ ନ ଦଧେ ଇତି ଦିବ୍ୟଂ କରବାପାଇତି ॥ ୩୬ ॥

ହେ ସାରଜମଣି ! ତୁମି ସର୍ବଦାଇ ହରିଣେର ପ୍ରଗୟପାତ୍ରୀ, ଅତ୍ୟବ
ମନୋରତ୍ନଲୋଚନେ ! ତୁମି ସର୍ବଦାଇ ଇହାକେ ତୋମାର ବଶୀଭୂତକୁରମ
ବଲିଆ ଜାନିଓ । ୩୫

(ଏହି ପ୍ଲୋକଟିର ଆର ଏକଟି ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—“ହେ ଶ୍ରୀହରିର ପ୍ରଗୟପାତ୍ରି !
ଶୋଭନଲୋଚନେ ! ତୁମି ତୋହାକେ ସର୍ବଦା ତୋମାର ବଶୀଭୂତକୁରମ ବଲିଆ
ଜାମିଓ ।)

ପଦ୍ମା । (ଜନାନ୍ତିକ) କୁଷ ! ଆପନାର ପ୍ରିୟଜନକେ ତୁମି ଏଥି ପାଇଲେ,
ଅତ୍ୟବ ଅଯୋଗ୍ୟ ଆମାଦିଗକେ ଏଥି ତ୍ୟାଗ କରାଇ ତୋମାର ଉଚିତ ।

କୁଷ ! ହେ ଦିବ୍ୟାନ୍ତି ! ହେ ସଥି ! ଆମି ଖପଥ କରିଯା ବଲିତେଛି ଯେ,
ଆମ ପରିଭାବ ରାଧାପଞ୍ଜି ପ୍ରତିକୁଳ ଗୋପୀପଥେର ପ୍ରତି କଥନାମନ୍ତର

ପଦ୍ମ । (ସମର୍ପଣିତ ।) ସହି ଲଜିଦେ ! ଅଚରିଆଂ ଅଚରିଆଂ
ତୁମ୍ହାଙ୍କ କଥୁ ଅନୁରାଧା ଡଣିଙ୍ଗି । ତା କୌସ ଆଜ୍ଞ ରାହାଏ
ଉତ୍ସାହାଙ୍କ ବିଶ୍ଵ ଉଦିତାପି ॥ ୩୭ ॥

ଲଜିତା । (ସଂକ୍ଷିତେନ ।)

ରୋଲସ୍ଥିନିକୁରସ୍ତ ଚୁପ୍ତି ଗଣ୍ଠ ପିପାସଯା ସଞ୍ଚ ।

ସରତି ତୃଷ୍ଣାର୍ଥଃ ସରସୀଂ ମ କରୀଜ୍ଞତ୍ୱ ପୁନର୍ ହି ମୀ ॥ ୩୮ ॥

ପଦ୍ମ । ସଥି ଲଜିତେ ! ଆଶ୍ରୟେ ଆଶ୍ରୟେ ଏହି ହୁଅ ଅନୁରାଧା ଡଣ୍ଯମେ । ତେ
କଞ୍ଚାଦନ୍ତ ରାଧାଯା ଉଦସ୍ତ ବିନା ଉଦିତାପି । ଜୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରେ ବିଶାଖାନକ୍ତ-
ଶ୍ରୋଦୟାନନ୍ତରମେବ ଅନୁରାଧାଯା ଉଦସ୍ତବ୍ରତ ॥ ୩୭ ॥

ଲଜି । ରୋଲସ୍ଥିନିକୁରସ୍ତ ଭରମୀସମୁହଃ ସଞ୍ଚକରୀଜ୍ଞତ୍ୱ ଗଣ୍ଠ କର୍ଣ୍ଣାତୈ-
ମୁହୂର୍ତ୍ତରନାଦୃତଃ ସଦପି ପିପାସଯା ତୃଷ୍ଣା ଚୁପ୍ତି । ତୃଷ୍ଣାର୍ଥଃ ମନ୍ତ୍ର କରୀଜ୍ଞ
ଏବ ସରସୀଂ ଯାତି । ମୀ ସରସୀ ତୁ ତେ କରୀଜ୍ଞଂ ନ ଯାତି । କୁଫେନ
ଅନାଦୃତମପି ଯଥ ତବତାଃ ରତ୍ନିଧିଚିକାଃ କୃଷ୍ଣଭିତ୍ସରଣି ନ ଚ ତୁମ୍ହା
ଶୁଖଲେଖଂ କୁର୍ବନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁତ ଉଦ୍ରେଗମେବ ତୁମ୍ହି ତୁଥ ରାଧାଯା ନ ଭାବିଷ୍ଟ
ରାଧାଂ ପୁନରୟମେବାଭିସରତି ପରମମୁଖସମ୍ପାଦନାରେତି ଭାବଃ ॥ ୩୮ ॥

ଅନୁରାଗ ପୋଷଣ କରି ମୀ । (ଝିଟାରେ ବୁଝାଯ ଏହି ଯେ, ଆମ ରାଧାସମ୍ବନ୍ଧ-
ସୁକ୍ଷମ ଗର୍ବିତ ଗୋପିଗନେର ପ୍ରତିହି ଅନୁରାଗ ପୋଷଣ କରିଯା ଥାକି, କିନ୍ତୁ
ପ୍ରତିକୁଳଭାବାପନ୍ନ ଗୋପିଦିଗେର ପ୍ରତି ଅନୁରାଗୀ ନହିଁ ।) ୩୬

ପଦ୍ମ । (ଦର୍ପମହିତ ହାତ୍ପୂର୍ବକ) ସଥି ଲଜିତେ ! ଆଶ୍ରୟ ! ଆଶ୍ରୟ !
ଲୋକେ ତୋମାକେ ଅନୁରାଧା ବଜିଯା ଥାକେ, ତବେ ଅତ ରାଧା ଉଦିତା ନା
ହିଇତେହି ତୁମି ଏଥାନେ ଉପହିତ ହିଲେ କେମ ? ୩୯

ଲଜିତା । ପିପାସାଭରେ ଭ୍ରମାନିକର ଯାହାର ଗଣ୍ଠ ଚୁପ୍ତନ କରିଯା
ଥାକେ, ମେହି କରୀଜ୍ଞ କିନ୍ତୁ ତୃଷ୍ଣାର୍ଥ ହିଲ୍ଲା ମରୋବରେର ଅଭିମୁଖେହି ଧାବିତ
ହିଲ୍ଲା ଥାକେ—ପରମ ମେହି ମରୋବର କଥମନ୍ତ୍ର କରୀଜ୍ଞର ନିକଟ ଆଗମନ
କରେ ମୀ । ୩୮

(ଏହି ଶୋକେର ଝିଟାଗ ଏହି ଯେ, “ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ-ଅମୃତ ଗୋପୀଯା

ପଦ୍ମା । ଏକଂ ଧୀମଦି ସେବେ ପହିଲିଅଂ ମେ ସହି ଜାଣିଛି ।

ଚିତ୍ରଫଳଅସ୍ମି ଲିହିଦା କା ବେହଇ ମାହବମ୍ବୁ ସଦା ॥

ଶୈବ୍ୟା । ସହି ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ଲୀ ॥

ବୁନ୍ଦା । (ସମ୍ପିତଂ) ସାଧୁ ବିଜ୍ଞାତଂ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳାବନିମଣ୍ଡଳେନ

ଚିତ୍ରଂ ଥଲୁ ରମାପତେଃ କମକଂ ଶତଚନ୍ଦ୍ରମାଚକ୍ଷତେ ॥ ୩୯ ॥

ପଦ୍ମା । ଏକଂ ଧୀମତି ଶୈବ୍ୟେ ପ୍ରହେଲିକାଂ ମେ ସଥି ଜାନୀଛି ।
ଚିତ୍ରଫଳକେ ଲିଖିତା କା ରାଜତେ ମାଧବମ୍ବୁ ସଦା ।

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ଲୀ ।

ବୁନ୍ଦା । ସମ୍ପିତମିତି ତବତ୍ୟାରେବ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରାଭ୍ୟାଃ ଶ୍ରୋକମିବମୁଦ୍ରାସୌନ-
ବିଷୟଂ କରବାଗୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ରମାପତେଃ ଲକ୍ଷ୍ମୀପତେଃ ଫଳକଂ ଚର୍ଚ୍ଛ ଆଚକ୍ୟତେ
ପୌରାଣିକୈଃ ତେନ ଚିତ୍ରଫଳ ଅସ୍ମି ଇତ୍ୟତ୍ ଚିତ୍ରଫଳକେ ଇତି । ମାଧବମ୍ବୁ
ଇତ୍ୟତ୍ ମା ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ତତ୍ତ୍ଵା ଧବମ୍ବୁ ପତ୍ତ୍ୟାରିତି ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ଲୀତ୍ୟତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ-
ପଞ୍ଜିକିରିତି ବାଖ୍ୟା । ୩୯

ସମୁଖଲାଲସାଯା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ନିକଟ ଅଭିସାରିକା ହୟ—କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାକେ
ତୃପ୍ତିଲାଭ ନା କରିଯା ତିନି ନିଜେର ସୁଖଲାଭେର ବାହ୍ୟ ଶ୍ରୀରାଧିକାର
ନିକଟ ଅଭିସାର କରିଯା ଥାକେନ, ପରମ ଶ୍ରୀରାଧିକା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେର ନିକଟ
ଆଗମନ କରେନ ନା । ”) ॥ ୩୮ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ଶୈବ୍ୟେ । ତୁମି ବୁଦ୍ଧିମତୀ, ଆମାର ଏକଟି ପ୍ରହେଲିକା
ଶ୍ରବଣ କର, ମାଧବେର ଚିତ୍ରଫଳକେ ଲିଖିତ ହଇଯା କେ ସର୍ବଦା ବିରାଜ
କରିତେଛେ ।

ଶୈବ୍ୟା । ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ଲୀ ।

ବୁନ୍ଦା । (ଦ୍ୱିତୀୟ ହାତ୍ସପୂର୍ବକ) ଭାଲ ବୁଝିତେ ପାରିଯାଉ । ସେ ଚନ୍ଦ୍ର-
ମଣ୍ଡଳ ଶ୍ରେଣୀର ଦ୍ୱାରା ନାରୀଯଣେର ଚିତ୍ରଫଳକ ନିର୍ମିତ, ତାହାକେ ଶତଚନ୍ଦ୍ର *
ବଲିଯା ଥାକେ । ୩୯

* ନାରୀଯଣେର ହଞ୍ଜେର ଚର୍ଚ୍ଛେର ବା ଚାଲେର ନାମ “ଶତଚନ୍ଦ୍ର”

କୁଷଃ । (ସ୍ଵଗତଃ) ଅବଦାତଶୀଳେଇଂ ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀ ସଲଜ୍ଜୟପସବେ
କଥି ପ୍ରୟାତି ? ୪୦ ॥

ଲାଲି । ମହ କାହରେହି ବୁନ୍ଦେ ପହେଲିଅଂ ଦିବପହେଲି ବିଶାଣେ ।
ପିଅସହି କିମହିକଥାଏ ଲିକ୍ଖିଜଇ ମାହବୋ ଭୂଅଣେ ॥ ୪୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସହି ! ରାଧାଭିଦ୍ୟଯା ।

କୁଷଃ । ସୁରୁମିଦିଂ ସୈଶାଖପର୍ଯ୍ୟାଯୋ ମାଧବରାଧେ ।

କୁଷଃ । ଅବଦାତଶୀଳା ଶୁଦ୍ଧଶୀଳା ‘ଅବଦାତଃ ଶିତେ ଶୁଦ୍ଧେ’ ଇତ୍ୟମରଃ ॥ ୪୦ ॥

ଲାଲି । ଏତାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରହେଲିକର୍ମା ବର୍ଣ୍ଣିତଃ ସପକ୍ଷୋତ୍କର୍ମ ଆବାଭ୍ୟାମଗ୍ନଥା
କୁତଃ । ଇଦାନୀମାର୍ବାଭ୍ୟାମପି କଥି ତଥା ନ ବର୍ଣ୍ଣିତେ ଏତାଭ୍ୟାମଗ୍ନଥା
କର୍ତ୍ତୁମୁଶକ୍ୟତ୍ୱାତ ଇତ୍ୟାହ—ମହ ହବାହରେତି । ମମ ବ୍ୟାହର ବୁନ୍ଦେ ପ୍ରହେଲିକାଂ
ଦିବ୍ୟପ୍ରହେଲି ବିଜ୍ଞାନେ । ପ୍ରିୟସଥି କିମଭିଦ୍ୟଯା ଲକ୍ଷ୍ୟିତେ ମାଧବୋ ଭୂବନେ ।
ଦିବ୍ୟପ୍ରହେଲିକାନାଂ ବିଜ୍ଞାନଂ ସଞ୍ଚା ହେ ତଥାଭୂତେ ! କଞ୍ଚା ଅଭିଦ୍ୟମେତି
ରାଧାନାୟା । ‘ଅଭିଦ୍ୟା ନାମଶୋଭଯୋ’ରିତ୍ୟମରଃ । ତଥାହି ବେଦେ ରାଧିଯା
ମାଧବୋ ଦେବୋ ମାଧବେନେବ ରାଧିକା ବିଭାଜିତେ ଇତି ଲୋକେ ଚ ରାଧାମାଧବ
ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ୟିତେ ଇତ୍ୟଗ୍ରଃ । ଉତ୍ତର ରାଧାମାଧବ ଇତି ସଞ୍ଚୀସମାନେ
ପରମୋତ୍କର୍ମେ । ବ୍ୟଜିତୋ ଭ୍ରତି ତଦିଦାନୀମପି ଯଥା ବିନ୍ଦୁମାଧବେ
ବୈଶିମାଧବାଦୟନ୍ତଥା ରାଧାମାଧବ ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧା ଦେବପତିଯା କାଚିଦାସୀଽ ।
ତଦପଦେଶେନ କୃଷ୍ଣମୁଦ୍ଦିଶ୍ୱେମୁତ୍ତିରିତି ॥ ୪୧ ॥

କୁଷଃ । ବୈଶାଖପର୍ଯ୍ୟାଯାବିତି ବୈଶାଖେ ମାଧବୋ ରାଧ ଇତ୍ୟଭିଧନାା ।
ମାଧବଶବସ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧତ୍ୱେନାଭାର୍ତ୍ତିତ୍ୱାତ ପୂର୍ବନିପାତଃ । ତେବେ କିମଭିଦ୍ୟଯା

କୁଷ । (ସ୍ଵଗତ) ଶୁଦ୍ଧଚରିତା ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀ ସଲଜ ଭାବେ କେନ ଦଙ୍ଗିଳ
ଦିକେ ଗମନ କରିତେହେ ? ୪୦

ଲାଲିତା । ପ୍ରିୟସଥି ବୁନ୍ଦେ । ତୁମ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରହେଲିକାବିଜ୍ଞାନେ ଅଭିଜ୍ଞା ।
ଜଗତେ ମାଧବ କି ନାମେ ଶୋଭା ପାଇୟା ଥାକେନ ॥ ୪୧ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ରାଧାନାମେ ।

କୁଷ । ଇହା ଉପସୁର୍କହି ସଟେ—ଯେହେତୁ, ମାଧବ ଓ ରାଧା ଏହି ଦୁଇଟି
ବୈଶାଖ ମାସେର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ।

পদ্মা । সেকে অলং পহেলিশাপসঙ্গেন সুচাবেছি কমলি-
কৃত্যগুসেহিং অভাষণং ॥ ৪২ ॥

শৈব্যা । (কমলাকরং বিলোক্য) ।

ত্যমরসস তাৰ পথনং পদোসমুদিদা কুমুদনী কুণই ।

জাৰ ইঅং পউমালী বিদই পছ দিউষ্টিমেদস্ম ॥

পদ্মা । হলা ! সচং ভণাসি ॥ ৪৩ ॥

ইত্যন্ত কয়াভিথ্যয়া কেন নামা ইত্যৰ্থঃ । তথা রাধাভিথ্যয়েত্যন্ত
রাধাভিথ্যয়া ইতি ব্যাখ্যা । কৃষ্ণেন যন্তৰ্থা ব্যাখ্যাতং তত্ত্বাদং
ব্যাখ্যানাদং শক্তিজ্ঞাপনায়ৈব ।

পদ্মা । শৈব্যেহসং পহেলিকাপ্রসঙ্গেন সুখাপয় কমলেক্ষণ-
রসৈরাজ্ঞানং কমলানাং ঈক্ষণং দশনং কমলেক্ষণঃ কুফশ্চ ॥ ৪২ ॥

শৈব্যা । ভ্রমরন্ত তাৰং প্ৰমদং প্ৰদোষমুদিতা কুমুদতী কুকুতে ।
যাৰদিযং পদ্মালী বিন্দতে নহি দৃষ্টিমেতন্ত ভ্রমরন্ত পক্ষে কামুকস্থান কুফশ্চ ।
প্ৰদোষে রজতাদো মুদিতা বিকশিত । প্ৰকৃষ্টদোষেহপি মুদিতা কুমুদতী
কুমুদং কুৎসিতা মদবতীতেন রাধা চ । পদ্মালী পদ্মসমূহঃ পদ্মা আলী
সথী যন্তাঃ সা চক্রাবলী চ ।

পদ্মা । সথি সত্যং ভণাসি ॥ ৪৩ ॥

পদ্মা । শৈব্যে ! আৱ পহেলিকা-প্ৰসঙ্গেৱ প্ৰযোজন নাই ।
কমলেক্ষণেৱ দৰ্শন-ৱসে আজ্ঞাকে আনন্দিত কৰ । ৪২

শৈব্যা । (কমলাকরকে দৰ্শন কৰিয়া) যে পৰ্যন্ত ভ্রমৰেৱ পদ্মাবলীৰ
প্ৰতি দৃষ্টিপাত না হয়, সেই পৰ্যন্তই প্ৰদোষমুদিতা কুমুদিনী ভ্রমৰেৱ
আনন্দ বিধান কৰিয়া থাকে (এ স্থানে “কুমুদতী” শব্দে ত্ৰীৱাধিকাকে
এবং “পদ্মালী”—পদ্মা যাহাৰ সথী সেই চক্রাবলীকে লক্ষ্য কৰ,
হইয়াছে) ।

পদ্মা । সথি ! সত্য কথাই বলিয়াছ । ৪৩

ତଥାହି—

ବିଜୋଦସ୍ତୀ ରାହା ପେକ୍ଖିଜଇ ତାବ ତାରାଲୀହିଁ ।

ଗଅଣେ ତମାଳଶାଯେ ନ ଜାବ ଚନ୍ଦ୍ରଲୀ ପ୍ରଫୁରଇ ॥ ୪୪ ॥

ଲାଲିତା । (ବିହଞ୍ଚ ସଂକ୍ଷତେନ)

ଶହଚରି ! ବୃଷଭାନୁଜାୟା ପ୍ରାହୁର୍ବାବେ ବରାହିଯେ ପଗତେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଲୀ ଶତାନ୍ତପି ତର୍ବିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦିତକାହୀନି ॥ ୪୫ ॥

କୁଷଃ । (ଶିର୍ବା) କିଂ ବାଚାଟିଯା । ସମ୍ରକ୍ଷଣ ଶୁରଭେ ଦୌରଭ୍ୟ-
ମହୁଭୂଷତଃ ।

ବିଦ୍ୟେତମାନା ରାଧା ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟତେ ତାବତାରକାବଲୀଭିଃ । ଗଗନେ ତମାଳ-
ଶାମଲେନ ଯାବଚନ୍ଦ୍ରଲୀଭୀ ଶୁରତି । ତାରାବଲୀଭିଃ ଶହ ରାଧା ବିଶାଘାନକ୍ଷତଃ ।
ତମାଳଶାଯେ ଗଗନେ ତାବେ ବିଦ୍ୟେତମାନା ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟତେ । ପକ୍ଷେ ତାରକା-
ବଲୀଭିରିଶ୍ଵରୀ ଅଭ୍ରତିଭିଃ ସଥିଭିର୍ଗଗନେ ତମାଳଶାଯେ ଇତି ବ୍ୟପଦେଶେନ
କୁଷେ ॥ ୪୪ ॥

ଲାଲି । ବିହଞ୍ଚେତି ଦ୍ଵରୋଃ ପଦ୍ମଯୋରଥମେକଙ୍ଗୋକେନ ଚୂର୍ଣ୍ଣିଯେ ଇତି
ତାବଃ । ବୃଷଭାନୁଜନିତଯା ଶ୍ରେଷ୍ଠିରୀ ପକ୍ଷେ ବୃଷଭାନୁଜଯା ରାଧାରୀ କର୍ମଶୀ
ବରାହିଯା ପ୍ରାହୁର୍ବାବେ ପ୍ରାକଟ୍ୟେ ଉପଗତେ ପ୍ରାଣେ ସତି ॥ ୪୫ ॥

ଶୁଭେବନ୍ଦନ୍ତତ୍ତ୍ଵ ।

ଯେହେତୁ—ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଲୀ ଉଦିତ ନା ହନ, ତତକଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତିଇ
ତମାଳେର ଶାଯ ଶ୍ରାମର୍ବ ଗଗନେ ତାରକାବଲୀର ସହିତ ରାଧା (ବିଶାଘା-
ନକ୍ଷତ୍ର) ଉଜ୍ଜ୍ଵଳାବେ ଶୋଭିତା ଦୃଷ୍ଟା ହଇଯା ଥାକେନ । (ଏଥାମେଣେ
ଚନ୍ଦ୍ରଲୀ ଓ ରାଧା ଏହି ଦୁଇଟି କଥା ଦ୍ୱାର୍ଯ୍ୟବୋଧକ ଏବଂ ତମାଳଶାଯ ଶବ୍ଦେ
କୁଷକେ ବୁଝାଇତେଛେ) ୪୫

ଲାଲିତା । (ହାଶପୂର୍ବକ) ହେ ଶହଚରି । ବୃଷରାଶିଗତ ଭାନୁଜନିତ
ଶ୍ରେଷ୍ଠକାନ୍ତିର ପ୍ରାହୁର୍ବାବ ସଟିଲେ ଶତ ଶତ ଚନ୍ଦ୍ରଲୀଓ ବିଗନ୍ତ୍ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ହଇଯା ଥାକେ । ୪୫

କୁଷ । (ଦ୍ୟେ ହାଶପୂର୍ବକ) ବାଚାଲତାର କି ଫଳ ଜାଭ ହଇବେ ?
ଏଥନ ବସନ୍ତ ଦ୍ୱାରୀ ପ୍ରାହୁର୍ବାବଜନିତ ଦୌରଭ୍ୟ ଅନୁଭବ କର ।

ବୁନ୍ଦା । (ସଥିତଃ) ।

ଉଲ୍ଲସତି ଫୁଲଗାତ୍ରୀ କଣ ବଲ୍ଲୀ ନାତ୍ର ମାଧବେହତୁୟାଦିତେ ।

ତମାମତଃ ପ୍ରସିଦ୍ଧାଂ ତଥାପି ତାଂ ମାଧବୀଂ ନୌମି ॥ ୪୬ ॥

ପଦ୍ମା । (ସବୈମନସ୍ତଃ ପରିକ୍ରମ୍ୟୋଚିତଃ) । ହଳା ଚନ୍ଦ୍ରାବଲି
ଧୂତଗୋଟୀରଦେ ସନ୍ଦର୍ଭ ବିଗୁଦେଶଜଗଣୀପୁଅଣେ କୀମ ଶିତି-
ଲାଗି ।

କୁକ୍ଷଃ । (ଶୋପାନିତଃ) ।

ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀଂ ମାଧୁରକୁର୍ଯ୍ୟମାନାଂ କୁଣକି ପଦ୍ମେ ! ଭବତୀ ବଲେନ ।

ମଲ୍ଲୀଂ ତମାଳାତିମୁଖ ମିଳତୀଂ ହିଂସ୍ରେବ ବଲ୍ଲୀ ପୁରତଃ କରାଳା ॥

ବୁନ୍ଦା । ମାଧବେ ବନ୍ଦନ୍ତ କୁକ୍ଷେ ଚ ମାଧବୀଂ ତମାମ ଲତାଂ ରାଧାକ୍ଷ ॥ ୪୬ ॥

ପଦ୍ମା । ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲି ଧୂତଗୋଟୀରଦେ ସନ୍ଦର୍ଭା ବିଷେଶଜନନୀପୁଜନେ
କମ୍ବାଂ ଶିଖିଲାନ୍ତି ।

କୁକ୍ଷଃ । ମାଧୁରକୁର୍ଯ୍ୟମାନାଂ ମାଧୁରକୁର୍ତ୍ତୀଂ । ଦୈବାଦିକଷା କୁଥେ କପଂ
ହିଂସ୍ର ଛୌସ ଇତି ଧ୍ୟାତା । କରାଳା ଭସକରୀ ।

ବୁନ୍ଦା । (ମୁହଁହାସପୂର୍ବକ) ମାଧବ ଆସିଯା ଉଦିତ ହଇଲେ କୋନ୍ତାଙ୍କ
ପ୍ରସ୍ତୁଲଗାତ୍ରୀ ନା ଥର ? ତଥାପି ସେଇ ମାଧବେର ନାମେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧା ମାଧବୀ-
ଲତାକେ ପ୍ରାଣ କରିଲା । ୪୬

(ଏଥାନେ ‘ମାଧବ’ ଶବ୍ଦେ ବନ୍ଦନ୍ତ କୁକ୍ଷ ବ୍ୟା ବୈଶାଖ ମାସ ଏବଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ଏବଂ ‘ମାଧବୀ’ ଶବ୍ଦେ ମାଧବୀଲତା ଓ ଶ୍ରୀମାଧବିକା ଅର୍ଥ ଲାଇୟା ଶ୍ଲୋକଟିର ଦୁଇଟି
ଅର୍ଥ କରା ଯାଇତେ ପାରେ ।)

ପଦ୍ମା । (ବିଷ୍ଵଭାବେ ଭ୍ରମ କରିତେ କରିତେ) । ସଥି ଚନ୍ଦ୍ରାବଲି !
ଧୂତଗୋଟୀରଦେ ମିଳିତ ହଇୟା କେଳ ଗଣେଶଜନନୀର ପୂଜାର ଶିଖିଲପ୍ରଷତ
ହଇଶେ ।

କୁକ୍ଷ । (ତିରକାରପୂର୍ବକ) ପଦ୍ମେ ! ତମାଲତକୁ ଅଭିମୁଖେ ମିଳିତ
ହଇତେ ଆସିଲେ ମଲ୍ଲୀଲତାକେ ଯେତେ କରାଳା । (ଅର୍ଥାଂ ଭସକରୀ ହିଂସ୍ରଲତା)
ଅବରୁଦ୍ଧ କରିତେ ଥାକେ, ତୁମିଓ ତେବେଳି ଆୟାତେ ମିଳିତ ହଇବାର
ଅଭିଲାଷିଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଲୀକେ ବଲପୂର୍ବକ ରୋଧ କରିତେ ।

କରାଳା । ପ୍ରବିଶ୍ୟ ଚିଟ୍ଟଥ ରେ ଚିଟ୍ଟଥ ଦିଟାଟ୍ୟା ମଗ୍ଗେ ଚେଅ
ଲକ୍ଷାଥ ।

ଶୈବ୍ୟା । (ପରାବୁତ୍ୟ ସଂଭବଂ ନାଟିରଣ୍ଟି) ॥ ୪୭ ॥

ଶୈବ୍ୟା । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ) ହଙ୍କୀ ହଙ୍କୀ କଥଂ ଏଥ ଅକ୍ଷେ ବିଦ୍ୟାମ୍ବ
ବୁଡ଼ିଟି ଆଏ ।

କରାଳା । ଅକ୍ଷେ ସତ୍ତଃ ଚେଅ ଜମ୍ବିନଃ ତାଏ ଜବାଣୀଅଳମ୍ପଡାଏ
ମର୍କଟୀଏ ।

ପଦ୍ମା । (ସଥେଦଂ ଶୈବ୍ୟାମୁଖୀକୃତେ)

ଲଲିତା । (ସ୍ଵଗତଃ) ବୁଡ଼ି ମର୍କଟି କର୍କଥିଏ ସକରାମକୃଥିଦଂ
ମର୍କଥଗଂ ଦେ ଦାଇସମଂ ।

କରାଳା । ତିର୍ତ୍ତଥ ରେ ତିର୍ତ୍ତଥ ମାର୍ଗେ ଏବ ଲକ୍ଷାଥ ॥ ୪୭ ॥

ଶୈବ୍ୟା । ପଦ୍ମେ ହା ଧିକ୍ କଥମତ୍ର ବନ୍ଦଂ ବିଜ୍ଞାତା ବୁନ୍ଦୀଯା ।

କରାଳା ଅକ୍ଷେ ଦେଶଭାଷା ଜ୍ଞୋଦ୍ୟାଞ୍ଜିକା । ସତ୍ୟମେ ଜଲିତଃ ତମା
ନବନୀତଳମ୍ପଟ୍ୟା ମର୍କଟ୍ୟା ।

ଲଲିତା । ବୁନ୍ଦମର୍କଟ କର୍କଥିଟିକେ ଶର୍କରାଅର୍କିତଃ ନବନୀତଃ ତେ ଦାଶ୍ରାମି ।

କରାଳା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ଥାକ, ଥାକ ! ଅଛ ଭାଗ୍ୟବଶେଇ ତୋମାଦିଗକେ
ପଥେଇ ପାଇୟାଛି ।

ସକଳେ । (ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀମ ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ) । ୪୭

ଶୈବ୍ୟା । (ହଞ୍ଚାବରଣପୂର୍ବକ) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଆମରା ଯେ ଏଥାନେ
ଆଛି, ବୁନ୍ଦା ତାହା କି ପ୍ରକାରେ ଜାନିତେ ପାରିଲ ?

କରାଳା । କି ଆଶ୍ରୟ ! ନବନୀତଚୌର ବୁନ୍ଦା ମର୍କଟି ତ ସତ୍ୟ କଥାଇ
ବଲିଯାଛେ ।

ପଦ୍ମା । (ସଥେଦେ ଶୈବ୍ୟାର ମୁଥେର ଦିକେ ଚାହିୟା ଥାକିଲେନ)

ଲଲିତା । (ସ୍ଵଗତ) ବୁନ୍ଦା ମର୍କଟ ! କର୍କଥିଟିକେ ତୋମାକେ ଶର୍କରାଅର୍କିତ
ନବନୀତ ଦାନ କରିବ ।

କୁଞ୍ଚଃ । (ଅପରାଧୀ) ପ୍ରିୟେ ! ତିରୋଧାନୀୟ ହାନମି ନ ତେ
ପଣ୍ଡାମି । ଯତଃ ।

ସବ୍ୟେ ଗିରିଃ ଶୂରତି ଦୁର୍ଗମତୁଷ୍ଟଶୁଦ୍ଧୋ

ଗାଃ ପାଲଯତ୍ୟହହ ଦକ୍ଷିଣତତ୍ତ୍ଵାର୍ଥ୍ୟଃ ।

ଭୂଃ ପୃଷ୍ଠତୋ ବିରହିତା ସୁତିଭିଃ ପୁରସ୍ତାଂ

କୁରା ବିବେଶ ଜରାତୀ କତମାତ୍ର ସୁକ୍ଷିଃ ॥

ଚଞ୍ଚାବୀ । (ସଂଗତଃ) ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ । ଅକାଣ୍ଡକର୍ମାଏ ଭବିଦବ୍ରତା
ଚଞ୍ଗାଲୀଏ ଚଣ୍ଡିମା ॥ ୪୮ ॥

କରାଳା । (ସଂରକ୍ଷମଭିନୀୟ) ପେଚ୍ଛଧ ରେ ପେଚ୍ଛଧ ଇମସମ କୁମୁଦ-
ତେଲେ କଜ୍ଜମଗାଲମ୍ସ କାଳଭୁଅନ୍ଧଭାକ୍ଷରଲୋଆନ୍ଧମିଲମ୍ସ ଭୁଅନ୍ଧଭଣ୍ଣ
ଜଂ ବାରହମଗ୍ଗଂ ଗମିଦୋ ଇମିଣା ସଅଲାଗଂ ଗୋଉଳକୁଳନ୍ଦଗାଣଂ

ଚଞ୍ଚା । ହଞ୍ଚ ହଞ୍ଚ ଅକାଣ୍ଡକର୍ମାରାଃ ଭବିତବ୍ୟତା ଚଞ୍ଗାଲ୍ୟଃ
ଚଣ୍ଡିମା ॥ ୪୮ ॥

କରାଳା । ପଞ୍ଚତ ଭାଃ ପଞ୍ଚତ ଅନ୍ତ ବୌମୁଣ୍ଡତୈଲକଜ୍ଜଲଜାଲକାଲନ୍ତ
ବାଂଭୁଭୁଜନ୍ଦଭାବରଲୋଚନାବଲନ୍ତ ଭୁଜନ୍ଦନ୍ତ । ହଦ୍ଦାଦଶମାର୍ଗଂ ଗମିତୋହନେନ

ବୃକ୍ଷ । (ହଞ୍ଚାବନମପୂର୍ବକ) ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାର ଲୁକାପିତ ହଇବାର ତ'
କୋନ ହାନଇ ଦେଖିତାହି ନା । ଯେହେତୁ—ବୀମ ଦିକେ ଅତୁଯ୍ୟଚ ଶୂନ୍ୟମଧ୍ୟିତ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଓଦିକେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିକେ ଆର୍ଦ୍ଦା ବଲଦେବ ଗୋଚାରଣ ପରିଭେଦେ,
ପଞ୍ଚତେ ଆବରଗଶୁଣ୍ୟ ଭୂମି, ଆର ଅଗ୍ରେ କୁରୁମୁଖାବ ବୁନ୍ଦା ପରେଶ କରିଲ,
ଏଥିନ ଉପାୟ କି ?

ଚଞ୍ଚାବଲୀ । (ପ୍ରଗତ) ହାଁ ! ହାଁ ! ଅକାଣ୍ଡେ କରିଶ୍ଵରଭାବା ଚଞ୍ଗାଲିନୀର
କି ଉଗ୍ରତା ଉପାୟିତ ହଇଲ ? ୪୮

କରାଳା । (କ୍ରୋଧପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ) ଓହେ ! ତୋମାର ଦେଖ ଦେଖ, ଏହି
କୋମୁଣ୍ଡ ତୈଲେର କଜ୍ଜଲେର ହାର କାଳଭୁଜଙ୍ଗୋପମ ଭରନ୍ତର ଲୋଚନ—କୁଷ୍ମର
ଲାଙ୍ଘଟ୍ୟ ! ଇହାର ହାରା ଗୋଉଳ-କୁଳାଙ୍ଗମଗଣେର ମନ୍ଦିରର କୁଳଦର୍ଶ ନାମା ପଥେ
ଧାରିତ ହିତେଛେ । (ଏହି ସମ୍ମାନ ଶିରଃକମ୍ପନମପୂର୍ବକ ଚକ୍ରବ୍ରତ ବିନ୍ଦାରିତ

ଯଜ୍ଞପୋ କୁଳଧର୍ମୋ । (ଇତି ସଶିରଃକମ୍ପଃ ଦୂଶୀ ବିଷ୍ଣ୍ଵାର୍ଯ୍ୟ) ଅରେ ଶାମାଲ୍ୟଃ କମ୍ପ ଏସା ଜୀଅତି ଜାଗମି । ସୁଖାହିରେ ଶିଶ୍କ ସୁଗାହି । ଜୋ କ୍ର୍ଥ ଭୋଇନମ ଦୁଦିଓ ଅକ୍ଷା ତମମ ମହାମହିମମ ।

କୁଳଃ । କରାଲିକେ ! ତତ୍ତଃ କିଂ ?

କରାଲିକା । (ସକ୍ରୋଧ୍ୟ) ସତ୍ୟ ପଞ୍ଚ ତୁମ୍ହେ ବନମର୍ଜ ଯେ ଆଶଗଃ ଦୂନିଆଂ ରାଜଗଃ ଜାଗମି । ଶୋଚେଅ ରାଜୁକୁଳଗାମୀ ଗୋଟିଏ ଥାହୋ ତଥାଲୋ ଜଜ୍ଞାନ୍ତଃ ତାତିମଦି ॥ ୪୩ ॥

ମକଜାନାଂ ଗୋକଳାଙ୍ଗମାନାଂ ଯଜ୍ଞଲଃ କଳଧର୍ମଃ । ଦ୍ୱାରମାର୍ଗମତି ଇତି ଦ୍ୱାଜାତିଭାସେଯଃ । ବାହବାଟେ ଡାବିଓ ଇତି ଆପନ୍ତରଃ ହାଲ । ଅରେ ଶାମଲ ବନୈଷା ଜାଯେତି ଜାନାମି ଶ୍ରୀ ରେ ବିଶ୍ଵକଂ ଶ୍ରୀ ସଂ ଥିଲୁ ଭୋଜେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵିତୀୟ ଆୟ୍ମା ତତ୍ତ୍ଵ ମହାମହିମ ।

କରାଲିକା । ସତ୍ୟଃ ମତ୍ୟଃ ଅର୍ଥ ବନମଧ୍ୟ ଆୟ୍ମାନଃ ଦିତୀଯଃ ରାଜନାଂ ଜାନାମି । ସ ଏବ ରାଜକୁଳଗାମୀ ଗୋଟିମାଥ ଆୟାଲୋ ଲଜ୍ଜାଟଃ ତାତିଯାମି । ଅର୍ଥ—ରାଜସତ ଯାଏ ତବ ଦୁର୍ବଲୈଜ୍ଞାପିତେ ମତି ରାଜଦଶଭୟାଂ କାପି ବନମଧ୍ୟ ଲୀନଃ ତାମପାପ୍ୟ ରାଜପନାତିକେନ ତବ ପିତୈବ ମନୋ ରାଜସମ୍ମିଧିଂ ନୀରମାନନ୍ତର ଏତାଦୃଶୋ ଦୁର୍ବିକ୍ଷଃ ପୁରୋ ମେ ଜୀତ ଇତି ଲଜ୍ଜଯା ଦୃଶେନ ୮ ମୁକ୍ତୋ ଭବିଷ୍ୟ ଚୀତି ॥ ୪୯ ॥

କରତ) ଓରେ ଶାମଲିଯା, ଏ କାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟ ତାହା ଜାନିମ୍ ? ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କର, ଇନି ଭୋଜେନ୍ଦ୍ର କଂସେର ଦ୍ଵିତୀୟ ଆୟ୍ମାମଦୃଶ ମହାମହ ଗୋବର୍ଦ୍ଧମେର ଭାର୍ଯ୍ୟ ।

କୁଳଃ । କରାଲିକେ ! ତାହାତେ କି ହେବେ ?

କରାଲିକା । (ସକ୍ରୋଧ୍ୟ) ସତ୍ୟ ସତ୍ୟଇ ତୁହି ବନମଧ୍ୟ ଆପନାକେ ଦ୍ଵିତୀୟ ରାଜା ବଲିଯା ମନେ କରିମ୍ ! ସେଇ ଗୋଟିମାଥ ରାହକୁଳେ ଗମନ କରିଯା । ଅତ ଆପନାର ଲମ୍ବାଟେ କରାଘାତ କରିବେନ । (ଅର୍ଥାତ ଏହି ଅଧ୍ୟାତ୍ମର ଜୟ ତୋର ପିତାକେ ସଥନ ରାଜା ଧରିଯା ଲହିଯା ଯାଇବେ, ତଥନ ତିମି ଆପନାର ଲମ୍ବାଟେ କରାଘାତପୂର୍ବିକ ନିଜେର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷ୍ଵ ଚିତ୍ତ କରିବେ ଥାକିବେନ) ।

କୁଷଃ । କରାଲେ ! ତୁଭ୍ୟଂ ଶପେ ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀଂ ବିଲୋକ୍ୟ ସାଧ୍ୱସଂ
ଗତୋହମୁଦେଗମାସାଦ୍ୟାମି ॥

କରାଲା । (ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀଂ ବିଲୋକ୍ୟ ସାଧ୍ୱସଂ) ହା ଶିଉଞ୍ଜାଅରଣି ।
ଆକୋମାରସିଦ୍ଧିଦକ୍ଷାହିସାରକୋଶଲେ ! ସଂରତ୍ତ୍ଵକ୍ଷାଗୋବି
ଆସହସନ ଜୃଠାହରବିଷାତିରୀମେତ୍ତବିଜ୍ଞାନିମର୍ମଳେ । ଚିର୍ଟ
ଚିର୍ଟ କିମ୍ ଦାଣିଃ ଭାଏସି ॥ ୫୦ ॥

ଖଣ୍ଡିତା । ଅଜେ ! କୋ କୁନୁ ମୋଷେ ଜୀବନାଥମୁଗ୍ଧାତ୍ ପଞ୍ଚମା-
ମିସାତ ବେଣ୍ଣ ଦୋଷାପହାରିଣେ ଶୁରସନ । କିନ୍ତୁ ଏମଣିଃ

କୁଷଃ । ସାଧ୍ୱସଂ ଭୟଂ ପକ୍ଷେ ସାଧୁ ଅସନ୍ତଃ ଅପ୍ରାପ୍ତସଙ୍ଗଃ ମନ୍ତ୍ର ଉଦ୍ବେଗ-
ହୁଏଥି ॥

କରାଲା । ହା ନିକୁଞ୍ଜାଗରିଣି ଆକୋମାରଶିକ୍ଷିତକୁଷାଭିସାର-
କୌଣ୍ଠଲେ ! ସଂରତ୍ତ୍ଵକ୍ଷାଗୋପିକାମହମ୍ରୋହିଷ୍ଟାଧରବିଷ୍ଟକୁଷାଭାତ୍ରବିଧିଂସିତ-
ଦୁଲ୍ବତେ ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ କିମିନୀଂ ବିଭେସି ॥ ୫୦ ॥

ଲଲି । ଆର୍ଯ୍ୟ କଃ ଗୁଲୁ ଦୋଷେ ଜୀବନାଥମୁଗ୍ଧତାଯାଃ ପଞ୍ଚମାଦିଶଃ
ଜୀବନାଥଃ ଜଳାଧିପବକଣବ୍ୟପଦେଶେ ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ୟା ବିଶେଷଣଃ ଜୀବନାଥଃ
ସ୍ଵପତିର୍ମଳଃ ବନ୍ତୁତୁତ୍ତାପି ସରତ୍ତ୍ବଭୀଷିତେ ଜୀବନାଥଃ ରୁଷଃ । କୋ ବା
ଦୋଷାପହାରିଣଃ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ଦୋଷ ଇତ୍ୟମୁଷ୍ମଙ୍ଗଃ । ଦୋଷା ରାତ୍ରିସ୍ତର୍ଵାଶକ୍ତ୍ୟ ପକ୍ଷେ

କୁଷ । କରାଲେ ! ଆୟି ତୋମାଯ ଶପଥ କରିବା ବଲିତେଛି ଯେ,
ଆୟି ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀକେ ଦେଇଯା ଭୌତ ହଇଯା ଉଦ୍ବେଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଛି ।

କରାଲା । (ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀକେ ଅବଶୋକନପୂର୍ବକ କ୍ରୋଧଭରେ) ହା ନିକୁଞ୍ଜ-
ଜାଗରିଣି ! ହା ଆକୋମାର ଶିକ୍ଷିତକୁଷାଭିସାରକୌଣ୍ଠଲେ ! କାମୋନ୍ତ
ଦୁଃଖୀଳା ଗୋପିକାମହମ୍ର କର୍ତ୍ତକ ଯେ କୁଷେର ଅଧରବିଷ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ହଇଗାଛେ,
ତୁହି ତାହାରଇ ତୁଷାରାତ୍ରେ କୁଲବ୍ରତ ସ୍ଵର୍ଗ କରିଲି ! ଥାକ ଥାକ, ଏଥିନ
ଆର ଭୟ କରିତେହିସ କେନ ? । ୫୦

ଲଲିତା । ଆର୍ଯ୍ୟ ! ଜୀବନାଥେର ଅର୍ଥାତ୍ ବକ୍ରଶେର ଅମୁଗ୍ଧତା ପଞ୍ଚମ
ଦିକେର ଏବଂ ଦୋଷାପହାରୀ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟେର ଦୋଷ କି ? କିନ୍ତୁ ଇହାଦେର ପରମ୍ପରେର

ଅକ୍ଷତ ରାଜ୍ୟାଶ୍ରମ ମୋହଂ ରାତଃ ଉତ୍ସାହିଅ ସଙ୍ଗମବାହିନୀଏ ଶକ୍ତିବୁଟିଣୀଏ
ଚେଅ ପଦୋମାଗୁବନ୍ଧିଦୀ ॥ ୫୯ ॥

କରାଲା । ଜାନେ ! ସଜ୍ଜଂ କହେସି । (ଇହି ପୌତ୍ର ସାଠୀପଂ
ନାଟ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ) ହଞ୍ଜେ ପର୍ବତିଏ ! ପରମରବିଷ୍ଟିତି ! ବୁଟିଣୀକର୍ମଦ୍ୱାରେ
ଧର୍ଷିମଗୁଲଚକ୍ରବଟ୍ଟିତି ଏହ ହଥାବେ କହଂ ଶୁକ୍ରିମ୍ବସି । (ଇହି
ଧର୍ଷିମଗୁଲଚକ୍ରବଟ୍ଟିତି)

ଦୋଷାଶ୍ରମପଦାହିନୀଃ କିଂବା ଦୋଷାଶ୍ରମ ବାତୋ ଅପରିହାରିନୀଃ ଶ୍ରୀମୌରଣ୍ଡ
ଶୂରନ୍ତ କରସ୍ତ । ଦୋଷାଭାବେ ହେତୁଗର୍ଭବିଶେଷଗ୍ରେତ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶୂର୍ଯ୍ୟପକ୍ଷେ
କରସକେହପି । କିନ୍ତୁ ଏତ୍ୟୋରାଜୁ ରାଗଯୋଦ୍ଵର୍ଷୀ ରାଗଃତ୍ପାଦ୍ୟ ସଙ୍ଗମ-
କାରିଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା କୁଟିଳା ଏବଂ ପ୍ରଦୋଷାଶୂରବନ୍ଧିତା ରାଗଃ ବଳିଦୀରଃ ପ୍ରଦୋଷବୋ
ରଜନୀମୁଖଂ ତଦୟୁବନ୍ଧିତା । ପକ୍ଷେ ରାଗଃ ଆମତିତଃ ପଶ୍ଚିମଦିକ ଶୂର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମିର୍ଯ୍ୟା-
ରଙ୍ଗଜାବିତଃ ଶୂର୍ଯ୍ୟମ୍ଭୟୋରପି ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ-କରସକ୍ଷେତ୍ରୀଃ ସଙ୍ଗକାରିତତ୍ତ୍ଵାଃ ସନ୍ଧ୍ୟା-
ଶାନୀୟପଦ୍ମାଯା ଏବ ପ୍ରକଟିଦୋଷାଶୂରବନ୍ଧିତାମିତ୍ୟର୍ଥ । ତେବେ ପଦ୍ମା ଦୃଢଂ
ତର୍ଜ୍ୟତାଯାନ୍ତ ତାବଃ ॥ ୫୯ ॥

କରାଲା । ତାତେ ତେ ପୁଣି ସତ୍ୟ କଥ୍ୟାନ୍ତି ! ହଞ୍ଜେ ହେ ଚେଟିକେ
ପରଗୃହବିଷ୍ଟିକେ କୁଟିଳୀକର୍ମ ପଶ୍ଚିମଦିକକେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣା
ବନ୍ଧିନି ସମ ହସ୍ତାଂ କଥ୍ୟାନ୍ତ ମୋହିଯାନ୍ତି ।

ପ୍ରତି ଅମୁରାଗ ଉତ୍ପାଦନପୂର୍ବକ ସଙ୍ଗମକାରିଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଟିନୀରାଈ ପ୍ରକଟ-
ଦୋଷାଶୂରବନ୍ଧିତା ବିଦ୍ୟାନାନ । (ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାଇ ପଶ୍ଚିମଦିକକେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣା
କରିଯା ଶୂର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଯିଲିତ କରିଯାଇଛେ, ତାହାତେ ପଶ୍ଚିମଦିକରେ ବା
ଶୂର୍ଯ୍ୟର କୋନାଓ ଦୋଷ ନାହିଁ, ଶକ୍ତି ରାହି ଦୋଷ ; ତେମରାଈ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ଓ କୁକ୍ଷେର
ଯିଲମେ ଦୂତୀଶ୍ଵାନୀୟ ପଦ୍ମାରାଈ ଦୋଷ—କୁକ୍ଷେର ବା ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ଦୋଷ
ନାହିଁ) ।

କରାଲା । ବେଳେ ! ତୁମି ସତ୍ୟ କଥ୍ୟାନ୍ତ ବଲିଯାଇ ! (ଏହି ବଲିଯା
ଅତିଶୟ ଦର୍ପଭବେ) ଓରେ ଚେଟିକେ ପଦ୍ମେ ! ତୁଇ ପରଗୃହାଶିନୀ, କୁଟିଳୀ
କର୍ମଲମ୍ପଟା, ଏବଂ ଧୂତୀ ରମ୍ପିଗଲେର ଶିରୋମଣି, ତୁଇ ଆମାର ହଣ୍ଡ ହିତେ କି
ଅକାରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବି ? (ଏହି ବଲିଯା ଧର୍ଷି ଉତ୍ୱଜନ କରିଲ) ।

ପଦ୍ମା । (ପରାମତ୍ୟ) ଅଜେ ! ୯ ଜାଣେ କୌସ ଗିଜ୍ଜସି । ଅଂ ଅକ୍ଷେହିଂ
ତୁଜ୍ବା ସାମଗଂ ଚେଅ କିଜନ୍ତଃ ଅଥ ।

ବୁନ୍ଦା । (ସ୍ଵଗତଃ) ନୁମ ଧୂର୍ତ୍ତିର ଶବ୍ଦଚଲମାଲସ୍ଥିତଃ ପଦ୍ମା । (ପ୍ରକାଶଃ)
ଆର୍ଦ୍ଦେ । ଶୈଳମନ୍ଦରୋମାଦୈତେନ ଦୀନ୍ତେଯଃ ମୁଖବାଲା ତନତ୍ତ୍ଵ
ଅଧ୍ୟତାଃ ।

କରାଳା । (ସତ୍ତି ବିଜୁଷ୍ଟି)

ପଦ୍ମା । (ସ୍ଵଗତଃ) ଲଲିତେ ! ଚିର୍ଟ ଚିର୍ଟ ତୃତୀ ଶିକ୍ଷନଃ କାହିଁ ଏବା
ଜ୍ଞାନଃ ଗର୍ଜନ୍ତି ଜୀ । (ଇତି ନିଷ୍ଠାନ୍ତଃ)

କରାଳା । (ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀମାନୋକ) ଏହି ତୋ କୁଞ୍ଜକୁଟୁମ୍ବି ଏହି ।
(ଇତି ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀମାନାମ ଶୈଶାୟା ମହ ନିଷ୍ଠାନ୍ତଃ)

ପଦ୍ମା । ଆର୍ଦ୍ଦେ ନ ଜାନେ କଷ୍ଟଃ ଥିଦ୍ୱାସେ ସମ୍ମାଭିସ୍ତବ ଶାସନମେବ
କ୍ରିୟାଗମନ୍ତି । ନିଜ୍ଜଟ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମମ ପାସକି । ନୈଷତଃ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମନ୍ତା
ପରେ ଇତି କରା ପୁନାଦିଷ୍ଟହାଏ ଇତି ଭାବଃ ।

ପଦ୍ମା । ଲଲିତେ ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ତବ ନିଷ୍ଠତିଃ କର୍ତ୍ତୁଃ ଏବ ତଟିଳାଃ
ଗର୍ଜନ୍ତି ଯି ।

କରାଳା । କୁଞ୍ଜକୁଟୁମ୍ବିନି ଏହି ॥ ୫୨ ॥

ପଦ୍ମା । (ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନପୂର୍ବିକ) ଆର୍ଦ୍ଦେ ! ବୁଝିତେ ପାରିଲାମ ନା ଯେ,
କ୍ଷାପନି କେନ ଦୁଃଖପକାଶ କରିତେହେ ? ଆମରା ତ' ଆମରାର ଆଦେଶରେ
ପାରିଲ କରିଯାଛି ।

ବୁନ୍ଦା । (ସ୍ଵଗତ) ନିଶ୍ଚରି ଧୂର୍ତ୍ତ ପଦ୍ମା ଶବ୍ଦେର ଛଳ ଅବଲମ୍ବନ
କରିତେହେ । (ପ୍ରକାଶେ) ଆର୍ଦ୍ଦେ ! ଶୈଳେର ଓ ମଞ୍ଜେର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଏହି
ମାହେର ଏକତା ହେଉଥାଏ ଏହି ସରଳା ବାଲିକା ଭାସ୍ତା ହେଇଯାଛେ, ଅତିଏବ
ଅତ ହେଇକେ କରନ ।

କରାଳା । (ସତ୍ତି ତ୍ୟାଗ କରିଲ) ।

ପଦ୍ମା । (ସ୍ଵଗତ) ଲଲିତେ ! ଥାକ ଥାକ, ତୋମାର ନିଷ୍ଠତି କରିବାର
ଜଣ୍ମ ଆୟ ଏଥନ୍ତି ତଟିଳାର ନିକଟ ଯାଇତେଛି । (ଇହା ବଲିଯା ଅନ୍ତାନ)

କରାଳା । (ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀକେ ଆବଲୋକନପୂର୍ବିକ) ଓହେ କୁଞ୍ଜକୁଟୁମ୍ବିନି, ଚଲ,

କୃଷ୍ଣ । (ସୋଜ୍ଜାସଂ) ! ବୁନ୍ଦେ ! ନୁହି ସାଧିତାର୍ଥାସି ॥ ୫୨ ॥

ବୁନ୍ଦା । ମାଧବକ୍ରପିଣୀ ମାଧବଲଜ୍ଜୀଗୌ ବୀତୀରେ ଥେଲାନ୍ତି ।

ତ୍ୟା ଚୋପଟୌକିତଂ ସ୍ଵର୍ଗମିଦଂ ଦରୋଷୁଦ୍ରିତଂ ଗନ୍ଧଫଳୀଦ୍ଵଦ୍ବଂ ॥

କୃଷ୍ଣ । (ସାମନ୍ଦମାଦାୟ) ବୁନ୍ଦେ ! ଯାବନାଥାଂ ଚାରଣେ ବୟଶାନବହ୍ନାପ୍ୟ
ତତ୍ରାହୁଦରାମି ତାବସ୍ତୁବତୀ ତ୍ୟାମଗ୍ରହତଃ ପ୍ରହୀଯତାମ । (ଇତି
ରିକ୍ଷାନ୍ତଃ)

ବୁନ୍ଦା । (ପେରିଜମ୍) ଲାଲିତେ ! ଦୁଃ୍ଖ ଗଞ୍ଜାଇଯ କନ୍ଦମମାତଃ ।

(ଇତ୍ୟପେତ୍ରା) ହରୁ ହରୁ ।

ଶକେ ପଞ୍ଜଙ୍ଗ, କୁବୋହପି ଭବତଃ ସୌଭାଗ୍ୟଭଜ୍ଞୀଭବଃ
ବଜୁଂ ନ କ୍ଷମତେ କନ୍ଦମମାତଃ ବୁନ୍ଦାଟୌଦୋତିମଃ ।

ବୁନ୍ଦା । ହେ ମାଧବ ! କ୍ରପିଣୀ କ୍ରପବତୀ ବସନ୍ତଶୋଭା ମାଧବକ୍ଷ ତବ ଲଜ୍ଜୀଃ
ଶୋଭା କ୍ରପା ସମ୍ପଦିକ୍ରପା ବା ରାଧା ଇତି ଚ । ଗନ୍ଧଫଳୀଦ୍ଵଦ୍ବଂ ଚମ୍ପକଷୁଗଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ଯଷ୍ଟ ତବ ପ୍ରୈଷଃ କୌଦୃଷଃ କୌତୁକମବହେଲାନ୍ତିଃ କୌଦୃଷଃ
ଆମାର ମଦେ ଚଲ । (ଏହି ବଲିଯା ଚନ୍ଦ୍ରବଲୀକେ ଲଇୟା ଶୈଦ୍ୟାର ସହିତ
ପ୍ରହାନ)

କୃଷ୍ଣ । (ଉଚ୍ଛ୍ଵାସଭବେ) ବୁନ୍ଦେ ! ନିଶ୍ଚରହି ତୁମି ମନେର ଅଭିନାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରିଲେ । ୫୨

ବୁନ୍ଦା । ମାଧବ ! ତୋମାର ସମ୍ପଦିକ୍ରପା ବସନ୍ତଲଜ୍ଜୀକ୍ରପା ଶ୍ରୀରାଧା
ଗୌରାତୀରେ ବିରାଜ କରିଲେଛେମ । ତିନି ନିଜେର ସର୍ବସମ୍ପଦିକ୍ରପ
ଏହି ଚମ୍ପକମୁଦ୍ରାଗଲ ତୋମାକେ ଉପ୍ରାହାର ପ୍ରଦାନ କରିଯାଛେନ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସାମନ୍ଦେ ଗ୍ରହପୂର୍ବକ) ବୁନ୍ଦେ ! ଯତକ୍ଷଣ ଆୟି ବସନ୍ତଗଣକେ
ଗୋଚାରଣେ ନିୟକ୍ତ କରିଲେ ତଥାର ଗମନ କରିଲେଛି, ତତକ୍ଷଣ ତୋମରା
ଅଗ୍ରେ ଦେଇ ଥାନେ ଗମନ କର । (ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରହାନ)

ବୁନ୍ଦା । (ଭ୍ୟଣ କରିଲେ କରିଲେ) ଲାଲିତେ ! ଅଗ୍ରେ କନ୍ଦମେର ସାତ୍ରାଜ୍ୟ
ନିରୀକ୍ଷଣ କର । (ଏହି ବଲିଯା ନିକଟେ ଗମନପୂର୍ବକ) କି ଆଶ୍ରୟ ! କି ଆଶ୍ରୟ !
ଅହେ କନ୍ଦମାତା ! ବୁନ୍ଦାବନ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳକାରୀ ତୋମାର ସୌଭାଗ୍ୟ-ଭଜ୍ଞୀର

পূর্ণেৰ্ষস্ত রমাসহোদৱতয়াপুন্তাস্মৰং কৌস্তভং

হৃষীলৈৱহেলয়ন্তিৰভিতঃ শৌরেৱৰশ্চাগতে ॥ ৫৩ ॥

ললিতা । (পুরো বিলোক্য) বুন্দে ! ইং বিসাহাতুদিঅ
ত্তুবদী মানন্দকুড়ঙে পচ্ছাং চিঠ্ঠিনি ॥ ৫৪ ॥

বুন্দা । (লংজলাতাণ্ডিকে রাধাং বিলোক্য) ললিতে ! পশ্চ পশ্চ ।

কিমিতঃ সুষমা বপুত্তী কিমভিব্যক্তিৱসং শুণশ্চিযঃ ।

অথবা প্রণয়াভিসম্পদঃ কিমিহং মুর্তিকুদ্বেতি রাধিকা ॥

(পুনর্নির্বাণ্য)

কৰ্ণসঙ্কৃতকমলা কুস্তলবেণীশিখরোচ্ছলৎ কমলা ।

করকমলাপ্রিতকমলা বিড়স্থয়ত্যন্মসৈ কমলাং ॥ ৫৫ ॥

রমাসহোদৱতয়া অপিকাৱাৎ স্বরূপেণ চ উন্তাস্মুৱং দেবীপ্যমানং
হৃষীলেতি তাদৃশং কৌস্তভং হেলয়িতুং ভৌতিনৰ্ণস্তীতি ভাবঃ ॥ ৫৩ ॥

ললিতা । বুন্দে ইয়ং বিশাখাদ্বিতীয়া ভগবতী মাকন্দকুঞ্জে আভুঞ্জে
প্রচ্ছাং যথাস্মাতথা তিঃতি ॥ ৫৪ ॥

পুনর্নির্বাণ্য । কমলাং লক্ষ্মীং ॥ ৫৫ ॥

আতিশয্য ব্ৰহ্মাও বলিতে সমৰ্থ নহেন । কাৰণ, লক্ষ্মীৰ সহোদৱত—
হেতু সমুজ্জল কৌস্তভ মণিকেও গৰ্বভৱে অবহেলা কৱিয়া তোমাৰ
পুস্পাবলী শ্ৰীকৃষ্ণেৰ বক্ষেদেশ আবৃত কৱিয়া বিৱাজিত থাকে । ৫৩

ললিতা । (সমুখে অবলোকন পূৰ্বক) বুন্দে ! এই যে বিশাখাৰ সহি ত
ভগবতী পৌৰ্ণমাসী আভুঞ্জে প্রচ্ছন্নভাবে অবস্থান কৱিতেছেন । ৫৪

বুন্দা । (লবঞ্জলতাৰ দ্বিকটে শ্ৰীৱাকে দেখিতে পাইয়া) ললিতে !
দেখ দেখ—এখানে কি সৌন্দৰ্য নিজে শ্ৰীৰ ধাৰণ কৱিয়া আছে, না
শুণশ্চিৰ চৱণ অভিব্যক্তি অথবা প্ৰণৱ-সম্পদেৰ মুৰ্তি শ্ৰীৱাদিকাঙ্গপে
উদিত হইয়াছেন ? (পুনৰায় ভাল কৱিয়া দেখিয়া)

ইঁহার কৰ্ণ কমলে অলঙ্কৃত, কুস্তলবেণীৰ অগ্ৰভাগে কমল আন্দোলিত

(ନେପଥ୍ୟ) ।

କର୍ଣ୍ଣଦୋଲିତମୁଞ୍ଜପଞ୍ଚଫଳିକାଦସଃ * କଦମ୍ବଶ୍ରଜା

ସଂବୀତୋ ମୁରଲୀକରଷିତକରଶୁଡ଼ାଙ୍କଳେ ଚଞ୍ଜିକା ।

ଦୂରାଦେଶ ମନ୍ଦିରିଲାତିଳକିନୀ ଭାଲେନ ବିଭଦ୍ରୁତିଃ

ମୂର୍ତ୍ତଃ ଖେଳତି ହସ୍ତ ନନ୍ଦଗୃହିଣୀବାନ୍ଦେଲକ୍ଷ୍ମୀରସଃ ॥ ୫୬ ॥

ଲଲିତା । ନୁହଂ ଭାବଦୀଏ ଦୂରେ ଦିଟ୍ଟଠୋ ମାହବୋ ଜଂ ବନ୍ଦୀଏଦି ।

ବୁଦ୍ଧା । ଲଲିତେ ! ସତ୍ୟମଦୂରବନ୍ତୀ ମୁଖବୈରୀ ।

ତଥାହି—

ମଥି ! କୁଣ୍ଡଳୀକୁତଶିଖଗୁମ୍ଭୋ

ନଟତୀହ ତାଣୁବିବହୁତିରଗୁଜଃ ।

ନେପଥ୍ୟ । ନନ୍ଦଗୃହିଣୀବାନ୍ଦେଲ୍ୟ ଇତ୍ୟନେନ ବ୍ରଜେଷ୍ଠ୍ୟା ଲାଲନୈନେବ
କୁଣ୍ଡଳ ପରମଦୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଃ ଇଦଂ ଜାତଂ । ଅହୋ ତଥା ଭାଗ୍ୟପରିପାକ ଇତି
ଭାବଃ ॥ ୫୬ ॥

ଲଲି । ନୁହଂ ଭଗବତ୍ୟଃ ଦୂରେ ଦୃଢ଼ଃ କୁଣ୍ଡଳ : ସର୍ଵର୍ଯ୍ୟତେ ।

ତଥାହି । ତାଣୁବିକ ଇତି ମାଘା ହୃତିରାହ୍ଵାଃ ସତ୍ୟ । ଅଗ୍ନଃ ପକ୍ଷି
ହିତେଛେ, ଇହାର କରକମଳେର ଦ୍ୱାରା ଓ ଇନି କମଳକେ ଆଶ୍ରୟ ଦାନ କରିଯା
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟାହି ଇନି କମଳାକେ ଅତିଶୟ ବିଭୂଷିତ କରିତେଛେନ । ୫୫

(ନେପଥ୍ୟ) ! ସୀହାର କର୍ଣ୍ଣରେ ମନୋହାରୀ ଚଞ୍ଚପକୁଗଲ ଆନ୍ଦୋଲିତ
ହିତେଛେ, ଯିନି କଦମ୍ବପୁଷ୍ପେର ମାଲ୍ୟ ପରିବୃତ, ମୁରଲୀ ସୀହାର କରେଇ
ଶୋଭାବନ୍ଧନ କରିତେଛେ, ସୀହାର ଚଢ଼ାର ଅଞ୍ଚଳେ ଘୟାରପୁଛ, ମନ୍ଦିରିଲା
ତିଳକେର ଦ୍ୱାରା ସୀହାର ଲଲାଟଦେଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ଷୟ, କି ଆଶ୍ରୟ ! ମେହି
ନନ୍ଦଗୃହିଣୀର ବାନ୍ଦେଲ୍ୟରସ ମୃତ୍ତି ଧାରଣ କରିଯା ଏହି ଦୂରେ କ୍ରୀଡ଼ା
କରିଲେଛେନ । ୫୬

ଲଲିତା । ନିଶ୍ଚୟାହି ଭଗବତୀ ଦୂରେ ମାଧବକେ ଦେଖିତେ ପାଇୟା ଏଇକ୍ରପ
ବର୍ଣନା କରିଲେଛେନ ।

ବୁଦ୍ଧା । ଲଲିତେ ! ମୁରାରି ସତ୍ୟାହି ଅଦୂରବନ୍ତୀ, ସେହେତୁ, ହେ

* "କର୍ଣ୍ଣଦୋଲିତମୁଞ୍ଜପଞ୍ଚଫଳିକାଦସଃ" ଇତି ପାଠାନ୍ତରଃ ଦୃଶ୍ୟତେ, ତଥା ନ ଯୁକ୍ତଃ ମନ୍ତ୍ର ।

ন কদাপি কৃষ্ণমুদিরেক্ষণঃ বিনা
মদিরেক্ষণে ! ক্ষগমপি শ্বসিত্যসৌ ॥
লঙিতা । সহি ! দক্ষিণেণ পুষ্টাঅসঙ্গং পেক্ষৎ শং ।
বৃন্দা । (বিলোক্য সহর্ষং)

চক্রং বশীকৃতবতঃ কিল নৈচিকৌন্তং
বংশীনিনামযুনা মধুসূদনশ ।
আভীরশেখরগতিং প্রতিপাদয়ন্তী
শোভা বভূব পরমা পরমস্তু যষ্টিঃ ॥

লঙিতা । গুরুত দাণিং পি দোষং অশ্বেশনংসগং কেঅঙং রঞ্জিণিঙং
পেক্ষিত্য সঅঙ্গকুড়ঙ্গং লহেদি কহে ॥ ৫৭ ॥

মযুরঃ । কৃষ্ণ এব মুদিরো যেষস্তস্ত ঈক্ষণং হে মদিরেক্ষণে মদিরঃ খঞ্জনঃ ।
ক্ষগমপি ন শ্বসিতি ন প্রাণিতি ।

লঙি । সথি দক্ষিণেন পুষ্টাগষ্টঙ্গ পুষ্টাগসমৃষ্টং পর্যন্তেন ।

লঙি । ন বৃন্দামিনীমপি দ্বয়োবত্তোহত্তদর্শনং কেবলং রঞ্জিণীং প্রেক্ষ্য
লবঙ্গকুঞ্চং লভতে কৃষ্ণঃ ॥ ৫৭ ॥

খঞ্জনলোচন ! তাণ্ডবিকনামক মযুর স্বীয় শিখণ্ড-মণ্ডল চক্রাকৃতি করিয়া
মৃত্যু করিতেছে ; কৃষ্ণমেষ দর্শন ব্যক্তীত এ ক্ষগমাক্রম ভীবন ধারণ করিতে
পারে না ॥

লঙিতা । সথি ! দক্ষিণস্থিতে এই পুষ্টাগতক্ষণকে দর্শন কর ।
বৃন্দা । (অবলোকনপূর্বক সহর্ষে)

নিশ্চয়ই উত্তরাগাভীবন্দের ও অবলম্বনের বশীকৃতকাহী মধুসূদনের
বংশী মনি এখন হইতেছে, তাঁহার যষ্টি সেই পরমপুরুষের গোপরাজতুল্য গতি
প্রতিপাদনপূর্বক পরমা শোভাশালিনী হইয়া বিরাজ করিতেছে ।

লঙিতা । এই দুই জনের এখনও পরম্পরের সহিত সাক্ষাৎ
হয় নাই ; কেবল রঞ্জিণী ক দেখিয়াই কৃষ্ণ লবঙ্গ মুঞ্চে প্রবেশ
করিলেন । ৫৭

ବୁଦ୍ଧ । ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ।

ବିନ୍ଦମାନ୍ ପରିତେ ହରିମୁଣ୍ଡିତଃ
ପରିମଲାଶୁଲଭ୍ୟ କଳାବତୀ ।
ଇଯମିତଃ ସଥି । ପୁଣ୍ୟକମଣ୍ଡପେ
ଶ୍ଵିତମୁଖୀ ତମୁବଲିମପାବୁଣୋଽ ॥ ୫୮ ॥
(ପୁନନିକ୍ରିପ୍ୟ ସକୌତୁକ ।)
ବ୍ୟକ୍ତିଂ ଗତାଭିରଭିତୋ ଭୂବି ପାଂଶୁଲାଯାଃ
ନୟଃ ପଦାକ୍ଷତଭିଭିଃ କଥିତାଧିନୋହୟଃ ।
ପଞ୍ଚାଦୁପେତ୍ୟ ନୟନେ କିଳ ରାଧିକାଯାଃ
କଞ୍ଚେନ ପାଣିଯୁଗଲେନ ହରିଦ୍ଵାର ॥ ୫୯ ।

ବୁଦ୍ଧ । ପୁଣ୍ୟକମଣ୍ଡପେ ମାଧ୍ୟବୀଲତାଶ୍ରଣ୍ଡପେ ॥ ୫୮ ॥

ପୁନନିକ୍ରିପ୍ୟ ସକୌତୁକ । ରାଧିକାଯାଃ ପଞ୍ଚାଦୁପେତ୍ୟ ହରିଃ ପାଣିଯୁଗଲେ
ନୟନେ ଦଧାର । କଥ୍ରୁତାଯା ରାଧାଯାଃ ପଦାକ୍ଷତଭିଭିଃ କଥିତାଧିନଃ ।
ପଦଚିହ୍ନମୁହୈଃ କଥିତୋହ୍ମରା ବଞ୍ଚି ସନ୍ତାଃ । କୌଦୃଶୀଭିଃ ପଦାକ୍ଷତଭିଭିଃ
ପାଂଶୁଲାଯାଃ ଭୂବି ଅଭିତଃ ବ୍ୟକ୍ତିଂ ଗତାଭିଃ ॥ ୫୯ ॥

ବୁଦ୍ଧ । ଦେଖ, ଦେଖ ।

ହରିମୁଣ୍ଡ ହିତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଯେ ସୌରତ ଆକୀର୍ଣ୍ଣ ହିତେଛେ,
କଳାବତୀ ରାଧା ତାହା ଅମୁଭବ କରିଯା ଏହାନ ହିତେ ମାଧ୍ୟବୀକୁଞ୍ଜେ
ଗମନ କରିଯା ଈସ୍ତ ହାନ୍ତମୁଖୀ ହିଯା ସ୍ତ୍ରୀର ତମୁଲତାକେ ଆବୃତ କରିଯା
ରାଖିଲେନ । ୫୯

(ପୁନରାୟ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ ସକୌତୁକ)

ଧୂଲିବୁନ୍ଦ ବନଭୂମିତେ ଶ୍ରୀରାଧାର ପଦଚିହ୍ନେର ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥେର ସନ୍ଧାନ
ପାଇଯା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶ୍ରୀରାଧାର ପଞ୍ଚାତେ ଗମନପୂର୍ବକ (ପ୍ରେମଭାବୋଖିତ)
କଞ୍ଚିତ ହତ୍ସୁଗଲେର ଦ୍ୱାରା ତାହାର ନୟନ୍ୟଗଲ ଆବୃତ କରିଯା ଧରିଲେନ । ୫୯

ললিতা । হস্ত হস্ত এসা পুলহঙ্গী বামা লীলাকমলেণ তাড়েনি
কমলেকৃতণং ।

বৃন্দা । পণ্ড পশ্চ ।

অভেদঃ স্মিতসংবৃতে। নহি নহীত্যক্রিমদেনাকুলা-

বিশ্রান্তেন্দুত্তিপাণিরোধরচনং শুক্ষং তথা ক্রন্দনং ।

স্থষ্টে! যঃ সখি ! রাধয়া মুছুরয়ং সঙ্গোপনোপক্রমো
ভাবশেন হৃদিস্থিতো মুরভিদি ব্যক্তং সমস্তাদভূৎ ॥

ললি । এষা পুলকিতাঙ্গী বামা শ্রীরাধা তাড়েতি তাড়য়তি
কমলেকৃতণং । সঙ্গোপনশ্চ উপক্রমো ষ্ঠ স্থষ্টেন্দৈব প্রত্যুত ভাবো
ব্যক্তেন্দুৎ ।

ক্রন্দনঃ ভুবো বক্রিমা অসম্ভাতিব্যজ্ঞকঃ । কৌদৃশং স্মিতসংবৃতঃ ? স্মিত-
মেব তত্ত্ব পরমসম্ভাতিব্যজ্ঞ ঃ নহি নহি ইত্যক্রিমিষেধকরণং মদেনাকুলাঃ
ইতি তত্ত্ব সাহিত্যবিকারঃ স্বরভেদ এব পরমবিধিব্যজ্ঞকঃ পাণিরোধরচনং
অনুভূষ্মেতদিতি ব্যঞ্জকঃ । কৌদৃশং ? বিশ্রান্তেন্দুত্তি বিশ্রান্তা উদ্ভিতি-
রৌদ্রত্যং যত্র তৎ করম্পর্শেন জাতহর্ষরোহিণ্যেন্দৈবত্যশক্ত্যভাবাঃ
তেন উদ্ভৃত্যবিশ্রান্তিরেব পরমাভীষ্টব্যজ্ঞিকা ক্রন্দনং দুঃখব্যঞ্জকং শুক্ষত্বমেব
শুক্ষভাবব্যঞ্জকমিতি ॥ ৬০ ॥

ললিতা । হায় ! হায় ! এই পুলকিতাঙ্গী বাম্যভাবতী শ্রীরাধা
লীলাকমলের দ্বারা কমললোচন শ্রীহরিকে তাড়না করিতেছেন ।

বৃন্দা । দেখ, দেখ ।

সখি ! শ্রীরাধার শ্রীকৃষ্ণের প্রতি যে কুটিল অভঙ্গি, তাহা মৃদু-
হাস্তের দ্বারা সম্মিলিত, “ন” “ন” এই যে কথা, তাহা সাহিত্য ভাবক্রপ
মদে আকুলা, হস্তের দ্বারা যে শ্রীকৃষ্ণের হস্তসঞ্চারে বাধাপ্রদান, তাহাতে
করেৱ প্রথরতার নিবৃত্তি হইয়াছে, আৱ কুলন দুঃখশুচক হইলেও
অস্তরের আনন্দ হেতু শুক্ষতা অবলম্বন কৰিয়াছে; এই প্ৰকাৰে শ্রীরাধা
ভাবগোপনেৱ জন্ম যে চেষ্টা কৰিতেছেন, তাহাতে তাহার শ্রীহরিৰ

ଲପିତା । (ସଂସ୍କୃତେନ)

ଆତିକୁଳ୍ୟର୍ଥିବ୍ୟବ୍ସିଗୋତି
ରାଧିକା ରଦନଥାର୍ପଣୋକ୍ତରୀ ।
କେଲିକର୍ଷଣି ଗତା ପ୍ରଗଲ୍ଭତାଃ
ତେନ ତୁଟ୍ଟିମତୁଳାଃ ହରିଷବୌ ॥ ୬୦ ॥

ବୁଦ୍ଧା । (ବିହଶ୍ତ)

ନୈରଞ୍ଜନ୍ମପେଯତ୍ରଃ ପରିଗଲମୋଦାକ୍ରମୀ ଲୋଚନେ
ସେଦୋକ୍ତୁ ତବିଲେପନଂ କିଲ କୁଚନ୍ଦନଂ ଜହୌ ରାଗିତାଃ ।

ବୁଦ୍ଧା । ନୈରଞ୍ଜନ୍ମ ବ୍ରଦ୍ଧଃ କଜ୍ଜଲରାଗଶୁଭ୍ରଃ ଲୋଚନେ ପରିଗଲମୋଦାକ୍ରମୀ
ସତୀ ନୈରଞ୍ଜନ୍ମ ଉପେଯତୁରିତ୍ୟବ୍ସରଃ । ଏବଂ ସର୍ବରାଗିତାଃ ବିଷୟାସକ୍ରିୟ
ପ୍ରତି ହଦସହ ଅତୁଳ ଆସକ୍ରିୟ ଭାବରୁ ଚାରି ଦିକେ ବ୍ୟକ୍ତ ହଇୟା
ପଡ଼ିତେଛେ । *

ଲଲିତା । (ସଂସ୍କୃତଭାଷାଯ) ଦସ୍ତ ଓ ନଥାସାତେ ଉଦ୍ଧତା ହଇୟା
ଶ୍ରୀରାଧା କେଲିକର୍ଷେ ପ୍ରଗଲ୍ଭତା † ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଆତିକୁଳତାର ଶାସ୍ତ୍ରାଳ୍ୟେ
ଭାବ ବିନ୍ଦାର କରିଯାଇଲେନ, ତାହାତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅତୁଳ ଆନନ୍ଦ
ଚାତ କରିଯାଇଲେନ । ୬୦

ବୁଦ୍ଧା । (ହାତ୍ସପୂର୍ବିକ) ଲୋଚନ ଦୁଇଟି ଆନନ୍ଦାକ୍ରମ ବିଗଲିତ ହୋଇଥାଏ

* ଅନ୍ତରେ ଶ୍ରୀତି ଧାକିଲେନ ଶ୍ରନ୍ଦାବନାଦି ଗ୍ରହଣେ ସାହିତ୍ୟରେ ବ୍ୟଥିତରେ କୋଥକେ
“କୁଟ୍ଟିତ” କହେ । ସଥା—

ଶ୍ରନ୍ଦାବନାଦିଗ୍ରହଣେ ଦ୍ଵାଂଶ୍ରୀତାବର୍ପି ସନ୍ତ୍ରମାଃ ।

ବହିଃକୋଥୋ ବ୍ୟଥିତରେ ପ୍ରୋକ୍ତଃ କୁଟ୍ଟିତଃ ବୁଦ୍ଧେଃ ।

—ଉଜ୍ଜଳମୌଳମଣି ଅମୁଭାୟବିବ୍ୟତ ପ୍ରକରଣ ।

ମଙ୍ଗୋଚ ତେଜିଯା ପ୍ରିସନେ କ୍ରୀଡା ବସେ,

ନାନା ବସରଙ୍ଗେ ପ୍ରଗଲ୍ଭତା କହି ତାରେ ।

* * * *

ପରିହାସ ବାକ୍ୟେ କରସେ ପରାଭବ ।

ଭର୍ତ୍ସନ କରସେ କିଛୁ କହି ମିଠିବ ।

— ଭକ୍ତମାଳ ୨୩ମ ମାଳା ।

ଯୋଗୋତ୍ସୁକ୍ୟମଗାନ୍ତୁଃ ଶୁରଦିତି ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟାଦସଂ ସଞ୍ଜିନାଂ
ରାଥେ ! ନୀବିରିଯଂ ତବ ଶାଖଗୁଣା ଶକ୍ତେ ମୁକ୍ତାଂ ଦଥେ ॥

ଲଲିତା । କଥଂ ଏଦଂ ବିଅଡ଼ିମିଳନଂ ମାହବୀକୁଡ଼ିନ୍ଦ୍ରିୟରିନ୍ଦଂ ସଂବୃତଂ ॥ ୬୧ ॥
ବୁଦ୍ଧା । ଆଧାରାଧବରୋର୍ମୈଧ୍ୟାଂ କେଲିମାର୍କୀକମାଧୁରୀଂ ।

ଧୟାନ୍ୟନନ୍ଦଙ୍ଗ କଞ୍ଚପ୍ରିମଧିଗର୍ଜତି ॥ ୬୨ ॥

ଲଲିତା । ହଲା ! ଏଦେ ଗଲନ୍ତୟରନ୍ଦଂ ବି ମାହବୀପପଫମନୋହଂ ମୁକ୍ତିଅ
କୌମ ଭିନ୍ନା ପୂର୍ବାହିନ୍ୟଃ ଧାରଣି ।

ନୈରଙ୍ଗନ୍ତ ଦ୍ୱାର୍ଥ—କୁଞ୍ଚମାଦିରାଗଙ୍କ ଯୋଗେ ପକ୍ଷେ ସନ୍ଧିଧେ ଓତ୍ସୁକାଂ ମୁକ୍ତାଂ
ଅପରଗେଛାଂ ଗ୍ରହୀତ୍ରୀଚାଂ ।

ଲଲିତା । କଥମେତ୍ର ବିଦ୍ରହ୍ମିଥୁନଂ ମାଧବୀକୁଞ୍ଜାନିତଂ ସଂବୃତଂ ॥ ୬୧ ॥

ବୁଦ୍ଧା । ମେଧାଂ କମଦୋଷରାହିତ୍ୟେନ । ପ୍ରେମୈବ ଗୋପରାମାଣାଂ କାମ
ଇତ୍ୟଗମନ ପ୍ରଥାମିତ୍ୟକ୍ରମିତ୍ୟା ପରମପବିତ୍ରାଂ ଧୟନ୍ ଆସ୍ଵାଦନନ୍ ॥ ୬୨ ॥

ଲଲିତା । ସଥି ଏତେ ଗଲନ୍ତକରନ୍ଦଃପି ମାଧବୀପୁଷ୍ପମନୋହଂ ତ୍ୟଜ ।
କଞ୍ଚାନ୍ଦ୍ରାଃ ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ଧାବନି ।

ଅଞ୍ଜନରାହିତ୍ୟ ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ବ୍ରନ୍ଦାବନ ପୋଷ୍ଟ ହଇଯାଛେ, କୁଚମୁଗଳ ଘର୍ମାଦିର
ବିଲେପନ ବିଧୌତ ହେତ୍ୟାର ରାଗିତା (ଦ୍ୱାର୍ଥ—ରଜିମା ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ବିଷୟା-
ସଂକଳିତ) ତ୍ୟାଗ କରିଯାଛେ, ଯୋଗ (ଦ୍ୱାର୍ଥ—ମିଳନେ ପକ୍ଷେ ମିଳନ ପକ୍ଷାନ୍ତରେ
ଯୋଗଜସିନ୍ଧିତେ) ଓତ୍ସୁକ୍ୟ ହେତୁ ବକ୍ଷହଲ ଶୁରିତ ହଇତେଛେ; ହେ ରାଥେ !
ସଞ୍ଜିଗଣେର ଏହି ପ୍ରକାର ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିଯା ତୋମାର ନୀବି ଶ୍ରଣରହିତା
(ଦ୍ୱାର୍ଥଶୂତ୍ରରହିତା ଓ ସନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧୋତ୍ସେକପା ତ୍ରିଗୁଣରହିତା) ହଇଯା ମୁକ୍ତା
(ଦ୍ୱାର୍ଥ—ଗ୍ରହ୍ୟତିର ଇଚ୍ଛା, ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ମୁକ୍ତିର ଇଚ୍ଛା) ଧାରଣ କରିତେଛେ ।

ଲଲିତା । କେନ, ଏହି ରମିକମୁଗଳ ମାଧବୀକୁଞ୍ଜେର ଅନ୍ତରାଳବନ୍ତୀ
ହଇଲେନ ? ॥ ୬୧ ॥

ବୁଦ୍ଧା । ଶ୍ରୀରାଧାମାଧବେର ପବିତ୍ର କେଲିମାର୍କୀକେର ମାଧ୍ୟ ଆସ୍ଵାଦନ
କରିଯା କାହାର ନୟନଭୂତ ପରିତ୍ରପ୍ତ ଲାଭ ନା କରେ ? ॥ ୬୨ ॥

ଲଲିତା । ସଥି ! ଏହି ବିଗଲିତ ମକଳନ୍ଦଶାଲୀ ମାଧବୀ ପୁଷ୍ପାବଲୀ ତ୍ୟାଗ
କରିଯା ଭୃଙ୍ଗଗନ କେନ ପୂର୍ବାଭିମୁଖେ ଧାବିତ ହଇତେଛେ ?

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ବିମୁଚ୍ୟ ମାଧ୍ୟମଣ୍ଡପଂ ନାଗରମଣ୍ଡଲୋତ୍ତଂସେ ପ୍ରହିତେ
ତୟୋରାମୋଦମୁପସର୍ପତଃ ସ୍ଟପଦା ଧାବନ୍ତି ତଦେହି ଲତାମନ୍ଦିର-
ମାଲୋକନେନ ନନ୍ଦ୍ୟାବଶକ୍ଷୁଷୀ । (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ) ଲଲିତେ !
ପଣ୍ଡ ପଣ୍ଡ ।

ମନୋହାରୀ ହାରସ୍ତଲିତମଣିଭିନ୍ନାରତରଲୈଃ
ପରିମ୍ବାଯନାଲ୍ୟୋ ମିଲିତପୁର୍ବଟାଳକ୍ଷୁତିକଣଃ ।
ଅୟଃ କୁଞ୍ଜତୁଳୀକୃତକୁମୁମପୁଞ୍ଜପ୍ରଗଯବାନ୍
ସମସ୍ତାତ୍ମୁଦୁଙ୍ଗଂ ପିଶ୍ଚନୟତି ରଙ୍ଗଂ ମୁରାଭିଦଃ ॥ ୬୩ ॥

ଲଲିତା । (ନିପୁଣଂ ନିନ୍ଦପ୍ୟ ସଂକ୍ଷତେନ)

କୁଞ୍ଜମନ୍ଦମିଲଦୟୁମ୍ବଗାନ୍ଦରାଗା
ରାଧାପଦସ୍ଥଲଦଲକ୍ଷକରତ୍ତପାର୍ଥୀ ।
ଶିଳ୍ପବିନ୍ଦୁଚିତଧର୍ମଜଲୋହଙ୍କିତେଇଁ
ଦୂନା ଧିନୋତି ନଯନେ ମମ ପୁଞ୍ଜଶ୍ୟ୍ୟ ॥

ବୁନ୍ଦା । ହାରାଏ ଆଲିତା ଯେ ମଗରତୈର୍ମନୋହାରୀ ତାରୋ ମୁକ୍ତା ଏବ ତରଙ୍ଗଃ
ହାରମଧ୍ୟଗୋ ସେସୁ ତୈଃ । ପିଶ୍ଚନୟତି ଶୁଚ୍ୟତି ॥ ୬୪ ॥

ଲଲି । ଘୁମ୍ବଣଂ କୁଞ୍ଜମଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ଲଲିତେ ! ମାଧ୍ୟମଣ୍ଡପ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ନଗରମୁହେର
ଭୂଷଣସ୍ଵରୂପ ଶ୍ରୀରାଧାମାଧବ ପ୍ରାପ୍ତାନ କରିଲେନ, ତୀହାଦେର ପରିମଳ ପ୍ରାପ୍ତ
ହିୟା ଅମରଗଣ ଧାବିତ ହିତେଛେ, ଅତଏବ ଏସ, ଲତାମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କରିଯା
ନୟନୟୁଗଲେର ଆନନ୍ଦ ବିଧାନ କରି । (ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ) ଲଲିତେ ! ଦେଖ,
ଦେଖ । ହାର ହିତେ ଯେ ମନି ଓ ହାରମଧ୍ୟ ହିତେ ଯେ ମୁକ୍ତା ଥିଲିତ
ହିୟାଛେ, ତାହାତେ ମନୋହାରୀ ହେଁଯାଇ ଓ ଅଙ୍ଗ ହିତେ ଯେ ଶକଳ ଅଳକ୍ଷାର
ଥିସିଯା ପଢ଼ିଯାଛେ, ତାହାର ସ୍ଵର୍ଗକଣାଯା ମାଲ୍ୟମୁହ ପରିମାନ ହେଁଯାଇ ଏହି
କୁଞ୍ଜର କୁମୁମେ ବିରଚିତ ପ୍ରଗଯଶ୍ୟ୍ୟା ଚାରି ଦିକେ ମୁରାରିର ଅତ୍ୟଚ ବିଳାସେର
ସୂଚନା କରିତେଛେ । ୬୫

ଲଲିତା । (ପୁନରାୟ ଭାଲ କରିଯା ଦେଖିଯା) ଆହା ! କୁଞ୍ଜନ-ସନ୍ଧହେତୁ
ଶ୍ରୀରାଧିକାର ଅଙ୍ଗ ହିତେ ଯେ କୁଞ୍ଜମାନରାଗ ପତିତ ହିୟାଛେ, ତାହାର

ବୁନ୍ଦା । (ସବିଶ୍ୱରଂ)

ଚିତ୍ରୀଡ଼ ଯା ରଜସି ରଞ୍ଜିତସୂତ୍ରନକ୍-

ଗୋକର୍ଣ୍ମାତ୍ରଚିକୁରା ନବବିନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ।

ଶେଇଁ କୁତଃ ପ୍ରବର୍ବିଭବକୌଶଳାନି

ରାଧାଧ୍ୟଗୀଷ୍ଟ ବତ ଯୈରଞ୍ଜିତଂ ଜିଗ୍ଯା ॥ ୬୪ ॥

ଲଲିତା । (ପୂର୍ବତଃ ପ୍ରେକ୍ଷ) ବୁନ୍ଦେ ! ପେକ୍ଥ ଗାନ୍ଦିଦୂରେ ସରାହା-
ମାହବୋ ।

ବୁନ୍ଦା । ଯା ରଜସି ଚିତ୍ରୀଡ଼ କ୍ରୀଡ଼ିତବତୀ ରଞ୍ଜିତେନ ସୂତ୍ରେଣ ବନ୍ଦାଃ
ଗୋକର୍ଣ୍ମାତ୍ରାଃ ଗୋକର୍ଣ୍ମପରିମିତାଶ୍ଚିକୁରା ସନ୍ତାଃ ଅସୁଷ୍ଠାନାମିକାବିଷ୍ଟାରେଣ
ଗୋକର୍ଣ୍ଣ ଭବତି ତଥା ହ୍ୟକ୍ଷମରେଣ ‘ଆଦେଶତାଲଗୋକର୍ଣ୍ଣତ୍ତଜାନ୍ମାଦ୍ୟତେ
ତତେ’ ଇତି । ନବବିନ୍ଦୋ କଣୋ ସନ୍ତାଃ କୁତୋହଧ୍ୟଗୀଷ୍ଟ କ୍ୟାନ୍ଦ୍ରଗ୍ରୋଃ ସକାଶ-
ଦ୍ୱୀତବତୀ ବତ ବିଶ୍ୱଯେ ଇନ୍ଦାନୀମେବ ବାଲିକା ଆସୀୟ ଇନ୍ଦାନୀଃ ପ୍ରବରତକୁଣ୍ଣି
ଅଭୂଦିତି ଭାବଃ ॥ ୬୪ ।

ଲଲି । ବୁନ୍ଦେ ପଣ୍ଡ ନାତିଦୂରେ ସରାଧାମାଧବଃ ।

ସହିତ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ପଦ ହିତେ ଯେ ଅଲଭ୍ଯ ସ୍ଥଳିତ ହଇଯାଛେ, ତାହାର
ସହିତ ମିଲିତ ହଇଯା ଯାହାର ପାର୍ଶ୍ଵଦେଶ ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ ଏବଂ ସିନ୍ଦୂରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ
ଘର୍ମଜଳେ ଆର୍ଦ୍ର ହଇଯା ଏହି ମଲିନ ପୁଷ୍ପଶୟ୍ୟ ଆମାର ନେତ୍ରୟଗଲେର
ଆନନ୍ଦବର୍ଜନ କରିତେଛେ ।

ବୁନ୍ଦା । (ବିଶ୍ୱଭରେ) ହାଁ ! ଏହି ସେ ଦିନଓ ଯିନି ରଞ୍ଜିତସୂତ୍ରେ
ବିତ୍ସ୍ତି-ପରିମିତ କେଶବନ୍ଧ କରିଯା ଧୂଲୀ ଧୂଲୀ କରିଯାଛେନ,
ଯାହାର କିଛୁ ଦିନ ପୂର୍ବେ ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ବେଧ ହଇଯାଛେ, ସେହି ଶ୍ରୀରାଧା
କାହାର ନିକଟ ହିତେ ଏମନ ଉତ୍ସକ୍ଷ ବିଭବକୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରିଯାଛେନ
ସେ, ଉତ୍ତାର ଦ୍ଵାରା ଅଜିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣରେ ପରାଜ୍ୟ ସାଧିତ
ହେଲା । ୬୪

ଲଲିତା । (ପୂର୍ବଦିକେ ଅବଲୋକନପୂର୍ବକ) ବୁନ୍ଦେ ! ଦେଖ, ରାଧାମାଧବ
ଆମ ଅଧିକ ଦୂରେ ନାହିଁ ।

ବୁଦ୍ଧା । ଶ୍ରୀବଃ କିମାହ ସଂସ୍କତେନ ରାଧା ।

(ନେପଥ୍ୟ) । କୁକୁ କୁବଲ୍ୟଃ କର୍ଣ୍ଣୋଽସଦେ ଲବଙ୍ଗମଭଙ୍ଗଃ

ବିକିର ଚିକୁରଶ୍ଵାସ୍ତର୍ମଳୀସ୍ତରଃ କ୍ଷିପ ବଜ୍ଜସି ।

ଅନ୍ଧଜୟନେ କାଦଷ୍ଵୀଃ ମେ ପ୍ରେଷ୍ଟ୍ସ ମେଥଲାଃ

କଲସତୁ ନ ମାମାଲୀବୁନ୍ଦଃ ହରେ ! ନିରଲଙ୍ଘତିଃ ॥ ୬୫ ॥

ବୁଦ୍ଧା । (ଶ୍ରୀତଃ କୁଷ୍ଠା)

ବହସ୍ତୌ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାକୁ ଗିତତମୁନ୍ତ୍ରୋଜ୍ଜଲକୁଚୀ-

ମ୍ରଥାକ୍ଷାନ୍ ଖେଳୋାମ୍ବିଷାଲିତ ଶିଖିପକ୍ଷାବଲିରିଯଃ ।

ଶୁରମୁକ୍ତାତୁଲୈୟ ରଲ୍ୟୁଧନର୍ମାସ୍ତବିରଳଃ

ଶମ୍ଭଦା ମେ ମେଧାଃ ମଧୁମଥନମୁର୍ତ୍ତିରନଥତି ॥

(ତତଃ ପ୍ରବିଶତି କୁଷ୍ଠଃ ପ୍ରସାଧିତାଙ୍ଗୀ ରାଧା ୫)

ନେପଥ୍ୟ । କାଦଷ୍ଵୀଃ କଦମ୍ବପୁଷ୍ପରଚିତାଃ ॥ ୬୫ ॥

ବୁଦ୍ଧା । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ଅକୁଣ୍ଠିତେଭ୍ୟ । ତମୁନ୍ତ୍ରେଭ୍ୟ । ଶୁନ୍ମଶୁନ୍ତ୍ରେଭ୍ୟ ହିପି
ଉଜ୍ଜଳକୁଚିଃ କାନ୍ତିର୍ଦେଷ୍ୟାଃ ତାନ୍ ମଥାକ୍ଷାନ୍ ।

ବୁଦ୍ଧା । ଏମ, ଶ୍ରୀବାଧିକା ସଂସ୍କତେ କି ବାଲିତେଛେନ, ତାହା ଶ୍ରବଣ କରି ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ହେ ଅନ୍ଧ ଶ୍ରୀକୁଷ୍ଠ ! ଆମାର କର୍ଣ୍ଣୋଡ଼େ ନୌଲପଦ୍ମ ପ୍ରଦାନ
କର, ଚିକୁରେର ଅନ୍ତଭାଗେ ଅଭଙ୍ଗୁର ଲବଙ୍ଗ, ସଙ୍କୋଦେଶେ ମଲିକାର ମାଲା ଏବଂ
ଜୟନେ କଦମ୍ବପୁଷ୍ପରଚିତ ମେଥଲା ବିଶ୍ଵାସ କର । ସଥିଗଣ ଯେନ ଆମାକେ
ଅଲକ୍ଷାରହିନୀ ନା ଦେଖେ । ୬୫ *

ବୁଦ୍ଧା । (ଈସ୍ତ ହାଶ୍ପପୂର୍ବକ) ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାର ଶାସ୍ତ୍ର ରକ୍ତବଣ ଶୁନ୍ମ ଶୁନ୍ତ୍ରେର

* ସେ ନାୟିକା ନାୟକେର ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱୀପ ବେଶାଦି ରଚନା କରିଯା ଲୟ, ତାହାକେ ସ୍ଵାଧୀନ-
ଭର୍ତ୍ତକା କହେ । ଏଥାନେ ଶ୍ରୀବାଧିକାର ମେହି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଯାଇଁ ସଥା ଉଜ୍ଜଳ-
ନୌଲମର୍ଣ୍ଣୀ—

“ସ୍ଵାୟତ୍ତାସନ୍ନଦୟିତା ଭବେଃ ସ୍ଵାଧୀନଭର୍ତ୍ତକା ।

ମଲୀଲାରଣ୍ୟବିକ୍ରୀଡ଼ାକୁଶମାବଚରାଦି କୃତ ।”

ନାୟିକାର ଅଧୀନମତେ ବେଶାଦିରଚନ ।

ନାୟକ କରସେ ସ୍ଵାଧୀନ-ଭର୍ତ୍ତକା ଲକ୍ଷଣ ।—ଭକ୍ତମାଳ ୨୩ ମାଳା ।

କୃଷ୍ଣ : । ନୀତଂ ତେ ପୁନରୁତ୍ତାଂ ଭ୍ରାଗରୈକେଃ କନ୍ତୁ ରିକାପତ୍ରକଂ
ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବିଫଳୀକୃତଂ କୁବଲ୍ୟଦ୍ଵଦ୍ଦଶ୍ଚ କର୍ଣ୍ଣପିତଂ ।
ହାରଶ ଶିତକାନ୍ତକାନ୍ତିଭିରଳଂ ପିଷ୍ଠାମୁଖପେଷୀକୃତଃ
କିଂ ରାଧେ ! ତବ ମଣନେନ ନିତରାମମୈଜୈରସି ଘୋତିତା ॥

ଉତ୍ତେ । (ଉପମ୍ରତ୍ୟ) ସୁନ୍ଦର ! ଇଦଂ ପରମମଞ୍ଜଳଂ ବାସନ୍ତୀକୁମୁଦ-
ମଣନ୍ ॥ ୬୨ ॥

କୃଷ୍ଣ : । ଭ୍ରାଗରୈଲାଟିଲାମ୍ବିତାଳାକୈଃ ॥ ୬୬ ॥

ଦ୍ୱାରା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳକାନ୍ତି ନଥିଛି ସମୁହ, କୌଡାତରଙ୍ଗେ ଅଲିତ ଶିଖିପୁଛାବଳୀ
ଏବଂ ସୁଶୋଭିତ ମୁକ୍ତାର ଶାୟ ଘନ ଧର୍ମବିନ୍ଦୁ ବହନକାରିନୀ ଶ୍ରୀମଧୁମନେର
ଏହି ଅତିଶୟ ପ୍ରଭାଶାଳୀ ମୁଣ୍ଡି ଆମାର ଯେଥାକେ ଉନ୍ମତ କରିଯା
ତୁଲିତେହେ ।

(ଅନୁତର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ଓ ପ୍ରସାଦନକୁତା ଶ୍ରୀରାଧାର ପ୍ରବେଶ)

କୃଷ୍ଣ । ତୋମାର ଲଳାଟଫଳକେ ପତିତ ଚର୍ଚକୁତ୍ତଳ ସବ୍ରେଓ କନ୍ତୁ ରିକା-
ରଚିତ ତିଳକ ପୁନରୁତ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲ (ଅର୍ଥାଂ ଚର୍ଚକୁତ୍ତଳେହି କନ୍ତୁ ରିକା-
ତିଳକେର ଶାୟ ଶୋଭା ହିତେହିଲ, ଆବାର ତାହାର ରଚନା ନା କରିଲେଓ
ଚଲିତ) ; ତୋମାର ଚକ୍ର ଦୁଇଟିର ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣପିତ ନୀଲପଦ୍ମ ଦୁଇଟି ବ୍ୟର୍ଥ ହଇଯା
ଗିଯାଛେ (ଅର୍ଥାଂ ଆକର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ରାନ୍ତ ନୀଲପଦ୍ମେର ଶାୟ ନୟନଦୟ ଥାକିତେ
ଆର କରେ ନୀଲପଦ୍ମ ଧାରଣ ଅନାବଶ୍ୟକ) ; ତୋମାର ମୃଦୁହାତ୍ତରପ ମଣିର ଦ୍ୱାରା
ସୁନ୍ଦର ଶରୀର ଶୋଭିତ ହେଯାଯ ମଣିମୟ ହାର ଧାରଣ ପିଷ୍ଠପେଷଣେର
ଶାୟ ନିର୍ବର୍ଥକ ହିଲ—ହେ ରାଧିକେ ! ନିଜେର ଅନ୍ଦେର ଦ୍ୱାରାଇ
ତୁମି ଯଥନ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଅଲକ୍ଷତା, ତଥନ ତୋମାର ଅଲକ୍ଷାର ଧାରଣେର
ପ୍ରୟୋଜନ କି ।

ଲାଲିତା ଓ ବୃଦ୍ଧ ଉତ୍ତରେ । (ନିକଟେ ଯାଇଯା) ହେ ସୁନ୍ଦର ! ଏହି ପରମ-
ସୁନ୍ଦର ବାସନ୍ତୀ କୁମୁଦେର ଅଲକ୍ଷାର । ୬୬

କୁଷଃ । (ସ୍ତବକହୁନ୍ମମାଦାୟ ସହର୍ଷେ)

ଧୋଯେନ ମୁକୁବୁନ୍ଦଶ୍ତ କାମ୍ୟମାନା ମୁହର୍ମୟା ।

ସୁତ୍ରା ଅତିମୁକ୍ତାନାଂ ଶ୍ରେଣ୍ୟା ସୁଶ୍ରୋଣି ! ସେବିତୁଃ ॥

(ଇତି ରାଧାମବତଃସ୍ୱାତି) ୬୭ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) ।—

ଅନୁପରମତି ଯାମେ କାମହୁତ୍ୱତୀଯେ

ଜଲଦସମୟଲକ୍ଷ୍ମୀଶୌବନୋଜ୍ଞଶ୍ରଗେହତ ।

ନବୟବସକଦୈଶ୍ଵରପିତାନାଂ କନ୍ଦସଃ

କଲଯତି ସୁରଭୀଣାଂ ଗୋକୁଳାୟାଭିମୁଖ୍ୟ ॥ ୬୮ ॥

କୁଷଃ । ହେ ସୁଶ୍ରୋଣି ଅତିମୁକ୍ତାନାଂ ଶ୍ରେଣ୍ୟା କର୍ତ୍ତ୍ୟା ସଂ ଆଶ ସେବିତୁଃ
ସୁତ୍ରା ସଂ । କୀଦୃଶି ? ମୁହର୍ମୟା କାମ୍ୟମାନା । ଯାମେ କୀଦୃଶେନ ? ମୁକୁବୁନ୍ଦଶ୍ତ
ଧୋଯେନ କର୍ତ୍ତରି ସତ୍ତୀ । ଅତିମୁକ୍ତାନାଂ ଅତିଶରେନ ମୁକ୍ତାନାଂ ମାଧ୍ୟବୀ ପୁଷ୍ପାଗାଢ଼ ।
ଅତିମୁକ୍ତଃ ପୁଣ୍ୟକଃ ଶାନ୍ତାସତ୍ତ୍ଵ ମାଧ୍ୟବୀଲତେତ୍ୟଘରଃ ॥ ୬୭ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ଅନ୍ତ ସୁରଭୀଣାଂ କନ୍ଦସଃ ସମ୍ମଃ ଅନ୍ତହୁତୀଯେ ଯାମେ ପ୍ରହରେ
ଅନୁପରମତି ଅସମାପ୍ନେଷି ସତି ଗୋକୁଳାୟ ଗୋକୁଳଃ ପ୍ରବେଷୁଃ ଅଭିମୁଖ୍ୟ
କଲଯତି କରୋତୀତ୍ୟଘରଃ । ଅନ୍ତ କିମ୍ଭୁତେ ? ଜଲଦସମୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ବର୍ଧାକାଳ-
ଶୋଭାୟା ଯୌବନଶ୍ଚ ବିଜ୍ଞାରଶ୍ଚ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳଃ ପ୍ରକାଶୋ ଯତ୍ର ତଥାହୁତେ ॥ ୬୮ ॥

କୁଷ । (ସ୍ତବକ ଦୁଇଟି ଗ୍ରହଣ କରିଯା ସହର୍ଷେ) ହେ ସୁଶ୍ରୋଣି ! ଯାହାକେ
ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ସକଳେର ଶ୍ରେଣୀ ଧ୍ୟାନ କରିଯା ଥାକେ, ସେହି ତୁମି ଯଥନ ଆମା-
କର୍ତ୍ତକ ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟମାନା, ତଥନ ତୁମି ଏହି ଅତିମୁକ୍ତଗଣେର * ସେବାର ଯୋଗ୍ୟ
ହିତେହ । (ଇହା ବଲିଯା ରାଧିକାର କର୍ଣ୍ଣଯେ ଏହି ସ୍ତବକ ଦୁଇଟିକେ କର୍ଣ୍ଣୁଷଣ
କରିଲେନ) । ୬୭

(ନେପଥ୍ୟ) । ଅନ୍ତ ଦିବସେର ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ଆତିତ ନା ହିତେହ ବର୍ଷା
ଝାତୁଳକ୍ଷ୍ମୀର ଯୌବନ ବିଜ୍ଞାରିତ ହୋଯାଯା ନବତ୍ରିଶୟମୁହେ ପରିତୃପ୍ତ ହିଯା
ଧେମୁଗଣେର ଦଳମୟୁହ ସ୍ଵଚ୍ଛଲେ ଗୋକୁଳ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଜନ୍ମ ତଦଭିମୁଖେ
ଗମନ କରିତେହ । ୬୮

* “ଅତିମୁକ୍ତ” ଅତିମୁକ୍ତ ଶବ୍ଦେ ମାଧ୍ୟବୀଲତା ବୁଝାଇଯା ଥାକେ ।

ଲଲିତା । ରାହେ ! ଅଗୁଜାନେହି । ରାତ୍ରିମଣ୍ଡଳାର୍ଥଂ ଦୁଲ୍ଲାହଂ ବସନ୍ତ-କୁମୁଦଂ
ଗେହିସଂ । (ଇତି ନିଷ୍ଠାସ୍ତା)

କୃଷ୍ଣ : (ଶ୍ରୀ ଜନାନ୍ତିକ) ବୁନ୍ଦେ ! କିଞ୍ଚିତ୍ତିନୋଦଂ ବିଧାତୁଂ
କାମୋହଶ୍ଚ । ତଦତ୍ତ ପ୍ରିୟାସା : ପ୍ରତ୍ୟୁଷିତେସଂ ପୁରୋ ଦ୍ରମାଧିକାରୀ
କକ୍ଷଟୀ ତମା ମମ ପକ୍ଷଗ୍ରାହିଣୀ କ୍ରିୟତାଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ଭବତ୍ ସତିଷ୍ୟେ ।

କୃଷ୍ଣ : (ରାଧାମବେକ୍ଷା) ଅରେ ! ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଇତ୍ୟକୌତ୍ତେ କୁତ୍ରିମସମ୍ବନ୍ଧ
ନାଟ୍ୟତି ॥ ୬୯ ॥

ରାଧିକା । (ସଥେଦଂ) ହଙ୍କୀ ହଙ୍କୀ କଥଂ ଏବଂ ଶୁଭସଂ ବି ନ ମେ
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିଦଂ କଲ୍ପଜୁଅଳଂ ।

ଲଲିତା । ରାଧେ ଅମୁଜ୍ଜାଂ ଦେହି ରାତ୍ରିମଣ୍ଡଳାର୍ଥଂ ରାତ୍ରୌ ଭୂଷଣାର୍ଥଂ
ଦୁଲ୍ଲଭବସନ୍ତକୁମୁଦଂ ପ୍ରହିୟାମି ।

କୃଷ୍ଣ : ପ୍ରତ୍ୟୁଷିତା ପ୍ରତ୍ୟେତିକାରିଣୀ ମୃଦୁଗ୍ରାହିଣୀ ମୃକ୍ଷୟସହାୟ ।

କୃଷ୍ଣ : କୁତ୍ରିମଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ହେ ପ୍ରିୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳି ଇତି ଗୋତ୍ରସମନଂ
ଜାପଯତି ॥ ୬୯ ॥

ରାଧି । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ କଥେବଂ ଶୁଘନ ପି ନ ମେ ଶୁଟିତଂ କର୍ଣ୍ଣୁଗଳଂ ।

ଲଲିତା । ରାଧେ ! ଆଦେଶ କର, ଅଛ ରାତ୍ରିକାଲେର ଭୂଷଣର ଜନ୍ମ ଦୁଲ୍ଲଭ
ବସନ୍ତକୁମୁଦାବଳୀ ଚଯନ କରି । (ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରାସାଦ)

କୃଷ୍ଣ । (ଈସଂ ହାସ୍ତାନୁରକ ଜନାନ୍ତିକ) ବୁନ୍ଦେ । ଆମାର ଏକଟୁ
ଆମୋଦ କରିତେ ଇଚ୍ଛା ହେଇଥାରେ । ଅତ୍ୟାବ ତୁମି ଅଗ୍ରେ ବୃକ୍ଷାକାରୀ ପ୍ରିୟାର
ବିଶ୍ଵସା କକ୍ଷଟିକେ ଆମାର ପକ୍ଷପାତିନୀ କର ।

ବୁନ୍ଦା । ଆଚ୍ଛା, ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।

କୃଷ୍ଣ । (ରାଧିକାକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା) “ଅରେ ଚନ୍ଦ୍ରୀ—”

ଏହି ଅର୍ଦ୍ଧକାରିତ କଥା ବଲିଯା ବିଶେଷ ଭୂଲ କରିଯାଇଛେ, ଏହିକପ
ଦେଖାଇଲେ ଜାଗିଲେନ । ୬୯

ରାଧିକା । (ଥେବ ସହକାରେ) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଏ କଥା ଶୁଣିଯା
ଆମାର କର୍ଣ୍ଣୁଗଳ ଶୁଟିତ ହିଲ ନା କେନ ?

ବୁନ୍ଦା । (ସ୍ଵଗତ) ପିଛିକାଭ୍ୟଗେନ କକ୍ଥଟୀମୂଳୀତ ହରେରଭୌଷିଣି
ବ୍ୟାହାରଯିଷେ । (ଇତ୍ୟଲକ୍ଷିତଂ ତଥା କୃତ୍ବ ପ୍ରକାଶଂ) ସଥି
ରଙ୍ଗେ ! ଯା ଭଜ ବୈମୁଖ୍ୟଂ ।

କୁଷଃ । ପ୍ରିୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ! କିମକାଣେ ବିମନଙ୍କାଶି ।

(ନେପଥ୍ୟ) ।—

ସାମିନି ଇମିଣା ତୁଙ୍କବା ମୁନ୍ଦରଗେଣ ଲଲିଦା ଗ ଜୀବିମୁଦି ।

ରାଧିକା । (ଉର୍ଦ୍ଧମବଲୋକ ସ୍ଵଗତଂ) ନିଃସନ୍ଦେହାଶ୍ଚି କିମା କକ୍ଥ-
ଥଡ଼ିକାଏ । (ପ୍ରକାଶଂ) ପରିଶ୍ରମ କଥୁ କୁଲିଶବିପ୍ରକ୍ଷରିଜନଂ
କଥଂ ଡିଗ୍ନିମାଡ୍ରଥରେଣ ସମରଣିଜଂ ହୋତୁ । (ଇତି ପରାଘୁଥୀ
ଭବତି) ॥ ୭୦ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ସାମିନି ଅନେନ ତବ ମୁଞ୍ଚତ୍ରେନ ଲଲିତା ନ ଜୀବନ୍ତି ।

ରାଧି । ନିଃସନ୍ଦେହାଶ୍ଚି କୁତା କକ୍ଥଟିକଯା । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖଲୁ କୁଲିଶ-
ବିଶ୍ଵର୍ଜିତଂ ଚନ୍ଦ୍ରା ଇତି ଅର୍ଦ୍ଧସମ୍ମୋଧନଧରନିଃ ଡିଗ୍ନିମାଡ୍ରଥରେଣ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ଇତି
ପରିଚ୍ଛତମମ୍ମୋଧନଧରନିଃ । ସଂବରଣୀୟଂ ସନ୍ଦେହନୀୟଂ କଥଂ ଭବତୁ ॥ ୭୦ ॥

ବୁନ୍ଦା । (ସ୍ଵଗତ) ପିଛିକା * ଭରଣେର ଦ୍ୱାରା କକ୍ଥଟିକେ ଉନ୍ମତ
କରିଯା ଶ୍ରୀହରିର ଅଭୀଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ବଲାଇବ । (ଇହା ବଲିଯା ଅଳକ୍ଷିତ
ଥାକିଯା ସେଇକ୍ରପ କରିଯା ପ୍ରକାଣେ) ସଥି ! ସୁରେ ଶମୟେ ବିମୁଖ
ହେଇଥାନା ।

କୁଷ । ପ୍ରିୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ! ଆକାରଣେ ବିମନଙ୍କା ହଇଲେ କେନ ?

(ନେପଥ୍ୟ) । ହେ ସାମିନି ! ତୋରା ଏଇକ୍ରପ ମୁଞ୍ଚତ୍ର (ଅର୍ଥାତ୍ ନାୟକେର
ପ୍ରତି ଅନ୍ଧ ଅନୁରାଗ) ଦେଖିଲେ ଲଲିତା ଜୀବିତ ଥାକିବେ ନା ।

ରାଧିକା । (ଉର୍ଦ୍ଧେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ସ୍ଵଗତ) କକ୍ଥଟିକା ଆମାକେ
ସନ୍ଦେହ ହେଇତେ ମୁକ୍ତ କରିଲ । (ପ୍ରକାଣେ) ବଜାଧାତେର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ କି
ପ୍ରକାରେ ଡିଗ୍ନିମ ବାଟେର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବରଣ କରା ଯାଏ ? (ଏହି ବଲିଯା ବିମୁଖୀ
ହଇଲେନ) । ୭୦

* ଏକପ୍ରକାର ଚାମରକେ ପିଛିକା ବଳା ହସ, ଇହା ଘ୍ରାଇୟା ସଙ୍କେତ ଜ୍ଞାପନ
କରା ହସ ।

କୁଷଃ । (ଅପବାର୍ଯ୍ୟ) ।

ସମରୋଦୁରକାମକାର୍ଯ୍ୟକ ଶ୍ରୀବିଜୟ ଅୟୁଗମାକୁଳାଙ୍କିପଦ୍ୟ ।

ବିଧୁରୀକୁତମପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗ୍ରେ ମମ ରାଧାବଦନଂ ମନୋ ଧିନୋତି ॥

(ଇତି ରାଧାପଟାଞ୍ଚଲମୁଚ୍ଚାଳ୍ୟ) ସୁନ୍ଦରି ! ମଧୁରେଣ ସମାପ୍ତ୍ୟତାଂ
ମଧୁବିହାରକୌତୁକଂ ।

(ପୁନନେପଥ୍ୟ) । ହନ୍ତି ହନ୍ତି ତୋ ପଟ୍ଟମାସିକିଥେ ଦୁର୍ଠ୍ରସାରସି !

ତୁ ଯିଏ କି ମାଂ କଡ଼କିଥେସି ତା କୀସ ପରାଗଂ ଧାରେ ମି ॥ ୭୧ ॥

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚା ସରୋଷମପସର୍ପନ୍ତି) ବୁନ୍ଦେ ! ପରଂ କିନ୍ତିଅଂ

କୁଷଃ । କୀଦୃଶଂ ରାଧାବଦନଂ ସମରୋଦୁରଶ୍ର ସୁନ୍ଦରପ୍ରଚଣ୍ଡ କାମଶ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକ-
ଶ୍ରିଯଃ ଧରୁଣ୍ଠଶୋଭାଯାଃ ଅପି ବିଜୟନୋଦ୍ଭ୍ରୌଯୁଗଂ ସତ୍ର ।

ପୁନନେପଥ୍ୟ । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ ତୋ ପଦ୍ମାଶିଷ୍ୟେ ଦୁର୍ତ୍ତସାରସି ଅମପି
ମାଂ କଟାକ୍ଷସି ତେ କଷାୟ ପ୍ରାଗଂ ଧାରଯାମି ଇତି କର୍ଥଟିକାବଚନେନ
ଚଞ୍ଚାବଜୀପରିବାରାଗାଂ ନିଭୃତହିତିଃ ଜ୍ଞାପଯତି ॥ ୭୧ ॥

ରାଧି । ବୁନ୍ଦେ ପରଂ କେବଳଂ କିଷ୍ଟଂ ବିଡ଼ଦ୍ଵିତାଶ୍ଚ ତଜ୍ଜ୍ଞାଟିତି ବାରସ୍ତ
ଏବଂ କପଟପରିପାଟୀନାଟିବନ୍ଦ୍ରଧାରଂ । ତୁବନମାରାରତ୍ନମୁରଲୀଶିକ୍ଷାନିଃଶକ୍ତଂ

କୁଷଃ । (ହଞ୍ଜାବରଣପୂର୍ବକ) ସାହାର ଅୟୁଗଲ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦେ ନିରତ
କନ୍ଦର୍ପେର ଧରୁର ଶୋଭାକେ ଜୟ କରିତେଛେ, ସାହାତେ ଚଞ୍ଚଲ ଅକ୍ଷିମୁଗଲ
ପଦ୍ମେର ଶ୍ରାଵ ବିରାଜମାନ,—ଅତି କ୍ରୋଧ ହିଲେଓ ସମୁଖେ ବିରାଜିତ, ଏହି
ରମପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଧାବଦନ ଆମାର ମନେ ଅତିଶୟ ଆମନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିତେଛେ ।

(ଏହି ବଲିଯା ଶ୍ରୀରାଧିକାର ବସ୍ତେର ଅଞ୍ଚଳ ଚାଲିତ କରିଯା)

ସୁନ୍ଦରି ! ବସନ୍ତକାଲୀନ ବିହାର-କୌତୁକ ମଧୁର ବିହାରକୌତୁକେର ଦ୍ଵାରା
ସମାପ୍ତ କର ।

(ପୁନରାୟ ନେପଥ୍ୟ) । ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଓହେ ପଦ୍ମାଶିଷ୍ୟୀ ଦୁଷ୍ଟେ
ଶାରସି ! ତୁ ଯିଏ ଆମାକେ କଟାକ୍ଷ କରିତେଛୁ, ତବେ କି ପ୍ରକାରେ ଆମି
ଆଗ ଧାରଣ କରିବ ? ୭୧

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚା ତ୍ୟାଗ କରିଯା ସକ୍ରୋଧେ ଗମନପୂର୍ବକ) ବୁନ୍ଦେ !

ବିଡ଼ିଷିଦଳି । ତା ଝଣ୍ଡି ବାରେହୀ ଶଂ କପଟପରିବାଡ଼ିଗାଡ଼ଅ-
ସୁତ୍ତଧାରଂ ଭୁଅଗମାରାରଣ୍ଡି ମୁରଲୀସିକଥାଗୀସଙ୍କଂ କରାଲିଆ-
ଗତିଗୀକୀଡ଼ାକୁରଙ୍ଗଂ ।

କୃଷ୍ଣ । (ସାନନ୍ଦଶ୍ରିତଂ) ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ପ୍ରସାଧୟ ରାଧାଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ରାଧେ ! ବିଦ୍ସବଧୁନାଂ ମୁଦ୍ରତ୍ତାସି ତଦକାଣେ କଠୋର-
ମାନକାଣେ ନାପସାରୟ ବଲ୍ଲଭକୃଷ୍ଣସାରଂ ।

ରାଧିକା । (ବାତ୍ରମବଜ୍ଞାମଭିନୀୟ) ଏଥେ ଅବସ୍ଥାତୁଂ ଶ ଜୁଭନ୍ଦି ।
(ଇତି ନିଜାନ୍ତା)

କୃଷ୍ଣ । ବୁନ୍ଦେ ! ବଲୀସି - ରୋଷାନଲେ ଶାମମାଧ୍ୟୀକମୁଦ୍ରିପନାଈୟେ
ତଦଲମତ୍ରାମୁଖାତ୍ରୟା ।

ଭୁବନାନାଂ ମାରଗାରଣ୍ଟବତୈତ୍ୟ କନ୍ଦର୍ପାରଣ୍ଟକାରିଣ୍ୟେ ବା ମୁରଲୈୟ ଯା ଶିକ୍ଷା
ମାରଗ୍ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶଭୁବନଙ୍ଗଜ୍ଞନ୍ତ୍ରନିତି ତଥା ନିଃଶକ୍ତଂ ଭୁବନାନାଂ ପାପାଦିଭୟ-
ବହିତଂ । ମୁରଲୀନାଦେନ କର୍ଣ୍ଣିଂଶ୍ରତାଶ୍ଚେଷ୍ୟଂ ଭବେମ କଥମନ୍ତ୍ର ବଶେ ଶ୍ରାମ
ଇତି ଭାବଃ ଅଥଚ କରାଲିକାନଷ୍ଟ୍ରୀ ଜ୍ରୀଡ଼ାକୁରଙ୍ଗଂ ବଶର୍ତ୍ତିନର୍ତ୍ତକବାନରୋ
ଲୋକେ ଜ୍ରୀଡ଼ାକୁରଙ୍ଗ ଉଚ୍ଚତେ ।

ରାଧି । ଅତ୍ରାବସ୍ଥାତୁଂ ନ ସୁଜ୍ଞାସି ।

କତ ପ୍ରକାରେ କେବଳ ବିଡ଼ିଷିତା ହିତେଛି । ଅତଏବ କପଟପରିପାଟୀ
ନାଟକେର ହତ୍ତଧାର, —ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ ଭୁବନେର କନ୍ଦର୍ପାନ୍ଦ୍ରିପକ ମୁରଲୀଶିକ୍ଷାୟ ନିଃଶକ୍ତ
ଏବଂ କରାଲିକାର ନାତିନୀର ଏହି ଜ୍ରୀଡ଼ାମ୍ବଗକେ ଶୈତାନ ନିର୍ବାଚନ କର ।

କୃଷ୍ଣ । (ସାନନ୍ଦେ ମୁହଁ ହାସ୍ପପୂର୍ବିକ) ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ଶ୍ରୀରାଧାକେ ପ୍ରଦମ୍ଭ କର ।

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ରାଧେ ! ତୁମି ରମିକବଧୁଗଣେର ଚୂଡ଼ାମଣି, ଅତଏବ ଅକାରଗେ
କଠୋର ମାନେର ଅଭିନୟ କରିଯାଇ ବଲ୍ଲଭ କୃଷ୍ଣସାରକେ ଅପସାରିତ କରିଓ ନା ।

ରାଧିକା । (ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଜ୍ଞାର ଅଭିନୟ ପୂର୍ବିକ) ଏଥାନେ ଅବସ୍ଥାନ କରା
ଆମାର ଉଚିତ ନହେ । (ଏହି ବଲିଯା ପ୍ରସ୍ଥାନ)

କୃଷ୍ଣ । ବୁନ୍ଦେ ! ବଲ୍ଲଭାନ୍ ରୋଷାନଲେ ସନ୍ଧିବାକ୍ୟରପ ମାଧ୍ୟୀକ ଆହୁତି-
ଦାନ କରିଲେ ତାହାତେ ଅନଲେର ଉନ୍ଦ୍ରିପନାଈ ହିଁଯା ଥାକେ—ଅତଏବ ଏଥିନ
ଅଲୁଗମନ ଉଚିତ ହିଁବେ ନା ।

ବୁନ୍ଦା । କିମତ୍ର ସୃଜନ ।

କୁଷ୍ଠ । ବୁନ୍ଦେ ! ବରବଣିନୀବେଶେନ ରାଧାଂ ସାଧ୍ୟିତୁମିଛାମି ତଦତ୍ତ
ତବତ୍ୟା ସମାଧାନମଧ୍ୟବସୀଯତାଂ ।

ବୁନ୍ଦା । (ସାଙ୍ଗୀକାରଂ ପ୍ରିତଂ କରୋତି)

କୁଷ୍ଠ । ସଥି ! ଗୌରାଙ୍ଗରାଗମଞ୍ଜତଂ ବରାଙ୍ଗନାବେଶସାଧଂ କଥ-
ମତ୍ରାଭିଲମ୍ବେ ।

ମଧୁମଞ୍ଜଳଃ ! (ପ୍ରବିଶ) ପିଅବସ୍ଥା ଅଥ ଗୌରୀଘରେ ତହା ଦିବ-
ବେଶସାମଗ୍ରୀ ଜା ପଟ୍ଟମାଏ ମହ ହଞ୍ଚେ ସମପିନ୍ଦା ॥ ୭୨ ॥

କୁଷ୍ଠ । (ସହର୍ଦ୍ଦଂ) ବୁନ୍ଦେ ! ଗୌରିଗୃହଗନ୍ତୀରିକାରାଂ ଭବିଷ୍ୟାମି
ତଦାତ୍ମାଭାଗନୀଭାବେନ ସନ୍ତୋବନୀରୋହଂ । (ଇତି ଶବସ୍ତୋ
ନିକ୍ଷାନ୍ତଃ)

ମଧୁ । ହେ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ଅଣ୍ଟି ଗୌରିଗୃହେ ତାଦ୍ଵୀ ଦିବ୍ୟବେଶସାମଗ୍ରୀ
ପଦ୍ମା ମମ ହଞ୍ଚେ ସମର୍ପିତଂ ॥ ୭୨ ॥

ବୁନ୍ଦା । ତବେ ଏଥନ କି କରା ମନ୍ତ୍ର ୧

କୁଷ୍ଠ । ବୁନ୍ଦେ ! ଏଥନ ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଯା ଶ୍ରୀରାଧାକେ
ପ୍ରସନ୍ନ କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରି—ଅତେବ ଏ ବିଷୟେର ସମାଧାନେର ଚେଷ୍ଟା
ତୋମାକେଇ କରିତେ ହିବେ ।

ବୁନ୍ଦା । (ସମ୍ମତିଜ୍ଞାପକ ହାତ୍ସ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

କୁଷ୍ଠ । ସଥି ! ଗୌରାଙ୍ଗରାଗ ସମ୍ପାଦକ ବରାଙ୍ଗନାର ବେଶ୍ୟୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ
ସକଳ ଏଥାମେ କି ପ୍ରକାରେ ପାଇବ ?

ମଧୁମଞ୍ଜଳ । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତ ! ପଦ୍ମା ଏଇ ପ୍ରକାର ସେ
ଦିବ୍ୟବେଶସାମଗ୍ରୀ ଆମାର ହଞ୍ଚେ ସମର୍ପଣ କରିଯାଇଲି, ତାହା ଗୌରିଗୃହେ
ରହିଯାଛେ । ୭୨

କୁଷ୍ଠ । (ସହର୍ଦ୍ଦ) ବୁନ୍ଦେ ! ଆମି ଗୌରିଗୃହେର ଗନ୍ତୀରିକାଯ
(ଅନ୍ତଃପ୍ରକୋଷ୍ଠେ) ଥାକିବ, ତୁମି ଆମାକେ ସ୍ତ୍ରୀ ଭଗନୀଭାବେ ସମ୍ଯକ୍ରଳପେ
ପରିଚିତା କରିଓ । (ଏହି ବଲିଯା ବସ୍ତେର ସହିତ ପ୍ରଥାନ)

ବୁନ୍ଦା । (ପରିକ୍ରମ୍ୟ ଦୂରେ ଦୃଷ୍ଟିଂ କ୍ଷିପଣ୍ଡି) ଚମ୍ପକଲବଞ୍ଚ-
ବକୁଳଗ୍ରବଚିହ୍ନତ୍ୟାର୍ଥଶ୍ଵରାତ୍ମକ ଶୁଟମିଦମେବ ସଲଜ୍ଜଂ ରାଧା-
ବୁନ୍ଦଂ ନିବେଦ୍ୟତି ।

(ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତଥାବିଧା) ରାଧା । ସହିଁ ! ତଦୋ ଅହଂ ଅଗୁଣେତୁଂ
ପଉନ୍ତଂ ଶଂ ଅବହୀରିଅ ଏଥେ ପତକ୍ଷି ।

ଲଲିତା । ରାହେ ! ଏ କଥୁ ତୁମଙ୍କି କହୁମ୍ସ ଗୋତ୍ରକ ଖଲିଦଂ ଶିବିଣେ
ବି ସନ୍ତାବୀଅନ୍ତିତା ପଇଦିପମନ୍ତାଶଂ ପଞ୍ଚଶଂ ପଲାବେ କିନ୍ଦବୀସନ୍ତା
ତୁମ୍ହଂ ବଞ୍ଚିଦାସି ॥ ୭୩ ॥

ବିଶାଖା । ହନ୍ତି ହନ୍ତି ଲଲିଦେ ! ପେକ୍ଖ ଅଜ୍ଜ ସୋହଗ ଗନ୍ଧିମାହେ
ଆରନ୍ଦସଂଘରିସା ବଲିନୋ ପଡ଼ିବକଥା ତା ବିଡିଷିଦନ୍ତା ଦରେଣ ।

ରାଧି । ସଥି ତତୋହିହଂ ଅହୁନେତୁଂ ପ୍ରବୁନ୍ତଂ ଏନଂ କୁଷଂ ଅବଧିର୍ଯ୍ୟ
ଅବଜ୍ଞାତଂ କୁତ୍ତା ଅତେ ପ୍ରାପ୍ତାଶ୍ଚ ।

ଲଲି । ରାଧେ ନ ଖଲୁ ତୁଁ କୁଷଶ୍ଚ ଗୋତ୍ରଶଲିତଂ ସ୍ଵପ୍ନେହପି ସନ୍ତାବ୍ୟତେ ।
ତ୍ୱାଂ ପ୍ରକ୍ରତିମନ୍ତାନାଂ ପଶୁନାଂ ପଲାପେ କୁତବିଶ୍ରନ୍ତା ଅଂ ବଞ୍ଚିତାସି ॥ ୭୩ ॥

ବିଶା । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ ଲଲିତେ ପଶ୍ଚ ଅତ ସୌଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣମାଦିବିସେ
ଆରନ୍ଦସଂଜୟ୍ୟାଂ ବଲିନୋ ବିପକ୍ଷପକ୍ଷାଃ ତ୍ୱାଂ ବିଡିଷିତାଃ ଯା ଦୈବେନ ।

ବୁନ୍ଦା । (ପରିକ୍ରମଣପୂର୍ବକ ଦୂରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା) ଐ ଯେ ଏଥାନେ ଯେ
ସ୍ଟଟନ୍ୟ ସ୍ଟଟିଆଛିଲ, ଶ୍ରୀରାଧିକୀ ତାହାର ବୁନ୍ଦାନ୍ତ ଚମ୍ପକ, ଲବଞ୍ଚ ଓ ବକୁଳପୁଷ୍ପ-
ଚରନକାରିଣୀ ନିଜେର ପ୍ରିୟସଥୀ ଲଲିତାର ଓ ବିଶାଖାର ନିକଟ ସଲଜ୍ଜଭାବେ
ସ୍ପର୍ଶକରିପେ ବରନା କରିତେହେ ।

ଶ୍ରୀରାଧା । (ଐ ଅବସ୍ଥାଯ ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ସଥି ! ଅନ୍ତର ଶ୍ରୀକୁଷ
ଆମାକେ ଅମୁନୟ କରିତେ ଆରଣ୍ୟ କରିଲେ ଆମି ତୀହାକେ ଅବଜ୍ଞା କରିଯା
ଏହି ହାନେ ଚଲିଯା ଆସିଯାଛି ।

ଲଲିତା । ରାଧେ ! ତୋମାତେ ଶ୍ରୀକୁଷରେ ଗୋତ୍ରଶଲନ ସ୍ଵପ୍ନେ ଓ ସନ୍ତବପର
ହୁଁ ନା । ଅତ୍ୟବ ତୁମି ପ୍ରକ୍ରତିପ୍ରମତ୍ତ ପଞ୍ଚଶଣେର ପ୍ରଲାପେ ବିଶାସ ହୃଦୟର
କରିଯା ପ୍ରତାରିତ ହିୟାଛ । ୭୩

ବିଶାଖା । ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଲଲିତେ ! ଦେଖ ଅନ୍ୟ

ଲଲିତା । ବିଶାହେ ! ସଚଂ କଥେସି । ଏଥ ମହୁସବେ ଜଇ ଅଙ୍ଗଃ
ମୁହମାତ୍ରିଷ ସବତ୍ରୀଓ ପେକ୍ଖିଦ୍ସସ୍ତିତଦୋ ସୋଲ୍ଲାଂଶ୍ଚ କଢକଥତ୍ତୀପ
ହସିଦ୍ସସ୍ତି ॥ ୭ ॥

ରାଧିକା । (ସଂଗତଂ) ସାହୁ ସହୀତମନ୍ତ୍ରେଦି ତା କିଂ ଏଥ ଶରଣ ।

ବୁନ୍ଦା । (ଉପର୍ଯ୍ୟ) ଲଲିତେ ! ରାମାଶୁଭ୍ରତ ନିଦେଶେନ ରାମମୁପ-
ନେତୁଂ ପ୍ରହିତାମ୍ବି ।

ଲଲିତା । କିନ୍ତି ?

ବୁନ୍ଦା । ବସନ୍ତଶ୍ରୀଦର୍ଶନାୟ ।

ବିଶାଖା । ସହି ବୁନ୍ଦେ ! କଥଣ ବିଲଞ୍ଜିଅ କୁଳ ସନ୍ଧି ।

ଲଲି । ବିଶାଖେ ସତ୍ୟଂ କଥରନ୍ତି । ଅତ୍ର ମହୋତସବେ ଯଦି ଅଶାକଂ
ମୁଖ୍ୟଲିଙ୍ଗଂ ସପତ୍ର୍ୟଃ ଦ୍ରକ୍ଷସ୍ତି, ତତଃ ସୋଲ୍ଲାଂଶ୍ଚ କଟାକ୍ଷଂ କୁର୍ବିତ୍ତଃ ମର୍କଟ୍ୟୋ
ହସିଷ୍ୟନ୍ତି ॥ ୭ ॥

ରାଧି । ସାଧୁ ସଥ୍ୟୋ ହସ୍ତୟନ୍ତି ତ୍ୟାଂ କିମତ ଶରଣ ।

ଲଲି । କିମର୍ଥଂ ।

ବିଶା । ସଥି ବୁନ୍ଦେ କ୍ଷଣ ବିଲଞ୍ଜ କୁଳ ସନ୍ଧି ।

ଶୌଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣମାର ଦିନେ ଏହ କଳି ହେୟାର ପ୍ରତିପକ୍ଷକୁଲେର ବଲନାତ ହଇବେ,
ଅତ୍ରାବ ଆମରା ଦୈବକର୍ତ୍ତକ ବିଡିଷିତ ହେଇଯାଛି ।

ଲଲିତା । ବିଶାଖେ ! ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲିଯାଛ । ଏହ ମହୋତସବେ
ଆମାଦେର ମଲିନ ମୁଖ ଦେଖିଯା ବିପକ୍ଷପକ୍ଷ ପରିହାସେର ସହିତ କଟାକ୍ଷପାତ
ପୂର୍ବିକ ହାଶ୍ଚ କରିବେ । ୭୫

ରାଧିକା । (ସଂଗତ) ସଥିଗଣ ତ' ଭାଲ କଥାଇ ବଲିତେଛେ । ତବେ
ଏଥନ ଉପାୟ କି ?

ବୁନ୍ଦା । (ନିକଟେ ଆଗମନପୂର୍ବିକ) ଲଲିତେ ! ରାମାଶୁଭ୍ରେ ଆଦେଶେ
ରାମକେ ଆନୟନ କରିବାର ଭଣ୍ଟ ଗମନ କରିତେଛି ।

ଲଲିତା । କି ଜନ୍ମ ?

ବୁନ୍ଦା । ବସନ୍ତଶୋଭା ଦର୍ଶନେର ଜନ୍ମ ।

ବିଶାଖା । ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! କ୍ଷଣକାଳ ବିଲଞ୍ଜପୂର୍ବିକ ସନ୍ଧି କର ।

ବୁନ୍ଦା । ସତ୍ୟ ଜାନୀହି ମୟା ଦୁଷ୍ଟରୋହିଷ୍ଟ ସଂକଳିଃ ।

ବିଶାଖା । କଥସିଅ ?

ବୁନ୍ଦା । ପୃଷ୍ଠ୍ୟତାମାଆସଥି ସମ୍ମାନ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଭିରପରଞ୍ଜିତଃ କଞ୍ଜେକ୍ଷଣଃ ।

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚନ୍ତ) ହଲା ବୁନ୍ଦେ ! ତୁ ଯଂ ଚେଅ ଗଦୀ ।

ବୁନ୍ଦା । (ସବ୍ୟାଜରୋଷଂ)

ଅସ୍ତ୍ରୟା ଚଣ୍ଡାଲୀ ହନ୍ଦି ପଦମିତା ଚଣ୍ଡି ବିବିଶୁ-

ନ୍ତି ବାଚସ୍ତେ ପଥ୍ୟଃ ଶ୍ରଦ୍ଧିସରଗିମୀମାଞ୍ଚଲମପି ।

ଇଦାନୀମୌଦାନ୍ତଃ ବଶଗମଦିରାକ୍ଷିତତିରଗଃ-

ମୁକୁନ୍ଦୋ ନିରନ୍ଦୀତବ ସଥି ମୁଧା ନିଶ୍ଚସିବି କିଏ ॥ ୭୫ ॥

ବିଶା । କଥମିବ ।

ରାଧି । ସଥି ବୁନ୍ଦେ ଘ୍ରେବ ଗତିଃ ।

ବୁନ୍ଦା । ହନ୍ଦି ପଦଂ ହାନଂ ଇତା ପ୍ରାପ୍ତା ଅତଏବ ପଥ୍ୟ ବାଚେ ନ
ବିବିଶୁଃ ॥ ୭୫ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସତ୍ୟଇ ଜାନିଓ, ଅତ ଏ ସଂକଳ ଆମାର ଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍କର ।

ବିଶାଖା । ସେ କିକୁପ ?

ବୁନ୍ଦା । ତୋମାର ଯେ ସଥି ଆଜ ଦୁର୍ବାକ୍ୟେର ଦ୍ୱାରା କମଲଲୋଚନକେ
ଅପମାନିତ କରିଯାଛେନ, ତୋହାକେଇ ଇହାର କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସା କର ।

ରାଧିକା । (ନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗ କରିଯା) ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ତୁ ମିହି ଆମାର
ଗତି ।

ବୁନ୍ଦା । (ଛଲପୂର୍ବକ କ୍ରୋଧେ) ହେ ଚଣ୍ଡି ! ଅସ୍ତ୍ରୟା ଚଣ୍ଡାଲୀ ତୋମାର
ହୁନ୍ଦୟ ଅଧିକାର କରିଯାଛେ, ହିତଜନକ ବାକ୍ୟ ତୋମାର ଶ୍ରଦ୍ଧିପଥେର ନୈମ୍ୟାଞ୍ଚଲେଓ
ପ୍ରବେଶ କରିତେ ପାରେ ନାହିଁ ; ମୁକୁନ୍ଦ ଏଥନ ମଦିରାକ୍ଷିଗଣେର ବଶବର୍ତ୍ତୀ
ହଇୟା ଓଦାନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିଯାଛେ ; ଅତଏବ ଏଥନ ଆର ବୁଥା ନିଶ୍ଚାସ
ତ୍ୟାଗ କରିଯା କି ହଇବେ ? ଏଥନ ସନ୍ଦହୀନ ହଇୟା ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା କଲାହେ
ଅବସ୍ଥିତି କର ।

ଲଲିତା । ହଲା ! କହଂ ସୋ କଥୁ ମୋହଣେ ?

ବୁନ୍ଦା । ଗୌରୀମନ୍ଦିନି ।

ଲଲିତା । କିଏ କରେନି ?

ବୁନ୍ଦା । ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା ସାର୍ଦ୍ଧଂ ଗୋଟିଏ ତନୋତି ।

ତିଶ୍ରଃ । ସହି ! କା କଥୁ ଶିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଞା ?

ବୁନ୍ଦା । (ଫୁଟଂ ବିହଞ୍ଚ) ଅହୋ ମୋହ୍ୟଂ କିଶୋରାଗାଂ ସଦମୁରତି-
ପ୍ରସିଦ୍ଧାମପି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଂ ନ ବିଦ୍ସି ।

ତିଶ୍ରଃ । (ସଲଜ୍ଜଂ) ସହି କଥେହି ସତ୍ୟ ନ ଜାଣନ୍ତି ।

ବୁନ୍ଦା । ହସ୍ତ ଭୋ ବିଶ୍ଵଦା କା ନାମ ସା ଗୋକୁଳେ ବନ୍ଧବବାଲିକାନ୍ତି ଯା
ଥିଲୁ ସ୍ଵମାରଂ ଯେ ଭାଣ୍ଡିରଦେବତାଂ ନ ଜାନାତି ॥ ୭୬

ଲଲି । ସଥି କଥିନ୍ ସଃ ଥିଲୁ ମୋହନ : ।

ଲଲି । କିଏ କରୋତି ।

ତିଶ୍ରଃ । ସଥି କା ଥିଲୁ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା ।

ତିଶ୍ରଃ । ସଥି କଥୟ ସତ୍ୟ ନ ଜାନୀୟଃ ।

ବୁନ୍ଦା । ସ୍ଵମାରଂ ଭଗନୀଃ ବଞ୍ଚତଞ୍ଚ ସ୍ଵଷ୍ଟ ମମ ସାରଂ କୃଷ୍ଣଃ ॥ ୭୬ ॥

ଲଲିତା । ସଥି ବୁନ୍ଦେ ! ସେ ମୋହନ କୋଥାର ?

ବୁନ୍ଦା । ଗୌରୀଗୃହେ ।

ଲଲିତା । କି କରିତେଛେନ ?

ବୁନ୍ଦା । ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାର ସହିତ ଆଳାପ କରିତେଛେ ।

ଲଲିତା, ବିଶାଖା ଓ ଶ୍ରୀରାଧା ଏହି ତିନ ଜନେ । ସଥି ! ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା କେ ?

ବୁନ୍ଦା । (ପ୍ରେକାଶେ ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ଅହୋ ! କିଶୋରିକାଦିଗେର କି
ମୃତା ! ଯେହେତୁ, ଉହାରା ଅତି ପ୍ରସିଦ୍ଧା ହଇଲେଓ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାକେଓ
ଜାନେ ନା ।

ତିନ ଜନେ । (ସଲଜ୍ଜଭାବେ) ସଥି ! ବଲ, ସତ୍ୟଇ ଆମରା ତାହାକେ
ଜାନି ନା ।

ବୁନ୍ଦା । ହୟ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଗୋକୁଳେ ବିଶ୍ଵଦା ଗୋପବାଲିକା କେ
ଆଛେ ଯେ, ଆମର ଭଗନୀ ଭାଣ୍ଡିରଦେବତାକେ ନା ଜାନେ ? ୭୬

ଜଳିତା । ବୁନ୍ଦେ ! ଦେହି ତୁମଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ଜେଣ ଏମଂ ବେଶମଂ ସୁହୋଦର୍କଂ
ଭବେ ॥ ୭୭ ॥

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ଗୋକୁଳନନ୍ଦନିଗୃତବିଶ୍ରମଗମଞ୍ଜୁଷିକେଯଂ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା
ତନ୍ଦିମାଂ ଭଜେମ । (ଇତି ସର୍ବାଃ ପରିକ୍ରାମନ୍ତି)

ରାଧିକା । ବୁନ୍ଦେ ! ଏଦଂ ଚେଅ ଗୌରୀମଣ୍ଡବଂ । ତା ଏଥେ ପରିସିଅ
ସନ୍ଧାଏ କଢ଼ିଚାହି ଗିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଜ୍ଞ ॥ ୭୮ ॥

ବୁନ୍ଦା । (କୃତୋଦ୍ଗ୍ରୀବିକମାଲୋକ୍ୟ ସଂଗତଂ) ହତ୍ତ ଗୌରୀମିବ
କିଶୋରୀଂ ହରିଂ ପଞ୍ଚାମି । (ଅକାଶଂ) ସଥ୍ୟଃ କେବଳମେକାତ୍ମ
ଭାଗୀରଦେବତୀର ଶିଥଞ୍ଚେନ କୁଞ୍ଜଲଂ କୁର୍ବତୀ ବର୍ତ୍ତତେ ।

ଲଲି । ବୁନ୍ଦେ ଦେହି ତଂ ମନ୍ତ୍ରଂ । ଯେନ ଏତିଦୈଷମ୍ୟଂ ସୁଖେଦର୍କଂ
ଭବେ ॥ ୭୭ ॥

ରାଧି । ବୁନ୍ଦେ ଏତଦେବ ଗୌରୀମଣ୍ଡପଂ ତଦତ୍ତ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ସଂଭର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍କ୍ଷେତା-
ହାନେନ କର୍ଯ୍ୟ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଂ ॥ ୭୯ ॥

ଜଳିତା । ବୁନ୍ଦେ ! ତୁମ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ପରାମର୍ଶ ଦାଓ, ଯାହାତେ ଏହି
ବୈଷୟ ଉତ୍ତରକାଳେ ଆମାଦେର ସୁଖପ୍ରଦ ହୁଯ । ୭୭

ବୁନ୍ଦା । ସଥି ! ଏହି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା, ଗୋକୁଳ ନନ୍ଦେର ନିଗୃତ ବିଶ୍ଵାସେର ମଣି-
ମଞ୍ଜୁଷିକାସ୍ଵରୂପା—ଅତଏବ ଚଲ, ଇହାର ଶରଣାଗତ ହୁଇ । (ଇହା ବଲିଯା
ସକଳେର ପରିକ୍ରମଣ)

ରାଧିକା । ବୁନ୍ଦେ ! ଏହି ତ ଗୌରୀମଣ୍ଡପ, ଅତଏବ ଏହି ସ୍ଥାନେ ପ୍ରବେଶ
କରିଯା ସଙ୍କ୍ଷେତେ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାକେ ଆହ୍ଵାନ କର । ୭୮

ବୁନ୍ଦା । (ଗ୍ରୀବା ଉତ୍ତୋଳନପୂର୍ବକ ଦେଖିଯା ସଂଗତ) କି ଆଶ୍ରୟ !
ହରିକେ କିଶୋରୀ ଗୌରୀର ମତଇ ଦେଖିତେ ପାଇତେଛି । (ଅକାଶେ)
ସଥିଗଣ ! ଏଥାନେ କେବଳ ଭାଗୀର ଦେବତା ଏକାକିନୀ ଶିଥଞ୍ଚେର ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜଲ
ରଚନା କରିଯା ଅବସ୍ଥିତି କରିତେଛେ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଃ । ଅସଚ୍ଚଦଂସିନି ! ଚିର୍ଟ ଚିର୍ଟ ଜଂ ଏସୋ ତାଣୁବୀଓ ଶିଥଗୁଡ଼ି
ପଞ୍ଜଣେ ଚିର୍ଟଦି ।

ବୁନ୍ଦା । ହସ୍ତ ତୋ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟଶୁଭ୍ରାଃ ସ୍ୱସ୍ତମାଗତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧମୌକ୍ୟତାଃ
କିଳାତ୍ରାମୁମାନେନ ।

ଲଲିତା । ହଲା ! ଫୁଡଂ ତନ୍ଦାଟିଲଦା ଚନ୍ଦଇଗୋ ଜାଦା । ଜଂ ଶିଳୁମନ୍ତେ
ଚନ୍ଦଅମଗୁଲୀ ଇମିଣା ଗ ଲକ୍ଷିଦୋ ॥ ୭୯ ॥

ର୍ୟାଧିକା । ହଲା ! ସରା ପରିସିଅ ନିକୁଞ୍ଜବିଜ୍ଞା ପୁଛକ୍ଷ । (ଇତି
ସର୍ବାଃ ପ୍ରବେଶ ନାଟ୍ୟସ୍ତି)

ତିର୍ଯ୍ୟଃ । ଅସତ୍ୟଶଂସିନି ତିଷ୍ଠ ତିଷ୍ଠ ସଦେଶ ତାଣୁବିକଶିଥଗୁଡ଼ି ପ୍ରାନ୍ତରେ
ତିଷ୍ଠତି ।

ଲଲି । ସଥି ଫୁଟ୍ଟଂ ତନ୍ଦାକୁଲତା ଚଞ୍ଚକିମୋ ଜାତା ! ସତ ନିଷ୍ଠମନ
ଚନ୍ଦ୍ରକମଗୁଲୀ ଅନେନ ନ ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ॥ ୭୯ ॥

ରାଧି । ସଥି ଗୃହଂ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଃ ପୁଛାମଃ ।

ତିନ ଜନେ । ମିଥ୍ୟାବାଦିନି ! ଥାକ ଥାକ, ଯେହେତୁ, ଏହି ତାଣୁବିକ
ନାମକ ମୟୁର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିତେହେ । *

ବୁନ୍ଦା । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତୋମାଦେର କି ଏକଟୁଓ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ନାହିଁ ; ସ୍ୱର୍ଗ
ଆସିଯା ସାକ୍ଷାତେ ଅବଲୋକନ କର, ଅନୁମାନେ ପ୍ରାଯୋଜନ କି ?

ଲଲିତା । ସଥି ! ନିଶ୍ଚୟଇ ବୋଧ ହଇତେହେ ଯେ, ମୟୁର ତନ୍ଦାକୁଲ
ଛିଲ, ମେ ଜଣ୍ଠ ଶିଥଗୁଡ଼ାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକେ ନିର୍ଗତ ହଇବାର ସମୟ ଏହି ମୟୁର ଦେଖିତେ
ପାଇ ନାହିଁ । ୭୯

ରାଧିକା । ସଥି ! ଆମରା ଗୃହେ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାକେ ଜିଜ୍ଞାସା
କରି । (ଏହି ବଲିଯା ସକଳେ ପ୍ରବେଶର ଅଭିନ୍ୟ କରିଲେମ)

* ତାଣୁବିକ ନାମକ ମୟୁର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେଥାନେ ନାହିଁ, ମେଥାନେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ ନା ।
ଏହି ଜଣ୍ଠ ଏଥାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅବସ୍ଥାନ କରିତେହେନ, ଏହି ସନ୍ଦେହ କରିଯା ବୁନ୍ଦାକେ
ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ ବଜା ହଇଯାଛେ ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବିଶ୍ର) ଭଣିଦଂ କି ପେଶେଣ ପଟ୍ଟମାଏ ଅର୍ଜେ ଜଡ଼ିଲିଏ ଦିଟ୍ଟିଥିଆ ବଡ଼ଚାନୀ ଗୋଅଡ଼ଚାନୀ ବିଅ ତୁହ ପୁତ୍ରୋ ବି ଗୋକୋ- ଡିମ୍ସରୋ ଛବିମ୍ସଦି ଝଂ ଦିଟ୍ଟଠଂ ମାଏ ଅର୍ଜ ଗୋରୀତୀରେ ରାହିଏ ଗୋରୀ ଆରାହୀଅନି ତି ତା ଗଢ଼ା ବହାଡିଅଂ ଆସିବାହିଂ ବଡ଼ଚାଇସଂ । (ଇତି ପରିକ୍ରମ୍ୟ ରଙ୍ଗିନିମନ୍ଦନେ ଦୃଷ୍ଟା ସାନନ୍ଦଂ) ସାହ ପଟ୍ଟୟେ ! ସାହ ଅସନ୍ଧଭାବିଣୀ ନାସି ॥ ୮୦ ॥

(ପୁନନିଭାଳ୍ୟ ସଥେଦଂ) ହକ୍କି ହକ୍କି କହଂ ଗୋରୀସିଂହମ୍ସ ଶିରେ ତାଙ୍ଗବିଓ ଚିଟ୍ଟଠି ତା ପାରବଟିଥା ପୁନ୍ତଂ ଆଣିମ୍ସଂ । (ଇତି ଧାବତ୍ତି ନିଙ୍କାତା)

ଜଟି । ଭଣିତାମ୍ବି ପ୍ରେସ୍ଟା ପଦ୍ମଯା ଆର୍ଯ୍ୟେ ଜଟିଲିକେ ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ବର୍କ୍ଷକେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଇବ ତବ ପୁଞ୍ଜ୍ରୋହିପି ଗୋକୋଟୀଥରୋ ଭବିଷ୍ୟତି । ଯନ୍ତ୍ରିତଂ ଯମା ଗୋରୀତୀରେ ରାଧିକଯା ଗୋରୀ ଆରାଧ୍ୟତେ ଇତି । ତ୍ୱାମାତ୍ରା ବ୍ୟକ୍ତଂ ଆଶୀର୍ବଦ୍ଧିଯିଷ୍ୟାମି । ସାଧୁ ପଦ୍ମେ ସାଧୁ ଅସତ୍ୟଭାବିଣୀ ନାସି ॥ ୮୦ ॥

ପୁନନିଭାଳ୍ୟ ସଥେଦଂ । ହା ଧିକ୍ ହା ଧିକ୍ କଥଂ ଗୋରୀସିଂହମ୍ସ ଶିରସି ତାଙ୍ଗବିକ ନିଷ୍ଠିତି । ତ୍ୱାମା ପରାବୁତ୍ୟ ପୁନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦିଷ୍ୟାମି କୃଷ୍ଣମନ୍ତାଂ ବ୍ୟଂ ଦର୍ଶଯିତୁମିତି ଭାବଃ ।

ଜଟିଲା । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ) ପ୍ରେସ୍ମବଶତଃ ପଦ୍ମା ଆମାକେ ବଲିଯାଛେ, ଆର୍ଯ୍ୟେ ଜଟିଲେ ! ଭାଗ୍ୟବଲେଇ ତୁମି ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହିତେଛେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନରେ ତାର ତୋମାର ପୁନ୍ତଂ ଗୋକୋଟିର ଦୈଶ୍ୟର ହିତେ, ଯେହେତୁ, ଆମି ଅନ୍ୟ ଦେଖିଯାଛି ଯେ, ରାଧିକା ଗୋରୀତୀରେ ଗୋରୀ-ଆରାଧନା କରିତେଛେ, ତବେ ଐ ଶ୍ଵାନେ ଯାଇୟା ଆଶୀର୍ବାଦେର ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତେ ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିବ । (ଇହା ବଲିଯା ଭରଣପୂର୍ବକ ରଙ୍ଗିନିକେ ଅନ୍ଧନେ ଦେଖିଯା ସାନନ୍ଦେ) ସାଧୁ ପଦ୍ମେ ! ସାଧୁ, ତୁମି ଅସତ୍ୟଭାବିଣୀ ନହ ।

(ପୁନରାଯୀ ଭାଲ କରିଯା ଦେଖିଯା ସଥେଦେ) ହା ଧିକ୍ ! ହା ଧିକ୍ ! ଗୋରୀସିଂହର ଶିରେ କେନ ତାଙ୍ଗବିକ ଯୁଗୁ ବସିଯା ଆହେ ? ଅତ୍ରାବ ଫିରିଯା ଯାଇୟା ପୁନ୍ତକେ ଲାଇୟା ଆସିତେଛି । (ଏହି ବଲିଯା ଦୌଡ଼ିଯା ଅନ୍ଧାଳ)

ରାଧିକା । (ଜନାନ୍ତିକ) ସହିଓ ପେକଥିଲୋଅନ୍ତରଂ କିମ୍ପି ଗୌରୀଏ
ଶୋନ୍ଦରିଅଂ ॥ ୮୧ ॥

ଯଥେ । ହଲା ! ସଚ୍ଚ ସଚ୍ଚ ଠାଣେ କହୁମୁ ପେଶ ବିସନ୍ତ ସନ୍ତାବିଦୀ
ଏସା ।

ରାଧିକା । ଗଂ ଅଦିର୍ଢିପୂର୍ବଂ ସନ୍ତାନଦୁଃ ସମ୍ଭବମଞ୍ଚି (ଇତ୍ୟପତ୍ରପଂ
ନାଟକିତି)

(ନେପଥ୍ୟ) ।—

ଯାମି ବୁନ୍ଦେ ନୁନଂ ରାଧୀଆ ନାହଂ ପରିଚୀରେ ।

ମୟା ତୁ ଶହରିଥେମହୁତ୍ସମାନାନ୍ତି ॥

ବୁନ୍ଦା । (ସଗତ) ଚିତ୍ରଂ ଚିତ୍ରଂ ସାକ୍ଷାଦନାକର୍ତ୍ତବ୍ୟନିରେବାର ॥ ୮୨ ॥

୩ । ଯଥ୍ୟ : ପଖ୍ୟତ ଲୋକୋନ୍ତରଂ କିମ୍ପି ଗୌର୍ଯ୍ୟଃ ଶୋନ୍ଦର୍ୟଃ ॥ ୮୧ ॥

ସଥେ । ସତ୍ୟଂ ସତ୍ୟଂ ହାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମବିଶ୍ରାନ୍ତସନ୍ତାବିତା ଏବା
ହାନେ ସୁକ୍ଷମେତଦିତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ରାଧି । ଏନାଂ ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବାଂ ସନ୍ତାବିତୁଂ ସମ୍ଭବମଞ୍ଚି ॥ ୮୨ ॥

ରାଧିକା । (ଜନାନ୍ତିକ) ଯଥିଗଣ ! ଗୌରୀଗୁହରେ କି ଚୟକାର
ଲୋକାତୀତ ଶୋଭା ! ତାହା ଦର୍ଶନ କର । ୮୧

ସଥୀଦୟ । ଯଥି ! ସତ୍ୟ ସତ୍ୟାହ ଉପସୁକ୍ତ ହାନେହ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମେର
ବିଶ୍ଵସ୍ତତାର ସନ୍ତାବନା ସନ୍ଦତ ହଇଯାଛେ ।

ରାଧିକା । ଏହି ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବାକେ ସନ୍ତାବନ କରିତେ ସମ୍ଭବୁଜା ହଇତେଛି ।
(ଏହି ବଲିଯା ଲଜ୍ଜା ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ)

(ନେପଥ୍ୟ) । ବୁନ୍ଦେ ! ଆମି ଯାଇତେଛି । ଶ୍ରୀରାଧା ବଲିତେଛେନ,
ଆମାର ସହିତ ତୋହାର ପରିଚୟ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆମି ଡାଙ୍କାକେ ସହଜ ବାର ଅଛୁଭୁବ
କରିଯାଛି ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଖିଯାଛି ।

ବୁନ୍ଦା । (ସଗତ) କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଇହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନି
ଯେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଶ୍ରୀଲୋକେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିର ଘାସ । ୮୨

ରାଧିକା । ସୁନ୍ଦେ ! ଏ ଜାଣେ କୀସ ପ୍ରମହଂ ଶିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଞାଏ ସିନିଜ,
ଯଦି ଯେ ହିଅଅଂ ।

ବୁଲା । ସଥି ! ତତ୍ତ୍ଵଂ ଜାନେ ନ ଚିତ୍ରମିଦିଃ ସଦ୍ସାବପି ଚିରଂ ଦ୍ୱୟମୁ-
ରଜ୍ୟତି ॥ ୮୩ ॥

ରାଧିକା । (ସାନ୍ଦମମୁଖ୍ୟ) ହଲା ! ଶିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଞେ କହଂ ସୋ ତୁହ
ଶିଉଞ୍ଜଗାଅରୋ ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ସଥି ! କଷ୍ଟଂ ଜନୋ ଜାନାତି ?

ଲଲିତା । ସହି ! ଶିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଞେ ! ମୁକ୍ତ ପରିହାସଚଳଂ । ଅପ୍ରବଗଗୋ
ଦେ ଅନ୍ଧାରିସୋ ଜେଣେ ॥ ୮୪ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) । ବାଢଂ ତତ୍ତ୍ଵବିଜ୍ଞାୟ ତପ୍ୟମାନଃ କୁଶାହୁନା ।

କଥଂ ଶାରଦପଦ୍ମାକ୍ଷି ! ପାରଦଃ ପରିଲଭ୍ୟତେ ॥

ରାଧି । ସୁନ୍ଦେ ନ ଜାନେ କ୍ଷାଣ ପ୍ରସତଂ ହଠାତକାରେଣ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା
ସିନ୍ଧତେ ମଧ୍ୟ ହୁନ୍ଦୟଂ ॥ ୮୫ ॥

ରାଧି । ସଥି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ କଶ୍ମିନ୍ ସ ତବ ନିକୁଞ୍ଜନାଗରଃ ।

ଲଲିତା । ସଥି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ ପରିହାସନ୍ତ ଛଳଂ ତ୍ୟଜ । ଆତ୍ମବର୍ଗପ୍ରେ
ଅସ୍ମାଦୃଶୋ ଜନଃ । ୮୫

ରାଧିକା । ସୁନ୍ଦେ ! ଜାନି ନା, କି କାରଣେ ହଠାତ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାର ପ୍ରତି
ଆମାର ହୁନ୍ଦୟ ସେହୁକ୍ତ ହିତେଛେ ।

ବୁଲା । ସଥି ! ଆୟ ତତ୍ତ୍ଵଃ ଅବଗତ ଆଛି ଯେ, ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଓ
ତୋମାର ପ୍ରତି ଚିରକାଳ ଅନୁରକ୍ତ ଆଛେନ । ୮୩

ରାଧିକା । (ଆନନ୍ଦଭବେ ନିକଟେ ଗିରା) ସଥି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ ! ତୋମାର
ନିକୁଞ୍ଜନାଗର କୋଥାର ?

(ନେପଥ୍ୟ) । ସଥି ! ତୀହାକେ କୋନ୍ ବାକ୍ତି ଜାନେ ?

ଲଲିତା ! ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ ! ପରିହାସ ଛଳ ତ୍ୟାଗ କର । ଆମାଦେର ମତ
ବ୍ୟକ୍ତି ତୋମାର ଆତ୍ମପରିବାର । ୮୫

(ନେପଥ୍ୟ) । ହେ ଶାରଦପଦ୍ମାକ୍ଷି ! ହିରଭତ୍ର ନା ଜାନିଯା ଅଗ୍ନିର
ଦ୍ୱାରା ତପ୍ୟମାନ ହଇୟା କି ପ୍ରକାରେ ପାରଦ ଲାଭ କରା ଯାଇତେ ପାରେ ?

ବୁନ୍ଦା । (ଜନାନ୍ତିକ ॥)

ସେଇବା କପୋଳପାଲୀ ଶଂସତି ଦୃତ୍ୟଂ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଯାଃ ।

ରାଧେ ! ମୃତୁଲୟ ତଦିମାଂ ସେହେନାଭ୍ୟଜ୍ୟ ଭୟେନ ॥

ରାଧିକା । ହଲା ଗିଉଞ୍ଜବିଜେ ! କୌସ ବୁନ୍ଦେବ ଗାଣୁ ବନ୍ଦସି ସିଣେହ
ବନ୍ଧ ॥ ୮୫ ॥

(ନେପଥ୍ୟ) । ବିଧିଃ ପଦେ ପାଦେ ନବକନ୍ଦଲିକେ ସକ୍ରଥିୟୁଗଲଂ

ମୃଗାଲେ ଦୋହର୍ବନ୍ଦଂ ତବ ଶଶିନମାପାତ୍ତ ବଦନଂ ।

ମୃଦୂନାର୍ଥାନାଂ ନ କଠିନମବନ୍ତକମୁତେ

ଶିତିଃ ଶାଦିତ୍ୟନ୍ତର୍ବ୍ୟଧିତହନୟଂ ନ୍ୟନମଶନି ॥ ୮୬ ॥

ରାଧିକା । ବୁନ୍ଦେ । ପେକ୍ଖ ସାମୁରାଓ ହାଙ୍ଗ ପରିହିସିଙ୍ଗାସି ଗିଉଞ୍ଜ
ବିଦ୍ୟାଏ ତା । ଗଦୁଆ ମିଲିମ୍ବନ । (ଇତି ନିଜାନ୍ତା)

ରାଧି । ସଥି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ କୟାହୁନ୍ଦେବ ନାହୁବସାସି ମେହବନ୍ଧ ॥ ୮୫ ॥

ନେପଥ୍ୟ । ବିଧିବିଧାତା ପଦେ ଦେ ଆପାତ ସକ୍ରଥିୟୁଗଲଂ ଏବଂ ସର୍ବତ୍ର
ମୃଦୂନାଂ ପଦ୍ମାଦୀନାଂ କାଠିନ୍ତା କଠୋରମବନ୍ତକମୁତେ ବିନା ଶିତିନ୍ ଶାଦିତି ହେତୋଃ
ଅଶନି ॥ ଅନ୍ତର୍ବନ୍ଦଯଂ ବ୍ୟଥିତଂ ଅକରୋତ ॥ ୮୬ ॥

ରାଧି । ସଥି ବୁନ୍ଦେ ପଶୁ ସାମୁରାଗହାନଂ ପରିହିସିତାସ୍ମି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା
ତଚ୍ଛାନ୍ଦାତ୍ମା ମିଲିଷ୍ୟେ ।

ବୁନ୍ଦା । (ଜନାନ୍ତିକେ) ସଥି ରାଧେ ! ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାର ଉଷ୍ଣ ହାତ୍ସାନ୍ତ
କପୋଳଶ୍ରେଣୀ ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାର ଦୌତ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିତେଛେ, ଅତଏବ ଶଭ୍ୟ-
ଜନୋଚିତ ମେହ ସହକାରେ ଇହାକେ ଭଜନା କରିଯା ଇହାର ମୃତ୍ତା ସମ୍ପାଦନ କର ।

ରାଧିକା । ସଥି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟେ ! ବୁନ୍ଦାର ଶାଯ ଆମାକେ ମେହବନ୍ଧନେ
ଆବନ୍ଧ କରିତେଛ ନା କେନ ? ୮୫

(ନେପଥ୍ୟ) । ବିଧାତା ପଦ୍ମବୁଗଲେର ଦ୍ୱାରା ତୋମାର ପାଦଦୟ, ନବ-
କନ୍ଦଲୀର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍କୁଳଗଲ, ମୃଗାଲେର ଦ୍ୱାରା ବାହୁଗଲ, ଚନ୍ଦ୍ରେ ଦ୍ୱାରା ବଦନ,—
କିନ୍ତୁ ମୃତୁ ବନ୍ତଗୁଲି କଠିନ ବନ୍ତକେ ଅବଲମ୍ବନ ନା କରିଲେ ଅବହାନ କରିତେ
ନାରେ ନା, ଏହି ଜନ୍ମ ତୋମାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ବିଧାତା ତୋମାର ହନ୍ଦୟ ବଜ୍ରେ
ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ କରିଯାଇଛେ ।

ରାଧିକା । ବୁନ୍ଦେ ! ଦେଖ, ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା ସାମୁରାଗ ହାତ୍ସହକାରେ ଆମାକେ

ବୁନ୍ଦା । (ସହାସଂ)

ଗୋକୁଲରାମାପ୍ରେସି ନିକୁଞ୍ଜବିଟେ ! କଠୋରଧୀନ୍ମସି ।

ସ୍ତ୍ରେ ପ୍ରେସାମପି ପୁରୁତଃ ପରିରଭ୍ୟ ସଥୀଁ ନ ରଙ୍ଗସି ॥ ୮୭ ॥

ବିଶାଖା । ଇଯ়ଂ ରାହି ଗିଉଞ୍ଜବିଜ୍ଜଂ ପରିରକୁ ଭୁଅବଲିଙ୍ଗଃ ଉଲ୍ଲାସେନ୍ତୀ
ପେଶ ବିସନ୍ଧଂ ଜନ୍ମନି ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ହଳା ! ଭାଣ୍ଡୀରଦେଇଦେ ପେକଥ ଗୋକୁଲପବେଶବେଳା
ପଞ୍ଚାସୀଅନ୍ତି ତା କାରିଜ୍ଜଟ ତୁଷ୍ଟଂ ଅକ୍ଷେଷୁ ଲୌଲାରଙ୍ଗସନ୍ଧମିଦେଂ
କହୁମନ ପ୍ରସାଦ ॥ ୮୮ ॥

ବୁନ୍ଦା । ହେ ଗୋକୁଲରାମାଗାଂ ପ୍ରେସି ପକ୍ଷେ ଗୋକୁଲରାମ ପ୍ରେସଶୋ
ଯନ୍ତ୍ର କୃଷ୍ଣ । ବହୁପ୍ରେସୀ ରାଜା ଇତି “ଇସ୍ତେ ବହୁତ୍ରୀହାବିତି ପ୍ରତିଷେଧୋ
ବନ୍ଧୁବ୍ୟ” ଇତି ହସ୍ତନିଷେଧାଏ ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରତ୍ୟାସନାବିକୁତର୍ତ୍ତାଏ “ସୁନ୍ଦ୍ରୀଖେତୀ ନନ୍ଦୀ” ତ୍ୟତ୍ର
ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରତ୍ୟାସନୈଷ୍ଟେବ ନନ୍ଦୀସଂଜ୍ଞାକରଣାଏ “ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵରନଟୋ ହସ୍ତଃ” ପ୍ରେସାଂ ନନ୍ଦାଂ ॥ ୮୭

ବିଶା । ଇଯଂ ରାଧା ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାଂ ପରିରକୁଃ ଭୁଜବଲିକଂ ଉଲ୍ଲାସ୍ୟନ୍ତୀ
ନୀତି ପ୍ରେସବିଶ୍ରକ୍ତ ଜନ୍ମନି ।

ନେପଥ୍ୟ । ସଥି ଭାଣ୍ଡୀରଦେବତେ ପଞ୍ଚ ଗୋକୁଲପବେଶବେଳା ପ୍ରତ୍ୟାସୀ-
ମତି ପ୍ରତ୍ୟାସନା ତସ୍ମାଂ କାର୍ଯ୍ୟତାଂ ତୁର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ମାମୁ ଲୌଲାରଙ୍ଗସନ୍ଧମିତଃ କୃଷ୍ଣ
ପ୍ରସାଦ ॥ ୮୯ ॥

ପରିହାସ କରିଲେନ । ଅତଏବ ଉଁଛାର ନିକଟେ ଗିଯା ଉଁଛାର ସହିତ ମିଲିତ
ହେ । (ଇହା ବଲିଯା ପ୍ରସାଦ ।

ବୁନ୍ଦା । (ସହାସେ) ହେ ଗୋକୁଲରାମାଗଣେ ପ୍ରେସୀ ନିକୁଞ୍ଜବିଟେ !
ତୋମାର ବୁନ୍ଦି ଅତୀବ କର୍ତ୍ତିମା, ଯେହେତୁ, ତୋମାର ଅଗ୍ରବନ୍ତିମ୍ଭୀ ଏହି ନନ୍ଦା
ସଥୀକେ ଆଲିଙ୍ଗନେର ଦ୍ୱାରା ତୁମି ତୁଷ୍ଟ କରିତେଛ ନା । ୮୭

ବିଶାଖା । ଏହି ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାର ଜନ୍ମ ଏହି ରାଧା
ଭୁଜବଲୀ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଯା ପ୍ରେସବିଶ୍ରକ୍ତ ହଇୟା କଥା ବଲିତେଛେ ।

(ନେପଥ୍ୟ) । ସଥି ଭାଣ୍ଡୀରଦେବତେ ! ଦେଖ, ଗୋକୁଲପବେଶବେଳା
ନିକଟବନ୍ତିମ୍ଭୀ ହଇଯାଛେ । ଅତଏବ ଆମାଦିଗେର ପ୍ରତି ଲୌଲାରଙ୍ଗନପ ସନ୍ଧ ଶୀଘ୍ର
ସମ୍ପାଦିତ କର, ଯାହାତେ ଆମରା ହକ୍କେର ପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରିତେ ପାରି । ୮୮

ললিতা। বুন্দে ! এসা তুজবা বহিনী রাহিঅং পরিরস্তিঅ
চুম্বেদি ।

বিশাখা। (সশঙ্কঁ) বুন্দে ! দিট্টা শিলজ্জিআএ তুজবা গিউঁ
বিজ্ঞাএ পুরিসধমলদ্বন্দ্বা অং এসা রাহা বকখোকহে গহরস্তুৱঁ
অপ্রেহি ।

বুন্দা। (সম্মতঁ) সথি ! যাভ্যস্থুযঁ কৃথাঃ প্ৰেমোৎকৰ্ষ-
বিলাসোহযঁ ।

রাধিকা। (প্ৰবিশ্য সোৎকম্পঁ সজ্জভদ্বঁ) বুন্দে ! জুত্তঁ জুত্তঁ
অঙ্গেন্দু তুক্ষ জিঙ্গতগঁ ।

বুন্দা। (বিহ্ণ্য) সথি ! ন বেগ্নি কিং তবাকৃতঁ ।

ললি। বুন্দে এষা তব ভগিনী রাধিকাং পরিৱৰ্ত্য চুম্বতি ।

বিশাখা। বুন্দে দৃষ্টা নিলজ্জাধাঃ নিকুঞ্জবিদ্যায়াঃ পুৰুষধৰ্মলক্ষ্মতা ।

যদেষা রাধা বক্ষোকহে নথৱাসুরমৰ্পয়তি ।

শ্রীরাধা। বুন্দে যুত্তঁ যুত্তঁ অস্মাসু তব জিঙ্গতঁ কুটিলতঁ ।

ললিতা। বুন্দে ! এই তোমার ভগিনী শ্রীরাধিকাকে আঁলঙ্গন-
পূৰ্বক চুম্বন কৱিতেছেন ।

বিশাখা। (শক্তাশৃঙ্খকারে) বুন্দে ! নিৰ্মজ্জা নিকুঞ্জবিদ্যার পুৰুষ-
ধৰ্মলক্ষ্মতা দেখিলাম । যেহেতু ইনি শ্রীরাধিকার বক্ষোকহে নথৱাসুর
অপ্রণ কৱিতেছেন ।

বুন্দা। (যৃত্বাশৃঙ্খকারে) সথি ! ইঁহার প্ৰাতি অস্ময়া প্ৰকাশ কৱিও
না, ইহা প্ৰেমোৎকৰ্ষেৱই বিলাস ।

রাধিকা। (উৎকম্পা পুৱঃসৱ প্ৰবেশপূৰ্বক অভঙ্গীৱ সহিত) বুন্দে !
তোমার এই প্ৰকাৱ কুটিলতা আমাদেৱ প্ৰতি উপযুক্তই বটে ।

বুন্দা। (হাস্যপূৰ্বক) সথি ! তোমার হৃদয়েৱ অভিপ্ৰায় কি,
তাহা ত' অবগত নহি ।

ସଥ୍ୟୌ । (ସମ୍ମିତଂ) ବୁନ୍ଦେ ! ବିଶାଦା ଦେ ମୋହିନୀଭୂତା ଶିଉଙ୍ଗ-
ବିଜ୍ଞା ॥ ୮୯ ॥

(ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରବିଶତି ସମ୍ମାନ ଜଟିଲା) ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହିମରୋ ! ପେକ୍ଖ
ପଞ୍ଜଣେ ରଙ୍ଗିଣୀ ତହ ତାଙ୍ଗବିଓ ବି ଶିହଞ୍ଗୀ ଚିର୍ଟଠଦି ।

ଅଭିମନ୍ୟୁଃ । ଅସ ! ସଙ୍କଳ କଥେସି । ଅଂ ଦିର୍ଢ଼ଂ ମେ ଗୋବମଙ୍ଗଳେ
ସଙ୍କଳ ଏକୋ ଜେବ ରାମୋ ଗୋଉଳଂ ପଇଟ୍ଟଠୋ ।

ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହ ! ଏଥା ବିସାରିଣି କା ବି ଶୌରଭ୍ୟଧାରା ଜେବ ତ୍ରେ
ଶାହସିଅ ମିହଙ୍ଗ ଏଥ କହେଇ ॥ ୯୦ ॥

ସଥ୍ୟୌ । ବୁନ୍ଦେ ବିଜ୍ଞାତା ତବ ମୋହିନୀଭୂତା ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟା ॥ ୮୯ ॥

ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହିମନ୍ତ୍ରୋ ପଞ୍ଚ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ରଙ୍ଗିଣୀ ତଥା ତାଙ୍ଗବିକୋହପି
ଶିହଞ୍ଗୀ ତିଷ୍ଠତି ।

ଅଭି । ଅସ ସତ୍ୟଂ କଥୟସି । ଯଶ୍ଚାନ୍ତଃଂ ମୟା ଗୋପମଙ୍ଗଲେନ ସାର୍କିଂ ଏକ
ଏବ ରାମୋ ଗୋକୁଳଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ ।

ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହ ଏଥା ବିସାରିଣି କାପି ଶୌରଭ୍ୟଧାରା ଏବ ତ୍ରେଶାହସିକ-
ମିଥୁନଂ ଅତ କଥୟତି ॥ ୯୦ ॥

ଲଜ୍ଜିତା ଓ ବିଶାଖା । (ମୃଦୁହାସ୍ତେର ସହିତ) ବୁନ୍ଦେ ! ତୋମାର
ମୋହିନୀଭୂତା ନିକୁଞ୍ଜବିଦ୍ୟାକେ ଜାନା ଗେଲ । ୮୯

(ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପୁତ୍ରଶହିତ ଜଟିଲାର ପ୍ରବେଶ)

ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହ ଅଭିମନ୍ତ୍ରୋ ! ଦେଖ, ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ରଙ୍ଗିଣୀ ଓ ତାଙ୍ଗବିକ ନାମକ
ବୟୂର ଅବହାନ କରିତେଛେ ।

ଅଭିମନ୍ୟ । ଯାତଃ ! ସତ୍ୟଇ ବଜିତେଛ । ଯେହେତୁ, ଆମି ଗୋପମଙ୍ଗଲେର
ଶହିତ ଏକାକୀ ରାମକେ ଗୋକୁଳେ ପ୍ରବେଶ କରିତେ ଦେଖିଲାମ ।

ଜଟିଲା । ବ୍ୟାହ ! ଏହି ହାନେ ପ୍ରସାରିତା କୋନ ଶୌରଭ୍ୟଧାରାଇ ମେଇ
ଶାହସିକ ବୁଗଲେର ଏହି ହାନେ ଅବହିତିର ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିତେଛେ । ୯୦

ଅଭିମହ୍ୟः । ଅସ ! ତାରମୌଏ ନିଦେଶେ ବି ଯା ପଡ଼ିପାଲିଦୋ ଅଜ୍ଞ
ସମୁଦ୍ରୋ । ତା ଦାଣିଂ ରଥିଅଂ ମହାରାପୁରେ ଗହିସ୍ମଃ ।

ଅଟିଲା । ପୁନ୍ତ ! ଦିର୍ଢିଠିଆ ଏକ ଦୁଆରଂ ସରଂ ତା ଦୁଆରଭିନ୍ନୀଏ ଲଗ୍ଗା
ଭବିତ ମୁଣଙ୍କ ପଥାବଂ । (ଇତି ତଥା ସ୍ଥିତୀ)

କୁଷଃ । (ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସମ୍ମିତଂ) ରାଧେ ! ମାସକାର୍ଯ୍ୟରତିଦୁର୍ଭେଦଶିଖରେ
ପ୍ରାର୍ଥନା ॥ ୧୧ ॥

ରାଧିକା । (ସମ୍ମିତଂ) ଅହ ଦେହ ! ପ୍ରସୀଦ ପ୍ରସୀଦ ।

ଅଭି । ଅସ ଭଗବତ୍ୟା ନିଦେଶୋହପି ମଯା ପ୍ରତିପାଲିତୋହଷ ସଂବ୍ରତଃ
ତ୍ୱାଦିଦାନୀଂ ରାଧିକାଂ ମୃଦୁରାପୁରେ ନେଷ୍ୟାମି ।

ଅଟିଲା । ପୁନ୍ତ ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ଏକଦାରଂ ସରଂ ଗୃହଂ ତ୍ୱାଦାରଭିତୋ ଲଗ୍ନୋ ଭୂତା
ଶୃଗୁବଃ ପ୍ରକ୍ଷାବଂ ।

କୁଷଃ । ମାସକାର୍ଯ୍ୟରିତି ପ୍ରତ୍ୟାମନଂ ପୂର୍ବଃ କୁଷଃ ପ୍ରସାଦଃ କାର୍ଯ୍ୟତାମିତ୍ୟ-
ର୍ଥର୍ଥ ॥ ୧୧ ॥

ରାଧିକା । ଅସି ଦେବି ପ୍ରସୀଦ ପ୍ରସୀଦ ।

ଅଭିମହ୍ୟ । ମା, ଆମି ଅଛ ଭଗବତୀ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀର ଆଜ୍ଞା ସମ୍ଯକ୍ରମପେ
ପ୍ରତିପାଳନ କରିତେଛି । ତେପରେ ଏଥନେଇ ରାଧିକାକେ ମୃଦୁରାପୁରୀ ଲଇଯା
ଯାଇବ ।

ଅଟିଲା । ପୁନ୍ତ ! ତାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଏହି ସରେର ଏକଟି ମାତ୍ର ଦ୍ୱାରା, ଅତ୍ୟବେଦିତ
ଭିତ୍ତିତେ ସଂଲଗ୍ନ ହିଇଯା ଇହାଦେର କଥୋପକଥନ ଶୁଣିତେ ପାଇବ । (ଏହି ବଲିଯା
ତତ୍ତ୍ଵପରାବେ ଅବହାନ)

କୁଷ । (ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ ମୃଦୁହାତ୍ସ ମହକାରେ) ରାଧେ ! ଏ ଅଭି ଦୁର୍ଭେଦ
ବିଷୟେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଓ ନା । ୧୧ ।

ଶ୍ରୀରାଧିକା । (ପରିହାସନପୂର୍ବକ ଉଷ୍ଣ ହାତ୍ସେର ସହିତ) ହେ ଦେବି !
ପ୍ରସମ୍ଭ ହଟନ, ପ୍ରସମ୍ଭ ହଟନ ।

ଅଭିମୁଖୀଁ । (ଗୃହଂ ପ୍ରବିଶ୍ଯ) ହଁ ସାହସିଣି ପଚକୁଥିଂ ହଥାହଥି ଗହିଦାସି ।

କୁଷଃ । (ସଗତଂ) ହଞ୍ଚ ! ସ୍ଵରାଦଭିମୁଖ୍ୟଭିଜ୍ଞାସ କାତରେସଂ ପ୍ରୟୋ ସଂକ୍ଷିପ୍ତବ୍ରତ୍ତମୌ ନିପପାତ ।

ଜଟିଲା । (ସବିଶ୍ୱରମଙ୍ଗଳ୍ୟା ଦର୍ଶଯକ୍ଷୀ) ପୁତ୍ର ! ଲୋକୋତ୍ତରେ ଲାବଣ୍ୟବରେଣ କା ଏସା ଗୌରୀଘରଂ ଉଜ୍ଜାଲେଇ ।

ଅଭିମୁଖୀଁ । (ବିମୃଷ୍ଯ) ଅସ ! ଦେଇ ! ପ୍ରସୌଦ ପ୍ରସୌଦ ତି ଭଣିଅ ରାହିଏ ଦଣ୍ଡପଣାମୋ କିଦୋଥି । ତା ଏସା ଦିବ୍ୟକରା ମହେମ-ମହିମୀ ଫୁଡଂ ପାଦୁତୁଦା ।

କୁଷଃ । (ସହର୍ଷମାଆସତଂ) ଗୌରୀନେପଥ୍ୟଂ ଯମ ସୁର୍ତ୍ତୁ ପଥ୍ୟଂ ବର୍ତ୍ତୁବ ।

ଅଭି । ସାହସିନି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ହଞ୍ଚାହଞ୍ଚି ଗୃହିତାସି ।

ଜଟିଲା । ପୁତ୍ର ଲୋକୋତ୍ତରେ ଲାବଣ୍ୟବରେଣ ପ୍ରବାହେଣ କା ଏସା ଗୌରୀଗୃହଂ ଉତ୍ତାଶୟତି ।

ଅଭି । ଅସ ଦେବୀ ପ୍ରସୌଦ ପ୍ରସୌଦ ଇତି ଭଣିତା ରାଧୀଯା ଦଣ୍ଡବ୍ୟ ପ୍ରଣାମଃ କୁତୋହଞ୍ଚି ତଥାଦେୟା ଦିବ୍ୟକରପା ମହେଶମହିମୀ ଫୁଟ୍ଟଂ ପାଦୁତ୍ତର୍ତ୍ତା ।

କୁଷଃ । ଗୌରୀନେପଥ୍ୟଂ ପ୍ରସାଧନମେବ ଯମ ସୁର୍ତ୍ତୁ ଯଥାସ୍ତାନ୍ତଥା ପଥ୍ୟଂ ଉପକାରି ବର୍ତ୍ତୁବ କିମପି ସନ୍ଦେହୋ ନାନ୍ଦୀତ୍ୟର୍ଥଃ ।

ଅଭିମୁଖୀଁ । ଓରେ ସାହସିନ ! ଆଜ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତୋକେ ହାତେ ହାତେ ଧରିଯାଛି ।

କୁଷ । (ସଗତ) ହାୟ ! କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅଭିମୁଖ୍ୟକେ ଚିନିତେ ପାରିଯା ଏହି ପ୍ରିୟତମା କାତରା ହଇଯା ଯଦିର ହାୟ ଭୂମିତେ ପତିତ ହଇଲେନ ।

ଜଟିଲା । (ସବିଶ୍ୱରେ ଅଞ୍ଚଲିର ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇଯା) ପୁତ୍ର ! କେ ଏ ଲୋକୋତ୍ତର ଲାବଣ୍ୟଧାରା ଦ୍ୱାରା ଗୌରୀଗୃହ ଆଲୋକିତ କରିଯାଛେ ?

ଅଭିମୁଖୀଁ । (ବିବେଚନାପୂର୍ବକ) ମା, “ଦେବୀ ପ୍ରସୌଦ, ଦେବୀ ପ୍ରସୌଦ” ଏହି କଥା ବଲିଯା ରାଧିକା ଦଣ୍ଡବ୍ୟ ପ୍ରଣାମ କରିତେଛେ । ଅତଏବ ଦେଖିତେଛି, ଏହି ଦିବ୍ୟକରପା ମହେଶ-ମହିମୀ ପ୍ରକାଶେ ପାଦୁତ୍ତର୍ତ୍ତା ହଇଯାଛେ ।

କୁଷ । (ସହର୍ଷେ ଆୟୁଗତ) ଗୌରୀବେଶ ଆମାର ପକ୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପକାର-ଜନକ ହଇଲ ।

ସଥ୍ୟୋ । (ସାନନ୍ଦ) ଗୋପୋତ୍ତମ ତୁଳାଗଂ ଅଷ୍ଟୋଡ଼ିଦେଲ ଅକ୍ଷେହିଂ
ଆରାହିଜ୍ଞନ୍ତୀ ଗୋରୀ ପଡ଼ିଯାଦୋ ଶିକମିଦା ।

ଅଭିମହ୍ୟୁଃ । ବିଶାଖେ ! କିଂ ଦାନିଂ ଦେଇପାଦେ ସୁଦୁଲହଂ ରାହିଏ
ଅବ୍ଭାବିଦଂ ।

କୁଷଃ । ବୀରାଭିମନ୍ତୋ ! ଦାନିଂ କିମିପି ସଙ୍କଟେ ତବୋପର୍ଚିତଂ
ତମ୍ଭିବୃତ୍ତିମନ୍ୟଂ ସାଚିତେ ।

ଅଭିମହ୍ୟୁଃ । (ସଶଙ୍କ) ତଅବଦି ! କେରିସଂ ତଂ ?

କୁଷଃ । ବୁନ୍ଦେ ! ତଦଭିବ୍ୟକ୍ତଯେ ସକୁଚନ୍ତି ମେ ବ୍ୟଚନାନି ତତ୍ତ୍ଵରା
କଥ୍ୟତାଂ ।

ବୁନ୍ଦା । ମାନିବ୍ରଭିମନ୍ତୋ ! ପରଶ୍ରମ୍ଭଂ ତୋଜେଷ୍ଟରେଣ ତୈରବାୟ ଶାଶ୍ଵ-
ମୁପହାରୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋହସି ।

ସଥ୍ୟୋ । ଗୋପୋତ୍ତମ ସୁଦୁଲାକଂ ଆହ୍ରେଡ଼ିତେମ ଦ୍ଵିପ୍ରକର୍ତ୍ତେନ ଅଶ୍ରାଭି:
ଆରାଧ୍ୟମାନା ଗୋରୀ ପ୍ରତିମାତଃ ନିକ୍ରମିତା ।

ଅଭି । ବିଶାଖେ କିମିଦାନୀଂ ଦେବୀପାଦେ ସୁଦୁଲାଭଂ ରାଧରା ଅଭ୍ୟର୍ଥିତଂ ।

ଅଭି । ଭଗବତି କୌଦୃଶଂ ତ୍ର ?

ଲଲିତା ଓ ବିଶାଖା । (ସାନନ୍ଦ) ଓହେ ଗୋପୋତ୍ତମ ଅଭିମନ୍ତୋ !
ତୋମାଦେର ପୁନଃ ପୁନଃ ଆଦେଶେ ଆମାଦିଗେର ଦ୍ୱାରା ଆରାଧ୍ୟମାନା ଗୋରୀପ୍ରତିମା
ହିତେ ଇନି ପ୍ରାତ୍ତଭୂତା ହିଁଯାଛେନ ।

ଅଭିମହ୍ୟୁ । ବିଶାଖେ ! ଏହିଏ ରାଧିକା ଦେବୀର ପଦେ କି ସୁଦୁଲାଭ
ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଲ ।

କୁଷ । ହେ ବୀର ଅଭିମନ୍ତୋ ! ତୋମାର କୋନାଂ ଦାନିଂ ସଙ୍କଟ ଉପର୍ଚିତ ।
ଇନି ତାହାର ନିବୃତ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିତେହେ ।

ଅଭିମହ୍ୟୁ । (ସଭରେ) ଭଗବତି ! ମେ ସଙ୍କଟ କି ପ୍ରକାର ?

କୁଷ । ବୁନ୍ଦେ ! ମେ କଥା ବଲିବେ ଆମାର ବାକ୍ୟ ସଙ୍କୁଚିତ ହିତେହେ,
ଅତ୍ୟବ ତୁମିହି ତାହା ବଲ ।

ବୁନ୍ଦା । ମାତ୍ରବର ଅଭିମନ୍ତୋ ! ଭୋଜରାଜ କଂସ ଆଗାମୀ ପରଶ
ଶାଶ୍ଵକାଲେ ତୋମାକେ ତୈରବେର ନିକଟ ବଲି ଦିବେ ।

ଜଟିଲା । (ସୈବେଳସିଂହ) ଦେଇ ! ପଶୀଦ ପଶୀଦ ଜୀଅପୁଣ୍ଡିଅଂ ଖି
କରେଦି

ରାଧିକା । (ସହର୍ଷମୁଖ୍ୟାୟ) ଦେଇ ! ପଶୀଦ ପଶୀଦ ।

କୁଷଃ । (ଶିତ୍ରା) ରାଧେ ! ବର୍ଣ୍ଣିତମେବ ତେ ଯଦଗ୍ଯ ଦୁର୍ଲିପ୍ରାରମ୍ଭିଦଂ ।

ରାଧିକା । (ସକାକୁତରଂ ପ୍ରଗମ୍ୟ) ହନ୍ତ ! ବଲ୍ଲବୌଡିଲଦେଅଦୋକିମ୍ବି
ଅଶ୍ରକଂ ଦେ ଗଥି । ତା ତୁଏ ଗାହେଣ ଅବିଷ୍ଵତ୍ତଅଂ ପଶାଦୀ କୁତୁମ
ଅଗୁଗେହୀଅଛୁ ଏଲୋ ଜଣୋ ॥ ୧୨ ॥

କୁଷଃ । (ଶିତ୍ରା)

ବଶୀକୃତାଭ୍ୟାସି ବଶୀକୃତୁଷ୍ଟରୈ-
ଶ୍ରୀବାନ୍ତ ରାଧେ ! ନବ ଭକ୍ତିଦାମଭିଃ ।

ଜଟିଲା । ଜୀବପୁତ୍ରକାଂ ମାଂ କୁର ।

ରାଧି । ବଲ୍ଲବୌକୁଲଦେବତେ ବଲ୍ଲବୌସମ୍ଭାନାଂ ଦେବତେ
ଇତି ଚ । କିମିପି ଅଶକ୍ୟ ତେ ନାନ୍ତି । ତ୍ୟାତ୍ମଯା ନାଥେନ ଅବିପ୍ରୋଗଂ
ପଶାଦୀକୃତ୍ୟ ଅଗୁଗ୍ରହତାଂ ଏଷଃ ଜନଃ ନାଥେନାଭିମୁଖ୍ୟନା ଇତି ଜଟିଲାଂ ଜ୍ଞାପ-
ଯିତୁମିତିପ୍ରେତାଥଃ । ବନ୍ଧୁତ୍ସ ଦ୍ୱାରା ନାଥେନେତି ସାମାନାଧିକରଣ୍ୟ ॥ ୧୨ ॥

କୁଷଃ । ବଶୀକୃତୁଷ୍ଟରୈଃ ଜିତେନ୍ଦ୍ର୍ୟାଗାଂ ଦୁଷ୍ଟରୈଃ ନବଭକ୍ତିଦାମଭିଃ ତେମ
ସ୍ତ୍ରୀ ସତୀଚୂର୍ଦ୍ଧାର୍ମଗର୍ବି ଇତି ଜ୍ଞାପଯତି । ତ୍ରୈ ତ୍ୟାଂ କୁତଗୋକୁଲହିତି ।

ଜଟିଲା । (ବିକଳତାମହବାରେ) ଦେବି ! ପ୍ରସନ୍ନ ହଟନ, ପ୍ରସନ୍ନ ହଟନ,
ଆମାକେ ଜୀବପୁତ୍ରା ଦର୍ଶନ ।

ରାଧିକା । (ସହର୍ଷେ ଉଠିଯା) ଦେବି ! ପ୍ରସନ୍ନ ହଟନ, ପ୍ରସନ୍ନ ହଟନ ।

କୁଷ । (ଈଷଣ ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ରାଧେ ! ତୋମାର ସାହା ପ୍ରାର୍ଥନା ତାହା
ତ' ଦୁର୍ଲିପ୍ରାର୍ଥୀ ।

ରାଧିକା । (ଅତ୍ୟନ୍ତ କାତର ଭାବେ ପ୍ରଣାମପୂର୍ବକ) ହାୟ ! ଗୋପୀକୁଲ-
ଦେବତେ ! ଆପନାର ପକ୍ଷେ କିଛୁତେହି ସାମର୍ଥ୍ୟେର ଅଭାବ ନାହିଁ, ଅତଏବ
ଯାହାତେ ନାଥେର ସହିତ ବିଯୋଗ ନା ହସ, ତଦ୍ଵିଷୟେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିକେ ଅମୁଗ୍ରହ
କରନ । ୧୨

କୁଷ । (ଈଷଣ ହାସ୍ତପୂର୍ବକ) ହେ ରାଧେ ! ମୁନୀନ୍ଦ୍ରଗଣେରା ଦୁଷ୍ଟର

ତଦିଷ୍ଟିସିନ୍ଧିଃ କୁତ୍ରଗୋକୁଲଶ୍ଵିତଃ

ସଦା ମଦାରାଧନତ୍ସମାପ୍ନ୍ୟାସି ॥

ଅଭିମୟୁଃ । (ସୋଜ୍ଞାସଂ) ଅହି ଭକ୍ତଜଣବଚ୍ଛଳେ ! କଦାବି ଯତ୍ତ
ରାହିଯୁଥୀ ଯେ ନ ରାହିଆ କାନ୍ଦରା । ତା ଇହ ବସନ୍ତୀ ତୁମା
ଏସା ଆରାହେତୁ ॥ ୧୩ ॥

ଜୟିଲ୍ଲା । (ରାଧାମାଲିଙ୍ଗ) ଅହି ଦୋଉଙ୍ଗନିଲି ରକ୍ଷିଦିନ୍ଧି ।
ବୁନ୍ଦା । (ଅଭିମୟୁମବେକ୍ଷ୍ୟ)

ବିଧିର୍ବଂଶ୍ୟତି ହି ପୁଂଜାଂ ସାଧ୍ୱୀପରିବାଦିତାଯୁଂସି ।
ପରଦେବତାତ୍ର ଗୌରୀଭାବଗ୍ରାହିଣ୍ୟସେ ବଦତୁ ॥

ଶତୀତ୍ୟନେନ ଯଥୁରାପ୍ରସ୍ଥାନଂ ବାରଯତି । ସଦା ମଦାରାଧନତ ଇତ୍ୟନେନ ସଦା
ବନାଗମନେ ଜୟିଲ୍ଲା ଆଜ୍ଞାଂ କାରଯତି ।

ଅଭି । ଅସି ଭକ୍ତଜନବର୍ତ୍ତସଲେ ! କଦାପି ଯଥୁରାଭିଯୁଥୀ ଯମୀ ନ ରାଧିକା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତଦିହ ବସନ୍ତୀଂ ଜ୍ଵାମେସା ଆରାଧ୍ୟତୁ ॥ ୧୩ ॥

ଜୟିଲ୍ଲା । ଅସି କୁଳଦୟାନନ୍ଦିନି ରକ୍ଷିତାନ୍ତି ।

ବୁନ୍ଦା । ସାଧ୍ୱୀପରିବାଦିତାକର୍ତ୍ତୀ ଆଯୁଂସି ବିଧିର୍ବଂଶ୍ୟତି ପରଦେବତେତ୍ୟନେନ
ତୁମାକ୍ୟେ ଚେଦିଖାସଂ ନ କରିଯାସି ତହି ମରିଷ୍ୟତୀତି ଘୋତିତଂ ।

ତୋମାର ନବଭକ୍ତିଦାମେର ଦ୍ୱାରା ଆମି ବଶୀଭୂତ ହଇସାଇଁ, ଅତ୍ରେବ ଯଦି ତୁମି
ଶର୍ଵଦା ଗୋକୁଳେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଯା ଆମାର ଆରାଧନା କର, ତବେ ତୋମାର
ଇଷ୍ଟିସିନ୍ଧି ଲାଭ ହେବେ ।

ଅଭିମୟୁ । (ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେର ସହିତ) ଅସି ଭକ୍ତଜନବର୍ତ୍ତସଲେ ! ଆମି
ଶ୍ରୀରାଧାକେ କଥନ୍ତ ଯଥୁରାଃୟୁଥୀ କରିବ ନା । ଅତ୍ରେବ ଏହି ଷାନେ ଅବସ୍ଥିତା
ଆପନାକେ ଶ୍ରୀରାଧା ଆରାଧନା କରକ । ୧୩

ଜୟିଲ୍ଲା । (ରାଧାକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା) ଅସି କୁଳଦୟାରକ୍ଷଣ ! ତୁମି
ଆମାକେ ରଙ୍ଗ କରିଲେ ।

ବୁନ୍ଦା । (ଅଭିମୟୁର ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା) ଗୌରୀଭାବଗ୍ରହଣକାରିଣୀ
ପରଦେବତା ବଲିତେଛେ ଯେ, ସାଧ୍ୱୀ ଶ୍ରୀର ବୃଥା ନିନ୍ଦା କରିଲେ ତାହାତେ
ପ୍ରକୃଷ୍ଟଦିଗେର ଆୟୁର ବିନାଶ ସାଧିତ ହୟ ।

କୁଞ୍ଚଃ । ଧ୍ୟାତିମନୋ କଲ୍ୟାଣସାଧିକା ତେ ରାଧିକା ।

ତଦଶ୍ଵାଂ ନାବିଶ୍ରାକେନ ଭବିତବ୍ୟଂ ଭବତା ॥

ଅଭିମନ୍ୟଃ । ଦେହ ! ରାହୀବେଶେ କହୁଅ ସୁଅଲେଣ ଅଷ୍ଟା ସେ ପରି-
ହସିଜେଇ ତଂ ପେକ୍ଖିଅ ମଛରୌ ଅବୁହିଷ୍ମୋ ଲୋଓ ମିଛାହିସତିଃ
ଉଥାବେଦି ।

ଲାଲିତା । ଅହିମନ୍ୟେ ! ଦିଟ୍ଟିଠା ସଅଂ ଜେଜ୍ବ ବୌସଖୋଦି ।

ଅଭିମନ୍ୟଃ । ଅସ ! ଏହି ଯମ ସରସବସ୍ମାଇଃ ମଥୁରାପୁରେ ଗେହେ
ଶିଙ୍ଗୁତ୍ୱଂ ଜନଂ ନିବାରେନ୍ତା । (ଇତ୍ୟଷ୍ଵା ସହ ହରିଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ
ନିଷ୍କାନ୍ତଃ)

ଅଭି । ଦେବି ରାଧାବେଶେ କୁଞ୍ଚା ସୁବଲେନ ଅଷ୍ଟା ଯମ ପରିହଶ୍ତତେ ତଥ
ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ମର୍ଦ୍ଦରୌ ଅନଭିଜ୍ଞୋ ଲୋକୋ ମିଥ୍ୟାଭିସତିଃ କଲଙ୍କଃ ଉତ୍ୟାଦୟତି
ଉଥାପନ୍ତି ।

ଲଲି ! ଅଭିମନ୍ୟୋ ଦିଷ୍ଟା ସ୍ଵର୍ମେବ ବିଶ୍ଵତ୍ୱୋହସି ।

ଅଭି । ଅସ ହେ ମାତଃ ଏହି ଯମ ଗୃହସର୍ବମାନି ମଥୁରାପତନେ ନେତ୍ରୁଂ
ନିଷ୍ପୁତ୍ରଂ ଜନଂ ନିବାର୍ଯ୍ୟାବଃ ।

କୁଞ୍ଚ । ଅହେ ଅଭିମନ୍ୟୋ, ତୋମାର—ଏହି ରାଧିକା ତୋମାର
କଲ୍ୟାଣ-ସାଧିକା, ଅତ୍ୟବ ତୁମି କୋନ୍ତକ୍ରମେ ଇହାକେ ଅବିଶ୍ଵାସ
କରିଓ ନା !

ଅଭିମନ୍ୟ । ଦେବି ! ଶ୍ରୀରାଧାବେଶ ଧାରଣ କରିଯା ଶୁବ୍ଲ ମାତାକେ
ପରିହାଶ କରେ ତାହା ଦେଖିଯାଇ ଅନଭିଜ୍ଞ ମର୍ଦ୍ଦରୌ ଲୋକେ ଯିଥ୍ୟ । ଅଭି-
ସତିର କଲଙ୍କ ଉଥାପନ କରେ ।

ଲଲିତା ! ଅଭିମନ୍ୟୋ ! ସୌଭାଗ୍ୟବଶେଇ ତୁମି ସ୍ଵରଂ ବିଶ୍ଵାସ କରିଲେ ।

ଅଭିମନ୍ୟ । ମୀ, ଏସ ; ଆୟାର ସମ୍ମତ ଗୃହଦ୍ରବ୍ୟ ମଥୁରାୟ ଶହିଷ୍ଵା
ଶାହିବାର ଜନ୍ମ ଆମି ଲୋକ ନିଷୁକ୍ତ କରିଯାଛି—ତାହା ନିବାରଣ କରିଲେ
ହିବେ । (ଏହି ବଲିଯା ଶ୍ରୀକୁଞ୍ଚକେ ପ୍ରଣମପୂର୍ବକ ମାତାର ଶହିତ
ଅନ୍ତାନ)

ସଥେଁ । (ରାଧାମାଧ୍ୟ ସାନ୍ତଃ) ହା ପିଅସଥି କଥଂ ପାମରେହିଂ
ତୁମେ ମଥୁରାପୁରେ ଗେଢ଼ି ଶିଚିଦା ଆସି ॥ ୯୪ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ପ୍ରବିଶ୍ୟ ସାନ୍ଦିଶ୍ୱିତଃ)

ଅଞ୍ଜଳାଗେଣ ଗୌରାଙ୍ଗୀ ହିରଣ୍ୟହୃତିହାରିଣୀ ।

ମାମଗ୍ରେ ରଙ୍ଗସତ୍ୟେଷା ନିକୁଞ୍ଜକୁଲଦେବତା ॥

କୁଷଃ । (ପ୍ରଗମ୍ୟ) ଭଗବତି ! ବନେ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଆଶୀଃ ଶତଃ ।

ହସ୍ତ ସଶୋଦାମାତନ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟା ଭବତାନ୍ତ ସଂବନ୍ଧିତାମ୍ବି ।

ସଦହଂ ରାଧିକାବିଚ୍ଛେଦବେଦନାନାମନଭିଜ୍ଞୀକୃତାଃ ॥ ୯୫ ॥

କୁଷଃ । ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣା ପରମତୟାଦ୍ଵାରା ରାଧା

ନିର୍ବାଧାଜନି ଜରତୀ ଗତାଧିଷ୍ଠଃ ।

ସଥେଁ । ହା ପ୍ରିୟସଥି କଥଂ ପାମରେଃ ସଂ ମଥୁରାପୁରେ ଲେତୁ
ନିଶ୍ଚିତାସି ॥ ୯୪ ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣ । ସଶୋଦାମାତା ଯତ୍ତ ହସ୍ତ ହର୍ଷେ ସାଧୀୟାନ୍ ସାଧୁତରଃ ଅତିଶୟ-
ତରୋ ବା ॥ ୯୫ ॥

ଲଲିତା ଓ ବିଶାଖା । (ରାଧାକେ ଆଲିଙ୍ଗନପୂର୍ବକ ଅକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନେ)
ହାୟ ପ୍ରିୟସଥି ! ଏହି ପାମର ତୋମାକେ ମଥୁରାପୁରେ ଲହିୟା ଯାଇବେ ବଲିଯା
ସ୍ଥିର କରିଯାଛିଲ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । (ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ ସାନନ୍ଦେ ମୃଦ୍ରାଷ୍ଟ୍ସହକାରେ) ଶର୍ଦ୍ଦୟାତି-
ହାରି ଅଞ୍ଜଳାଗେର ଦ୍ଵାରା ଗୌରାଙ୍ଗୀ ସମୁଖସ୍ଥା ଏହି ନିକୁଞ୍ଜକୁଲଦେବତା ଆମାକେ
ଆନନ୍ଦଦାନ କରିତେଛେନ ।

କୁଷ । (ପ୍ରଗମ୍ୟକ) ଭଗବତି ! ବନନା କରିତେଛି ।

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ । ଶତ ଶତ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିତେଛି । ଓହେ ସଶୋଦାନନ୍ଦନ ।
ଭାଗ୍ୟଧଶେହ ଆଜ ତୋମୀ କର୍ତ୍ତକ ଆମି ଗ୍ରୁରକୁପେ ସର୍ବଦିତା ହଇଲାମ,
ଯେହେତୁ, ତୁମି ଆମାକେ ଶ୍ରୀରାଧିକାର ବିଚ୍ଛେଦ-ବେଦନାୟ ଅନଭିଜ୍ଞା କରିଲେ । ୯୫

କୁଷ । ଶ୍ରୀରାଧିକା ପରମଭୟ ହଇତେ ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ହଇୟା ନିର୍ବାଧା ହଇଲେନ,
ଆପନିଓ ଘନୋବ୍ୟଥାଶୁଭା ହଇଲେନ, ପରମ ସାରିଗଣଗ ଅତ୍ୟ ନିର୍ଭୟେ

ନିଃଶକ୍ତଂ ପ୍ରେମମିତାନ୍ତଥାତ୍ ସଥଃ

କର୍ତ୍ତବ୍ୟାଂ ଭବତି କିଂ ପ୍ରୋଯ়ଂ ତବାନ୍ତି ॥

ପୌର୍ଣ୍ଣାସୀ । (ଆନନ୍ଦାଶ୍ରଂ) ଗୋକୁଳବଙ୍କୋ ! ବାଚ୍ୟବକ୍ୟଜମାନ୍ତି ହୁତା ।

ତଚ୍ଛାପି କିଞ୍ଚିଦଭ୍ୟର୍ଥୟେ ।

ପ୍ରେମଯନ୍ ଶୁଣୁନ୍ଦମ୍ ! ଧୂରୀମଦିବୁନ୍ଦାବନକୁଞ୍ଜକଞ୍ଜରଂ ।

ସହ ରାଧିକାମ୍ ଭବାନ୍ ସଦା ଶୁଭମଭ୍ୟଶ୍ଵତ୍ କେଲିବିଭ୍ରମଂ ॥

କିଞ୍ଚ । ଅନ୍ତଃକଳିତାଦରଃ ଶ୍ରଦ୍ଧିପୁଟୀମୁଦ୍ରାଟୟନ୍ ସେବତେ

ସନ୍ତେ ଗୋକୁଳକେଲିନିର୍ମଳମୁଖାସିନ୍ଧୁରୁଥିବିନ୍ଦୁନପି ।

ରାଧାମାଧିବିକାମଧୋର୍ମଧିରିମସାରାଜ୍ୟମୟନ୍

ସାଧିଯାନ୍ ଭବନୀଯପାଦବମଳେ ପ୍ରେମୋର୍ମିରନ୍ମିଲତୁ ॥

କର୍ତ୍ତବ୍ୟା । (ଶ୍ଵରା) ଭଗବତି ! ତଥାନ୍ତ । ତଦେହି । ଗୋଦୋହାବସରେ
ମାଘପଞ୍ଜୀ ଚିତ୍ତରିଷ୍ୟନ୍ତେ ପିତାରାବବିଲସଂ ଗୋକୁଳଂ ପ୍ରଶ୍ନା-
ଅନ୍ଦଯାବଃ । (ଇତି ନିଷ୍ଠାନ୍ତଃ ସର୍ବେ)

ଆନନ୍ଦାଶ୍ରମ କରିଲେନ । ଆପନାର ଆର କି ପ୍ରେୟ ଆଛେ, ତାହାଓ କରିବ,
ଆଜ୍ଞା କରନ ।

ପୌର୍ଣ୍ଣାସୀ । (ଆନନ୍ଦାଶ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣନେତ୍ରେ) ଗୋକୁଳବଙ୍କୋ ! ତୁମି ଆମାର
ଜୟ ଶାର୍ଥକ କରିଲେ । ତଥାପି କିଛୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି—ତୋମାର ଶୁଣୁନ୍ଦେର
ଶାଧୁରୀର ପ୍ରତିଚାପୂର୍ବକ ତୁମି ସର୍ବଦା ଶ୍ରୀରାଧାର ସହିତ ଶ୍ରୀବୁନ୍ଦାବନେର କୁଞ୍ଜକଳରେ
ମଞ୍ଜଳଭରକ ଦେଲିବିଭ୍ରମ ଅଭ୍ୟାଶ କର ।

ଆର ସେ ସ୍ୱତ୍ତି ଅନ୍ତଃକରଣେ ଆଦରପୂର୍ବକ କର୍ମ୍ୟଗଲ ଉଦ୍ୟାଟନ କରିଯା
ତୋମାର ଗୋକୁଳକେଲିନପ ନିର୍ମଳ ମୁଖାସିନ୍ଧୁର ବିନ୍ଦୁଗୁଣିଓ ଦେବନ କରେ,
ତାହାର ଧେନ ରାଧାମାଧିବିକାମର ମଧୁରିମାସ୍ତାରାଜ୍ୟ ଅର୍ଜନକାରୀ ଭବନୀୟ ପଦକମଳେ
ପୁଣ୍ୟମର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରେମତରଙ୍ଗେ ଉଦୟ ହୁଏ ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । (ମୃଦୁ ହାତପୂର୍ବକ) ଭଗବତି ! ତାହାଇ ହିବେ ! ଅତଏବ
ଆନ୍ଦୁନ, ଗୋଦୋହନେର କାଳ ଉପାସିତ ଦେଖିଯା ଆମାର ଜନ୍ମ ଚିନ୍ତାପରାମଣ
ପିତା-ମାତାକେ ଅବିଲମ୍ବେ ଗୋକୁଳେ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ଆନନ୍ଦିତ କରିବ ।
(ଇହା ବଜିଯା ମକଳେର ପ୍ରସାନ)

॥ * ॥ ଇତି ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱମାଧବନାଟକେ ଗୋଟିଏତିଥିବାରୋ ନାମ
ସମ୍ପ୍ରମୋହଙ୍କଃ ॥ * ॥ ୭ ॥ * ॥

ରାଧାବିଲାସବୀତାଙ୍କଃ ଚତୁଃଷଟିକଳାଧରଃ ।
ବିଦ୍ୟମାଧବ ନାମ ଶୀଳଯଞ୍ଚ ବିଚକ୍ଷଣଃ ॥
ନନ୍ଦସିନ୍ଧୁରବାଣେନ୍ଦ୍ରସଂଖ୍ୟେ ସଂବ୍ରଦ୍ଦରେ ଗତେ ।
ବିଦ୍ୟମାଧବ ନାମ ନାଟକ ଗୋକୁଳେ କ୍ରତଃ ॥
ଶାନ୍ତଶ୍ରିଯଃ ପରମଭାଗବତାଃ ସମନ୍ତା-
ବୈଷ୍ଣଗ୍ୟପୁଞ୍ଜମପି ସଦ୍ଗୁଣତାଃ ନୟନ୍ତି ।
ଦୋଷାବଳୀଯପରିତାପିତୟା ମୃଦୁନି
ଜ୍ୟୋତିର୍ବି ବିକୁଳଭାଜି ବିଭୂଷଣି ॥

॥ * ॥ ସମାପ୍ତମିଦଂ ବିଦ୍ୟମାଧବନାମ ନାଟକ ॥ * ॥

॥ * ॥ ଇତି ସମ୍ପ୍ରମୋହଙ୍କ ॥ * ॥

॥ * ॥ ଇତି ଶ୍ରୀବିଶ୍ୱମାଧବଚକ୍ରବିତ୍ତିନା ବିରଚିତା ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବବିବୃତ୍ତିଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ * ॥
ନନ୍ଦା ନବ ୯ ସିନ୍ଧୁରାଷ୍ଟ୍ରୀ ୮ ବାଣଃ ପଞ୍ଚ ୫ ଇନ୍ଦ୍ରରେକ ୧ । ଏବମଙ୍କଷ୍ଟ
ବାମାଗତିରିତ୍ୟହୁସାରେଣ ଦେଇଃ ଅଙ୍କାଃ । ମହେ ୧୯୮୯ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀବିଦ୍ୟମାଧବ ନାଟକେ ଗୋଟିଏତିଥିବାର ନାମକ ସମ୍ପ୍ରମ ଅଙ୍କ ସମାପ୍ତ ।

ଶ୍ରୀରାଧାର ବିଲାସେର ଧାରା ପ୍ରତି ଅନ୍ତରେ ପ୍ରଶ୍ନେଭତ ଚତୁଃଷଟିକଳାଧର
ବିଦ୍ୟମାଧବ ନାମକ ନାଟକ ଭାର୍ତ୍ତବିର୍ଚକଃ ବାର୍ତ୍ତିଗଣ ଅମୃଶୀଳନ କରୁନ ।
ନନ୍ଦସିନ୍ଧୁର ବାଣେନ୍ଦ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ସମ୍ବଦ୍ଧର (ଅର୍ଦ୍ଧ ୨ ନନ୍ଦା ନବ ୯, ସିନ୍ଧୁରାଷ୍ଟ୍ରୀ ୮,
ବାଣଃ ୫ ଇନ୍ଦ୍ରରେକ ୧—ଅତ୍ୟବ ଅନ୍ତରେ ବାମାଗତି ଅମୁମାରେ ୧୯୮୯ ମଧ୍ୟତେ)
ଗତ ଛଇଲେ ଗୋକୁଳେ ବିଦ୍ୟମାଧବ ନାମକ ନାଟକ ନିର୍ମିତ ହଇଲ ।
ଭାବବିରହିତହେତୁ ଯତ୍ତ ଆଲୋକ ପ୍ରକଳ୍ପକାରୀ ଆକାଶଚାରୀ ନନ୍ଦା-
ସମ୍ମହ ସେମନ ରାତ୍ରିସମ୍ଭାବକେ ବିଭୂତି ଦର, ସେଇକିମ ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି ପରମ
ଭାଗବତଗଣ ବୈଷ୍ଣଗ୍ୟପୁଞ୍ଜକେଓ ସର୍ବତୋତ୍ତରେ ସଦ୍ଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇୟା
ଥାକେନ ।

॥ * ॥ ବିଦ୍ୟମାଧବନାମକ ନାଟକ ସମାପ୍ତ ॥ * ॥